

ราชนันท์ เจริญแก่นทราย : กลวิธีการลำกลอน หมอลำฉวีวรรณ พันธุ (VOCAL TECHNIQUES OF LUM KLON BY MAW LUM CHAWEEWAN PANTHU)
 อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรประพิตร์ เผ่าสวรรค์,
 อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ดร.ฉวีวรรณ พันธุ, ๓๓๕ หน้า.

งานวิทยานิพนธ์ เรื่อง กลวิธีการลำกลอนหมอลำฉวีวรรณ พันธุ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องหมอลำ ศึกษากลวิธีการตกแต่งทำนอง โอกาสที่นำไปใช้ และเพื่อศึกษาระเบียบวิธีการแสดงหมอลำกลอน ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลภาคสนาม จากหมอลำฉวีวรรณ พันธุ และผู้เชี่ยวชาญ เป็นเวลา ๑ ปี ๔ เดือน

ผลการวิจัยพบว่า กำเนิดของหมอลำนั้นแบ่งออกเป็น ๓ แนวคิดคือ หมอลำเกิดจากการเทศน์ เกิดจากพิธีกรรม และเกิดจากการเกี่ยวพาราสี ระหว่างหนุ่มสาว ประเภทของหมอลำแบ่งออกได้ ๖ ประเภท คือ หมอลำผีฟ้า หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน และหมอลำซิ่ง ทำนองการลำกลอนหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ที่ใช้ในการแสดง มี ๖ ทำนองที่ คือ ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว ทำนองเดี่ยวธรรมดา ทำนองเดี่ยวโขง ทำนองเดี่ยวพม่าราชวาน และทำนองเดี่ยวหัวโนนตาลเป็นทำนองที่ใช้ในการลำประกอบการแสดง ขั้นตอนในการแสดงหมอลำกลอนของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ แบ่งออกเป็นการแสดงหมอลำกลอน และการแสดงเฉพาะกิจ ขั้นตอนการแสดงหมอลำกลอนนั้น พบขั้นตอนทั้งก่อนการแสดง คือการไหว้ครู ยกที่ ๑ เริ่มการแสดงด้วยการลำทำนองลำทางสั้นบทไหว้ครู ยกที่ ๒ ลำทำนองลำทางสั้นบทขอศรัทธา ยกที่ ๓ ลำทางสั้น ยกที่ ๔ ลำทางยาว แล้วต่อท้ายด้วยการลำเดี่ยว ประกอบด้วย เดี่ยวโขง เดี่ยวพม่าราชวาน เดี่ยวธรรมดา ส่วนลำเฉพาะกิจนั้นจะขับร้องบทที่เกี่ยวข้องกับงานนั้นๆ โครงสร้างลักษณะเด่นของทำนองลำทางยาวพบมีการโอ้ คำเนินทำนอง และลงจบ ลำทางสั้นพบการโอ้ คำเนินทำนอง ลงจบด้วย “สีนาวล” ลำเดี่ยวธรรมดา พบคำขึ้นต้นด้วย “โอ้ยพี่หมอลำ” หรือไม่ร้องคำขึ้นต้นก็ได้ เดี่ยวหัวโนนตาล พบคำขึ้นต้น “โอเค”

กลวิธีการลำกลอนของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ พบทั้งหมด ๕ วิธี คือ การผันเสียง การร้องรวบคำ การร้องกระทบเสียง การใช้ลูกคอ การร้องสลับเสียง การร้องยัดคำ การเติมคำบุพบท การร้องเน้นเสียง และการรวบสองวรรคใช้ลมหายใจที่ยาว ช่วงเสียงของหมอลำฉวีวรรณนั้นพบว่า มีช่วงเสียงที่ห่างกัน ๑๐ เสียง เมื่อร้องลงเสียงต่ำสามารถร้องได้โดยไม่บอด โทนเสียงต่ำ

ภาควิชา.....ดุริยางคศิลป์.....ลายมือชื่อ.....
 สาขาวิชา.....ดุริยางค์ไทย.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา....๒๕๕๔.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

52 8674 5735 : MAJOR THAI MUSIC

KEYWORDS : TECHNIQUE OF LUM KLON BY MAW LUM CHAWEEWAN PANTHU

RACHUN CHAROENKAENSAI: VOCAL TECHNIQUES OF LUM KLON BY

MAW LUM CHAWEEWAN PANTHU. ADVISOR: PROF. PORNPRAPIT

PHOASAVADI, Ph.D., CO-ADVISOR: CHAWEEWAN PANTHU, 335 pp.

The objectives of this thesis are 1) to study the contexts related to performing of Maw Lum 2) to study vocal techniques used in Mow Lum apart from document research, singing and 3) to study Maw Lum Chaweewan Panthu's practice in performing Maw Lum Klon. The researcher uses the qualitative methods including interviews with Maw Lum Chaweewan Panthu and other experts by field study in which the researcher has spent a year and four months with Maw Lum Chaweewan Panthu.

The result of the research shows three concepts of Maw Lum origination. First, Maw Lam was derived from Buddhist sermons performed by Buddhist monks. The other two sources of Maw Lam rituals and from courtships. Maw Lum can be classified into six types: Maw Lum Pee Fah, Maw Lum Puen, Maw Lum Klon, Maw Lum Moo, Maw Lum Plern and Maw Lum Sing. Maw Lum Chaweewan Panthu's tone used in performing can be sorted into six types. Maw Lum Chaweewan Panthu's practice in performing Maw Lum Klon can be divided into Maw Lum Klon and Spacific Mor Lum. Process of performing Maw Lum Klon are divided into two phrases: the Pre-Stage phase, in which respect are paid to the masters, and the On-Stage phase. The On-Stage phase Act 1 begins with show respect to the teacher, Act 2 with Lum Tang San for announced, Act 3 with Lum Tamg San for tell the story of buddhist, Act 4 with Lum Tang Yaw following by Lum Toey, which contains Toey Khong, Toey PhamaRumkhoun, Toey. On the contrary, Spacific Mor Lum is not usually performed in separated acts as in Maw Lum Klon. It is performed only in some particular and special occasions.

Maw Lum Chaweewan Panthu's vocal techniques used in performing Maw Lum Klon can be characterized in 9 ways i.e. vocal alteration, vocal assimilation, vocal snapping, vocal flipping, vocal extension, addition of prepositions, vocal emphasis and vocal startling.

Department: .....Music..... Student's Signature .....

Field of Stud: .....Thai Music.... Advisor's Signature .....

Academic Year:.....2011., Co-advisor's Signature .....

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หมอลำเป็นการละเล่นที่นิยมแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีวิวัฒนาการวิธีการแสดง และการขับลำต่างๆ ขึ้นมาตามลำดับ สามารถแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. ลำพิธีกรรม

๒. ลำพื้น

๓. ลำกลอน

๔. ลำหมู่ (ลำเรื่องหรือลำเรื่องต่อกลอน)

๕. ลำไทเลย (ลำแมงต๊อบเต่า)

๖. ลำเดี่ยว

๗. ลำผญา

๘. ลำเพลิน

๙. ลำซิ่ง (บุษกร บิณฑสันต์ และ จำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๕)

หมอลำที่มีความเก่าแก่ คือหมอลำพื้น ไม่สามารถบอกได้ว่าเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อใด แต่สันนิษฐานว่าหมอลำพื้นเกิดในภาคอีสานตั้งแต่สมัยอีสาน แรกรับเอาพุทธศาสนาเข้ามา ดังนั้นเรื่องทั้งหมดที่ใช้ลำจะเป็นเรื่องของชาดกต่างๆ “ลำพื้น” บางทีเรียกว่า “ลำเรื่อง” คำว่า “พื้น” หรือ “เรื่อง” หมายความว่า “นิทาน” หรือ “เรื่องราว” ดังนั้น “ลำพื้น” จึงมีความหมายว่า เรื่องราวหรือการเล่าเรื่อง (เจริญชัย ชนไพโรจน์, ๒๕๒๖: ๕)

หมอลำกลอนหมายถึง หมอลำที่ลำโดยใช้กลอน ซึ่งความจริงแล้วหมอลำล้วนแต่ใช้กาพย์กลอนแทบทั้งสิ้น ที่ได้ใช้ชื่อว่าหมอลำกลอนเพื่อให้เรียกแตกต่างจากหมอลำพื้น (เจริญชัย ชนไพโรจน์, ๒๕๒๖: ๒๒) มีวิวัฒนาการที่พัฒนาการมาจากลำพื้นเพื่อตอบสนองความบันเทิง (บุษกร บิณฑสันต์ และ จำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๑๔) การลำกลอนเป็นแหล่งรวมศิลปะหลายแขนงทั้งทางด้านการประพันธ์บทกลอน ทางด้านดุริยางค์ศิลป์ เช่นการขับร้องเป็นทำนองของหมอลำ และการประดิษฐ์คิดค้นลายแคนเพื่อจะประกอบกับทางขับร้อง และทางด้านนาฏศิลป์ เช่นการแสดงออกท่าทางระหว่างการขับร้อง (ศิริภรณ์ ปทุมวัน, ๒๕๔๒: ๓) หมอลำกลอนเป็นหมอลำที่ลำคู่กัน โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีที่เป่าประกอบกับการขับลำ แต่เดิมนั้นหมอลำกลอนจะลำคู่ระหว่างชายกับชาย เป็นการลำโต้ตอบแข่งขันทางปัญญา ซึ่งแต่ละฝ่ายจะแสดงภูมิรู้ของตนเองทั้งทางคติโลกและทางศีลธรรม ทำนองที่ใช้ลำเป็นหลักคือทำนองลำทางสั้น และลำทางยาว ต่อมามีการลำที่โต้ตอบกันระหว่างชายหญิง เนื้อหาของการลำจึงเป็นการเกี่ยวพาราสิเข้าไป การดำเนินกลอนในการเกี่ยวพาราสิใช้ทำนองลำเดี่ยว (สุคใจ สุนทรศ, ๒๕๓๕: ๓)

หมอลำในยุคแรกๆนั้นมีแต่ผู้ชายเท่านั้น ไม่มีผู้หญิง ทั้งนี้ก็เพราะผู้ชายได้บวชเรียน หนังสือ การสวดมนต์ การท่องกลอนเทศน์ต่างๆ ส่วนผู้หญิงจะต้องสู้กับเหย้าเฝ้ากับเรือน จากการ สัมภาษณ์หมอลำฉวีวรรณ คำเนิน ได้กล่าวว่า

แแรกๆจริงผู้หญิงไม่ได้เรียนหรอกเพราะต้องจับคัมภีร์ ต้องเรียนจากหนังสือใบลาน ไปจับต้องไม่ได้ เรียนหมอลำต้องไปเรียนที่วัด เรียนจากพระในเรื่องของการเทศน์ การแห่ ช่วงหลังฝ่ายชายมาต่อให้ ค่อยมาเขียนเป็นภาษาพูด สมัยก่อนผู้หญิงไม่ค่อยได้ เรียนหนังสือหรอก จึงมาท่องกลอนเอาเอง จึงได้มีหมอลำผู้หญิง

(ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๒)

การร้องหมอลำก็มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่และทำนองก็แตกต่างกัน เช่นทำนอง จังหวัดอุบลราชธานี ก็จะเป็นทำนองที่ร้องช้า และมีการเกริ่นที่ขึ้นต้นโดยอาศัยธรรมชาติ เช่น ฟ้า ฝน อากาศ เป็นต้น เป็นตัวกล่าวนำขึ้นมาก่อน จึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของทำนองอุบลราชธานี

(จำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๐: ๒๖)

ในปัจจุบันมีหมอลำที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุบลราชธานีอยู่หลายท่าน จากหนังสือ อุบลราชธานี ๒๐๐ ปี โดยธนาคารกรุงเทพ ได้กล่าวถึงหมอลำที่มีชื่อเสียงของภาคอีสานได้แก่ หมอลำทองมาก จันทะลือ จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับรางวัลเป็นศิลปินแห่งชาติ หมอลำเคน ดาเหลา ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ หมอลำคำปุ่น ฟุ้งสุข (หญิง) ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวด หมอลำที่จังหวัดอุบลราชธานี ประเภทฝ่ายหญิง พ.ศ. ๒๕๐๒ ณ เวทีมวยคู่มพินี กรุงเทพมหานคร หมอลำทองคำ เฟ็งดี (เสียชีวิต) และหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังจากการรับบทบาทนางมโนราห์ นางเอกประจำ คณะหมอลำรังสิมันต์ หมอลำสมาน หาบา รับแสดงหมอลำ และดัดแปลงเป็นหมอลำซิ่ง หมอลำ ป.ฉลาดน้อย ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ และหมอลำอังคณา คุณไชย (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๐: ๒๖)

“ฉวีวรรณ คำเนิน” คือผู้แตกดำทั้งเนื้อหาสาระของกลอนลำและลีลาทำนองอุบลฯ อันไพเราะ เธอเป็นราชินีหมอลำ (ศิริภรณ์ ปทุมวัน อ้างถึงใน จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๕: ๕๑-๕๒)

หมอลำฉวีวรรณ เป็นหมอลำที่มีถ่ายทอดความรู้ทางด้านหมอลำจากบิดา “หมอลำชาติ” ซึ่งเป็นหมอลำกลอนที่มีชื่อเสียง รวมทั้งครูหมอลำหลายท่านจากสำนักงานหมอลำจังหวัด อุบลราชธานี ด้วยความสามารถทั้งทางการร้องหมอลำ และท่วงท่าร้ายรำ ทางด้านองค์ความรู้ สติปัญญาเฉลียวฉลาด มีรูปร่างหน้าตาดี และยังเป็นผู้ที่มิถิรยามรยาทางม จึงทำให้หมอลำฉวีวรรณ เป็นหมอลำที่ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงโด่งดัง

หมอลำฉวีวรรณ พันธุ ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง ศิลปะการแสดง (หมอลำ) ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ หมอลำฉวีวรรณ พันธุ เป็นบุตรของนายชาติ กับนางแก้ว

ดำเนิน มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี บิดาเป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงในด้านหมอลำกลอน และเป็นผู้ที่แตกฉานในเรื่องของธรรมเนียม หมอลำฉวีวรรณ พันธุ เป็นบุคคลที่มีพรสวรรค์ในเรื่องของน้ำเสียงและเขาวีปญญาเป็นเลิศ บิดาของท่านจึงส่งเสริมและอยากให้เป็นหมอลำที่รับช่วงต่อจากบิดา โดยที่บิดาเป็นผู้ที่เริ่มปูพื้นฐานให้ลูกสาวในเรื่องของการฝึกอ่านกลอนลำ แล้วจึงส่งหมอลำฉวีวรรณไปเรียนกับคุณครูหลายท่าน ทั้งในประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับพี่สาวต่างมารดา ซึ่งเป็นความขัดแย้งกับปณิธานที่หมอลำฉวีวรรณได้ให้ไว้ตั้งแต่เมื่อยังเป็นเด็กคืออยากมีอาชีพรับราชการครู เพราะว่าอาชีพครูนี้เป็นอาชีพที่ได้รับเกียรติจากสังคม และสามารถสร้างฐานะให้ครอบครัวได้ แต่บิดาต้องเกลี้ยกล่อมจนหมอลำฉวีวรรณหันมาเริ่มฝึกหัดการเป็นหมอลำอาชีพอย่างจริงจัง โดยส่งหมอลำฉวีวรรณไปเรียนที่สำนักงานอบรมหมอลำข้างวัดเลียบ จังหวัดอุบลราชธานีบริหารงานโดย อาจารย์ทองลือ แสนทวิสุข โดยเลือกที่เรียนกับ ครูคำภา ฤทธิฤทธิ์ และครูบุญเพ็ง ฝัฝิวชัย แต่การเรียนหมอลำตอนนั้นไม่ต่อเนื่องเพราะว่าครูที่สอนต้องออกงานตลอด จึงทำให้หมอลำฉวีวรรณได้เรียนกับครูอีกท่าน คือ หมอลำแพงศรี แสนทวิสุข และหมอลำคำปุ่น ฝัฝิวสุข จากความรู้ที่หมอลำฉวีวรรณได้เรียนรู้จากบิดา จากพี่สาวต่างมารดาที่ประเทศลาว จากหมอลำแพงศรี แสนทวิสุข และจากหมอลำคำปุ่น ฝัฝิวสุข มาประดิษฐ์จนเกิดเป็นทำนองการลำที่เป็นเอกลักษณ์ ของหมอลำฉวีวรรณเอง

การเป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงและค่าตัวสูง และออกงานคู่กับหมอลำชายหลายคน เช่น หมอลำทองคำ เพ็งดี หมอลำเคน ดาเหลา เป็นต้น หมอลำฉวีวรรณ และหมอลำทองคำได้รับความนิยอย่างกว้างขวาง จนบริษัททีเลเวอร์ประเทศไทยว่าจ้างให้ลำออกอากาศตามสถานีวิทยุทั่วประเทศ จนได้ตั้งเป็นวงหมอลำคณะรังสิมันต์ ออกตระเวนแสดงหมอลำไปทั่วภูมิภาคที่มีการแสดงทุกวัน ได้รับค่าตอบแทนคืนละ ๓๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๐๙ ได้ไปบันทึกแผ่นเสียงให้กับบริษัทแผ่นเสียงทองคำเสียงสยามที่ห้องบันทึกเสียงกมลสุโกศล และเข้าร่วมการประกวดหมอลำเรื่องต่อกลอนที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๔ หมอลำฉวีวรรณได้รับโล่ทองคำฝัฝิวเพชรจากกรมประชาสัมพันธ์ ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ราชินีหมอลำ” ความมีชื่อเสียงอย่างต่อเนื่องของ หมอลำฉวีวรรณในเรื่องของการร้องหมอลำ จนในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ทางวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดจึงได้จ้างหมอลำฉวีวรรณมาเป็นลูกจ้างชั่วคราวในการสอนวิชาเลือกเสรี (ศิลปะพื้นบ้าน) สาขาการฟ้อนและการร้องหมอลำในระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง และชั้นสูง ถึงแม้ว่าหมอลำฉวีวรรณจะไม่เคยได้รับการศึกษาในสาขาวิชาชีพครู แต่หมอลำฉวีวรรณก็ได้เรียนรู้หลักและวิธีการสอนผนวกกับความฝัฝินตั้งแต่เด็กที่อยากจะเป็นครู จึงทำให้หมอลำฉวีวรรณสามารถถ่ายทอดวิชาการความรู้ทางด้านหมอลำ และนาฏศิลป์ ให้แก่ลูกศิษย์รุ่นต่อรุ่น นอกจากหมอลำฉวีวรรณจะมีความรู้ความสามารถในการร้องหมอลำ แต่หมอลำฉวีวรรณยังมีความสามารถในเรื่องของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านด้วย และได้ร่วมกับวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ประดิษฐ์คิดค้นชุดการแสดงและทำการเผยแพร่ ตลอดจนบรรจุเข้าหลักสูตรของการเรียนการสอนอีกด้วย นอกจากงานที่ได้รับ

มอบหมายจากต้นสังกัดแล้วหมอลำวิวรรณ์ยังเป็นผู้ที่บริการชุมชน โดยไปเป็นวิทยากรเรื่อง วัฒนธรรมอีสานตามสถาบันต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศ (ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๒: ๒-๓)

ด้วยเหตุดังกล่าวทั้งจากการวิจัยที่ยังไม่มีผู้ที่ทำการค้นคว้าอย่างจริงจัง และทำการวิจัยในเรื่องกลวิธีลำกลอน หมอลำวิวรรณ์ พันธุ์ ผู้วิจัยเห็นว่า การขับร้องหมอลำกลอนทำนองของหมอลำ วิวรรณ์ นี้มีความสำคัญ เพื่อที่จะศึกษากลวิธีการดำเนินทำนองหมอลำกลอน รูปแบบการขับร้อง ทำนองที่ใช้ขับร้องหมอลำกลอน ระเบียบวิธีการแสดง กลวิธีการฝึกหัดการร้องหมอลำ ตลอดจน เรื่องของการตกแต่งทำนอง จนกลายมาเป็นทำนองเฉพาะตัว โดยที่ผู้วิจัยทำการศึกษาจาก กลวิธี ลำกลอน ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว ทำนองลำเตี้ย เพื่อเป็นฐานความรู้และประโยชน์ ต่อวงการดนตรีต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จารุวรรณ ธรรมวัตร (๒๕๒๖) กล่าวถึงลักษณะของหมอลำ สรุปได้ว่า หมอลำในยุคสมัยแรกมีลักษณะคล้ายเพลงพื้นบ้าน โดยวิวัฒนาการมาจากการเล่านิทาน หรือจากเรื่องของการอ่าน หนังสือผูก ต่อมาจึงพัฒนาเป็นหมอลำพื้น หมอลำกลอน และหมอลำหมู่ กลอนลำที่หมอลำใช้เจรจา ได้ต่อกันหมอลำท่องจำมาจากผญาประเภทต่างๆ หมอลำจึงได้รับความนิยมกันอย่างกว้างขวาง ในภาคอีสาน

เจริญชัย ชนไพโรจน์ (๒๕๒๖) กล่าวถึงประเภทของหมอลำซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ หมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำเพลิน และหมอลำผีฟ้า กลอนลำที่หมอลำใช้ลำ มี ๔ ทำนองที่เป็นหลัก ได้แก่ ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว ทำนองลำทางเตี้ย และทำนอง ลำเพลิน ซึ่งผู้เขียนได้ยกตัวอย่างกลอนลำทำนองต่างๆ ไว้ด้วย สำเนียงการลำมีหลักอยู่ ๒ สำเนียงคือ สำเนียงขอนแก่น (วาดขอนแก่น) และสำเนียงอุบล (วาดอุบลฯ) นอกจากเรื่องของหมอลำแล้วยังมีการกล่าวถึงเรื่องแคน การบรรเลงลายแคนแต่ละประเภท

จารุวรรณ ธรรมวัตร (๒๕๒๘) จากวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทของหมอลำ ต่อสังคมในช่วง กึ่งทศวรรษ” เนื้อหาสาระ เพื่อศึกษาหน้าที่ของหมอลำต่อสังคมอีสานในฐานะหมอลำเป็นผู้เล่น เพลงพื้นบ้านและหมอลำเป็นการแสดงพื้นบ้านที่โดดเด่น ความเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อหมอลำ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพลงพื้นบ้านกับองค์ประกอบทางวัฒนธรรม และกล่าวถึงหมอลำ วิวรรณ์ ดำเนิน คือผู้แตกฉานด้านการลำ และด้วยทำนองอุบลอันไพเราะ จนได้รับการขนานนาม ว่า “ราชินี หมอลำ” (พ.ศ. ๒๕๐๖ – พ.ศ. ๒๕๑๖) ด้วยความสามารถในการขับร้องหมอลำ ในการแสดงในยุคที่โด่งดังรับงานการแสดงถึง ๒ รอบ รายได้จากการแสดง และรางวัลที่ได้รับถึง คืบละหมื่นกว่าบาท แต่ปัจจุบันเป็นลูกจ้างของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เงินเดือนเดือนละสองพัน

บาท เทียบเท่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้นทั้งๆที่มหาวิทยาลัย และสถาบันต่างๆว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ และชำนาญหมอลำ

ยศ ฐสาร (๒๕๒๕) จากหนังสือเรื่อง “ตั้งคิดละหมาหมู” กล่าวถึงหมอลำฉวีวรรณ และคณะรังสิมันต์ว่า หมอลำฉวีวรรณ เป็นหมอลำกลอนก่อนที่จะมาเป็นหมอลำหมู มีชื่อเสียงโด่งดังมาในสมัยก่อนไม่ใช่ว่าคณะรังสิมันต์ภายในเขตจังหวัดอุบลราชธานี แต่ดังไปทั่วประเทศไทย

พิน เพลงไพร (๒๕๓๐) กล่าวว่าครั้งที่หมอลำฉวีวรรณ เป็นนางเอกหมอลำหมู มีชื่อเสียงในอุบลราชธานี หมอลำหมูหรือเถิดเถิดที่มีทำนองลำที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เรียกว่าทำนองอุบล เป็นที่ยอมรับของผู้ชมจำนวนมากทั่วแดนอีสาน มาจนถึงยุคของบานเย็น รากแก่น ที่มาเป็นนางเอกคณะรังสิมันต์

แก่น สาลิกา (๒๕๓๒) กล่าวถึงว่า หมอลำที่เป็นทำนองที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในสมัยก่อน ใครต่อใครในยุคนั้นต้องรู้จักคณะรังสิมันต์ นางเอกยอดนิยมคือ หมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ไพบุณย์ แพงเงิน (๒๕๓๔) จากหนังสือเรื่อง “กลอนลำ - ภูมิปัญญาของอีสาน” เนื้อหาว่าด้วยประวัติความเป็นมาของหมอลำ หมอแคน ประเภทของกลอนลำ รวมทั้งได้รวบรวมกลอนลำ ทำนองต่างๆ และกล่าวถึงหมอลำ ฉวีวรรณ ดำเนิน เป็นหมอลำรุ่นปัจจุบัน เป็นบุตรของหมอลำชาติ ได้รับสมญานามว่า “ราชินีหมอลำ” จุดเด่นของกลอนลำที่บรรยายสภาพของท้องถิ่นและชีวิตชนบทอีสานได้อย่างดี กลอนลำเกี่ยวหรือกลอนที่เนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนา บรรยายธรรมชาติ หมอลำฉวีวรรณไม่ชอบกลอนลำที่ตลกโปกฮา สองแง่สองง่าม ในช่วงที่ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ตั้งคณะหมอลำชื่อ “รังสิมันต์” โดยร่วมมือกับหมอลำทองคำ เฟื่องดี ได้ออกตระเวนทั่วภาคอีสาน และประเทศลาว แถวเมืองจำปาศักดิ์ ปากเซ สวรรณเขต ตามงานประเพณีทุกปี มีรายได้สูงถึงปีละ ๓๐,๐๐๐ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท

สุจิต สุนทรส (๒๕๓๕) วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลำเตี้ย” ศึกษาองค์ประกอบของลำเตี้ยในรูปแบบคำประพันธ์ การใช้ภาษาและเนื้อหา จังหวะลีลา การประสานทำนอง และสังคีตลักษณะจากการศึกษาพบว่าลำเตี้ยแบ่งออกเป็น ๔ แบบ คือ เตี้ยธรรมดา เตี้ยหัวโนนตาล เตี้ยโขง และเตี้ยพม่า

พจน์มัลย์ สวรรคบุตร (๒๕๓๘) วิทยานิพนธ์ “แนวคิดการประดิษฐ์ทำรำเซ็ง” ของคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี กล่าวถึงหมอลำฉวีวรรณว่า หมอลำฉวีวรรณ เริ่มงานการแสดงครั้งแรกที่อำเภอเขมราชู จังหวัดอุบลราชธานี ในราคาว่าจ้าง ๑,๒๐๐ บาท แสดงลำคู่กับฝ่ายชาย คือนายทองคำเฟื่องดี นายเข้ม ฉันทวิ จากการแสดงครั้งนั้นทำให้ผู้ชมรู้จักหมอลำฉวีวรรณ ในหมู่คณะหมอลำเขตจังหวัดอุบลราชธานี จึงได้ร้องหมอลำคู่กับฝ่ายชายที่มีชื่อเสียง เช่น อาจารย์ทองคำ อาจารย์ บุญมี อาจารย์ เข้มทอง อาจารย์เปลี่ยน วิมลสุข อาจารย์เคนดาหลายคณะอยู่ที่สำนักงานอบรมหมอลำที่อุบลราชธานี ได้คิดประดิษฐ์ทำนองลำเรื่องต่อกลอน

ร่วมกับหมอลำทองคำ เฟื่องดี มีลักษณะลำเล้าเรื่องต่างๆ และได้บันทึกเสียงออกอากาศในสถานีวิทยุ จนได้รับความนิยมแพร่หลาย

จารุวรรณ ชรรณวัตร (๒๕๔๐) จากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภูมิปัญญาหมอลำเอก ความรุ่งโรจน์ของอดีตกับปัญหาหมอลำในปัจจุบัน” กล่าวถึงประวัติของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน เป็นบุตรของนายชาติ ดำเนิน และนางแก้ว ดำเนิน บิดาของหมอลำฉวีวรรณเป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้แตกฉานในเรื่องของธรรมเนียม จนได้รับฉายา “ชาติผู้แตก” และ “ชาติข้าวกรอบ” ผู้แตกหมายถึงผู้พระธรรม หรือองค์ความรู้ในเรื่องของธรรมเนียมแตกฉาน ส่วน ข้าวกรอบนั้น หมายถึง มีผู้ชมติดตามชมจนลืมเก็บเกี่ยวข้าว

ศิริภรณ์ ปทุมวัน (๒๕๔๒) จากวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน” กล่าวถึง ประวัติและผลงานของหมอลำฉวีวรรณ บทบาทในด้านศิลปะการแสดง และการถ่ายทอดศิลปะ

จำคม พรประสิทธิ์ (๒๕๕๐) จากรายงานวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทยภาคอีสานใต้และภาคกลาง” จากรายงานการวิจัยฉบับนี้ได้กล่าวถึง เอกลักษณะของหมอลำจังหวัดอุบลราชธานี ขั้นตอนการแสดง เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดง เนื้อหาที่ใช้ลำและโอกาสในการแสดงหมอลำ

ชัยชนะ พิมพ์ศิริ วิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมอีสานจากกลอนลำของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน” เน้นในเรื่องของการวิเคราะห์บทกลอนกับการสะท้อนสังคม

วินัย ใจเอื้อ (๒๕๔๖) การศึกษาวิธีการร้อง “หมอลำ” ของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน กล่าวถึงการศึกษาการขับร้อง และการแสดงหมอลำ ประกอบด้วย การฝึกหายใจ การเปล่งเสียง การฝึกทำนองและจังหวะ การฝึกคำร้อง การฝึกอารมณ์เพลง ขนบธรรมเนียมในการแสดง การแต่งกาย ลีลาท่าทางที่ใช้ในการแสดง ดนตรีที่ใช้ประกอบ และการวิเคราะห์กลอนลำ ๔ ทำนอง คือลำทางสั้นกลอนเมตตาคจิต ทำนองลำทางยาวกลอนอำลาทุ่งรวงทอง ทำนองลำเพลินแก้วหน้าม้า และทำนองลำเตี้ยวันเพ็ญ

วัตถุประสงค์ และขอบเขตการวิจัย

๑. ศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องหมอลำกลอน
๒. ศึกษากลวิธีการตกแต่งทำนอง และ โอกาสที่นำไปใช้ในการแสดงหมอลำกลอนของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ
๓. ศึกษาระเบียบวิธีการแสดงหมอลำกลอน ของหมอลำฉวีวรรณ

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการฝึกเรียนหมอลำ ประเภทลำกลอนด้วยตนเอง และรายงานเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์

แหล่งข้อมูลการค้นคว้าด้านเอกสาร และการสัมภาษณ์ดังนี้

แหล่งข้อมูลเอกสาร

๑. ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒. ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๓. สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๔. ห้องสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๕. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๖. ศูนย์สารนิเทศสิรินธร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
๗. ห้องสมุดศูนย์สังกัดศิลป์

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

๑. หมอลำฉวีวรรณ พันธุ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ปี พ.ศ. ๒๕๓๖
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศาสตราจารย์ ดร. เจริญชัย ชนไพโรจน์
๓. ลูกศิษย์สายสืบทอดของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ

ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

๑. ทราบบริบทที่เกี่ยวข้องกับการขับร้องหมอลำ
๒. ทราบกลวิธีการตกแต่งทำนอง และระเบียบวิธีที่นำไปใช้ในการแสดงหมอลำกลอนของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ
๓. ทราบระเบียบวิธีการแสดงของหมอลำกลอน ของหมอลำฉวีวรรณ

บทที่ ๒ บริบทที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ

งานวิจัยเรื่องกลวิธีลำกลอนหมอลำจ้าวรรณ พันธุ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการขับร้องหมอลำกลอน ศึกษาโครงสร้างกระบวนจังหวะของการขับร้องทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว และทำนองลำเดี่ยว ศึกษากลวิธีการตกแต่งทำนอง และโอกาสที่นำไปใช้ในการแสดงหมอลำกลอนของหมอลำจ้าวรรณ พันธุ

ในบทที่ ๒ มีเนื้อหาเกี่ยวกับบริบทที่เกี่ยวข้องกับหมอลำ โดยสามารถแบ่งเนื้อหาออกได้ทั้งหมด ๑๒ ประเด็นดังนี้

๒.๑ เพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงที่ชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นประดิษฐ์แบบแผนการร้องของตนเอง ตามความนิยมและภาษาพูดที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันออกไป เพลงพื้นบ้านไทยมีหลายชนิด เช่น เพลงที่แม่ใช้ร้องกล่อมลูกบ๊อง เพลงที่เด็กร้องประกอบการละเล่นบั้ง เพลงที่หนุ่มสาวใช้ร้องเล่นในเทศกาลต่างๆ เพลงพื้นบ้านจะอิงอยู่กับการดำรงชีวิตของคนไทยอย่างใกล้ชิด และเพลงพื้นบ้านยังเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีตามแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ (จารุวรรณ ธรรมบุตร, ๒๕๒๘: ๓)

ดนตรีอีสานมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตชาวบ้านสมัยที่ยังไม่มีความเจริญ การคมนาคมไม่สะดวก ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ยังไม่แพร่หลาย ชาวบ้านอาศัยดนตรีพื้นบ้านที่มีอยู่เพื่อการบันเทิง และผ่อนคลายหลังจากที่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงานและเป็นสิ่งที่จัดหาได้โดยไม่เปลืองทุนรอนมากมายนัก จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมการละเล่นเพลงพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นอีสานที่เป็นเอกลักษณ์ตามทีนั้นๆ

๒.๑.๑ นิยามและคุณลักษณะของเพลงพื้นบ้าน

จากหนังสือเรื่อง เพลงพื้นบ้านศึกษาของ สุกัญญา สุขฉายา กล่าวถึงนิยามที่ว่าด้วยดนตรีพื้นบ้านหรือโพล์กมิวสิก (Folk music) จากหนังสือ Encyclopaedia Britanica แล้ว เราพบว่าดนตรีพื้นบ้านนั้นมีลักษณะสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. ดนตรีพื้นบ้าน คือ เสียงดนตรีที่ถ่ายทอดกันมาตามประเพณีมุขปาฐะ เรียนรู้ผ่านการฟังมากกว่าการอ่าน

๒. ดนตรีพื้นบ้านเป็นสมบัติของชาวบ้าน เป็นเพลงที่เกิดจากการสร้างสรรค์ใหม่ของกลุ่ม

๓. หน้าที่ของดนตรีมิได้เกิดขึ้นเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่เกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมอื่น เช่น พิธีกรรม การทำงาน การเดินรำ ฯลฯ ในสังคมชาวบ้านแบบดั้งเดิมดนตรีเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ เสมอ

๔. คนตรีพื้นบ้านนั้นแต่งขึ้นนับพันทันทีจากปฏิภาณของผู้เล่น โดยไม่มีการเขียนโน้ตเพลง ซึ่งต่างไปจากดนตรีซึ่งเล่นเพลงทั่วไป

๕. คนตรีพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพลงที่ร้องเสียงเดียว (monophony) บ้างก็มีเครื่องดนตรีบรรเลงตามไปด้วย เครื่องดนตรีที่บรรเลงตาม หรือคลอตามไปนี้ ทางยุโรปแต่เดิมเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ได้แก่ พิณ (harp) เป็นต้น ส่วนของไทยเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะภาคกลางใช้ฉิ่ง ฉาบ โทน ภาคใต้ใช้ทับ โหม่ง เป็นหลัก ภาคเหนือใช้ปี่ให้จังหวะ และภาคอีสานใช้แคน

เพลงพื้นบ้านในเชิงคติชนวิทยารวมความทั้งบทร้อยกรองและดนตรีซึ่งส่งทอดมาตามประเพณีมุขปาฐะ มีลักษณะทั่วไปดังต่อไปนี้ คือ

๑. เพลงพื้นบ้านเป็นงานของชาวบ้าน ซึ่งส่งทอดมาโดยการเล่าจากปากต่อปาก อาศัยการฟังและจดจำ ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อที่น่าสังเกตก็คือ แม้ว่าเพลงพื้นบ้านจะสืบทอดมาตามประเพณีมุขปาฐะดังกล่าวข้างต้น แต่ก็มิได้หมายความว่าเพลงทุกเพลงจะมีต้นกำเนิดโดยชาวบ้านหรือจากการร้องปากเปล่าเท่านั้น ชาวบ้านอาจได้รับเพลงบางเพลงมาจากชาวเมือง แต่เมื่อผ่านการถ่ายทอดโดยการร้องปากเปล่าและการท่อง จำานานๆ เข้าก็กลายเป็นเพลงชาวบ้านไป

๒. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงที่ไม่มีกំหนดแน่นอน เนื่องจากสืบทอดกันมาจนไม่ทราบต้นตอที่แน่ชัด

๓. เพลงพื้นบ้านเป็นเพลงของกลุ่มชน คนในสังคมมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของบทเพลง ชาวบ้านร่วมกับขับร้องหรืออย่างน้อยก็คอยฟังและรู้จักเนื้อเพลง เป็นต้นว่า เพลงในทุ่งนาและลานนวดข้าว เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงพาง เพลงพานพาง เป็นเพลงที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของชาวนา ชาวนามีส่วนในการร้องเพลงโต้ตอบกัน เนื้อร้องจึงสั้นและง่ายต่อการโต้ตอบ คนอื่นๆ ที่ไม่ได้ร้องในขณะนั้นก็เป็นลูกคู่คอยร้องรับและให้จังหวะ

๔. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องและทำนองไม่ตายตัว เนื้อร้องหรือบทเพลงสามารถขยายออกไปได้เรื่อยๆ หรือตัดทอนให้สั้นเข้าก็ได้ตามใจคนร้อง เราจึงพบเสมอว่าเพลงพื้นบ้านเพลงเดียวกันแต่มีเนื้อความแตกต่างกัน เช่น เพลงกล่อมเด็กที่ชื่อ เจ้าขุนทอง เป็นเพลงกล่อมเด็กที่แพร่หลายมากเพลงหนึ่ง และเป็นเพลงที่มีสำนวนแตกต่างกัน

๕. เพลงพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความเรียบง่าย ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในถ้อยคำ สำนวนโวหาร และความเปรียบง่าย ๆ ที่ชาวบ้านใช้โดยทั่วไป ไม่ใช่ศัพท์สูงที่ต้องแปล ความเรียบง่ายในการร้องก็คือการร้องซ้ำคำ ซ้ำวรรค มีทำนองหลักเพียงทำนองหลักเดียวร้องซ้ำไปซ้ำมาหลายเที่ยว การร้องซ้ำนั้นอาจอยู่ที่บทหรือของพ่อเพลง - แม่เพลง ซึ่งร้องทวนวรรคเดิมเพื่อทอดเวลาคิดวรรคต่อไป หรืออาจเป็นการร้องรับลูกคู่ก็ได้

อนึ่งเพลงพื้นบ้านไม่มีการบันทึกโน้ตดนตรีไว้ จึงไม่มีทำนองที่ถูกต้องที่สุด เพราะฉะนั้นเราจะพบว่าเพลงพื้นบ้านชนิดเดียวกันแต่มีลีลาการร้องแตกต่างกันไปได้หลายทาง

ส่วนความเรียบง่ายในการแสดงออกก็คือ ในยามร้องเล่นไม่ต้องการอุปกรณ์มาประกอบมากมาย เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่มีลักษณะเป็นการแสดง เช่น เพลงปรบไก่ เพลงฉ่อย ฯลฯ ร้องเล่นกันตาม ลานบ้านลานวัดหรือตมเวทียกสูงที่ไม่มีการสร้างฉากประกอบ เวทีที่สร้างขึ้นสร้างเพื่อช่วยในการดูการฟังมากกว่าจะสร้างเพื่อความสวยงาม นอกจากนั้นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบก็เป็นเพียงเครื่องดนตรีเพื่อให้จังหวะหรือใช้การปรบมือประกอบก็ได้ ในด้านการแต่งกายตามแบบชาวบ้านทั่วไปมิได้มีเครื่องแต่งกายพิเศษเฉพาะ

๖. ในการประพันธ์ชาวบ้านจะคิดถ้อยคำในลักษณะเป็นกลุ่มเสียงเป็นวรรคตอนเพื่อให้อังหวะมากกว่าคิดเป็นคำๆ เพราะฉะนั้นเพลงพื้นบ้านจึงมีรูปแบบคล้ายคลึงกัน หรืออาจเป็นกลอนเดียวกันแต่สามารถยกย้ายให้ร้องได้หลายทำนองเพียงแต่เพิ่มหรือลดคำหรือเปลี่ยนตำแหน่งสัมผัสเล็กน้อย (สุกัญญา สุจฉายา, ๒๕๔๕:๑๐ - ๑๘)

จากคำนิยาม เพลงพื้นบ้านสะท้อนคุณลักษณะสำคัญของหมอลำ ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านสำคัญของชาวอีสาน กล่าวคือ มีการถ่ายทอดแบบรุ่นสู่รุ่น และมีจุดกำเนิดจากการใช้ในงานประกอบพิธีกรรมอีกทั้งผู้แสดงมีสติปัญญาเป็นเลิศในการใช้ปฏิภาณแต่งบทกลอนลำโดยไม่มีการเขียนไว้ก่อน

๒.๑.๒ กลุ่มวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านอีสาน

ดนตรีพื้นบ้านอีสาน แบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม ตามลักษณะทางกลุ่มวัฒนธรรมดนตรี คือ กลุ่มวัฒนธรรมเพลงโคราช กลุ่มวัฒนธรรมกันตรึม และกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ ดนตรีของแต่ละกลุ่มก็มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวอย่างเห็นได้ชัด ดังนี้

ดนตรีกลุ่มวัฒนธรรมโคราช เดิมทีนั้นเพลงพื้นเมืองโคราชนั้นมีมากมายหลายชนิด เช่น เพลงกล่อมลูก เพลงกลองยาว เพลงเซ็งบั้งไฟ เพลงแห่นางแมว เพลงปี่แก้ว (ปี่ซอ) เป็นต้น ขุนสูงงกช ศึกษากร สันนิษฐานว่าเพลงโคราชเลียนแบบมาจากเพลงฉ่อยภาคกลาง แต่ใช้คำโคราชบ้าง คำไทยภาคกลางบ้าง ประกอบเป็นเพลงและใช้สำเนียงโคราชจึงเรียกว่าเพลงโคราช เพลงโคราชดั้งเดิมเรียกว่าเพลงก้อม จากเพลงก้อมก็พัฒนามาเป็นเพลงเอ๋ย (เพลงรำหรือเพลงโรง) เพลงคู่สี่ เพลงคู่หก เพลงคู่แปด เพลงคู่สิบ และเพลงคู่สิบสอง เพลงโคราช ปัจจุบันนิยมร้องเป็นเพลงคู่แปด ไม่มีเครื่องดนตรีใด ๆ เวลาเล่นตบมือบ้างเป็นช่วง มีการรำ แต่ไม่จำเป็นจะต้องรำตลอด เนื้อหาที่ร้องเริ่มตั้งแต่เกริ่นให้รู้ถึงเหตุที่เล่น ตามชื่อเสียงกัน แล้วร้องเพลงไหว้ครู จากนั้นจะร้องเกี่ยว ร้องเป็นเรื่องราวใด ๆ (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ เล่ม ๔, ๒๕๔๒: ๑๒๓๐)

ดนตรีกลุ่มวัฒนธรรมกันตรึม ดนตรีของกลุ่มวัฒนธรรมนี้มีลักษณะของดนตรีไทยเดิมภาคกลางและอาจแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ดนตรีประเภทบรรเลง และดนตรีประเภทขับร้อง

ได้แก่ เพลงเจริญต่างๆ ซึ่งเรียกชื่อได้เป็น ๓ ประเภท คือ เรียกตามชนิดของเครื่องดนตรีที่ใช้ ประสานเสียง เรียกชื่อตามลักษณะเพลงที่ขับร้อง เรียกชื่อตามลักษณะของงานประเพณี เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบกับการขับร้องก็คือ “วงกันตรึม” ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ตรี (ซอ) จะเปย (กระจับปี่) (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๔๒: ๑๒๗๒)

ดนตรีกลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ เป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ของภาคอีสาน ที่มีพื้นที่ครอบคลุม ๑๓ จังหวัด คือ เลย หนองคาย อุดรธานี สกลนคร นครพนม ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มุกดาหาร มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ ยโสธร และอุบลราชธานี ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมหมอลำ คือ การแสดงหมอลำ และเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ คือ แคน (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๔๒: ๑๒๗๖)

๒.๒ คำและความหมายของหมอลำ

หากจะกล่าวถึงการแสดงดนตรีที่สำคัญและมีชื่อเสียงของชาวอีสานก็คือ “หมอลำ” มีเอกสารหลายฉบับที่ให้คำจำกัดความและความหมายของคำว่า “หมอลำ” โดยที่แยกคำศัพท์ ดังนี้

๒.๒.๑ คำว่า “หมอ”

ในหนังสือพจนานุกรม ภาคอีสาน - ภาคกลางของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ให้ความหมายไว้ว่า

“หมอ” น. ผู้รักษาโรค, ผู้ชำนาญ, ผู้ถนัด เช่น หมอความ น. ผู้ว่าความในโรงศาล, หมอน้ำ น. นกชนิดหนึ่ง ตัวเล็ก ขนสีดำ, หมอนอ น. ผู้ทำนายชะตาราตี = หมอดู, หมอหูยา กี่ว่า, หมอยา น. ผู้รักษาคนป่วย = แพทย์, หมอลำ น. ผู้ชำนาญในการขับร้อง (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์, ๒๕๑๕: ๔๓๔)

“หมอ” หมายถึง ผู้ชำนาญในการใช้สิ่งต่างๆ “ลำ” หมายถึง ร้อง หรือการร้อง ดังนั้น “หมอลำ” จึงหมายถึง ผู้ที่มีความชำนาญในการร้อง หรือหมายถึงนักร้องในภาคอีสาน (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, ๒๕๒๖: ๑)

“หมอ” หมายถึง เพื่อน คนสนิทธรรมดา ส่วนมากมีอายุเท่ากัน ถ้าอายุมากน้อยกว่ากันไม่นิยมเรียกหมอ นิยมใช้เรียกสำหรับผู้ชาย

“หมอ” หมายถึง คำสรรพนามที่ใช้เรียกแทนคำว่า “เขา” (ผู้ชาย) เช่น หมอนั่น (เขาคอนั่น) หมอนี้ (เขาคอนี้) (วินัย ใจเอื้อ อ้างถึงใน ไพรัตน์ พลเยี่ยม, ๒๕๔๖: ๒๑ - ๒๒)

“หมอ” ในภาษาถิ่นอีสาน หมายถึงผู้เชี่ยวชาญในการใช้วิชาชีพ ในการใช้วิชาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นคำว่า หมอยา หมอดำแย หมอโหร หมอน้ำมนต์ หมอแคนและหมอลำ เป็นต้น “หมอลำ” หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญในการใช้วิชาชีพ “ลำ” หมายถึง การขับร้องเพลงพื้นบ้านแบบหนึ่งของชาวอีสาน ซึ่งใช้แคนเป่าสอดคล้องประสานเสียง ส่วนผู้ชำนาญในการเป่าแคนเรียกว่า “หมอแคน” แต่ผู้เชี่ยวชาญในการทำแคนเรียกว่า “ช่างแคน” (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, ๒๕๒๖ : ข)

๒.๒.๒ คำว่า “ลำ”

ในหนังสือพจนานุกรม ภาคอีสาน - ภาคกลางของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ให้ความหมายไว้ว่า

“ลำ” น.๑ เรื่องที่แต่งตามระเบียบฉันทลักษณ์ เช่น ลำพระเวส เป็นต้น, ตัวของคนหรือสัตว์ หรือสิ่งต่างๆที่ไม่นับส่วนที่เป็นแขน ขา หรือกิ่งก้านเรียกสิ่งที่ยาวกลม หรือที่มีลักษณะเช่นนั้น เช่น ลำไผ่, ลำอ้อย, ลักษณะนาม เรียกสิ่งเช่นนั้น, หรือเรียกว่าหนึ่งลำ สองลำ เป็นต้น

“ลำ” น.๒ การขับร้องอย่างหนึ่ง มีแคนเป็นเครื่องประกอบ มีหลายทำนอง = แอ่ว. ลำเกี่ยว น. การลำทำนองสั้น หรือลำเกี่ยวกัน ระหว่างชายหญิงฝ่ายละคน, ลำกลอน น. การลำทำนองจังหวะสั้นๆทั่วไป. ลำโจทย, ลำแก้โจทย น. การลำทำนองสั้น หรือลำกลอนที่แสดงมุ่งแข่งขันเพื่อเอาแพ้ชนะกัน ด้วยการถาม - ตอบ ปัญหาต่างๆ. ลำชิงชู น. การลำทำนองสั้น หรือลำกลอนเกี่ยวกัน โดยมีหมอลำ ๓ คน คือผู้หญิงหนึ่ง ชายสอง หรือชายหนึ่ง หญิงสอง. ลำเดี่ยว น. การลำทำนองหนึ่งซึ่งมีเอื้อนลากเสียงเป็นตอนๆ เลียนทำนองมาจากเจริญของเขมรบ้าง ของไทยเหนือบ้าง มักมีทำนองเพี้ยนกันไป เช่น เดี่ยวชัยภูมิ เดี่ยวสิภูมิเดิม เดี่ยวหัวดอนตาล เป็นต้น. ลำยาว น. การลำทำนองหนึ่งซึ่งมีการขึ้นเสียงสูง เอื้อนเสียงยาวลงต่ำกว่าปกติ อ่านหนังสือ หรือ ล่องของ ก็เรียก. ลำพื้น น. ลำเล่านิทานโดยใช้ทำนองหนึ่งมีหมอลำคนเดียว. ลำทางสั้น น. การลำด้วยทำนองและจังหวะสั้น หรือลำกลอนทั่วไป. ลำสาด น. การลำทำนองสั้นหรือลำกลอนคำเสียดสีฝ่ายตรงข้าม. ลำหมู่ หรือลำเรื่อง น. การลำอย่างเดียวกับลำพื้น แต่มีผู้แสดงมากอย่างลึเก. ลำสาม น. ห้วย(ส่วย). ลำธาร น. ทางน้ำเล็กๆที่ไหลจากภูเขา. ลำห้วย น. ทางน้ำทั่วไปแต่เล็กกว่าแม่น้ำ ใหญ่กว่าลำธาร ลำดับ น. อันดับ (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์, ๒๕๑๕: ๓๕๐ - ๓๕๑)

จากหนังสือเรื่องเพลงพื้นเมืองอีสานของจารุวรรณ ธรรมวัตร กล่าวถึงคำว่า “ลำ” ว่า ในภาษาอีสานหมายความว่า “ยาว” ดำนานหรือนิทานในคัมภีร์โบราณเรื่องใดที่มีเนื้อความยาวเรียกว่า “ลำ” เช่น หนังสือ “ลำการะเกด ลำสินไชย ลำคัชนาม ลำไก่อแก้ว ลำพระเจ้าสิบชาติ ลำพระเวสสันดร” หนังสือเหล่านี้มีความยาวมาก แม้กระทั่งแม่น้ำที่มีความยาวตามธรรมชาติในภาษาอีสานก็เรียกว่า “ลำ” เช่น ลำห้วย ลำน้ำชี ลำน้ำมูล ลำน้ำโขง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความหมายอีกอย่างหนึ่งว่า “งาม หรือ สวยงาม” เช่นเรียกต้นไม้ที่มีลำต้นงดงามว่า ลำพร้าว ลำตาล ลำไผ่ ลำต้นไม้อย่าง เป็นต้น(จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๐: ๑)

จากหนังสือลักษณะไทย ศิลปะการแสดง ได้กล่าวถึงลักษณะของดนตรีอีสานโดยกล่าวถึง “ลำ” หมายถึง ขับลำนำ หรือขับลำ หรือขับเป็นลีลาการร้อง หรือการเล่าเรื่องราวที่ร้อยกรอง หรือกาพย์ หรือกลอนด้วยทำนองพื้นเมือง การลำประกอบทำนองที่ใช้ระดับเสียงมากกว่าสำเนียงพูด (ธนาคารกรุงเทพจำกัด มหาชน, ๒๕๕๑: ๓๖๕)

ดังนั้นความหมายของ “หมอลำ” คือ ผู้ที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญ ในเรื่องของการขับลำ โดยใช้ภาษาพื้นเมืองอีสานในการขับลำนำ เรื่องธรรมะ เรื่องราวประวัติศาสตร์ นิทาน กาพย์กลอน

การเกี่ยวพาราตี โดยที่มีเครื่องดนตรีสอดประสานไประหว่างการขับร้องและการพูด มีทั้งหมดลำผู้ชายและหมอลำผู้หญิง

จากหนังสือกลอนลำ - ภูมิปัญญาของอีสาน ได้กล่าวว่า คนไทยในภาคกลางรู้จัก “หมอลำ” จากคำว่า “แอ่วลาว” และ “ลาวแคน” ซึ่งไพบุลย์ แพงเงินได้ให้ความเห็นว่าไม่ใช่คำที่เจ้าของภาษานำมาเรียก เพราะ คำว่า “แอ่ว” ในภาษาอีสานนั้นหมายความว่า “รบเร้า ร้องกวน โยเย ออกอ้อน” ส่วนในภาษาเหนือ ก็หมายความว่า “ไปเที่ยว ไปชม” มิได้มีความหมายถึงการร้องรำ แต่อย่างใด คำว่า “แอ่วลาว” หรือ “ลาวแคน” น่าจะเป็นการใช้นำคำมาใช้จากคนอื่นที่ไม่ใช่คนลาว (ไพบุลย์ แพงเงิน, ๒๕๓๔: ๒)

(จากหนังสือเพลงดนตรีที่คัดลอกมาจากหนังสือบันทึกเรื่องความรู้ต่างๆ ระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระยาอนุমানราชชน มีความที่กล่าวถึงเรื่องของ “ซอ จ้อย ขับ แอ่ว”

ฉบับพระยาอนุমানราชชน เขียนตอบ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๔๘๔ ความว่า

... ยังมีคำว่าแอ่วอีกคำหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ร้องลำกับแคน แอ่วไม่มีใช้ทางอีสานเป็นคำที่มีอยู่ทางพายัพและไทใหญ่ แปลว่า เที่ยวแวะเวียนไป เทียบกับคำว่า อิว ในภาษาจีน แปลความเดียวกัน หนังสือเรื่องไซอิ๋วก็แปลว่าเที่ยวไปทางตะวันตก ลงที่จะเอาภริยาที่ร้องและเป่าแคนแวะเวียนไปตามบ้านในเวลากลางคืนเป็นเรื่องของหนุ่มสาว แล้วความหมายกลายเลื่อนไปเป็นว่าขับร้องกับเสียงแคน ชื่อแปลกที่แคนเป็นของอีสานทางพายัพไม่มี แต่แอ่วเป็นของพายัพ ซึ่งทางอีสานไม่มี แต่ที่ใช้เรียกกันอยู่ในกรุงเทพฯ ออกจะสับสน...” (พูนพิศ อมาตยกุล, ๒๕๕๒: ๑๗๓)

และข้อความจากจดหมายที่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เขียนตอบ

พระยาอนุমানราชชน วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๔๘๔ ความว่า

... คำว่า ซอ ขับ ลำนำ หมายความว่า ร้องทั้งหมด เข้าใจดีแล้ว ถ้าก็คือคำพูดที่ตัดจากลำนำนั่นเอง ซอซึ่งเราเรียกเป็นเครื่องดนตรีนั้นก็เหมือน ไม่ใช่เราเหลวไปคนเดียวเห็นทางที่เป็นไปได้ ก็เพราะร้องเข้าดนตรี จึงพอให้เข้าใจผิดไปว่า ซอ เป็นเครื่องดนตรีที่ว่า ซอ ตรงกับตรงนั้น ก็ไปเข้าทางเขมร ซึ่งเขมรอ่าน ทรวงว่าตรง จนฉันตั้งปัญหาถามท่านที่หนึ่งแล้วว่า ทร ทำไมเราอ่านเป็น ซ นึกถึงแคนทางอีสานกับขลุ่ยทางพายัพก็เป็นอันเดียวกัน ทางพายัพใช้ขลุ่ยหลายเลาเปลืองคน ทางอีสานเขาใช้ขลุ่ยหลายเลารวมเป่าแต่คนเดียว ทำให้ต้องใช้คนน้อยเข้าง่ายขึ้น ที่เห็นดังนี้ก็เพราะขลุ่ยและแคนนั้นมีลักษณะเหมือนกัน ท่านบอกว่าแอ่วไม่ได้หมายความว่าร้อง หมายความว่าเที่ยวไปนั่นคืออย่างยิ่งที่ได้รู้ความจริงขึ้น แต่ก่อนคำแอ่วหลงเป็นว่าร้อง... (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๒: ๑๗๔)

ผู้วิจัยมีความเห็นที่ตรงกับเอกสารสองฉบับที่กล่าวถึงว่า ลำ นั้นเป็นการกร่อนคำ เพื่อที่จะให้เรียกสั้นๆจากคำว่าลำนำ และคนที่ไม่ใช่คนในท้องถิ่นอีสานได้คิดคำว่า “แอ่ว” ขึ้นมา เพื่อที่จะใช้เรียกลักษณะการขับร้องแบบทางอีสานหรือลาว เพื่อให้เกิดความแตกต่างจากชื่อเรียกของ ภาษาไทยภาคกลาง

๒.๓ กำเนิดของหมอลำ

จากรายงานการวิจัยเรื่องบทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ ของ จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้กล่าวถึงการกำเนิดหมอลำที่เกิดขึ้นจากตำนานและเกิดขึ้นนอกเหนือจาก ตำนาน

๒.๓.๑ หมอลำเกิดจากตำนาน

การกำเนิดหมอลำที่มีความเชื่อของหมอลำรุ่นก่อนที่ให้สัมภาษณ์ในรายงานวิจัยเรื่อง บทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ พบว่าการกำเนิดหมอลำที่พิจารณาจาก สี่สำนวน ความเชื่อที่กล่าวถึงในตำนานมีดังนี้

สำนวนที่ ๑. จากการบอกเล่าของหมอลำสุวรรณ ทบแก่น กล่าวว่า

เมื่อพระพรหมลงมาสร้างโลก พระยาแถนบนสวรรค์ได้มอบควายเขาสั้นๆ ให้ขุนบรม ปฐมกษัตริย์นำมาเลี้ยงที่เกาะแก้วดอนจันทร์เมืองเวียงจันทร์ ครั้นนั้นขุนสิ่ว ขุนซี ขุนลอ สามคนพี่น้องออกท่องเที่ยวแสวงหาทำเลที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน พิจารณาเห็นว่า เกาะแก้วดอนจันทร์เป็นชัยภูมิที่เหมาะสมจึงทำมาหากินปลูกบ้านสร้างเรือนที่นั่น โดยการทำนาทำไร่ ครั้นเมื่ออยู่ได้ถึงเจ็ดปีเจ็ดเดือน ควายที่พญาแถนให้มาใช้เป็น แรงงานตาย เมื่อตายแล้วมีน้ำเต้าหลุดออกมาจากรูจมูกใบโตเท่าภูเขาเรียกว่าน้ำเต้าปู้ง ขุนทั้งสามจึงใช้เหล็กซีเจาะน้ำเต้าให้แตก มีผู้คนและสัตว์เลี้ยงออกมาจากน้ำเต้า ผู้คนที่ ออกมานั้นมีทั้งผีขาว ผีดำ และผีเหลือง ในจำนวนนี้มีหมอลำออกมาด้วยชื่อว่า นางหนูแพและนายปากกว้าง ทั้งสองคนจึงล่าสมโภชน์ที่ลานบ้านขุนบรม ต่อมาพรรค พวกของพญาแถนจึงฝึกหัดเป่าแคนจากท้าวแสนปม เกิดเป็นหมอลำแคนจากนั้นสืบมา (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๓๓ - ๓๔)

สำนวนที่ ๒. จากการบอกเล่าของหมอลำเคน ดาเหลา กล่าวว่า

สมัยเมื่อพระยาแถนเป็นใหญ่บนสวรรค์ ปุโยส่งลูกหลานใต้เครือเขากาด (เถาวัลย์ชนิด หนึ่ง) ลงมาเกิดในเมืองดิน ซึ่งว่างเปล่าไม่มีสัตว์และมนุษย์เกิดเป็นเมืองมนุษย์ขึ้น ต่อมา เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยจึงใต้เครือเขากาดไปขอความช่วยเหลือจากพระยาแถนบนสวรรค์ พระยาแถนแนะนำเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยให้แต่งขันดอกไม้แดง ตั้งจิตระลึกถึงบรรพบุรุษ อ้อนวอนด้วยคำพูดอ่อนหวานมีทำนองไพเราะเรียกว่า “ลำ” (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๓๔)

ตำนานที่ ๓. จากการบอกเล่าของหมอลำสุนทร ชัยรุ่งเรือง กล่าวว่า

ในยุคปฐมกษัตริย์ ไม่มีคนตรีในเมืองมนุษย์ มีนายพรานคนหนึ่งชื่อนายพรานไทมื่ออาชีพล่าเนื้อ วันหนึ่งออกไปล่าเนื้อในป่า ไม่ได้เนื้อจึงนอนหลับอยู่ใต้ร่มไม้ หลับแล้วฝันว่าพระอินทร์เนรมิตรแสง สี เสียงขึ้น มีเสียงหนึ่งไพเราะจับใจนายพรานมาก เมื่อตื่นขึ้นก็พากเพียรประดิษฐ์เครื่องดนตรีตามความฝัน ครั้งแรกตัดไม้กู่มาปิดเหลือช่องว่างเป็นรูเป่าแล้วได้เสียงขลุ่ยแต่ไม่ถูกใจจึงนำไม้ไผ่มาถูกกันเกิดเป็นเสียงซอกก็ไม่ถูกใจจึงตัดไม้ประคูดังท่อนๆ นำมาเคาะเกิดเป็นเสียงโปงลาง ถึงกระนั้นก็ไม่ใช้เครื่องดนตรีตามความฝันเกิดความท้อใจจึงนอนหลับไป พระอินทร์จึงเนรมิตรลินแคนสอดไว้ในลำไม้กู่ที่นายพรานตัดมากองไว้ ตื่นขึ้นเป่าดูรู้สึกพอใจจึงประดิษฐ์แคนขึ้นหลายๆ อัน ความไพเราะของแคนได้ยินไปถึงพระกรรมของกษัตริย์พาราณสี ซึ่งป่วยเป็นเวลานานเกิดความสนุกสนานหายป่วยทันที ต่อมานายพรานให้ภรรยาร้องประกอบเสียงแคน ภรรยาจึงขึ้นต้นด้วยคำว่า “โละนอ” เกิดเป็นธรรมเนียมลำประกอบเสียงแคนจากนั้นสืบมา (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๓๔)

ตำนานที่ ๔. จากการบอกเล่าของหมอลำศรี ยอดแคง กล่าวว่า

ปางเมื่อพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นพระเวสสันดรนั้น ได้ถือกำเนิดในครรภ์ของพระนางมุลลิตี ทรงมีสหชาติคือช้างปัจจันตคณเฑาะว์ ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์บันดาลให้ฝนตกได้ ต่อมาเมืองกลิงคราชเกิดความแห้งแล้ง อาณาประชาราษฎร์จึงส่งพราหมณ์แปดคนมาขอช้างจากพระเวสสันดร ด้วยเมตตาจิตจึงยกช้างปัจจันตคณเฑาะว์ให้ ทำให้ประชาชนโกรธแค้นไล่พระเวสสันดรออกจากเมือง พระเวสสันดร นางมัทรี กัณหาและชาลีจึงเสด็จประทับที่เขาวงกต ต่อมาประชาชนพร้อมใจกันเดินทางไปอัญเชิญพระเวสสันดรกลับมาครองราชย์ ในขบวนเดินทางกลับนั้นประชาชนได้ฟ้อนรำ และเล่นหมอลำหมอลำอย่างสนุกสนาน หมอลำจึงเกิดขึ้นในวาระที่พระเวสสันดรเสด็จกลับสู่พระนครนี้เอง (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๓๔-๓๕)

จากตำนานพบว่าการกำเนิดของหมอลำจากตำนานนั้นจะเห็นได้ว่าตำนานทั้งสี่นั้นเกิดขึ้นจากระบบความเชื่อเก่าแก่ตามการกำเนิดของชุมชนยุคก่อนได้นำมาอธิบายการกำเนิดของหมอลำความเชื่อที่กล่าวถึงในตำนานมีดังนี้

๒.๓.๑.๑ ความเชื่อเรื่องแกน

๒.๓.๑.๒ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ

๒.๓.๑.๓ ความเชื่อเรื่องพระอินทร์

๒.๓.๑.๔ ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา

จากการวิเคราะห์ตำนานหมอลำ จะเห็นได้ว่าตำนานหมอลำที่ต่างกัมนั้นล้วนแต่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อ ซึ่งมีปรากฏมาแต่เดิมจนกระทั่งพระพุทธศาสนาได้รับการเผยแผ่ในพื้นที่วัฒนธรรมชาวอีสานนั่นเอง

๒.๓.๒ หน้าทีของหมอลำ

หมอลำมีหน้าที่ในสังคมชาวอีสานหลักๆ ๓ ประการ

๒.๓.๒.๑ จำเป็นต้องดำเนินพิธีกรรมโดยหมอลำในการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บและพิธีกรรมเพื่อขอความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตร เช่น ลำผีฟ้า ลำส่อง ลำทรง หมอลำในกลุ่มนี้เกิดจากความเชื่อเรื่องผีฟ้า ผีแถน หมอลำจึงมีบทบาทในฐานะพิธีกรรมเพื่อผ่อนคลายความบีบคั้นของคน และสังคม (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๔๐)

๒.๓.๒.๒ ในการอ่านหนังสือผูก หรือวรรณกรรมพื้นบ้านที่จารึกลงใบลาน เรื่องชาดกและนิทานพื้นบ้านที่มีความสนุกสนาน เช่น การะเกด สังข์สินชัย กำพรวี ผีน้อย ฯลฯ

ธรรมเนียมการอ่านหนังสือผูกของชาวอีสานนั้นเพื่อให้ความบันเทิงใจ หรือเป็นมหรสพของชุมชน ผู้ที่อ่านหนังสือผูกคือผู้ที่ผ่านการเรียนอ่านเขียนจากวัด สามารถอ่านหนังสือได้อย่างแตกฉานไพเราะ บางคนสามารถท่องจำเรื่องราวได้โดยไม่ต้องอาศัยต้นฉบับ โอกาสในการอ่านหนังสือผูกนั้นจะเป็นงานบุญทั่วไป งานวันหม้อกรรม หรืองานเฮือนดี(งานสมโภชน์ศพ) ก็ได้ ชาวอีสานเรียกบ้านที่ตั้งศพว่าเฮือนดีเพื่อให้เป็นมงคลนาม เมื่อถึงแก่กรรมก่อนที่จะนำศพไปฌาปนกิจจะต้องมีพิธีกรรมทางศาสนาอยู่หลายวัน ตอนกลางคืนชาวบ้านทั้งหลายจะมาช่วยเจ้าภาพจัดเตรียมงาน และมาอยู่เป็นเพื่อนไม่ให้เกิดความโศกเศร้า จึงนำหนังสือผูกมาอ่านสู่กันฟัง ผู้ที่อ่านจะต้องมีเสียงที่ไพเราะ วิธีอ่านจะอ่านคนเดียวหรือจะอ่านเข้าคู่สองคนก็ได้ ทำนองการอ่านคล้ายทำนองเสนาะแต่สำเนียงเป็นภาษาถิ่น (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๔๐)

๒.๓.๒.๓ การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว หนุ่มสาวชาวอีสานมีอิสระภาพตามสมควรในการเลือกคู่ครอง และอุปนิสัยใจคอของคู่ครองของตนเองก่อนที่จะแต่งงานกัน สังคมอีสานโดยทั่วไปเป็นสังคมเกษตรกรรมใช้เวลากลางวันในการประกอบอาชีพเป็นหลัก เวลากลางคืนจึงเป็นเวลาผ่อนคลายหรือเป็นการทำงานเบาๆ ตอนกลางคืนสาวในชนบท จะมีการชุมนุมลงช่วงเข็นฝ้าย ถือเป็นโอกาสดีของหนุ่มๆ ที่จะมาคุยสาว หรือเว้าสาว บางคนก็จะเป่าแคนคิดพิณ หากพอใจสาวใดก็จะโต้ตอบกันด้วยโวหารที่ไพเราะหรือที่เรียกว่า “ผญา” ต่อมามีการนำผญาเกี่ยวไปขับลำนำโต้ตอบกันจนเป็นกลอนลำ และลำผญา โอกาสในการพบปะระหว่างหนุ่มสาวไม่ใช่แค่การลงช่วงเข็นฝ้ายเพียงเท่านั้น การลงแขกเกี่ยวข้าว การดำข้าว เป็นต้น (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๔๑)

แม้ว่าหมอลำจะมีการกำเนิดที่ยาวนานทั้งในเรื่องความเชื่อตามตำนานและนอกเหนือจากตำนาน แต่เมื่อมีการตรวจสอบหลักฐานของการลำที่เก่าแก่ที่สุดนั้น คือ วรรณกรรมเรื่องมหาชาติ โดยกล่าวถึงในตอนอาราธนาเทศน์มหาชาติ เรียกการเทศน์มหาชาติว่า ลำมหาชาติ หรือลำมหาเวสสันดรชาดก ดังข้อความดังนี้

... เทพดาเจ้าทั้งหลาย ในท่ามกลางได้อัศวินวิศวาอาสามในประเทศทางเขตใต้แลหนเหนือ สอดลีตีผาไผดต่าง ทางกำซ่ายสอดคอดโยธยาทางทิศเหนือแดนแควเป็นเขตทุกประเทศด้าวในท้องปสุธา กับทั้งนางธรณีนอนแนบน้ำเป็นผู้ค้ำฝูงหมู่ป่ามา กายบนมีพระยาอินทราพระพรหมเป็นเค้าขออัญเชิญเทพดาเจ้าทั้งหลาย จงฟังล้ามหาเวสสันดรชาดก กับด้วยฝูงช้างทั้งหลาย ภายในมีอาชญากรรมและสงฆ์เป็นเค้าภายนอกมีแก้วแก้วใหญ่ผู้น้อยอนบ้านแลตา แสง ทั้งเมียแพงฮักยั้ง ลูกแก้วกั้งและชยาพิงอาจารย์และนักปราชญ์ ทั้งญาติพี่น้องนิคมตาม ตามกันมาพร้อมพร้อม น้อมเครื่องไหวบูชาสหัสมีมาก ดอกอุบลหลากมีพันบัวแดงบานไขกาบ ดอกผักตบอาจเขียวนิล ดอกกลางของหลาบน้อยพันหนึ่งค้อยขวยขวย รุ่งช่อรุ่งช้อยยาสะพาดข้าวพันก้อน อาบุญชา.. (จารุวรรณ ธรรมบุตร, ๒๕๒๘: ๔๑-๔๒)

นอกจากการเทศน์มหาชาติแล้ว การอ่านหนังสือผูกหรือการเทศน์เรื่องราวจากหนังสือผูกก็เรียกคำอีกด้วย เช่นคำสินชัย คำการะเกด ดังที่อ้างถึงมหาสิลา วีระวงศ์ ราชบัณฑิตได้กล่าวไว้ในคำนำเรื่องสังข์สินชัยว่า “...หนังสือเรื่องสังข์สินชัยนี้ แต่เดิมเป็นหนังสือเทศน์ลำ เรียกว่า ลำสินชัย...” ข้อที่ควรพิจารณาคือการลำอาจจะมิต้นกำเนิดมาจากการเทศน์ของพระ และนิทานที่นำมาอ่านมาเทศน์มีที่มาจากชาดกในพุทธศาสนาทั้งนั้น การลำคือ การเผยแพร่พระพุทธรศาสนาที่พัฒนากลวิธีการสอนให้น่าสนใจ โดยใช้กลวิธีทางเสียงและการแสดง (จารุวรรณ ธรรมบุตร, ๒๕๒๘: ๔๑-๔๒)

หลักฐานที่ได้บันทึกทางประวัติศาสตร์มีปรากฏในประกาศ ซึ่งออกในสมัยรัชกาลที่ ๔ ในหนังสือ “เจ้าจุฑาภณี” ได้กล่าวถึงเรื่องราวที่ว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดแค้นและการแอ้วลาวเป็นอันมาก ถึงขนาดทรงเป่าแค้นได้ด้วยพระองค์เองอย่างไรเพราะ ยิ่งไปกว่านั้นก็ยังมีเจ้านายอื่นๆพากันโดยเสด็จวังหน้า โปรดการแอ้วลาวและเป่าแค้นด้วย จนเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่พอพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวใกล้เสด็จสวรรคต (พ.ศ. ๒๔๐๕) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงประกาศห้ามมิให้เล่นแอ้วลาว ในพระราชกิจจานุเบกษา ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประกาศห้ามมิให้เล่นแอ้วลาว

ณ วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก

มีพระบรมราชโองการดำรัสแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย และทวยราชชาวยสยามทุกหมู่เหล่าในกรุงแลหัวเมือง ให้ทราบกระแสพระราชดำริว่า เมืองไทยเป็นเมืองที่ประมุขชาวต่างประเทศต่างภาษาใกล้ไกลมากด้วยกันมานานแล้ว การเล่นฟ้อนลำขับร้องของภาษาย่างต่างๆ เคยมีมาปะปนเป็นที่ดูเล่นฟังเล่นต่างๆ ตำราญเป็นเกียรติยศบ้านเมืองก็คือนั้น แต่ถ้าของเหล่านั้นคงอยู่ตามเพศตามภาษาของคนนั้นๆ ก็สมควรหรือไทยจะเลียนเอามาเล่น ได้บ้างก็เป็นคือนั้นว่า ไทยเลียนใครได้เหมือนหนึ่งพระเทศนามหาชาติ ว่าอย่างลาวก็ได้ ว่าอย่างมอญก็ได้ ว่าอย่างพม่าก็ได้ ว่าอย่างเขมรก็ได้ ก็เป็นดี

แต่จะเอามาเป็นอย่างไรไม่ควร ต้องเอาเป็นของไทยเป็นพื้น อย่างอื่น ๆ ว่าเล่นได้แต่แหล่งหนึ่งสองแหล่ง

ก็กาลบัดนี้ เห็นแปลกไปนัก ชาวไทยทั้งปวงละทิ้งการเล่นสำหรับเมืองตัว คือ ปี่พาทย์ มโหรี เสภาครึ่งท่อน ปรบไก่ สักรวา เพลงไก่ป่า เกี้ยวข้าว และละครร้องเสียหาย พวกกันเล่นแต่ลาวแคนไปทุกหนทุกแห่ง ทุกตำบลทั้งผู้ชายผู้หญิง จนท่านที่มี ปี่พาทย์มโหรี ไม่มีผู้ใดหา ต้องบอกขายเครื่องปี่พาทย์ เครื่องมโหรีทุกแห่ง ทุกตำบลทั้งผู้ชายผู้หญิงในที่มืงาน โคนจุก ขวชนาคก็หาลาวแคนเล่นเสียหายทุกแห่ง ราคางานหนึ่งแรงถึง สิบตำลึง สิบสองตำลึง

การที่เป็นอย่างนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า ไม่สู้งาม ไม่สู้ควรที่การเล่นอย่างลาวจะมาเป็นพื้นเมืองไทย ลาวแคนเป็นข้าของไทย ไทยไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอาอย่างลาวมาเป็น พื้นไทยไม่สมควร

ตั้งแต่พากันเล่นลาวแคนอย่างเดียวก็น้ำลายปี่มาแล้ว จนการตกเป็นพื้นเมืองแลสังเกตุการเล่นลาวแคนชุกชุมที่ไหนด ฝนก็ตกน้อยรวงโรยไป ถึงปีนี้ข้าวในนารอดตัวก็เพราะน้ำป่ามาช่วย

เมืองที่เล่นลาวแคนมาก เมื่อฤดูฝน ฝนก็ตกน้อย ทำนาก็เสีย ไม้งอกงาม ทำขึ้นได้บ้างเมื่อปลายฝน น้ำป่ากระ โขกมาก็เสียหายหมด เพราะฉะนั้นทรงพระราชวิตกอยู่โปรดให้ขออ้อนวอนแก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงที่คิดถึงพระเดชพระคุณจริงๆ ใ้ตั้งการเล่นลาวแคนเสีย อย่าหามาดูแลฟัง แลอย่าให้เล่นเองเลย ลองดูสักปีหนึ่ง สองปี การเล่นต่างๆอย่างเก่าของไทย คือ ละครพ็อนรำ ปี่พาทย์ มโหรี เสภาครึ่งท่อน ปรบไก่ สักรวา เพลงไก่ป่า เกี้ยวข้าว และอะไรๆที่เคยเล่นแต่ก่อนเอามาเล่น เอามาสู้ขึ้นบ้างอย่าให้สูญ เล่นลาวแคนขอใ้ห้เสีย เลิกเสียสักปีหนึ่งสองปี ลองฟังดูฟ้าฝนจะงามไม่งามอย่างไรต่อไปภายหน้า

ประกาศอันนี้ ถ้ามีฟังยังขึ้นเล่นลาวแคนอยู่ จะเรียกภาษีให้แรง ใครเล่นที่ไหนดจะให้เรียกแต่เจ้าของที่และผู้เล่น ถ้าลักเล่นจะต้องจับปรับให้เสียภาษีสองต่อสามต่อ ประกาศมา ณ วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีฉลู สัปตศก

(อเนก นาวิกมูล, ๒๕๕๐: ๑๒ - ๑๓)

จากประกาศฉบับนี้ อเนก นาวิกมูล ได้พิจารณาถึงมูลเหตุและให้ความเห็นว่าแท้ที่จริงแล้วพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วงเกรงว่าการละเล่นที่เป็นพื้นของไทยภาคกลางจะสูญเช่น "...ละครพ็อนรำ ปี่พาทย์ มโหรี เสภาครึ่งท่อน ปรบไก่ สักรวา เพลงไก่ป่า เกี้ยวข้าว และอะไรๆที่เคยเล่นแต่ก่อนเอามาเล่น เอามาสู้ขึ้นบ้างอย่าให้สูญ..." ไม่ว่าคนลาวจะเป็นข้าหรือเป็นเชื้อสายเดียวกันกับคนไทย "แคน" ก็ยังเป็นเครื่องดนตรีพื้นเมืองของคนอีสานที่มีอยู่ แต่ความรู้สึกของคนไทยสมัยนั้นก็ยังถือว่าคนลาวยังเป็นคนต่างประเทศ เมื่อเครื่องดนตรีของคนต่างประเทศ

มามีอิทธิพลกับคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกประกาศฉบับนี้ขึ้นเพื่อพยุหฐานะของวัฒนธรรมของชาติไทย (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๐: ๑๓)

ในอีกแง่มุมหนึ่ง หากพิจารณาจากประกาศฉบับนี้ “เสียงลำ เสียงแคน” ที่เป็นการละเล่นพื้นบ้านของชาวลาว หรือของคนอีสานสร้างความสนใจและมีแรงดึงดูดให้กับประชาชนในยุคนั้นไม่น้อย ถึงขนาดที่เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน เจ้าขุนมูลนาย ไพร่ฟ้านิยมเล่นลาวแคนมากกว่าการละเล่นอย่างพื้นเมือง ถึงขนาดที่ว่า “...ชาวไทยทั้งปวงละทิ้งการเล่นสำหรับเมืองตัว คือ ปี่พาทย์ มโหรี เสภาเครื่องท่อน ปรบไค่ สักรวา เพลงไค่ป่า เกี่ยวข้าว และลครร้องเสียดหมดพากันเล่นแต่ลาวแคนไปทุกหนทุกแห่ง ทุกตำบลทั้งผู้ชายผู้หญิง...” การละเล่นลาวแคนนั้นเป็นการละเล่นที่สร้างความบันเทิงและเข้าถึงผู้ชมและผู้ฟังได้ง่าย จึงได้รับความนิยมเป็นอย่างมากและรวดเร็ว

(ภาพที่ ๒.๑ การเล่นลาวแคนหรือแ่วลาวประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว)

(อเนก นาวิกมูล, ๒๕๕๐: ๑๗๒)

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้พบเรื่องราวของการละเล่นพื้นเมืองอีสานอีกครั้งหนึ่ง จากข้อเขียนของอเนก นาวิกมูล ในคอลัมน์ “ห้าแยกบันเทิง” ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๒ ในหัวเรื่อง “กรมหลวงสรรพสิทธิฯ กับเพลงอีสาน” มีความว่า

พระบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ พระอนุชาของรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นต้นตระกูล “ชุมพล” ทรงดำรงตำแหน่งข้าหลวงต่างพระองค์ สำเร็จราชการมณฑลหัวเมืองลาวกาว (ต่อมาเปลี่ยนเป็น “มณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ, มณฑลอีสาน, และมณฑลอุบลราชธานี ตามลำดับ) ประทับอยู่ที่เมืองอุบลราชธานีในระหว่าง ร.ศ. ๑๑๒ – ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๓๖ - ๒๔๕๓) ได้ทรงสร้างสรรค์ความเจริญในด้านต่างๆ แก่อีสานไว้มากมาย ยิ่งไปกว่านั้นยังทรงสนับสนุนศิลปะการละเล่นพื้นเมือง เปิดโอกาสให้หมอลำ หมอแคน ตลอดจนละครลำเมืองสุรินทร์ (ละครเขมร)

ไปเล่นในงานเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ท้องศรีเมือง กลางเมืองจังหวัดอุบลราชธานีเป็นประจำ (ไพบูลย์ แพงเงิน, ๒๕๓๔: ๖)

เสียงร้อง เสียงลำ เสียงแคนมิได้เสื่อมลงไป หลังที่เคยถูกห้ามไม่ให้เล่นในรัชกาลก่อน ความนิยมในท้องถิ่นแถบอีสานมิได้เสื่อมลงไปด้วย ยังคงได้รับการสืบทอดและพัฒนามาเรื่อยๆ จนมีหมอลำที่มีชื่อเสียงหลายต่อหลายท่านและกระจายตัวอยู่ทั่วภาคอีสาน

๒.๔ ประเภทของหมอลำ

การแสดงหมอลำนั้นได้มีการเริ่มต้นเช่นเดียวกับนาฏกรรมของสังคมอื่นๆ คือมีจุดเริ่มต้นมาจากความเชื่อเรื่องผีสาวของคนสมัยโบราณ ซึ่งถ้ามีความผิดปกติของการดำรงชีวิต เช่น ผ่นฟ้า ไม่ตกต้องตามฤดูกาลหรือแม้กระทั่งการเจ็บป่วย คนอีสานจึงมีความเชื่อเรื่องของการอ่อนวอนเทพ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อช่วยบรรเทาทุกข์ หรือรักษาให้หายจากอาการป่วย จึงเป็นเหตุให้มีพิธีกรรม เพื่อที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับเทพเจ้า ผู้วิชัยได้ทำการรวบรวมโอกาสการแสดงจากเอกสารทางวิชาการสำคัญ ซึ่งสามารถแบ่งประเภททั้งหมด ๒ ประเภท ตามโอกาสของการแสดง ดังนี้

๒.๔.๑ หมอลำที่เป็นพิธีกรรม

๒.๔.๑.๑ การลำผีฟ้า หรือ ลำพิธีกรรม เป็นการแสดงหมอลำที่มีความเกี่ยวข้องกับ การบูชาผีฟ้าหรือพระยาแถน ที่สถิตอยู่บนท้องฟ้า การลำนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อบูชาพระยาแถน ซึ่งเทียบ ได้กับพระอินทร์ซึ่งให้ความอนุเคราะห์ให้ช่วยรักษาคนป่วยทั้งชายหญิงให้หายจากอาการเจ็บไข้ ได้ป่วย (จารุวรรณ ธรรมบุตร, ๒๕๒๐: ๒) ในหนังสือเรื่องร้องลำทำเพลง นาฏกรรมชาวสยามก็มิ ่บทความที่กล่าวถึงเรื่องการลำผีฟ้าไว้ว่า เป็นการละเล่นในพิธีกรรมตามระบบความเชื่ออย่างใดอย่าง หนึ่งร่วมกัน เพื่อกระทำบาเรอบวงสรวงปวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ และมักมี เครื่องมือดนตรีดีดตีตีเป่าและขับลำนำ คำร้องประกอบ (สุดจิตต์ วงษ์เทศ, ๒๕๕๑: ๕๙) การลำชนิด นี้บางท้องถิ่นเรียกว่า ลำส่อง ลำทรง การลำผีฟ้ามีหมอลำเป็นผู้ประกอบพิธี ลักษณะของกลอนลำ ของผีฟ้าคือ “กลอนผญา” ใช้สำหรับสอบถามสาเหตุของความเจ็บป่วยไปพร้อมๆกับการเคลื่อนไหว ของร่างกายของหมอลำในลักษณะเข้าทรง สำหรับการฟ้อนเป็นไปตามลักษณะของการลำประกอบ เสียงแคน (บุญกร บินฉัตรสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๖)

ภาพที่ ๒.๒ การลำผีฟ้ารักษาโรค

<http://www.isan.clubs.chula.ac.th/> : ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๓)

๒.๔.๒ หมอลำเพื่อการบันเทิง

หมอลำเพื่อการบันเทิงมี ๖ ประเภทดังที่จะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๔.๒.๑ ลำพื้น เป็นการแสดงที่มีความเก่าแก่ไม่สามารถสืบค้นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ได้ว่าถือกำเนิดมาเมื่อใด จากรายงานวิจัยวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทย ภาคอีสานใต้และภาคกลาง ได้อ้างถึงใน หนังสือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกถลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดอุบลราชธานี อธิบายว่า

ลำพื้น เป็นการลำที่เก่าแก่ที่สุด เป็นต้นกำเนิดของการลำแบบอื่นๆ คำว่า พื้น แปลว่า เรื่องราวหรือนิทาน (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, ๒๕๕๐: ๑๘)

ในหนังสือเพลงพื้นเมืองอีสาน กล่าวถึงหมอลำพื้นไว้ว่า เป็นหมอลำที่เกิดขึ้นก่อนหมอลำประเภทอื่นๆ เหตุที่เรียกว่า “ลำพื้น” น่าจะเป็นผู้ลำ ๑ คน ท่องบทลำบนใบลานได้หมดโดยไม่คิดเขียน จึงเท่ากับเป็นการรักษาเรื่องราวพื้นเพเดิมไว้ได้ และยังสามารถกล่าวถึงความหมายของคำว่า “พื้น” หมายถึงเรื่องราว และ คำว่า “เว้าพื้น” ในภาษาอีสานหมายถึง การพูดนิทานหรือพูดเรื่องราวของคนอื่น ซึ่งคำว่าพื้นต่างสอดคล้องกับศิลปะการลำพื้น คือ เป็นการลำเพื่อเล่านิทาน หรือเรื่องราว ซึ่งจะต้องคงความเป็นพื้นเพเดิมไว้ (จารุวรรณ ธรรมบุตร, ๒๕๒๐: ๔)

ทำนองของการลำเลียนแบบจากการอ่านหนังสือของพระ แต่เดิมเรียกว่า “โอ่หนังสือ” หรือ “อ่านหนังสือ” ซึ่งมีท่วงทำนองคล้ายคลึงกับทำนองเทศน์ของพระ แคนทีเป่าคลอไปกับลำที่มีท่วงทำนองซึ่งเรียกว่า “ลายใหญ่” หรือ “ลายอ่านหนังสือ” ลำพื้นเป็นการลำเล่าเรื่องราวประกอบการแสดงบทบาทสมมติที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ และชาดกต่างๆ หมอลำต้องเป็นผู้สวมบทบาทต่างๆ เพียงผู้เดียว โดยใช้ผ้าขาวม้าเป็นอุปกรณ์หลัก ในการแสดงเพื่อบ่งบอกถึงความแตกต่างของตัวละคร (บุษกร บินทสันต์ และ จำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๕-๑๐)

ขั้นตอนการแสดงลำพิน

ขั้นตอนที่หนึ่ง ไหว้ครู โดยใช้กลอนลำทางยาว

ตัวอย่างบทไหว้ครูหมอลำพินจากหนังสือรายงานการวิจัย “เรื่องบทบาทหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ” ความว่า

สาธุสะขอขอไล่เกล้า ขออวยพรพระเจ้าพุทชัง รั้มมัง สังฆัง ไตรสามหน่วยแก้ว
คุณพระพุทธขอให้มาบังหลังคุณอินทร์พรหมลงมาจากฟ้ามาสู่ข้า สู่ข้า ปัญญาไวไหล
เลื่อม ให้มาเหลื่อมนำหมู่ความรู้ผู้สั่งสอน สาธุเคื้อขอให้หยาบๆ ก้อนคือปากทอด้อน
ขอให้หย่าบซ่อน คือหม่อนทาวไย มีเสียงใสและคือน้ำล้นด้อน (จารุวรรณ ธรรมวัตร,
๒๕๒๘: ๓๘)

ขั้นตอนที่สอง เกริ่น โดยใช้กลอนลำทางยาว

ขั้นตอนที่สาม คำเนินเรื่อง โดยใช้กลอนลำทางยาว

ขั้นตอนที่สี่ เชื่อมโยงเรื่องโดยใช้บทเจรจา

ขั้นตอนที่ห้า การเดินทางของตัวละคร โดยใช้กลอนลำทางสั้น

(บุญกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๑๐)

๒.๔.๒.๒ หมอลำกลอน หมอลำกลอนเป็นหมอลำที่ขับลำเรื่องยาวๆ โดยดัดแปลงรายละเอียดของเนื้อหาใหม่แต่คงความสำคัญของเรื่องเอาไว้ บทลำที่แต่งขึ้นมุ่งความหมายและความไพเราะเป็นสำคัญ (จิราวัลย์ ซาเหลา อ้างถึงใน ประเทือง คล้ายสุวรรณ, ๒๕๔๖: ๔๗) ในรายงานวิจัยวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทย ภาคอีสานใต้และภาคกลาง ได้อ้างอิงจากหนังสือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดอุบลราชธานีที่อธิบายหมอลำกลอนไว้ว่า “ลำกลอน เป็นลำประเภทลำ ไต่กลอน ลำแข่งกลอนและลำแข่งโต้ว่าที่ การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว เป็นลำกลอนประเภทลำเกี่ยว” (คณะกรรมการประมวลฝ่ายเอกสารและจดหมายเหตุ, ๒๕๕๐: ๑๘)

การลำกลอนแบ่งออกเป็นหลายประเภท ตามรูปแบบการแสดง เช่นลำกลอนธรรมดา ลำชิงชู้ ลำชิงชาย การลำกลอนที่นิยมมากที่สุดคือ การลำกลอนแบบธรรมดา

การลำกลอนธรรมดา เป็นการลำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความบันเทิง และให้คติแก่ผู้ฟัง ลำกลอนธรรมดามีกำเนิดมาจากประเพณีที่สำคัญสองประการ คือการเทศน์โจทย์ และการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว

การเทศน์โจทย์ เป็นวิธีการสอนธรรมะของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาล รูปแบบการสอนเป็นลักษณะของการสนทนาถามตอบปัญหาธรรม เพราะมีพุทธบริษัทกราบทูลปัญหาธรรมกับพระพุทธเจ้า หรือถามปัญหากันระหว่างสาวกกับสาวก เช่นพระโมคคัลลานะ กับพระสารีบุตร การลำโจทย์มิได้เป็นการลำถามตอบ เพื่อความกระจ่างในพระธรรมคำสั่งสอน แต่มีจุดมุ่งหมายแข่งขันกันทางสติปัญญาแต่ละฝ่ายที่แสดงภูมิออกมาทั้งทาง คติธรรมและคติโลก ความรู้

รอบตัว ข่าวสารบ้านเมืองต่างๆ หากฝ่ายใดตอบไม่ได้หรืออธิบายไม่แจ่มชัดถือว่าแพ้ การล่ำโจทย์ถาม - ตอบของหมอลำกลอนนี้ทำให้เห็นกลอนลำที่เป็นคลังข้อมูลทางวิชาการในด้านต่างๆ เป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่องราวของอดีต (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๘๐)

นอกเหนือจากการเทศน์โจทย์แก้แล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นต้นกำเนิดของลำกลอนก็คือ การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว ตามธรรมเนียมโบราณอีสาน ในช่วงที่มีงานนักษัตฤกษ์ประจำหมู่บ้าน การลงแขกเกี่ยวข้าว การลงแขกคว้านา หรือการลงแขกก่อสร้างสาธารณประโยชน์

จากธรรมเนียมการเล่นสาว หรือ เว้าสาวด้วยการใช้ผญาเกี่ยวนี้เอง หมอลำกลอนจึงนำลักษณะการลำเกี่ยวไปแสดงตามขั้นตอนสำคัญในการลำของตนเอง คนฟังทุกวัยจะชอบฟังลำเกี่ยว เพราะถ้อยคำที่ใช้จะไพเราะด้วยคำเปรียบเทียบแล้วจะมีเนื้อหาเล่าโลมใช้ถ้อยคำสองแง่สองง่ามซึ่งหมอลำฝ่ายหญิงจะได้ตอบโดยการใช้กลอนลำสาด หรือกลอนลำค่ากลับไป (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๗: ๘๓)

จากการสัมภาษณ์หมอลำจิวรรณ พันธุ ได้แบ่งขั้นตอนการแสดงลำกลอนแบ่งออกเป็น ๔ ยกได้แก่

ยกที่ ๑ การไหว้ครู การประกาศศรัทธา และลำแก้โจทย์ หมอลำชายลำไหว้ครู แนะนำตัว จบแล้วหมอลำหญิงจึงลำทำนองเดียวกันแต่เป็นกลอนลำเฉพาะตัวของหมอลำแต่ละท่าน ตัวอย่างกลอนลำไหว้ครูของหมอลำจิวรรณ พันธุ ดังนี้

โอ้..โอ้ย โอ้..ละหนอ

กัสสะโป โคะตะโม

จงมาป้กมาบั้งจงมากั้งมาแย่งในวันนี้

แมนว่าน่อนาย สาธุเคื้อ

คุณอาจารย์ข้าขอยกใส่เกล้า ยอขึ้นใส่เศียร

ขอย่ามีไอรัด สะควกคิยามร้อง

ขอคุณองค์หน่วยแก้ว ให้มาค่าช่วยชู นอกจากนั้นคุณเทพธิดาพร้อมกับคุณนาคานาคเนาในน้ำ

ให้มาแนมนำข้า ผู้มาลำนักแอ้ว

อีกองค์ให้พระ โคดม ผู้สอนสั่ง

ตัวฉันลำนี้ก็ไปได้วันประมาทแห่งคุณครู

ฉันถวายครุแล้วเสียดินกลอนซ้อนต่อ

(ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๑๘๓ – ๑๘๘)

แล้วกุสุสันโท โคนาคะมะโน

อาริยะเมตตัยโย ล้วนแต่หน่อพุทธโร

โอ้ย...ละหนอ นวล นวล เอย...

ข้าขอยอมมือไหว้ คุณครูทุกท่าน

ขอย่าสุให้เปื้อน ให้คอเลื่อนเร็วไว

กับสมองของข้าผู้มาลำให้ปลอดโปร่ง

ขอให้แววอยู่เรื่อย กลอนข้าอย่าให้หลง

ผู้ข้าหวังซุมือบ่มีเว้นว่างเวน

สาธุเคื้อขอให้สมบุญผลดี ทุกอันนำผู้

เอาละน้อฮานี้ เสียดินหน้าต่อไป

ยกที่ ๒ ถ้าเกี่ยว มีเนื้อหาเชิงสังวาส หมอลำชาย – หญิง ประชันคารมกันตามขั้นตอน คือทำความรู้จัก ชักประวัติ ชมความงาม เข้าเหย้าโลม มีเนื้อหาและถ้อยคำที่เกี่ยวกับเรื่องของ กามารมณ์อย่างชัดเจน โฉมแจ่มทำให้ผู้ชมผู้ฟังชื่นชอบ ตัวอย่างกลอนลำ

... หรือว่าเอ็นใต้ท้อง ปัสมน้องหน่วยหอย   ดนนางเอาของห้อย หางชิง กะบ่เลี้ยง
เว้าอีหยัง กะบ่เคื่อง โทลคเฉยซ่า...แมนข้างเป็น... แมนเฉยซ่า...แมนข้างเป็น...เออ..เออ..นา
(ไพบูลย์ แพงเงิน, ๒๕๓๔: ๗๐)

ยกที่ ๓ กลอนล่อง เป็นการลำแนวช้าและอ่อนโยน เรื่องที่นิยมลำ เช่นการพัฒนาประเทศ สภาพภูมิประเทศ ศิลธรรม พุทธประวัติ และจริยธรรม เป็นต้น

ตัวอย่างกลอนลำ

โอ้ย... เอาหัวใจถวายน้อมจอมไครให้ลำได้ นันไสส่อง เชิญมาฟังลำล่องท่องแดนพุทธภูมิ
ตามรอยบาทพระศาสดา บำเพ็ญบูชาคุณพระพุทธรองค์ผู้ทรงศีลเลิศล้ำ นำมาร้อง...แมนสู่ฟัง...โอโยละ
น้ำ...

ประนมมือไหว้สาธุการใส่กระหม่อม   กราบจอมธรรมศัพท์ปัญญาผู้เลิศล้ำให้มาค้ำ
ให้ชอยชู้

ข้าขอกราบหนอฟ้าเหนือแผ่นดินธรณี	ผงฐลีฝ่าละต่องรองไว้
องค์จอมไครเหนือเกล้าสิเอามาบรรยายต่อ	พอให้เป็นบ่อนัฐใจของให้ป่องใส
พอชาวพุทธได้สู้แจ้งคือเดือนหงาย	ชุมหญิงชายสุคนให้จำได้
ฉวีวรรณลีไซให้ในธรรมพอรู้เรื่อง	เบื้องพระบาทของพระพุทธรเจ้ากแห่งศาสนา
ฟังเอาเดื่อพวกแม่ป่าน้ำบ่าวาวอวา	ทาร์กาทั้งหลายหนุ่มคนองสนองให้
บ่ว่าไผในฝันพสุธาหมัดทวีป	อยู่ในที่ปพอ่อสิขอเว้าแมนสู่ฟัง...

(ฉวีวรรณ พันธุ, ม.ป.ป.: ลำล่องท่องแดนพุทธภูมิ)

ยกที่ ๔ กลอนอ่านหนังสือ เป็นการบรรยายความรู้สึกลึกลับและกัน ก่อนการจากลา
ตัวอย่างกลอนลำ

...พ้ออย่าได้เว้าพื้นส่อเสียดคำขวัญดีฉันเดื่อ บัดนี้, เสียมกับขวัญ จากกันวันนี้
ลาเดื่อ สายใจน้อง ผู้เคยคุยทุกเช้าค่ำ   ให้พี่สุขเลิศล้ำ แต่วันนี้ต่อไป
คันแมนพินันได้ คู่รักเสนาหา   ให้ได้ภรรยา ผู้สวยเสมอเต็ม
บัดนี้ แหมสิดล้าอ้อ บักกอลาบักหุง   กะบุงไกลจากซ่า อินางหล่าจากชาย
ยามเจ้าอำมิโซคยามใต้   ให้มีหนังสือไป ส่งมาถึงน้อง...

(ไพบูลย์ แพงเงิน, ๒๕๔๓: ๖๖)

ในหนังสือเรื่องหมอลำได้กล่าวถึงชนิดของกลอนลำที่นำมาลำ ได้แก่ กลอนไหว้ครู กลอนแนะนำตัวเอง กลอนโจทย์และไต่วาที กลอนสาธิต กลอนศาสนา กลอนเกี่ยว กลอนเดินดง กลอนนิทาน กลอนพิธีกรรม และกลอนเบ็ดเตล็ด และได้กล่าวถึงลีลาของการลำกลอนในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เช่น จังหวะลำกลอนกลุ่มจังหวัดอุดรธานี และ จังหวัดขอนแก่น จะมีลีลาที่เร็วกว่ากลุ่มจังหวัดอื่นๆ บางครั้งก็มีการร้องจังหวะเร็วสลับช้าบ้าง หมอลำในกลุ่มจังหวัด ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ มีจังหวะลีลาการลำกลอนที่สม่ำเสมอไปเรื่อยๆ และการลำกลอนในกลุ่มจังหวัดอุบลราชธานีมีจังหวะที่ช้า เนื่องจากลักษณะการพูดของคนในท้องถิ่นที่มีความช้ากว่าจังหวัดอื่นๆ (บุญกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๑๕ - ๑๖)

การฟังลำกลอนมีลักษณะที่น่าสนใจคือผู้ที่ฟังมีปฏิกริยาร่วมด้วยได้โดยการ “สอย” ผู้ที่จะสอยคือ ผู้ที่ฟังลำที่มีนิสัยรักความสนุกสนาน มีอารมณ์ขัน เจ้าบทเจ้ากลอน ส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง โอกาสที่จะทำการสอยนั้นคือ ช่วงที่หมอลำลำจบบทกลอนหรือช่องว่างของการลำระหว่างชายสลับหญิง การสอยจะเป็นบทกลอนหรือคำคล้องจองสั้นๆ เนื้อหาบขขัน ล้อเลียนกลุ่มคนที่น่าสนใจบางกลุ่ม เช่น แม่หม้าย คนชรา หนุ่มสาว หรือผู้ที่มีชื่อเสียงอย่าง ดารา นักการเมือง เป็นต้น เรื่องที่สอยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องทางเพศ และกล่าวถึงการร่วมเพศอย่างตรงไปตรงมา มีทั้งเรื่องที่เป็นความสุขทางเพศ ความล้มเหลวทางเพศ มีทั้งลักษณะที่เป็นจริง เกินจริง โดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่สังคมรู้ดี ทำให้มีอารมณ์ขันร่วมกัน การที่นิยมกล่าวเรื่องเพศนั้นชี้ให้เห็นว่าทัศนคติของชาวบ้านเห็นว่าเรื่องของเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ ไม่ใช่เรื่องน่าอับอาย การสอยนั้นเป็นเรื่องที่แสดงออกทางอารมณ์ที่มีความสนุกสนาน ในสังคมของการฟังลำ การสอยไม่ได้เป็นเรื่องที่ผิดแต่อย่างใด แต่ถือเป็นสิ่งที่สร้างสีสัน ผ่อนคลายความเครียดและความกดดันของสังคมยกตัวอย่างกลอนสอยเช่น (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๓๐ - ๓๑)

- สอยๆ สาวสำน่อยบู่สู้จักรถวิบาก บัดเขาเอาเอ็นห้าคำดาก ยกล้อเลขพี

- สอยๆ นกแดดแตบินข้ามทางเกวียน ผู้สาวนักเรียนมักครูประจำชั้น ครั้นบ่เฮ็ดจั่งซันก็บ่ได้กะแนน

- สอยๆ เฒ่าสิดายบู่สู้จักนายกรัฐมนตรี บัดเขาจับของดี เปรมๆ

๒.๔.๒.๓ การลำชิงชู้ เป็นการลำกลอนที่เด่นในเรื่องชิงรักหักสวาท โดยสมมติเหตุการณ์แบบรักสามเส้า หากเป็นการลำลักษณะชายสองแย่งหญิงคนเดียว เรียกว่าลำชิงชู้ วิธีการแข่งขันเพื่อพิชิตใจหญิง ใช้วิธีประชันคารมทับบถมกัน หรือแข่งขันสติปัญญากัน แล้วให้ฝ่ายหญิงตัดสินใจว่าจะเลือกใคร หากสมมติว่าสองหญิงแย่งหนึ่งชายก็ใช้วิธีเดียวกัน เนื่องจากลำชิงชานั้นขัดต่อค่านิยมของสังคมที่มุ่งให้ชายหญิงรักเดียวใจเดียวและขัดต่อคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงนิยมฟังลำกันเพียงระยะหนึ่ง หมอลำชิงชู้นิยมสมมติให้ชายสองคนมีอาชีพที่แตกต่างกัน เช่น พ่อค้า ชาวนา ดังตัวอย่างคำกลอนชิงชู้

(กลอนของพ่อค้า)

... ค้าขายดีเป็นบักจบบักจบมีดพร้าขวานเสียมเอามาให้ชวานาเตรียมเครื่องมือเครื่องมือ
เป็นเครื่องสอยเครื่องใช้อุปกรณ์ บ่อนเป็น โลกเป็นค่อนให้ถากถางมังป่า
ซื้อจากไสหละฮ้ายหาให้มิ่งว่ามาคูด มิ่งจะซื้อจากกูรู้ใหม่แม่นบ่

(กลอนของชวานา)

...แม่นบักจบบักจบมีดพร้าขวานเสียม เอามาไว้ทำเตรียมเครื่องมือเครื่องมือ
เป็นเครื่องใช้เครื่องสอยอุปกรณ์ บ่อนเป็น โลกเป็นค่อนให้ถากถางมังป่า
ครั้นบ่มีชวานาแม่นไผหละลิซื้อ..... เอามาไว้ซื้อๆ
นาฬิกาที่ถ้อยแมนเนียน้อยเนียนใหญ่ กะว่านาตาต้องเอานาของกูไปใส่
กษัตราแปลว่าเกษตร เกษตรแปลว่ากสิกรรม

เกี่ยวข้องการทำนาก็ทำนาคือเก่า....

(จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘ : ๘๕)

ภาพที่ ๒.๓ หมอลำกลอน ฝ่ายหญิงหมอลำฉวีวรรณ ฝ่ายชายหมอลำเคน ดาเหลา

(ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓ : ๑๕๐)

๒.๔.๒.๔ หมอลำเรื่องต่อกลอน หรือหมอลำหมู่ เป็นการลำที่แสดงเป็นหมู่คณะ เนื้อเรื่องที่ยกมาเป็นนิทานขนาดยาว มีเหตุการณ์ซับซ้อนหลายตอนจนจบ จึงเรียกว่าลำเรื่องต่อกลอน เรื่องที่นำมาแสดงในยุคแรกๆ นั้นเป็นนิทานชาดก นิทานพื้นบ้าน เช่น การะเกด ชูลู - นางอ้ว สัจศิลป์ชัย ก่ำกาดำ ไก่แก้วหอมสุ พระเจ้าสิบชาติ คัชฌนาม แดงอ่อน มโนราห์ สุริวงค์ ปัจจุบันนิทานชาดกไม่นิยมลำกัน นิยมลำเรื่องนิทานพื้นบ้านและเรื่องที่ดัดแปลงแทน

จากหนังสือรายงานการการวิจัยเรื่องบทบาทหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงถึงศตวรรษ กล่าวถึงการกำเนิดลำเรื่องต่อกลอนแบ่งออกได้เป็นสองนัย คือ นัยแรกการลำเรื่องต่อกลอนพัฒนา

ไปจากลำพูน ซึ่งหมอลำคนเดียวต้องลำทุกบทบาท มาเป็นการลำหลายคนตามบทบาทจริงหญิงแท้ โดยรับความนิยมกว้างขวางที่เวียงจันทน์ ประเทศลาว จนได้ชื่อว่า “ลำเวียง” ลักษณะการแต่งการจะนุ่งยาวห่มยาวตามแบบชาวเวียงจันทน์ นัยที่สองลำเรื่องต่อกลอนมีการกำเนิดขึ้นประมาณช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง โดยการเลียนแบบการแสดงลิเก บางคนจึงเรียกหมอลำเรื่องต่อกลอนว่า “ลิเกลาว” สิ่งที่หมอลำเรื่องต่อกลอนรับมาจากลิเก คือ เครื่องแต่งกาย การจัดฉากเวที ความเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้แสดงถึงการสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างหัวเมืองอีสานกับกรุงเทพฯ ทั้งในด้านวัฒนธรรมและธุรกิจบันเทิง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนคือ หมอลำทองคำ บ้านสีฐาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นายคำทอง บ้านกุดบากเห็ด อำเภอเมืองพล จังหวัดขอนแก่น นายอินตา ไชยราช บ้านเหล่านาดี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (จารุวรรณธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๕๐)

โอกาสการแสดงลำเรื่องต่อกลอนนั้น คือระยะการทำบุญให้ทานช่วงออกพรรษา ไปจนถึงเข้าพรรษาอีกปี เพราะมีการจ้างมหรสพไปสมโภชน์ เสพขัน งานกฐินเป็นช่วงทำเงินให้กับชาวคณะหมอลำ คือเริ่มจากเดือนสิบเอ็ดแรมหนึ่งค่ำถึงเดือนสิบสองขึ้นสิบห้าค่ำ หมอลำเรื่องต่อกลอนบางคณะมีการแสดงทุกคืน ยิ่งคณะที่มีชื่อเสียงจะต้องมีการจองล่วงหน้าข้ามปี หลังจากหมดหน้าเทศกาลงานบุญจะเป็นระยะทำอะไรทำนาตามปกติ ซึ่งหมอลำเรื่องต่อกลอนจะไม่แสดงช่วงนี้ เนื่องด้วยอาชีพหลักของนักแสดง คือ การทำนา

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบกับการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนนั้น ยุคเริ่มแรกนิยมใช้เครื่องดนตรีอีสาน สมัยปัจจุบันวงดนตรีลูกทุ่งได้รับความนิยมอย่างสูง กลุ่มนักแสดงลำเรื่องต่อกลอนจึงพัฒนาวงดนตรีของตนเองให้เข้ากับยุค ให้ทันสมัยเพื่อเป็นการดึงดูดกลุ่มผู้ฟังผู้ชมให้เกิดความนิยมและเกิดการจ้างงาน จึงรับเอาเครื่องดนตรีสากลเข้ามาแสดง เช่น กีตาร์ เบส กลองชุด คีย์บอร์ด เป็นต้น

ขั้นตอนการแสดงลำเรื่องต่อกลอน เริ่มหลังจากที่ผู้แสดงแต่งตัวเรียบร้อยแล้วหัวหน้าคณะจะทำการไหว้ครู โดยการนั่งล้อมวงรอบๆ ค่าย หรือเครื่องบูชา หลังจากนั้นหัวหน้าคณะจะเป็นผู้นำในการไหว้ครู

ยกแรก เป็นการออกแขก โดยหมอลำฝ่ายหญิงออกมาร่ายรำเบิกโรง หลังจากนั้น โฆษกประกาศเรื่องที่จะทำการแสดงและกล่าวเนื้อเรื่องโดยย่อ

ยกที่สอง เริ่มการแสดง โดยที่ปล่อยตัวแสดงตามลำดับเนื้อเรื่อง เช่น ตัวพ่อพระยา แม่พระยาราชโอรส ฤๅษี นางเอก ตัวตลก ตัวโกง ตามลำดับเนื้อเรื่องแสดงไปจนจบ

ยกที่สาม เป็นการลำลา โดยใช้การลำโต้สลับกันไปมาจนจบการแสดง

ทำนองที่ใช้ลำเรื่องต่อกลอนนั้น ใช้ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว ลำเต้ย ขึ้นอยู่กับบทบาทและเนื้อเรื่อง เช่นการลำดำเนินเรื่องอาจจะใช้ลำทางสั้น เมื่อเนื้อเรื่อง โศกเศร้าก็จะใช้ทำนองลำทางยาว เมื่อมีความสนุกสนานขึ้นก็จะใช้ทำนองลำเต้ย รายละเอียดของการแสดงนั้นจะแตกต่างกัน

ไปตามแต่ละคณะของแต่ละจังหวัด การแสดงบางตอนนั้นอาจจะมีบทเจรจาด้วยภาษาพูดธรรมดาเข้ามาแทรกเพื่อให้เกิดความสมจริงของการแสดง (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๕๑)
ยกตัวอย่างกลอนลำเรื่องต่อกลอนเรื่องสีหนัด- มโนราห์

(นางมโนราห์)

พอแต่สั่งพ่อแม่แล้วแก้วอ่อนมโนราห์
อันนี้นางนงค์หล้ามโนราห์เอ็นใส่
เอ็นใส่เอื้อยพวกพี่ทั้งหก
มโนราห์ลีไปเล่นตะเวนเย็นต้อสิดาว
(พี่ทั้งหก)

ส่วนว่าเอื้อยนางพี่ทั้งหก
พี่ก็เตรียมตัวได้ทั้งปีกกับหาง
ไปเคื้อหล้ามโนราห์น้องพี่
จังก้อยกลับมาบ้านภูเงินมาหาพ่อ
อันอีนางหล้าหกนางเคลื่อนที่

เตรียมตัวดีเรียบริ้อมมโนน้อย...อย่าได้นาน...เอื้อยหน้า

..

(นางมโนราห์)

พอแต่สั่งพ่อแม่แล้วนางพ้อปีกกางหาง

ส่วนมโนราห์นาง เจิดจลยเทิงฟ้า...

(ฉวีวรรณ ดำเนิน, เทปคลาสเซต)

ภาพที่ ๒.๔ การแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอน หรือหมอลำหมู่ เรื่องสีหนัด – มโนราห์
ของคณะรังสีมันต์ (ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๑๒๐)

๒.๔.๒.๕ หมอลำเพลิน มีลักษณะการแสดงคล้ายคลึงกับลำเรื่องต่อกลอนอีกแบบหนึ่งแต่ได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบการแสดงไปจากเพลงลูกทุ่งหลายด้าน เช่น ทำนองลำ ดนตรีประกอบการแสดง

การเต้นการฟ้อนตลอดจนการแต่งกาย ในหนังสือรายงานการวิจัยเรื่องบทบาทหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ กล่าวถึงมูลเหตุที่ทำให้เกิดหมอลำเพลิน เมื่อพิจารณาประเภทเพลงไทยอยู่สี่ชนิด คือ เพลงพื้นเมือง เพลงไทยเดิม เพลงไทยลูกทุ่ง เพลงไทยลูกกรุง

เพลงลูกทุ่งมีลักษณะสำคัญ คือ เพลงลูกทุ่งมีลักษณะเปิดเผยได้ทุกแง่มุม มีเนื้อหาที่รับใช้ตนเอง และรับใช้สังคมได้ทุกเรื่อง ทำนองเพลงลูกทุ่งได้รับอิทธิพลมาจากเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงแห่ เพลงอีแซว เพลงน้อย ลีเก ลำตัด นักร้องเพลงลูกทุ่งส่วนใหญ่มีพื้นเพเดิมเป็นศิลปินเพลงพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่งจึงมีลักษณะร่วมหลายประการที่ตรงกับรสนิยมของชาวบ้าน ทำให้เพลงลูกทุ่งติดตลาดได้ง่ายและมีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้ฟังในระดับชาวไร่ - ชาวนา และกลุ่มแรงงานศิลปินเพลงพื้นบ้านอย่างหมอลำก็ได้มีการปรับนำไปประยุกต์ จึงเกิดเป็นลำเพลิน (จารุวรรณธรรมวัตร, ๒๕๕๓: ๕๑ - ๕๒)

สิ่งที่หมอลำเพลินแตกต่างจากหมอลำเล่าเรื่องต่อกลอนหรือหมอลำหมู่ สามารถแยกออกได้ดังนี้

ด้านทำนอง ทำนองลำเพลินจะมีลักษณะรวดเร็วไม่มีเอื้อน จังหวะ โคลง โผน ตื่นเต้น การลำแต่ละกลอนจะมีหลายทำนองผสมผสานกันระหว่างทำนองลำกับเพลงลูกทุ่ง

ด้านดนตรี เครื่องดนตรีประกอบการลำเพลิน คือ ดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงเพลงลูกทุ่ง เช่น ออร์แกน แซกโซโฟน ทรัมเปต กีตาร์ กลองชุด สิ่ง que เพิ่มตามธรรมเนียมการเล่นหมอลำ คือ พิณ และแคน แต่ความเด่นของเครื่องดนตรีทั้งสองเมื่อนำมาบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีสากลแล้วนั้น จะลดบทบาทน้อยลงเป็นอย่างมาก

ด้านเครื่องแต่งกาย ตัวเอกฝ่ายชายและฝ่ายหญิง บางคณะแต่งกายคล้ายลิเก เหมือนลำเรื่องต่อกลอน แต่ฝ่ายหญิงส่วนใหญ่จะนุ่งห่มสั้นๆ คล้ายการแต่งกายของนักร้องลูกทุ่งหรือหางเครื่องลูกทุ่ง ซึ่งเป็นกระโปรงสั้นๆ เข้าชุดกับเสื้อ สวมถุงน่องรองเท้า

การเต้นและการฟ้อนประกอบ ก่อนเปิดการแสดงลำเพลินจะเป็นการโชว์เพลงซึ่งมีหางเครื่องแต่งกายสั้นๆ เต้นโชว์โดยเน้นจังหวะการเต้นมากกว่าจังหวะการฟ้อน บางครั้งโชว์ลีลาการเต้น ไมโชว์เพลง

ขั้นตอนการแสดงหมอลำเพลิน

หมอลำเพลิน มีลักษณะไม่แตกต่างไปจากหมอลำเรื่องต่อกลอน เพียงแต่การโชว์เพลงและการโชว์หางเครื่องจะใช้เวลานานกว่าหมอลำเรื่องต่อกลอน

การบรรเลงดนตรีประกอบการลำเพลินแบ่งออกเป็น ๒ ทำนอง คือ
 ตอนเปิดฝ้าม่านกึ่ง เป็นทำนองที่ใช้การเกริ่นก่อนเริ่มบรรเลงเพลง
 ตอนลำเพลิน เป็นทำนองที่ใช้ลำในช่วงจังหวะเร็ว
 (บุษกร บิณฑสันต์ และขำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๔๐)

ยกตัวอย่างกลอนลำเพลิน ดังนี้
 (เกริ่น) พอแต่เปิดฝ้าม่านกึ่งแจ่มสว่างพอข้าฯ ไผ่ได้เมียมหมอลำสำได้น้ำเจ้าแถมบ้าน
 สำได้น้ำเจ้าแถมบ้าน
 (ลำเพลิน) โอยนอนาย... นับแต่ลองคอยทำน้ำตารินโห้งบ่อน นับแต่คอยทำอายกลายเข้าสี่ปี
 เลื่อนๆก่อนเมฆก็เลื่อนตามลม ก็เจ้าคิงกลมพลัดพรากพลอยไกลน่อง
 ชายไกลน่องบ่คองคีนบ้านเก่าๆ ชายไกลน่องบ่คองคีนบ้านเก่า
 อันว่าคำปากเว้ากะตัวเจ้าว่าคีน เห็นจีพื้นคั่นแนวฮ่วมผัวเขา
 เจ้าผู้เลาคิงบางมาช่างตัวแท้ไฉ้อัย บ่าวพี่ชายเจ้าคนโก้ คนโก้
 (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, ๒๕๒๖: ๕๖ - ๕๗)

อย่างไรก็ตามหมอลำเพลินได้สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของการแสดงหมอลำให้ทันกับ
 สังคมปัจจุบัน เพื่อความอยู่รอดและการดำรงชีพของตน หมอลำเพลินหลายท่านก็กลายมาเป็น
 นักร้องเพลงลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงหลายท่าน เช่น บานเย็น รากแก่น อังคณาภรณ์ คุณไชย เป็นต้น

ภาพที่ ๒.๕ การเดินรำของหมอลำเพลิน
 (ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๑๑๘)

๒.๔.๒.๖ หมอลำซิ่ง “ลำซิ่ง” เป็นหมอลำที่เกิดขึ้นมาเมื่อไม่กี่สิบปี การแสดงไม่เน้นเรื่องราว เนื่องจากเป็นวงดนตรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากกระแสเพลงลูกทุ่ง และวงดนตรีสตริง ส่งผลให้หมอลำปรับตัวตามแบบวงดนตรีลูกทุ่งได้อย่างชัดเจน รูปแบบของลำซิ่งเน้นจังหวะเร็ว มีการผสมผสานทำนองลูกทุ่ง ทำนองเพลงไทยสากล และทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ประกอบกับการแสดงแสงสีเสียงอันทันสมัย ได้รับความสนใจจากผู้ชม ทั้งท่วงท่าและเครื่องแต่งกายของนางเครื่อง

ขั้นตอนการลำซิ่ง

ยกที่หนึ่ง ลักลอนไหว้ครู

ยกที่สอง ประกาศศรัทธา

ยกที่สาม ทำข่าวทักทาย

ยกที่สี่ ลำเรื่องตามงาน (เนื้อหาเกี่ยวกับงานที่ไปแสดง)

ยกที่ห้า เล่นนิทาน เช่น ผาแดงนางไอ่ มโนราห์

ยกที่หก ลำลา จบการแสดง

(บุษกร บิณฑสันต์ และ ชำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๔๒ - ๔๓)

จากการสัมภาษณ์ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ได้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับหมอลำซิ่งดังนี้ สำหรับความคิดเห็นของตัวเองนั้น มันมีอยู่สองประดู ประดูแรกเป็นการทำลายวัฒนธรรมเก่าแก่ของการแสดงหมอลำที่มีมา แต่ประดูบานที่สอง เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้ทันสมัย เพราะเรื่องของการว่าจ้าง การหาหมอลำไปแสดง เจ้าภาพจ้างมาก หมอลำก็มีเงินมากก็เลยมีการปรับตัวให้ทันสมัย เอาใจคนฟัง คนดู

(ฉวีวรรณ พันธุ, ๓ ตุลาคม ๒๕๕๔, สัมภาษณ์)

ภาพที่ ๒.๖ หมอลำซิ่ง

(ที่มา: <http://kanchanapisek.or.th/kp8/kkn/kkn304.html>: ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๓)

๒.๕ บทบาทของหมอลำต่อวัฒนธรรมอีสาน

จารุวรรณ ธรรมวัตร เสนอว่าการแสดงหมอลำถึงแม้จะเป็นเพียงแค่การละเล่นหรือเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม แต่หมอลำมีบทบาทที่มีอยู่คู่กับสังคมอีสานตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบันดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ ด้านความบันเทิงใจ

ความบันเทิงจากการฟังลำนั้นนอกจากจะเกิดจากเนื้อเรื่องแล้วยังเกิดเพราะความสามารถเฉพาะตัวของนักแสดงได้แก่ ท้าวพระยา พระเอก นางเอก ผู้ร้าย หรือตัวตลก หากเป็นลำกลอนความบันเทิงในลีลาทำรำ การรुकไ้ระหว่างหมอลำชาย - หญิง คล้ายทำที่ที่หวาดเสียวคล้ายจะถูกเนื้อต้องตัวกัน แต่ฝ่ายหญิงมิได้เปลี่ยงปล้ำเสียหาย กลับโต้ตอบโดยพล้นด้วยทำที่ที่งดงามเหมาะสมก็เป็นสิ่งที่ผู้ชมตื่นเต้นระทึกใจ ความสามารถของหมอลำเมื่อประสานกับเสียงแคนหรือดนตรี ย่อมก่อให้เกิดความลึกลับ ผู้ฟังลำจึงได้รับความบันเทิงทำให้เกิดความสุข (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๕๔)

๒.๕.๒ ด้านการให้ความรู้

สังคมอีสานยุคก่อนการศึกษาเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องเรียนรู้โลก เรียนรู้ชีวิตด้วยตนเองตามธรรมชาติ คือ การสังเกต จดจำแล้วนำไปเป็นเกณฑ์ในการดำรงชีวิต การศึกษาสมัยก่อนจึงเป็นการเรียนการสอนแบบนอกระบบ จุดที่เน้นคือการที่สร้างให้คนเป็นคนดี ปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดี การสั่งสอนอบรมเป็นการสั่งสอนตามความเชื่อตามอุดมคติทางพระพุทธศาสนาและค่านิยมตามจารีตประเพณี หมอลำผู้ที่มีบทบาทหนึ่งในการให้ความรู้ ผ่านทางลำกลอน หมอลำจะแสดงความรู้ที่ตนมีเพื่อประชันแข่งขันจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะยอมแพ้แสดงว่าหมดความรู้ที่จะนำมาแสดงโต้ตอบ เรื่องที่นำมาผูกเป็นกลอนลำจะมีทั้งเรื่องที่เป็นคติทางโลก และทางธรรม เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ลัทธิธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ล้วนแล้วแต่มีเนื้อหาสาระความรู้ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๕๘ - ๕๙)

ตัวอย่างกลอนลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ

กลอนลำลิทธิ์ดะออกบวช

บัดนี้ฉันจักพรรณาเรื่องประวัติลิทธิ์ดะ	พระองค์ป่าพิมพาให้อยู่นอนเป็นฮ้าง
พระองค์หนีไปสร้างทางศีลหนีไปบวช	ทั้งลาหุล่อนน้อยลาทิมบ่ห่วงใย
พอแต่อาทิตย์ได้ลงค่าสนธยา	นางพิมพานอนหลับฟ้าราหุลน้อย
ลิทธิ์ดะนอนพร้อมคิกมาเลยตื่น	ลิทธิ์ดะตื่นขึ้นเห็นไ้ที่มึงเมีย
พระองค์อ่าวเอื้อเลยเบื้อทางกาม	เห็นว่ามันเป็นทุกข์เห็นพระทัยใจมั่ว
แลเห็นราหุลน้อยนอนอิงข้างแม่	แลเห็นหน้าอ่อนน้อยน้ำตาข้อยยาวลง...นา

พอป่านชาติสีฟ้าคะนึ่งแต่บุตรา
ให้เจ้าอยู่ยุดีก่อนสายสมรลูกพอ...คำเอ๋ย
ไปคราวหน้าหวังพอประสพกัน
เจ้าผู้โพธิศรีสร้อยพิมพาอย่าอาฆาต
ให้เจ้าอยู่ยุดีก่อนนางพญาอย่าคุ้มต้อน
พอแต่ฟ้าสว่างแดดส่องใบตองไกว
ลิทชัตตะไล่น้องบมีวันสิกลับตัว
เทวดานำหุ้มตามพระองค์พอมัน
เหลียวเบิงเคียรดาชไม้มมาเล่นแทนหาง
แมงอีแกมแมงง่วงขุงแขวฮ้องแอ้ว
นายฉันทะจับเอาอาชาไนยมาผูก
พอแต่มาถึงท่าอโนมาแม่น้ำใหญ่

(จรรุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๑๐๑)

ภรรยาเมียรักสีห่างกันคราวนี้
บุญบมีชาตินี้ตัวข้าสีตัวเวลา
บนสวรรค์คณิพพานที่หมายภายสร้อย
วาสนาชาตินี้เคยได้่วมกัน
ราหุลยังอ่อนน้อยตัวข่อยสีห่างไกล
ลมกะนวยๆ พัดกิ่งสาขาไม้
ม้ายก็เล่นเจ้าๆ แหม่มซ้าสั่งลา
ไฟกั้นบนอบนิ้วชมซ่อมส่วนบุญ
หมู่ฝูงนกอินางแอ้วฟัวจนแจ้ง
ไก่อก็ขันแจ้วๆ จวนแจ้งสั่งกัน
ม้าเลยอกแตกม้างตายถ่มครึ่งทาง
พระองค์ตัดเศเกล้าทรงผ้าห่มเหลือง

๒.๕.๓ ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย หมอลำมีบทบาทสร้างแนวคิดให้กับผู้ฟัง โดยวิธีการเสนอข้อมูลเป็นบรรทัดฐานทางสังคมให้คนปฏิบัติเหมือนกัน ในปัจจุบันชุมชนอีสานอยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ยุคที่หมอลำมีบทบาทด้านนี้ คือ สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงของทหารและรัฐบาลขอให้หมอลำแต่งกลอนลำตามนโยบายของรัฐบาลออกเผยแพร่ นอกจากนี้ยังให้มีการประกวดกลอนลำที่มีใจความปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยม (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๑๑๔) ยกตัวอย่างกลอนลำเกี่ยวกับเรื่องของการเมือง

...มีท่อใดกะกองเอากันแบ่งใหม่	เว้นไว้แต่ผู้ใหญ่คือรัฐบาล
ให้เป็นผู้จัดการแรงงานบ่เป็นประโยชน์	กินแล้วนอนให้โทษมันเสียเวลา
บมีไฮ่มีนารัฐบาลหาให้	มากหรือน้อยจักไฮ่แล้วแต่เห็นควร
จัดคนเป็นขบวนทำงานหลายท่า	เผ่ารุ่นปู่รุ่นย่าให้เวียกแนวเป็น

(จรรุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๐: ๖๑)

๒.๕.๔ ด้านการสื่อสารในชุมชน ในสังคมที่ประชาชนที่ไม่รู้หนังสือ การสื่อสารด้วยวิธีการมุขปาฐะเป็นสิ่งจำเป็นมาก หมอลำเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเข้าถึงและให้ความเชื่อถือในฐานะผู้ให้ข่าวให้ความรู้ให้ความคิดประจำชุมชน การให้ข่าวสารในรูปแบบนี้เป็นการให้ข้อมูลที่ละเอียดและชี้แนะแนวทางการปฏิบัติอย่างกว้าง ไม่เจาะจงตัวผู้รับสาร เรื่องที่สื่อสารมีตั้งแต่เรื่องของการเมือง เรื่องนโยบายของรัฐบาล เรื่องตักเตือนภัยที่เกิดกับชุมชน ตลอดจนข่าวสารเหตุการณ์สังคมที่สำคัญอันมีผลกระทบต่อชุมชน เช่น การป้องกันน้ำท่วม การแก้ไขปัญหาฝนแล้ง เป็นต้น

การใช้หมอลำเพื่อสื่อสารนั้น หมอลำจะนำข่าวจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน นำข้อมูลจากประชาชนไปสู่ประชาชน บทบาทในส่วนนี้ปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ มาจนถึงปัจจุบัน เช่น เมื่อเกิดกบฏผู้มีบุญในสมัยรัชกาลที่ ๕ ขบวนการผู้มีบุญได้ให้ข้อมูลเพื่อโน้มน้าวประชาชนเข้าเป็นส่วนร่วม โดยใช้หมอลำเป็นสื่อตั้งคำกราบบังคมทูลของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ทูลสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพว่า

...ตามซึ่งได้ไต่สวนขึ้นไปได้ความเป็นพยานมาตั้งแต่ปี ๑๑๘ (พ.ศ.๒๔๔๒) มาแล้ว..

เดิมมาเป็นหมอลำที่ยลาคำผญาบ่งความไปในส่วนผู้มีบุญ จรมาแต่ตะวันออก เจ้าเก่าหมคอำนาจศาสนาที่สิ้นแล้ว และหมอลำนั้นก็ลือซุบซิบไปต่างๆ มีต้นว่าบัดนี้มีฝรั่งเข้าไปเติมกรุงเทพฯแล้ว กรุงจะเสียแก่ฝรั่งแล้ว... (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๑๑๑)

บทบาทของหมอลำเพื่อการสื่อสารมวลชนนั้นส่วนหนึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้ใช้ โดยหน่วยงานที่รับนโยบายจ้างหมอลำอาชีพให้เขียนกลอนลำตามเนื้อความที่ต้องการแล้วลำบันทึกเทปส่งไปตามสถานีวิทยุกระจายเสียงของรัฐบาล เช่น การวางแผนครอบครัวของสำนักงานบริการวางแผนครอบครัวชุมชน ตัวอย่างกลอนลำโดยหมอลำ สุนทร ชัยรุ่งเรือง

กินยาคุมกำเนิด

โอ...โอ... ละนอ...

ไฟแต่งงานกันใหม่ให้ฟ้ามีลูกน้อย

เอาหละสมมุติว่าในวันนี้

นางนี้ช่างรอบรู้แล้วศึกษาทุกประการ

เป็นตัวแทนสำนักงานบริการวางแผน

บริการในเรื่องกินยาคุมกำเนิด

รับรองว่าได้แม่นแน่นอน...แม่นแน่นอน...ละนอ

(จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๐: ๖๗ - ๗๘)

ยากเอ๋ย ยากหยุ่งหยัง รุ่งรังคือฮาไผ่

ให้คอยไว้อีกสี่ปี..จ้งมีเตื่อ...ละนอ

ฉันเป็นหมอคอยเฝ้าเรื่องกินยาให้ลูกห่าง

หมอประจำหมู่บ้านท้องถิ่นไทยแลนด์

ครอบครัวชุมชนช่วยอบรมชาวบ้าน

คุมบ่ให้ลูกเกิดปรึกษาฉันนี่จะได้

๒.๕๕ ด้านการผ่อนคลายอารมณ์เก็บกด และคับข้องใจ

บทบาทประการนี้หมอลำกระทำทั้งด้วยความตั้งใจและกระทำในรูปแบบที่แอบแฝงเป็นผลพลอยได้ โดยเหตุที่หมอลำและชาวบ้านเป็นสมาชิกสังคมเดียวกัน จึงเกิดอารมณ์ร่วมเรื่องของการเก็บกดและคับข้องใจในสภาพสังคมหลายประการ เช่น ความกดดันอันเกิดจากระบบประเพณีหรือระเบียบสังคม ความกดดันในด้านเศรษฐกิจ เมื่อพื้นฐานทางจิตใจมีความกดดันหรือความคับข้องใจปนอยู่จึงระบายออกในรูปแบบของการพรรณนาหรือบรรยายเป็นกลอนลำ การแสดงหมอลำจึงเป็นช่วงเวลาที่ได้ผ่อนคลายความเครียดของผู้แสดงและผู้ชม ความกดดันในระเบียบประเพณีที่หมอลำระบายไว้ในกลอนลำมากที่สุดคือเรื่องเพศ ด้วยเหตุที่สังคมอีสานเป็นสังคมลึกลับปิดกั้นในเรื่องเพศคือมีทั้งการห้ามและการให้โอกาสกล่าวถึงเรื่องเพศ คนจำนวนมากนิยมเล่า

และฟังนิทานตลกเรื่องของเพศ ในนิทานพื้นบ้านอีสานมุขตลกเรื่องเพศเป็นนิทานประเภทหนึ่งที่มีนิยามฟังอย่างแพร่หลาย การกล่าวถึงเรื่องเพศมีปรากฏในหมอลำประเภทลำกลอนหรือลำคู่มากที่สุดจนถึงเป็นเรื่องสำคัญและเป็นเรื่องธรรมดา ผู้ฟังมักจะคอยฟังกลอนเกี่ยวกับความระทึกใจ การเล่าที่มีเรื่องเพศจะเริ่มโดยหมอลำฝ่ายชายบรรยายถึงความพอใจเมื่อได้พบฝ่ายหญิงแล้ว โอ้โลมกล่าวถึงเรื่องเพศด้วยถ้อยคำที่มีความหมาย สองแง่สองงาม ตลอดจนกล่าวชมความงามของสัดส่วนซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกรักใคร่พอใจ บางครั้งกล่าวถึงในลักษณะล้อเลียน เช่น “เจ้าผู้นมเหลือเสื้อสังบ่สานกะต่าใส่บาดห้าไฟไหม้บ้าน ไผลิหิ้วกะต่านม” น้องผู้ที่มีหน้าอกใหญ่ทำไมไม่สานตะกร้าครอบ) หากเวลาไฟไหม้ใครจะช่วยหิ้วตะกร้านม) การกล่าวถึงเรื่องเพศในกลอนลำมีทั้งการใช้คำที่สื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมาและใช้สัญลักษณ์ เช่น กล้วย มีด กระบอกน้ำ (บั้งน้ำ) เมื่อหมอลำกล่าวถึงเรื่องเพศผู้ชมจะปรบมือและเฮฮาด้วยความชอบใจ ผู้ฟังมีกายกอลอนในหัวใจก็จะและรักสนุกก็จะพูดกลอนสอประสมโรงด้วย เนื้อหากลอนสอส่วนใหญ่เป็นเรื่องเพศ มีตั้งแต่ถ้อยคำที่สุภาพไปจนถึงถ้อยคำที่ต้องเป็นอนาถา แต่ในสภาพที่เป็นการแสดงหมอลำนั้นถือว่าไม่เสียมารยาท

นอกจากปัญหาเรื่องเพศแล้วความบีบคั้นจากสภาพเศรษฐกิจอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปัจจัยสี่ที่ใช้ในชีวิตประจำวันขาดแคลน ได้รับความสะดวกสบายเท่าที่ควร จึงต้องระบายออกมาผ่านทางกลอนลำ และตัวหมอลำก็เป็นกระบอกเสียงที่สะท้อนปัญหาเหล่านั้น (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๑๑๕ - ๑๑๖)

๒.๖ ความเชื่อของหมอลำ

ความเชื่อเป็นกระบวนการหนึ่งทางความคิดส่งผลทางความคิดให้คล้อยตามกันในเรื่องจริงและไม่จริง ความเชื่อนั้นอยู่คู่กับสังคมไทยมาตั้งแต่ครั้งโบราณถูกส่งต่อทางความคิดจากรุ่นสู่รุ่น ชาวอีสานได้นำเอาความเชื่อเก่าแก่ในเรื่องที่เกิดชุมชนยุคบรรพกาล ตามความเชื่อในเรื่องของตำนานอีสาน จากรายงานวิจัย ของจารุวรรณ ธรรมวัตร ได้แบ่งความเชื่อของหมอลำออกเป็น ๔ ประเด็นดังนี้

๒.๖.๑ ความเชื่อเรื่องแถน

แถน คือเทวดาที่สถิตอยู่บนท้องฟ้าหรือบนสวรรค์ เรียกว่า พระยาแถน ซึ่งมีหลายตนแต่พระยาแถนที่เป็นใหญ่ คือ แถนหลวง เป็นผู้บันดาลให้เกิดสรรพสิ่งทั้งปวงในโลกมนุษย์ พระยาแถนสามารถให้ดีให้ร้าย ให้โทษ ให้สุขแก่มนุษย์โลกได้ กษัตริย์ ท้าวพระยา ผู้มีบุญในสังคม ล้วนเป็นผู้ที่แถนส่งให้ลงมาเกิดเพื่อปกครองสังคมให้เป็นสุขภายใต้คำบัญชาของแถนหลวง

เมื่อพิจารณารายละเอียดแล้ว แถนมิได้สร้างผู้นำและประชาชนจากสิ่งเดียวกัน ตามตำนานกล่าวว่าผู้นำนั้นให้แถนผู้ที่มีบุญลงมาเกิดตามคำบัญชาของแถนหลวง ด้วยเหตุที่ผู้นำกำเนิดที่สูงกว่าใคร

จึงมีความชอบธรรมที่จะปกครองคนอื่น และคนอื่นจะต้องเชื่อฟังผู้นำด้วย หากไม่เชื่อฟัง จะเกิดภัยพิบัติแก่สังคม ดังข้อความตอนหนึ่งของพงศาวดารล้านช้างกล่าวไว้ว่า

กาลเมื่อก่อนนั้น ก็เป็นดินเป็นหญ้า เป็นฟ้า เป็นแผ่นดิน และคนเที่ยวไปมาหากันบ้างขาด เมื่อนั้นยังมีขุนใหญ่สามคน ผู้หนึ่งชื่อขุนดาน อยู่สร้างบ้านเมืองลุ่มกินปลา เฮ็ดนา เมืองลุ่มกินข้าว เมื่อนั้นแผ่นดินจึงใช้ให้มากกล่าวแก่คนทั้งหลายว่า ในเมืองลุ่มนี้กินข้าวให้บอก ให้หมายกินแลงกินงายก็ให้บอกแก่แผ่นดิน ได้กินขึ้นก็ให้ส่งขา ได้กินปลา ก็ใส่ส่งรอยแก่แผ่นดิน เมื่อนั้นคนทั้งหลายก็บังฟังความแผ่นดิน แม่นใช้มาบอกสองทีสามทีก็บังฟังนั้นแล แต่นั้นแผ่นดินจึงให้น้ำท่วมเมืองลุ่มลือกเลียง ท่วมเมืองเพียงละลายคนทั้งหลายก็หนีหายมาคนกษะแล...แต่นั้นฝูงคนทั้งหลายเกิดมาในน้ำเต้า ฝูงออกมาทางสุลัวนั้นเป็นไทย ฝูงออกมาทางสุชี่นั้นเป็นข่า คนฝูงนั้นล้วนเป็นข้อยไพร่เขาเจ้าขุนทั้งสามนั้นแล เมื่อนั้นคนแก่พวกมากมากนัก ปูลางคนขุนเด็กขุนดานบอกสอนเขาก็บังแพ้ แม้ว่าใครเขาก็บังทำ ขุนทั้งสามจึงขึ้นเมื่อขอหาท้าวพระยาแควนหลวง พระยาแควนจึงให้ขุนครุและขุนครองลงมาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่เขานั้นแล เมื่อขุนทั้งสองลงสร้างบ้านก็บังเปลื้องสร้างเมืองก็บังกว้าง สุกินเหล่าสุ่มี่สุวันนานมา ไพร่ค้ำทุกขค้ำค้ำยากก็บังดูนา เมื่อนั้นขุนเด็กขุนดาน จึงขึ้นไหว้สารแก่พระยาแควน จึงยกเอาทั้งสองหนีเมื่อขึ้นบนเมืองฟ้าดังกล่าวแล้วแล ปางนั้นพระยาแควนหลวงเมื่อเมืองลุ่มลือกเลียง เมืองเพียงคักค้อย มาอยู่ที่น้ำน้อยฮ้อยหน่ออันมีลุ่มเมืองแควนนั้นก่อนแล

(จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๔๖)

ถอดความได้ดังนี้

เดิมทีนั้นมีพื้นดิน แผ่นน้ำเป็นที่อยู่ของแผ่นดินและคน ครั้งนั้นมีหัวหน้าใหญ่สามคน คนหนึ่งชื่อขุนดานปกครองเมืองมนุษย์ จับปลา และทำนาเลี้ยงชีวิต ครั้งนั้นแผ่นดินให้ขุนผู้เป็นหัวหน้าบอกกล่าวแก่คนทั้งหลายว่า เมื่อกินข้าวทุกมือจงแบ่งส่วนไว้ให้แผ่นดินด้วย ไม่ว่าจะเป็เนื้อหรือปลา จงเช่นบูชาแก่แผ่นดินก่อน คนทั้งหลายมิได้เชื่อฟังแผ่นดินบอกกล่าวอีกสามครั้งก็ไม่เชื่อฟัง จึงบันดาลให้เกิดน้ำท่วมเมืองมนุษย์ผู้คนทั้งหลายก็หนีหาย...ฝูงคนทั้งหลายเกิดจากน้ำเต้า คนที่ออกมาทางรูลิวเป็นไทย พวกที่ออกมาทางรูชี่เป็นข่าทาส มีขุนเด็ก ขุนดาน ปูลางเชิงเป็นหัวหน้า เมื่อผู้คนมีมากขึ้น ขุนทั้งสามบอกกล่าวเขาไม่เชื่อฟังจึงขึ้นไปขอความช่วยเหลือจากพระยาแควน พระยาแควนจึงส่งขุนครุและขุนครองลงมาเป็นท้าวพระยาปกครอง แต่ขุนทั้งสองมิวมาในการค้ำสุราไม่ดูแลประชาชนผู้ทุกข์ยาก ขุนเด็กขุนดานจึงฟ้องพระยาแควน พระยาแควนจึงให้ขุนทั้งสองกลับขึ้นไปสวรรค์ ส่งท้าวผู้มีบุญคือขุนบรมราชาธิราชลงมาปกครองโดยได้รับมอบอาญาสิทธิ์ให้มาตั้งเมืองอยู่ที่เมืองน้ำน้อยฮ้อยหน่อเรียกว่าเมืองแควน (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๓๕ - ๓๗)

จากข้อความที่ยกอ้างข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า ชนชั้นของมนุษย์ถูกกำหนดไว้ในตำนาน ท้าวพระยาเกิดจากผู้มีบุญ ประชาชนมีสองระดับคือกลุ่มไทยและกลุ่มทาส แม้จะเกิดจากน้ำเต้า

เหมือนกันแต่วิธีการการเกิดแตกต่างกัน ฝ่ายหนึ่งใช้สัวเงะอีกฝ่ายหนึ่งใช้สัว่นเงะ จึงมีอิสระ พันธะตามกำเนิดแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตามแถบตามทัศนคติของคนอิสาน คือ เทวดาผู้ควบคุมฟ้าฝน และชะตาชีวิตของมนุษย์เป็นอำนาจที่มนุษย์ต้องระลึกถึงยามทุกข์และยามสุข หากวิเคราะห์แถบโดยมองผ่านสัญลักษณ์ แถบ คือ ปราบฏการณัตามธรรมชาติที่มนุษย์แต่ครั้งโบราณหวาดกลัว เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง น้ำท่วม โรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น

๒.๖.๒ ผีบรรพบุรุษ

ผีบรรพบุรุษเป็นผีที่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์มาก ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเกิดจากลักษณะสังคมเครือญาติที่ผูกพันชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน ได้อาศัยพลังกำลังของแต่ละฝ่ายในการดิ้นรนแสวงหาปัจจัยหล่อเลี้ยงชีพ เมื่อต้องสูญเสียบรรพบุรุษไป จึงต้องระลึกถึง ความยึดมั่นในบรรพบุรุษสายเดียวกันจะทำให้เกิดความมั่นคงเป็นปึกแผ่นในชุมชนเกิดผลดีแก่กลุ่มลูกหลานจึงมีการอบรมสั่งสอนให้เคารพผีบรรพบุรุษและไหว้วันผีบรรพบุรุษให้ช่วยจัดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดเป็นการขับหมอลำสืบมา

ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นความเชื่อเก่าแก่พอๆ กับความเชื่อเรื่องแถบ ในด้านธรรมเนียมประเพณีตามฮีตสิบสองเดือนของชาวอิสานจะเลี้ยงผีบรรพบุรุษในเดือนเก้าเรียกว่าบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบเรียกบุญข้าวสาก เดือนเจ็ดเรียกบุญเบิกบ้านหรือบุญชำระ นอกจากนั้นโอกาสพิเศษที่ญาติพี่น้องมารวมกันจะมีผีบ้านผีเรือน ความเชื่อเรื่องนี้ในหมู่คนพื้นบ้านยังมีผลในการกำหนดพฤติกรรมของปัจเจกชนและกลุ่มชนมากพอสมควร (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๓๗ - ๓๘)

๒.๖.๓ พระอินทร์

พระอินทร์เป็นเทพเก่าแก่ของพวกอารยันที่ศาสนาฮินดูในอินเดีย วัฒนธรรมอินเดียที่มีบทบาทในชุมชนอิสานยุคโบราณประมาณ พ.ศ.๑๕๕๓ ผ่านอิทธิพลของพวกขอมในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ เป็นต้นมา พระอินทร์เป็นเทพเก่าแก่ที่ชาวไทยนับถือโดยทั่วไป แม้แต่พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานอย่างมั่นคง พระอินทร์ยังคงได้รับความเชื่อถืออยู่จะเห็นได้จากวรรณกรรมไทยรุ่นเก่า เช่น ลิลิตโอการแข่งน้ำ ลิลิตฉนวนพ่าย มหาชาติคำหลวง พระอินทร์เป็นเทพเจ้าที่คอยช่วยเหลือตัวละครฝ่ายดีเสมอ คดีที่คนดีมีพระอินทร์มาช่วยเหลือนี้ มาจากความเชื่อพื้นฐานว่าพระอินทร์เป็นเทพแห่งพายุ และนำฝนมาให้ประชาชนจึงสักการะ กล่าวกันว่าพระอินทร์ถือกำเนิดในขณะที่มนุษย์ถูกมารร้ายกลั่นแกล้งให้อดอยาก พวกมนุษย์กำลังทำพิธีบูชาเทพต่างๆ เพื่อขอให้ปราบมาร พระอินทร์จึงมาที่พิธี และรับเอาน้ำโสมซึ่งมนุษย์นำมาบูชาดื่มเข้าไปจำนวนมากจึงมีพลังมหาศาลสามารถปราบมารร้ายได้กลายเป็นเทพสำคัญที่มนุษย์นับถือ (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๓๘)

๒.๖.๔ พระโพธิสัตว์

ความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในตำนานหมอลำ คือ ชาตีสุดท้ายที่เสวยชาติเป็นพระเวสสันดร การนำชาดกปางนี้มาอธิบายการกำเนิดของหมอลำแสดงถึงความแพร่หลาย และความศรัทธาของชาวพุทธศาสนิกชนที่มีต่อเรื่องนี้ มูลเหตุที่ทำให้นับถือเรื่องมหาชาติหรือเวสสันดรนั้น น่าจะเป็นเรื่องของอานิสงส์ของการฟังธรรมสอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ที่เวียนว่ายอยู่ในโลกแห่งทุกข์ การฟังเทศน์มหาชาตินั้นเป็นการสร้างความฝันที่ทุกคนหวังว่าชีวิตในชาติหน้าจะไม่ลำบาก เพราะการที่ได้ไปเกิดในยุคของพระศรีอาริย์เป็นโลกในอุดมคติที่ว่า เป็นโลกที่มีแต่สิ่งที่ดีสวยงาม ไม่เจ็บ ไม่หิว ไม่ค่อยอยาก ไม่แก่ชรา แก่นแท้ของพระธรรมบทนี้คือการเสียดละ ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้ยากแต่ให้ผลตอบแทนที่ดีที่สุดของโลกีย์ คือชีวิตที่ดีกว่ามิใช่เพื่อความหลุดพ้น สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจของชาวอีสานที่จะต้องดิ้นรนเพื่อให้เกิดความสุขกว่าที่เป็นอยู่แม้แต่ในเบื้องต้นก็ตาม ความเชื่อเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงแรงศรัทธาของชาวอีสานที่ยังคงเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีมา โดยตลอด (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๒๘: ๓๘ - ๓๙)

๒.๗ พิธีกรรมของหมอลำ

พิธียกกายอ้อ คือพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดความรู้ของหมอลำในท้องถิ่นอีสาน เป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงการเคารพบูชาครู ประกอบด้วยเครื่องบูชา หรือ “กายอ้อ” ซึ่งเป็นเครื่องกำนัลสำหรับบูชาครูหมอลำ ผู้เรียนจะต้องจัดเตรียมไว้ตามแบบแผนที่ได้รับสืบทอดกันมา แต่โบราณตามคำแนะนำของครู จากหนังสือเรื่องหมอลำ ของบุญกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์ ได้แบ่งพิธียกกายอ้อ ๒ ลักษณะ ดังรายการต่อไปนี้

๒.๗.๑ พิธียกกายอ้อมอบตัวเป็นศิษย์

ก่อนการเริ่มเรียนบทเรียนแรก ผู้เรียนจะต้องผ่าน “พิธีไหว้ครู” หรือ “ยกกายอ้อ” เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความเคารพในตัวผู้สอน โดยการจัด “กายอ้อ” หรือเครื่องบูชามาให้แก่ครู เพื่อบอบตัวเป็นศิษย์ พิธียกกายอ้อมอบตัวเป็นศิษย์มีความแตกต่างกันออกไป

กลุ่มผู้ที่นับถือพญาแถน นับเป็นหมอลำทรงเกี่ยวกับไสยศาสตร์เน้นทางเมตตามหานิยม กายอ้อของกลุ่มผู้ที่นับถือพญาแถน ประกอบด้วย

- (๑) ชาย (กรวย) กั้นแหลม ๔ ชาย
- (๒) เทียนชัน ๕ (เทียนขนาดดินสอดำ ๔ คู่ และขนาดเท่านิ้วกลาง ๑ คู่)
- (๓) ดอกไม้ขาวมีขอดีใบ
- (๔) ไข่ไก่สด ๑ ฟอง
- (๕) หวี ๑ เล่ม
- (๖) ก้อยแขน (กำไล) สีขาว ๑ คู่
- (๗) ซ้อम्म (ซ้อम्मปลมของผู้หญิง)

- (๘) เหล้าขาว ๑ ขวด
- (๙) ผ้าถุงใหม่ ๑ ผืน
- (๑๐) ผ้าชิ้นแพรวาสีขาว
- (๑๑) ผ้าขาวม้า (จะมีหรือไม่มีก็ได้)
- (๑๒) เงิน ๕๐ สตางค์

กลุ่มผู้นับถือพระพุทธเจ้า เป็นกลุ่มหมอลำธรรมะ นับถือในหลักศาสนาไม่เน้นเรื่องไสยศาสตร์ คาย้อของกลุ่มผู้นับถือพระพุทธเจ้าประกอบด้วย

- (๑) ขันห้า หรือขันแปด
- (๒) กรวยกั้นแหลม ๔ กรวย
- (๓) ไข่ไก่ ๑ ฟอง
- (๔) เหล้า ๑ ขวด
- (๕) เงิน ๖ สลึง

สำหรับผู้ที่ต้องการเลิกประกอบอาชีพหมอลำ จะต้องนำคาย้อกลับมาคืนแก่ครูผู้สอน เพื่อเป็นการคืนวิชาความรู้อย่างถูกต้อง การคืนคาย้อแสดงถึงความเคารพครูและดวงวิญญาณ โบราณจารย์ที่คอยปกปักรักษาหมอลำ การเก็บคาย้อไว้โดยไม่สามารถรักษาบูชาได้อย่างถูกต้องตามระเบียบแบบแผน นับเป็นการแสดงถึงการลบหลู่ครู หมอลำเชื่อว่าจะทำให้เกิดอาการ “คาย้อแตก” หมายถึงครูไม่อยู่คุ้มครองต่อไปส่งผลให้คุณไสยหรือสิ่งที่ไม่ดีต่างๆ ที่ครูป้องกันมิให้ย้อนกลับเข้ามากระทำให้เกิดสิ่งที่ไม่ดี อุบัติเหตุตลอดจนสุขภาพและความเจ็บป่วยจนถึงครอบครัว ญาติหรือผู้ที่ใกล้ชิดชิดของหมอลำ (บุษกร บินทสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๗๒-๗๖)

คาย้อไหว้ครูประจำปีของหมอลำฉวีวรรณ ประกอบไปด้วยเครื่องคาย้อดังนี้

- (๑) ขัน หรือพาน
- (๒) บายศรี
- (๓) ข้าวสาร
- (๔) หมากพลู ๕ คำ
- (๖) บุหรี่ ๕ มวน
- (๗) ผ้าขาว
- (๘) ดอกบัวสามดอก
- (๙) รูป ๙ ดอก
- (๑๐) เทียนสองเล่ม
- (๑๑) เงิน ๖ บาท (ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๓)

ภาพที่ ๒.๗ ชั้นไหว้ครูประจำปีของหมอลำวิวรรณ์ พันธุ์

๒.๗.๒ พิธียกกายอ้อก่อนการแสดง

เป็นพิธีกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการบอกกล่าวเจ้าและบูชาครู เจ้าที่ รวมถึงดวงวิญญาณต่างๆ เพื่อขออนุญาตเปิดทำการแสดง ศิลปินส่วนใหญ่จะบอกกล่าวครูบาอาจารย์เพื่อบันดาลให้ตนเองเกิด ใหว่พริบในขณะที่ทำการแสดง พร้อมทั้งขอพลังอำนาจ ปัดเป่าอุปสรรคต่างๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

“กายอ้อ” ในพิธีกรรมไหว้ครูก่อนทำการแสดง ของหมอลำในแต่ละสำนักก็จะมี ความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไป สำหรับกายอ้อของหมอลำวิวรรณ์ พันธุ์ ประกอบไปด้วย

(๑) ชั้น ๕ (ดอกไม้ ๕ กุ้ รูป ๕ เทียน ๕ กรวยใบตอง ๕ เอาไว้ใส่ดอกไม้กับรูปเทียนเป็นชุดๆ)

(๒) ไข่ไก่ดิบ ๑ ฟอง

(๓) เหล้า ๑ ขวด

(๔) ผ้าขาวยาว ๑ วา ๑ ผืน

(๕) เงิน ๖ บาท (ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๕๑)

เมื่อพิจารณาจากกายอ้อ หมอลำวิวรรณ์ พันธุ์ พบว่าเป็นกายอ้อแบบธรรมะ

ภาพที่ ๒.๘ ชั้นยกครูก่อนการแสดง ของหมอลำจิววรรณ พันธุ

นอกจากการเตรียมเครื่องคายอ้อสำหรับการแสดงแล้วนั้น หมอลำมีคาถาหรือบทสวดเพื่อ
 เกิดความนิยม หมอลำแต่ละท่านมีบทสวดที่แตกต่างกันออกไป ส่วนใหญ่เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว
 เรียกขวัญกำลังใจก่อนการแสดงนั่นเอง บทที่ใช้ในการไหว้ครูของหมอลำจิววรรณ พันธุ คือ
 คาถาเมตตามหานิยมซึ่งได้รับมาจากคุณพ่อชาติ คำเนิน

โอมกะลุดะลุด กุสิปลุกทั้งนะ กุสิปลุกทั้งโม กุสิปลุกทั้งอิติปิโส นะ โม พุท ธา ยะ นะมหา
 นิยม โอมะหานิยม พุทธมหานิยม ธรรมหานิยม ยะเอ็นตุผู้ข้าเคื้อ ผู้ข้าสิล่ำใส่ไม้กะหัก
 ผู้ข้าล่ำใส่หลักกะก่น ล่ำใส่คนฟังลุ่มท่าว อันญาท่าวฟังก้อยู่ช่างล้าง พระสังฟังก้อยู่
 ช่ายล่าย ขอให้เสียงล่ำผู้ข้าม่วนเสมอนกอ่วมลัว ขอให้เสียงหัวผู้ข้าม่วนเสมอนกสาธิกา
 ตากดำน ชาวบ้านฟังแล้วยอฮ้อนว่าผู้ข้าดี โอม สะหัมติ (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๓: ๕๐)

คายอ้อ ประกอบไปด้วยชั้น ๕ ชั้น ๘ และเครื่องบูชา ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามระเบียบที่
 สืบทอดกันมาของครุหมอลำแต่ละท่าน ในภาษาถิ่นอีสาน “ขัน” หมายถึงพาน ภาชนะใส่เครื่องบูชา
 อาจทำด้วยโลหะ ไม้ไผ่หรือหวายที่สานขึ้นสำหรับตั้งเครื่องบูชาปัจจุบัน ศิลปินนิยมจัด ชั้น ๕ ชั้น ๘
 ใส่จานหรือถาด เพื่อความสะดวกในการจัดหาและสะดวกในการใช้งาน

จากหนังสือหมอลำได้ให้ความหมายของเครื่องบูชาต่างๆ ไว้ดังนี้

“ขัน ๕ ชั้น ๘” หมายถึง เครื่องสักการบูชา อันประกอบไปด้วย รูป เทียน และดอกไม้
 อย่างละห้าคู่หรืออย่างละแปดคู่

“ขัน ๕” สันนิษฐานได้ว่าเป็นปริศนาธรรม โดยรับแนวความคิดมาจากเรื่อง “ขันธ ๕”
 หรือ “เบญจขันธ” ตามหลักพระพุทธศาสนาที่แสดงออกเป็นห้ากอง คือ รูป เวทนา
 สัญญา สังขาร และวิญญาณ

“ขัน ๘” อาจมีนัยที่ หมายถึง การบูชาพระธรรมว่าด้วยเรื่อง “มรรคมืองค์ ๘”
 อันประกอบไปด้วย

(๑) สัมมาทิฐิ	หมายถึง	ความเห็นชอบ
(๒) สัมมาสังกัปปะ	หมายถึง	ความดำริชอบ
(๓) สัมมาวาจา	หมายถึง	การเจรจาชอบ
(๔) สัมมากัมมันตะ	หมายถึง	การทำงานชอบ
(๕) สัมมาอาชีวะ	หมายถึง	การเลี้ยงชีวิตชอบ
(๖) สัมมาวายามะ	หมายถึง	ความพยายามชอบ
(๗) สัมมาสติ	หมายถึง	ความระลึกชอบ
(๘) สัมมาสมาธิ	หมายถึง	ความตั้งใจชอบ

(บุษกร บิณฑสันต์ และขำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๗๕-๘๐)

“ผ้าแพรวาสีขาว” สำหรับแพรวาในที่นี้หมายถึง ผ้าแพร ซึ่งอาจจะเป็นผ้าขาวม้าหรือผ้าชนิดอื่นๆที่มีความกว้างยาวประมาณผ้าขาวม้า เป็นผ้าเอนกประสงค์สำหรับใช้สอยโดยทั่วไป

ศิลปินหมอลำนิยมใช้ผ้าแพรวาสีขาวในเครื่องบูชา เนื่องจากสีขาวแสดงถึงความบริสุทธิ์ทางจิตใจของผู้เป็นศิษย์ โดยเฉพาะการห่มขาวแสดงถึงการรักษาความบริสุทธิ์ ถือเป็น การรับอิทธิพลความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวอีสาน นอกจากนี้ยังเป็นการมอบให้ด้วยความเชื่อที่ว่า ครูจะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ในกาลต่อไป (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๓: ๘๐- ๘๑)

“กรวยดอกไม้อีสขาว”

การใช้กรวยดอกไม้อีสขาวเป็นเครื่องบูชา โดยไม่พับปากกรวย ศิลปินเชื่อว่าเสียงจะดี และยังเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์ทางจิตใจของผู้เป็นศิษย์ แต่มีข้อยกเว้น คือ ไม่ใช้ดอกกลิ่นหอม เนื่องจากเป็นดอกไม้สำหรับบูชาผีฟ้า การมอบสิ่งบูชาที่มีนัยถึงความบริสุทธิ์ สะท้อนถึงการให้ความเคารพและยกย่องบุคคลผู้ให้วิชาความรู้ในการไปประกอบวิชาชีพด้วยความบริสุทธิ์ใจ และแสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนว่าเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๓: ๘๑-๘๒)

หมอลำฉวีวรรณกล่าวเกี่ยวกับเรื่องของการทำกรวยใบตองว่า “ไม้ที่นำมาถักกรวยใบตองนั้นไม่ให้ถักขวางนะลูก ให้ถักตามยาวของกรวย เพราะเชื่อว่าจะทำให้มีอุปสรรคกีดขวางขณะทำการแสดง” (ฉวีวรรณ พันธุ, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๓, สัมภาษณ์)

“เหล้าและเงิน”

การใช้เหล้าและเงินเป็นเครื่องบูชาในค้าย่อต้นนิยฐานว่าได้รับแนวคิดมาจากศาสนาฮินดู เนื่องจากเหล้าแสดงถึงฐานะความร่ำรวย ชาวฮินดูจึงนิยมนำมาใช้ในพิธีกรรมเพื่อเป็นการสร้างความพึงพอใจแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สำหรับหมอลำอีสานนั้นเชื่อว่าเหล้า นั้น

เป็นสิ่งที่ชื่นชอบของศิลปินเมื่อครั้งที่ยังมีชีวิตอยู่ และเชื่อว่าเหล่าจะไปกระตุ้นให้ครูผู้ล่วงลับไปแล้วเกิดความพึงพอใจ เกิดความสนุกสนาน ส่งผลให้การแสดงผลประสพผลสำเร็จ ได้รับการยกย่องและชื่นชอบจากผู้ชม เช่นเดียวกับการใช้เงินเป็นปัจจัยในการบูชาเพื่อแสดงถึงความมั่นคงและมั่งคั่ง ทั้งนี้จำนวนเงินที่ใช้ในกายอ้อแตกต่างกันไปตามโบราณจารย์ที่สืบทอดกันมา หากมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนเงินในลักษณะของความโลภ หมอลำเชื่อว่าส่งผลให้เกิดโทษต่อสำนักของตนเองได้ การมอบเงินให้แก่ครูในลักษณะของกายอ้อ เชื่อว่าครู ที่ล่วงลับจะได้นำเงินไปใช้จ่ายเช่นเดียวกับเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ (บุญกร บินฉาสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๘๒-๘๓)

“ไข่ไก่”

วรรณคดีของชาวฮินดูกล่าวไว้ว่า โลกก่อกำเนิดมาจากการเกิดของไข่ ซึ่งเป็นไข่ที่ลอยอยู่ในที่สูงและแตกออกกลายเป็นโลก ชาวไทยเรามากนำไข่ไปเสียบบนยอดบายศรี โดยเฉพาะการใช้ไข่ในพิธีบายศรีสู่ขวัญและการประกอบพิธีของพราหมณ์ หมอลำลวีวรรณ พันธุ และครูเปลื้อง นaylor ศมี เล่าถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการใช้ไข่เป็ดไว้ว่า เนื่องจากเป็ดกับไก่แตกต่างกันทั้งคู่สมบัติ ในการหาอาหาร การเลี้ยงลูก และเสียงร้อง เป็ดร้องเสียงแหบและเป็นสัตว์ที่มีนิสัยไม่รักสามัคคี จึงให้ใช้ไข่ไก่ หากใช้ไข่เป็ดในเครื่องกายอ้อจะเกิดความแตกแยกกันในหมู่ญาติมิตร พี่น้อง นอกจากนี้ความหมายของการใช้ไข่ยังเปรียบได้กับระดับความรู้เบื้องต้นของผู้เรียนว่าจะต้องได้รับการพุ่มพื้กับมเพาะจากครูผู้สอนต่อไป เป็นการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนของผู้เรียนต่อครูผู้สอน (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๓: ๘๔)

“หวี แป้ง กระจก และสีผึ้ง”

ความเชื่อที่เกี่ยวกับเรื่องเล่าตำนานนิทานพื้นบ้านเรื่องชูลูนางอ้ว กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า นางอ้วจะนำกระจก หวี แป้ง ไปยังโลกแห่งความตาย และขอให้ชูลูนำ ปี่ แคนตามไป นั่น ส่งผลต่อความเชื่อของศิลปินในการใช้เครื่องแต่งตัวดังกล่าวเป็นของกำนัลให้นางอ้ว การใช้เครื่องแต่งกายเป็นการแสดงออกถึงความสวยความงามที่อยู่คู่กับการแสดงของชาวอีสานที่ยังคงพิถีพิถันสำรวจความพร้อมของตนเองก่อนการออกแสดงของหมอลำ (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๓: ๘๕)

“หวี”

หวีมีหน้าที่ที่สะอาดความยุ่งเหยิงของเส้นผม เปรียบเสมือนการสาวตนเองให้มีความสะอาดพร้อมที่จะเริ่มต้นการเรียนรู้วิชาความรู้ การใช้หวีสาวผมยังเป็นสัญลักษณ์ของการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย พร้อมทั้งจะออกแสดง

“แป้ง”

แป้งหมายถึง การแต่งตนให้พร้อมด้วยความสะอาด สดชื่น ขาวเนียน เป็นการบูชาครู ด้วยรูปกายที่สะอาด สวยงาม และมีจิตใจที่บริสุทธิ์ดังสีขาวของแป้ง หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งเกี่ยวกับแป้ง หมอลำเมื่อครั้งที่หมอลำจะออกทำการแสดงก็จะต้องมีการแต่งหน้า แต่งตัว การที่ตัดแป้งนั้นก็เพื่อให้เกิดความสวยงาม ชวนให้น้ำมอมนั่นเอง

“กระจก”

กระจกเป็นสัญลักษณ์ของการเตรียมพร้อมในการออกแสดง หรือการเล่าเรียน ความหมายของกระจกนั้นนับเป็นกุศโลบายสอนให้เป็นผู้ที่มีความรอบคอบ กล่าวคือ ให้สำรวจตนเองว่ามีสิ่งใดที่บกพร่องควรปรับปรุงแก้ไข (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๓: ๘๗)

“สีผึ้ง”

การใช้สีผึ้งรูปผมหรือทาปากนั้น สันนิษฐานว่าเป็นการปฏิบัติเพื่อเพิ่มเสน่ห์ให้แก่ ศิลปินก่อนการแสดง ศิลปินหมอลำหลายท่านจึงนำทั้งกระจก หวี แป้ง และสีผึ้ง มา ตกแต่งตนเอง โดยการนำเอาไปปรู้งเสกด้วยคาถามหาเสน่ห์ก่อนเริ่มต้นการแสดง เพื่อเป็นการสร้างเสน่ห์ให้ผู้ชมหลงใหล และทำให้ศิลปินเกิดความมั่นใจในภาพลักษณ์ของตนเองบนเวทีการแสดง (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๓: ๘๘)

อย่างไรก็ตามการสืบทอดพิธีกรรม ตลอดจนเครื่องใช้ในพิธีกรรมนั้นจะแตกต่างกันไปตามแต่ความเชื่อของศิลปินท่านนั้นๆ แต่สิ่งที่สำคัญเพื่อเป็นเครื่องที่สร้างกำลังใจ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับศิลปินตั้งแต่อดีตมาจนกระทั่งปัจจุบัน เมื่อศิลปินมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ก็จะส่งผลทำให้การแสดงออกมาในแต่ละครั้งนั้นเกิดความบกพร่องน้อยที่สุด

๒.๓.๓ ข้อห้าม (กะลำ) สำหรับหมอลำ

คำว่า “กะลำ” หรือ “ชะลำ” หรือ “กะลำ” หมายถึง ต้องห้าม หรือสิ่งของต้องห้าม สำหรับหมอลำข้อห้ามนี้ขึ้นอยู่กับหมอลำแต่ละท่านที่มีความเคร่งครัดในเรื่องของกะลำ ในหนังสือหมอลำของ บุญกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์ ได้ยกตัวอย่างข้อกะลำและอธิบายไว้ดังนี้

๒.๓.๓.๑ กะลำว่าด้วยเรื่องของการบริโภคน้ำไข่มด/เนื้อเป็ด

ห้ามบริโภคน้ำไข่มด และ เนื้อเป็ดเพราะเชื่อว่าจะเกิดความแตกแยกในหมู่คณะ กลุ่มศิลปิน กลุ่มเครือญาติ และกลุ่มเพื่อนสนิท นอกจากนี้ศิลปินหมอลำเชื่อว่าการบริโภคน้ำไข่มด/ไข่มดจะส่งผลให้หมอลำเสียงแหบเช่นเดียวกับเสียงร้องของเป็ด ดังนั้นการห้ามบริโภคน้ำไข่มด และเนื้อเป็ดเพื่อป้องกันการซึมซับสิ่งเหล่านี้เข้าไป ทั้งนี้หากวิเคราะห์ตามธรรมชาติแล้ว เป็ดและไก่เป็นสัตว์เลี้ยงประจำบ้าน มีไว้เพื่อการบริโภค แลกเปลี่ยน และประกอบพิธีกรรมมาตั้งแต่โบราณ จึงสันนิษฐานได้ว่าผู้เลี้ยงย่อมเห็นพฤติกรรมของสัตว์เลี้ยงทั้งสองชนิด เป็ดมีลักษณะเสียงร้องที่แหบแห้ง มีพฤติกรรมไม่เลี้ยงลูก ซึ่งตรงกันข้ามกับไก่ที่มีเสียงที่ไพเราะ ไก่จะดูแลลูกของมันด้วย

การกักไว้ได้ปีกเพื่อให้ความอบอุ่น ป้องกันภัยอันตราย รวมทั้งลักษณะการหากินของไก่จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม จึงส่งผลต่อความเชื่อต่อศิลปินต่อการใช้ไข่ไก่/เนื้อไก่เพื่อเป็นเครื่องบูชา และเกิดคะลำว่าด้วยเรื่องของการบริโภคเนื้อเป็ด/ไข่เป็ด เพื่อป้องกันการเสียหายขณะทำการแสดง เพราะหากหมอลำเสี่ยงแหบ หรือศิลปินที่ร่วมแสดงเกิดความแตกแยก ก็จะทำให้ผู้ชมขาดความศรัทธาในทีการแสดงไม่มีความสามารถก็เป็นได้

๒.๗.๓.๒ ค่ะลำว่าด้วยเรื่องการบริโภคน้ำเต้า

ห้ามหมอลำบริโภคน้ำเต้า เพราะเชื่อว่าน้ำเต้าจะทำให้เสียงไม่ไพเราะไม่มีพลัง จืดจางเหมือนน้ำ และชาวอีสานเชื่อว่ามนุษย์เกิดจากผลน้ำเต้า การห้ามหมอลำบริโภคน้ำเต้าเป็นความเชื่อที่สะท้อนคุณธรรมด้านความกตัญญูกตเวที หากพิจารณาในเชิงลึกสะท้อนถึงความรอบคอบและ ชาญฉลาดของครุหมอลำในการดูแลสุขภาพ เนื่องจากผลน้ำเต้าเป็นพืชไม้เถาประเภทเดียวกับฟักแฟง จัดเป็นอาหารธาตุเย็น ตามตำราทั้งแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนจีน รวมทั้งยังได้มีข้อห้ามใน การรับประทานพืชผักผลไม้ที่มีธาตุเย็น เพราะจำทำให้มีผลไปล้างคุณสมบัติของยา ศิลปินจึงเชื่อว่าอาจจะมียผลต่อเสียงในการร้องกลอนลำได้

๒.๗.๓.๓ ค่ะลำว่าด้วยเรื่องของการรับประทานอาหารและน้ำดื่มในงานศพ

การห้ามรับประทานอาหารและน้ำดื่มในงานศพ เพราะเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายจะมาระทำให้หมอลำไม่สามารถแสดงได้อย่างสนุกสนาน แสดงให้เห็นโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับความตายว่าความตาย คือ การไปเกิดในภพภูมิใหม่ ดังนั้น เมื่อใดที่ศิลปินไปรับประทานหรือดื่มน้ำ ณ บ้านที่มีดวงวิญญาณใหม่ ถือว่าศิลปินได้ตกเป็นบริวารของดวงวิญญาณนั้น อำนาจของดวงวิญญาณสามารถกระทำการต่างๆ ต่อศิลปิน เช่น ทำให้การลำไม่สนุกสนาน โดยที่ครูเบื้องบนไม่สามารถมาป้องกันและปกป้องศิลปินได้ เมื่อมองย้อนมายังประเพณีชาวอีสาน “การต้อนรับ” ถือเป็นสิ่งสำคัญเข้าบ้านจะต้องเตรียมอาหารและน้ำดื่มมารับรองผู้ที่มาเยือน แต่ในงานศพเป็นช่วงเวลาที่ยุ่ร่วมงานทุกคนล้วนอยู่ในภาวะโศกเศร้า สูญเสีย ดังนั้น ข้อห้ามในการรับประทานอาหารและน้ำดื่มในงานศพจึงสอดคล้องกับมารยาท (ข้อความปฏิบัติ) ของหมอลำ ซึ่งเป็นตัวแทนแห่งความบันเทิงรื่นเริงให้มี “ความเกรงใจ” ไม่เป็นการรบกวนเจ้าภาพซึ่งกำลังโศกเศร้าเสียใจ ตลอดจนไม่รบกวนบรรดาเครือญาติของผู้วายชนม์อีกด้วย

๒.๗.๓.๔ ค่ะลำว่าด้วยเรื่องของการบริโภคมังสะ ๑๐ ชนิด

พระวินัยปิฎก (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๕ บรรทัดที่

๑๓๓๒- ๑๕๐๘ หน้า ๕๕- ๖๑)

บัญญัติถึงการห้ามบริโภคเนื้อสิบชนิด ได้แก่

(๑) เนื้อมนุษย์

(๒) เนื้อช้าง

(๓) เนื้อม้า

- (๔) เนื้อสุนัข
 (๕) เนื้องู
 (๖) เนื้อราชสีห์
 (๗) เนื้อเสือโคร่ง
 (๘) เนื้อเสือเหลือง
 (๙) เนื้อหมี
 (๑๐) เนื้อเสือดำ

การที่หมอลำนำพุทธบัญญัติซึ่งเป็นพระวินัยของพระสงฆ์นำมาเป็นข้อห้าม สะท้อนความเลื่อมใสในพุทธศาสนาของหมอลำอาวโส และแสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้ปฏิบัติธรรมหรือฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอ จนนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๒.๗.๓.๕ ค่ะล่าวว่าด้วยการถอดผ้าถุงออกทางศีรษะและถอดได้ต้นกล้วยหรือไม้ค้ำต้นกล้วย

การห้ามถอดผ้าถุงออกทางศีรษะและถอดได้ต้นกล้วยหรือไม้ค้ำต้นกล้วย เพราะเชื่อว่าจะทำให้สติปัญญาเลื่อมถอย วิชาความรู้หดหาย โดยเฉพาะหมอลำผู้นับถือไสยเวท เชื่อว่าการนำของสูงถอดได้ของต่ำ หรือนำของต่ำข้ามของสูงนั้นจะเป็นการทำลายมนต์และอาคมต่างๆ ให้เลื่อมลง ข้อห้ามดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องของการจัดระเบียบร่างกายของวัฒนธรรมไทยว่าศีรษะเป็น “ของสูง” ขณะเดียวกันอวัยวะเพศ และเท้าเป็น “ของต่ำ” วัฒนธรรมไทยจึงไม่นำของสูงและของต่ำมาปะปนกัน เช่นเดียวกับการห้ามถอดได้ต้นกล้วยหรือไม้ค้ำต้นกล้วย ในต้นกล้วยมีวิญญาณของนางพรายตานีสงสถิตอยู่ เมื่อกล้วยออกเครือเปรียบเสมือนผู้หญิงออกลูก ดังนั้นการเดินถอดได้ต้นกล้วยหรือไม้ค้ำต้นกล้วยจึงเป็นการนำศีรษะซึ่งเป็น “ของสูง” ไปถอดผ่าน “ของต่ำ” ส่งผลให้สติปัญญา วิชาความรู้ คาถาอาคมต่างๆ เลื่อมลง หนึ่งของการห้ามถอดได้ต้นกล้วยหรือไม้ค้ำต้นกล้วยนั้น สันนิษฐานได้ว่าน่าจะเป็นกุศโลบายเพื่อป้องกันไม่ให้ไม้ค้ำเกิดกรณีล้มทับศิลปิน หรือป้องกันยางกล้วยซึ่งล้างออกยากมาประอะเปื้อนหน้าตาและเสื้อผ้าของหมอลำได้ (บุญกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๘๕- ๘๘)

จากรายงานวิจัยเรื่องบทบาทของหมอลำต่อสังคมในช่วงกึ่งศตวรรษ ได้กล่าวถึงข้อห้ามหรือจรรยาบรรณของหมอลำผีฟ้า เพื่อความขลัง และ ความศักดิ์สิทธิ์ของหมอลำผีฟ้า เช่น ไม่ฆ่างู ไม่กินเนื้องู ไม่ยกผ้าถุงข้ามศีรษะ ไม่ถอดแห ไม่ถอดบันได ไม่ถอดต้นกล้วย ไม่ถอดราวตากผ้า ไม่รอดครัว ไม่รอดเชือกหนัง ไม่เรียกค่าตัวแพง ไม่กินอาหารบ้านคนตาย เป็นต้น (จารุวรรณธรรมวัตร, ๒๕๒๘: ๔๘)

คะลำนับเป็นกุศโลบายและแสดงถึงภูมิปัญญาของครูอาจารย์แต่โบราณ ในการป้องกันอันตรายและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับหมอลำทั้งร่างกายและจิตใจ คะลำนอกจากจะเป็นข้อห้ามที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวอีสานแล้วนั้นยังสะท้อนความเชื่อในเรื่องของพุทธศาสนา

ทำให้หมอลำตั้งตนให้อยู่ในความไม่ประมาท และมีสติอยู่เสมอ และยังเป็น การเสริมกำลังใจในการ ทำการแสดงในแต่ละครั้ง ความรู้และความเชื่อในเรื่องของข้อห้ามต่างๆ นั้นได้ถ่ายทอดมาสู่หมอลำ ในยุคปัจจุบัน ถึงแม้หมอลำบางท่านอาจจะไม่เคร่งครัดในการเชื่อเรื่องของกะลำตามที่กล่าวมา ทั้งหมดนั้นอาจจะมี ความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังมีการเชื่อและปฏิบัติอยู่ เช่นกะลำของหมอลำ นววิวรรณ พันธุ คือ ห้ามเดินลอดราวตากผ้าที่มีกระโปรง กางเกงหรือผ้าถุงตากไว้ ก็เหมือนกับการ กะลำที่ห้ามถอดผ้าสูงออกทางศีรษะและลอดใต้ต้นกล้วย เพราะจะทำให้วิชาความรู้ที่ได้รับครอบ มาจากครูอาจารย์เสื่อมลง และเวลาทำการแสดงห้ามหันหน้าทิวไปทางทิศตะวันตก และคำว่าตกเป็น คำที่มีความหมายไม่เป็นมงคล (วินัย ใจเอื้อ, ๒๕๔๖: ๔๔)

๒.๘ การเรียนและการฝากตัวเป็นศิษย์

กระบวนการการเรียนรู้อหมอลำในการเป็นหมอลำอาชีพ จะมีกระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นการ เรียนรู้ตั้งแต่การท่องกลอนลำ ฟีกน้ำเสียงการ โอ การเอื้อน ฟีกทำพ็อนประกอบการลำ ฟีกกลอนลำทำ พ็อนให้เข้ากับเสียงแคน และเสียงดนตรี การฝึกฝนจะเป็นการฝึกฝนด้วยตนเองโดยที่มีครูเป็น ผู้ชี้แนะการฝึกปฏิบัติจริงและการทำเลียนแบบจากครูต้นฉบับ

การเรียนหมอลำส่วนใหญ่แล้วจะต้องเกิดจากมีใจรักที่อยากจะ เป็นหมอลำ ฐานะทาง ครอบครัวยากจนต้องการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว โดยการเริ่มเรียนนั้นผู้เรียนจะเลือกเรียนกับครู หมอลำอาจจะเป็นหมอลำในท้องถิ่น บิดาและมารดาหรือญาติพี่น้องที่เป็นหมอลำอาชีพ ยกตัวอย่าง เช่นหมอลำประสาน เวียงสีมา เริ่มเรียนหมอลำกับนายสีเทา พัฒนา เป็นหัวหน้าคณะหมอลำที่มี ชื่อเสียง ส่วนหมอลำนววิวรรณ พันธุ สืบทอดอาชีพต่อกับบิดา คือ หมอลำชาลี คำเนิน เป็นต้น (จิราวัลย์ ซาเหลา, ๒๕๔๖: ๕๐ - ๕๑)

การที่จะมาเป็นหมอลำนั้น ผู้ที่เป็นครูจะต้องมีการคัดเลือกน้ำเสียง ซึ่งแล้วแต่กลวิธีของครู หมอลำแต่ละท่านตามที่ท่านได้ฝึกฝนมา เช่น หมอลำนววิวรรณ พันธุ ในยุคแรกๆ ที่มีการสอนขับร้อง หมอลำนั้นให้ศิษย์เริ่มฝึกหัดร้องเลียนเสียงสัตว์ เสียงแมว เสียงเป็ด ลากเสียงต่ำเนื่องจากเสียงสูงลง ไปต่ำ เสียงดังเสียงค่อย โดยใช้ลมหายใจเดียว ซึ่งเป็นวิธีที่บิดาได้ใช้ฝึกฝนกับตนเองเอามาเป็นแบบ ฝึก เบื้องต้นในการคัดเลือกเสียงของหมอลำ ในยุคหลังได้มีการให้ลูกศิษย์ร้องเพลงตามชอบ เพื่อที่จะทดสอบแววในเรื่องของการเลียนแบบเสียงของศิลปินต้นฉบับ (ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๑๖)

...เกณฑ์ดั้งเดิมสมัยรุ่นคุณพ่อ คนที่มาเรียนหมอลำอาชีพกับคุณพ่อ คุณพ่อจะมีเกณฑ์ จะใช้เลียนเสียงสัตว์ เสียงเป็ด เสียงแมว เสียงสองเสียงต้องใช้ลมพอสสมควร (คุณครูทำ เสียงเลียนเสียงแมว แง้ว... แล้วลากเสียงต่อเนื่องสูงไปต่ำจากเสียงเบา ไปเสียงดัง โดยไม่หยุดหายใจ) ตั้งแต่แมวตัวเล็กจนถึงตัวใหญ่ คุณแค่นี้ก็เป็นการเทียบเคียง ตัวที่สอง (คุณครูทำเสียงเลียนเสียงเป็ด ป๊บ...ป๊บ...ป๊บ แล้วลากเสียงต่อเนื่องสูงไปต่ำ เสียงเบา

ไป ดัง โดยไม่หยุดหายใจ) ถ้าทำเสียงพวกนี้ไม่ได้มันแสดงว่าไม่มีแก้วเสียง นี่คือหลักของคุณพ่อ ส่วนตัวคุณยายเองเราจะฟังเพลง เพลงอะไรก็ได้ที่เขาชอบที่สุด มาร้องให้ฟัง แล้วคุณยายจะฟังเสียงของเธอ เกณฑ์การคัดเลือกตามแบบของคุณพ่อยังใช้อยู่ในช่วงที่ยังไม่เข้าวงการ แต่เราก็อาจจะให้เขาร้องหมอลำให้ฟัง ทำนองใครก็ได้สิ่งที่เธอชอบ ศิลปินที่ชอบ ลองเลียนเสียงคนนั้นคนนี้ได้ไหม บางคนเลียนเสียงหมอลำฉวีวรรณ การเลียนเสียงแบบหมอลำฉวีวรรณ พันธุ มั่นยาก เพราะการออกอักขระและการขึ้นเสียงมันยาก... (ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๑๖)

จากงานวิจัยของจิราวัลย์ ซาเหลา เรื่องกระบวนการการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ สรุปการถ่ายทอดความรู้ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ มีกลวิธีในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์แยกได้เป็น ๔ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ วิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์โดยการเล่าเรื่องราว การบอก การให้ปฏิบัติจริง การทำเลียนแบบ การลองผิดลองถูก การให้การศึกษาด้วยตนเอง เนื้อหาที่จะสอนให้ลูกศิษย์มีความรู้และประสบการณ์จนกระทั่งเป็นหมอลำอาชีพ สำหรับลูกศิษย์ที่จะมาฝากตัวเรียนกับหมอลำฉวีวรรณนั้น ครูจะต้องถามถึงวัตถุประสงค์ของผู้เรียนว่าจะนำไปใช้ทำอะไร และเพื่อเป็นการง่ายต่อการเรียนการสอน โดยที่แบ่งลูกศิษย์ออกเป็นสองสาย คือ สายวิชาการ และสายที่จะนำไปประกอบอาชีพ

ต้องท่องบทให้ได้ก่อน ท่องบทจนจำให้ขึ้นใจ แล้วค่อยมาใส่ทำนอง ส่วนสำหรับหนูต้องเริ่มจากปลายมาก่อน เรายังไม่หัดโอ้ เพราะโอ้มันยาก แต่ถ้าเขียนในเอกสารนั้นต้องเรียงลำดับจากต้นไปหาปลายนะ แต่หลักปฏิบัติ คุณยายจะเริ่มจากปลายมันมาก่อน (ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๑๕)

ส่วนที่ ๒ เนื้อหาที่จะถ่ายทอดได้แก่ ความหมาย ประวัติความเป็นมาของหมอลำและประเภทของหมอลำ การเรียนลำด้วยเพลงง่ายๆ ได้แก่ เตี้ยธรรมดา เตี้ยโจง เตี้ยพม่า และเตี้ยหัวโนนตาล การลำที่เกี่ยวกับใช้ประกอบการแสดงที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดมี เช่น ลำตั้งห้วยกาพย์แข็งบั้งไฟ ลำคอนสะหวัน

...แต่ถ้าคนภาคกลางมาเรียนแม้สามารถแก้ไขให้ได้ คือเราจะต้องแบ่งทางให้เข้าใจได้ง่ายของส่วนเธอคือเอาแค่ไปประกอบชุดการแสดง เช่นลำเตี้ย ลำอะไรที่มันสนุกสนานตรงบ้างไม่ตรงบ้าง แต่ขอให้เข้าใจในเนื้อหา... (ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๑๕)

ส่วนที่ ๓ การฝึกการโอ้ลำ กลอนลำ ประกอบด้วย กลอนลำทางสั้น กลอนลำทางยาว และกลอนลำประเภทต่างๆ เช่น กลอนลำเตี้ย การฟ้อนประกอบการลำ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวาดฟ้อน แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ทำฟ้อนเกี้ยว และทำฟ้อนอิสระ

ส่วนที่ ๔ คือการทดสอบและการประเมินผลการเรียนลำ ประเมินโดยให้ผู้เรียนท่องกลอน ลำให้ฟัง การออกแสดงร่วมกับครูผู้สอน หรือหมอลำรุ่นพี่ตามงานต่างๆ สังเกตดูความสามารถ ปฏิญาณไหวพริบของผู้เรียน การฝึกปฏิบัติจริง และแสวงหาความรู้เพิ่มเติม (จิราวัลย์ ซาเหลา, ๒๕๔๖: ๕๘-๕๙)

๒.๕ วรรณกรรมในการลำกลอน

พุทธศาสนาเป็นผู้สร้างวรรณคดีอีสาน กล่าว คือ วรรณคดีอีสานเป็นเรื่องเกี่ยวกับชาดก แต่งขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการสั่งสอนอบรมพุทธศาสนิกชนให้กระทำแต่ความดีละเว้นความชั่ว นักปราชญ์ที่แต่งวรรณกรรมอีสานล้วนแล้วเป็นผู้ที่แตกฉานในพระพุทธานุศาสตร์ทั้งสิ้นมีทั้งที่เป็น พระภิกษุสงฆ์ และฆราวาส วรรณคดีเหล่านี้พุทธศาสนิกชนก็เคยได้ยินได้ฟังจากที่พระเทศน์ และจากการอ่านหนังสือผูก ต่อมาหมอลำทั้งหมอลำกลอนและหมอลำหมู่ ได้นำเรื่องราวของวรรณคดีอีสาน ไปเผยแพร่ให้กว้างขวางขึ้น โดยเอาไปแต่งเป็นกลอนลำนำไปแสดงในงานบุญต่างๆ จนปัจจุบันนี้

ภาษาวรรณคดี ดนตรี ศาสนา เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันและพึ่งพาอาศัยกันอย่างลึกซึ้ง ปัจจุบันวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานกำลังจะสูญหายไปทีละเล็กละน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม ทำให้ชีวิตของชาวอีสานเปลี่ยนไปจากเดิม วรรณกรรมท้องถิ่นจึงเป็นเพียงแค่เรื่องเล่าของคนรุ่นก่อนเท่านั้น

วรรณคดีอีสานส่วนมากไม่ปรากฏนามผู้แต่ง ทั้งนี้รวมทั้งวันเวลาที่แต่ง อาจเป็นเพราะว่าผู้แต่งเองไม่เขียนเอาไว้แต่แรก หรือหากเขียนไว้อาจสูญหาย เพราะชื่อผู้แต่งนั้นมักจะเขียนไว้ตอนต้นหรือตอนท้ายของหนังสือซึ่งเป็นส่วนที่ขาดหายได้ง่าย

อักษรที่ชาวอีสานมักใช้เขียนหนังสือนั้นมี ๓ อย่างคือ ตัวขอม ตัวธรรม (ตัวไทยใหญ่ หรือตัวไทยเหนือ) และตัวไทยน้อย (ตัวลาว) ตัวขอมนั้นมักจะใช้เขียนบันทึกพระไตรปิฎก ตัวธรรมนั้นมักจะใช้เขียนบันทึกธรรมะหรือกลอนเทศน์ ส่วนตัวไทยน้อยมักจะบันทึกกลอนอ่านเป็นส่วนมาก การเขียนหนังสือเหล่านี้มักใช้เหล็กแหลมเขียนลงใบลาน ซึ่งเรียกว่า “จารย์หนังสือ” เสร็จแล้วก็จะใช้ดินหม้อมาถูให้จับกับรอยเขียนเพื่อให้เกิดความชัดของตัวหนังสือ (เจริญชัยชนไพโรจน์, ๒๕๒๖: ๖)

วรรณกรรมอีสานแทบทุกเรื่องมีลักษณะเป็น “ต้นร้าย - ปลายดี” นับเป็นวรรณกรรมประเภทสุภาษณาภุกรรม ตอนแรกฝ่ายธรรมะมักจะพบกับความทุกข์ยาก ความยุติธรรมนานับประการ แต่ฝ่ายธรรมะมีความมุ่งมั่นในการสร้างคุณงามความดีอย่างไม่ย่อท้อ โดยถือว่าการทำความดีนั้นแม้คนด้วยกันจะมองไม่เห็นแต่เทวดาหรือองค์อินทร์จะต้องมองเห็น เรื่องที่มีลักษณะเป็น โศกนาฏกรรม มีอยู่สองเรื่องคือเรื่องชูลู- นางอ้ว และเรื่องผาแดงนางไอ่ จากหนังสือดนตรีและการละเล่นอีสานได้

รวบรวมวรรณคดีที่สำคัญของชาวอีสานของ (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, ๒๕๒๘ : ๕๖ - ๖๒) แต่เรื่องที่คนนิยมและรู้จักกันอย่างแพร่หลาย แล้วนำมาแสดงหมอลำได้แก่

เรื่องสังข์สินชัย

นางสุมณฑาน้องสาวพระยาสุทราษ เจ้าเมืองเปงจาลถูกยักษ์ลักพาตัวไป พระยาสุทราษให้พระโอรสทั้งหกซึ่งเกิดจากมเหสีรองทั้งหก ออกติดตามเาน้องสาวกลับคืน ลูกชายทั้งหกได้ไปหลอกให้ ลีโห สังข์ทองและศิลป์ชัย ได้ฝ่าอันตรายรบกับสัตว์ร้ายและยักษ์ จนได้นางสุมณฑากลับมายังเมืองเปงจาล พระยาสุทราษรู้ความจริงเรื่องทมิฬทั้งสองถูกใส่ร้ายจึงลงโทษมเหสีรองทั้งหกพร้อมทั้งลูกชาย และยกศิลป์ชัยให้ครองเมืองเปงจาล ศิลป์ชัยให้อภัยแก่ผู้ต้องโทษทั้งหมดและครองเมืองด้วยความผาสุก

เรื่องท้าวการะเกด

การะเกดเป็นโอรสของเจ้านครพาราณสี เมื่ออายุได้ ๑๖ ปี ได้ลอบจี๋ม้ามณีกาพย์เหาะเข้าไปเขตเมืองยักษ์ตีมนต์ ซึ่งเป็นพ่อของนางมาลีจันทร์ การะเกดและนางมาลีจันทร์ลักลอบได้เสียกัน จนพญายักษ์จับได้และลอบฆ่าการะเกด มาลีจันทร์ทำเพลงศพการะเกดและม้าไปตามน้ำ พระฤาษีพบศพจึงชุบชีวิตคืน การะเกดก็กลับไปต่อสู้กับยักษ์จนชนะและได้นางมาลีจันทร์ จากนั้นการะเกดก็ออกไปเที่ยวปราบกับยักษ์และเทวดามากมายและได้เมียอีกสามคน ในที่สุดจึงพานางมาลีจันทร์กลับเมืองพาราณสีและได้เป็นเจ้าครองเมือง

เรื่องนางแดงอ่อน

นางแดงอ่อนเป็นลูกสาวจระเข้ ได้เป็นนมเหสีของท้าวมหาวงศ์แห่งเมืองนครศรี ตอนนางแดงอ่อนคลอดลูกถูกมเหสีอื่นของท้าวมหาวงศ์ใส่ร้ายโดยเอาจระเข้มาวางแทนพระโอรส แล้วนำพระโอรสไปใส่ไหไว้ที่ริมน้ำ นางแดงอ่อนถูกท้าวมหาวงศ์ขับออกจากเมือง แล้วนางได้ไปหากุมภัพที่ชายซึ่งเป็นจระเข้ครองอยู่ที่เมืองบาดาล แดงอ่อนและกุมภภได้ขึ้นมาบวชเป็นฤาษีเรียนวิชา ต่อมาแดงอ่อนถูกยักษ์ลักพาตัวไป ลูกชายของนางแดงอ่อนถูกนางฟ้าเอาไปเลี้ยงไว้ เมื่อโตขึ้นจึงออกติดตามหาแม่ เมื่อไปพบแม่และได้ฆ่ายักษ์ตายแล้วพาแม่และเมียกลับเข้าเมืองนครศรี ท้าวมหาวงศ์อภิชัยสุริยงลูกชายให้ครองเมืองสืบมา

ท้าวสีทนตร์ มโนราห์

สีทนตร์ครองเมืองเปงจาล และได้นางมโนราห์กินรีมาเป็นนมเหสี สีทนตร์มีความรักในนมเหสีมาก จนเป็นที่อิจฉาของเสนาฝ่ายหนึ่งและได้ออกอุบายให้สีทนตร์ออกรบ เพื่อที่จะได้ฆ่านางมโนราห์แต่นางมโนราห์บินหนีกลับไปยังภูเขาไกรลาสได้ สีทนตร์ตามไป ระหว่างทางได้รับความลำบากมากมาย ในที่สุดได้อาศัยซ่อนไปในปีกนกอินทรีย์ จนไปถึงเมืองภูเงินซึ่งอยู่บนเขาไกรลาส แล้วได้นางมโนราห์กลับคืนมาครองเมืองเปงจาล

เรื่องท้าวขูลุนางอ้ว

เจ้าเมืองกาฬและเมืองกายเป็นเพื่อนรักกัน เจ้าเมืองกาฬมีลูกสาวชื่อนางอ้ว และเมืองกายมีลูกชายชื่อขูลู ต่อมาแม่ของนางอ้วเกิดเกลียดชังแม่ของขูลู จึงห้ามนางอ้วไม่ให้ติดต่อกับขูลู และบังคับให้นางอ้วแต่งงานกับขุนนาง นางอ้วเสียใจมากจึงไปผูกคอตายในป่าจวงจันทร์ ขูลูได้ข่าว นางอ้วตายจึงแหงตัวตายตามนางไป แม่ของทั้งสองจึงเอาศพของทั้งสองเผาพร้อมกันที่เขตเมืองกาฬ และเมืองกาย

เรื่องผาแดงนางไอ่

เจ้าพญาขอมนคร มีลูกสาวสวยชื่อ นางไอ่ พญาขอมให้จัดงานบุญบั้งไฟแสน พญาทุกหัวเมืองนำบั้งไฟมาแข่งขันกัน ท้าวผาแดงเจ้าเมืองผาโพง และท้าวภักดีลูกชายเจ้าเมืองศรีสัตนาคนหุต ทั้งผาแดงและภักดีเกิดความรักในตัวนางไอ่มาก วันต่อมาภักดีปลอมตัวไปเป็นกระรอกเพื่อที่จะเข้าไปหานางไอ่ นางไอ่ให้คนยิงกระรอกตกลงมาตาย ก่อนตายท้าวภักดีคือฐานว่าใครที่กินเนื้อของตนขอให้บ้านเมืองจมนดิน ผาแดงมาหานางไอ่แต่ไม่กินเนื้อกระรอก พอตีเจ้าเมืองศรีสัตนาคนหุตยกทัพมาเกิดสู้รบกัน บ้านเมืองถล่ม ผาแดงพานางไอ่ขึ้นม้าหนี แผ่นดินก็ถล่มตามไป จนผาแดงต้องพลัดนางไอ่ลงจากม้า พื้นดินที่ถล่มกลายมาเป็นหนองหานในปัจจุบัน

ท้าวกำกาดำ

ท้าวกำกาดำเกิดกับพวเมียที่ยากจนและได้นำเอาลูกไปลอยน้ำ ย่าจอมสวนจึงเก็บเอาไปเลี้ยงไว้ ท้าวกำกาดำมีความสามารถในการเป่าแคนร้อยดอกไม้ และได้ร้อยดอกไม้ไปถวายนางลุนลูกสาวพญาเมืองจนเกิดรักใคร่กัน และในที่สุดก็ได้แต่งงานกันด้วยความช่วยเหลือของพระอินทร์

เรื่องนางผมหอม

นางผมหอมเป็นลูกสาวนางสีดากับพระยาช้าง ต่อมาได้ไปอยู่ป่ากับพระยาช้างและได้ลอยผอบผมไปตามน้ำ ขุนไทยได้ติดตามผอบจนพบนางผมหอมจึงอยู่ด้วยกันมีลูกสองคน ขุนไทยจึงพาเมียและลูกขี่เรือข้ามน้ำเพื่อจะกลับบ้านเมือง ระหว่างทางนางผมหอมถูกนางยักษ์ปลัดก่น้ำแล้วแปลงตัวเป็นนางผมหอม ต่อมาขุนไทยได้ทราบความจริงจึงได้ฆ่านางยักษ์ และไปรับนางผมหอมกลับออกจากป่า ทั้งสองครองเมืองต่อมา

เรื่องจำปาสี่ต้น

พระเจ้าจตุนี้ผู้ครองปัจฉิมนคร มีมเหสีสองพระองค์ คือนางอัคคีและนางคำกลอง นางคำกลองคลอดลูกแฝดสี่คน พอนางอัคคีทราบ จึงเกิดความอิจฉาเลยใส่ร้ายโดยเอาลูกหมามาแทน แล้วเอาลูกทั้งสี่ของนางคำกลองไปลอยน้ำ นางคำกลองถูกปลัดจากตำแหน่งมเหสีไปเป็นคนเลี้ยงหมู ส่วนลูกทั้งสี่นั้นถูกตายายเฝ้าสวนเก็บไปเลี้ยง ข่าวเรื่องเด็กรู้ถึงนางอัคคีจึงให้คนไปวางยาฆ่าเสีย ตายายจัดการเผาศพทั้งสี่แล้ว ต่อมาเกิดมาเป็นต้นจำปาสี่ต้น นางอัคคีก็สั่งให้ทหารไปถอนทิ้งจำปาทั้งสี่ต้นลอยน้ำไปจนถึงพระฤๅษี พระฤๅษีจึงได้ชุบชีวิตและให้เรียนวิชา ทั้งสี่ก็ออกติดตามพ่อแม่

เมื่อพบแล้วน้องคนเล็กได้ครองเมืองแทนพ่อ ส่วนพี่ทั้งสามคนได้ไปครองเมืองยักษและนางอัคคีก็ถูกลงโทษ

๒.๑๐ ฉันทลักษณ์และคำกลอนอีสาน

จากหนังสือปี่มกลอนลำ (เจริญชัย ชนไพโรจน์) กล่าวถึงทำนองที่หมอลำกลอนใช้ลำมีอยู่ด้วยกัน ๓ อย่าง คือ ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว และ ทำนองลำเตี้ย ลำทางสั้นเป็นลำแบบเนื้อเต็ม ไม่มีเอื้อน (ยกเว้นตอนขึ้นต้น - โอละนอ) ความสั้นยาวของเสียงของพยางค์ต่างๆ สม่่าเสมอกันโดยตลอด และเป็นทำนองแสดงอารมณ์สุข ลำทางยาวเป็นทำนองที่มีเอื้อนสะอึกแสดงอารมณ์โศกและมีจังหวะลีลาช้า ส่วนลำเตี้ยนั้นเป็นทำนองเพลงที่กระชับ สนุกสนานเร้าใจ ทำนองลำเตี้ยมีอยู่ ๔ ทำนอง คือ เตี้ยโจง เตี้ยพม่า เตี้ยธรรมดา และเตี้ยหัวโนนตาล

๒.๑๐.๑ ลักษณะบทร้อยกรองอีสาน

กลอนเทศน์ มีลักษณะเป็นกลอนร่าย เป็นกลอนที่ไม่จำกัดจำนวนพยางค์แต่ละวรรค แต่อาศัยสัมผัสในและสัมผัสนอกเกาะก่ายกันไป ซึ่งอาจจะเป็นกลอนเทศน์ธรรมดาที่เป็นเอกเทศ หรือกลอนเทศน์เรื่องเวสสันดรชาดก ในงานบุญพระเวสฯ เช่น คำอาราธนาพระเวสฯ ที่ว่า
*สุณาตุ โภณโต เย สังฆา ตูราเทพเจ้าทั้งหลาย อันยายยังอยู่ ทุกหมู่ไม้ไพรพนาม
 ทุกเหวห่อมแนวป่า ทุกประเทศท่าสาวเขา ทุกแถวแถวถี่ถี่อันก้ำ ทุกทำนน้ำและวังปลา
 พรรณนาฝูงเผดและผี อันมีใจโหดฮ้ายโทสา จงให้เจ้าทั้งหลายปลละใจอันเป็นบาปให้
 ค่อยโสภาพเงี้ยโสตพึงธรรมเดาจำจ้อไว้ เป็นประทีปได้ส่องตามทาง*
 (เจริญชัย ชนไพโรจน์, ๒๕๔๗: ๔)

๒.๑๐.๒ กลอนร่าย มีลักษณะดังนี้

- ไม่จำกัดจำนวนวรรค
- วรรคหนึ่งมี ๓-๖ พยางค์
- พยางค์สุดท้ายของวรรคหน้าสัมผัสกับพยางค์ต้นๆของวรรคหลัง
- ไม่มีกำหนดวรรณยุกต์
- กำหนดเฉพาะพยางค์สุดท้ายเป็นเสียงโท
- วรรคหนึ่งมี ๒ จังหวะ

ตัวอย่างกลอนร่าย

วรรคที่/จังหวะที่	๑	๒
วรรคที่ ๑	ฟ้า	ฮ้องค้อย
วรรคที่ ๒	ฮ้องอ้อย	เอาฝน
วรรคที่ ๓	ฮ้องวน	ฝนหนี
วรรคที่ ๔	ปฐพี	ดินเพื่อน
วรรคที่ ๕	มองคูเมฆ	ไหลเลื่อน
วรรคที่ ๖	คณิง	อ้าย

๒.๑๐.๓ กลอนอ่าน หรือ กลอนเขิน

กลอนอ่าน หมายถึง กลอนที่เป็นนิทานชาดก ที่ชาวอีสานนิยมนำมาอ่านในงานงันเขื่อนคิ หรืองานศพ เพื่อให้ผู้มาร่วมงานได้ฟังนิทานธรรมะ เพราะนิทานชาดกเป็นนิทานที่มีเนื้อหาสอดแทรกธรรมะไว้อย่างแนบเนียน สามารถกล่อมเกลตาและโน้มน้าวจิตใจคนไปในทางที่ดี กลอนในลักษณะนี้จึงมีชื่อเรียกว่า “กลอนอ่าน” ลักษณะฉันทลักษณ์ของกลอนอ่าน ก็คือโคลงโบราณนั่นเอง ซึ่งมีกำหนดตำแหน่งของวรรณยุกต์ ของแต่ละวรรคไว้ชัดเจน ชาวอีสานเรียกกลอนลักษณะนี้ว่า “กลอนเขิน”

มีลักษณะดังนี้

- บทหนึ่งมี ๔ วรรค
- วรรคหนึ่งมี ๗- ๑๒ พยางค์
- วรรคหนึ่งมี ๔ จังหวะ
- มีกำหนดวรรณยุกต์เอกโท ตามแผนผัง

๐ ๐ ๐^๑ ๐ ๐ ๐ ๐
 ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐^๑
 ๐ ๐ ๐^๑ ๐ ๐ ๐ ๐^๑
 ๐ ๐ ๐^๑ ๐ ๐^๑ ๐ ๐

ตัวอย่างกลอนเข็น

วรรคที่ / จังหวะ ที่	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	ฟ้า	กึ่งก่อ	ตั้งช่อ	เป็นสาย
วรรคที่ ๒	บายสมุด	มawang	อ่านกลอน	ลำเลิน
วรรคที่ ๓	เลขคิดเห็น	ว่าเจ้า	นางจา	กัณฑ์
วรรคที่ ๔	พอดีเก็บ	พับเมียน	วางไว้	นั่งหงา

(เจริญชัย ชนไพโรจน์, ๒๕๒๖: ง)

๒.๑๐.๔ กลอนผญา

คำว่า “ผญา” แผลงจากคำว่า “ปรัชญา” ในภาษาสันสกฤต และคำว่า “ปัญญา” ในภาษาบาลี ถ้าจะแปลเอาความ คำว่า “ผญา” ก็แปลว่า คำพูดของนักปราชญ์ หรือคำพูดของผู้มีปัญญานั้นเอง คำผญาในภาษาอีสาน แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ผญาภายิต และผญาเกี่ยว ผญาภายิต หมายถึง ผญาที่เป็นคำสอน อาจได้มาจากพุทธภายิต หรือสั่งสมมาจากประสบการณ์ชีวิต เช่น

ตัวอย่างผญาภายิต

- ๑.) นุ่งผ้าลายหมาเห่า เว้าความเก่าผัดกัน
- ๒.) ของกินบ่กินมันเนา ของเก่าบ่เล่ามันลิม
- ๓.) อันว่าความตายนี้แขวนคอทุกบาทอย่าง
ตีนมือเข้าเห็นหน้าจั่งว่ายัง
- ๔.) ทุกข์เพิ่นบ่ว่าดี มีเพิ่นจั่งว่าพี่น้อง
- ๕.) เอ็นกินเล่นใส่ เอ็นไซ่เล่นหนี

๒.๑๐.๕ กลอนตัดหรือกลอนกาพย์ มีลักษณะดังนี้

- ไม่จำกัดจำนวนวรรค
- วรรคหนึ่งมี ๗ - ๑๒ พยางค์
- วรรคหนึ่งมี ๔ จังหวะ
- พยางค์สุดท้ายของวรรคหน้าสัมผัสกับพยางค์ต้นๆของวรรคถัดไป
- ไม่มีกำหนดวรรณยุกต์

ตัวอย่างกลอนตัดหรือกลอนกาพย์

วรรคที่ / จังหวะ ที่	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	ฟัง	เดื่อน้อง	คิวกอง	คมสัน
วรรคที่ ๒	ลงมาจาก	สวรรค์	วิมาน	ชั้นฟ้า

วรรคที่ ๓	อ่านนี้เหยียบ	เป็นบ้า	ใจฮ่า	คินงา
วรรคที่ ๔	เบ็งบั้นไค	สองลี้	รูปทรง	สมส่วน

๒.๑๑ เนื้อหาของกลอนลำ

เนื้อหาของกลอนลำนอกเหนือจากความสนุกสนานแล้วยังแฝงด้วยเรื่องต่างๆ ตามที่ผู้ประพันธ์ได้แต่งขึ้น จากวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมอีสานจากกลอนลำหมอลำฉวีวรรณ คำเนิน โดยชัยชนะ พิมศิริ ได้ดังนี้

๒.๑๑.๑ ด้านประวัติศาสตร์ ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย เนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างวีรกรรมของพระมหากษัตริย์ในการกอบกู้เอกราช เนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างวีรกรรมของชาวบ้านในการทำสงครามเพื่อป้องกันประเทศชาติ เนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ

๒.๑๑.๑.๑ เนื้อหาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยกว่าจะได้เป็นชาติไทยอย่างที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้มีความเป็นมาอย่างไรบ้าง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า ก่อนที่เราจะมาประเทศไทย พวกเราได้อาศัยอยู่ในเขตตอนใต้ของประเทศจีน โดยมีอาณาจักรเป็นของตัวเอง เรียกชื่อว่าอาณาจักรอ้ายลาว มีอาณาเขตที่ใหญ่กว้างกินบริเวณไปจนถึงภูเขาอันไต เขตมณฑลยูนหนานสาธารณรัฐประชาชนจีนจากนั้นชาวไต หรือ ชาวไท ถูกจีนรุกรานขับไล่ลงมา จนทำให้ชาวไทต้องแตกจากกันออกเป็นสามกลุ่ม แต่ละกลุ่มก็ได้อพยพแยกย้ายกันไปเพื่อหาที่อยู่ใหม่ เมื่อได้สถานที่อันเหมาะสมแล้วก็พากันสร้างอาณาจักรเป็นของตนเอง

๒.๑๑.๑.๒ เนื้อหาที่เกี่ยวกับการสร้างวีรกรรมของพระมหากษัตริย์ในการกอบกู้เอกราช ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ชาติไทยของเรามีเอกราชเป็นของตนเองมาโดยตลอด ก็เพราะว่าชาติไทยเรามีพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นประมุขของชาติ ที่มีพระปรีชาสามารถในการกอบกู้เอกราช

๒.๑๑.๑.๓ เนื้อหาที่เกี่ยวกับการสร้างวีรกรรมของชาวบ้านในการทำสงครามเพื่อป้องกันประเทศเป็นวีรกรรมของวีรสตรีไทยในสมัยอดีต ท้าวสุรนารีหรือคุณหญิงโม ได้ใช้กำลังสติปัญญาในการเอาชนะข้าศึกศัตรู กล้าเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เป็นอันตรายโดยไม่เกรงกลัว ถึงแม้พระยาปลัดสามิของท่านจะไม่อยู่ช่วยในยามศึกสงคราม แต่คุณหญิงโมก็มีได้ทอดย าคิดอุบายต่อสู้กับทหารของเจ้าอนุวงศ์ จนได้รับชัยชนะ

๒.๑๑.๑.๔ เนื้อหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศได้มีการติดต่อในรูปแบบบ้านพี่เมืองน้อง โดยเฉพาะกับเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีมาตั้งแต่ครั้งอดีตมาแล้ว โดยการซื้อขายแลกเปลี่ยนเครื่องอุปโภค บริโภคกันมาโดยตลอด ถึงแม้จะมีการกระทบกระทั่งกันอยู่บ้างก็เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่ถึงโทษ โกรธกัน

๒.๑๑.๒ ด้านการทำมาหากิน ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับการทำมาหากินของชาวอีสานส่วนใหญ่ยังคงยึดการประกอบเกษตรกรรมเป็นหลัก ปัญหาใหม่ของชาวอีสานคือ ความแห้งแล้งขาดแคลนน้ำ

ที่จะนำมาใช้ในการทำเกษตร ขาดความรู้เรื่องน้ำที่ดี ทำให้ชาวอีสานต้องขาดแคลนน้ำในการทำ การเกษตรต้องไปประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น อาชีพเก็บสาลี่ อาชีพค้าขาย และ อาชีพศิลปิน แต่เมื่อ ทางรัฐบาลได้นำโครงการเงินผัน และ โครงการอีสานเขียวเข้ามาช่วยเหลือชาวอีสานก็ทำให้ระบบ เศรษฐกิจของชาวอีสานดีขึ้น

๒.๑๑.๓ ด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับการสอนการประพฤติ ปฏิบัติตัวของสตรีชาวอีสาน เนื้อหาที่สอนให้ละเว้นอบายมุข เนื้อหาที่สอนให้รู้ถึงสังขารแห่งชีวิต เนื้อหาที่ให้หัดสอนใจ เนื้อหาที่สอนให้ลูกหลานรู้และสำนึกในบุญคุณของบุพการี เนื้อหาที่สอนใน เรื่องการครองเรือน

๒.๑๑.๓.๑ ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับการสอนการประพฤติ ปฏิบัติของสตรีชาวอีสาน ในสมัยอดีตแม้จะไม่ได้เรียนในสถานศึกษา คือ วัด แต่ได้ศึกษาจากสถาบันครอบครัว มีบิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่เป็นครูผู้สอนอบรมปณิสัยเกี่ยวกับ การบ้านการเรือน การแต่งตัวให้ถูกกาลเทศะ การปฏิบัติตนให้เป็นกุลสตรีที่ดี

๒.๑๑.๓.๒ เนื้อหาที่สอนให้ละเว้นอบายมุขทั้งหลายเพราะเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ว่าจะ เป็นการเสพสิ่งเสพติดมันเมาการเล่นการพนัน สิ่งเหล่านั้นล้วนแต่จะทำให้เราเสียทรัพย์สินเงินทอง เสียสุขภาพ เสียการงานทำให้เกิดผลกระทบทั้งต่อตนเอง สังคม ประเทศชาติ

๒.๑๑.๓.๓ เนื้อหาที่สอนให้รู้ถึงสังขารแห่งชีวิต คือ สอนให้รู้ถึงความเป็นจริง แท้แน่นอนของชีวิตมนุษย์ที่เป็นไปในโลกนี้ ที่มนุษย์เราทุกคนล้วนแต่เกิดมาตัวเปล่า ไม่มีอะไรติด ตัวเรามาเลย ดังนั้นเวลาตายก็ต้องไปแต่ตัวเปล่าเหมือนกับตอนที่เกิดมา สิ่งที่จะเอาติดตัวไปได้เวลา ตายคือ บาปกับบุญเท่านั้น

๒.๑๑.๓.๔ เนื้อหาที่ให้หัดสอนใจว่าคนเรานั้นถ้าทำความชั่วขอให้จงระวังคนเขา จะเอาไปนินทาว่าร้าย ทุกอย่างในโลกนี้ล้วนแต่มีเหตุผลอยู่ในตัวของมันเอง คนเราจะทำความดี หรือความชั่วก็ย่อมรู้แก่ใจตนเองถ้าไม่มีมูลความจริงที่เราเคยทำไว้แล้วเรื่องราวต่างๆ ก็คงจะไม่ เกิดขึ้น เปรียบเสมือนที่ท่านกล่าวไว้ว่าถ้าไม่มีฝอยหมาไม่จีใใส่

๒.๑๑.๓.๕ เนื้อหาที่สอนให้ลูกหลานรู้และสำนึกในบุญคุณของบุพการี ถือว่า เป็นผู้ที่มิอุปการคุณก่อน ทั้งนี้ก็หมายถึง พ่อ - แม่ ที่มีบุญคุณต่อลูกมาก ดังนั้นเมื่อเราเป็นลูกก็ต้องมี ความกตัญญูทดแทนที่ต่อท่าน เพราะว่าท่านได้ให้ชีวิตและเลือดเนื้อแก่เรารวมทั้งได้อบรมเลี้ยงดูเรามา

๒.๑๑.๓.๖ เนื้อหาที่สอนในเรื่องการครองเรือนนั้นพบว่าชีวิตครอบครัวของชาว อีสานส่วนมากแล้ว เมื่อหนุ่มสาวแต่งงานกันตามประเพณีแล้วฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายมาอยู่ที่บ้าน ฝ่ายหญิงมาช่วยดูแลเลี้ยงพ่อแม่ฝ่ายหญิง ซึ่งชาวอีสานเรียกว่า พ่อเฒ่าแม่เฒ่า (พ่อตาแม่ยาย) ด้วยเหตุ นี้จึงทำให้ลูกเขยกับแม่ยายนั้นไม่ค่อยจะถูกกัน ถ้าลูกเขยชอบเที่ยวเล่น หรือขี้เกียจ แม่ยายก็จะชอบ บ่นชอบว่าให้เป็นประจำ จึงทำให้ไม่ลงรอยกัน ถึงกับต้องเลิกร้างกับภรรยาก็มี

๒.๑๑.๔ ด้านคติความเชื่อ ปราภฏเนื้อหาเกี่ยวกับคติความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาคติความเชื่อทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และคติความเชื่อทางด้านค่านิยม

๒.๑๑.๕ ด้านศาสนา ปราภฏเนื้อหาเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความสำคัญของพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนยึดมั่นถือมั่นและปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนาชีวิตจึงจะเจริญก้าวหน้า

๒.๑๑.๖ ด้านความเชื่อ ปราภฏเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ และความเชื่อเรื่องกรรมดีชั่ว เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาที่เชื่อว่า มนุษย์ที่ยังไม่หมดกิเลสจะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร ใครทำดีจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ ส่วนใครทำชั่วจะได้ตกนรก

๒.๑๑.๖.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับผี ปราภฏเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีนั้น เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณชาวอีสานเชื่อว่ามีผีจริง เป็นความเชื่อที่มีสาเหตุมาจากการที่มนุษย์พบกับสิ่งที่ผิดปกติเรื่องต่างๆ และมนุษย์ในสมัยโบราณนั้นไม่สามารถที่จะหาคำตอบให้กับเหตุการณ์ที่ผิดปกติเหล่านั้นได้ จึงถือว่าเป็นการกระทำของสิ่งที่ไม่ดีตัวตนหรือผี ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอำนาจหรืออิทธิฤทธิ์สามารถบันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆขึ้นได้ ทั้งในด้านดีและด้านร้าย ผีบางประเภทจะให้คุณแก่มนุษย์โดยการช่วยเหลือคุ้มครองให้มีความสุข เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ผีบรรพบุรุษ ผีตาแฮก ผีแถน เป็นต้น

๒.๑๑.๖.๒ ความเชื่อเรื่องความฝัน ปราภฏเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องความฝันว่า ความฝันเป็นเครื่องบอกเหตุการณ์ล่วงหน้า ความฝันของแต่ละคนจะแตกต่างกันไปและการทำนายก็มีความแตกต่างกันไปด้วย แม้จะฝันในเรื่องเดียวกันแต่ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับเหตุการณ์สภาพแวดล้อม สภาพร่างกาย และสภาพจิตใจของแต่ละคนด้วย แต่ก็มีคนเชื่อว่าความฝันเป็นสิ่งที่สามารถบอกเหตุการณ์ได้ด้วย เช่น ฝันว่าฟันหัก ทำนายว่า จะมีญาติพี่น้องเจ็บป่วย หรือ ฝันว่าได้แหวนหรือสร้อยทอง ทำนายว่าจะได้ลูกผู้หญิง เป็นต้น

๒.๑๑.๖.๓ ความเชื่อในชาติปางก่อนและชาติหน้า ปราภฏเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องชาติปางก่อนและชาติหน้านั้นมีจริง โดยเชื่อว่าในแต่ละชาติที่เกิดมานั้นมนุษย์ไม่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์เสมอไป ขึ้นอยู่กับกรรมที่เราได้กระทำไว้ในแต่ละชาติ ถ้าชาติไหนเราทำแต่กรรมดีเมื่อตายไปและเกิดใหม่ในชาติต่อไปก็อาจจะได้เกิดเป็นมนุษย์หรือเทวดานางฟ้าก็ได้ แต่ถ้าชาติไหนเราทำแต่กรรมชั่ว ตายไปเกิดใหม่ในชาติต่อไปเราอาจเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เช่น ม้า วัว ควาย สุนัข ก็เป็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่เราได้ทำมาในแต่ละภพแต่ละชาติ

๒.๑๑.๖.๔ ความเชื่อเรื่องสังขารเป็นสิ่งที่ไม่มี คือ เนื้อหาที่ปราภฏเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องสังขารของมนุษย์เรานั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีเที่ยงแท้แน่นอน เป็นอนิจจัง เป็นความเชื่อของชาวอีสานที่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนา สอนให้คนไม่ประมาท ยึดมั่นแต่คุณงามความดีหมั่นทำบุญกุศลไม่ทำบาป เมื่อตายไปแล้ววิญญาณก็จะเวียนว่ายตายเกิดในชาติภพต่างๆ ตามแต่ผลกรรมของตน

ที่ได้กระทำไว้ ทำดีก็จะได้ไปอยู่ในภพภูมิที่ดี คือ สวรรค์ ถ้าทำความชั่วก็จะไปอยู่ในภพภูมิที่ไม่ดี คือ นรก หรือไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน

๒.๑๑.๗ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณีในฮีตสิบสอง คือ ประเพณีทั้งสิบสองเดือนที่ชาวอีสานได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษผู้ลูกหลาน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว

๒.๑๑.๘ ด้านค่านิยม ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยมในการทำบุญให้ทานของชาวอีสาน ส่วนใหญ่นิยมชมชอบในการทำบุญให้ทานเป็นอันมาก เพราะมีความเชื่อจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนา โดยเชื่อว่าเมื่อทำบุญให้ทานแล้วก็จะได้รับบุญกุศล ตายไปแล้วก็จะได้เกิดอยู่บนสวรรค์ เสวยสมบัติอย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่าการให้ทานของชาวอีสานจะไม่เลือกวัน และ จะทำบุญกับพระด้วยการตักบาตร การทำทานจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับความศรัทธาของชาวบ้าน จะทานแต่สิ่งของที่ดีๆ มีประโยชน์ส่วนหนึ่งของค่านิยมในการทำบุญทำทานคงจะเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากเรื่อง มหาเวสสันดรชาดก (ชัยชนะ พิมพิ์ศิริ, ๒๕๔๘: ๑๖๗ - ๑๗๐)

๒.๑๒ ลักษณะคำประพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในกลอนลำ

หมอลำทุกประเภทต่างก็ใช้กลอนลำเป็นบทสำหรับลำ ซึ่งมีอยู่ ๒ ลักษณะคือ กลอนเข็ญ และกลอนตัด คำว่า “กลอนเข็ญ” ถ้าแปลความหมายตามศัพท์ก็หมายถึง กลอนที่มีลีลาเข็ญเขี้ยว ส่วนคำว่า “กลอนตัด” แปลว่า กลอนที่มีลีลากระชับ ตัดสิ่งที่ยื่นเขี้ยวออกไป กลอนเข็ญมีฉันทลักษณ์ เช่นเดียวกับกลอนอ่าน และกลอนผญาเกี่ยวข้อง แต่ต่างกันที่กลอนอ่านเน้นเฉพาะสัมผัสใน ไม่นับสัมผัสนอก แต่กลอนลำเน้นทั้งสัมผัสใน และสัมผัสนอก อันที่จริงเดิมทีเดียว หมอลำก็ใช้กลอนอ่านจากนิทานมาใส่ลำโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมอลำพื้น (หมอลำนิทาน) ส่วนใหญ่ท่องกลอนนิทานมาลำ แม้หมอลำกลอนก็ยังนิยมนำกลอนนิทานมาลำ เช่นเดียวกัน

๒.๑๓ ลายแคนที่ใช้กับหมอลำกลอน

จากวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัจจัยที่ทำให้หมอลำประสบความสำเร็จในการเป่าแคน ของโยชิน พลเขต (๒๕๕๒)

คำว่า “ลาย” แตกต่างจากเพลง คือ เพลงมีความสั้นยาวของวรรคตอนที่ชัดเจน เมื่อบรรเลงจบแล้วจะย้อนจากท่อน ๑ หรือท่อนอื่นก็ได้จนจบเพลง ลายจะมีความสั้นยาวไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับความสามารถบวกกับความเชี่ยวชาญของผู้บรรเลง

ความหมายของคำว่าลาย ผู้เชี่ยวชาญการเป่าแคน หรือหมอลำยังไม่สามารถแยกแยะคำว่า ลาย และระดับเสียงออกจากกันได้ เนื่องจากมีการปลุกฟังและสืบทอดกันมายาวนาน คนตรีอีสานสามารถแยกระดับเสียงได้โดยยึดแคนเป็นหลัก

ลายแคนที่ใช้ประกอบกับการลำกลอน และจะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของทำนอง มี ๒ กลุ่มเสียง คือกลุ่มทางยาว และกลุ่มทางสั้น กลุ่มทางยาว หมายถึงการบรรเลงแคนประกอบการลำที่มีท่วงทำนองเชื่องช้า กลุ่มทางสั้น หมายถึง การบรรเลงแคนประกอบการลำที่มีท่วงทำนองที่กระชับ สนุกสนาน แคนมีลายหลักๆ อยู่ ๖ ลาย โดยแยกตามกลุ่มทางสั้น และ ทางยาว ได้ดังนี้

ลายกลุ่มทางสั้น มี ๓ ระดับเสียง

- เสียงต่ำ หมอแคนเรียกว่า สุดสะแนน
- เสียงกลาง หมอแคนเรียกว่า ลายไปซ้าย (หัวแม่มือซ้าย)
- เสียงสูง หมอแคนเรียกว่า ลายสร้อย

ลายกลุ่มทางยาว มี ๓ ระดับเสียง

- เสียงต่ำ หมอแคนเรียกว่า ทางใหญ่กลุ่ม หรือใหญ่
- เสียงกลาง หมอแคน เรียกว่า ทางน้อย หรือ ลายน้อย
- เสียงสูง หมอแคนเรียกว่า ทางเซ หรือ ลายเซ

การเป่าแคนประกอบหมอลำ หมอแคนจำเป็นต้องรู้จักลายแคนหลักที่ใช้เป่าประกอบลำกลอน ลายหลักจำแนกเป็นกลุ่มทำนองลายทางสั้น และทำนองลายทางยาว

กลุ่มลายทางสั้น

กลุ่มลายทางสั้น ใช้ประกอบลำทางสั้น (ลำกลอน) ได้แก่

๑. ลายสุดสะแนน เสียงขึ้นต้น คือ เสียง ซอล ทำนองในลายจะลงที่เสียง โด เวลาจบจะลงที่เสียง ซอล
๒. ลายไปซ้าย (ระดับเสียงกลาง) เสียงขึ้นต้น คือ เสียง โด ทำนองในลายจะลงที่เสียง ฟา เวลาจะจบจะลงที่เสียง โด
๓. ลายสร้อย (ระดับเสียงสูง) เสียงขึ้นต้น คือ เสียง เร ทำนองในลายจะลงที่เสียง ซอล เวลาจะจบจะลงที่เสียง เร

กลุ่มลายทางสั้น ใช้ประกอบหมอลำกลอนลำทางสั้น (ลำกลอน) ได้แก่

๑. ลายสุดสะแนน เป็นลายที่มีจังหวะกระชับท่วงทำนองเร้าใจ เก็บรายละเอียดทำนองและสร้างลูกเล่นลีลาได้ดี ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเสียง หมอแคนนิยมเป่าบรรเลงเดี่ยวเป็นลายครูหรือลายต้นแบบ ลายสุดสะแนน มีเสียงประสาน คือ เสียง ซ คีคสุดลูกที่ ๖ และลูกที่ ๘ แพ้ซ้ายใช้ ๕ เสียง เสียงแรก คือ เสียงซอล เสียงสุดท้าย คือ เสียง มี โดยเรียงลำดับจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างทำนองลายสุดสะแนน (ติดสุดเสียง ซอลมือซ้ายแพทช์ ๖ และ ๘)

ซอล ลา โด เร มี

การเรียงลำดับเสียงหลักลายสุดสะแนน

ตัวอย่าง ทำนองลายสุดสะแนน

---ซ	----	----	ซ ม ซ ม	ค ม ร ค	ร ค ค ม	ค ม ร ค	ร ค ค ค
ล ค ร ค	ร ค ล ซ						

(โยธิน พลเขต, ๒๕๕๒:๘๔)

๒. ลายโป้ซ่าย ใช้ประกอบการลำทำนองทางสั้น มีทำนองเหมือนลายสุดสะแนน ต่างกันที่ จะมีระดับเสียงทุ้มต่ำ และความยากง่ายในการเป่าเพราะมีความจำกัดเรื่องเสียง กล่าวคือ ลายสุดสะแนนมีเสียงวิจิตรพิสดารมากกว่า เหมาะสำหรับหมอลำที่มีระดับเสียงปานกลาง หมอลำที่ลำระดับเสียงนี้ คือ หมอลำแคน ดาหลา และหมอลำ ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม ๔ ศิลปินแห่งชาติ ลายโป้ซ่ายมีจังหวะค่อนข้างเร็ว สามารถเป่าแสดงอารมณ์โศกเศร้า รำพึงรำพันได้เป็นอย่างดี บางช่วงอาจเปลี่ยนทำนองเป็นความสนุกสนานเร้าใจ เหตุที่เรียกว่า “โป้ซ่าย” เพราะลูกโป้ซ่าย (ลูกแรกข้างซ้ายเสียงโด) เป็นเสียงหลัก ผู้เป่าใช้หัวแม่มือซ้ายกดรูอยู่บ่อยๆ หรือติดสุดที่ลูกแคนตรงตำแหน่งหัวแม่มือซ้าย (โป้ซ่าย) ระดับเสียงแรก คือ เสียง โด เสียงสุดท้าย คือ เสียง ลา เรียงตามลำดับจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูง

ตัวอย่างทำนองลายโป้ซ่าย (ติดสุดเสียงโดลูกที่ ๑ ซ่ายมือ)

โด เร ฟา ซอล ลา

การเรียงลำดับเสียงหลักลายโป้ซ่าย

ตัวอย่าง ทำนองลายโป้ซ่าย

---ค	ฟ ร ฟ ร	ฟ ร ซ ฟ	ร ฟ ซ ร	ซ ร ฟ ซ	ร ฟ ล ซ	ล ฟ ซ ร	ฟ ล ซ ฟ
ซ ฟ ร ค	----						

(โยธิน พลเขต, ๒๕๕๒:๘๖)

๓. ลายสร้อย ใช้เป่าประกอบลำทำนองสั้นเป็นลายที่มีจังหวะค่อนข้างเร็ว ทำนอง เร้าใจผู้ฟัง ลายสร้อยเป็นลายที่ใช้ลูกสร้อย คือ ลูกแคนลูกที่เจ็ดด้านซ้ายมือ (เสียงฟา) ประสานเสียงมากเป็นพิเศษ ลายสร้อยเหมาะสำหรับหมอลำที่มีเสียงสูง เป็นลายที่มีระดับเสียงค่อนข้างสูง ไม่สามารถเก็บรายละเอียดทำนองได้เท่าลายสุดสะแนน เนื่องจากมีขีดจำกัดของเสียง เสียงประสาน ที่ติดสุด คือ เสียง เร สูง ลูกที่ ๖ แพฆวา กับเสียง ลาสูง ลูกที่ ๘ แพฆวา ประกอบด้วยเสียง ต่างๆ

ตัวอย่างทำนองลายสร้อย (ติดสุดเสียง เร และ ลา)

เร มี ซอล ลา ที
การเรียงลำดับเสียงหลักลายสร้อย

ตัวอย่าง ทำนองลายสร้อย

--- ร	ซ ม ซ ม	ซ ม ล ซ	ม ซ ล ม	ล ซ ม ซ	ม ซ ล ม	ซ ม ล ซ	ม ซ ล ซ
ล ซ ม ร	---						

(โยธิน พลเขต, ๒๕๕๒:๘๘)

กลุ่มลายทางยาว

กลุ่มลายทางยาว ใช้ประกอบลำทางยาว (ลำกลอน) ได้แก่

๑. ลายใหญ่ การเป่าแคนประกอบลำทางยาว (ลำกลอน) ลายแคนที่เป่าคือลายใหญ่ และลายน้อย ขึ้นอยู่กับระดับเสียงของหมอลำว่าเหมาะกับลายอะไร ลำทางยาวเป็นลายที่มีจังหวะซ้ำ มีเอื้อน เอ่ย กลอนลำจะบรรยายสภาพต่างๆอีสาน สื่อถึงอารมณ์ โศกเศร้า ห่วงหาอาลัยอาวรณ์ รำพึง รำพันถึงผู้เป็นที่รัก

ระดับเสียงทางลายใหญ่จะต่ำ ทุ้ม เหมาะกับหมอลำฝ่ายหญิง มีเสียงประสาน คือ เสียง มี ติดสุดลูกที่ ๗ และเสียง ลา ติดสุดลูกที่ ๘ แพฆวา ประกอบด้วยเสียง ๕ เสียงแรก คือ เสียง ลา เสียงสุดท้ายคือ เสียง ซอล โดยเรียงตามลำดับจากเสียงต่ำไปเสียงสูงได้ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างทำนองลายใหญ่ (ติดสุดเสียง ลา และ มี)

ลา โด เร มี ซอล
การเรียงลำดับเสียงลายใหญ่

ตัวอย่าง ทำนองลายใหญ่

ม ร ด ล	ร ล ด ซ	ล ซ ล ด	ร ซ ร ม	ล ม ซ ร	ซ ร ม ด	ล ร ล ด	- ร ด ล
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

(โยธิน พลเขต, ๒๕๕๒:๙๐)

๒. ลายน้อย ใช้เป่าประกอบลำทางยาว เข้าใจว่าเป็นลายที่เลียนทำนอง การอ่านหนังสือในสมัยโบราณ บางทีก็เรียกว่า “ ลายอ่านหนังสือน้อย” เป็นลายที่มีจังหวะ และท่วงทำนองซ้ำ เนิบนาบ ให้อารมณ์อ้างว้าง โศกเศร้า โดยเฉพาะรูปแบบลีลาทำนองเหมือน ลายใหญ่ จะต่างกันเพียงระดับเสียง คือลายใหญ่ระดับเสียงจะทุ้มต่ำ (เสียงแรกคือเสียงลา) ส่วนลายน้อยมีเสียงสูง (เสียงแรกคือเสียง เร)

ลายน้อยใช้เป่าประกอบลำทางยาวของหมอลำฝ่ายชาย มีเสียงประสาน คือเสียง ลา โดยติดสตูดิโอที่ ๘ แพฆวาและเสียง เร ลูกที่ ๖ แพฆวา ประกอบด้วย ๕ เสียง เสียงแรก คือเสียง เร เสียงสุดท้าย คือ เสียง โด เรียงตามลำดับ จากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงได้ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างทำนองลายน้อย (ติดสตูดิโอ เร และ ลา)

เร ฟา ซอล ลา โด
การเรียงลำดับเสียงลายน้อย

ตัวอย่าง ทำนองลายทางน้อย

ล ช ฟ ร	ช ร ฟ ค	ฟ ค ร ฟ	ช ค ช ล	ร ล ค ช	ล ช ฟ ร	ฟ ล ช ฟ	- ช ฟ ร
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

(โยธิน พลเขต, ๒๕๕๒:๕๒)

๓. ลายเซ อยู่ในกลุ่มเดียวกันกับลายใหญ่และลายน้อย ใช้เป่าประกอบหมอลำกลอน ลำทางยาวกรณีที่มีระดับเสียงสูง ลายเซมีระดับเสียงค่อนข้างสูงที่แยกออกมาจากลายใหญ่ ลายน้อย ลายเซประกอบด้วยเสียง มี ซอล ที มี และ เร ติดสตูดิโอที่เสียง ที และ มี เนื่องจากลายเซ มีขีดจำกัดของเสียง ไม่สามารถเก็บรายละเอียดทำนองได้เท่าลายใหญ่และลายน้อย หมอแคนและหมอลำจึงไม่ค่อยนิยมใช้

กลุ่มลายเตี้ย

กลุ่มลายเตี้ย ลายเตี้ยเป็นลายเบ็ดเตล็ดที่หมอลำกลอนใช้ลำในช่วงท้ายยก การลำเตี้ย คำว่า “เตี้ย” มีความหมายเดียวกับลำ เป็นการเกี่ยวพาราติของหนุ่มสาว อารมณ์ของลายแคน ลำเตี้ยจึงมีจังหวะที่ทำให้มีอารมณ์สนุกสนาน ลำเตี้ยมี ๔ ชนิด คือ ทำนองเตี้ยธรรมดา ทำนองเตี้ยหัวโนนตาล ทำนองเตี้ยโจง ทำนองเตี้ยพม่า

๑. ทำนองเตี้ยธรรมดา ทำนองเตี้ยธรรมดามีระดับเสียง ๒ ทาง ได้แก่

๑.๑ ทางลายใหญ่ เป็นลายทางยาวอยู่ระดับเสียงทางลายใหญ่จะต่ำทุ้ม ประกอบด้วย ๕ เสียง เสียงแรก คือ เสียง ลา เสียงสุดท้าย คือ ซอล

๑.๒ ทางลายน้อย ระดับเสียงทางลายน้อยจะสูงกว่าลายใหญ่ ประกอบด้วย ๕ เสียง เสียงแรก คือ เสียง เร เสียงสุดท้าย คือ เสียง

๒. ทำนองเตี้ยหัวตาล ทำนองเตี้ยหัวโนนตาลมีระดับเสียง ๒ ทาง ได้แก่

๒.๑ ทางสุดสะแนนใช้ ๕ เสียงแรก คือ เสียง ซอล ลา โด เร เสียงสุดท้าย คือ เสียง มี

๒.๒ ทางไปซ้ายใช้ ๕ เสียง เสียงแรก คือ เสียง โด เร فا ซอล เสียงสุดท้าย คือ เสียง ลา

๓. ทำนองเดี่ยวโฆง ทำนองเดี่ยวโฆงที่พบในหมอลำกลอน มีระดับเสียง ๒ ทาง คือ ทางลายใหญ่และทางลายน้อย เช่นเดียวกับทำนองเดี่ยวธรรมดา

๔. ทำนองเดี่ยวพม่า ทำนองเดี่ยวพม่าในหมอลำกลอน มีระดับเสียง ๒ ทางเสียง เช่นเดียวกับทำนองเดี่ยวธรรมดาและทำนองเดี่ยวโฆง คือ ทางลายใหญ่และทางลายน้อย (โยชิน พลเขต, ๒๕๕๒: ๕๓-๕๖)

๒.๑๔ โอกาสที่แสดงหมอลำ

การแสดงหมอลำนั้นสามารถแสดงได้ทุกโอกาส เช่น งานบุญ งานประเพณีต่างๆ ในหนังสือเรื่องหมอลำได้กล่าวไว้ว่า บางจังหวัดไม่นิยมนำวงหมอลำไปแสดงงานอวมงคล เนื่องจากเป็นบรรยากาศไม่เหมาะสมกับงาน โศกเศร้า ยกเว้นเป็นความต้องการของผู้เป็นเจ้าของงาน และได้แบ่งโอกาสของการแสดงหมอลำออกเป็น ๒ ส่วนด้าน

๒.๑๔.๑ เพื่อความบันเทิงและให้ข้อคิดในการดำรงชีวิต (คติธรรม)

หมอลำเป็นการแสดงในงานมงคลและงานรื่นเริงต่างๆ นิยมแสดงหมอลำพื้น หมอลำกลอน หมอลำหมู่ หมอลำไทยเลย หมอลำเดี่ยว หมอลำผญา หมอลำเพลิน และหมอลำซิ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิง ความสนุกสนาน ศิลปินพื้นบ้านจะสอดแทรกเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาให้แก่ผู้ชม (บุญกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๕๕-๖๐)

๒.๑๔.๒ ด้านการรักษาและบรรเทาความเจ็บป่วย

หมอลำใช้ในการลำประกอบพิธีในทางรักษาผู้ป่วย ตามความเชื่อของชนกลุ่มหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความเจ็บป่วย ที่เชื่อว่าเกิดจากการกระทำของอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ลำผีฟ้า เป็นต้น (เรื่องเดียวกัน, ๒๕๕๓: ๖๐)

๒.๑๕ ประวัติชีวิตของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ (ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) ปี พ.ศ. ๒๕๓๖)

หมอลำฉวีวรรณ พันธุ ชื่อตามสูจิบัตรที่บิดาไปแจ้งเกิด คือ เด็กหญิงฉวี ดำเนิน ต่อมาเมื่ออายุ ๒๔ ปี ได้จดทะเบียนสมรสกับนายโกมินทร์ พันธุ จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น นางฉวีวรรณ พันธุ เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ปีระกา ที่บ้านหนองไหล ตำบลสร้างก่อ อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันอำเภอหัวตะพานอยู่ในจังหวัดอำนาจเจริญ) เป็นบุตรธิดาของนายชาติ กับนางแก้ว ดำเนิน บิดามีอาชีพเป็นหมอลำมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนมารดานั้นของคุณครูนอกจากจะเป็นแม่บ้านแล้ว ยังมีความสามารถในการทอผ้าไหม ส้ามัดหมี่ จนเป็นที่กล่าวขานและเป็นที่ยอมรับจากสังคม

บิดาของหมอลำฉวีวรรณมีภรรยา ๒ คน คนแรกชื่อ นางบัว ดอกบัว มีบุตรด้วยกัน ๒ คน
คือ

๑. นางทองมี ดำเนิน ประกอบอาชีพค้าขาย
๒. นางทองดี ศรีทอง อยู่ที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

หลังจากที่ภรรยาคนแรกเสียชีวิตหมอลำชาติ จึงได้สมรสใหม่กับนางแก้ว ลอยหา ซึ่งเป็น
มารดาของคุณครูฉวีวรรณ มีบุตร ๖ คนด้วยกัน ๖ คน คือ

๑. นายเฉลิม ดำเนิน อาชีพค้าขาย
๒. นายเฉลียว ดำเนิน อาชีพค้าขาย
๓. นางฉวี ดำเนิน ศิลปินหมอลำ (ศิลปินแห่งชาติ)
๔. นางรังสี ดำเนิน ศิลปินหมอลำ และค้าขาย
๕. นายประสิทธิ์ ดำเนิน (ถึงแก่กรรม)
๖. นายสุวิทย์ ดำเนิน (ถึงแก่กรรม)

เนื่องจากหมอลำฉวีวรรณ ถือกำเนิดในชุมชนชนบทห่างไกลจากตัวเมือง และช่วงเวลานั้น
ประเทศไทยตกอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ การดำรงชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแถบนี้
จึงค่อนข้างลำบาก ถึงแม้ว่าบิดาจะมีอาชีพหมอลำ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะมีรายได้เป็นกอบเป็นกำ
เพราะการว่าจ้างการหาหมอลำจะไปแสดงเฉพาะช่วงเทศกาลงานบุญที่สำคัญๆ เท่านั้น เช่น
การทอดกฐิน เข้าพรรษา งานบวชและงานรื่นเริงต่างๆ เท่านั้น บิดาและมารดาต้องใช้เวลา
นอกเหนือจากการร้องหมอลำมาประกอบอาชีพทำนา และทอผ้าเพื่อเลี้ยงครอบครัว

ชีวิตของหมอลำฉวีวรรณขณะนั้นเจอกับอุปสรรคชีวิตมาโดยตลอด แต่หัวใจที่มีความ
ผูกพันกับธรรมชาติและวิถีชีวิตตามแบบชนบท เมื่อเสร็จสิ้นจากการทำนา จึงมีเวลามากพอที่จะให้
บิดาได้อบรมสั่งสอนให้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีและมารยาทของกุลสตรีอีสาน และ
สอนพื้นฐานการลำให้เพราะต้องการให้ลูกมีอาชีพเป็นหมอลำ หมอลำฉวีวรรณมีความใฝ่ฝัน
ที่อยากจะเป็นครู เพราะครูปูคะไฉนนักเรียนก็จะเชื่อฟังมากกว่าพ่อแม่ มีครูคนหนึ่งสอนที่หมู่บ้าน
ครูคนนี้มีบ้านในตัวเมืองอุบลราชธานี หมอลำฉวีวรรณอยากมีบ้านอยู่ในตัวเมืองเหมือนครูคนนั้น
บ้าง แสดงให้เห็นว่า อาชีพครูนั้นเป็นอาชีพที่ได้รับความนิยม และสามารถสร้างฐานะให้กับครอบครัว
ได้ แต่ฝันของเด็กผู้หญิงก็ต้องสลาย เพราะบิดาบอกอยู่เสมอว่า “ลูกหมอลำต้องเป็นหมอลำจะสิไป
เป็นครูมันบ่แมน” แต่บิดาบอกกับคุณครูว่า “ถ้าอยากจะมีบ้านที่มีเหล็กคัตต้องหัดลำ เมื่อลำได้เก่งได้
รับจ้างไปลำ ลูกจะได้เงินมา เมื่อนั้นล่ะถ้าอยากได้อะไรก็จะสมปรารถนา” ตั้งแต่นั้นมาหมอลำ
ฉวีวรรณจึงมีความพยายามที่จะเรียนลำตามที่บิดาร้องขอ ถึงแม้ว่าไม่อยากจะเรียนหมอลำก็ตาม

๒.๑๔.๑ การศึกษา

ถึงแม้ว่าโอกาสในการเรียนของลูกผู้หญิงในสมัยนั้น จะไม่ได้รับการส่งเสริม
เท่าที่ควร เพราะเหตุผลที่ว่า เมื่อแต่งงานไป สามีเป็นคนเลี้ยงดูเอง แต่หมอลำฉวีวรรณนั้น ได้มี

โอกาสเข้าเรียนจน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนบ้ายหนองไหล ตำบลสร้าง
ก่อน้อย อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. ๒๔๕๕ เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

พ.ศ. ๒๔๕๖ เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

พ.ศ. ๒๔๕๗ เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

พ.ศ. ๒๔๕๘ เข้าเรียนชั้นและจบประถมศึกษาปีที่ ๔

หมอลำฉวีวรรณเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเป็นเลิศ และมีความขยันและตั้งใจเรียน
จนสอบได้ที่ ๑ ตลอดมา เนื่องจากบิดาของหมอลำฉวีวรรณ เป็นผู้ที่สอนให้ฝึกหัดพื้นฐานการเขียน
และท่องจำกลอนลำ ทำให้ได้รับการยกย่องจากครูผู้สอนเสมอ

๒.๑๔.๒ การเรียนหมอลำ

หมอลำฉวีวรรณ เริ่มต้นการเรียนลำกับบิดาตั้งแต่อายุได้ ๕ ขวบ โดยบิดาฝึกให้ร้อง
เลียนแบบเสียงนก เสียงไก่ เสียงหมา เสียงแมว ฝึกให้จำน้ำและออกเสียงตะ โคนในน้ำ เมื่ออายุ ๖
ขวบจึงเริ่มฝึกให้อ่านตามแบบฉบับของพระและสามเณรสอนได้ตอบกลอนระหว่างชายหญิง เช่น

๑. กลอนลำทางสั้น

๒. กลอนลำทางยาว

๓. กลอนลำเกี่ยว

ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ขณะที่เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ บิดาให้เริ่มฝึกประสบการณ์การลำ
กับหมอลำคณะในหมู่บ้าน โดยได้รับบทเป็นตัวกุมารและกุมารี ในเรื่องขุนช้างขุนแผน และเรื่อง
แก้วหน้าม้าจากหัวหน้าคณะหมอลำ

ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้ถูกส่งไปเรียนลำกับพี่สาวต่างมารดา ชื่อนางทองดี คำเนิน (ศรทอง)
นางทองมีและนางทองดีรับราชการอยู่กรมโฆษณาของประเทศลาวในขณะนั้น หมอลำฉวีวรรณได้
เรียนการอ่านและการเขียนภาษาลาว และเรียนลำต่างๆ ทำนองต่างๆของชุมชนลาว เช่น ลำตั้งห้วย
ลำคอนสวรรค์ ลำสาละวัน ลำสีทันดร ขับจิม ขับทุ่งพระบาง ปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๔ หมอลำฉวีวรรณ
ได้ไปแสดงหมอลำแทนพี่สาว เพราะพี่สาวคลอดลูก ชื่อเสียงของหมอลำฉวีวรรณได้รับความนิยมใน
เขตเวียงจันทน์ หลวงพระบาง จำปาศักดิ์และสีทันดร นักจัดรายการวิทยุของนครเวียงจันทน์ได้ว่าจ้าง
ไปลำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทุกเช้าและ
เย็น

พ.ศ. ๒๕๐๔ ประเทศลาวเกิดความไม่สงบภายในประเทศ บิดาเกรงว่าจะเกิดอันตราย
จึงไปรับกลับบ้านแล้วฝึกเรียนลำต่อโดยที่บิดาได้พาไปเรียนลำที่สำนักงานหมอลำข้างวัดเลียบ
จังหวัดอุบลราชธานี กับอาจารย์ทองลือ แสนทวีสุขโดยเลือกเรียนกับ ครูคำภา ฤทธิฤทธิ และ
ครูบุญเพ็ง ฝัฝิวชัย โดยเสียค่าสมัครเข้าเรียน ๑,๘๐๐ บาท ครูบุญเพ็งและครูคำภา เป็นหมอลำ

ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ไม่ค่อยได้อยู่ที่สำนักงานหมอลำ หมอลำฉวีวรรณอาศัยอยู่ในสำนักหมอลำอีสาน ในฐานะลูกหลานต้องช่วยทำงานบ้าน เลี้ยงลูกให้กับภรรยาของเจ้าของสำนัก และอาศัยเรียนหมอลำไปด้วย

การเรียนหมอลำกับครูบุญเพ็งและครูคำภา ไม่ค่อยเป็นกิจจะลักษณะเท่าที่ควร อาศัยแอบฟังจากรุ่นพี่ที่ครูทั้งสองสอนให้ ปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ขณะนั้นหมอลำฉวีวรรณ อายุได้ ๑๖ ปี มีแว่ความเป็นศิลปินเต็มตัว อาจารย์ทองลือ แสตนวิสุข จึงอนุญาตให้ออกงานครั้งแรกที่อำเภอเนมราช จังหวัดอุบลราชธานี โดยให้ล่าสลับกับหมอลำเข็มทอง ฉันทวี มีหมอลำทองเจริญ เกิดแก้วเป็นตัวล่ายืน ค่าตัวครั้งแรกได้รับเงิน ๑,๒๐๐ บาท ต้องหักให้สมาคมร้อยละสิบบาท คือ ๑๒๐ บาท ชื่อเสียงของ หมอลำฉวีวรรณโด่งดังมาตามลำดับจากที่เคยได้รับงานแสดงเดือนละ ๒-๓ ครั้ง เพิ่มขึ้นเดือนละ ๑๕ - ๒๐ ครั้ง

ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ หมอลำฉวีวรรณ และหมอลำทองคำได้รับความนิยอย่างกว้างขวาง จนบริษัท ทีเวอร์บราเธอร์ประเทศไทย ว่าจ้างให้ล่าออกอากาศตามสถานีวิทยุทั่วประเทศ แต่ขณะนั้นยังไม่มีชื่อคณะทางบริษัทจึงใช้แผนการตลาดทางธุรกิจโฆษณา พอดีกับทางภาคกลางละครวิทยุของคณะรังสิมันต์ โดยมีเจ้าของคือ คุณอัจฉราวดี เภาเสถียร และคุณบำรุง เภาสิยานนท์ กำลังโด่งดังในภาคกลาง จึงมีผู้คิดว่าทางภาคกลางมีคณะละครวิทยุที่โด่งดังในภาคกลางแล้ว ในภาคอีสานก็มีคณะหมอลำที่มีชื่อเสียงโด่งดังเช่นกัน โดยที่ประชาชนตั้งชื่อคณะว่า คณะหมอลำรังสิมันต์ ตั้งแต่นั้นมา

คณะรังสิมันต์ ครั้งแรกเริ่มต้นมีสมาชิกเพียงแค่ ๑๑ คนเท่านั้น เมื่อมีชื่อเสียงมาก สมาชิกก็ค่อยๆเพิ่มขึ้น แต่ละคนมีความสามารถสูง ตั้งแต่ตัวประกอบไปจนถึงตัวตลก ตัวประกอบบางคนเป็นพระเอกหรือนางเอกที่มาจากคณะอื่นๆ ตัวตลกที่เป็นตัวชูโรงให้กับคณะ คือ นายร้อยสามสิบ ตัวตลกหญิงคืออีหอย มีหมอลำทองคำ เป็นพระเอก และหมอลำฉวีวรรณเป็นนางเอก จนมีสมาชิกร่วมประมาณ ๕๐ คน การรับงานการแสดงไม่จำกัดสถานที่ ในระยะนี้เองคณะรังสิมันต์ออกตระเวนแสดงหมอลำไปทั่วภูมิภาคที่มีการแสดงทุกวัน ได้รับค่าตอบแทนต่อวง คืนละ ๓๐,๐๐๐ - ๗๐,๐๐๐ บาท คณะรังสิมันต์ได้รับการติดต่อจากบริษัททำแผ่นเสียง ติดต่อให้ไปบันทึกแผ่นเสียงการลำเรื่องต่อกลอน เรื่องที่นำไปบันทึกคือเรื่องที่โชว์แสดงอยู่นั่นเอง เรื่องที่ได้รับความนิยมมาก คือ เรื่องจำปาสี่ต้น สีทนต์ - มโนราห์ นางแดงอ่อน นางนกระยงขาว

ภาพที่ ๒.๘ หมอลำจิ๋ววรรณ พันธุ รับบทเป็น นางมโนราห์

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๐๙ ได้ไปบันทึกแผ่นเสียงให้กับบริษัทแผ่นเสียงทองคำเสียงสยามที่ห้องบันทึกเสียงกมลสุโกศล และเข้าร่วมการประกวดหมอลำเรื่องต่อกลอนที่สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๕ ขอนแก่น ได้รับโล่ทองคำฝั่งเพชรจากกรมประชาสัมพันธ์ ได้รับการขนานนามว่า “ราชินีหมอลำ”

หมอลำจิ๋ววรรณ ดำเนินได้สมรสกับกายนายโกมินทร์ พันธุ เมื่ออายุ ๒๔ ปีมีบุตรธิดาสองคนชื่อ นายพลาญชัย พันธุ และนางสาวพิศเพลิน พันธุ คุณครูจิ๋ววรรณ พันธุ เริ่มเข้ารับราชการในตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราว ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยได้รับมอบหมายให้ทำการสอนวิชาเลือกเสรี (ศิลปะพื้นบ้าน) สาขาการฟ้อนและการร้องหมอลำในระดับนาฏศิลป์ชั้นกลาง และชั้นสูง

ภาพที่ ๒.๑๐ ครอบครัวของหมอลำจิ๋ววรรณ พันธุ

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ หมอลำจิ๋ววรรณ ได้รับการยกย่องเป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ) จากสำนักคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และได้รับเกียรติอย่างสูงสุดในชีวิต ด้วยการได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นจตุรภรณ์ไทยในฐานะได้รับการเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ) ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖

ภาพที่ ๒.๑๑ รับพระราชทานรางวัลศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปการแสดง(หมอลำ)
ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๖

ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ หมอลำฉวีวรรณได้เข้ารับพระราชทานปริญญาคุณวุฒิปันชิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชานาฏศิลป์ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้เข้ารับพระราชทานปริญญาคุณวุฒิปันชิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชานาฏศิลป์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ภาพที่ ๒.๑๒ เข้ารับพระราชทานปริญญาคุณวุฒิปันชิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชานาฏศิลป์
จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภาพที่ ๒.๑๓ เข้ารับพระราชทานปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชานาฏศิลป์
จากมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

หมอลำจิววรรณ เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงสุดในการเป็นศิลปิน และการเป็นครูที่ดี ถึงแม้จะมีข้อขัดข้องใจจากบิดาที่อยากจะให้เป็นหมอลำอาชีพ แต่ความใฝ่ฝันที่จะได้เป็นผู้ที่มีเกียรติ คืออาชีพ “ครู” มาถึงวันนี้หมอลำจิววรรณได้แสดงให้เห็นว่าการที่ทำตามสิ่งที่บิดาตั้งใจ โดยไม่ได้ละทิ้ง ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ผสมกับความศรัทธา ความมุ่งมั่นในตัวเองของหมอลำจิววรรณเอง สามารถนำไปสู่ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ คือ เป็นทั้งครู และเป็นทั้งศิลปินที่เป็นต้นแบบที่ควรค่าแก่การเชิดชูและนำไปเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนของผู้ที่จะมาเป็นศิลปินหมอลำ

บทที่ ๓

ทำนองหมอลำกลอน และขั้นตอนการแสดงหมอลำกลอน

ในบทที่ ๓ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลการวิจัยในเรื่อง ทำนองหมอลำกลอน ขั้นตอนการแสดงหมอลำกลอน โดยทำการเก็บข้อมูล **Anecdotal Record** ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๓ ณ ตานพระบรมรูปทรงม้า และวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๔ ณ วัดศรีโนนเรือง จังหวัดขอนแก่น ในบทที่ ๓ แบ่งออกเป็น ๒ ประเด็น ดังนี้

๓.๑ ทำนองหมอลำกลอน

๓.๑.๑ ทำนองลำทางยาว

เป็นการลำที่มีจังหวะช้าอ่อนโยนมีจังหวะเอื้อนเสียงยาวประกอบอย่างช้า ทำนองจะอ่อนหวานและให้ความรู้สึกเศร้า บทกลอนที่ใช้ลำทางยาวเป็นบทบรรยายธรรมชาติ นิทานธรรมะ คำสอน โดยเฉพาะบทที่พรรณนาถึงความเศร้า การพลัดพราก บทสังลา จังหวะของแคนที่ใช้คลอประกอบการลำคือ ลายอ่านหนังสือใหญ่ (ลายใหญ่) และลายอ่านหนังสือน้อย (ลายน้อย)

๓.๑.๑.๑ ทำนองลำทางยาวที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

สำหรับพิธีกรรมคือ การลำผีฟ้าเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย กลอนลำนั้นไม่มีแบบแผนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับผู้ประกอบพิธีนั้นว่าจะใช้คำกลอนอย่างไรจึงจะสามารถสื่อให้ผู้ฟังหรือผู้ป่วย นั้นสามารถเข้าใจในกลอนลำนั้นๆ ได้ กลอนลำในพิธีกรรมหมอลำทรง หรือหมอลำผีฟ้า จัดอยู่ในประเภทของการลำด่อง หรือลำทางยาว ซึ่งประเภทของการลำดังกล่าวนี้มีลักษณะที่ไปเรื่อยๆ ช้าๆ มีการเอื้อนเป็นระยะเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งในกลอนลำ (วารุณี เรืองบุตร, ๒๕๔๗: ๑๗๐) ตัวอย่างกลอนลำประกอบพิธีกรรมผีฟ้า

- ละ - เอ้า	- คั่นว่าสาธุ	เคื้อ ---	- เฝิ่นอยู่เทิง	ฟ้า--	- ครู - บา	--- เฝิ่น	อยู่ทางนอก-
ล ม	ม ช ม ช	ล	ช ช ล	ม	ล ม	ช	ช ล ม
----	--- คั่น	-- เดียวนี้	เชิญเคื้อ --	- คั่นคูู้	ตากันไว้-	- ปิว - ไซ้	- เบ็ง - ดู
	ล	ม ม	ช ล	ล ม ช	ม ช ช	ช ม	ช ล
----	- คั่นเดียว	- เหลียว - ฟ้า	- กั่น - ไกล	หัวทมาเคื้อ	- มากันเคื้อ	- มากันเคื้อ	เคื้อฟ้า -
	ล ม	ม ช	ช ช	ช	ล ม ล	ล ม ล	ล ช
- -เสียงลม	- มากันเคื้อ	-- เคื้อฟ้า	-- เสียงฮ้อง	--- เออ	- มากันฟ้า	- มาทั้งฟ้า	-- เสียงครึม
ม ล	ล ม ล	ล ช	ม ช	ช	ล ช ช	ล ช ช	ม ช
- คั่นเดียวนี้	- -เชิญเคื้อ	-- ตั้งแต่	นงคั่นางหล่า	- สุชาดา	คนต่าง -	--- คั่น	- ฮ่วม - ฮ้อง
ล ม ช	ช ล	ม ช	ช ล ล	ม ล ช	ล ช	ล	ช ช

---ให้	-เจ้า-ฮ้อง	-ปวดกุมหู	-หลับ-ตา	---	--ละเอ้า	--คันว่า	-เชิญ-เคื้อ
ม	ซซ	มซซ	ซซ	มซ	ลซ	ลล	
-ตั้งแต่พวก	-เพิ่น-กล้า	-พวกหมูกกล้า	--เพิ่นเคอ	---มุล	หลวงเพิ่นก็	เล่า-มุลเก่า	แต่อยู่มา-
มซม	ซซ	มซม	ซล	ล	มซซ	ซลซ	ซซล
-คันเดียนี้	ตั้งแต่พวก	-นาง-น้อย	--เจ้าผู้	พวกไข่--	พวกทางแพง	-เจ้าผู้ผู้	-ไข่-เลี้ยง
ลมซ	ซล	ลซ	มซ	มซ	มซล	มซม	ซซ
--เชิญเคื้อ	----	--เอ้า	จ้งว่านากัน	-เบ็งเพิ่นเคื้อ	ถ้าเบ็งคู้	-คันเดียนี้	-คันตีป่า
ลล		ล	ซซซล	ซซล	มซม	ลซซ	ลซม
-เพิ่น-ไว้	-ขันดอกไม้	--เทียนได้	ไหว้สา--	-คันเดียนี้	--ทางแต่	พวกกล้า-	นางเทียมไว้
ซซ	ลมซ	ลซ	มล	ลซม	ลซ	มซ	ลลซ
-พวก-กล้า	-นำเยี่ยมส่ง	---ตา	-โก้ง-โก้ง	-กั้ตรวจส่อง	-มอง-คู้	--คันว่า	สาธุเคื้อ-
มซ	ลมซ	ม	ลซ	ซมซ	ลซ	ลซ	มซล
--จ้งว่า	-หมด-แล้ว	-เข้าทางหน้า	-มิดปานฟ้า	-เข้าทางหลัง	-มิดปานฝน	-สาละวน	-เข้าคิงว่าน
ลซ	มซ	มซม	ซมซ	มซม	มซม	มซล	มลซ
-อย่าได้ย่าน	---เอื้อ	เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เอื้อ เอื้อ เอื้อ	---น้ำ			
ซมซ	ซ	ค	ร	ล			

(วราวุฒิ เรื่องบุตร, ๒๕๔๗: ๗๒ – ๗๓)

ในการลำประกอบพิธีกรรม การเป่าแคนประกอบนั้นจะยึดหมอลำเป็นหลัก เมื่อถึงจังหวะเร็วหมอลำก็จะเป่าจังหวะเร็ว ซึ่งเรียกกันว่า “ลายม้าเร็ว” สลับกับการใช้กลุ่ม “ลายทางยาว” เป่าคลอไปกับการลำในจังหวะที่ช้าโดยเฉพาะ ลายทางยาว ประกอบไปด้วย ลายใหญ่ ลายน้อย และ ลายทางเซ

๓.๑.๒.๒ ทำนองลำทางยาวที่ใช้เป็นมหรสพ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าลักษณะของทำนองลำทางยาวนั้นมีลักษณะที่ช้า หมอลำจึงนำทำนองลำทางยาวนี้มาเพื่อที่ท่าแสดงให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่แสดง เช่น ไข่เพื่อบรรยาย บทธรรมชาติ พรรณนาถึงความโศกเศร้า การลาจาก เป็นต้น ทำนองลำทางยาวมักปรากฏอยู่ในหมอลำ กลอน หมอลำพื้น หมอลำหมู่ เป็นต้น

๓.๑.๓ โครงสร้างทำนองลำทางยาว

๑. แคนเกริ่นลายบรรเลงทำนองลำทางยาว พอเมื่อหมอลำแคนเป่าทอดเสียง ยาว การร้องหมอลำก็จะเริ่มร้องการ โอ้ลำ เพื่อเทียบเสียงให้เข้ากับเสียงแคน

----	-ม-ร	-ค-ถ	-ร-ล	-ค-ช	-ถ-ช	-ถ-ค	-ร-ช
-ร-ม	-ถ-ม	-ช-ร	-ม-ร	-ค-ถ	-ค-ร	-ค-ม	-ร-ค
-ถ-ร	-ถ-ค	---	-ค-ถ				

๑.๑ การเกริ่น โอละหนอ หรือโอ หรือ โอ...น้อ

การเกริ่นหรือที่เรียกว่าโอละหนอ เพื่อเป็นการเทียบเคียงเสียงของคนตรี เพื่อให้การร้องไม่เพี้ยน การเกริ่นของหมอลำนั้นไม่มีกลอนที่ตายตัว และไม่จำกัดความยาว และเนื้อหากลอนนั้นขึ้นอยู่กับความชำนาญของหมอลำแต่ละท่าน

เวลาถั่วเกริ่นจะพูดถึงธรรมชาติทั้งหมด ทั้งฟ้า ฝน น้ำ ลม หมอลำอุบลฯ จะเก็บเนื้อหาสาระแบบรวดเร็วเมื่อจบลงท้ายจะเล่นเสียง จะเน้นลูกคอ หยอดเสียง ทำนองอุบลฯ จะมีโอขึ้นก่อน ส่วนอื่นๆไม่มี (ฉลาด ส่งเสริม อ้างถึงใน จำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๐: ๒๖)

การบรรเลงแคนในช่วงที่มีการร้องกลอนร้าย การบรรเลงแคนก็จะบรรเลงโดยที่มีการร้องก็ดำเนินทำนองไปเรื่อยๆ

---ถ	----	-ถคร	มรคถ	ชถคร	คมรช	รชรรม	ถมชม
รมชม	ถมชถ	รคคร	ถคชถ	รคคถ	ชถคถ	ครคถ	ชถคถ
คชถม	ถมชร	มรคถ	ครคม	รค-ร	คถ--		

ตัวอย่างการเกริ่น โอลำ ของหมอลำฉลาด ส่งเสริม (ป. ฉลาดน้อย) จากกลอนลำยาวแจกทาน

				โอ้ย			
				--ม			
	บุญ เอ้ย		บุญ	ขอ เฮา	บ่	ทัน เลี้ยง	
	-ค-ถ		--ช	-ม-ถ	ถ	คช	
มี	จิต ใจ	ให้กล้า	เลี้ยง		เคื่อ ละ ก้า		ฮือ
---ถ	-ช-ช	-ค-ร	--ม		-รคม		--ช
เหลียว	บาด นี้	การทำบุญ	อย่าเสียด	ฮือฮือฮือ	ฮือฮือ	ฮือฮือฮือ	ฮือฮือฮือ
---ถ	-ม-ช	-มชม	-มรค	รครครค	รครม	-ครม	-รคถ
โอ้ย น้อ	โอ้ย ละนอ	ฮือฮือฮือ	โอ้ย น้อ	ฮือฮือฮือ	ฮือฮือฮือ	โอ้ย	ฮือฮือฮือ
-ชมช	-ชมร	-รมช	-ชมร	-ช-ร	-ม-ค	-ร-ม	ชรคถ

(ฉลาด ส่งเสริม, ลำยาวแจกทาน: แผ่นบันทึกเสียง)

จากการสัมภาษณ์หมอลำวีรณ พันธ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องของการเกริ่นหรือโอ้ลำ ของ
ทำนองลำทางยาวความว่า

การลำทางยาวจะเริ่มจากการโอ้ขึ้นเสียงก่อนแล้วจึงร้องเกริ่นหรือกาพย์โอ้และจะ
ต่อด้วยบทร้องกลอนร้อยซึ่งเป็นเนื้อหาของกลอน และการลงจบนั้นจะลงจบในตัวเลยก็
ได้หรือจะมีบทขมวดลงจบ ส่วนใหญ่แม่จะใช้ขมวดในการร้องที่เกี่ยวกับเนื้อหาเรื่อง
ประวัติบุคคลสำคัญ งานสำคัญ สถานที่สำคัญ (ฉวีวรรณ พันธ, สัมภาษณ์, ๑๕ มีนาคม
๒๕๕๔)

ตัวอย่างการเกริ่นของหมอลำวีรณ พันธ จากกลอนลำชีวิตฉวีวรรณ

เกริ่น

----	----	---โอ้ย	----	----	---น้อ	ออ ออ ออ	ออ -- นอ
		ล			ช	ล ช ล	ช ม

กลอนเย็น

----	---บุญ	---น่อง	----	----	---อ้อ	----	----
	ล	ค			ล		
---แม่	- บ่ - มี	-- ผลา	---ที่	อีอีอีอี	---อ้อ	----	----
ค	ร ช	ร ค	ล	ล ล ล ล	ล		
---นาย	- บ่ - มา	----	---นาย	- บ่ - มา	----	- เอ้อ - เออ	เออ เออ เออ เออ
ค	ร ช		ม	ช ล		ม ช	ร ร ร ร

โอ้ละนา

---เอื้อ	---เอ้ย	เออ เออ เออ เออ	---เอ้ย	- น้อ - อ้อ	-- ฮือฮือฮือ	- น้อ - ออ	-- ฮอ ฮอ
ล	ม	ช ม ช	ช	ม ร	ม ร	ม ร	ม ค
- นอ ออ	ออ ออ ออ ออ	---ฮือฮือ	----	---เอเอ	เอ้---	เอ เอ้--	-- เอ เอ้
ล ล	ค ช ช ช	ช		ค ล	ร	ค ร	ค ล

(ฉวีวรรณ พันธ, ชีวิตฉวีวรรณ: แผ่นบันทึกเสียง)

๒. ตอนกลาง การบรรเลงแคนก็บรรเลงทำนองลายทางยาวไป ตามเสียงลูกตกทำ
วรรคนั้น

๒.๑ กลอนเย็น หรือกลอนร้อย

การบรรเลงแคนประกอบนั้นผู้บรรเลงแคน หรือหมอแคนก็จะเป่าเริ่มต้นจังหวะใหม่ โดยที่
เป่าในห้องเพลงที่มีการลากเสียงขาวนั้นหมอลำก็จะเริ่มร้อง ทำนองแคนในช่วงการดำเนินทำนอง
ดังนี้

---ล	----	---ล	----	-ล-ค	-ล-ม	-ล-ช	-ล-ม
-ลชม	ชรรมค	-ครม	รมชม	-ลชล	-ลชล	รทรท	รทรล
ทลทช	ลชลค	รชรรม	รมชม	ลมชม	รมชม	ลมชม	รมชล
รลคค	ชลคค	-มลช	ลมชล	-ลคช	ลคชล	-คคช	ลมชล
-ทลร	ลทชล	-ลทล	ทลทม	รทรท	รลทช	-ชลช	ลชลค
-ครช	รมชม						

๓. ตอนปลาย การร้องในตอนปลายของบทกลอนลำทางยาวนั้นพบว่า การลงจบของการคำ
จะลงจบด้วยคำว่า

๓.๑ ละน้ำ หรือ

๓.๒ โอ้ หรือ

๓.๓ ละน้ำ -โอ้

แล้วหมอแคนก็จะเป่าไปตามเสียงร้องในการลากเสียงประโยคสุดท้าย พร้อมกับการร้องคำ

ลงจบ

รลคค	ชลคค	รลคค	ชลคช	ลชลค	ลครช	รชรรม	รมชม
ลมชร	มรมล	ชลคร	คมรด	ลรลค	-รคค	----	----

ตัวอย่างกลอนลำทางยาวของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ

ตอนต้น / (โอ้ลำ)

โอ้ย...หนอ..บุญน้องแม่นบ่มี

ผลาที่ นายบ่มา...เอ้ย...หนอ...เอย

ตอนกลาง

เอ้ออันนี้ละพ่อแม่เอ้ย

แล้วเพิ่นจ้งว่าได้ยินเสียงเกี่ยวกราว

มีเสียงยาวเสียงสั้น

นี่คือเสียงฉวีวรรณสีห็น โค้งคีนอ่วย

บ่แม่นหมอลำช่วยแจกเขมรเผ่าญ้อ

ขอมข้าเผ่ากระเข็ง

อาณาเขตใหญ่เว้งไทยถิ่นดินสยาม

สารคามวาปีเมืองสงขลาปัตตานี

ล้วนแต่ไทยทั้งนั้น

ฉวีวรรณเคยเดินฝายฝูงต่ายคงจำจื่อ

จนมาฮ้อคสู่มือยังทนสู่อยู่เสถียร

บ่เคยอพยพเคลื่อนหนีจากวงการ

ยังคอยเตรียมผลงานส่งกระจายเร็งเรื้อย

ลมพัดโชยเย็นเนื้อโพธิ์ไทรใบปิ่นปิ่น

คั้นลูกหางาเตี้ยบ่มีตองเจ้าตุ้มใบ

เพิ่นว่าธรรมชาติไม้ต้นใหญ่ใบแจ็ง

ต้องถึกหัวลมแสงพัดทวิบมียั้ง

อุปมาคือดั่งฉันนี่ฉวีวรรณกระสันอ่าว เจ็บในทรงรวงปวงร้าวได้ยื่นเรื่องข่าวบ่ดี
 บางคนนั้นว่าฉวีวรรณฮ้างวางวงบ่ไค้งอ่วย บางคนว่าหนีไปเป็นแม่ค้าทอดกล้วย
 เอาเงินซื้อข้าวลิดรูง ผู้จึงหนึ่งนั้นมุ่งอยากขายชื่อทำลาย
 ว่าฉวีวรรณตายขีรถยนต์ฟ้าปี่ใน ว่าโกมินทร์กินเหล้าเมาสุราบ้าประสาท
 สาธุเคื้อ..น้อ
 อำนาจความเกล้าร้ายให้หนีฝ่ายเจ้าห่างคั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณหลวงปู่ผู้ศักดิ์สิทธิ์
 ขอให้สมมโนคิดดั่งกะเนหมายไว้ ให้มาลดบันดาลให้ฉวีวรรณเป็นฉันท้เก่า
 อย่าเป็นคือเพิ่นว่าประจานหน้าทับถม มาเทือนี้จักสิหวานหรือส้อมขอฝากตามสายลม
 กระแสคลื่นไปบอกบ่าว.....
 โย้ยเคื้อน้อตามที่พรรณนาฉวีวรรณ ยังอยู่ยังบ่ไกลท่านเจ้าห่างหนี
 ตรายใดพวกน่องที่อ้ายที่ยังฟังเสียง บ่เอนเอียงหนีป่าจากฉวีไปน้อ
 ฉันท้ขอคำให้ตามใจพวกพ่อแม่ แม่นสิเต่าแม่นสิแก้วว่าแต่พวกหมู่เจ้าไปหาได้

ตอนปลาย

แม่นช่วยฟรี....เฮย..เฮ้ย..หนอ...น่า

ในการลำทำนองลำทางยาวที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและเพื่อเป็นมหรสพ หมอแคนจะยึด การร้องของหมอลำเป็นหลัก ใช้ “ลายทางยาว” เป่าคลอไปกับจังหวะซ้ำเนิบของการลำ ลายทางยาว ประกอบไปด้วย ทางลายใหญ่ ทางลายน้อย ทางลายเซ

๓.๑.๒ ทำนองลำทางสั้น

เป็นทำนองค่อนข้างเร็วถึงระยะเป็นช่วงๆ คล้ายกับลูกโซ่ การลำทำนองพบการ เอื้อนในตอนต้น และช่วงดำเนินทำนองนั้นไม่พบการเอื้อน หรือทอดเสียงประกอบ บทกลอนที่ใช้ ลำทางสั้นมักจะเป็นบทเจรจาโต้ตอบในการลำ โจทย์และลำแก้ บทเกี่ยวพาราสิและบทเดินดงที่ บรรยายความสนุกสนานเป็นสำคัญว่าการเน้นอารมณ์สะเทือนใจ กลอนลำทางสั้นบางบทอาจจะ เป็นกลอนเสียดสีสังคมในเรื่องต่างๆ เช่นการเมือง แพ้ชั้น ความเป็นอยู่ เป็นกลอนที่มุ่งให้เกิดความ เพลิคเพลินขบขัน (จารุวรรณ ธรรมวัตร, ๒๕๒๐: ๓๒)

โครงสร้างทำนองลำทางสั้น

เกริ่นลายสุดสะแนน

--- ซ	----	----	ซ ม ซ ม	ค ม ร ค	ร ค ค ม	ค ม ร ค	ร ค ล ค
ล ค ร ค	ร ค ล ซ						

แล้วลากเสียงยาว แล้วร้องวรรค “โอสระนอ” ขณะเดียวกันแคนก็บรรเลงคลอกับการร้อง จนกระทั่งจบคำว่า “นวล นวล เอย”

๑. ตอนต้น ประกอบไปด้วย

๑.๑ โอละนอน

๑.๒ กลอนร้อย

๑.๓ โอละนอน ... นวลเอย

ตัวอย่างการกริณของท่านองลำทางสั้นที่เกี่ยวกับพิธีกรรม กลอนไหว้ครูของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ
ไอ้

----	----	----	----	----	---ไอ้	----	----
					ล ช		
----	----	-ไอ้- ไอ	--- ละ	--- หนอ	อ อ อ	อ อ อ อ อ อ	--อ
		ค	ม	ร	ค ล	ร ค ร ล	ช

กลอนร้อย

----	---แล้ว	- กุ - กุ	- สัน - โท	- โค - นา	- คมะโน	--- กัส	- สะ- ไป
	ค	ร ร	ม ร	ร ร	ช ม ช	ม	ร ร
- โคตะโม	---อา	ริ ะ เมค -	- ตัย - โย	---ล้วน	แต่หน่อ-	พุทท ธิ --	---จง
ม ร ช	ร	ค ร ร	ม ช	ค	ค ค	ร ม	ค
มาปก--	- มา - บัง	- มา - กิ่ง	- มา - เหลี่ยม	ลือ ลือ ลือ ลือ ลือ	--ในวัน	ลือ ลือ ลือ	---นี้
ร ร	ค ล	ร ค	ค ล	คคคคคค	ร ช	ค	ล ช

โอละนอน... นวลเอย

----	---ไอ้	----	--ละหนอ	- อ อ อ อ	----	อ อ อ อ อ อ	----อ
	ช		ล ช	ช ล ช		ร ม ช	ม
----	---นวล	นวล ---	---เออ	เออ เออ เออ ฮี	เออ ลือ ลือ ลือ	ลือ ลือ ลือ	---เออ
	ช	ม	ค	ร ม ร	ค	ร ค	ช

(ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๑๕๒ - ๑๕๓)

ตัวอย่างการกริณท่านองลำทางสั้นที่ใช้ลำในมหรสพ กลอนลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ
จากการสัมภาษณ์หมอลำฉวีวรรณได้กล่าวถึงโครงสร้างของการกริณของท่านองลำทางสั้นไว้ว่า
“จะเริ่มจากโอ้ก่อนแล้วไปกริณ หรือจะเรียกว่ากาพย์โอ้ก็ได้ แล้วปิดท้ายด้วยโอ้อีกครั้ง หลังจากนั้นก็
เข้าบท เรียกว่า ร่ายบท จนกระทั่งลงจบ” (ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๔)

ยกตัวอย่างตอนต้นของบทกลอนลำทางสั้น ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ดังนี้

ไอ้

--- ไอ	- ไอ --	--- ไอ้	----	--- ไอ	--- ไอ้	--ละหนอ	สออส้ออ
---ค	- ล --	---ช	----	---ม	--- ม	- ร - ร	- ล ล ล

ชื่ออออ่อน	ชื่อ ชื่อ ชื่อชื่อ ชื่อ	--- นอ	ชชชชชชชช	ชื่อ ชื่อ ชื่อชื่อ ชื่อ	--- ออย	----	----
- ค ล ร	ครครคร	--- ล	ค ร ล	คคคคคค	--- ค ช		

กลอนร้อย

-เป็นเหวิน	-เอ๋ย --	-แก้ม-อ้าย	เป็นเหวิน--	-หงส์เอ๋ยหงส์	- ลอย - มา	- กา เอ๋ยกา	- ลอย - เซิน
รคค	ร	ค ค	ร ร	ค ค ค	ม ร	ค ค ค	ม ร
-มันโลดเซิน	-แต่ -เงา	-อยู่ - ค้าง	--- ค้าง	----	----	----	----
ค ค ค	ม ร	ค ล	ช				

โอ

----	--โอ๊ะ โอ้ย	-ละ - นอ ^{๑๑๑๑}	ชื่อ ออ ^{๑๑๑๑๑๑}	ละ น้อ ^{๑๑๑๑๑๑}	-ละ- นวล	เอ๋ เอ๋ เอ	เอย- ---
	ม ม	ล ช ล	ล ช		ล ม ร	ร ม ช	ค ล ช

(ฉวีวรรณ พันธุ, กลอนลำเมตตาจิต: ราชนีย์ เจริญแก่นทราย, ถอดเทปคลาสเซต)

๒. ตอนกลาง / บทเรื่อง

๒.๑ กลอนเขียน กาย์ร้อย หรือ กลอนร้อย

๒.๒ กลอนตัด

การบรรเลงแคนในวรรณคดีนั้นทำนองนั้น ลายแคนที่ใช้ในการบรรเลง คือลายสุดสะแนน โดยที่หมอแคนเป่าคลอไปกับการร้อง ดังโน้ตเพลงดังนี้

--- ช	--- ช	--- ช	--- ช	- ค ล ช	- ค ล ช	- ค ล ช	- ม ร ค
- ม ร ค	ล ค ร ม	- ม ร ค	ล ค ร ม	ค ม ค ม	ร ค ร ม	ค ม ค ม	ร ค ร ม
ช ร ช ม	ร ค ร ม	ช ร ช ม	ร ค ร ม	ค ม ค ม	ร ค ร ค	ค ม ค ม	ร ค ร ม
- ล - ค	ล ค ช ล	- ม ร ค	ล ค ช ล	ช ล ช ม	ร ค ร ม	- ช ล ช	ร ค ร ม
ช ล ช ฟ	ช ล ค ช	- ล ช ฟ	ช ล ค ช	ช ล ช ม	ร ค ร ม	- ฟ ช ฟ	ร ฟ ช ร
ฟ ร ค ท	ค ร ค ร	ฟ ร ค ท	ค ม ค ร	ช ม ร ค	ร ม ค ร	ม ร ช ม	ร ค ร ม
ม ร ช ม	ร ค ล ค	ล ค ล ค	ล ค ร ค	ล ค ล ค	ล ค ร ค	- ม ร ค	ล ค ร ม
ช ร ช ม	ร ค ร ม	- ร - ค	ล ค ช ล	- ร - ค	ล ค ช ล	- ล ช ฟ	ช ล ค ช
- ฟ ช ฟ	ร ฟ ช ร	- ฟ ช ฟ	ร ฟ ช ร	- ร - ค	ล ค ช ล	- ล ช ฟ	ช ล ค ช
- ฟ ช ฟ	ร ฟ ช ร	- ฟ ช ฟ	ร ฟ ช ร	ช ม ร ค	ร ม ร ม	ช ม ร ค	ร ม ร ม
ช ม ร ค	ร ม ค ร	ค ม ค ม	ร ค ร ม	ล ค ล ค	ล ค ร ม	ล ค ร ม	ร ค ล ค

๓. ตอนปลาย /ตอนลงจบ

๓.๑ มักจะลงจบด้วยสำนวนที่บ่งบอกว่ากำลังจะลงจบด้วย

- เอาชนะท้องนี้
- สิ้นลงท้องนี้
- เอาชนะฮานี้ เป็นต้น

๓.๒ มักจะจบลงด้วย

- สิ้นหน้าवल
- ช่วนอ้ายแห่นหน้า
- คนงามเอ๋ย

แต่ข้อ ๓.๒ และข้อ ๓.๓ นั้นสามารถปรับเปลี่ยนบทร้องได้ตามความเหมาะสม เช่น สีนานวล ช่วนน้องไว้ก่อน ท่อนั้น เมื่อร้องมาถึงคำร้องสุดท้ายพบการร้องลากเสียงยาวเพื่อเป็นการลดความเร็วของท่านเองเพื่อการลงจบ ทำนองการเป่าแคนตอนลงจบดังนี้

----	- ม ร ค	ล ค ร ม	ค ม ค ม	ร ค ร ม	ค ม ค ม	ร ค ร ม	- ล - ช
------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

๓.๑.๓.๑ ทำนองลำทางสั้นที่ใช้ประกอบพิธีกรรม

สำหรับลำทำนองลำทางสั้นที่ใช้ประกอบพิธีกรรมนั้น จะเป็นการลำในการไหว้ครูในยกแรกของการแสดงหมอลำ ตัวอย่างของบทลำทางสั้นที่ใช้ไหว้ครูของหมอลำจิวรรณพันธุ์ ดังนี้

ตอนต้น

โอ้..โอ้ย โอ้..ละหนอ

แล้วกุกุสันโท โคนาคะมะโน

กัสสะโป โคตะโม

อาริยะเมตตัยโย ล้วนแต่หน่อพุทธโร

จงมาปกลม้างจงมาแก้มเลียมในวันนี้

โอ้ย...ละหนอ นวล นวล เอย...

ตอนกลาง

แมนว่าน้อยนาย สาธุเคื้อ

ข้าขอขอมือไหว้ คุณครูทุกท่าน

คุณอาจารย์ข้าขอยกใส่เกล้า ขอขึ้นใส่เศียร

ขออย่าสุให้เปื้อน ให้คอเลื่อนเร็วไว

ขออย่ามีไอรัด สะควกคิยามร้อง

กับสมองของข้าผู้มาลำให้ปลอดภัยไปรง

ขอคุณองค์หน่วยแก้ว ให้มาคำช่วยชู นอกจากนั้นคุณเทพธิดาพร้อมกับคุณนาคานาคเนาในน้ำ

ให้มาแนมน้ำข้า ผู้มาลำนักแอ้ว

ขอให้แวออยู่เรื่อย กลอนข้าอย่าให้หลง

อีกองค์ให้พระ โคม ผู้สอนสั่ง

ผู้ข้าหวังผู้มีบิเว็นว่างเวน

ตัวผมลำนี้อีกก็ได้เวียนประมาทแห่งคุณครู   สาธุเคื้อขอให้สมบุญดี ทุกอันนำอยู่
 ตอนปลาย

ผมถวายครูแล้วสิเดินกลอนซ้อนต่อ   เอาละน้อฮานี้ สิเดินหน้าต่อไป

๓.๑.๓.๒ ทำนองลำทางสั้นที่ใช้เป็นมหรสพ

ทำนองลำทางสั้นที่ใช้ลำเป็นมหรสพมีโครงสร้างของทำนองเหมือนกับลำทำนอง
 ทางสั้นที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ภาษาที่ใช้เป็นภาษาถิ่นอีสาน แต่แตกต่างกันคือเนื้อหาของกลอนลำ
 วินัย ใจเอื้อ ได้ยกตัวอย่าง แสดงไว้ดังนี้

โอ... โอ... โอละนอ...

หงส์เอี้ยหงส์ลอยมา

มันโหลดเส้น แต่เงา

โอ๊ะ... โอโย..ละนอ...ละนวล เอย

คั้นเว้าถ้อนี่กะมือใหม่ใสม่า

ข้าขอนบอบนัวเอี้ยลาสั่งประชากร

แสงอรุณมันพันจนคนตั้งกะสิหน้าย

บ่าวลำน้อยอดเหมือนโฮยเฮง

เห็นลมทิวลมฟ้าจนเมฆาร่วม

มองเห็นฟ้ามือครีบลมโบกสะบัดโบย

หวิประคองมือไหว้ลาก่อนเคื้อคุณนาย

ลาทั้งบ่าวเสื่อแหล่ผู้แลจ้องส่องนาง

ล่ำบ่งไพเราะโปรดคอยปางนี้

ท่ามีงานท่าหน้ากรุณาน้องอย่าไถ

พากันจำเอาสาอย่าได้ลืมหลานไถ

จิงว่าขอเพียงพ่อจิงว่าขอเพียงแม่

ไผอยากต้านติดต่อเป็นแฟน

ให้พินำเมื่อบ้านหนองโหลคำเมื่อส่ง

ฉวีวรรณว่าสิไปหวังหวัง

สิเหลียวหลังตั้งเจ้าสิลาท่านห่างหนี

เป็นเวินเอี้ย แกมอ้ายเป็นเวิน

กาเอี้ยกา ลอยเส้น

อยู่ค้ำวง ควง

แล้วสิลาคุณตาตั้งลาเดื่อท่าน

หลานมาล่ำคำคั้นจนแจ้ง

พ่อแม่กะลิ่งวง (โอโย) ลุงป้ากะสิเหงา

แสงอรุณรังสีหมุยแดงแสงสิ่ว

หวิสิได้จากผามทีหน้าอย่าลืม

ขออย่าลืมสาวงามผู้ที่มาล่ำร้อง

ทั้งคุณตาสิลาเจ้าพ่อแม่

ขอโทษบ้างในระหว่างล่ำลง

อย่าสิมีใจสิ่ม คมรมสมล่ำ

(อดสาเดื่อ) อดสาเลียงลูกไถผู้ต้อยต่ำหาล่ำ

ไผมีงานที่หน้ากรุณาติดต่อ

ทั้งคุณพี่ผู้ไถ่คราวหน้าแต่งงาน

เถนนามาวาสนานำคำ

เดี๋ยวนี้นั่งล่ำตั้งคินิงพี่ผู้ฟัง

คือตั้งกลองอุทธกั้งกะไปสว่างหวังหวัง

ไอ้สินานวลช้วนน้องไว้ก่อนถ่อนั้น

(วินัย ใจเอื้อ, ๒๕๔๖: ๖๑ - ๖๒)

กลอนเดินดง เป็นทำนองที่ใช้เรียกชื่อกลอนในการชมป่า หรือในการเดินทาง เป็นการ
 ขับร้องในกลุ่มลำทางสั้น ยกตัวอย่างกลอนเดินดงของหมอลำฉวีวรรณ ดังนี้

----	เอาละน้อ	ละจ้งพอ	ปานนี้	---ดี	ลาได้	สิเดินไป	กลอนใหม่
----	-ชชล	-มชล	-ชช	---ล	-ล-ช	-มชล	-ค-ร
อินางลำ	กลอนได้	ไผ่เค้า	ไผ่กัน	ลีลาคั้น	เดินคง	คั้นป่า	อุปมา
-มชช	-ม-ช	-ม-ล	-ม-ร	-ชชค	-ช-ล	-ค-ร	-ชมช
ไผ่เค้า	ช้องกลอนกล่าว	ไผ่สาร	ผลัด	พรากบ้าน	เดินผ่าน	ไพรขวาง	ผลัด
-ช-ช	-ลค-ร	-ม-ช	---ช	-ม-ล	-ค-ร	-ม-ช	---ช
พรากบ้าน	เดินผ่าน	ไพรขวาง	จ้งว่าควม	บ่ได้	อยู่ดี	เคื้อกัน	ลำ
-ม-ล	-ค-ร	-ม-ช	-ม-ล	-ม-ค	-ม-ร	-ช-ค	---ช
ทางสั้น	สองกลอน	เท่าเท่า	จ้งว่าลำ	แล้วเว้า	พ็อนเกี่ยว	ไผ่แคน	ดิน
-ช-ค	-ม-ร	-ร-ม	-มมช	-ค-ล	-ค-ร	-ม-ช	---ช
เหยียบพื้น	แคนเป่า	ลำสับ	ดิน	เหยียบพื้น	แคนเป่า	ลำสับ	จ้งว่ายอ
-ม-ช	-ค-ม	-ช-ช	---ช	-ม-ช	-ค-ม	-ร-ร	-มมช
มือรับ	แอ่นกาย	เคื้อพ็อน	ท่า	โตหย่อน	มันเป็น	เก้าใหญ่	แสดงให้
-ช-ม	-ร-ค	-ร-ล	---ช	-ม-ช	-ช-ค	-ช-ร	-คคล
พ็อง	พั้งเล่น	ม่วนเพลิน	เสียง	เย็ดเย็น	เดินอยู่	โนวง	เสียง
-ร-ล	-ม-ร	-ม-ช	---ช	-ม-ช	-ค-ม	-ช-ช	---ช
เย็ดเย็น	เดินอยู่	โนวง	คำวาคี	ว่าเดินหนา	ข่าวการ	เดินเย็น	ซุ่มมิหนา
-ม-ช	-ค-ม	-ร-ร	-ลชช	-ม-ร	-ม-ล	-ชมช	-ลชช
สาละวัน	เท่าเคียง	บาดนี้เท่า	เก้าเกลี้ยง	เดินเข้า	ป่าหนา	ชม	มาลา
-ม-ร	-ม-ช	-ล-ม-ล	-ล-ค	-ค-ล	-ม-ช	---ช	-ล-ช
ฉันรำ	เรใจ	ชม	มาลา	ฉันรำ	เรใจ	ว่าสนอง	ว่าได้
-ม-ช	-ค-ร	---ช	-ล-ช	-ม-ช	-ค-ร	-ชมช	-ช-ช
หัวใจ	นี่ฉันเพลิน	เดิน	คงเข้า	เขานอง	อินางหอม	ดอกไม้	ลมต้อง
-ม-ร	-มชม	---ช	-ช-ล	-ร-ค	-มคล	-ม-ช	-ม-ค
กลืนอาย	คิด	ฮอดอาย	เค็ดดอก	มาคม	ชม	มาลา	กลืนไกล
-ม-ร	---ช	-ม-ช	-ช-ค	-ม-ร	---ช	-ล-ช	-ม-ร
หอมพุง	ชม	คงนี้	สิหนีไป	คงใหม่	มีอินาง	ว่าได้	สิเดินไป
-ช-ค	---ช	-ม-ช	-มชค	-ม-ร	-ม-ล-ช	-ม-ช	-มชค
หาป่า	----	---สิ	นาวา	เลี้ยงน่อง	แน่หนา	----	---
-ค-ร	----	---ม	-ช-ช	-ม-ร	-ค-ล	----	-ค-ร
---ค	---ล	---ช					

(ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๔)

จังหวะของการบรรเลงแคนคลอร้องทำนองลำทางสั้นคือ ปลายสุดสะแนน ทำนองมีลักษณะเป็นการด้นลาย เมื่อบรรเลงประกอบกับการลำแล้วนั้นจะต้องฟังการลำเป็นหลัก

๓.๑.๔ ทำนองลำเตี้ย

จากเอกสารการสัมมนาเพลงพื้นบ้านอีสาน กล่าวถึงความหมายของ “ ลำเตี้ย ” ว่า “ เตี้ย ” พจนานุกรม ภาคลีอีสาน – ภาคกลาง ให้ความหมายสองนัย คือ

๑. ก. พุดเขียว , พุดโต , ไปเตี้ยสาว หมายถึงไปเกี่ยวสาว

๒. มีความหมายอย่างเดียวกับ คำเตี้ย คือ น. การลำทำนองหนึ่ง ซึ่งมีการเอื้อนลากเสียงเป็นตอนๆ เรียงทำนองมาจากเจริญ ของเขมรบ้าง คำว หรือ จ่ม ของไทยเหนือบ้าง มักมีทำนองเพี้ยนกันไป เช่น เตี้ยชัยภูมิ เตี้ยสิภูมิ เตี้ยภูมิเดิม เตี้ยหัวดอนตาล เตี้ยพม่า เป็นต้น

จากความหมายตามพจนานุกรม ภาคลีอีสาน – ภาคกลาง ดังกล่าว ถ้าจะเอาความหมายทั้งสองนัยมารวมกัน ก็จะหมายถึงการลำเกี่ยวทำนองหนึ่งนั่นเอง (พรชัย ศรีสารคาม, ๒๕๒๔: ๖.๒)

จากวิจัยเรื่องลำเตี้ย ของสุดใจ สุนทรส (๒๕๓๕) กล่าวถึงการกำเนิดทำนองลำเตี้ยว่า ลำเตี้ยเกิดหลังลำทางยาว กล่าวคือ ในการแสดงลำกลอนนั้นเดิมทีเดียวจะมีเฉพาะทำนองลำทางสั้น และทำนองลำทางยาว ต่อมาเกิดทำนองลำเตี้ยขึ้น และนิยมนำทำนองลำเตี้ยนั้นมาปิดท้ายการลำกลอน (สุดใจ สุนทรส, ๒๕๓๕: ๒๕) เป็นการลำที่มีท่วงทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองแตกต่างทำนองลำทางสั้น และทำนองลำทางยาวโดยสิ้นเชิง เป็นทำนองคล้ายๆกับการร้องเพลงรำวงที่สนุก รวดเร็ว กระฉับกระเฉง

จากหนังสือเรื่องการละเล่นพื้นบ้าน ของเจริญชัย ชนไพโรจน์ (๒๕๒๖) กล่าวถึงการแบ่งทำนองลำเตี้ยสามารถแบ่งออกได้ ๒ แบบ คือ

ทำนองลำเตี้ยของชาวอีสานโดยแท้

คือเตี้ยธรรมดา หรือเตี้ยหมอลำกลอน หรือเตี้ยหนังตลุง และเตี้ยหัวโนนตาล หรือเรียกว่าเตี้ยหมอลำหมู่ หรือเตี้ยหมากงิ้วต้องค้อน

๓.๑.๔.๑ เตี้ยธรรมดา หรือเตี้ยหมอลำกลอนนั้น สันนิษฐานว่ามีที่มาจากลำทางยาว เพราะมีทำนองที่สูงต่ำอันเดียวกัน แต่แตกต่างกันที่ลำทางยาวมีลีลาช้าและเศร้าโศกกว่า ส่วนเตี้ยธรรมดามีจังหวะที่เร็วและให้อารมณ์ชื่นบาน หนังตลุงจึงนำไปใช้ในการแสดงพากย์บทตัวละครหรือตัวไม่สำคัญในเวลาออกเดินทาง งานวิจัยของพรชัย ศรีสารคาม กล่าวถึงลักษณะของลำเตี้ยธรรมดาว่า

- ใช้ภาษาถิ่น
- ท่วงทำนองเป็นของถิ่นอีสาน ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน
- กลอนลำแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ที่นิยมในท้องถิ่นหรือนำมาจากผญา ซึ่งเป็นวรรณของท้องถิ่นอีสาน (พรชัย ศรีสารคาม, ๒๕๒๑: ๒)

การลำเตี้ยจะแตกต่างไปจากลำกลอนประเภทอื่นๆดังนี้

- ลำขึ้นต้นทักทายของหมอลำที่ลำคู่กัน เช่น

ฝ่ายชาย “โอยล้าแม่นนอนาง” “หล่าละแมนค่านาง” เป็นต้น

ฝ่ายหญิง “โอละพี่ชายเอย, โอยละพี่หมอลำ” เป็นต้น

- เมื่อร้องขึ้นต้นแล้ว หมอลำจะลำเนื้อเรื่องต่อไป จนกระทั่งจบกลอนในตอนนั้นๆ

หมอลำทั้งสองฝ่ายจะลงท้ายด้วยข้อความ “นุ่นละหนานवलนา” หรือ “นุ่นละหนาคนางมนนา” เป็นต้น

การเลือกข้อความขึ้นต้น และลงท้ายนั้นหมอลำจะเลือกตามความเหมาะสมและความถนัด และความเคยชินในการออกเสียงของหมอลำในแต่ละคน

(สุคใจ สุนทรส อังถึงใน บุญชื้อ บุญศรี, ๒๕๒๖: ๓๕)

โครงสร้างลำเตี้ยธรรมดา

ขึ้นต้น โอยละแมนนอนาง (หรือข้อความอื่น)

กลอนเนื้อหา .....

.....

.....

.....

ฯลฯ

คำลงท้าย นุ่นละหนานवलนา หรือข้อความอื่น

ข้อความปิดท้าย .....

ยกตัวอย่างกลอนลำของหมอลำเคน ดาเหลา

ขึ้นต้น โอยละแมนนอนาง

เนื้อหา คันจบกะละแมนจ้งน่อง

งามงามกะละแมนจ้งน่อง

แมนเจ้ากินทานสร้าง

หนั่งนอแต่ตั้งชาติก่อน

ผู้ชื้อฮ้ายจ้งฮ้าย ทานกล้วยบ่ปาดหัว

ทานบ้วนันก้านบ่ล้าง

ทานปู ปลาบ่ได้บั้งจี

พี่จ้งคำจีหีบสัมด้ามหม่อมพระนาง

ลงท้าย นุ่นละหนาน วลนา

ข้อความปิดท้าย หอมกลิ่นมาแต่ตีนบ้าน (สุคใจ สุนทรส, ๒๕๒๖: ๔๐)

ตัวอย่างกลอนลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ

ขึ้นต้น   โอ้ละพี่ชายเอ๋ย
 เนื้อหา   น่องนี้เนา ทางกำ ดินค้าเจ้าน้ำชุ่ม
                           มายามชุ่ม เจ้าพี่น้อง
                           พอลิได้แมนเพิงพา
 ลงท้าย   น้ันละหนา นวลๆ นา ละหนา นวลๆ นา
 ข้อความปิดท้าย   นกเขางอยคอนคอนเอ๋ย นกเขางอยคอนคอนเอ๋ย
 (บุษกร บินทสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๒๔)

ทำนองเต้ยธรรมดา สามารถบรรเลงได้สองระดับเสียง ได้แก่ลายใหญ่ และลายทางน้อย
 ทางลายใหญ่ ประกอบไปด้วย ๕ ระดับเสียง มีเสียงโทนิคที่เสียง ลา ได้แก่ ลา โด เร มี
 ซอล ระดับเสียงจะทึมต่ำ

ทางลายน้อย ประกอบไปด้วย ๕ ระดับเสียง มีเสียงโทนิคที่เสียง เร ได้แก่ เร ฟา ซอล ลา
 โด จะมีระดับเสียงที่สูงกว่าลายใหญ่ (บุษกร บินทสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๒๘)

ตัวอย่างโน้ตเพลงทำนองเต้ยธรรมดา (ทางลายใหญ่)

- ล - รั	- ล - รั	- ม ร ด	- ล - ล	- ล - รั	- ล - รั	- ม ร ด	- ล - ล
----	- ซ ม ซ	ม ซ - ด	- ด ร ม	----	- ซ - ม	ซ ล ด ล	ซ ม ร ม
-- ม รั	- ด ล ด	- ด - รั	- ม - ซ	--- ลุ	- ม - ม	- ซ ร ม	- ด ล ด
- ม - ซ	- ม - รั	-- ม ด	- ล - ซ	- ม - ซ	- ม - รั	- ด - รั	ม ซ - ด

(วัชชัย ศิลปโชค, สัมภาษณ์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔)

ระเบียบวิธีการขับร้องทำนองเต้ยธรรมดานั้น พบว่ามีการบรรเลงลายทำนองเต้ยธรรมดา
 นำมาหนึ่งถึงสองรอบ แล้วแต่การตกลง หรือปฏิภาณของหมอลำเอง จึงร้องตามทำนองเต้ยธรรมดา
 ในกรณีที่มีการลงจบพบว่า การลงจบของเต้ยธรรมดานั้นพบการลงจบสามแบบ คือ

ตัวอย่างจากกลอนถวายพระพร ของหมอลำฉวีวรรณ

ลักษณะที่ ๑ เป็นการลงจบโดยการร้องรวบคำแล้วไปลากเสียงยาวในเสียงสุดท้าย

--- คิล	ละป็น	ขอน้อม	----	----	----	----	เกล้า
--- ซ	- ม- รั	- ม- ซ	----	----	----	----	--- ลุ

ลักษณะที่ ๒ เป็นการแบ่งพยางค์เสียงเพื่อที่จะร้องยาวเป็นสองช่วง ดังนี้

--- คิต	ละป็น	----	xonoo	oo	อ้อม	----	เกล้า
--ช	-ม-ร	----	-ค-ร	---ม	---ช	----	---ล

ลักษณะที่ ๓ เป็นการร้องซ้ำคำในท้ายประโยคอีกครั้ง ดังนี้

--- คิต	ละป็น	----	xonoo	oo	อ้อม	----	เกล้า
--ช	-ม-ร	----	-ค-ร	---ม	---ช	----	---ล
น้อมเกล้า	น้อมเกล้า	น้อมเกล้า	----	โอยน้อม	----	----	เกล้า
-ม-ล	-ม-ล	-ม-ล	----	-ช-ม	----	----	---ล

๓.๑.๔.๒ เตี้ยหัวโนนตาล หรือเตี้ยหัวดอนตาล หรือเตี้ยจิวต่องต้อน ถ้าเตี้ยชนิดนี้เรียกได้ทั้ง ๓ ชื่อ โดยหมายถึง ทำนองลำเตี้ยแบบหนึ่งซึ่งสันนิษฐานว่าเริ่มลำครั้งแรกในแถบอำเภอดอนตาล การเรียกชื่อ “เตี้ยหัวโนนตาล” เป็นการเรียกชื่อสถานที่ที่มีการลำทำนองนั้นๆ การเรียกชื่อการลำตามชื่อสถานที่นั้นนิยมใช้ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่นลำคอนสะหวัน เป็นการลำทำนองหนึ่งของแขวงสุวรรณเขต เป็นต้น ดังนั้นลำเตี้ยหัวโนนตาลจึงน่าจะเป็นการลำทำนองหนึ่งของบ้านดอนตาล

อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร ในปัจจุบันในเขตอำเภอดังกล่าวยังนิยมลำหัวโนนตาลกันอย่างแพร่หลาย โดยเรียกลำหัวโนนตาลนี้ว่า “ลำผญาฮ้อย” น่าจะเป็นเพราะลักษณะการลำหัวโนนตาล เป็นการลำโต้ตอบกันระหว่างชาย-หญิง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการลำเตี้ยธรรมดาหรือแบบลำกลอน

ลำเตี้ยหัวโนนตาลมีลักษณะเฉพาะต่างจากลำเตี้ยประเภทอื่น ดังนี้

- ขึ้นต้นด้วยข้อความกล่าวทักทาย คู่หมอลำ หรือผู้ชม ยกตัวอย่างเช่น

ฝ่ายชาย   โอ้เด   พระนางเอย

                          โอ้เด   ผู้ฟังเอย

ฝ่ายหญิง   โอ้เด   พี่ชายเอย

                          โอ้เด   พี่หมอลำ เป็นต้น

การขึ้นต้นของการลำเตี้ยหัวโนนตาลในลักษณะดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับหมอลำแต่ละคนว่าจะเลือกข้อความใด เช่นเดียวกับการขึ้นของเตี้ยธรรมดา

- เมื่อขึ้นต้นด้วยข้อความข้างต้นแล้ว หมอลำจะลำเนื้อหาต่อไปจนจบกลอนลำในตอนท้ายหมอลำจะลงท้ายด้วยข้อความ “จั่งว่าแก้มอ่อนอ่อน” หรือ ใช้คำอื่นมาขยายคำว่าแก้ม เช่น จั่งว่าแก้มปึงลึง จั่งว่าแก้มแปนแวน จั่งว่าแก้มอำท่า เป็นต้น การนำคำขยายคำว่าแก้มมาต่อเข้าไป

นั่น อาจมีหรือไม่มีความหมายในทางภาษาก็ได้ แต่ที่นำมาขยายอาจจะเป็นเพราะหมอลำต้องการให้ สัมผัสกับวรรคสุดท้ายของเนื้อหาและวรรคปิดท้ายของกลอนลำ ดังตัวอย่าง เช่น

ตัวอย่างที่ ๑

.....

จ้กว่าแก้มอ่อนอ่อน

เจียมมาไว้ก่อน

พื้นหลอนมายามเอย

ตัวอย่างที่ ๒

.....

จ้กว่าแก้มปาล่า

เป็นคนดีเฟินว่า

หนาเลาคิงกลมเอย เป็นต้น

- การลงท้ายด้วยข้อความดังกล่าว ทั้งหมอลำฝ่ายชายและหมอลำฝ่ายหญิง จะเลือกใช้ข้อความใดก็ได้ เมื่อลงท้ายด้วยข้อความดังกล่าวแล้ว หมอลำจะต่อด้วยข้อความอีก ประมาณ ๕ - ๑๐ พยางค์ หรือถ้าหมอลำที่มีประสบการณ์ในการลำสูง อาจเพิ่มข้อความเสริมต่อให้ กลอนลำยืดอกไปอีก เช่น

จ้กว่าแก้มปี่ลี

อย่าจีถี่หลายเดอ

ฮีบมาทำน่านสร้าง

พอเป็นทางเจ้าเตได้

ลงไปเมืองสวรรค์เอย

เป็นต้น

ลำเตี้ยหัวโนนตาลเขียนโครงสร้างได้ดังนี้

ขึ้นต้น

โอเคพระนางเอย

เนื้อหา

.....

.....

.....

.....

ฯลฯ

ลงท้าย

จ้กว่าแก้ม.....

.....

.....

ฯลฯ

ตัวอย่างกลอนลำทำนองเตี้ยหัวโนนตาล

ขึ้นต้น โอเคพระนางเอย
 เนื้อหา บ่ออยากเมื่อน้ำแล้ว
 ย่านหนามแทงปักขา
 ย่านหญ้าคาปักสันหนอง
 ย่านเจ้าของพื้นเขียน
 คีอ้ายแสงอาย
 ลงท้าย จังว่าแก้มปายล่าย
 อยากขอก่ายเบ็งเด็นอ

ทำนองลายเตี้ยหัวโนนตาล สามารถบรรเลงได้สองทางได้แก่ ทางสุดสะแนน และทางไป
 ซ้าย

ทางสุดสะแนน ประกอบไปด้วย ๕ เสียง มีเสียงประธานคือเสียง โด ได้แก่ โด เร มี ซอล ลา

ทางไปซ้าย ประกอบไปด้วย ๕ เสียง มีเสียงโทนิค คือเสียง ฟา ได้แก่ ฟา ซอล
 ลา โด เร (บุษกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๒๖)

โน้ตเพลงลายเตี้ยหัวโนนตาล (ทางไปซ้าย)

--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ	--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ
--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ	--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ
- ร ค ฟ	-- ล ค	ค ล ซ ฟ	ฟ ซ ล ค	- ค ล ค	ล ร ค ล	ค ล ค ซ	ฟ ร ฟ ซ
--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ				

(วัชชัย ศิลปโชค, สัมภาษณ์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔)

ระเบียบวิธีการขับร้องทำนองเตี้ยหัวโนนตาลนั้นพบว่ามีกรบรรเลงลายเตี้ยหัวโนนตาล
 มาหนึ่งถึงสองรอบ แล้วจึงร้องในท้องเพลงที่ ๑ โดยที่ลายแคนนั้นจะเป่าตามทำนองเลง ส่วนเนื้อร้อง
 นั้นจะร้องโดยที่กระสวนจังหวะอยู่ภายในท้องเพลง กรณีการลงจบนั้นพบว่ามีกรร้องซ้ำเสียง
 ในวรรคสุดท้าย หรือลงจบพร้อมกับดนตรี หรือมีการบรรเลงดนตรีต่อท้ายอีกหนึ่งวรรค แล้ว
 ลดระดับความเร็วของทำนองลงเพื่อเป็นการลงจบ

เนื้อร้อง	อ้ายโอดพอ	อยากค้าน	โนนบ้าน	เข้าใส่กัน	จิ้งจกแก้ว	ปิ่นหัว	สันปลา	กะมันเอย
เสียงร้อง	- คร ฟ	- ช - ช	- ช - ฟ	- ช ล ค	- ค ล ค	- - ร ล	- ค - ล	ช ล - ช
ทำนองหลัก	- ร ค ฟ	- - ล ค	ค ล ช ฟ	ฟ ช ล ค	- ค ล ค	ล ร ค ล	ค ล ค ช	ฟ ร ฟ ช
เนื้อร้อง	----	มัน เอย	สันปลา	กะมันเอย				
เสียงร้อง	----	- ล - ช	- ค - ล	ช ล - ช				
ทำนองหลัก	- - - ฟ	ร ล ฟ ช	ค ล ช ฟ	ช ล ฟ ช	- - - ฟ	ร ล ฟ ช	ค ล ช ฟ	ช ล ฟ ช

๓.๑.๔.๓ **ทำนองเตี้ยพม่า** ท่วงทำนองของเตี้ยพม่า จากงานวิจัยของสุคดี สุนทรส กล่าวว่าทำนองลำเตี้ยพม่า นั้นสันนิษฐานว่านำมาจากทำนองของชอพม่า และทำนองเพลงไทยเดิม กลอนลำเตี้ยพม่าแต่งโดยใช้ภาษากลาง ส่วนจังหวะของเตี้ยพม่าเป็นจังหวะเดียวกับจังหวะรำวง และใช้ระบบเสียงเดียวกับเตี้ยธรรมดา ในการลำเตี้ยพม่าจึงสามารถลำเตี้ยพม่ากับเตี้ยธรรมดากันได้โดยไม่สะดุด หรือติดขัด ทั้งยังสามารถลำทำนองได้ขึ้นก่อน หรือหลังได้ด้วย ทำนองเตี้ยพม่าไม่มีขนบนิยมในรูปแบบการขึ้นต้นและการลงจบ แต่นิยมร้องซ้ำในบาทที่ ๑ หรือบาทที่ ๔

โครงสร้างทำนองลำเตี้ยพม่า

ก	<u>00000</u>	<u>00000</u> (ร้องซ้ำ หรือไม่ซ้ำก็ได้)
ข	00000	00000
ค	00000	00000
ง	<u>00000</u>	<u>00000</u> (ร้องซ้ำ หรือไม่ซ้ำก็ได้)

ตัวอย่างกลอนที่มีการซ้ำในบาทที่ ๑

พม่าๆ ราชวาน   น้องขอเชิญพี่ยา (ซ้ำ ๒ รอบ)

ลูกขึ้นมาเพื่อนรำ   เกิดพ่อจันทร์วันเพ็ญ

พ่อดวงจันทร์วันเพ็ญ   จะเห็นใจกระต่ายน้อย

ถ้าน้องตกต่ำด้อย   กระต่ายน้อยคอยจันทร์

(สุคดี สุนทรส, ๒๕๓๕: ๔๖)

ตัวอย่างกลอนที่มีการซ้ำในบาทที่ ๔

มาเกิดพ่องามขำ   มาร้องรำเตี้ยพม่า

อ้ายเหน็บดอกข่า   น้องสิเหน็บดอกขิง

น้องขอแอบอิง   เข้าพิงเป็นคู่อ่อน

น้องขอเข้าซ้อน   แอบหมอนนอนเคียง (ซ้ำ ๒ รอบ)

(บุษกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๒๔)

ทำนองลำเตี้ยพม่า นั้น สามารถบรรเลงได้ ๒ ทางเสียง ได้แก่ ทางลายใหญ่ และทางลาย
น้อย

ทางลายใหญ่ ประกอบด้วย ๕ เสียง มีเสียงโทนิกคือเสียง โด ได้แก่ โด เร มี ซอล ลา
ทางลายน้อย ประกอบด้วย ๕ เสียง มีเสียงโทนิกที่เสียง ฟา ได้แก่ ฟา ซอล ลา โด เร

ตัวอย่างโน้ตเพลงทำนองเตี้ยพม่า (ทางลายใหญ่)

----	- ล - ท	-- ล ท	- ล - ซ	-- ล ซ	- ท - ล	- ซ - ค	- ร - ม
----	- ล - ท	-- ล ท	- ล - ซ	-- ล ซ	- ท - ล	- ซ - ค	- ร - ม
----	- ม - ซ	- ล - ซ	- ม - ร	- ม - ร	ค ล - ค	-- - ร	- ม ร ค
----	- ซ - ค	- ซ - ค	- ร - ม	- ซ - ล	- ซ - ม	- ค - ร	- ร - ร
----	- ล - ร	----	- ล - ท	-- ล ซ	- ล - ท	- ม - ร	- ท - ล
----	- ล - ร	----	- ล - ท	-- ล ซ	- ล - ท	- ม - ร	- ท - ล

(วัชชัย ศิลปโชค, สัมภาษณ์, ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔)

ระเบียบวิธีการขับร้องทำนองเตี้ยพม่าราชวานนั้นการร้องนั้นจะมีการบรรเลงนำมาก่อน
ก็ได้ แล้วจึงสวมร้องเข้ากับทำนองเพลง หรือเริ่มร้องเข้ากับทำนองเพลงได้เลย ในกรณีที่ร้องในวรรค
ท้ายนั้นพบว่ามีการร้องซ้ำไปบรรทัดสุดท้ายอีกรอบ แล้วลดระดับความเร็วลงเมื่อต้องการลงจบใน
วรรคสุดท้าย หรือสามารถบรรเลงต่อเนื่องได้

หรือข้อสันนิษฐานอีกข้อที่ว่าทำนองเตี้ยพม่าเป็นทำนองที่พวกทหารจดจำมาจากทำนอง
ของพวกพม่า คือเตี้ยพม่า ซึ่งมีทำนองที่พวกทหารจดจำมาจากทำนองคล้ายกับเพลงพม่าราชวาน
และเตี้ยโขง รับมาจากทำนองเพลงของพวกเชียงตุง เชียงรุ่ง ซึ่งตั้งอยู่ตอนต้นของแม่น้ำโขง

เมื่อผู้วิจัยพิจารณาจากข้อสันนิษฐานของการเกิดของทำนองลำเตี้ยพม่า เห็นด้วยจากทั้ง
สองข้อสันนิษฐาน เพราะเมื่อพิจารณาจากการชอของทางภาคเหนือ ก็ปรากฏการสอดทำนอง
พม่าราชวาน เพียงแต่แตกต่างในเรื่องของเนื้อหาและบทกลอน และยังสนับสนุนในข้อสันนิษฐาน
ที่ว่าเกิดจากการจดจำทำนองนำมาร้อง เพราะทำนองเตี้ยพม่านั้นเป็นทำนองที่สนุกสนานสามารถ
จดจำได้ง่าย ผวนกับภูมิภาคที่กล่าวถึงซึ่งอยู่ในอาณาเขตของทางภาคเหนือของไทย จึงปรากฏการ
ขับร้องทำนองดังกล่าวอยู่

๓.๑.๔.๔ เตี้ยโขง กลอนลำของทำนองเตี้ยโขงแต่งด้วยภาษาไทยภาคกลาง เช่นเดียวกับ
ทำนองเตี้ยพม่าและมีระบบเสียงเดียวกันกับเตี้ยธรรมดา และเตี้ยพม่า ด้วยเหตุนี้หมอลำจึงนำทำนอง
เตี้ยทั้งสามมาลำผสมผสานกัน การนำลำเตี้ยทั้งสามทำนองมาเรียงร้อยต่อกัน จึงเรียกว่า เตี้ยผสม

หรือเตี้ยพวง เป็นการสร้างความแปลกใหม่แก่ผู้ฟัง ประกอบกับการนิยมใช้คำร้องเป็นภาษาไทยภาคกลางในช่วงลำทำนองเตี้ยพม่า และเตี้ยโฆงทำให้ผู้ฟังที่ไม่ใช้คนอีสานสามารถเข้าใจและรู้เรื่องประกอบกับจังหวะที่สนุกสนานรื่นเริง

โครงสร้างทำนองลำเตี้ยโฆง

ก	00000	000000	(ร้องซ้ำ หรือไม่ซ้ำก็ได้)
ข	00000	00000	
ค	00000	(00000)	(ร้องซ้ำ หรือไม่ซ้ำก็ได้)

ตัวอย่างกลอนลำเตี้ยโฆง

มาน้องมา อ้ายสิพาไปล่องโฆง   ไปลงเรือเขมราฐ ฟังเสียงน้ำโดนตาด
 ตั้งอยู่ลื่น ลื่น ลื่น ลื่น ลื่น ลื่น   ตั้งอยู่ลื่น ลื่น ลื่น ลื่น ลื่น ลื่น
 โอ้อายเอ้ยน้องขอซิดเซยบ่เคยหน่ายหน่วงน้ำโฆงบ่เคยเหือดแห้ง ความอึกแพงบ่ได้นึกหวัน
 ใจกระสันยังห้วงละเมอๆ   ใจกระสันยังห้วงละเมอๆ

----	--- <u>มา</u>	--- <u>น้อง</u>	--- <u>มา</u>	---	- <u>ล</u> -	- <u>ไป</u> - <u>ล่อง</u>	--- <u>โฆง</u>
				อ้าย	พา		
----	--- <u>ล</u>	--- <u>ซ</u>	- <u>ม</u> - <u>ล</u>	--- <u>ซ</u>	- <u>ค</u> - <u>ล</u>	--- <u>ซ</u>	- <u>ม</u> - <u>ล</u>
----	<u>ไป</u> ลงเรือ	เขม	ราฐ	ฟัง	เสียง <u>น้ำ</u>	โดน	ตาด
----	- <u>ซ</u> - <u>ม</u>	--- <u>ร</u>	- <u>ค</u> - <u>ม</u>	--- <u>ร</u>	- <u>ซ</u> - <u>ม</u>	- <u>ร</u> - <u>ค</u>	--- <u>ล</u>
--- <u>ตั้ง</u>	อยู่ <u>ลื่น</u>	<u>ลื่น</u>	<u>ลื่น</u> <u>ลื่น</u>	<u>ตั้ง</u>	อยู่ <u>ลื่น</u>	<u>ลื่น</u>	<u>ลื่น</u> <u>ลื่น</u>
		<u>ลื่น</u>				<u>ลื่น</u>	
--- <u>ค</u>	- <u>ร</u> - <u>ม</u>	- <u>ร</u> - <u>ค</u>	- <u>ซ</u> - <u>ล</u>	--- <u>ค</u>	- <u>ร</u> - <u>ม</u>	- <u>ร</u> - <u>ค</u>	- <u>ซ</u> - <u>ล</u>
----	--- <u>โอ้</u>	---	--- <u>เอ้ย</u>	น้อง <u>ขอ</u>	- <u>ซิด</u> -	- <u>บ่</u> - <u>เคย</u>	หน่าย <u>แหง</u>
		อ้าย			เซย		
----	--- <u>ล</u>	--- <u>ซ</u>	- <u>ม</u> - <u>ล</u>	--- <u>ซ</u>	- <u>ค</u> - <u>ล</u>	--- <u>ซ</u>	- <u>ม</u> - <u>ล</u>
--- <u>น้ำ</u>	<u>โฆง</u>	<u>บ่</u> <u>เคย</u>	<u>เหือด</u> <u>แห้ง</u>	<u>ความ</u>	<u>อึก</u> <u>แพง</u>	<u>บ่</u> <u>ได้</u>	<u>นึก</u> <u>หวัน</u>
----	- <u>ซ</u> - <u>ม</u>	--- <u>ร</u>	- <u>ค</u> - <u>ม</u>	--- <u>ร</u>	- <u>ซ</u> - <u>ม</u>	- <u>ร</u> - <u>ค</u>	--- <u>ล</u>
--- <u>ใจ</u>	กระ <u>สัน</u>	<u>ยัง</u> <u>ห้วง</u>	<u>ละ</u> <u>เมอ</u>	<u>ใจ</u>	กระ <u>สัน</u>	<u>ยัง</u> <u>ห้วง</u>	<u>ละ</u> <u>เมอ</u>
--- <u>ค</u>	- <u>ร</u> - <u>ม</u>	- <u>ร</u> - <u>ค</u>	- <u>ซ</u> - <u>ล</u>	--- <u>ค</u>	- <u>ร</u> - <u>ม</u>	- <u>ร</u> - <u>ค</u>	- <u>ซ</u> - <u>ล</u>

(ราชันย์ เจริญแก่นทราย, ๒๕๕๓: ๓๖)

ระเบียบวิธีในการขับร้องทำนองเตี้ยโง่งนั้นพบว่า การร้องนั้นจะมีการบรรเลงนำมาก่อนก็ได้หรือเริ่มร้องเข้ากับทำนองเพลงได้เลย ในกรณีที่ลงจบแล้วการร้องลดความเร็วลงมาเพื่อลงจบหรือมีการบรรเลงดนตรีต่อทำอีกครั้งก็ได้

๓.๑.๔.๕ **เตี้ยผสม** คือ การลำเตี้ยทั้งสามทำนองนั้นได้แก่เตี้ยธรรมดา เตี้ยพม่า และเตี้ยโง่งนั้น หมอลำจะผสมลำเตี้ยทั้งสามเข้าด้วยกัน เรียกว่า เตี้ยผสม หมอลำบางคนเรียกว่า เตี้ยพวง การลำเตี้ยผสมหรือ เตี้ยพวงนั้นหมอลำอาจลำเตี้ยทำนองใดขึ้นมาก่อนก็ได้ เช่น ลำเตี้ยพม่า เตี้ยโง่ง และปิดท้ายด้วยเตี้ยธรรมดา หรือเตี้ยธรรมดา เตี้ยพม่า และปิดท้ายด้วยเตี้ยโง่ง เป็นต้น ในบางครั้งหมอลำอาจจะไม่ผสมกันทั้งสามทำนองแต่จะลำเพียงสองทำนองก็ได้ เช่น เตี้ยพม่ากับเตี้ยโง่งหรือเตี้ยพม่ากับเตี้ยธรรมดา เป็นต้น

หมอลำส่วนใหญ่ใช้นิยมปิดท้ายการลำกลอนด้วยลำเตี้ยทำนองธรรมดา ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะเตี้ยธรรมดาเป็นลำเตี้ยแบบเดิมของชาวอีสาน ทั้งยังเป็นการบอกสัญญาณบอกการสิ้นสุดการลำเตี้ยของฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง (สุคใจ สุนทรส, ๒๕๓๕: ๓๑ - ๓๒)

ลำเตี้ยผสม

หญิง (เตี้ยธรรมดา)	โอ้ยพี่หมอลำ จั่งว่าได้เห็นหน้า กันบุญเพ็งน้องอยากได้ กันพี่มีเมียซ้อน	กันบุญเพ็งนางว่านี่นา หวานตานันเจ้ามาใส่ ไปซ้อนนี้แม่้นกล่อมลอง ซอนสองสามสี่
ชาย (เตี้ยธรรมดา)	โอ้ยเหล่าสาวค่านาง เจ้าว่ามีเมียแล้ว นางขอเป็นผู้ห้า บ่เป็นหยิ่งดอกเดื่อหล้า ที่บ่มีคู่ซ้อน พีนั่นอนในห้อง นอนผู้เดียวอยู่หล่องห้อง คองหาผู้แม่้นบ่มี แต่ว่าตนชายนี้ จังแม่้นกรรมเวรข้อง หญิงเคเข้ามาข้อง บ่คาดได้หม่อมน้อง เจ้าผู้เตาะหละหละหล่อง กินคองค้อให้ส่งข่าว ตนชายล่ำว่าสิมาฟ้าวๆ	มาซ้อนหม่อมพี่ชาย มีสองนี้แม่้นสามสี่ มาซ้อนหม่อมพี่ชาย สาวหมอลำพี่บ่ว่า นอนกลิ้งแม่้นก้อมสอง คนเดียวจ้านอนเปลี่ยว คองหาผู้แม่้นบ่มี หญิงเคเข้ามาข้อง มาซ้อนแม่้นกล่อมสอง กินคองค้อให้ส่งข่าว หาน้องแม่้นช่วยงาน

นั้นหละหนานวลน่า   หละหนานวลน่า
 หนากิ่งกลมเจ้าเอ๋ย   เขยไทเมืองอุบลเอ๋ย
 ความรักใครว่าไม่หวาน   เหมือนคั่งน้ำตาลกับน้ำอ้อย
 วาสนาน้องน้อย   จั่งได้ต้อยตามกัน
 จั่งได้ออกมารำ   ตามเพลงพม่า
 พวกคุณลุงคุณป้า   จงมาตั้งใจฟัง
 โอ้มาพี่มา โอ้มาพี่มา   น้องจะพาไปเที่ยวพิบูล
 ไปดูแม่น้ำมูล   มันไหลลงไปตามแก่ง
 ไหลแรงๆ   อยู่แก่งสะพือ
 (เตี้ยโขง)   คับคือความน้อง   ให้ไปน่านี่แม่นม้ออื่น
 (เตี้ยธรรมดา)   คับแม่นต้นมือเข้า   สิเอาช้อนแม่นกลางเวิน
 ให้คุณเห็นชั้นฟ้า   เวลาส่องแสงใส
 ย่านแต่ไหลทั้งยืน   เมื่อยมินเข้าไปซ้ำ
 เอาหมอลำเจ้าไปช้อน   คือจัวเจ้าเป็นต่าง
 เหลี้ยวเบ็งทางท่าพื่อน   ซอมสิ่งแม่นเบ็งเอา
 นั้นหละหนาน่านวลน่า   อย่าหลงอย่าลืมหันเอ๋ย
 เขยอำเภอพิบูลเอ๋ย
 นั้นแน่สาวค่านาง   นั้นแน่สาวค่านาง
 จั่งว่าเจ้าอ่อนต้อน   เจ้าผู้ตั้งนี่แม่นมันแกว
 เจ้าผู้เนาแม่นเทวา   เจ้าอย่าลืมนี่แม่นคนใช้
 เจ้าผู้ใสคือแก้ว   อย่าลืมนเนาเชื้อชาติแก้ว
 ได้เป็นจัวญานกว้าง   อย่างลืมหัยผู้นั่งคอง
 เจ้าผู้ทองสามสาว   สาวอินางเจ้าอย่าลืมหัพ
 ได้กินซุบหมากมี   อย่าลืมหับบั้งแจวบอง
 คับได้เป็นหนองน้ำ   อย่าลืมหามน้ำออกโช
 คับได้กินกะละโอะอย่าลืมหะโปะนี่แม่นหมากพร้าว บวยข้างแ่องหมอดิน
 เจ้าผู้อินทร์สอดแถม   มีผิวเจ้าช้อยเสื่อ
 อย่าลืมหะเน่งเนื้อ   ตนช้อยผู้บ่มี
 นั้นหละหนาวัดญเมืองน่า   กิวกับตาเป็นวงล้วนล้วน
 ไสนวลๆ กะตาเอ๋ย   ไสนวลๆ กะตาเอ๋ย
 (เตี้ยโขง)   นานแสนนาน   บุญสมภารที่ได้มาเห็น
 หัวใจของพี่ยังเอน   เธอเหมือนจันทร์เพ็ญสวยสวดอร่าม

ยิ้มให้พี่ถาม ใจใหม่เธอ
มาเจอมาเจอ หัวอกละเมอพี่แทบไม่ไหว
ยิ่งมองยิ่งเพลินใจ มองใกล้มองไกลแทบไม่เบื่อ
สว่นสิ้นเหลือดาราไทย (สุคใจ สุนทรส, ๒๕๓๕: ๑๕๔ - ๑๕๖)

ในการแสดงหมอลำกลอนนั้น การแสดงหมอลำในแต่ละครั้งจะใช้ทำนองหลัก ๓ ทำนอง เริ่มจากการทำนองลำทางสั้น ลำทางยาว และปิดท้ายด้วยการลำเดี่ยว การเรียงลำดับทำนองการลำนั้น หมอลำส่วนใหญ่ถือเป็นระเบียบของการแสดง แต่ที่สามารถยืดหยุ่นได้ไม่ตายตัว ถ้ามีผู้ชมต้องการ จะฟังลำกลอนนั้น เพื่อเป็นการเอาใจผู้ชมผู้ฟัง หมอลำก็จะสามารถเปลี่ยนทำนองให้สอดคล้องกับ สถานการณ์ลำได้ แต่ตอนท้ายของการลำกลอนหมอลำก็ต้องลำเดี่ยวเพื่อเป็นการลำลา

๓.๒ ขั้นตอนการแสดงหมอลำกลอน

ขั้นตอนการแสดงหมอลำนั้นจะแตกต่างกันไปตามประเภทของหมอลำที่จะทำการแสดง แต่สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา ระเบียบวิธีและขั้นตอนการแสดงหมอลำกลอนเท่านั้น

การแสดงหมอลำกลอนธรรมดามีจุดมุ่งหมายเพื่อลำโจทย์ งาม ประชันปัญญากัน ผู้แสดง ประกอบไปด้วยหมอลำชาย ๒ คน หมอแคน ๒ คน หรือหมอลำชาย ๑ คน หมอลำหญิง ๑ คน หมอแคน ๑ หรือ ๒ คนก็ได้ (จารุวรรณ ธรรมบุตร, ๒๕๒๘: ๘๔)

ในยุคสมัยปัจจุบันการแสดงหมอลำกลอนนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยที่ ผู้แสดงนั้นจะเป็นหมอลำฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายก็ได้ ๑ คน และหมอแคน ๑ คน สาเหตุก็เพื่อประหยัดค่าตัวในการว่าจ้างหมอลำมาแสดง ลักษณะของงานนั้น บางงานที่ต้องการหมอลำไปแสดงเพื่อสร้างสีสันชั่วคราว หรือแสดงให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการจัดงานนั้นๆ

แต่ขนบธรรมเนียมของการแสดงของไทยเกือบทุกประเภทจะต้องมีการเริ่มต้นเพื่อเป็นสิริมงคลแก่นักแสดง เป็นการแสดงออกถึงการเคารพครูบาอาจารย์ ที่ท่านได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ความรู้แก่ผู้แสดง คือ การไหว้ครู สิ่งที่สำคัญของการไหว้ครู เพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่นักแสดง เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม ผู้ฟัง

หมอลำก็เช่นเดียวกับการแสดงอื่นๆ ที่ก่อนที่จะทำการแสดงนั้นก็มีการไหว้ครูก่อน เพื่อทำให้เกิดกำลังใจในการแสดง และหมอลำเชื่อว่าจะทำให้สามารถจำกลอนลำได้ เวลาที่ลำเสียงจะไม่ตก หรือลำไม่ติดขัด เครื่องบูชาไหว้ครู หรือที่เรียกกันว่า “คาย้อ” อาจจะเป็นขัน ๕ หรือ ขัน ๘ ก็ได้ เครื่องบูชาครูของหมอลำแต่ละท่านอาจแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่มีคล้ายคลึงกัน ดังที่กล่าวแล้วในเรื่องของคาย้อ

หลังจากที่หมอลำได้ทำการไหว้ครูแล้ว ก็จะเริ่มทำการแสดง จากรายงานวิจัยเรื่องบทบาทของหมอลำในช่วงกิ่งศตวรรษ ของจารุวรรณ ธรรมบุตร (๒๕๒๘) ได้แบ่งขั้นตอนการแสดงหมอลำกลอน โดยสามารถแบ่งออกเป็น ๔ ยกได้ดังนี้

ยกที่ ๑ หมอลำฝ่ายชายจะลำไหว้ครูและแนะนำตนเอง หลังจากนั้นหมอลำฝ่ายหญิงก็จะลำในลักษณะเดียวกันกับฝ่ายชาย แต่บทลำไหว้ครูนั้น หมอลำแต่ละท่านก็จะไม่เหมือนกัน บทไหว้ครูส่วนใหญ่จะเป็นการระลึกถึงคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คุณบิดา มารดา คุณครูบาอาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยคุ้มครองตนเองและมาช่วยบันดาลให้ลำได้ดีโดยไม่ติดขัด หลังจากการลำไหว้ครูแล้ว

หมอลำฝ่ายชายลำประกาศศรัทธา หรือที่เรียกว่า “ขอศรัทธา” คือ พรรณนาคุณงามความดีของเจ้าภาพ และผู้ฟังลำ จะกล่าวถึงการมาลำในครั้งนี้มีความเป็นมาอย่างไร องค์กรประกอบของพิธี ตลอดจนอนิสงส์ของการทำบุญ เนื้อหากลอนตอนนี้ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมอีสาน ที่หมอลำจะพรรณนาเป็นกลอนลำ หรือถ้าหากเป็นการไปลำในโอกาสพิเศษ หมอลำก็จะลำประกาศความสำคัญและความเป็นมาของวันนั้นๆ แล้วจบการลำซักถามประวัติฝ่ายหญิง แล้วหมอลำฝ่ายหญิงก็จะลำตอบคำถามในลักษณะเดียวกัน

ตัวอย่างกลอนไหว้ครูของหมอลำทองมาก จันทะลือ (หมอลำฝ่ายชาย)

ละโหมพุทโธ นโมเป็นเค้า	ฟังเคื้อเจ้าจอมมีอิศวร
ข้าจะสวดอย่าผิดอย่าปลั่ง	อย่าให้ย้าคำกล่าวหลายที
ละให้ปัญญาผู้ข้านี้ แปรไปเป็นหมื่น	ขอให้ไหลลื่น ลื่นคือน้ำล้นแหว
ไหลแรงๆคือน้ำล้นโสก	ไหลโจ๊กๆคือน้ำล้นไซ
ละให้ปัญญาผู้ข้าวัดงลูกกลี	ให้ปัญญาผู้ขำติดังลูกแคน
ละขอให้เสียงผู้ขำดังแสงคือเสียงฆ้อง	ขอให้เสียงผู้ขำดังก้องคือดังกลองแดง
ละขอให้เสียงผู้ขำดังแสงคือเสียงกรวิกฮ้อง	
ณ กำจัด โมกกรรมใจ พุทธ อันตราย กลมสะโอม...เพียง	

(บุษกร บินทสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์, ๒๕๕๓: ๕๑)

จากการสัมภาษณ์อาจารย์เจริญชัยกล่าวว่า

การไหว้ครูผู้ชายมักจะเป็นคนที่ขึ้นก่อน การไหว้ครูจะเกี่ยวกับการไหว้ครูบาอาจารย์ ขอให้ช่วยปกป้องรักษา คุ้มครอง ขอให้การลำคล่องแคล่ว ไม่ให้คู่แข่งสามารถเอาชนะได้ สมัยก่อนจะมีคาถาเยอะ โดยคนที่มีความแข็งกล้ากว่าจะเป็นฝ่ายชนะซึ่งทำให้ อีกคนลำไม่ได้เท่ากับแพ้ไป (เจริญชัย ชนไพโรจน์ , สัมภาษณ์, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๔)

ยกที่ ๒ เป็นการลำเกี่ยวระหว่างหมอลำฝ่ายชายและหมอลำฝ่ายหญิงมีการประชันคารมกันระหว่างการเกี่ยว เป็นไปตามขั้นตอนคือ ทำความรู้จัก ซักประวัติ ชมความงาม เข้าเหย้าโลม มีเนื้อหาและถ้อยคำที่มีความหมายถึง เรื่องเพศเรื่องกามรมณ์อย่างชัดเจน ในช่วงนี้การลำค่อนข้าง

กระชับกระเจง การว่าบทเกี่ยวนั้นจะมีอยู่สองลักษณะ คือเกี่ยววงในคือการเกี่ยวระหว่างผู้ล่า และการเกี่ยววงนอก คือการเกี่ยวระหว่างหมอแคน หรือผู้ฟังที่อยู่ใกล้ๆ

จากการสัมภาษณ์อาจารย์เจริญชัยกล่าวว่า

พอไหว้ครูเสร็จเขาก็ประกาศ ศัทธิงา คือ ขอบคุณประธานที่เชิญมาล่า กล่าวว่าเจ้าภาพดี อย่างนั้นคืออย่างนี้ ชื่นชมเจ้าภาพว่าดีเหลือเกิน ใจดี อวยพรให้เจ้าภาพมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรือง บางทีก็อาจจะกล่าวต่อไป ด้วย ประกาศบอกบ้านว่าเขามาจากไหน เขาเป็นใคร บ้างคนก็จะคุยโม้ว่าตัวเองเก่งอย่างนั้นเก่งอย่างนี้ บ้านนั้นบ้านนี้ไม่มีใครสู้ได้ เพื่อเป็นการข่มขวัญคู่ต่อสู้ แต่บางคนก็จะออกแนวถ่อมตนก็มี เขาจะกล่าวประมาณว่า เขาไม่เก่งแล้วแต่ ถ้าเขากล่าวข่มขวัญ จะเรียกว่า กลอนสาด คือก่อนอวดตัว แต่บางคน ถ่อมตัว โดยส่วนมากเขาใช้กลอนข่มนี้ละสาดแล้วต่อมาจะเป็น ถามขับ เริ่มแต่ก่อนเกิดจากการไปทำงานรู้จักถามกล่าว แล้วก็เกี่ยวพาราสิกัน แล้วก็คำเนินเรื่องอาจจะโจทษ์ ถามกัน (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, สัมภาษณ์, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๔)

ยกที่ ๓ การล่ากลอนล่อง เป็นการล่าทางยาว จังหวะช้าอ่อนโยน กลอนล่อง หมายถึง กลอนที่ว่าด้วยการลาจาก การเดินทาง หรือการชมธรรมชาติ มีลักษณะคล้ายกับกลอนนิราศ หรือ จะเป็นการล่าเล่าถึงประวัติศาสตร์ พรรณนาถึงความงามของธรรมชาติ บ้านเมือง

จากการสัมภาษณ์อาจารย์เจริญชัยกล่าวว่า

“เอานิทานมาเล่าเพื่อให้คนเพลิดเพลินไปเรื่อยๆ แล้วแต่เขาจะหยิบอะไรมา จะลำนิทาน บ้าง ถามกระทุ้กันบ้าง เกี่ยวกันบ้างสลับกันไป ถามวิชาความรู้” (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, สัมภาษณ์, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๔)

ยกที่ ๔ กลอนอ่านหนังสือ มีลักษณะคล้ายกลอนเพลงยาวที่จารึกความรู้สึกนึกคิดของผู้ล่า ที่มีความรู้สึกต่อการล่าครั้งนั้นๆ อาจจะเป็นต่อเจ้าภาพ ผู้ฟัง คู่แข่ง เป็นต้น เป็นการบรรยายความรู้สึกก่อนการลาจากเนื้อหาสาระจะเป็นการสั่งเสียไว้อาลัยซึ่งกันและกัน การล่าช่วงนี้จะเป็น การล่าทางยาวเช่นเดียวกับทางล่อง

จากการสัมภาษณ์อาจารย์เจริญชัยกล่าวว่า

พอจวนจะสว่างเขาก็จะล่า เขาจะใช้ล่าทางยาวลาเจ้าภาพ ลาคู่ล่า ลาวาที ลาวะไรต่างๆ เขาจะหากกลอนล่าที่ล่าได้ดีที่สุดมาลาล่า ในกลอนจะมีทั้งลาลาคู่ล่า ลาวาที ลาลาเจ้าภาพ ลาคณคู จะครอบคลุมในกลอนเดียว พอฝ่ายชายล่าเสร็จก็จะเป็นฝ่ายหญิงลาล่า เสร็จแล้วก็ จะปิดท้ายด้วยล่าเตี้ย เตี้ยก็จะมีทั้งเตี้ยโขง เตี้ยพม่า เตี้ยธรรมดา หรือบางคนก็ เตี้ยหัวโนนตาล แต่ปกติเตี้ยหัวโนนตาลจะไปทางสุดสะแนน ซึ่งมันอยู่กับหมอล่าหมู่มาก่อน แต่ถ่าเตี้ยล่ากลอนจะมีเตี้ยโขง เตี้ยพม่า เตี้ยธรรมดา (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, สัมภาษณ์: ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๔)

เมื่อหมอลำทั้งคู่นี้ได้ว่ากลอนลำสั่งลา การลำก็จะจบด้วยการลำลาผู้ชมโดยการลำกลอนเดินดงส่งท้าย ลักษณะกลอนเดินดงนั้น คือการจับบทชมธรรมชาติ เนื้อหาเป็นการบรรยายโดยสมมติว่าผู้ลำกำลังเดินทางกลับบ้าน

๓.๒ ขั้นตอนการแสดงของหมอลำวีรกรรม พันธู

ขั้นตอนการแสดงของหมอลำกลอน ของหมอลำวีรกรรม พันธู ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการเขียนบันทึกแบบ Anecdotal Record จำนวน ๒ ครั้ง และได้สรุปขั้นตอนดังนี้

ตารางสรุปขั้นตอนการแสดงหมอลำของหมอลำวีรกรรม พันธู ครั้งที่ ๑

งานวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๓ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า กรุงเทพมหานครฯ

ขั้นตอนที่	รายละเอียด	เนื้อหา
ก่อนการแสดง		
๑.	แต่งตัว แต่งหน้า	หมอลำวีรกรรม สวมชุดผ้าขึ้นใหม่เข้าชุดลีซมพู รวบผมมวยไว้ด้านหลังบริเวณท้ายทอย
๒.	ซ้อมทิวการแสดง	คุณครูณวีรกรรม ซักซ้อมทิวเข้าออก และทดลองไมค์โครโฟน
๓.	ไหว้ครู ก่อนทำการแสดง	คุณครูณวีรกรรม ไหว้ครู โดยการที่คุณครูยกมือไหว้แล้ว ท่องคาถาดังต่อไปนี้ “โอมกะตุกะตุก กุสิปลุกทั้งนะ กุสิปลุกทั้งโม กุสิปลุกทั้งอิติปิโส นะ โม พุท ธา ยะ นะ มหานิยม โม มะหานิยม พุท ธ มหานิยม ธารมหานิยม ยะ เอ็นดูผู้ข้าเด้อ ผู้ข้าล้าไล่ไม้กะหัก ผู้ข้าล้าไล่หลักกะกัน ล้าไล่คนฟัง ล้มท้าว อันญาท้าวฟังกูอยู่ข้างล่าง พระสังข์ ฟังกูอยู่ข้างล่าง ขอให้เสียงล้าผู้ข้าม่วนเสมอ นกอุ้มล้า ขอให้เสียงหัวผู้ข้าม่วนเสมอ นก

		สถานีตากต้าน ชาวบ้านฟังแล้วขย้อ้นว่าผู้ ชาติ โอม สะห่มติ” แล้วคุณครูยกมือไหว้ ขึ้นเหนือหัวหนึ่งครั้ง
ขณะทำการแสดง		
๔.	การแสดงชุดที่ ๑ เป็ดวง โดยมีดนตรี นำมา แล้วหมอลำจิวรรณ และ หมอลำแคนเดินออกมา หน้าเวที พร้อม ทั้งนักแสดงนาฏศิลป์	คุณครูฉวีวรรณ แสดงหมอลำโดยการร้อง - ทำนองลำทางยาว บทกลอนเนื้อหา เกี่ยวกับการถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชฯ - ลำทำนองเดี่ยวโจง - ลำทำนองเดี่ยวธรรมดา
๕.	การแสดงชุดที่ ๓ หมอลำกฤษณา บุญแสน	หมอลำกฤษณา บุญแสน ลำทำนองลำ ทางยาว ลำทำนองเดี่ยว ประกอบกับการแสดงจาก วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
๖.	การแสดงชุดที่ ๔ เปิดแผ่นเสียง ประกอบการแสดง	-ทำนองลำทางสั้น กลอนเดินดง แล้วต่อด้วย ทำนองขอนแก่น
๗.	การแสดงชุดที่ ๕ หมอลำอังคณา คุณไชย และลูกศิษย์	ร้องเพลงลูกทุ่ง สลับกับหมอลำ
๘.	การแสดงชุดที่ ๖ อ.วีระศักดิ์ และ หมอลำจุมทอง	อ.วีระศักดิ์ โอ้ทำนองลำทางสั้น หมอลำจุมทอง ลำทำนองลำทางสั้น
๙.	การแสดงชุดที่ ๗ หมอลำเทวี บุตรตัว	หมอลำเทวี บุตรตัว ลำทำนองลำทางยาว แล้วต่อด้วย ลำทำนองเดี่ยวโจง
๑๐.	การแสดงชุดที่ ๘ อาจารย์พร ขงดี	อาจารย์พร ขงดี ลำทำนองเดี่ยวเดือนห้า แล้ว ต่อด้วยลำทำนองตั้งหวาย
๑๑	การแสดงชุดที่ ๙ หมอลำจินตนา	หมอลำจินตนา ลำทำนองขอนแก่น
๑๒.	การแสดงชุดที่ ๑๐ หมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม	หมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม ลำทำนองลำ ทางยาว

	หมอลำมุกดา เมืองนคร ลูกสาวของหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม	หมอลำมุกดา เมืองนคร และลูกสาว ลำ ทำนองเต๋ยโจง แล้วต่อด้วยเต๋ยธรรมดา
๑๓.	จบการแสดง	หมอลำทุกท่านได้ฟ้อนออกมาจากหลังเวที เมื่อเสียงเพลงจบ นักแสดงทุกท่านได้แสดง ความเคารพโดยการถอนสายบัวและคำนับ และหลังจากนั้นพิธีกรออกมากล่าวขอบคุณ และแนะนำการแสดงต่อไป
หลังจากการแสดง		
๑๔.	จัดเก็บสัมภาระ	คุณครูฉวีวรรณ จัดเก็บสัมภาระและเดินจ่าย ค่าตอบแทนให้กับหมอลำท่านอื่นๆที่ มาร่วมแสดงในงาน แล้วเตรียมสัมภาระ เดินทางกลับโดยรถบัสของวิทยาลัยนาฏ ศิลป์ร้อยเอ็ด

การแสดงหมอลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุในครั้งนี้เป็นการแสดงหมอลำแบบเฉพาะกิจ มีการถ่ายทอดสด เพราะฉะนั้นการแสดงทุกรายการนั้นจะต้องกระชับและรัดกุม จึงมีการซ้อมก๊อ การแสดงก่อนที่จะทำการแสดงจริง ดังนั้นรูปแบบการแสดงของหมอลำในครั้งนี้จึงไม่ได้เรียง ลำดับยก หรือลำดับการแสดงที่มีการเขียนในรูปแบบงานวิชาการ ในการแสดงในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการแสดงหมอลำนั้นก็สามารถนำมาปรับเนื้อหา บทขับร้องให้เข้ากับโอกาส และเนื้อหาของงานนั้นได้อย่างชัดเจน หมอลำฉวีวรรณได้กล่าวถึงการเลือกทำนองลำทางยาว และลำทางเต๋ย ที่นำมาแสดงในครั้งนี้ว่า

เป็นทำนองที่สื่ออารมณ์ได้มาก และเหมาะกับการบรรยายเนื้อหาได้ครอบคลุมทั้งหมด แล้วที่เลือกเอาจังหวะเต๋ยมาต่อท้ายนั้นเพื่อให้มีการเปลี่ยนอารมณ์ของคนดูให้ได้เกิด ความสนุกสนานและเข้าใจในเนื้อหาได้ง่าย เหมือนกับเป็นการสรุปนั้นล่ะลูก (ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๘ ธันวาคม ๒๕๕๑)

ตารางสรุปขั้นตอนการแสดงหมอลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ครั้งที่ ๒

งานบุญพะหวัด วัดศรีโนนเรือง จังหวัดขอนแก่น

วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๔

ขั้นตอนที่	รายละเอียด	เนื้อหา
ก่อนการแสดง		
๑.	เตรียมขันไหว้ครู	- ดอกพุด ๑๔ ช่อ - กรวยใบตอง ๘ กรวย ใส่ดอกไม้ กรวยละ ๒ช่อ
๒.	แต่งหน้า แต่งตัว	- ทรงผม หมอลำฉวีวรรณ พันธุ เก้า ผมแล้วมวยไว้ที่ท้ายทอยปักปิ่นสีเงิน - เสื้อผ้า หมอลำฉวีวรรณ เลือกเสื้อ ไหมสีม่วง พาดสไบสีเหลืองทับ นุ่งผ้าซิ่นไหมตัดสำเสร็จสีม่วง รองเท้าสีครีม
๓.	ไหว้ครู ก่อนทำการแสดง	- เตรียมขันครู - ขันเงิน หนึ่งใบ - กรวยดอกไม้ ๕ กรวย (ภายในกรวยประกอบด้วย เทียน ๒ เล่ม, ดอกไม้สีขาว ๒ช่อ) - ไข่ไก่ดิบ ๑ ฟอง - เหล้าขาว ๑ ขวดใหญ่ - เงิน ๖ บาท - ผ้าขาว - พิธีไหว้ครู - เริ่มจากคุณครูฉวีวรรณ นำเอาขันครู มาวางบนหมอน จุด เทียน ๒ เล่มปักไว้ที่ขอบขันครู - ท่องนะโม ๓ จบ - ท่องบทสวดมนต์ ดังนี้ อรหัง สัมมาสัมพุทธ โชภักะวา พุทธังภะคะวันตัง อภิวาเทมิ (กราบ ๑ ครั้ง) สวากขาโต ภะคะวะตา ชัมโม ชัมมังนะมะสามิ (กราบ ๑ ครั้ง) สุปะฏิปัญโญ ภักคะวะโต สวาระกะตัง

		<p>โค สัมมะนะมามิ (กราบ ๓ ครั้ง)</p> <p>- กล่าวคาถาไหว้ครู เบาๆ โอมกะลุกะลุก กุลีปลุกทั้งนะ กุลีปลุกทั้งโม กุลีปลุกทั้งอติปิโส นะ โม พุทธา ยะ นะ มหานิยม โอมะ มหานิยม พุทธ มหานิยม ธรรมหานิยม ยะ เอ็นดูผู้เข้า เตือ ผู้เข้าล่ำใส่ไม้กะหัก ผู้เข้าล่ำใส่ หลักกะกัน ล่ำใส่คนฟังล่ำท้าว อันญา ท้าวฟังอยู่ช่วงล่าง พระสังฆ์ฟังอยู่ ซ้ายซ้าย ขอให้เสียงล่ำผู้ข้าม่วนเสมอ นกอ้อมแล้ว ขอให้เสียงหัวผู้ข้าม่วน เสมอนกสาลิกาตากด้าน ชาวบ้านฟัง แล้วยอฮ้อนว่าผู้เข้าดี โอม สะหัมติ” แล้วคุณครูยกมือไหว้ขึ้นเหนือหัวหนึ่ง ครั้ง</p> <p>- เอื้อม นำมือ ทั้ง สอง ประคองชันกรู แล้วอธิษฐานขอพร ให้ประสบความสำเร็จ เป็นที่นิยมของ ผู้ชม และผู้ฟัง</p>
๔.	ขอขมาต่อเจ้าที่ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์	<p>ครั้งที่ ๑</p> <p>- ขอขมาบริเวณใต้ต้นไม้ใหญ่ จุด รูป ๕ ดอก แล้วปักบริเวณ โคนต้นไม้</p> <p>ครั้งที่ ๒</p> <p>- ขอขมาบริเวณหลังเวที การแสดง จุดรูป ๕ ดอก แล้วปัก บริเวณด้านหลังเวทีการแสดง</p> <p>ครั้งที่ ๓</p> <p>- หมอลำฉวีวรรณ ยกมือ ไหว้ ก่อนที่จะขึ้นเวที</p>

เริ่มทำการแสดง		
๕.	ช่วงที่ ๑	<ul style="list-style-type: none"> - กล่าวต้อนรับแขกผู้มางาน ลับทไหว้ครู ทำนองลำทางสั้น - ลำทำนองลำทางสั้น เนื้อหาเกี่ยวกับบุญเทศน์มหาชาติ และพุทธประวัติ
๖.	ช่วงที่ ๒	<ul style="list-style-type: none"> - ลำทางสั้น กลอนเนื้อหาเกี่ยวกับการทำทาน - ลำทางสั้น กลอนขอศรัทธา - ลำทางสั้น กลอนเนื้อหาของผลบุญ - ลำทางสั้น กลอนเดินดง
๗.	ช่วงที่ ๓	<ul style="list-style-type: none"> - ลำทางยาว เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ผลของการทำบุญ และกล่าวถึงเจ้าภาพ - ลำทำนองลำเตี้ยธรรมดา, เตี้ยพม่า, เตี้ยโจง โดยใช้กลอนเตี้ยวันเพ็ญ
๘.	ช่วงที่ ๔ หมอลำ ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม	<ul style="list-style-type: none"> - ลำทำนองลำทางสั้น บทไหว้ครู - ลำทำนองลำทางสั้น บทขอศรัทธา
๙.	ช่วงที่ ๕ หมอลำฉวีวรรณ	<ul style="list-style-type: none"> - ลำทางยาว กลอนเนื้อหา ทำทาน แล้วหยิบยกเอาพุทธประวัติตอนที่วัสวัตินมาร จึงปกป้องร้าย พระพุทธองค์ แล้วพระแม่ธรณีมาเป็นสักขีพยานในการสั่งสมบุญบารมีของพระองค์ท่าน - ลำทางยาว บทชีวิตชวานา - ลำทำนองลำทางยาว บทกลอนสัมพันธ์ไมตรีไทยกับลาว
๑๐.	ช่วงที่ ๖ หมอลำ อังคณา คุณไชย	<ul style="list-style-type: none"> - ลำกลอนถวายพระพร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

		<ul style="list-style-type: none"> - เพลงสาวภูไทสอนลูก - เพลงสาวอุบลอรรัก - เพลงสาวอีสานลำเพลิน - เพลงสาวอีสานอรรัก
๑๑.	ช่วงที่ ๗ หมอลำฉวีวรรณ	- ลำทำนองลำทางยาว กลอนอำลาทุ่งรวงทอง
๑๒.	ช่วงที่ ๘ หมอลำมุกดาน้อย เมืองนครหมอลำปล.ฉลาดน้อย ส่งเสริม, หมอลำอังคณา คุณไชย	- สลับกันร้องเพลงลูกทุ่งหมอลำ เป็นการแสดงชุดสุดท้าย
จบการแสดง		

การแสดงหมอลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ์ในครั้งที่ ๒ เป็นการแสดงหมอลำกลอนที่มีหมอลำท่านอื่นเข้าร่วมแสดงโดยที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน ไม่เหมือนกับการแสดงหมอลำกลอนในสมัยโบราณที่มีผู้แสดงสองคน ในปัจจุบันการแสดงหมอลำนั้นเจ้าภาพ หรือผู้ว่าจ้างเป็นผู้ที่ได้เลือกหมอลำที่ตนเองชอบมาแสดงโดยไม่ได้คำนึงถึงรูปแบบของการแสดงในสมัยก่อน ส่วนตัวหมอลำเองต้องมีการปรับเปลี่ยนการแสดงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย เครื่องดนตรี โอกาสงาน และผู้ว่าจ้างสำหรับการแสดงหมอลำของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ์นั้น พบว่างานแสดงส่วนใหญ่มักจะมีการแสดงร่วมกับศิลปินหมอลำท่านอื่นๆ เพื่อเป็นการช่วยเสริมหมอลำฉวีวรรณ พันธุ์ เพราะท่านอายุมากแล้วการแสดงคนเดียวทั้งคืนนั้นอาจจะส่งผลเสียต่อสุขภาพ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ชมผู้ฟังได้รับอรรถรสในการฟังหมอลำที่หลากหลาย และเพิ่มความน่าสนใจของการแสดงหมอลำ

บทที่ ๔ บทวิเคราะห์

จากการศึกษาผลงานหมอลำกลอน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากับหมอลำวีรธรรม พันธุ (ดำเนิน) ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) พ.ศ. ๒๕๓๖ ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติชีวิต และผลงานการแสดงของท่าน อีกทั้งยังได้รับการถ่ายทอดบทเพลงต่างๆ ดังนี้ ๑. ลำทำนองลำเดี่ยว ๔ ทำนอง คือ เตี้ยโขง เตี้ยพม่าราชวาน เตี้ยหัวโนนตาล เตี้ยธรรมดา ๒. ลำทำนองลำทางสั้น บทไหว้ครู บทขอศรัทธา ๓. ทำนองลำทางยาวกลอนมิตรภาพสัมพันธ์ไทยกับลาว

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกที่จะทำการวิเคราะห์กลอนลำที่ใช้ในการแสดงหมอลำกลอน ได้แก่ ทำนองลำทางสั้น ทำนองลำทางยาว โดยใช้บทประพันธ์บทเดียวกันคือบทกลอนมิตรภาพสัมพันธ์ไทยกับลาว ของหมอลำวีรธรรมมาวิเคราะห์ ส่วนทำนองลำเดี่ยวโขง เตี้ยพม่าราชวาน เตี้ยธรรมดา โดยเลือกใช้บทประพันธ์ของหมอลำวีรธรรม พันธุที่บรรจุในกลอนถวายพระพร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และเตี้ยหัวโนนตาล เลือกใช้บทที่หมอลำวีรธรรม ประพันธ์ขึ้นใช้ในการแสดงในชุดเดี่ยวเดี่ยว ด้วยเหตุที่ผู้วิจัยเลือกทำการวิเคราะห์บทกลอนลำนี้เพราะว่าทำนองทั้งหมดนั้นปรากฏอยู่ในการแสดงหมอลำกลอน เพื่อให้เห็นองค์ประกอบของกระสวนทำนอง โครงสร้าง และกลวิธีการลำกลอนหมอลำวีรธรรม พันธุ

การวิเคราะห์ครั้งนี้ใช้สัญลักษณ์ในการบันทึกบทร้องหมอลำ เป็นโน้ตเพลงอักษรไทย

การแบ่งวรรคในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยแบ่งตามการกำหนดลมหายใจของหมอลำกลอน เป็นสำคัญ ใช้แคนแปด วรรคดับเสียงร้องและกำหนดโน้ตเพลงตามเนื้อร้องทีละคำ และมีการกำหนดสัญลักษณ์ ในการบันทึกโน้ตดังนี้

จึงหวะฮิสระ กำหนดให้บันทึกเป็นกลุ่มคำ

ไ้อัย ละเพิ่น จังว่า โขง เอ้ย
ซ ม ซ ซ ซ ม ซ คั

การดำเนินทำนอง กำหนดเป็นตารางสองชั้น ๘ ห้อง ชั้นบนเป็นเนื้อร้อง ส่วนชั้นล่างเป็นโน้ตเสียงกำกับ

จังหวะที่ ๑	ห้องที่ ๑	ห้องที่ ๒	ห้องที่ ๓	ห้องที่ ๔
วรรคที่ ๑	อันนี้	สำบายดี	กับอายน้อง	สองฝากฝั่ง
เสียงดนตรี	ซ ซ	ม ล ซ	ล ซ ซ	ซ ค ม

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการบันทึกโน้ตการขับร้องหมอลำ

๑. หมายถึง การกระทบเสียง
๒. # หมายถึง การบากเสียง
๓. ซลซลซล หมายถึง ลูกคอ
๔. โอ หมายถึง เริ่มต้นวรรคหายใจ
๕. (กะ) หมายถึง คำเสริมที่เพิ่มเติมนอกเหนือจากบทกลอน
๖. หมายถึง เสียงสลับใช้สามเสียง
๗. หมายถึง การผันเสียง
๘. หมายถึง การยืดคำ
๙. โขง หมายถึง การเน้นเสียง

การวิเคราะห์ขับร้องหมอลำของคุณครูณวีวรรณ คำเนิน มีรายละเอียดดังนี้

๑. กิตติลักษณ์ (FORM)
๒. บันไดเสียง (SCALE)
๓. จังหวะ (RHYTHM)
๔. การหายใจให้ถูกต้องตามตำแหน่งของวรรคเพลง
๕. ภาสกรทำนอง
๖. การเคลื่อนที่ของทำนอง และการตกแต่งทำนอง

๑. กิตติลักษณ์ (FORM)

ลำทำนองลำทางสั้น มีรูปแบบดังนี้คือ ก/ข/(ค)

โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อน โอ้ลำ, เกริ่น

ข แทน ท่อนบทเพลง

- ก แทน ท่อนลงจบ
 ลำทำนองลำทางยาว มีรูปแบบดังนี้ คือ กข/(ค)
 โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อน โอ้ลำ, เกริ่น
 ข แทน ท่อนบทเพลง
 ค แทน ท่อนลงจบ
 ลำทำนองเต้ยโขง มีรูปแบบดังนี้ คือ กข
 โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อนที่ ๑
 ข แทน การซ้ำของท่อนที่ ๑
- ลำทำนองเต้ยธรรมดา มีรูปแบบดังนี้ คือ กข
 โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อนที่ ๑
 ข แทน การซ้ำของท่อนที่ ๑
- ลำทำนองลำเต้ยพม่าราชวานมีรูปแบบดังนี้ คือ กข
 โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อนที่ ๑
 ข แทน การซ้ำของท่อนที่ ๑
- ลำทำนองเต้ยหัวโนนตาล มีรูปแบบดังนี้ คือ ก
 โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อนที่ ๑

๒. บันไดเสียง (SCALE)

การวิเคราะห์บันไดเสียงหมอลำกลอนนั้น ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดบันไดเสียงโดยใช้แคน
 แปลในการบันทึกเทียบกับเสียงร้อง

ตารางนี้ของการบรรเลงแคนแปล

	โด	ที	เร	มี	ฟา	ซอล	ฟา	ซอล
ซ้าย	○	○	○	○	○	○	○	○
ขวา	○	○	○	○	○	○	○	○
	ลา	โด	ซอล	ลา	ที	เร	มี	ลา

๓. จังหวะ (RHYTHM)

การร้องหมอลำกลอน เป็นการร้องประกอบกับแคนเพียงอย่างเดียวไม่มีเครื่องกำกับจังหวะอื่นเข้ามาบรรเลงร่วมกัน จังหวะของการขับร้องหมอลำนั้นมีจังหวะอิสระและจังหวะที่สม่ำเสมอ

อัตราจังหวะการร้องของหมอลำกลอนทำนองลำทางสั้น เป็นทำนองที่กระชับไม่ช้าจนเกินไปและก็ไม่เร็วจนเกินไป ดังนั้นอัตราจังหวะของหมอลำกลอนน่าจะมีอัตราประมาณอัตราจังหวะสี่สองชั้น ดังตารางตัวอย่าง

อัตราการจังหวะการร้องหมอลำกลอนทำนองลำทางสั้น

----	-- แม่น ภา	----	- น้อ - นาย	- จั้ง ภา สภา	- ทุ - เตื่อ	- ข้า ขอยอ	- มือ - ไหว้
----	-- ซ ซ	----	- คี่ - ล	- ม ม ร	- ม - ซ	- ค ล ซ	- ซ - ค

อัตราการจังหวะสี่สองชั้น

--- ิ่ง	--- ับ	--- ิ่ง	--- ับ	--- ิ่ง	--- ับ	--- ิ่ง	--- ับ
---------	--------	---------	--------	---------	--------	---------	--------

อัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำทางยาว เป็นการร้องทำนองที่อิสระช้าเนิบ เนื้อร้องไม่ตายตัว ดังนั้นอัตราจังหวะของทำนองลำทางยาวเทียบเท่ากับอัตราจังหวะประมาณอัตราจังหวะสี่สามชั้น ดังตารางตัวอย่าง

อัตราจังหวะการร้องหมอลำกลอนทำนองลำทางยาว

อันนี้	ขอสำบาย	กับอ้ายน้อง	สอง	ฝากฝั่ง	มาโสมกัน	เชื่อม	สัมพันธ์
- ซ - ซ	- ม ล ซ	- ล ซ ม	--- ซ	- ค - ม	- ล ล ซ	--- ม	- ซ - ค

อัตราการจังหวะสี่สามชั้น

----	--- ิ่ง	-----	--- ับ	----	--- ิ่ง	-----	--- ับ
------	---------	-------	--------	------	---------	-------	--------

อัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเตี้ยธรรมดา เตี้ยโจง เตี้ยพม่าราชวาน เป็นทำนองที่กระชับและไม่เร็วจนเกินไป ดังนั้น ดังนั้นอัตราจังหวะของหมอลำกลอนทำนองลำเตี้ยเทียบเท่ากับอัตราสี่ชั้นเดียว ดังตารางตัวอย่าง

อัตราจังหวะการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเตี้ยธรรมดา

พระ	ภูบาล	ของเฮา	เหนือเกล้า	ลีเอา	หยังมา	เทียบเท่า	กี่ป่ทอ
ล	ล ม	คี่ ล	ม ซ	ม ซ	ค ล	ซซ	ม ซ ม

อัตราจังหวะการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเตี้ยโจง

----	วโรกาส	มหา	มงคล	น้อมเกล้า	เบื้องบน	--- วิ	มลศรี
------	--------	-----	------	-----------	----------	--------	-------

----	ล ช ม	-ช- คั	- ช- ล	- คั-ช	- ม - ล	--- ล	- ช - มชล
------	-------	--------	--------	--------	---------	-------	-----------

อัตราจังหวะการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเดี่ยวพม่าราชวาน

----	วันที่ห้า	ของเดือน	ธันวาคม	พระมหา	ราชา	จงสุข	เกษม
----	ล ล ล	ม ช	ล ล	คั ล ร	ค ล	ช ค	ร ม

อัตราการจังหวะหนึ่งชั้นเดียว

- นิ่ง - ลับ	- นิ่ง - ลับ	- นิ่ง - ลับ	- นิ่ง - ลับ	- นิ่ง - ลับ	- นิ่ง - ลับ	- นิ่ง - ลับ	- นิ่ง - ลับ
--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

อัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเดี่ยวหัวโนนตาล เป็นทำนองที่ช้า แต่ไม่ช้าจนเกินไป ดังนั้น ดังนั้นอัตราจังหวะของหมอลำกลอนทำนองลำทางเดี่ยวหัวโนนตาลนั้น น่าจะมีอัตราประมาณอัตราจังหวะหนึ่งสองชั้นเดียว ดังตารางตัวอย่าง

อ้ายนี้มา	เสียใจ	ว่าตั้งแต่บ้าน	อ้ายอยู่ห่าง	----	โอ เค	พระนาง	เอย
- ร ม ฟ	- ช - ช	คั ลช ฟ	- ฟ ล ช	----	- คั- ล	- ช- ล	---ช

อัตราการจังหวะหนึ่งสองชั้น

--- นิ่ง	--- ลับ	--- นิ่ง	--- ลับ	--- นิ่ง	--- ลับ	--- นิ่ง	--- ลับ
----------	---------	----------	---------	----------	---------	----------	---------

๔. การแบ่งฉันทลักษณ์ของกลอนลำและการแบ่งลมหายใจ

จากการวิเคราะห์การดำเนินทำนองหมอลำ และการหายใจให้ถูกต้องตามตำแหน่งวรรคเพลงของการร้องหมอลำกลอน ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ พบว่ามีการแบ่งวรรคตอนของคำประพันธ์ตามฉันทลักษณ์ ความยาวในแต่ละวรรคหายใจโดยที่คำนึงถึงความหมายครบถ้วนของประโยค และยังมีการร้องรวบประโยค

๕. กระสวนทำนอง

กระสวนทำนองลำทางยาว

วรรคที่ ๑	- ล ช ช	- ม - ช	- ม - ช	- ช ค ร
วรรคที่ ๒	- ล ช ช	- ม - ช	- ม - ร	- ม ช ค
วรรคที่ ๓	- ล ช ช	- ม - ช	- ม - ช	- ช ค ม
วรรคที่ ๔	- ม ช ร	- ค - ล	- ร - ล	- ค ม ร, (ช)

กระสวนทำนองลำทางสั้น

กระสวนทำนองที่ ๑

วรรคทำ	-ช มล	-ช-ม	-ช-ม	-ม ช ม
วรรครับ	- ม ร ช	-ม-ช	-ม-ร	-ม ช ค

กระสวนทำนองที่ ๒

วรรคทำ	-ช มล	-ช-ม	-ช-ม	-ม ช ม
วรรครับ	- ม ร ช	-ม-ช	-ม-ร	-ม ช ค (ช)

กระสวนทำนองลำเตี้ยโจง

----	-- ล	--- ช	-ม- ล	-ค- ช	-ค- ล	--- ช	-ม- ล
----	- ช-ม	--- ร	-ค-ม	--- ร	-ช-ม	--- ร	-ค- ล
---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล	---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล
----	-- ล	--- ช	-ม- ล	-ค- ช	-ค- ล	--- ช	-ม- ล
----	- ช-ม	--- ร	-ค-ม	--- ร	-ช-ม	--- ร	-ค- ล
---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล	---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล

กระสวนทำนองลำเตี้ยพม่ารำหวาน

----	-ล- ท	-ล-ท	-ล-ช	-ล-ช	-ท-ล	-ช-ค	-ร-ม
----	-ม-ม-	-ล-ช	-ม-ร-	-ค-ร	-ค-ล-ค	---ร	-ม-ร-ค
----	-ล-ค	-ล-ค	-ร-ม	ช-ล	ช-ม	ช-ร	ร-ร
----	-ล-ร	----	-ล-ท	-ล-ช	-ล-ท	-ม-ร	-ท-ล
----	-ล-ร	----	-ล-ท	-ล-ช	-ล-ท	-ม-ร	-ท-ล

กระสวนทำนองลำเตี้ยธรรมดา

-ล-ร	-ล-ร	-ม-รค	-- ล-ล	----	-ช-ม-ช	-ม-ช-ค	-ค-ร-ม
---ล	--ช-ร	--ช-ม	--ร-ช	(---ล)	--ช-ร	--ช-ม	--ร-ช

---ร	-ค-ล-ค	-ค-ร	--ม-ช	---ค	--ร-ม	--ช-ร	-ล-ค
--ล-ช	--ม-ร	--ม-ค	--ม-ช	-ล-ม	-ช-ร	-ค-ร	-ม-ช-ล

กระสวนทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล

---ฟ	ร-ล-ฟ-ช	ค-ล-ช-ฟ	ช-ล-ฟ-ช	---ฟ	ร-ล-ฟ-ช	ค-ล-ช-ฟ	ช-ล-ฟ-ช
---ฟ	ร-ล-ฟ-ช	ค-ล-ช-ฟ	ช-ล-ฟ-ช	---ฟ	ร-ล-ฟ-ช	ค-ล-ช-ฟ	ช-ล-ฟ-ช
-ร-ค-ฟ	--ล-ค	ค-ล-ช-ฟ	ฟ-ช-ล-ค	-ค-ล-ค	ล-ร-ค-ล	ค-ล-ค-ช	ฟ-ร-ฟ-ช
---ฟ	ร-ล-ฟ-ช	ค-ล-ช-ฟ	ช-ล-ฟ-ช	---ฟ	ร-ล-ฟ-ช	ค-ล-ช-ฟ	ช-ล-ฟ-ช

๖. การเคลื่อนที่ของทำนองและ การตกแต่งทำนองลำกลอน

- การเพิ่มคำเสริม
- การเอื้อน โอล้ำ
ตอนกลาง
ลงจบ
- คำและพยางค์ที่ใช้ในการเอื้อน
- การร้องกระทบสองเสียง
- การร้องสะบัดสามเสียง

ประวัติของกลอนลำ สัมพันธ์ไมตรีไทยกับลาว

ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๓ หมอถนัดวิวัฒธรรม พันธุ ได้ตามเสด็จพระราชดำเนิน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แล้วได้ประพันธ์บทกลอนขึ้นเพื่อแสดงหน้าพระที่นั่ง เพื่อให้เห็นถึงการเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื้อหาของกลอนลำเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น เปรียบเสมือนพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของทั้งสองประเทศก็ไม่ได้มีความแตกต่างกันแม้แต่น้อย การคมนาคมขนส่งสะดวกสบาย แม้ว่าจะมีแม่น้ำโขงมาขวางกั้น แต่ไม่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ที่ดีของทั้งสองประเทศ

การนำบทร้องออกแสดง

บทกลอนลำสัมพันธ์ไมตรีไทยกับลาวได้ทำการแสดง ที่สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนื่องในวันชาติลาว ที่เมืองเวียงจันทน์ ถึงสามครั้ง

บันทึกเสียงกลอนลำนี้ให้กับเทศบาลนครพนม เพื่อเป็นการเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ปีพุทธศักราช ๒๕๑๕ แสดงที่วัดลาวพุทธวงศ์ วอชิงตันดีซี ประเทศสหรัฐอเมริกา

บทกลอน สัมพันธไมตรีไทยกับลาว

ทำนองลำทางยาว

โอ้ลำ

ละเพิ่นจั่งว่าโจงเอ๋ย โจงขวางคั่น ปั้นแผ่นดินไว้คนบ่อน ดินฝั่งขวาเป็นบ้านอ้ายดิน
ทางซ้ายเป็นบ้านน้อง เขาเที่ยวชื้อ แม่น้อยยาม

ดำเนินกลอน

(อันนี้ขอ)ตำบายดีกับพี่น้องสองฝากฝั่ง มาโสมกันเชื่อมสัมพันธไมตรีพี่ไทยลาวน้อง
ความปรองดองมีกันมานานล้ำนำกันบ่ได้ขาด เขาคือญาติพี่น้อง พงษ์เชื้อ(ดอก)เผ่าพันธุ์
แม่น้ำโจงว่านั่นคือสายเลือดลาวไทย มิแนวได้ปันกันแบ่งหาหวนอื่น
ไทยลาวถือเป็นที่้องตระกูลเดียวแต่พ่อแม่ อักอยู่ฟ้าแหล่งแหล่ง ใฝ่น้อยสิ ทอเสา
ความปากว่าเพิ่นเว้าเอ็นน้ำบ่าวาวอวอ ศาสนาจอมพุทธ (บ่อน)พระไตรรักษาไว้
ประเพณีไทยลาวนั้น บ่ผิดกันแม่แต่หน่วย
(คิดเบ็งแน) งานกินดอง ออกพรรษาลาพระเจ้า เสา่นั้นบ่ต่างกัน
แม่น้ำโจง(สิ)คั่นตันป่องแปวกระแสด ใจบ่ วน แวละห่างเห เพม้าง
บ่มีทาง(สิ)ลี้มได้ไทยลาวสองฝากฝั่ง ความอักฝั่งผูกแน่น ปานแป้นแผ่นดินกระดาน
แน่นปานลี้ม ตะปุดอกใส่ตีแถม สองตาแนมหากันบ่หวั่นไหวพอดี
มีแต่หนักไปหน้า ปานศิลาคอนนูน แม่น้ำโจงเฮาสีขุนแต่น้ำใจอ้ายน้อง ไสแจ้งดั่งแวนแข็ง
อักกันแน่นอั้งดั่งคือลี้มตอกเมืองลงกา ผินหน้ามาจับมือใส่กันทั้งสองกำ
ทำสนามการค้าหาแนวมาแลกเปลี่ยน มิแนวได้ส่งให้สินค้าก็ส่งถึง
ล้ามาเหิงแล้วอ้ายน้อง (สิ)ขออ่วยลาลง ขอให้ไทยลาวมาอักกันทั้งสองกำ
เอาศีลธรรมมาชูไว้ ไทยกับลาวเจริญส่ง แม่น้ำโจงสิคั่นสะพานนั้นก็ส่งถึง
ทุกมือนี่เฮามีรถแลนข้าม เทียวไต่ไปหากัน เวียงจันทน์กับหนองคายไว้ไปไว้ได้
สะพานไทยลาวนั้น ไปหากันบ่ได้หวั่น เวียงจันทน์บางกอกนั้นเป็นแป้นแผ่นดินเดียว
เจียวคือเทา

(ไอ้คำ, เกริ่น)

ไอ้ ละเพิ่น จังว่า โขง เอ๊ย
ช ม ช ช ช ม ช ค
เพิ่นว่า โข ^{ไอ้} ขวางคัน ปั้นแผ่นดิน ไวกัน บ ^{ไอ้อ่อน}
ช ช ม ช ล ช ค ช ล ช ม ช ม ช ม
คินฝังขวา เป็นบ้าน อ้าย
ช ล ม ช ช ม ม
คินฝังชาย เป็นบ้านนอ ^{อ้อ ออง} อ้อ ออ อ้อ ออ อ้อ ออ ออง
ช ล ช ช ช ม ช ม ช ม ช ม ช ม
เฮาเทียวอ้อ ^{อ้อ อ้อ อ้อ} อ้อ
ช ร ค ล ^{คคคคคคคค} ล
แมน ย่อง ยาม เฮาเทียวอ้อ ^{อ้อ อ้อ อ้อ} อ้อ
ค ร ม ช ช ร ล ^{คค คค คค คค}
แมนย่องยาม สายงามงาม ไอ้ะ ไอ้ ไอ้
ร ม ช ม ล ม ร ม ช
เดอ เฮ้อ เออ นอ อ้อ ออ ^{ออ อ้อ อ้อ อ้อ}
ร ม ร ม ช ม ^{คคคคคคคคคค}
ไอ้ ไอ้ะ ไอ้ ออ ฮ้อ ออช เอ เอ้อ เอ เอ้อ
ค ล ร ค ล ร ค ล ร ค ร ค ล

(ดำเนินกลอน ลำทางยาว)

จังหวะที่ ๑	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	(อัน นี้)	ขอสำบายดี	กับอ้ายน้อง	สองฝากฝั่ง
เสียงคนตรี	- ช - ช	- ม ล ช	- ล ช ช	- ช ค ม
วรรคที่ ๒	มาโฮมกัน	เชื่อมสัมพันธ์	ไมตรี	พี่ไทย ลาวน้อง ▶
เสียงคนตรี	- ล ล ช	- ม ช ล	- ล - ช	ม ช ร ค
วรรคที่ ๓	ความปรองดอง	มีกันมา	นานล้ำ	นำกันบ่ได้ขาด
เสียงคนตรี	- ล ช ช	- ล ช ล	- ล - ช	ม ร ม ช ค
วรรคที่ ๔	เฮา คือญาติ	พี่น้อง	พงศ์เชื้อ	เจ้าเผ่าพันธุ์
เสียงคนตรี	- ม ช ร	- ค - ล	- ร - ค	- ค ม ช

จังหวะที่ ๒	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	แม่นำโขง	วานัน	คือสายเลือด	ลาวไทย
เสียงดนตรี	- ช ล ช	- ช - ช	3 ร ร ค	- ม - ช
วรรคที่ ๒	มีแนวไค้	ปันกัน	แบ่งหา	หวานยื้อ
เสียงดนตรี	- ล ช ช	- ม - ร	- ม ชล	- ช - ค
วรรคที่ ๓	ไทยลาวถือ	เป็นน้อง	ตระกูลเดียว	แต่พ่อแม่
เสียงดนตรี	- ล ล ช	- ช - ช	- ร ม ร	- ช ม ม
วรรคที่ ๔	ฮักอยู่ฟ้า ^{อาอา}	แท้แท้	ผู้ได้น้อย	ตี ทอ เฮา
เสียงดนตรี	ม ช ร ค ล	- ล - ล	- ม ร ล	- ค ม ช

จังหวะที่ ๓	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	ความ	ปากแก้ว	เอ็นน้ำบ่าว	อวาอา
เสียงดนตรี	--- ล	- ช - ช	- ค ร ม	- ร - ร
วรรคที่ ๒	ศาสนา	จอมพุทธ	บ่อนพระไตร	รักษาไว้
เสียงดนตรี	- ม ม ล	- ช - ม	- ช ช ร ช	- ม ช ค
วรรคที่ ๓	ประเพณี	ไทยลาวนั้น	บ่ผิดกัน	แม่แต่น้อย
เสียงดนตรี	- ม ล ล	- ล ช ช	- ช ม ร	- ม ช ม
วรรคที่ ๔	(คิดบั้งแน่) งานกินคอ	ออกพรรษา	ลาพระเจ้า	เฮานั้นบ่ต่าง ^{กัน} สี่
เสียงดนตรี	ร ม ม ช ม ร	- ม ช ล	- ช ร ค	ร ค ค ร ค ร ม

จังหวะที่ ๔	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	แม่นำโขง	สิคั้น	ตันป้อง	แปวกระแสด
เสียงดนตรี	- ช ม ล	- ช ค	3 ร ม	- ร ร ร
วรรคที่ ๒	ใจ บัววัน	แหว เลาะ	ฮ้าง เห ^{เอ็ด}	ดอกเพม้าง
เสียงดนตรี	- ช ล ค	- ล - ช	- ม ร ม ช	- ม ช ค ล
วรรคที่ ๓	บ่มีทาง	สิลี้มได้	ไทยลาว	สองฝากฝั่ง
เสียงดนตรี	- ช ล ล	ม ช ค ล	- ล - ล	- ช ค ม
วรรคที่ ๔	ความฮักฝั่ง ^{อีก}	ปลูกแน่น	ปาน เป็น	แผ่นดิน ^{สำฮาน} กระดาน
เสียงดนตรี	ช ม ร ม ช	- ค - ล	- ร - ค	ร ค ค ร ม ช

จังหวะที่ ๕	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	แนป่านลิ้ม	ตอกไว้	ตะปูใต้	ตีแถม
เสียงดนตรี	- ม ช ม	- ม - ช	- ค ร ม	- ม - ร
วรรคที่ ๒	สองตาแถม	หากัน	บ้วน ไหว	พอดี้
เสียงดนตรี	- ช ช ช	- ม - ร	- ม ช ช	- ร - ค
วรรคที่ ๓	มีแต่หนัก	ไปหน้า	ปานศิลา	คอนุ่น
เสียงดนตรี	- ล ม ช	- ร - ล	- ช ม ล	- ช - ม
วรรคที่ ๔	แม่น้ำโจง (เฮา) ลุง	แต่น้ำใจ	อ้าย ^{อ้ออ้อ} นื่อง	ไสแจ็ง คังแวนแย็ง
เสียงดนตรี	ช ม ล ล ม ช	- ม ช ม	- ร ค ล ล	ร ค ค ม ช

จังหวะที่ ๖	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	ฮักกันแน่น	อิงคิง	คือลิ้มตอก	เมืองลงกา
เสียงดนตรี	- ล ช ม	- ช - ช	- ช ค ค	- ช ช ม
วรรคที่ ๒	ผินหน้ามา	จับมือ	ใส่ ^{อ้ออ้อ} กัน	ทั้งสองกำ
เสียงดนตรี	- ช ม ร	- ม - ร	ม ร ม ช	- ม ช ร ค
วรรคที่ ๓	ทำสนาม	การค้า	หาแนว ^{มา}	แลก เปลี่ยน
เสียงดนตรี	- ล ม ล	- ช - ช	- ม ล ช	- ค - ม
วรรคที่ ๔	มีแนวได้ ^{เออเอ}	ส่งให้	สินค้า	ก็ส่งเถิง
เสียงดนตรี	- ล ล ช ล ค	- ช - ค	- ช - ค	- ค ม ช

จังหวะที่ ๗	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	ล้ามาเหิง	แล้วอ้ายนื่อง	สิขออ่วย	ตาลง
เสียงดนตรี	- ล ล ช	- ม ช ช	- ค ค ม	- ม - ช
วรรคที่ ๒	ขอให้ไทย	ลาวมา	ฮักกัน ^{อ้อ}	ทั้งสองกำ
เสียงดนตรี	- ม ม ช	- ล - ล	- ม ร ช	- ม ช ค
วรรคที่ ๓	เอาศีลธรรม	ชูไว้	ไทยกับลาว	เจริญส่ง
เสียงดนตรี	- ช ม ล	- ช - ค	- ล ช ล	- ม ช ม

วรรคที่ ๔	แม่น้ำโขง	สิคิน	สะพานนั้น	ก็ส่งเสียง
เสียงดนตรี	- ช ม ล	- ช - ด	- ม ช ด	ด ร ม ช
จังหวะที่ ๘	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	ทุกวันนี้	เฮามีรถ	เล่นข้าม	เที่ยวได้ไปหากัน
เสียงดนตรี	- ล ม ช	- ล ช ม	- ช - ด	ช ช ม ช ม
วรรคที่ ๒	เวียงจันทน์กับ	หนองคาย	ง่ายไว	ไปได้
เสียงดนตรี	- ล ช ช	- ม - ล	- ม - ช	- ช - ด
วรรคที่ ๓	สะพานไทย	ลาวนั้น	ไปหากัน	บ่ได้หวั่น
เสียงดนตรี	- ม ล ล	- ล - ช	- ม ช ร	- ม ช ม
วรรคที่ ๔	เวียงจันทน์	บางกอกนั้น	โลกเป็นแปแปเป็น	เจ้าแผ่นดินเดียว
เสียงดนตรี	- ค ล ช	- ม - ช	ด ม ร ม ร	ด ม ร ม ช

ลงจบ

เขี้ยว คือ เทา ฮือ อื้อ /เออ เอ้อ เอย / โอ ็อ ็อ /
ค ล ช ล ค ร ม ช ม ช ม
นื้อ ฮือ อื้อ / ออ ฮือ อื้อ / เอ / โอ ็อ ็อ
ร ม ร ร ม ช ร ค ล ร
เอ้อ เอ้อ เอ้อ เอ้อ เอ้อ เอ้อ / ็อ ็อ ็อ ็อ / โอ ละ นา
ช ร ค ล ล ล ล ล / ค ช ล ค / ร ค ล

การวิเคราะห์ทำนองลำทางยาว

วรรคหายใจที่ ๑ การโอ้คำ(เกริ่น)

โอ้ ละเพิ่น จังว่า โขง เอี้ย
ช ล ช ช ช ม ช ค

การขับร้องทำนองลำทางยาวนั้น ในวรรคหายใจนี้ พบว่า เป็นการร้องเริ่มต้นทำนอง โดยที่มีการบรรเลงแคนนำมาก่อน แล้วเริ่มโดยการร้องเสียงว่า “โอ้” การเคลื่อนที่ของทำนองเพลง จากเสียงที่ ๑ ไปยังเสียงที่ ๒ คำร้องที่ลากเสียงนั้นเป็นการร้องอิสระ มีการเคลื่อนที่เสียงเริ่มต้นคือ

เสียง ซอล ขึ้นไปหนึ่งเสียงคือเสียง ลา มีการเรียงระดับเสียงขึ้นมาจากเสียงซอล แล้วย้อนกลับไปเสียงเดิมเหมือนเสียงที่เริ่มต้น และซ้ำเสียงเดิมทั้งสองพยางค์เสียง และมีการเคลื่อนที่ของเสียงลงมา เป็นเป็นคู่ ๓ แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นไปทีเสียง โดสูง และมีการผันเสียง ในคำร้องสุดท้าย

การแบ่งพยางค์ของวรรคหายใจที่ ๑ พบว่า มีพยางค์ทั้งหมด ๗ พยางค์ เป็นการร้องแบบอิสระ โดยพบการร้องแบบลากเสียง พบกระสวนจังหวะแบบร้องอิสระ

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางยาว อยู่ที่้าวรรคคือเสียง โดสูง

ในวรรคหายใจนี้ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ ดร ม X ซล X

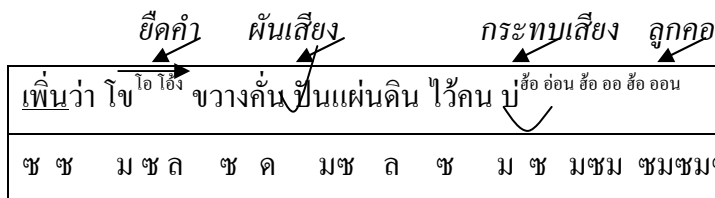
กลวิธี และการตกแต่งท่านองลำทางยาว วรรคหายใจที่ ๑ นี้ พบกลวิธีตกแต่งท่านอง

ดังนี้

- พบการใช้พยางค์เสียงเอื้อนมาใช้ คือคำว่า “ไอ้ย” ในการร้องเสียงแรกของท่านองลำทางยาว สำหรับการถางเสียงยาวนั้นจะไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัว สามารถยืดหยุ่นได้ กล่าวคือสามารถร้องให้ยาวออกไปอีก หรือร้องให้สั้นกว่าเดิมก็ได้ เพื่อแสดงถึงความสามารถของศิลปิน และเพื่อเป็นการปรับระดับของเสียงดนตรีและเสียงร้องให้ตรงกัน

-พบการใช้การร้องผันเสียงมาใช้ในท้าวรรค คือคำว่า “ไอ้ย” เพื่อเป็นการร้องลากเสียงเพื่อที่จะเชื่อมต่อไปในวรรคหายใจที่สอง

วรรคหายใจที่ ๒

การขับร้องท่านองลำทางยาว ในวรรคหายใจที่ ๒ พบ เริ่มจากเสียงที่หนึ่ง ร้องด้วยเสียงซอล แล้วขึ้นเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง เสียงที่สามเคลื่อนลงสองเสียงที่เสียง มี แล้วใช้กลวิธีการร้องยืดเสียง แล้วร้องต่อเนื่องในพยางค์ต่อมา โดยเคลื่อนขึ้นไปสองเสียงที่เสียง ซอล และเคลื่อนขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียง ลา ในเสียงท้ายสองเสียงนั้นปฏิบัติโดยการร้องรวบอย่างรวดเร็ว เพราะว่าเป็นคำร้องเดียวกัน เสียงต่อมาลดลงมาหนึ่งเสียง คือเสียง ซอล แล้วเคลื่อนลงไปสี่เสียงที่ โดต่ำ และพบการร้องผันเสียงเริ่มต้นจากเสียงมี แล้วเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วขึ้นสองเสียงที่เสียง ซอล คำต่อมาเคลื่อนขึ้นไปหนึ่งเสียงคือเสียง ลา แล้วย้อนกลับลงมาที่เสียงเริ่มต้น และเคลื่อนที่ลงมาสองเสียงคือเสียง มี แล้วเคลื่อนขึ้นไปสองเสียงที่เสียง ซอล แล้วลงมาสองเสียงที่เสียง มี ลงจบท้าวรรคด้วยเสียง มี ในคำร้องนี้พบว่ามีการใช้การกระทบเสียงแล้วต่อด้วยการร้องลูกคอ โดยที่เสียงแรกของลูกค่อนั้นเคลื่อนขึ้นไปทีเสียง ซอล เป็นคู่สามกับเสียงท้ายพยางค์ในท้องที่หก แล้วย้อนกลับไปทีเสียง มี ร้องสลับกันอย่างรวดเร็วจำนวนสี่ครั้ง

การกำหนดลมหายใจของวรรคหายใจที่ ๒ พบว่าเป็นการร้องโดยใช้ลมหายใจเดียวร้อง พยางค์เสียงทั้งหมด ๑๓ พยางค์ ช่วงที่มีการผ่อนลมหายใจ คือช่วงที่ร้องลูกคอท้ายวรรค พบกระสวน จังหวะที่เป็นการร้องแบบอิสระ

ลูกคอหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว วรรคหายใจที่ ๒ คือเสียง ซอด และลูกคอกอยู่ที่ ท้ายวรรค คือเสียง มี

ในวรรคหายใจที่ ๒ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ ค ร ม X ซ ล X

ทศวิธีและ การตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคหายใจที่ ๒ พบกลวิธีการตกแต่งทำนอง ดังนี้

- พบการร้องยึดคำ ในห้องเพลงที่สองและห้องเพลงที่สาม เพื่อเป็นการตกแต่งคำ เกิดความแตกต่างจากคำร้องที่ตรงเสียงเดิมคือเสียง ลา การตกแต่งคำร้องนี้จะร้องโดยลากเสียงใน พยางค์แรกยาวแล้วร้องเสียงท้ายด้วยสองเสียงที่มีการเรียงขึ้น ดังตัวอย่าง

โฆง	โอโอง
--- ม	--ซ ล

- พบการร้องผันสองเสียง ในหนึ่งพยางค์เสียง การผันเสียงในคำร้องนี้เป็นการผัน เพื่อให้เสียงร้องในคำต่อไปร้องได้ตรงเสียง

- พบการร้องกระทบเสียง แล้วร้องต่อด้วยลูกคอ โดยที่ร้องต่อมาจากเสียงเดิมในห้องที่หกที่ลงท้ายด้วยเสียง มี การทำลูกคอเป็นการร้องเลียนเสียงจากเสียงท้ายคำร้องพยางค์สุดท้าย ไปอีกเสียงหนึ่งสลับกันไปอย่างรวดเร็ว และความถี่แบบสม่ำเสมอ ความยาวของการใช้ลูกคอนั้น ขึ้นอยู่กับทำนองเพลง ลมหายใจ และความสามารถของศิลปินแต่ละท่าน

คำร้องในการร้องลูกคอในวรรคหายใจที่ ๒ นั้นเป็นการร้องที่ใช้เสียงของสระ ของคำร้องท้ายวรรค สลับกับคำว่า “ฮ่อ” และคำว่า “ออน” สลับกันไปมาด้วยความถี่ที่สม่ำเสมอ

วรรณคดีที่ ๓ และ ๔

ดินฝั่งขวา	เป็นบ้าน	อ้าย
ช	ล	ม
ช	ม	ม
ดินฝั่งซ้าย	เป็นบ้าน	น้อง
ช	ล	ช
ช	ช	ม

ฝั่งเสียง

กระทบเสียง

การขับร้องทำนองลำทางยาว ในวรรณคดีที่ ๓ และ ๔ พบ ๑๔ พยางค์เสียง เสียงแรก ร้องด้วยเสียง ซอล เคลื่อนเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง ลา แล้วลดลงไปสองเสียงที่เสียง มี พบการ ร้องผันเสียงท้าย โดยเคลื่อนที่ของเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล เสียงยาวหนึ่งจังหวะเพราะเป็น การร้องแบบอิสระ มีการซ้ำเสียงเดิมอีกครั้ง แล้วเลื่อนเสียงลงมาสองเสียง คือเสียง มี ในสองพยางค์หลัง และเคลื่อนที่ขึ้นมาสองเสียง คือเสียง ซอล เสียงต่อมามีการเคลื่อนขึ้นมา หนึ่งเสียง คือเสียง ลา แล้วลดลงไปสองเสียงที่เสียง มี แล้วร้องลากเสียงยาวประมาณหนึ่งจังหวะโดย ที่ขึ้นเสียงเดิม เสียงต่อมาเคลื่อนที่ขึ้นจากเสียงเดิมสองเสียงคือเสียง ซอล ซ้ำเสียงเดิมอีกครั้ง แล้วเลื่อนลงมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วก็ย้อนกลับไปยังเสียงตั้งต้น คือเสียง ซอล พบการเอื้อน กระทบเสียงท้ายคำต่อคำสุดท้ายวรรค เป็นเสียงที่ เลื่อนลง ไปสองเสียงที่เสียงมี แล้วเคลื่อนที่กลับไป ยังเสียงตั้งต้นอย่างรวดเร็ว

การแบ่งพยางค์ของวรรณคดี และการกำหนดลมหายใจ วรรคที่ ๓ พบว่า มีพยางค์ ทั้งหมด ๑๒ พยางค์ ใช้หนึ่งลมหายใจที่ยาว และมีการผ่อนลมหายใจที่คำร้องท้ายวรรค พบกระสวน จังหวะแบบการร้องอิสระ

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว วรรณคดีที่ ๓ และ ๔ คือเสียงลูกตกท้าย วรรค ที่ ๓ คือเสียง มี และท้ายวรรคที่ ๔ คือเสียง มี

ในวรรณคดีที่ ๓ และ ๔ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาผล คือ คร ม X ช ล X

กลวิธีและการตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคที่ ๓ และ ๔ พบกลวิธีดังนี้

- พบการตกแต่งคำร้องโดยใช้การร้องกระทบเสียงแบบสองเสียง ในคำร้อง ท้ายวรรคท้ายใจ โดยใช้เสียงสระของตัวท้ายมาร้องควบ โดยลดระดับเสียงลงมาสองเสียง แล้วย้อนกลับไปร้องยังเสียงเดิม

คำร้องที่ใช้ร้องกระทบสองเสียงนั้น พบว่าได้เพิ่มคือคำว่า “ฮือ” แทรกเข้าไป ในคำ ว่า น้อง จนกลายเป็นเสียงสามพยางค์ ดังนี้

น้อง = นอ - ฮือ - ออง

วรรคหายใจที่ ๕ และ ๖

เฮาเทียวยื่อ	อื่อ	ลูกคออ
ซ ร ค ล	คคคคคคคค	ลูกคออ
แมน ย่อง ยาม เฮาเทียว	ยื่อ	อื่อ อื่อ อื่อ อื่อ
ค ร ม	ซ ร	คค คค คค คค

การขับร้องทำนองลำทางยาว ในวรรคหายใจที่ ๕ และ ๖ เสียงแรกร้องด้วยเสียง ซอล โดยการร้องเสียงยาว แล้วลดลงมาสามเสียงจากเสียงเริ่มต้น คือเสียง เร และเลื่อนเสียงลงลงจากเสียงเดิมหนึ่งเสียงคือเสียง โด แล้วพบการลูกคออ โดยที่ลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง ลาต่ำ แล้วเคลื่อนย้อนกลับไปยังเสียงเดิม คือเสียง โด เป็นคู่สาม จำนวนสามครั้ง แล้วลงท้ายลูกคออด้วยเสียง ลาต่ำ แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง โด แล้วเคลื่อนที่เรียงขึ้นอย่างละหนึ่งเสียง คือเสียง เร และมี เสียงต่อมาคือเสียงซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง เร แล้วพบการร้องลากเสียงแบบอิสระประมาณหนึ่งห้องเพลง แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงลาต่ำ ในทำยวรรคพบการใช้ลูกคออโดยใช้เสียงทำยวรรคเป็นเสียงขึ้น สลับกับเสียงที่เพิ่มระดับขึ้นมาสองเสียงที่เสียง โด ซึ่งเป็นคู่สาม สลับไปมา จำนวนสี่ครั้ง

การแบ่งพยางค์ของวรรคหายใจ และกำหนดลมหายใจใช้ลมหายใจเดียว วรรคที่ ๔ พบว่ามีพยางค์ทั้งหมด ๒๕ พยางค์เสียง เป็นการร้องแบบอิสระ พบกระสวนจังหวะอิสระ

ลูกคออหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว วรรคหายใจที่ ๕ และ ๖ คือ เสียง มี และทำยวรรคเสียงเอื้อน คือเสียงลาต่ำ

ในวรรคหายใจที่ ๕ และ ๖ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ ค ร ม X ซ ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคที่ ๕ และ ๖ พบกลวิธีดังนี้

-พบว่ามีกรร้องเอื้อนที่เรียงเสียงสามเสียงแบบแนววิถีลง ในการร้องต่อท้ายคำร้อง โดยใช้คำเอื้อนว่า «เฮอ เอ้อ เอย»

- พบการใช้ลูกคออถึงสองที่ ในการต่อท้ายคำร้องที่ว่ายื่อ เพื่อที่จะลงจบคำ ซึ่งมีช่วงเสียงเป็นคู่สาม ระหว่างเสียง โด และเสียงลาต่ำ จำนวนสี่ครั้ง

วรรคหายใจที่ ๗ และวรรคหายใจที่ ๘

สะบัด				
แมนย่องยาม	สว	ยาม	ยาม	โ๊ะ โ๋ โ๋
ร	ม	ช	ม	ล
ม	ช	ม	ล	ม
ม	ช	ม	ล	ม
เดอ	เอื่อ	เออ	นอ	ฮื่อ
เออ	นอ	ฮื่อ	ฮื่อ	ฮื่อ
อ	ฮื่อ	ฮื่อ	ฮื่อ	ฮื่อ
ร	ม	ช	ม	ล
ม	ช	ม	ล	ม
ม	ช	ม	ล	ม

การขับร้องทำนองลำทางยาว ในวรรคหายใจที่ ๗ และ ๘ เสียงแรกร้องด้วยเสียง เร เคลื่อนที่ขึ้นมาหนึ่งเสียง คือเสียง มี แล้วเพิ่มระดับขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงไปสองเสียงที่เสียง มี พบการร้องลากเสียงประมาณหนึ่งห้องเพลง และเสียงเลื่อนระดับเสียงขึ้นสี่เสียงที่เสียง ลา แล้วเลื่อนลงมาสี่เสียง คือเสียง มี พบการร้องที่เป็นการร้องอิสระ ลากเสียงยาวประมาณสองห้องเพลง พบการเอื้อนแบบสับดสามเสียง ที่เสียง เร แล้วเลื่อนขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มขึ้นไปสองเสียงที่เสียง ซอล หลังจากนั้นเริ่มหายใจใหม่โดยการร้องแบบกระทบเสียง โดยตั้งต้นที่เสียง เร เพิ่มเสียงขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง เร พบการกระทบเสียงเอื้อนในกลุ่มต่อไปเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง มี ในทำยวรรคพบการใช้ ลูกคอก เป็นเสียงที่เพิ่มระดับลงมาห้าเสียงที่เสียง โด แล้วร้องสลับกับเสียง ลา สลับไปมาอย่างรวดเร็ว

การแบ่งพยางค์ และกำหนดลมหายใจ ของวรรคหายใจที่ ๗ และ ๘ พบว่า การเอื้อนเสียงนั้นเป็นการร้องแบบอิสระที่สามารถลากเสียงยาวหรือกำหนดเสียงให้สั้นตามแต่ความสามารถของศิลปิน และการกำหนดลมหายใจนั้นเน้นเอาความหมาย แล้วเริ่มหายใจแบบเต็มปอดเพื่อที่เตรียมร้องเอื้อนในวรรคต่อไป

ลูกคอกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว วรรคหายใจที่ ๗ และ ๘ คือเสียง ลา และเสียง ลาต่ำ

ในวรรคหายใจที่ ๗ และ ๘ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาฆูด คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคที่ ๗ และ ๘ พบกลวิธีดังนี้

- พบว่ามีกรร้องเอื้อนมีการร้องที่เป็นกระสวนทำนองที่มีการร้องแบบสะบัดสามเสียงและกระทบเสียงสองเสียง ตัวอย่างเช่น

การร้องเอื้อนแบบกระทบสองเสียง

เออ เอ้อ เอ่ย
ม ช ม

นอ ฮ้อ ออ
ร ม ร

การร้องเอื้อนแบบสะบัดเสียงสามเสียง

โอ้ โอ้อ โอ้ย
ร ม ช

วรรคหายใจที่ ๕

สามัคเสียง   สบักเสียง   สบักเสียง   บากเสียงและยึดคำ

โอ้ โอ้อะ โอ ออ ฮ้อ ออข	เอ เอ้อ เอ เอ	# เอ้อ	เอ เอ้อ
ค ล ร	ค ล ร	ค ล ร	ร ค

การขับร้องทำนองลำทางยาว ในวรรคหายใจที่ ๕ พบการร้องที่ตั้งต้นวรรคหายใจโดยการเอื้อนสะบัดสามเสียงที่เสียง โด แล้วลดระดับเสียงลงไปสามเสียง คือเสียง ลาต่ำ แล้วเคลื่อนขึ้นไปสี่เสียงที่เสียง เร พบการร้องแบบสะบัดสามเสียงครั้งที่สอง และสาม เหมือนกับกลุ่มครั้งแรก แล้วมีการร้องอิสระโดยการลากเสียงยาวเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง โด แล้วพบการร้องรวบเสียงท้ายพยางค์ โดยเสียงตั้งต้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร ร้องลากเสียงยาวแล้วมารวบเสียงสองเสียงท้ายคือเสียงที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง โด และเสียงลา ตามลำดับอย่างรวดเร็ว

การแบ่งพยางค์ และกำหนดลมหายใจ ของวรรคหายใจที่ ๕ พบว่า มีการกำหนดลมหายใจที่ใช้ลมหายใจเดียว แต่มีการร้องที่มีการลากเสียงยาวตอนท้ายทำให้ช่วยผ่อนลมหายใจในการเอื้อนในท้องเพลงต่อไปได้สะดวก พบกระสวนการร้องแบบอิสระ

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว วรรคหายใจที่ ๕ คือเสียง เร และลูกตกท้ายวรรคคือเสียงลาต่ำ

ในวรรคหายใจที่ ๕ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ ค ร ม X ช ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคหายใจที่ ๕ พบกลวิธีตกแต่งทำนองดังนี้

- พบ การบากทำนองเพื่อลงจบท่อนโอ้ คือเสียงในพยางค์แรกของวรรคหายใจสุดท้ายนั้นจะขึ้นเสียงสูงเพื่อเป็นการเตรียมตัวลงจบวรรคโอ้

ในการบากลงจบทำนองการโอ้ลำทางยาวนั้น จากการสัมภาษณ์คุณครูฉวีวรรณ การลงจบจะนิยม ๒ ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ ๑

โฮ้	โฮ๊ะโโฮ โโฮ	----	เฮ้ เอ๊ะ	เอ๋	เอ เอเอ	เอ	เอ๋
คั	ช ล คั	----	ค ล	ร	ค ร	ค	ล

ลักษณะที่ ๒

โฮ้	โฮ๊ะโโฮ โโฮ	----	เฮ้ เอ๊ะ	เอ	เฮ้ย	อือ ฮี้ ฮือ	ละ นา
คั	ช ล คั	----	ค ล	ร	ร	ค ล ค	ล ลล

(ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๕ เมษายน ๒๕๕๔)

- พบการเอื้อนสะบัดสามเสียง แนววิถีขึ้นแบบไม่เรียงเสียง ดังนี้

โโฮ โโฮ โฮ้ย
ช ล คั

หมอลำฉวีวรรณจะเลือกใช้การลงจบทั้งสองแบบ โดยให้สัมภาษณ์ว่า “แม่ก็ใช้ทั้งสองแบบแล้วแต่ว่าตอนนั้นลมหมดหรือเหนื่อยหรือเปล่า ถ้าเหนื่อยก็จะใช้แบบแรก ถ้าไม่เหนื่อยมากก็จะเลือกใช้แบบที่สอง” (ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๕ เมษายน ๒๕๕๔)

ช่วงดำเนินกลอน

จังหวะที่ ๑

จังหวะที่ ๑	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	(อัน นี้)	ขอสำบายดี	กับอ้ายน้อง	สองฝากฝั่ง
เสียงดนตรี	- ช - ช	- ม ล ช	- ล ช ช	- ช ค ม
วรรคที่ ๒	มาโฮมกัน	เชื่อมสัมพันธ์	ไมตรี	พี่ไทย ลาวน้อง ▶
เสียงดนตรี	- ล ล ช	- ม ช ล	- ล - ช	ม ช ร ค
วรรคที่ ๓	ความปรองดอง	มีกันมา	นานล้ำ	นำกันไปได้ขาด
เสียงดนตรี	- ล ช ช	- ล ช ล	- ล - ช	ม ร ม ช ค
วรรคที่ ๔	เฮา คือ ญาติ	พี่น้อง	พงศ์เชื้อ	เจ้าเผ่า พันธุ์

เสียงดนตรี	- ม ช ร	- ค - ล	- ร - ค	- ค ม ช
------------	---------	---------	---------	---------

การขับร้องช่วงดำเนินทำนองในจังหวะที่ ๑ แบ่งออกเป็น ๔ วรรค ดังนี้

วรรคที่ ๑	(อัน นี้)	ขอสำบายดี	กับอายน้อง	สองฝากฝั่ง
เสียงดนตรี	- ช - ช	- ม ล ช	- ล ช ช	- ช ค ม

วรรคที่ ๑ พบการร้องที่ใช้คำบุพบทมาใช้ในการร้องเริ่มต้นในช่วงดำเนินกลอน เสียงแรกนั้นคือเสียงซอล ร้องลากเสียงยาว แล้วมาการร้องซ้ำในเสียงเดิมอีกครั้งในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่ ๒ พบ สามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปสามเสียงที่เสียงลา แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงซอล ห้องเพลงที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงลา แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงซอล แล้วร้องซ้ำอีกครั้งในเสียงสูง ในห้องเพลงที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำจากเสียงท้ายมา แล้วเคลื่อนที่ลงมาสี่เสียงที่เสียงโด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง มี

ร้องยี่คำ

วรรคที่ ๒	มาโฮมกัน	เชื่อมสัมพันธ์	ไมตรี	พี่ไทย ลาน้อง
เสียงดนตรี	- ล ล ช	- ม ช ล	- ล - ช	ม ช ร ค

วรรคที่ ๒ พบการร้อง ในห้องที่ ๑ สามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียงลา แล้วร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในเสียงที่สามพบว่ามีการเคลื่อนที่ลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ห้องที่ ๒ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนกลับขึ้นไปสามเสียงที่เสียงซอลอีกครั้ง แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นไปอีกหนึ่งเสียงที่เสียง ลา ห้องที่ ๓ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ร้องซ้ำท้ายเสียงเดิม แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ห้องที่ ๔ พบสี่พยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองเสียงจากท้ายเสียงเดิม คือเสียง มี แล้วพบการร้องฉีกคำ คือมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล ร้องลากเสียงยาว แล้วเคลื่อนที่ระดับลงไปสามเสียงที่เสียง เร แล้วเพิ่มแล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงโด

วรรคที่ ๓	ความปรองดอง	มีกันมา	นานล้ำ	นำกันไปได้ขาด
เสียงดนตรี	- ล ซ ซ	- ล ซ ล	- ล - ซ	ม ร ม ซ ด

วรรคที่ ๓ การร้องในวรรคที่สามห้องเพลงที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียง ลา แล้วเคลื่อนที่ลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ในพยางค์ที่สอง แล้วร้องซ้ำในเสียงเดิมในพยางค์สุดท้าย ห้องที่ ๒ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเคลื่อนที่ขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียง ลา แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วย้อนกลับไปร้องซ้ำในเสียงตั้งต้นของห้องเพลงคือเสียงลา ห้องที่ ๓ พบ สองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการร้องซ้ำในเสียงท้ายของห้องที่ ๒ แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงซอล ในห้องที่ ๔ พบห้าพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วเคลื่อนลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร ในพยางค์ที่สอง แล้วเลื่อนเสียงไปยังเสียงเดิมคือเสียง มี แล้วพบเสียงที่มีการเคลื่อนที่ขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล แล้วลงมาสี่เสียงที่เสียงโด

วรรคที่ ๔	เฮ คือ ญาติ	พี่น้อง	วงศ์เชื้อ	เจ้าเผ่าพันธุ์
เสียงดนตรี	- ม ซ ร	- ด - ล	- ร - ด	- ค ม ซ

วรรคที่ ๔ การร้องในวรรคที่ ๔ นั้น ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรก คือเสียง มี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอลในพยางค์ที่สอง แล้วมีการเคลื่อนที่ลงมาสี่เสียงที่เสียง เร ห้องที่ ๒ พบการเคลื่อนที่ของเสียงลงมาที่เสียงโดต่ำ แล้วลดระดับเสียงลงมาอีกสองเสียงที่เสียง ลาต่ำ ในห้องที่ ๓ พบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเคลื่อนที่ขึ้นไปสามเสียงที่เสียง เร แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง โด ห้องที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นการร้องซ้ำเสียงท้ายของห้องที่แล้วมา แล้วเพิ่มเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มระดับขึ้นไปอีกสองเสียงจบด้วยเสียง ซอล

การแบ่งพยางค์ของจังหวะที่ ๑ พบกระสวนจังหวะดังนี้

วรรคที่ ๑	-X -X	- X X X	- X X X	- X X X
วรรคที่ ๒	-X X X	- X X X	- X - X	X X X X

วรรคที่ ๓	- X X X	- X X X	-X -X	X X X X X
วรรคที่ ๔	-X X X	-X -X	-X -X	- X X X

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองล่าทางยาว จังหวะที่ ๑ อยู่ในห้องที่ ๔ คือเสียงสุดท้าย

วรรค

วรรคที่ ๑	ช ช	ม ล ช	ล ช ช	ช ค ม
วรรคที่ ๒	ล ล ช	ม ช ล	ล ช	ม ช ร ด
วรรคที่ ๓	ล ช ช	ล ช ล	ล ช	ม ร ม ช ด
วรรคที่ ๔	ม ช ร	ค ล	ร ด	ค ม ช

ในจังหวะที่ ๑ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ค ร ม X ช ล X

กลวิธี และการตกแต่งท่านองล่าทางยาว วรรคที่ ๔ พบกลวิธีดังนี้

-พบการใช้คำเสริมเข้ามา ในการเริ่มต้นของการดำเนินกลอน คือคำว่า“อันนี้ขอ” ส่วนมาก ก่อนการเริ่มต้นในการร้องหมอลำท่านองล่าทางยาวของหมอลำจิวรรณ พันธุ มักจะร้องคำขึ้นต้นว่า

“เออ อันนี้” “อันนี้” “เอออันนี้ พ่อแม่เอ๊ย” “เออ อันนี้ล่ะจ้ะจ้ะ” เป็นต้น

(จิวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๕ เมษายน ๒๕๕๔)

- พบการร้องฉีกคำ เป็นกลวิธีที่ร้องโดยที่ร้องขึ้นเสียงต้นแล้วลากเสียงยาว พอประมาณ แล้วร้องอีกสองคำหลังติดต่อกัน ยกตัวอย่าง

พิไทย ลาวน้อง ▶
ม ช ร ด

จังหวะที่ ๒

จังหวะที่ ๒	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	แม่น้ำโขง	ว่านั่น	คือสายเลือด	ลาวไทย
เสียงดนตรี	- ช ล ช	- ช - ช	3 ร ร ด	- ม - ช
วรรคที่ ๒	มีแนวได้	ปั่นกัน	แบ่งหา	หวานซื่อ
เสียงดนตรี	- ล ช ช	- ม - ร	- ม ช ล	- ช - ค
วรรคที่ ๓	ไทยลาวถือ	เป็นน้อง	ตระกูลเดียว	แต่พ่อแม่

เสียงดนตรี	- ล ล ช	- ช - ช	- ร ม ร	- ช ม ม
วรรคที่ ๔	ฮักอยู่ฟ้า ^{อาอา}	ແທ່ແທ່	ผู้ไฉ่หน้อ	ลี ทอ เฮา

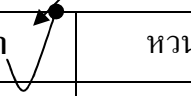
การขับร้องทำนองลำทางยาว จังหวะที่ ๒ แบ่งออกเป็น ๔ วรรค ดังนี้

วรรคที่ ๑

วรรคที่ ๑	แม่นำโขง	ว่านั้	คือสายเลือด	ลาวไทย
เสียงดนตรี	- ช ล ช	- ช - ช	3 ร ร ค	- ม - ช

วรรคที่ ๑ การร้องห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง ซอล แล้วเลื่อนระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงลา แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำในเสียงเดิม คือเสียงซอล แล้วซ้ำในเสียงพยางค์ที่สองอีกครั้ง ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับลงสามเสียงที่เสียงเร แล้วร้องซ้ำในเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง แล้วเลื่อนที่ลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง โด ในห้องที่ ๔ พบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงสองเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มระดับเสียงสองเสียงที่เสียง ซอล

วรรคที่ ๒

วรรคที่ ๒	มีแนวไฉ่	ป็นกัน	แบ่ง หา 	หวานยื้อ
เสียงดนตรี	- ล ช ช	- ม - ร	- ม ชล	- ช - ค

วรรคที่ ๒ พบการร้องห้องเพลงที่ ๑ มีสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง ลา แล้วมีการเลื่อนที่ลงที่ลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์สุดท้าย ห้องเพลงที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงสองเสียงที่เสียง มี แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล และพบการร้องตัวเสียงไปที่เสียง ลา ห้องที่ ๔ พบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับลงมาห้าเสียงที่เสียง โด

วรรคที่ ๓

วรรคที่ ๓	ไทยลาวถื	เป็นน้อง	ตระกูลเดียว	แต่พ่อแม่
เสียงดนตรี	- ล ล ช	- ช - ช	- ร ม ร	- ช ม ม

วรรคที่ ๓ พบการร้องในห้องที่ ๑ สามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียง ลา มีการร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกและเสียงที่สองนั้นเป็นเสียงที่มีการซ้ำเสียงเดิม ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง เร แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงเร ห้องเพลงที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วร้องซ้ำเสียงเดิมอีกครั้ง

วรรคที่ ๔

สะบัด

วรรคที่ ๔	อักขรวิธี ^{อาอา}	ແລ່ ແລ່	ผู้ได้น้อย	ลี ทอ เฮา
เสียงดนตรี	- ม ช ร ด ล	- ล - ล	- ม ร ล	- ค ม ช

วรรคที่ ๔ พบการร้องในห้องที่ ๑ หกพยางค์เสียง ในเสียงแรกคือเสียง มี แล้วมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียงซอลในพยางค์ที่สอง และในห้องนี้พบการร้องสะบัดสามเสียง โดยที่เริ่มจากเสียง เร แล้วร้องลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง ในพยางค์ที่สามลดระดับเสียงลงมาอีกสองเสียงคือเสียง ลาต่ำ ห้องที่ ๒ พบว่ามีการร้องขึ้นเสียงเดิมที่เสียง ลาต่ำ ทั้งสองพยางค์เสียง ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสี่เสียงที่เสียง มี และลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง ลาต่ำ ห้องเพลงที่ ๔ พบสามพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง โด และเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มขึ้นไปอีกสองเสียงที่เสียง ซอล

การแบ่งพยางค์ของจังหวะที่ ๒ พบกระสวนจังหวะดังนี้

วรรคที่ ๑	XXX	XX	XXX	XX
วรรคที่ ๒	XXX	XX	X XX	XX
วรรคที่ ๓	XXX	XX	XXX	XXX
วรรคที่ ๔	XX XXX	XX	XXX	XXX

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองล่าทางยาว จังหวะที่ ๒ อยู่ในห้องที่ ๔ คือเสียงสุดท้าย

วรรค

วรรคที่ ๑	ช ล ช	ช ช	ร ร ค	ม ช
วรรคที่ ๒	ล ช ช	ม ร	ม ชล	ช ค
วรรคที่ ๓	ล ล ช	ช ช	ร ม ร	ช ม ม

วรรคที่ ๔	ม ช ร ค ล	ล ล	ม ร ล	ค ม ช
-----------	-----------	-----	-------	-------

จังหวะที่ ๒ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ ค ร ม X ช ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคที่ ๔ พบกลวิธีดังนี้

-พบการใช้การร้องผันเสียงท้าย ในวรรคที่ ๒ ห้องเพลงที่ ๓ เป็นกลวิธีที่ร้องเปลี่ยน

เสียงท้ายเสียงอย่างรวดเร็ว

- พบการร้องสลับสามเสียง เป็นกลวิธีที่ร้อง โดยที่ร้องขึ้นเสียงต้นแล้วเปลี่ยนเสียง

อีกสองเสียง

จังหวะที่ ๓

จังหวะที่ ๓	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	<u>ความ</u>	ปากแก้ว	เ็นน้ำบัว	อวาอา
เสียงดนตรี	---ล	- ช - ช	- ค ร ม	- ร - ร
วรรคที่ ๒	<u>ศาสนา</u>	จอมพุทธ	บ่อนพระไตร	รักษาไว้
เสียงดนตรี	- ม ม ล	- ช - ม	- ช ช ร ช	- ม ช ค
วรรคที่ ๓	<u>ประเพณี</u>	ไทยลาวนั้น	บ่ผิดกัน	แม่แต่น้อย
เสียงดนตรี	- ม ล ล	- ล ช ช	- ช ม ร	- ม ช ม
วรรคที่ ๔	(คิดเบิ่งแม่) งานกินคอง	ออกพรรษา	ลาพระเจ้า	เฮนั่นบ่ตัง...กัน
เสียงดนตรี	ร ม ม ช ม ร	- ม ช ล	- ช ร ค	ร ค ค ร ค ร ม

การขับร้องช่วงดำเนินทำนองในจังหวะที่ ๓ แบ่งออกเป็น ๔ วรรค ดังนี้

วรรคที่ ๑

วรรคที่ ๑	<u>ความ</u>	ปากแก้ว	เ็นน้ำบัว	อวาอา
เสียงดนตรี	---ล	- ช - ช	- ค ร ม	- ร - ร

วรรคที่ ๑ ห้องที่ ๑ พบหนึ่งพยางค์เสียงคือเสียง ลา ในห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล แล้วร้องซ้ำในเสียงเดิมอีกครั้งในพยางค์ ที่สอง ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียง โด เคลื่อนที่ขึ้นไปตัวละหนึ่งเสียง คือเสียง เร และมี ตามลำดับ ในห้องที่ ๔ พบสองพยางค์เสียง เป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร แล้วร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง

วรรคที่ ๒

ผันเสียง

วรรคที่ ๒	ศาสนา	จอมพุทธ	บ่อนพระไตร	รักษาไว้
เสียงคนตรี	- ม ม ล	- ช - ม	- ช ช ร ช	- ม ช ด

วรรคที่ ๒ ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียงเสียงแรกนั้นเป็นเสียงมี แล้วร้องซ้ำเสียงเดิม ในพยางค์ที่สอง ในพยางค์ที่สามนั้นเป็นเสียงที่มีการเคลื่อนที่ของเสียงขึ้นไปสามเสียงที่เสียง ลา ห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วเคลื่อนที่ลงมาสองเสียงที่เสียง มี ในห้องเพลงที่สามพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียง ที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอล แล้วร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ส่วนพยางค์ ที่สามนั้นพบการร้องผันท้ายเสียง คือเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาสามเสียงที่เสียง เร แล้ว ร้องโดยที่เคลื่อนเสียงขึ้นไปสามเสียงที่เสียง ซอล ในห้องที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็น เสียงที่มีการลดระดับเสียงสองเสียงที่เสียงมี แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปที่สองเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับ เสียงลงมาสี่เสียงจบด้วยเสียง โด

วรรคที่ ๓

วรรคที่ ๓	ประเพณี	ไทยลาวนั้น	บ่ผัดกัน	แม่แต่น้อย
เสียงคนตรี	- ม ล ล	- ล ช ช	- ช ม ร	- ม ช ม

วรรคที่ ๓ ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง มี ในพยางค์ที่สอง และสามเป็น เสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ลา ห้องที่ ๒ พบสามพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียง ที่ร้องซ้ำเสียงท้ายจากห้องเพลงที่ ๑ เสียงในพยางค์ที่สองและสามนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับลงมา หนึ่งเสียงคือเสียง ซอล ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการร้องซ้ำเสียงเดิม

จากท้ายห้องเพลงที่ ๒ แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง มี และในพยางค์สุดท้ายลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร ในห้องเพลงที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง มี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาจบที่เสียงตั้งต้นของห้องเพลง คือเสียงมี

วรรคที่ ๔				ยึดคำ สบัด
วรรคที่ ๔	(คิดเบิ่งแน) งานกินดอง	ออกพรรษา	ลาพระเจ้า	เฮนั่นบ่ คัง - กั๊ว
เสียงคนตรี	ร ม ม ช ม ร	- ม ซ ล	- ช ร ค	ร ค ค ร ค ร ม

วรรคที่ ๔ ห้องที่ ๑ พบ หกพยางค์เสียง ในสามพยางค์เสียงแรกนั้นเป็นคำบุพบทเข้ามาเสริมในตอนต้นของวรรคที่ ๔ เสียงแรกคือเสียง เร แล้วเพิ่มระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สาม เนื้อร้องจริงพยางค์เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียง มี ในพยางค์สุดท้ายของห้องเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงเร ในห้องที่ ๒ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่การเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มขึ้นไปอีกสองเสียงที่เสียง ซอล และ เสียงลา ตามลำดับ ในห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ในพยางค์ที่สองลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง เร แล้วลดลงมาอีกหนึ่งเสียงที่เสียง โด ในพยางค์เสียงที่สามห้องที่ ๔ พบ ห้าพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง เร แล้วลดระดับลงมาเสียงเดิมคือเสียง โด พยางค์ที่สามนั้นเป็นเสียงที่ร้องซ้ำเสียงเดิม แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปสองเสียงที่เสียงเร ในพยางค์ที่ห้าพบกลวิธีการร้องโดยใช้การร้องแบบฉีกคำโดยที่ เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงเป็นเสียงหลัก ใช้การร้องลากเสียงยาวพอประมาณ ในคำร้องต่อไปนั้นพบเสียงที่เคลื่อนที่ขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร แล้วยังพบการเอื้อนแบบสบัดสามเสียงต่อท้ายคำร้องสุดท้ายโดยที่เสียงร้องในคำสุดท้ายนั้นลงระดับมาหนึ่งเสียงคือเสียงโด เป็นเสียงตั้งต้น แล้วร้องขึ้นไปทีหนึ่งเสียงด้วยการเอื้อนคำว่า “อือ” คือเสียงเร และ “อือ” คือเสียงมีอย่างรวดเร็วจึงต่อเนื่อง

การแบ่งพยางค์ของจังหวะที่ ๓ พบกระสวนจังหวะดังนี้

วรรคที่ ๑	--X	- X - X	-XXX	- X - X
วรรคที่ ๒	- XXX	- X - X	X X XX	-X X X

วรรคที่ ๓	-X X X	-X X X	- X X X	X X - X
วรรคที่ ๔	XXX X X X	- X X X	- X X X	X X XX X ^{XX}

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองล่าทางยาว จังหวะที่ ๓ อยู่ในห้องที่ ๔ คือเสียงสุดท้าย

วรรค

วรรคที่ ๑	ล	ช ช	ค ร ม	ร ร
วรรคที่ ๒	ม ม ล	ช ม	ช ช ร ช	ม ช ค
วรรคที่ ๓	ม ล ล	ล ช ช	ช ม ร	ม ช ม
วรรคที่ ๔	ร ม ม ช ม ร	ม ช ล	ช ร ค	ร ค ค ร ค ร ม

จังหวะที่ ๓ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ค ร ม X ช ล X

กลวิธี และการตกแต่งท่านองล่าทางยาว วรรคที่ ๔ พบกลวิธีดังนี้

- พบการใช้การร้องผันเสียงท้าย ในวรรคที่ ๒ ห้องเพลงที่ ๓ เป็นกลวิธีที่ร้องเปลี่ยนเสียงท้ายเสียงอย่างรวดเร็ว

- พบการร้องฉีกคำในวรรคที่ ๔ ห้องเพลงที่ ๔ และพบการร้องสะบัดสามเสียงต่อท้าย ในการร้องฉีกคำนั้นเป็นการร้องลากเสียงในพยางค์ที่สี่ยาวพอประมาณ แล้วต่อด้วยการร้องสะบัดสามเสียงต่อท้าย

- พบการใช้เสียงเอื้อนร้องต่อท้ายคำร้อง ดังนี้ คือ "อื้อ" และ "อื้อ"

จังหวะที่ ๔	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	แม่น้ำโขง	ลิ้น	ตันป่อง	แปวกระแเส
เสียงดนตรี	- ช ม ล	- ช - ค	- ร - ม	- ร ร ร
วรรคที่ ๒	ใจ บวน	แวงละ	ฮ้าง เท	ดอกพุ่ม
เสียงดนตรี	- ช ล ค	- ล - ช	- ม ร ม ช	- ม ช ค ล
วรรคที่ ๓	บ่มีทาง	ลิ้มได้	ไทยลาว	สองฝากฝั่ง
เสียงดนตรี	- ช ล ล	ม ช ค ล	- ล - ล	- ช ค ม
วรรคที่ ๔	ความฮักฝั่ง	ปลุกแน่น	ปาน เป็น	แผ่นดิน กระดาน
เสียงดนตรี	ช ม ร ม ช	- ค - ล	- ร - ค	ร ค ค ร ม ช

จังหวะที่ ๔ แบ่งออกตามฉันทลักษณ์คำประพันธ์ได้ ๔ วรรค ดังนี้

วรรคที่ ๑

วรรคที่ ๑	แม่น้ำโขง	ลิ้น	ตันป่อง	แปวกระแสด
เสียงดนตรี	- ช ม ล	- ช - ด	- ร - ม	- ร ร ร

วรรคที่ ๑ ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียงซอล เสียงพยางค์ที่สองเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปร้องในเสียงเริ่มต้นอีกครั้ง ในห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงพยางค์แรกเป็นเสียงที่ร้องซ้ำเสียงเดิม แล้วลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียงโด ซึ่งเป็นเสียงประธาน ในห้องที่ ๓ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มเสียงหนึ่งที่ละเสียงที่เสียง เร และมี ตามลำดับ ในห้องเพลงที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง ทั้งสามพยางค์เสียงอยู่ในระดับเสียงเดียวกัน เป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร

วรรคที่ ๒	การยึดคำ		สะบัด	ผันเสียง
วรรคที่ ๒	ใจ บัว	แหว เลาะ	ฮ้าง เห	ดอกพุ่ม
เสียงดนตรี	- ช ล ค	- ล - ช	- ม ร ม ช	- ม ช ค ล

วรรคที่ ๒ ห้องที่ ๑ พบกลวิธีการร้องฉีกคำ ในพยางค์ที่ ๑ เริ่มต้นที่เสียงซอล เป็นเสียงขึ้น ร้องลากเสียงพอประมาณ แล้วร้องรวบท้ายสองคำหลัง โดยที่เสียงมีการเคลื่อนที่ขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงลา แล้วเพิ่มขึ้นอีกสองเสียงที่เสียงโดสูง ห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ร้องซ้ำจากเสียงเดิม แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงซอล ห้องที่ ๓ พบสี่พยางค์เสียง โดยแบ่งออกเป็นเสียงคำร้องสองเสียง เสียงการเอื้อนอีกสองเสียง เสียงคำร้องแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี เสียงคำร้องที่สองพบการสับสามเสียงโดยที่เป็นเสียงร้องเป็นเสียงที่หนึ่งแล้วร้องเอื้อนต่อท้ายอีกสองเสียง ดังนี้ เสียงคำร้องแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงเร แล้วร้องเอื้อนขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มขึ้นไปอีกสองเสียงที่เสียงซอล ในห้องที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียงมี ต่อมาในเสียงที่สองมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล แล้วลดระดับลงมาจบสี่เสียงที่เสียงโด ซึ่งเป็นเสียงประธานแล้วผันเสียงลงไปสองเสียงที่เสียงลาตัวอย่างรวดเร็ว

วรรคที่ ๓

วรรคที่ ๓	บ่มีทาง	ลิ้มได้	ไทยลาว	สองฝักฝั่ง
เสียงดนตรี	- ช ล ล	ม ช ค ล	- ล - ล	- ช ค ม

วรรคที่ ๓ ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียงซอล แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงลา และร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สาม ห้องที่ ๒ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงมิ แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล ในพยางค์ที่สามพบการผันเสียงในลักษณะลงต่ำ โดยที่เสียงคั่นนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาสี่เสียงที่เสียงโด แล้วผันเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงลาต่ำ ห้องที่ ๓ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาอย่างรวดเร็วที่เสียงเจ็ดเสียงที่เสียงลาสูง ซึ่งเป็นคู่แปด แล้วร้องซ้ำในเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ห้องเพลงที่ ๔ พบ สามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับลงมาหนึ่งเสียง แล้วลดระดับลงมาสี่เสียงที่เสียงโด แล้วเพิ่มระดับขึ้นมาสองเสียงที่เสียงมิ

วรรคที่ ๔	สระบังคับ	ยี่คำ	สระบังคับ	ผันเสียง
วรรคที่ ๔	ความอักษิ่ง ^{อือ อือ}	ปลูกแน่น	ปาน เป้น	แผ่นดิน กระจาด ^{อ่า ฮ่าน}
เสียงดนตรี	ซ ม ร ม ซ	- ด - ลุ	- ร - ด	ร ด คร ม ซ

วรรคที่ ๔ ห้องที่ ๑ พบห้าพยางค์เสียง แบ่งออกเป็นสามเสียงคำร้อง และสองเสียงคำเอื้อน เสียงแรกพบคำร้องคือเสียงซอล แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียงมิ และลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร ซึ่งเป็นเสียงคั่นของการร้องสระบังคับเสียง เสียงเอื้อนที่นำมาใช้ต่อท้ายในคำร้องสุดท้าย คือคำว่า “อือ” เป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง แล้วคำว่า “อือ” ซึ่งเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงสองเสียงที่เสียงซอล ห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสี่เสียง ที่เสียงโด แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงลาต่ำ ห้องที่ ๓ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงเร แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงโด ห้องที่ ๔ พบหกพยางค์เสียง แบ่งเป็นพยางค์เสียงคำร้องสามเสียง และเสียงคำเอื้อน สามเสียง เสียงคำร้องเสียงพบกลวิธีการฉีกคำร้องซึ่งคำแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงเร ร้องลากเสียงพอประมาณ แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงโด หลังจากการฉีกคำแล้วพบการร้องสระบังคับเสียง โดยที่เสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิม แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาทีละหนึ่งเสียงคือเสียง “ฮ่า” ที่เสียงเร และ “ฮ่าน” คือเสียงมิ ตามลำดับ แล้วร้องลากเสียงยาว ในเสียงเอื้อนสุดท้ายพบกลวิธีการร้องผันเสียงโดยการร้องเปลี่ยนเสียงอย่างรวดเร็วขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล ซึ่งเป็นคู่สี่ของเสียงท้าย

การแบ่งพยางค์ของจังหวะที่ ๔ พบกระสวนจังหวะดังนี้

วรรคที่ ๑	XXX	XX	XX	X X X
วรรคที่ ๒	X X X	XX	X XXX	XX XX
วรรคที่ ๓	XXX	X X XX	XX	X X X
วรรคที่ ๔	X X X ^{xx}	X X	X X	X X XXX

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว จังหวะที่ ๔ อยู่ในห้องที่ ๔ คือเสียงสุดท้ายวรรค

วรรคที่ ๑	ช ม ล	ช ด	ร ม	ร ร ร
วรรคที่ ๒	ช ล ค	ล ช	ม ร ม ช	ม ช ค ล
วรรคที่ ๓	ช ล ล	ม ช ค ล	ล ล	ช ค ม
วรรคที่ ๔	ช ม ร ม ช	ค ล	ร ค	ร ค ร ม ช

จังหวะที่ ๔ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ คร ม X ช ล X

ทลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว จังหวะที่ ๔ พบทลวิธีดังนี้

- พบทลวิธีการร้องสะบัดเสียง ในวรรคที่ ๒ ในวรรคที่ ๒ ห้องที่ ๓, วรรคที่ ๔ ห้องที่ ๑, วรรคที่ ๔ ห้องที่ ๔

- พบการร้องฉีกคำในวรรคที่ ๒ ห้องเพลงที่ ๑ และวรรคที่ ๔ ห้องที่ ๔ พบการร้องสับสามเสียงต่อท้าย ในการร้องฉีกคำนั้นเป็นการร้องลากเสียงในพยางค์ที่สี่ยาวพอประมาณ แล้วต่อด้วยการร้องสับสามเสียงต่อท้าย

- พบการร้องผันเสียง ในเสียงท้ายวรรคที่ ๔ คือการร้องลากเสียงยาวพอประมาณ แล้วเปลี่ยนเสียงอย่างรวดเร็ว ในการเปลี่ยนเสียงสูงอย่างรวดเร็วนั้น เมื่อฟังแล้วทำให้รู้สึกเหมือนกับการตกใจหรือสะดุ้ง

- พบการใช้เสียงเอื้อน ดังนี้ คือ เอ, เอ้, อ้อ, อื้อ, อ่า, อ่าน, ฮื้อ

จังหวะที่ ๕

จังหวะที่ ๕	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	แน่นปานลิม	ตอกไว้	ตะปูใส่	ตีแถม
เสียงดนตรี	- ม ช ม	- ม - ช	- คร ม	- ม - ร
วรรคที่ ๒	สองตาแนม	หากัน	บ้านไหว	พอดี้
เสียงดนตรี	- ช ช ช	- ม - ร	- ม ช ช	- ร - ค
วรรคที่ ๓	มีแต่หนัก	ไปหน้า	ปานศิลา	คอนุ่น
เสียงดนตรี	- ล ม ช	- ร - ล	- ช ม ล	- ช - ม

วรรคที่ ๔	แม่น้ำโขง (ฮา) ลี ขุน	แต่น้ำใจ	อ้าย ^{อาอ้าย} น้อง	ใสแจ้ง ดังแว่นแย้ง
เสียงดนตรี	ช ม ล ล ม ช	-ม ช ม	- ร ค ล ล	ร ค ค ม ช

จังหวะที่ ๕ แบ่งตามฉันทลักษณ์ประพันธ์ได้ ๔ วรรค ดังนี้

วรรคที่ ๑

วรรคที่ ๑	แนบปานลิม	ตอกไว้	ตะปูใส่	ตีแถม
เสียงดนตรี	- ม ช ม	- ม - ช	- ค ร ม	- ม - ร

วรรคที่ ๑ ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง มี แล้วมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล แล้วลดระดับลงมาที่เสียงตั้งต้น ห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงพยางค์แรกเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิม แล้วเสียงที่สองพบว่า เป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล ห้องเพลงที่ ๓ พบ สามพยางค์เสียง เสียงพยางค์แรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาที่เสียงที่เสียง โด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาทีละหนึ่งคือเสียงเร และมี ห้องเพลงที่ ๔ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการร้องซ้ำในระดับเสียงเดิม แล้วมีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงเร

วรรคที่ ๒

วรรคที่ ๒	สองตาแถม	หากัน	บ้าน ไหว	พอดี้
เสียงดนตรี	- ช ช ช	- ม - ร	- ม ช ช	- ร - ค

วรรคที่ ๒ ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียงซอล เสียงที่ ๒ และสาม เป็นการร้องที่ซ้ำเสียงเดิมจากพยางค์ที่หนึ่ง ห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงสองเสียงที่เสียงมี และลดระดับเสียงลงมาอีกหนึ่งเสียงที่เสียง เร ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียงมี เสียงที่สองและสามเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล เสียงในพยางค์สุดท้ายพบกลวิธีการร้องเน้นเสียง เพื่อเป็นการเพิ่มอรรถรสใน ห้องที่ ๔ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกของห้องเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงเร และเสียง โดลงไปตามลำดับ

วรรคที่ ๓

วรรคที่ ๓	มีแต่หนัก	ไปหน้า	ปานศิลา	คอนุ่น
เสียงดนตรี	- ล ม ช	- ร - ล	-ช ม ล	- ช - ม

วรรคที่ ๑ ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง ลา แล้วมีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล ห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงเร แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงลาต่ำ ห้องเพลงที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มเสียงขึ้นมาหกเสียงที่เสียงซอล แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียงมี และมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงลา ห้องที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงมาหนึ่งเสียงคือเสียงซอล แล้วลดระดับลงมาอีกสองเสียงที่เสียงมี

วรรคที่ ๔	บุพพท	สะบัด		
วรรคที่ ๔	<u>แม่น้ำโขง</u> (เฮา) ลี ขุน	แต่น้ำใจ	อ้าย ^{อาอา} นื่อง	ไสแจ้ง ดังแว่นแย้ง
เสียงคนตรี	ช ม ล ฏ ม ช	-ม ช ม	- ร ค ฏ ฎ	ร ค ค ม ช

วรรคที่ ๔ ห้องที่ ๑ พบ หกพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียงซอล แล้วมีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงลา ในพยางค์ที่สี่พบการเพิ่มคำบุพพทเข้ามาเสริมมีระดับเสียงที่ซ้ำในเสียงเดิม แล้วมีการลดระดับลงมาสามเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงข้างต้นไปสองเสียงในพยางค์สุดท้ายของห้องที่ ๑ คือเสียงซอล ห้องที่ ๒ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนกลับไปเสียงเดิมคือเสียงซอล แล้วย้อนกลับลงมาสองเสียงที่เสียงซอล ห้องเพลงที่ ๓ พบการร้องโดยใช้กลวิธีการสะบัดเสียงโดยที่เริ่มจากเสียงเร แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงโด แล้วลดระดับเสียงลงมาอีกสองเสียงที่เสียงลาต่ำ หลังจากการร้องสะบัดสามเสียงแล้ว พบหนึ่งพยางค์ร้องต่อท้ายเป็นเสียงที่ร้องซ้ำเสียงเดิม ในห้องเพลงที่ ๔ พบห้าพยางค์เสียง เสียงพยางค์แรกของห้องเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงเร แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงคือเสียงโด ในเสียงพยางค์ที่สามพบการร้องซ้ำเสียงเดิมอีกครั้ง เสียงต่อมามีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงมี ในเสียงสุดท้ายเป็นเสียงที่มีเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียงซอล

การแบ่งพยางค์ของจังหวะที่ ๕ พบกระสวนจังหวะดังนี้

วรรคที่ ๑	X X X	X X	X X X	X X
วรรคที่ ๒	X X X	X X	X X X	X X
วรรคที่ ๓	X X X	X X	X X X	X X
วรรคที่ ๔	X X X X X X	X X X	X ^{xx} X	X X X X X

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว จังหวะที่ ๕ อยู่ในห้องที่ ๔ คือเสียงสุดท้ายวรรค

วรรคที่ ๑	ม ช ม	ม ช	ค ร ม	ม ร
วรรคที่ ๒	ช ช ช	ม ร	ม ช ช	ร ค
วรรคที่ ๓	ล ม ช	ร ล	ช ม ล	ช ม
วรรคที่ ๔	ช ม ล ล ม ช	ม ช ม	รค ล ล	ร ค ค ม ช

ในจังหวะที่ ๕ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจุมล คือ ค ร ม X ช ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว จังหวะที่ ๕ พบกลวิธีดังนี้

- พบกลวิธีการเพิ่มคำบุพบทในวรรคที่ ๔ ห้องเพลงที่ ๑ เพื่อให้ความหมายของประโยคนั้นสมบูรณ์

- พบการร้องสลับเสียงสามเสียงในห้องวรรคที่ ๔ ห้องที่ ๓

- พบการใช้เสียงเอื้อน ดังนี้ คือ อา และ อ่า

จังหวะที่ ๖

จังหวะที่ ๖	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	ฮักกันแน่น	อิงคิง	คือลุ่มตอก	เมืองลงกา
เสียงดนตรี	- ล ช ม	- ช - ช	- ช ค ค	- ช ช ม
วรรคที่ ๒	ผินหน้ามา	จับมือ	ใส่ กัน ^{อื้ออื้อ}	ทั้งสองกำ [●]
เสียงดนตรี	- ช ม ร	- ม- ร	- ม ร ม ช	- ม ช ร ค
วรรคที่ ๓	ทำสนาม	การค้า	หาแนว มา	แลก เปลี่ยน
เสียงดนตรี	- ล ม ล	- ช - ช	- ม ล ช	- ค - ม

วรรคที่ ๔	มีแนวไต ^{เอเอ}	ส่งให้	สินค้า	ก็ส่งเถิง
เสียงดนตรี	ล ล ซลค	- ซ - ค	- ซ - ค	- ค ม ซ

จังหวะที่ ๖ แบ่งตามฉันทลักษณ์คำประพันธ์ได้ ๔ วรรค ดังนี้

วรรคที่ ๑

วรรคที่ ๑	ฮักกันแน่น	อึ้งตั้ง	คือลุ่มตอก	เมืองลงกา
เสียงดนตรี	- ล ซ ม	- ซ - ซ	- ซ ค ค	- ซ ซ ม

วรรคที่ ๑ ในห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง ลา ในเสียงที่สองมีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี ในห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล แล้วร้องซ้ำในพยางค์ที่สองในห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงท้าย คือเสียงซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียงโด แล้วร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสี่เสียงที่เสียงซอล แล้วร้องซ้ำในเสียงที่สอง เสียงพยางค์สุดท้ายของวรรคนี้เป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี

วรรคที่ ๒

วรรคที่ ๒	ผินหน้ามา	จับมือ	ใส่ ^{สะบัด} กัน ^{ผืนเสียง}	ทั้งสองกำ
เสียงดนตรี	- ซ ม ร	- ม- ร	- ม ร ม ซ	- ม ซ ร ค

วรรคที่ ๒ ห้องเพลงที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงพยางค์แรกคือเสียง ซอล แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียงมี และเสียง เร ตามลำดับ ห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนกลับลงไปหนึ่งเสียงที่เสียงเดิม ห้องที่ ๓ พบสี่พยางค์เสียง พบเสียงคำร้อง และพบการเอื้อน เสียงพยางค์แรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงมี ในพยางค์ที่สองพบกลวิธีการสะบัดเสียงโดยที่เสียงแรกนั้นเป็นคำร้องและเสียงที่สองและสามนั้นเป็นการเอื้อน เสียงพยางค์ต้นนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง แล้วร้องเรียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงในพยางค์สะบัดตัวสุดท้ายสองเสียงที่เสียงซอล ในห้องที่ ๔ พบสี่พยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนกลับไปยังเสียงท้ายของห้องที่ ๑ อีกครั้ง ในพยางค์ที่สามพบการร้องผันท้ายเสียงโดยที่

เสียงเริ่มต้นลดระดับลงมาสามเสียงที่เสียงเร แล้วผันเสียงตอนท้ายอย่างรวดเร็วลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงโด ซึ่งเป็นเสียงประธาน

วรรคที่ ๓

ยี่ดคำ

วรรคที่ ๓	ทำตนาม	การคำ	หาแนว มา	แลก เปลี่ยน
เสียงดนตรี	- ล ม ล	- ซ - ซ	- ม ล ซ	- ด - ม

วรรคที่ ๓ ห้องที่ ๑ พบ สามพยางค์เสียง เสียงแรกคือ เสียงลา ต่อมาลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนกลับไปร้องในเสียงตั้งต้นอีกครั้งหนึ่งในพยางค์ที่สาม ห้องที่ ๒ พบ สองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงซอล แล้วร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงลา พบการกลวิธีการร้องแบบยี่ดคำ โดยที่ร้องในคำที่สองยาว ร้องต่อในคำสุดท้ายของห้องเพลง ในพยางค์ที่สามพบที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงซอล ห้องที่ ๔ พบการร้องแบบลากเสียงยาว ในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียงโด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงมี

วรรคที่ ๔

สะบัด

วรรคที่ ๔	มีแนวได้ ^{๑๐} เอ	ส่งให้	สินค้า	ก็ส่งเถิง
เสียงดนตรี	ล ล ซลค	- ซ - ด	- ซ - ด	- ด ม ซ

วรรคที่ ๔ ห้องที่ ๑ พบห้าพยางค์เสียง มีทั้งเสียงคำร้องและเสียงการเอื้อน และยังพบกลวิธีการสะบัด เสียงแรกคือเสียงลา และร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง เสียงที่สามเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงซอล และเป็นเสียงตั้งต้นของการร้องสะบัดสามเสียง เสียงร้องต่อไปเป็นการเอื้อน โดยใช้คำว่า “เอ” และ “เอ” โดยที่เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงลา และเพิ่มขึ้นมาอีกสองเสียงที่เสียงโดสูง ในห้องเพลงที่ ๒ และ ๓ พบว่ามีสองพยางค์เสียงเท่ากัน แต่เนื้อร้องแตกต่างกัน คือเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียงโดต่ำ ในห้องเพลงที่ ๔ พบ สามพยางค์เสียง

เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ซ้ำจากท้ายเสียงเดิมคือเสียง โด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงมี และเพิ่มขึ้นมาอีกสองเสียงที่เสียงซอล
กระสวนจังหวะของจังหวะที่ ๖ พบดังนี้

วรรคที่ ๑	X X X	X X	X X X	X X X
วรรคที่ ๒	X X X	X X	X X ^{xx}	X X X X
วรรคที่ ๓	X X X	X X	X X X	X X
วรรคที่ ๔	X X X ^{xx}	X X	X X	X X X

ถูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางยาว จังหวะที่ ๕ อยู่ในห้องที่ ๔ คือเสียงสุดท้ายวรรค

วรรคที่ ๑	ล ช ม	ช ช	ช ด ด	ช ช ม
วรรคที่ ๒	ช ม ร	ม ร	ม ร ม ช	ม ช ร ด
วรรคที่ ๓	ล ม ล	ช ช	ม ล ช	ด ม
วรรคที่ ๔	ล ล ซลค้	ช ด	ช ด	ด ม ช

จังหวะที่ ๖ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ดร ม X ช ล X

กลวิธี และการตกแต่งท่านองลำทางยาว จังหวะที่ ๖ พบกลวิธีดังนี้

- พบกลวิธีการสะบัด ในวรรคที่ ๒ ห้องที่ ๓ และวรรคที่ ๔ ห้องที่ ๑ เพื่อเป็นการตกแต่งท่านองให้เกิดความพิเศษขึ้นกว่าเดิม
- พบการร้องผันเสียง ในวรรคที่ ๒ ห้องที่ ๔ เพื่อเป็นการผันเสียงให้ตรงกับเสียงดนตรีหลัก
- พบการใช้กลวิธียึดคำ ในวรรคที่ ๓ ห้องที่ ๓ โดยที่เป็นการตกแต่งและแบ่งคำร้อง เพื่อเกิดความสะดุดหู
- พบการใช้เสียงเอื้อน ดังนี้ คือ อื้อ, อื้อ, เอ และเอ๋

จังหวะที่ ๗

จังหวะที่ ๗	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	<u>ล</u> มาเหิง	แล้วอ้ายน้อง	(ลี)ขออ่วย	ลาดง
เสียงดนตรี	- ล ล ช	- ม ช ช	- ด ด ม	- ม- ช
วรรคที่ ๒	<u>ขอ</u> ให้ไทย	ลาวมา	อักษั ^{สื่อ} น	ทั้งสองกำ
เสียงดนตรี	- ม ม ช	- ล - ล	- ม - ร ช	- ม ช ด
วรรคที่ ๓	<u>เอา</u> ศีลธรรม	ชูไว้	ไทยกับลาว	เจริญส่ง

เสียงดนตรี	-ช ม ล	-ช- ด	-ล ช ล	-ม ช ม
วรรคที่ ๔	แม่นน้ำโขง	ดิฉัน	สะพานนั้น	ก็ส่งเสียง
เสียงดนตรี	-ช ม ล	-ช- ด	-ม ช ด	-ด ร มช

การวิเคราะห์จังหวะที่ ๗ แบ่งออกตามฉันทลักษณ์คำประพันธ์ ได้ ๔ วรรค ดังนี้

วรรคที่ ๑

คำบุพบท

วรรคที่ ๑	ลามาเหิง	แล้วอ้ายน้อง	(สิ)ขออ่วย	ตาลง
เสียงดนตรี	-ล ล ช	-ม ช ช	-ด ค ม	-ม- ช

วรรคที่ ๑ ห้องที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง คือเสียง ลา เสียงในพยางค์ที่สองเป็นการซ้ำเสียงเดิม ในเสียงที่สองลดระดับลงมาหนึ่งเสียง คือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สองพบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับลงมาสามเสียงคือเสียง มี ในเสียงที่สองเพิ่มระดับเสียงขึ้นมา สามเสียง คือเสียง ซอล แล้วในพยางค์ที่สามมีการซ้ำในระดับเสียงเดิม ในห้องเพลงที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกพบบุพบทเข้ามาเสริมคำเป็นพยางค์เสียงที่ลดระดับลงมาห้าเสียง คือเสียง โด แล้วซ้ำเสียงเดิม และเสียงที่สามมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียง และในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกมีระดับเสียงคงเดิม ในเสียงที่สองมีการเคลื่อนที่ของเสียง ขึ้นไปสามเสียง คือเสียง ซอล เพื่อการลงจบในทำยวรรค

วรรคที่ ๑ พบว่าเป็นวรรคที่แสดงการเตรียมลงจบการร้อง ลำทางยาวบทนี้ เพราะว่ามีในบทร้องมีการกล่าวว่าจะตาลงแล้ว จากคำร้องที่ว่า “ลามาเหิงแล้วอ้ายน้อง สิขออ่วยตาลง” การลงจบการลำทางยาว หรือลำทางสั้นของหมอลำฉวีวรรณ จะมีการลงจบ ๒ แบบ จากการสัมภาษณ์ คือ

การลงจบของลำทางยาว และลำทางสั้นนั้น มีการลงจบแบบทันที และมีการลงจบโดยใช้ประโยค ก็คือการลงจบในทันทีนั้นจะเป็นการร้องแล้วมีการร้องลากเสียงแล้วต่อด้วย โอ้อีกอย่างก็เป็นการลงจบในประโยค อันนี้ให้ดูที่เวลาลำนั้นจะมีการบอกว่าจะลงจบแล้วนะ จะไปแล้วนะ ขอลาแล้ว ลาผู้ชม ลาคู่ต่อสู้ ลาเวที อะไรก็แล้วแต่ อันนี้เป็นการร้องการลงจบ (ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๕ เมษายน ๒๕๕๔)

วรรคที่ ๒

พื้นเสียง

วรรคที่ ๒	ขอให้ไทย	ลาวมา	อักษัน	ทั้งสองกำ
เสียงดนตรี	-ม ม ช	-ล - ล	-ม - รช	-ม ช ด

วรรคที่ ๒ พบ ห้องเพลงที่ ๑ พบสามเสียงพยางค์ เสียงแรกคือเสียง มี เสียงที่สองเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิม แล้วเพิ่มขึ้นสามเสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง โดยทั้ง

สองพยางค์เสียงนั้น เป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง ลา แล้วซ้ำในเสียงเดิม
ห้องที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง มี
แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร ในเสียงร้องคำนี้พบการเน้นเสียงแล้วมีการผันเสียงท้ายขึ้นมา
สามเสียงที่เสียง ซอล ในเสียงท้ายเป็นเสียงที่ร้องที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มเสียงในตอนท้ายของวรรค
ห้องที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นไปหนึ่งเสียง คือเสียง มี เสียงที่
สองมีการเพิ่มระดับเสียงสามเสียง คือเสียง ซอล ซึ่งเป็นเสียงที่สัมพันธ์กับห้องเพลงที่ ๓ แล้วลดระดับ
ลงมาห้าเสียง มาจบที่เสียงประธาน คือเสียง โด

วรรคที่ ๓

วรรคที่ ๓	เอาศีลธรรม	ชูไว้	ไทยกับลาว	เจริญส่ง
เสียงดนตรี	- ช ม ล	- ช- ด	- ล ช ล	- ม ช ม

วรรคที่ ๓ พบห้องที่ ๑ พบหนึ่งสามพยางค์ คือเสียง ซอล เสียงที่สองลดระดับลงมาสองเสียง
คือเสียง มี แล้วเพิ่มขึ้นไปสามเสียงคือเสียง ลา ในห้องที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียง
ที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสี่เสียง คือเสียง โด ห้องเพลง
ที่สามพบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มขึ้นมาห้าเสียง คือเสียง ลา แล้วลดลงไปอีก
หนึ่งเสียงในพยางค์ถัดไป คือเสียง ซอล แล้วย้อนกลับขึ้นมาที่เสียง ลา อีกครั้งในพยางค์ที่สาม
ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงไปสามเสียง คือเสียง มี เสียง
ที่สองมีการเพิ่มระดับเสียงสองเสียง คือเสียง ซอล มาจบที่เสียง มี

วรรคที่ ๔

ยึดคำ ผันเสียง

วรรคที่ ๔	แม่น้ำโขง	ลิ้น	สะพานนั้น	ก็ส่งเสียง
เสียงดนตรี	- ช ม ล	- ช- ด	- ม ช ด	- ด ร ม ช

วรรคที่ ๔ ห้องที่ ๑ พบสามเสียงพยางค์ คือเสียง ซอล เสียงที่สองเป็นเสียงที่ลดระดับลงมา
สองเสียง คือเสียง มี แล้วเพิ่มขึ้นไปในพยางค์ที่สองสามเสียงคือเสียง ลา ในห้องเพลงที่ ๒
พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล แล้วเสียงพยางค์
ที่สองเคลื่อนที่ลงมาสามเสียง มาอยู่ที่เสียง โด ห้องเพลงที่สามพบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกนั้น
เป็นเสียงที่เพิ่มขึ้นมาสามเสียง คือเสียง มี แล้วเพิ่มขึ้นไปอีกสามเสียงในพยางค์ถัดไป คือเสียง ซอล
แล้วย้อนกลับขึ้นมาห้าเสียงที่เสียง โด ห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกมีการซ้ำเสียง
ท้ายของห้องเพลงที่ ๓ คือเสียง โด เสียงที่สองพบกลวิธีการฉีกคำโดยที่เริ่มร้องลากยาวพอประมาณ

เป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงหนึ่งเสียง คือเสียงเร ในเสียงพยางค์ที่สามได้เพิ่มเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง มี แล้วพบการร้องผันเสียงทำยวรรคเคลื่อนที่ขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล

พบกระสวนจังหวะของจังหวะที่ ๗ ดังนี้

วรรคที่ ๑	X XX	XXX	XXX	X X
วรรคที่ ๒	X XX	XX	X X ^x	X X X
วรรคที่ ๓	X X X	X X	X X X	X X X
วรรคที่ ๔	X X X	X X	X X X	XX XX ^x

พบทำนองลำทางยาวจังหวะที่ ๗ ดังนี้

วรรคที่ ๑	ล ล ช	ม ช ช	ด ด ม	ม ช
วรรคที่ ๒	ม ม ช	ล ล	ม รช	ม ช ด
วรรคที่ ๓	ช ม ล	ช ด	ล ช ล	ม ช ม
วรรคที่ ๔	ช ม ล	ช ด	ม ช ด	ด ร มช

จังหวะที่ ๗ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ด ร ม X ช ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว จังหวะที่ ๗ พบกลวิธีดังนี้

- พบกลวิธีการเสริมคำบุพบท ในวรรคที่ ๑ ห้องที่ ๓ คือคำว่า “ลี” เพื่อเกิดความสละสลวยของคำร้องในวรรค

- พบการร้องผันเสียง ในวรรคที่ ๒ ห้องที่ ๓ และวรรคที่ ๔ ห้องที่ ๔ เพื่อเป็นการผันเสียงให้ตรงกับเสียงดนตรีหลัก

- พบการใช้กลวิธีการนึกคำ ในวรรคที่ ๔ ห้องที่ ๔ โดยที่เป็นการตกแต่งและแบ่งคำร้องเพื่อเกิดความสะดุดหู

- พบการใช้เสียงเอื้อน ดังนี้ คือ อื้อ และ เอ็ง

จังหวะที่ ๘

จังหวะที่ ๘	๑	๒	๓	๔
วรรคที่ ๑	ทุกมือนี่	เฮามีรด	แดนข้าม	เที่ยวได้ไปหากัน
เสียงดนตรี	- ล ม ช	- ล ช ม	- ช- ด	ช ช ม ช ม
วรรคที่ ๒	เวียงจันทน์กับ	หนองคาย	ง่ายไว	ไปได้
เสียงดนตรี	- ล ช ช	- ม- ล	- ม- ช	- ช- ด
วรรคที่ ๓	สะพานไทย	ลาวนั้น	ไปหากัน	บ่ได้ห้วน
เสียงดนตรี	- ม ล ล	- ล -ช	-ม ช ร	-ม ช ม

วรรคที่ ๔	เวียงจันทน์	บางกอกนั้น	โศคนั้น เป็แป เป็น	เจ้าแผ่นดินเวียง
เสียงดนตรี	- ค ล ช	- ม -ช	ค ม ร มร	ค ม ร มช

วรรคที่ ๑

วรรคที่ ๑	ทุกมือนี่	เฮามีรด	แลนข้าม	เที่ยวได้ไปหากัน
เสียงดนตรี	- ล ม ช	- ล ช ม	- ช- ค	ช ช ม ช ม

วรรคที่ ๑ ในห้องเพลงที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง คือเสียง ลา แล้วมีการลดระดับเสียงลงไป สามเสียง คือเสียง มี เสียงในพยางค์ที่สามมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียง ซอล ซึ่งเป็นคำเสริมเติมเต็มให้กับวรรคหายใจนี้ ในห้องที่ ๒ พบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกมีการเพิ่มระดับเสียงมาหนึ่งเสียง คือเสียง ลา และใช้การลดระดับลงมาที่เสียงเดิม แล้วมีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียง คือเสียง มี ห้องที่ ๓ พบสองพยางค์เสียง พบว่ามีการร้องเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับระดับเสียงลงมาที่เสียงที่เสียง โศคนั้น ในห้องเพลงที่ ๔ พบห้าพยางค์เสียง ในเสียงแรกมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสี่เสียงที่เสียงซอล แล้วร้องซ้ำในเสียงเดิมที่พยางค์ที่สอง แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี ให้พยางค์ที่ ๔ พบว่ามีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอล อีกครั้ง ในเสียงสุดท้ายนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเพื่อการลงจบวรรคนี้สองเสียงที่เสียง มี

จังหวะที่ ๘ แบ่งตามฉันทลักษณ์กลอนลำได้ ๔ จังหวะดังนี้

วรรคที่ ๒

วรรคที่ ๒	เวียงจันทน์กับ	หนองคาย	ง่ายไว	ไปได้
เสียงดนตรี	- ล ช ช	- ม- ล	- ม - ช	- ช - ค

วรรคที่ ๒ ห้องเพลงที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เป็นเสียงลา แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงซอล แล้วร้องซ้ำในเสียงเดิม ห้องเพลงที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงลา พบการร้องเน้นเสียงและลากเสียงยาวพอประมาณเนื่องจากคำร้องในห้องเพลงที่ ๒ – ๔ นั้นมีจำนวนพยางค์น้อย จึงต้องร้องเน้นเสียงและลากยาวเพื่อให้ลงตามจังหวะ ในห้องเพลงที่ ๓ พบ สองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงสามเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล พบการร้องเน้นเสียงและลากยาวในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงสุดท้ายของวรรค พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิม แล้วลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียงโศคนั้น ซึ่งเป็นเสียงประธาน

วรรคที่ ๓

วรรคที่ ๓	สะ พานไทย	ลาวนั้น	ไปหากัน	บได้ห้วน
เสียงดนตรี	- ม ล ล	- ล -ช	-ม ช ร	-ม ช ม

วรรคที่ ๓ ในห้องเพลงที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ร้องด้วยเสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสี่เสียงในพยางค์ที่ สองและสาม คือเสียง ลา ห้องเพลงที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นมีการร้องเน้นเสียง ซึ่งแตกต่างจากวรรคที่ ๒ เพราะในในห้องถัดไปพบสามพยางค์เสียงเพื่อความเคลื่อนไหวของการร้องที่ร้องในห้องเพลงต่อไป พบเสียงที่มีการร้องซ้ำในเสียงท้ายของห้องที่ ๑ แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียงซอล ในห้องเพลงที่ ๓ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนกลับขึ้นไปยังเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงเร ในห้องที่ ๔ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล แล้วย้อนกลับมาลงจบที่เสียงเดิมที่เสียงมี

วรรคที่ ๔

วรรคที่ ๔	#เวียงจันทน์	บางกอกนั้น	กระทบเสียง	ผันเสียง
วรรคที่ ๔	#เวียงจันทน์	บางกอกนั้น	โกลเป็น 	เจ้าแผ่นดิน
เสียงดนตรี	- ค ล ช	- ม -ช	ค ม ร มร	ค ม ร มช

วรรคที่ ๔ เป็นวรรคที่ร้องโดยใช้ลมหายใจเดียวต่อเนื่องจากวรรคที่ ๓ ห้องเพลงที่ ๑ พบการร้องช่วงบาคเสียงที่จะเตรียมตัวลงจบโดยที่เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาห้าเสียงจากท้ายห้องของวรรคที่ ๓ แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงลา ในห้องเพลงที่ ๒ พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับหนึ่งเสียงที่เสียงซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนขึ้นมาที่เสียงตั้งต้น ในห้องเพลงที่ ๓ พบห้าพยางค์เสียง เป็นเสียงที่เป็นคำร้องและเสียงที่เป็นการเอื้อนคำร้อง เสียงพยางค์ที่หนึ่งเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงสี่เสียงที่เสียงโด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงมี ในพยางค์เสียงที่สามพบการเอื้อน โดยที่เป็นการร้องแบบกระทบเสียง โดยเริ่มจากเสียงเอื้อนเป็นเสียงตั้งต้น ที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงเร พยางค์เอื้อนที่สองเคลื่อนขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนกลับมาที่เสียงเร ในห้องเพลง ๔ พบเสียงร้องพบห้าพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงโด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียงมี แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียงเร แล้วพบพยางค์เอื้อนที่เป็นการผันเสียง โดยเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงมี แล้วพบการผันท้ายเสียงเพื่อการขึ้นไปเสียงลงจบที่เสียงซอล

พบกระสวนจังหวะของจังหวะที่ ๘ ดังนี้

วรรคที่ ๑	XXX	XXX	XX	XX X XX
วรรคที่ ๒	XXX	XX	XX	XX
วรรคที่ ๓	XXX	XX	XXX	XXX
วรรคที่ ๔	XXX	XX	XX XXX	XXX ^{XX}

พบทำนองลำทางยาวจังหวะที่ ๘ ดังนี้

วรรคที่ ๑	ล ม ช	ล ช ม	ช ค	ช ช ม ช ม
วรรคที่ ๒	ล ช ช	ม ล	ม ช	ช ค
วรรคที่ ๓	ม ล ล	ล ช	ม ช ร	ม ช ม
วรรคที่ ๔	ค ล ช	ม ช	ค ม ร ม ร	ค ม ร ม ช

จังหวะที่ ๘ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ด ร ม X ช ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว จังหวะที่ ๗ พบกลวิธีดังนี้

- พบกลวิธีการร้องเน้นเสียง วรรคที่ ๒ ห้องที่ ๒, ๓, ๔ เพื่อเป็นการเพิ่มสัมผัสของเสียงที่ต่อเนื่องทั้งสามวรรค วรรคที่ ๓ ห้องที่ ๒ และวรรคที่ ๔ เสียงที่ ๑

- พบการบากเพื่อที่ลงจบในวรรคที่ ๔ ห้องเพลงที่ ๑ เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาห้าเสียงจากเสียงท้าย ระหว่างเสียง มี และเสียงโดสูง เพื่อเป็นการส่งสัญญาณให้กับหมอแคนเพื่อเตรียมตัวลงในช่วงการดำเนินกลอน

- พบกลวิธีการร้องกระทบเสียง ในวรรคที่ ๔ ห้องเพลงที่สาม เพื่อเป็นการตกแต่งเสียงร้องให้เกิดความแตกต่างและความไพเราะ

- พบการใช้กลวิธีการร้องผันท้ายเสียงเพื่อให้ตรงกับทำนองหลัก ในวรรคที่ ๔ ห้องเพลงที่ ๔ ในเสียงสุดท้าย

- พบการใช้เสียงเอื้อน ดังนี้ คือ แป, แอน, เอียว และเอี้ยว

ลงจบ

สะบัด

กระทบเสียง

เอี้ยว คือ เทา ฮือ อือ /เออ เอ้อ เอย / โอ ใ้ โอ /
ค ล ช ล ค ร ม ช ม ช ม

หลังจากการร้องในท่อนดำเนินกลอนแล้วพบคำร้องอิสระที่มีการร้องต่อเนื่องสามพยางค์ ร้อง เสียงแรกเป็นเสียงที่เสียง โดสูง ซึ่งเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงจากทำยวรรคดำเนินกลอน แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียงลา แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วต่อด้วยคำเอื้อน เสียงฮือ เป็นเสียงที่เพิ่มระดับขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงลา แล้วเพิ่มขึ้นไปที่เสียง โดสูง ในคำว่า ฮือ ในกลุ่มคำเอื้อนอิสระต่อมาเป็นการสับเสียงสามเสียง โดยเริ่มจากเสียง เร แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง ที่เสียง มี และซอล เป็นการสับเสียงในแนววิถีขึ้น หลังจากร้องสับเสียงแล้วยังพบการร้องกระทบเสียงที่ร้องต่อเนื่องกัน โดยเสียงเริ่มต้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียง ที่เสียง มี แล้วขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาที่เสียงตั้งต้น

การแบ่งพยางค์ และกำหนดลมหายใจ ของวรรคหายใจนี้พบว่า คำร้องที่เป็นคำบุพบท เข้ามาต่อท้ายการร้องในช่วงของการดำเนินทำนอง และการเอื้อนเสียงนั้นเป็นการร้องโดยพบการร้องกระทบเสียงและการร้องแบบสับเสียง

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว วรรคหายใจอยู่ที่เสียงทำยวรรคนี้ คือเสียง มี ในวรรคหายใจนี้ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ คร ม X ซล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคที่ ๗ และ ๘ พบกลวิธีดังนี้

- พบการใช้คำบุพบทเข้ามาต่อท้ายการร้องช่วงดำเนินทำนอง ซึ่งอยู่ในรูปแบบของ ทำนองลำทางยาว เมื่อหลังจากการร้องดำเนินทำนองจบแล้วจะมีร้องเป็นกลุ่มคำ หรือวลี แล้วต่อด้วยการเอื้อนอีกครั้ง

- พบว่ามีการร้องเอื้อนมีการร้องที่เป็นกระสวนทำนองที่มีการร้องแบบสับสามเสียงและกระทบเสียงสองเสียง

- ปรากฏเสียงเอื้อนในวรรคหายใจ ดังนี้ ฮือ ฮือ เออ เอ้อ เอย โอ โอ้ โอ

กระทบเสียง	สับค	สับค
น้อ ฮือ อ้อ	อ้อ ฮือ ฮือ / เอ	โอ โอ๊ะ โอ
ร ม ร	ร ม ซ	ร ค ล ร

ในวรรคนี้พบคำร้องที่เป็นเสียงเอื้อน ในช่วงแรกพบการเอื้อนแบบกระทบเสียง โดยที่เสียงแรกนั้นเป็นเสียง เร แล้วเคลื่อนที่มาหนึ่งเสียง แล้วย้อนกลับไปยังเสียงตั้งต้นในพยางค์ที่สาม คำเอื้อนต่อมาพบกลวิธีที่ร้องแบบสับเสียงโดยเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงทำย คือเสียง เร แล้วเพิ่มขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง มี และเคลื่อนที่ขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล เป็นการร้องสับคในแนววิถีขึ้น แล้วพบการร้องในคำร้องถัดมาโดยการร้องลากเสียงที่ต่อเนื่องจากการสับค เป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง เร ในกลุ่มคำร้องเอื้อนถัดมาพบกลวิธีการร้องสับค

อีกครั้ง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง โด แล้วลดระดับลงมาอีกสองเสียงที่เสียงลาต่ำ แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงเร อย่างรวดเร็ว

การแบ่งพยางค์ และกำหนดกลมหายใจ ของวรรคหายใจนี้ พบว่า การเอื้อนเสียงนั้นเป็นการร้องโดยพบการร้องกระทบเสียงและการร้องแบบสะบัดเสียง จึงทำให้จังหวะการร้องที่เป็นช่วงๆ

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว วรรคหายใจอยู่ที่เสียงท้ายวรรคนี้ คือเสียง เร

ในวรรคหายใจนี้ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคที่ ๗ และ ๘ พบกลวิธีดังนี้

- พบว่ามีการร้องเอื้อนมีการร้องที่เป็นกระสวนทำนองที่มีการร้องแบบสะบัดสามเสียงและกระทบเสียงสองเสียง

-ปรากฏคำร้องที่ใช้เอื้อนในการลำทำนองลำทางยาว ดังนี้ น้อ ฮ้อ อ้อ / ออ ฮ้อ อ้อ / เอ / โอ โ๊ะ โ๊ะ

สะบัด

เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	โ๊ะ โ๊ะ โ๊ะ โ๊ะ	โ อ ละ นา
ซ ร ค ล ก ก ค ค	/ คี ซ ล คี / ร ค ล	

พบการร้องเสียงเอื้อนธรรมดาสองเสียง เสียงแรกเป็นเสียง ซอล และมีการลดลงมาสามเสียงที่เสียง เร หลังจากการร้องเอื้อนแบบธรรมดา พบการใช้ลูกคอโดยที่เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง โด เป็นเสียงหลักแล้วร้องสลับกับเสียงลาต่ำซึ่งเป็นคู่สาม หลังจากการร้องลูกคอแล้วพบเสียงร้องธรรมดาที่มีการเน้นเสียง โดยที่เป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาเก้าเสียงที่เสียง โด สูงอย่างรวดเร็ว หลังจากทีร้องเสียงแล้วพบการร้องสะบัดเสียงโดยที่เสียงตั้งต้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง ซอล แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง ลา และเพิ่มขึ้นมาอีกสองเสียงที่เสียง โด สูง ในคำร้องต่อมาพบคำว่า “โอะละนา” เสียงแรกที่มีการลดระดับเสียงลงมาหกเสียงที่เสียง เร เป็นวิธีเสียงต้นของวิธีที่จะลงจบ ในเสียงต่อมาพบเสียงที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง โด แล้วลดระดับลงมาจบสองเสียงในเสียงทำนองลำทางยาวที่จบด้วยเสียง ลา ต่ำ

การแบ่งพยางค์ และกำหนดกลมหายใจ ของวรรคหายใจนี้ พบว่า มีการใช้ลมหายใจเดียว และมีการใช้ลูกคอโดยการผ่อนลมในช่วงใช้ลูกคอเพื่อให้การร้องในคำต่อไปได้อย่างสมบูรณ์

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางยาว วรรคหายใจอยู่ที่เสียงท้ายวรรคนี้ คือเสียง ลา

ในวรรณคดีนี้ อยู่ในกลุ่มเสียงปรัญมูล คือ ค ร ม X ซ ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางยาว วรรคที่ ๑ และ ๔ พบกลวิธีดังนี้

- พบว่ามีการใช้ลูกคอมาเชื่อมเพื่อให้เกิดความไพเราะ และแสดงความสามารถของศิลปินในแต่ละท่าน ในการใช้ลูกคอที่จะได้เสียงที่ชัดเจนและสมบูรณ์การร้องจะต้องควบคุมลมหายใจหนึ่งและต้องฝึกฝนในการเลือนเสียงให้เกิดความแม่นยำ

- พบกลวิธีการร้องสับคเสียง มาต่อท้ายเสียงธรรมดา เพื่อเป็นการตกแต่งเสียงให้เกิดความไพเราะของทำนอง

- ปรากฏคำร้องที่ใช้เอื้อนในการลำทำนองลำทางยาว ดังนี้ เอื้อ เอื้อ / โื้อ โื้อ โื้อ / โื้อ ละนา

จากการวิเคราะห์กลวิธีการลำทางยาว ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ กลอนสัมผัสไม้ตรีไทย กับลาวพบว่าทำนองลำทางยาวนั้นเป็นทำนองที่ร้องซ้ำๆ แต่มีการเปลี่ยนคำร้อง และจำนวนพยางค์ไม่เท่ากัน สามารถถอดทำนองสารัตถะทำนองลำทางยาวได้ดังนี้

วรรคที่ ๑	ซ	ซ	ซ	ร
วรรคที่ ๒	ซ	ซ	ร	ค
วรรคที่ ๓	ซ	ซ	ซ	ม
วรรคที่ ๔	ร	ค	ค	ร, (ซ)

การลำทางยาวของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ อยู่ในกลุ่มเสียงปรัญมูล คือ ค ร ม X ซ ล X

กระสวนจังหวะของลำทางยาว

- พบกระสวนจังหวะการโอ เป็นคำร้องอิสระ

- พบกระสวนจังหวะช่วงดำเนินทำนอง โดยการแบ่งตามฉันทลักษณ์คำกลอนกาพย์(ร่าย)

วรรคที่ ๑	XXX	XXX	XX	XX X XX
วรรคที่ ๒	XXX	XX	XX	XX
วรรคที่ ๓	XXX	XX	XXX	XXX
วรรคที่ ๔	XXX	XX	XX XXX	XXX ^{XX}

- กระสวนจังหวะเอื้อนหลังจากการดำเนินทำนองเป็นคำร้องอิสระ

ในการร้องทำนองลำทางสั้น ในวรรคที่มีการร้องโดยใช้ลมหายใจเดียวนั้นพบว่า คำแรก
ของวรรคนั้นมักจะเป็นคำหรือเสียงพยางค์เดียว แล้วช่วงกลางนั้นจะแบ่งจำนวนพยางค์แล้วแต่คำ
ในแต่ละวรรค แล้วห้องสุดท้ายพบการบรรจสองหรือสามพยางค์

กระสวนทำนองที่ร้องโดยใช้ลมหายใจเดียวร้องรวบสองวรรค พบกระสวนจังหวะดังนี้

วรรคทำ

--X	-X-X	-XXX	-X-X	-XXX
-----	------	------	------	------

วรรครับ

-XXX	-X-X	-XXX	-XXX
------	------	------	------

ในการร้องทำนองลำทางสั้น ในวรรคที่มีการร้องโดยใช้ลมหายใจเดียวยาวสองวรรค
ในวรรคทำมักพบเสียงแรกนั้นเป็นเสียงพยางค์เดียว ในท้ายห้องของวรรคทำนั้นพบสามพยางค์เสียง
แล้วมีการร้องรวบในวรรคที่สองนั้น พบสามพยางค์เสียงเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของจังหวะแล้ว
ในวรรครับนั้น มีการเก็บพยางค์เสียงถึงกว่าวรรคทำเพื่อเป็นการเก็บเนื้อหาใจความให้ครบถ้วน
ไม่ขาดความหมายของวรรคนั้นๆ

ช่วงเสียงของหมอลำฉวีวรรณ พันธุในการลำทำนองลำทางสั้น พบช่วงเสียงของหมอลำ
ฉวีวรรณ พันธุ เสียงที่ต่ำที่สุดคือเสียง ซอลต่ำ และเสียงที่สูงที่สุดคือเสียง โดสูง ดังนี้

ซุ	ลู	ท	ด	ร	ม	ฟ	ซ	ล	ท	คิ
----	----	---	---	---	---	---	---	---	---	----

เสียงที่หมอลำฉวีวรรณ ที่นิยมใช้ลำทำนองลำทางสั้น

พบกลวิธีในการลำทำนองลำทางยาวมีทั้งหมด ๗ กลวิธี โดยผู้วิจัยสรุปแนวทางการใช้
กลวิธีของหมอลำฉวีวรรณ พันธุได้ดังนี้

๑. การผันเสียง คือ การร้องคำร้องพยางค์เสียงเดียว และมีเปลี่ยนระดับเสียงระหว่าง
เสียงที่สองแล้วเปลี่ยนเสียงท้ายผันเพื่อไปยังเสียงทำนองหลัก พบทั้งในแนววิถีขึ้น และแนววิถีลง

พบว่า การผันเสียงที่ใช้ คือเสียง ซ คิ, ซ ล, ร ซ, คิ ล, ค ล, ม ซ, ซึ่งปรากฏอยู่ในลำทำนอง
ทางยาว

เมื่อทำการวิเคราะห์การผันเสียงแล้ว การผันเสียงให้เกิดคุณภาพเสียงที่ดีนั้น การร้องเสียงใน
เสียงแรกนั้นจะมีการร้องเน้นเสียงแล้วผันเสียงแล้วลดระดับเสียงลงมาในการผันเสียงไปใน
พยางค์ที่สอง

ยกตัวอย่าง

การผันเสียง แนววิถีขึ้น

วรรคที่ ๒	มีแนวได้	ปันกัน	แบ่งหา	หวานซื้อ
เสียงคนตรี	ล ช ช	ม ร	ม ชล	ช ด

การผันเสียง แนววิถึลง

วรรคที่ ๒	ใจ บวน ▶	แวงละ	ฮ้าง เห ^{เอ} เอ	ดอกเพม้าง
เสียงคนตรี	ช ล ค	ล ช	ม ร มช	ม ช ดล

๒. กลวิธีการร้องรวมเสียง คือการร้องโดยร้องหนึ่งคำ แล้วตกแต่งท้ายเสียงโดยการเพิ่มการเอื้อนเข้ามาสองพยางค์ โดยที่ร้องในเสียงต้นนั้น โดยการลากเสียงยาว แล้วรวมท้ายพยางค์เอื้อน พบว่าการร้องรวมเสียงที่ใช้คือ เสียง ม ช ล

เมื่อทำการวิเคราะห์แล้วการร้องรวมเสียงนั้น เป็นการตกแต่งคำร้องหนึ่งพยางค์ การร้องรวมเสียงนั้นจะทำให้เกิดคุณภาพเสียงที่ต้นนั้นจะต้องร้องโดยการลากเสียงต้นยาวพอประมาณ แล้วร้องรวมสองพยางค์เอื้อนให้ชัดเจนทั้งสองเสียง ทำการฝึกหัดเริ่มจากช้าไปเร็วจนเกิดความชำนาญ

ยกตัวอย่างการร้องรวมเสียง

โห โอโอง

๓. กลวิธีการร้องกระทบเสียง คือการตกแต่งคำร้องและการเอื้อน โดยการร้องสามพยางค์เสียงโดยที่เสียงแรกเป็นเสียงขึ้น แล้วมีการเคลื่อนที่เพิ่มขึ้น หรือลดลงในพยางค์ที่สอง แล้วย้อนกลับมาร้องในเสียงแรกอีกครั้งอย่างต่อเนื่อง

พบเสียงร้องที่ใช้การร้องกระทบเสียง คือ ร ม ร, ม ช ม

ยกตัวอย่าง

วรรคที่ ๔	เวียงจันทน์	บางกอกนั้น	โศคเป็น ^{แป} แป ^{แป} เป็น	เจ้าแผ่นดิน ^{เอื้อ} เอื้อ
เสียงคนตรี	ค ล ช	ม ช	ค ม ร มร	ค ม ร มช

๔. กลวิธีการร้องสลับเสียง คือการร้องสามพยางค์เสียงต่อเนื่องกัน โดยที่เสียงสองพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงที่มีแนววิถึขึ้น และแนววิถึลง พบการร้องสลับเสียงนั้นพบในคำร้อง และคำเอื้อน

พบเสียงที่ใช้กลวิธีการสลับเสียง คือ ร ค ล, ค ร ม, ร ม ช, ช ล ค, ค ล ร

ยกตัวอย่าง

การสลับแนววิถึลง

วรรคที่ ๔	แม่น้ำโขง (เฮา) ลีซุน	แต่น้ำใจ	อ้าย ^{อาอ้าย} นื่อง	ใสแจ้ง คังแวนแย้ง
เสียงดนตรี	ช ม ล ท ม ช	ม ช ม	ร ด ล ล	ร ด ค ม ช

การสะบัดแนววิถีขึ้น

วรรคที่ ๔	มีแนวใต้ ^{ใต้}	ส่งให้	สินค้ำ	ก็ส่งเถิง
เสียงดนตรี	ล ต ช ล ค	ช ค	ช ค	ค ม ช

๕. กลวิธีการร้องยึดคำ คือ การร้องที่มีการแบ่งคำร้องที่แยกจากกัน โดยที่พยางค์เสียงแรกนั้นมีการลากเสียงยาว แล้วกลับเข้าสู่ทำนองในพยางค์ที่สองอีกครั้ง

ยกตัวอย่างการใช้ยึดคำ

วรรคที่ ๓	ทำสนาม	การค้ำ	หาแนว ^{มา}	แลก เปลี่ยน
เสียงดนตรี	ล ม ล	ช ช	ม ล ช	ค ม

วรรคที่ ๔	แม่น้ำโขง	สิกัน	สะพานนั้น	ก็ส่ง ^{เถิง}
เสียงดนตรี	ช ม ล	ช ค	ม ช ค	ค ร ม ช

๖. กลวิธีเติมคำบุพบท เพิ่มในคำกลอนเพิ่มให้เกิดความสละสลวย และเพิ่มขยายความหรือคำนั้นๆให้เกิดความสมบูรณ์ในวรรคนั้นๆ

พบการเติมคำบุพบท ดังนี้ อันนี้, คึดเบ็งแน, เฮา, เขียวคือเทา

ยกตัวอย่างการเติมคำบุพบท

วรรคที่ ๔	(คึดเบ็งแน) งานกินคอง	ออกพรรษา	ลาพระเจ้า	เฮานับ ^{ตั้ง} ^{กิน}
เสียงดนตรี	ร ม ม ช ม ร	ม ช ล	ช ร ค	ร ค ค ร ค ร ม

วรรคที่ ๔	แม่น้ำโขง (เฮา) ลีซุน	แต่น้ำใจ	อ้าย ^{อาอ้าย} นื่อง	ใสแจ้ง คังแวนแย้ง
เสียงดนตรี	ช ม ล ล ม ช	ม ช ม	ร ด ล ล	ร ด ค ม ช

วรรคที่ ๑	(อัน นี้)	ขอสำบายดี	กับอ้ายนื่อง	สองฝากฝั่ง
เสียงดนตรี	ช ช	ม ล ช	ล ช ช	ช ค ม

๗. พบกลวิธีการเน้นเสียง เพื่อเป็นสื่ออารมณ์เพลงให้เข้าถึงการลำไ้มากยิ่งขึ้น
ยกตัวอย่างการเน้นเสียงดังนี้

วรรคที่ ๒	เวียงจันทน์กับ	หนองคาย	ง่ายไว	ไปได้
เสียงดนตรี	ล ช ช	ม ล	ม ช	ช ค

ลำทำนองทางสั้น กลอนสัมผัสไมตรีไทยกับลาว

ไอ	ไอไอ / ไอ ละนอ ออ ฮ้อ ออ	ฮ้อ ออ ฮ้อ ออ ฮ้อ ออ ฮ้อ ออ	ออ
ค ช / ล ล ช	ช ล ช	ล ช ล ช ล ช	ค
แล้วเพิ่งจ้งว่า / ไทย กับ ลาว/ บ่แม่น ผู้อื่นไกล			
ล ช ล ล ค	ล ค ค	ค ล ม ม ร	
ใช้ภาษา เดียวกัน เพียงโจงกัน ไว้สองฝั่ง ผู้ฟังฮ้อฮ้อ ฮ้อ ฮ้อ ฮ้อ ฮ้อ เอ ฮี เฮีย			
คร ม รร ช ม ร	ค ม ม ช ม ช ม	ค ล ค ช ม ร ช	
ไอ ละนอ ออฮ้อออ / อา ฮ้อ ออ / อา / นวล นวล เอ เอ เอเอเอเอ / เอีย			
ค ล ค ค ร ค / ล ค ล / ช / ค ล ร ช ล ช	ล ช ล ช ล ช ล ช		ค ช

ดำเนินกลอน

----	(แมนว่า -	-----▶	น้อยนาย)	ลำบายดี	กับพี่น้อง	สองฝั่ง	มาโสมกัน
----	- ช - ช	----	- ค - ล	ช ม ม	- ม ช ช	- ค - ร	- ล ล ช
เชื่อมสัมผัส	ไมตรี	พี่ไทย	ลาวน้อง	ความ	ปรองดอง	มีกันมา	นานล้ำ
- ม ช ล	- ล - ช	- ม - ช	- ร - ค	--- ล	- ช - ช	- ล ช ล	- ล - ม
นำกัน	บ่เคยขาด	เฮาคือญาติ	พี่น้อง	พงษ์เชื้อ	เผ่าพันธุ์	แม่	น้ำโจง

- ช - ร	- ม ช ค	- ม ช ร	- ค - ล	- ร - ค	- ม - ช	- - - ช	- ม - ช
ว่านั้	คือสายเลือก	ลาวไทย	มี	แนวได้	ปันกัน	แบ่งหา	หวนขึ้น
- ช - ช	- ม ร ค	- ม - ช	- - - ล	- ช - ช	- ม - ร	- ม - ช	- ช - ค
ไทย	ลาวถือ	เป็นน้อง	ตระกูลเดียว	พ่อแม่	ฮักอยู่พี่ ^{ฮัก}	แหล่แหล่	ผู้ได้น้อ
- - - ล	- ล - ช	- ช - ช	- ค ร ร	- ม - ม	ม ช ร ค ล	- ล - ล	- ล ค ล
ลือทอเฮา	ความ	ปากเว้า	น้ำบ่าว	อาวอ	ศาสนา	จอมพุทธ	บ่อนพระไตร
- ค ม ช	- - - ล	- ม - ช	- ค - ม	- ร - ร	- ม ช ล	- ช - ม	- ม ร ร ช
รักษาไว้	ประ	เพณี	เฮานั้	บ่ผิดกัน	แม่แต่หน้อย	งาน	กินดอง
- ม ช ค	- - - ม	- ล - ล	- ล - ม	- ม ช ร	- ม ม ม	- - - ล	- ช - ม ช
ออก	พรรษา	ฮอดวันลา	พระเจ้า	เฮานั้	บ่ต่างกัน	แม่	น้ำโจง
- - - ม	- ช - ล	- ม ล ล	- ช - ม	- ร - ค	- ค ม ร ช	- - - ช	- ม - ช

ลึคั้	ตันป้อง	แปวกระแเส	ใจ	บ่วน	แเวเลาะ	ห่างเห	เพ่มัก
- ช - ค	- ร - ม	- ร ค ร	- - - ช	- ค - ล	- ช - ม	- ม - ร	- ช - ค ล
ใจ	บ่วน	แเวเลาะ	ห่างเห	เพ่มัก	บ่	มีทาง	ลึ้มได้
- - - ช	- ค - ล	- ช - ม	- ม - ร	- ช - ค ล	- - - ช	- ล - ล	- ล - ม
ไทยลาว	สองฝั่ง	ความฮักฝั่ง	ผูกแน่น	ปานเป็น	แผ่นกระดาน	แน่น	ปานลึ้ม
- ช - ช	- ค - ม	- ช ม ร	- ค - ล	- ร - ล	- ค ม ช	- - - ม	- ช - ม
ดอกไว้	ตะปูใส่	ดีแถม	สองคานนม	หากัน	บ่หวนไหว	พอดี้	มี
- ม - ช	- ค ร ม	- ร - ร	- ม ช ช	- ช - ช	- ม ม ร	- ช - ค	- - - ล
แต่หนัก	ไปหน้า	คือศิลา	คอนนุ่น	แม่นน้ำโจง	ลึชุ่น	แต่น้ำใจ	อ้ายน้อง
- ช - ม	- ม - ค	- ช ม ช	- ช - ร	- ค ค ล	- ค - ร	- ม ร ร	- ค - ล
ใส่แจ้ง	ดั่งแวนแย้ง	ฮัก	กันแน่น	อึ้งดั่ง	คือลึ้มดอก	เมืองลงกา	ผินหน้ามา
- ร - ค	- ค ม ช	- - - ช	- ช - ม	- ช - ช	- ช ช ค	- ม ร ร	- ช ม ช
จับมือ	ใส่กัน	สองกำ	ทำ	สนาม	การค้า	หาแนวมา	แลกเปลี่ยน
- ม - ช	- ม - ร	- ช - ค	- - - ล	- ม - ล	- ช - ม	- ม ช ช	- ค - ม

มีแนวไต้	ส่งให้	สินค้า	ส่งถึง	ถ้า	มาเหิง	อ้ายน้อง	สิขอ่วย
- ล ช ช	- ช - ค	- ร - ค	- ค ม ช	- - - ล	- ล - ช	- ม - ช	- ค ร ม
ลาดง	ขอ	ให้ไทย	ลาวมา	ฮักกัน	ทั้งสองกำ	เอา	ศีลธรรม
- ช - ช	- - - ล	- ม - ล	- ค - ล	- ม - ร	- ม ช ค	- - - ช	- ม - ล
มาชู่ไว้	ไทยลาว	เจริญส่ง	แมนน้ำโจง	สิคั้น	สะพานนั้น	ก็ส่งถึง	ทุก
- ล ล ช	- ช - ช	- ม ช ม	- ช ม ช	- ช - ค	- ร ม ค	- ค ม ช	- - - ล
มือนี้	เฮามีรถ	เล่นข้าม	เที่ยวไต้	ไปหากัน	เวียง	จันทน์กับ	หนองคาย
- ม - ช	- ล - ช	- ช - ค	- ช - ช	ม ช ม	- - - ล	- ช - ช	- ม - ล
ง่ายไ้	ไปได้	สะ	พานไทย	ลาวนั้น	ไปหากัน	บ่ได้ห้วน	เวียงจันทน์บาง
- ม - ช	- ช - ค	- - - ม	- ล - ล	- ล - ม	- ม ช ร	- ม ช ม	- ค ล ช
กอกนั้น	โศดเป็นแป้น	แผ่นเดียว	- - อื้อ อื้อ	แผ่นเดียว	โศดเป็นแป้น	แผ่นเดียว	- - - -
- ม - ช	ร ค ค ร	- ม - ร	- - ม ช	- ม - ร	ร ค ร ม	- ม - ร ม ร	- - - -
- - - -	# <u>เขี้ยว</u>	ไบมอน	ซ้อนน้อง	แน่หนา	ทอนั้น	- - - -	นา
- - - -	- - - ช	- ม - ช	- ม - ร	- ค - ล	- ร - ค	- - - -	ชู

การวิเคราะห์ทำนองลำทางสั้น

ผันเสียง	ลูกคอ
โ้ โ้ / โ้ ละนอ ออ อ้อ ออ	อ้อ ออ อ้อ ออ อ้อ ออ ออ
ค ช / ล ล ช ช ล ช	ค

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น พบว่าเป็นการร้องอิสระโดยมีการโ้ขึ้นมา และพบเสียงแรกมีการร้องแบบผันเสียงโดยการลากเสียงยาวพอประมาณ เมื่อได้ระดับเสียงที่แคนเป่าเข้ามาตรงกับเสียงสุดท้ายของคำร้องที่ ๑ เพื่อเป็นการเทียบเสียงให้เข้ากับระดับเสียงของแคน เริ่มจากเสียงโด แล้วร้องลากเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงซอลต่ำ เมื่อร้องจบก็จะตั้งเสียงใหม่ ปรากฏกลุ่มพยางค์เสียงสามพยางค์ร้องติดกัน คือ “โ้ละหนอ” ในกลุ่มร้องขึ้นต้นด้วยเสียง ลา แล้วร้องซ้ำในเสียงเดิมในพยางค์ที่ สอง และลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วพบว่ามีกรร้องแบบกระทบเสียง จะสังเกตได้ว่าเสียงสุดท้ายของพยางค์ก่อนหน้า และร้องกระทบเสียงตั้งต้นด้วยเสียงที่ต่อเนื่อง เคลื่อนเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง ลา และลงจบในเสียงเดิมอย่างรวดเร็ว และต่อด้วย

ลูกคอเสียงเดียวกับเสียงพยางค์สุดท้าย โดยเสียงแรกของลูกคานั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมา
หนึ่งเสียงที่เสียง ลา แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ปฏิบัติอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง
จำนวนสี่ครั้ง แล้วลงจบเสียงท้ายด้วยเสียง โด ต่ำ

สำหรับการร้องเกริ่นนั้นเป็นการร้องอิสระ ความยาวในการร้องแต่ละครั้งจะไม่ตายตัว
ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์ของผู้ขับร้องเป็นผู้กำหนดว่าจะลากเสียงยาวที่ตรงไหน

พบกระสวนจังหวะวรรคที่ ๑ ดังนี้

XX / XXX XXX XX XX XX X

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้นวรรคหายใจที่นี่ อยู่ท้ายวรรค คือเสียงโด

ทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจนี้ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ค ร ม X ซ ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางสั้นวรรคที่ ๑ พบกลวิธีที่มาตกแต่งทำนอง คือ

- พบคือการร้องกระทบเสียงต่อจากคำร้อง และปรากฏการใช้ลูกคอ
- พบมีการตกแต่งคำร้องโดยการ ใช้การร้องแบบกระทบเสียง และลูกคอเพื่อให้เกิด
ความไพเราะ และเป็นการแสดงให้เห็นถึงความชำนาญของศิลปิน
- พบคำร้องเอื้อนอิสระ ดังนี้ โอ้ย, โอ้, โอ, ออ, อ้อ

วรรคที่ ๒

แล้วเพิ่นจ้งว่า / ไทย กับ ลาว/ บ่แม่น ผู้อื่นไกล
ล ซ ล ล คี ล คี คัล ม ม ร

การขับร้องทำนองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๒ ปรากฏกลอนร้าย เสียงแรกคือเสียง ลา
และลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง ลา ยังคง
มีการยื่นเสียงจากท้ายเสียงเดิมในพยางค์ที่สี่ เสียงพยางค์ต่อมาเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสอง
เสียงคือเสียงโดสูง แล้วลดระดับเสียงลงมาที่เสียงเดิมคือเสียง ลา แล้วย่อนเสียงไปยังเสียง โดสูง
อีกครั้ง การร้องต่อมาพบสองพยางค์เสียงร้องต่อเนื่องในเสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิม แล้ว
ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง ลา ในกลุ่มคำพบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกพบว่าเป็นเสียงที่
ลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียง มี แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง แล้วลงจบโดยที่เคลื่อนเสียงลง
มาอีกหนึ่งเสียงที่เสียง เร

พบกระสวนจังหวะของวรรคที่ ๒ ดังนี้

XXXX / XXX / XX XXX

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้นวรรคที่ ๒ อยู่ที่ยวรรคคือเสียง เร
 บันใดเสียงของลำทางสั้น วรรคที่ ๒ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ค ร ม x ซ ล x
 กลวิธี และการตกแต่งท่านองลำทางสั้น พบกลวิธีคือ
 -การร้องเน้นเสียง เพื่อเป็นการเพิ่มความชัดเจน และความไพเราะของคำร้อง

วรรคที่ ๓

กระทบเสียง

ใช้ภาษา เดียวกัน เพียงโขงกัน ไว้สองฝั่ง ผู้ ฟังฮือฮ้าง ฮือ ฮือ ฮือ ฮือ เอ ฮี ฮัย
ค ร ม ร ร ช ม ร ค ม ม ช ม ช ม ค ล ค ช ม ร ช

วรรคที่ ๓ พบว่ายังเป็นลักษณะของกลอนร่ายที่ต่อเนื่องจากวรรคที่ ๒ ซึ่งเนื้อหา
 ต่อเนื่องมาจากวรรคหายใจที่ ๔ กลุ่มเสียงที่หนึ่งพบสามพยางค์เสียง ระดับเสียงในพยางค์แรกเป็น
 เสียงคือเสียง โด และเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง
 ที่เสียง มี กลุ่มเสียงที่สองเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมากหนึ่งเสียงที่เสียง เร แล้วร้องซ้ำ
 เสียงเดิม เมื่อร้องต่อมาพบสามพยางค์เสียงพยางค์แรกเป็นเสียงที่เพิ่มขึ้นมาสี่เสียงที่เสียง
 ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง มี ในพยางค์ที่สาม ได้ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่
 เสียง เร กลุ่มเสียงต่อไปพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง
 ที่เสียง โด แล้วเพิ่ม ระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง มี และร้องซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สาม กลุ่ม
 เสียงต่อมาพบสี่พยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอล ใน
 พยางค์ที่สองของกลุ่มเสียงเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วพบกลวิธีการ
 ร้องกระทบเสียงที่ต่อเนื่องจากท้ายคำร้อง โดยมีเคลื่อนที่ลงมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วย้อนกลับไปซ้ำ
 ในเสียงเริ่มต้นคือเสียง ซอล หลังจากนั้นพบการร้องคำเอื้อน ๗ พยางค์เสียง โดยเสียงแรกเป็นเสียงที่
 เพิ่มระดับขึ้นมาห้าเสียงที่เสียง โด แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงลาในพยางค์เอื้อนถัดมา
 ในพยางค์เอื้อนที่สามเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงโดสูง แล้วลดระดับเสียงลงมาที่
 เสียงสามเสียงที่เสียง ซอล เสียงต่อมาเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วลดระดับ
 เสียงลงมากหนึ่งเสียงที่เสียง เร ในพยางค์สุดท้ายลดระดับเสียงห้าเสียงคือเสียง ซอลต่ำ

พบกระสวนจังหวะของวรรคที่ ๓ ดังนี้

XXX / XX / XXX / XXX / X XXX / X X X X X X X
--

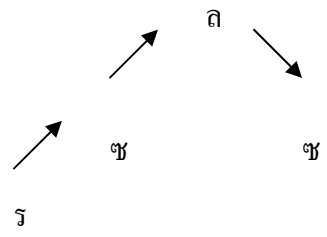
ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้นวรรคที่ ๓ อยู่ที่ยวรรคคือเสียง ซอล
 บันใดเสียงของลำทางสั้น วรรคที่ ๓ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ค ร ม x ซ ล x

กลวิธี และการตกแต่งทำนองลำทางสั้น พบกลวิธีคือ
-กลวิธีการร้องกระทบเสียง เพื่อที่จะเชื่อมต่อไปยังการเอื้อนต่อท้ายของคำร้อง

วรรคที่ ๔

ยึดคำ	กระทบเสียง	ลูกคอ	ผันเสียง
ไอ้ ละหนอ ออฮ้อออ / อา ฮ้อออ / อา / นวล นวล เอ เอ้อเอ้อเอ้อ			
คี่	ล คี่ คี่ ร คี่ /	ล คี่ ล / ซ /	คี่ ล ร ซลซ
		ลซลซลซลซลซลซ	/ คี่ ซ

วรรคที่ ๔ พบการร้องเอื้อนพยางค์เสียงที่เรียกว่า “โอะละหนอ” (ฉวีวรรณ พันธุ, สัมภาษณ์, ๔ เมษายน ๒๕๕๔) อีกครั้ง การขับร้องทำนองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๗ ปรากฏพยางค์เอื้อน เพื่อเป็นการแสดงกลวิธี การการตกแต่งทำนองให้เกิดอารมณ์ ต่อเนื่องมาจากวรรคหายใจที่หก ในห้องเพลงที่สอง ขึ้นเสียงโดยการร้องเสียงที่สูงขึ้นมาคือเสียง โดสูง แล้วลากเสียงไปยังเสียงถัดไป สองพยางค์คี่ เสียงแรกลดระดับเสียงลงมาสองเสียงแล้วย้อนกลับไปเสียงตั้งต้นในพยางค์ที่สาม กลุ่มเสียงที่ ๒ พบกลวิธีการร้องกระทบเสียง โดยที่ยืนเสียงที่ต่อเนื่องมาจากเสียงท้ายในห้องที่ห้า คือเสียง โดสูง แล้วร้องขึ้นไปหนึ่งเสียง คือเสียง เรสูง แล้วกลับมาที่เสียงเดิม โดยร้องอย่างรวดเร็ว กลุ่มเสียงที่ ๓ พบกลวิธีการร้องกระทบเสียง โดยที่ยืนเสียงที่เสียง ลา แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปสองเสียง ที่เสียง โดสูง แล้วกลับลงมาที่เสียง ลา ดังเดิม เสียงพยางค์ต่อไปพบการลากเสียงลงมาหนึ่งพยางค์ เสียงที่เสียง ซอล กลุ่มเสียงที่ ๔ เสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับสามเสียงคือเสียง โดสูง แล้วลดระดับ ลงมาสองเสียงที่เสียงลา ในคำว่า “นวลนวล” ต่อด้วยเสียงเอื้อน ที่มีการยึดคำร้องลดลงมาสี่เสียง ที่เสียง เร เมื่อร้องจบคำว่า “นวลนวลเอื้อ” แล้วต่อด้วยการตกแต่งคำร้อง โดยใช้การร้องกระทบเสียง สามเสียง โดยที่ร้องยืนเสียงจากเสียงท้าย คือเสียงเร แล้วตั้งต้นเสียงใหม่คือเสียง ซอล แล้วเลื่อน ระดับเสียงขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียง ลา แล้วจบที่เสียงสุดท้ายคือเสียง ซอล ปฏิบัติอย่างรวดเร็ว ดังนี้

แล้วมีการใช้ลูกคอแบบเชื่อมประโยค จำนวน ๖ ครั้ง โดยยืนเสียงซอลแล้วเคลื่อนที่ขึ้นมา หนึ่งเสียงที่เสียงลา แล้วเสียงลงจบพบการผันเสียงแนววิถีลงจากเสียงตั้งต้นด้วยเสียง โดสูงแล้วลด ระดับลงมาสามเสียงที่เสียงซอล อย่างรวดเร็ว

พบกระสวนจังหวะอิสระ ดังนี้

X XX XXX / XXX / X X X XXX ^{xxxxxx} / X X
--

ลูกตกหรือเสียงหลักของวรรคหายใจที่ ๔ พบเสียงท้ายวรรคคือเสียง ซอลต่ำ
บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๔ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ ค ร ม x
ซ ล x

กลวิธี และการตกแต่งทำนอง ในการขับร้องในวรรคนี้ พบกลวิธีดังนี้

- พบการตกแต่งเสียงร้องแบบการร้องกระทบสามเสียง
- พบการใช้ลูกคอแบบเชื่อมประโยคจำนวน ๖ ครั้งขึ้นเสียงท้ายในห้องที่ห้า
มาแล้วลงจบด้วยเสียงโค ต่ำ
- พบการร้องขีดเสียง และเอื้อนสับดสามเสียง ซึ่งเป็นการตกแต่งทำนองที่ทำให้
ความรู้สึกแปลกกว่าการตกแต่งทำนองอื่นๆ เป็นเม็ดปลายที่พิเศษในการตกแต่งทำนองร้องของหมอ
ลำฉวีวรรณ พันธุ

นวล	เฮอ เอ้อ เอย
ล ร	ซลซ

- พบการร้องเอื้อนแบบอิสระดังนี้ อ้า, ฮ้า, อา, เฮอ, เอ้อ, เอย
- พบรูปแบบของท่านองโในการร้องทำนองลำทางสั้นการเกริ่นลำจะต้องขึ้น
ด้วยโอ่ ต่อด้วยกลอนร้าย แล้วลงจบโอ่อีกครั้งและคำที่มีสามพยางค์ เช่น “นวลนวลเอย” “คนงาม
เอย” ดังนี้

รูปแบบการโอดำ โอ,โอะนะอ / กลอนร้าย / โอะนะอ... นวลนวล เอย

ดำเนินทำนอง

วรรคที่ ๕

----	(แมนว่า	-----▶	น้อยนาย)	สำบายดี	กับพื่อน้อง	สองฝั่ง	มาโสมกัน
----	- ซ -ซ	----	- ค - ล	ซ ม ม	- ม ซ ซ	- ค - ร	- ล ล ซ
เชื่อมสัมพันธ์	ไมตรี	พี่ไทย	ลาวน้อง				
- ม ซ ล	- ล - ซ	- ม - ซ	- ร - ค				

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคที่ ๕ พบ ๒๔ พยางค์เสียง เป็นวรรคหายใจ
ที่มีการร้องรวระหว่างสองกระสวนทำนอง ๒ วรรค สามารถแยกออกได้ดังนี้

วรรคทำ

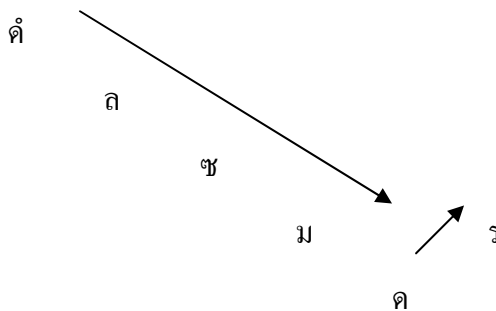
ยี่ดคำ

----	(แมนว่า	-----▶	น้อยนาย)	สำบายดี	กับพื่อน้อง	สองฝั่ง
------	---------	--------	----------	---------	-------------	---------

----	- ซ - ซ	----	- ค - ล	ซ ม ม	- ม ซ ซ	- ค - ร
------	---------	------	---------	-------	---------	---------

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคที่ ๕ จากการบันทึกโน้ตทางร้องบันทึกตามการแบ่งวรรคหายใจ พบ ๑๒ พยางค์เสียง บันทึกโน้ตในวรรคนี้ได้ ๘ ห้องเพลง ในห้องเพลงที่ ๒ มีระดับเสียงที่ขึ้นต้นด้วยเสียง ซอล และซ้ำในเสียงเดิม ในการร้องทำนองลำทางสั้นนี้พบคำขึ้นต้นของบทร้องด้วยคำว่า “แมนว... น้อยนาย” พบการร้องยึดเสียงระหว่างห้องเพลงสอง ไปถึงห้องเพลงที่สี่ซึ่งเป็นการลากเสียงเพื่อเป็นการเปลี่ยนทำนองลำจากการร้องอิสระ เพื่อการดำเนินทำนองเริ่มในห้องที่ ๔ ในคำต่อไปเพิ่มระดับเสียง เป็นเสียงคู่ที่สี่ คือเสียง โดสูง แล้วไล่ระดับเสียงลงมาสามเสียง คือเสียง ลา ในห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกขึ้นต้นด้วยเสียง ซอล ไล่เสียงลงมาสามเสียงคือเสียง มี และซ้ำเสียงเดิมในพยางค์สุดท้าย ห้องเพลงที่หก มีสามพยางค์เสียง เสียงแรกมีการซ้ำเสียงเดิมจากท้ายห้องเพลงที่หก ในพยางค์เสียงที่สอง และสามเป็นการเคลื่อนขึ้นไปสามเสียง ที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่แปดพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกลดระดับเสียงห้าเสียง คือเสียงโด และเลื่อนระดับเสียงในพยางค์ที่สองหนึ่ง เสียง ลงจบที่เสียง เร

ในวรรคหน้าพบกระสวนทำนองที่มีแนววิถีลงแล้วมาจบด้วยเสียง เร เริ่มจากห้องเพลงที่สี่ดังนี้

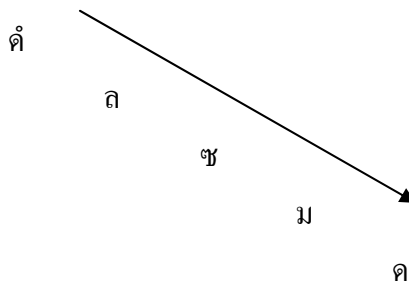
วรรครับ

มาโฮมกัน	เชื่อมสัมพันธ์	ไมตรี	พีไทย	ลาวน้อย
ค ล ซ	- ม- ซ - ล	- ซ - ม	- ม- ซ	- ซ - ค

ในวรรคหลังนี้พบ ๑๒ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๖ ห้อง โดยที่การแบ่งคำร้องดังนี้ ในห้องเพลงที่หนึ่ง เป็นวรรคที่ต่อเนื่องมาจากวรรคหน้าสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียงที่เพิ่มระดับขึ้นมาเจ็ดเสียงจากท้ายห้องเพลงของวรรคหน้าที่เสียง โดสูง เสียงที่สองเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงคือเสียง ลา และลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สอง พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกลดระดับลงมาสามเสียง คือเสียงมี เสียงที่สองเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียง คือเสียง ซอล แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง คือเสียงลา ในห้องเพลงที่สาม พบสองพยางค์ มีเสียงแรกคือเสียงลดระดับลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล และลดระดับเสียงลงมาสามเสียง คือเสียงมี ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำท้ายเสียงจากห้องเพลงที่ห้าแล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียง คือเสียง ซอล แล้วในห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำท้ายเสียงจากห้องที่สี่ และลดระดับเสียงลงมาหกเสียงลงมาจบที่เสียง โด ซึ่งเป็นเสียงโทนิคของบันไดเสียง

ในวรรคหลังพบกระสวนทำนองที่มีแนววิถีลงจากเสียง โดสูง ลงมาจบที่เสียง โดต่ำ ซึ่งดังนี้

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๖ นี้ เนื่องจากการบันทึกโน้ตเพลงที่มีการร้องสองทำนองโดยใช้ลมหายใจเดียว ดังนั้นคำร้องในแต่ละวรรคการร้องหมอลำทางสั้นจะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความยาวของกลอนและเนื้อหาที่ครบถ้วน และความสามารถของศิลปินในการแบ่งลมหายใจในแต่ละวรรค ดังนั้น ในวรรคหายใจที่ ๖ พบลูกตกสองวรรค

วรรคห้าพบลูกตกที่อยู่ในห้องเพลงที่เจ็ด ในเสียง เร

วรรครับพบลูกตกที่อยู่ในห้องเพลงที่ห้า ในเสียง โด

พบกระสวนจังหวะดังนี้

----	- X-X	----	- X-X	-XXX	- XXX	- X-X	- XXX
- XXX	- X- X	- X-X	- X-X				

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๖ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล

คือ ค ร ม X ช ล X

กลีวิธีและการตกแต่งทำนองวรรคที่ ๖ พบการตกแต่งทำนองดังนี้

- พบการร้อง โดยการรวบรวมสองกระสวนทำนองเข้าด้วยกันโดยใช้หนึ่งลมหายใจ มีการแบ่งพยางค์ออกเป็นช่วงที่ขึ้นต้นของวรรคหน้า ดังนี้ เมื่อร้องขึ้นต้นคือร้องแบบการร้องเสียงยาว ดังปรากฏในห้วงเพลงที่ ๒- ๔ และหลังจากนั้นเกิดการร้องแบบต่อเนื่องโดยที่ร้องแบ่งพยางค์ออกเป็นห้องละ สามพยางค์ และสองพยางค์ และสองพยางค์ท้ายสองห้องท้าย มาสิ้นสุดลมหายใจที่คำว่า “ฝั่ง” เพื่อที่จะเตรียมหายใจเพื่อร้องในวรรคต่อไป ในการร้องในวรรคหลังพบการแบ่งพยางค์เสียงออกเป็นสามพยางค์เสียงในห้วงเพลงแรกเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของทั้งสองกระสวนทำนอง

- พบการบันทึกโน้ตเพลงร้องทำนองลำทางสั้น จะบันทึกโน้ตโดยการแบ่งวรรคหายใจ ซึ่งมีความแตกต่างจากการบันทึกโน้ตดนตรีไทย ดังนั้นในแต่ละวรรคหายใจจะมีความยาวของแต่ละห้องเพลงไม่เท่ากัน การแบ่งลงหายใจในแต่ละวรรคนี้คำนึงถึงเนื้อหาของบทร้องให้ครบสมบูรณ์ตามประโยค แต่ภายในวรรคหายใจนั้นจะแบ่งพยางค์เพื่อให้ลงกับกระสวนจังหวะของแต่ละวรรค

- ในสี่ห้องเพลงแรกพบร้องที่ขึ้นต้นของวรรคแล้วก็ลากเสียงเพราะเป็นการร้องที่เริ่มต้นใหม่หลังจากการ โอ้ลำ(เกริ่น) เพื่อเป็นการตั้งจังหวะของทำนองลำทางสั้นด้วย

- พบในการร้องในช่วงที่จะเข้าสู่การดำเนินกลอนลำทางสั้นนั้นพบคำเสริมเข้ามาเชื่อม คือคำว่า “แมนว่า มือนี่” สังเกต การพบคำร้องขึ้นต้นในลักษณะนี้ สามารถเปลี่ยนคำร้องได้แล้วแต่ความชอบและความชำนาญของศิลปิน จากการสัมภาษณ์หมอลำวิวัฒนได้บอกกับผู้วิจัยว่าในคำขึ้นต้นสามารถเปลี่ยนได้ เช่น “แมนว่า มือนี่” “แมนว่า เดียวนี้” “คั่นว่า เดียวนี้” (ฉวิวัฒน พันธุ, สัมภาษณ์, ๔ เมษายน ๒๕๕๔) เพื่อเป็นการร้องขึ้นเสียงในการเปลี่ยนจะการร้องอิสระเป็นการดำเนินทำนองลำทางสั้น

วรรคหายใจที่ ๖

ความ	ปรองดอง	มีกันมา	นานลำ	นำกัน	บ่เคยขาด	เฮาคือญาติ	พี่น้อง
--- ล	- ซ - ซ	- ล ซ ล	- ล - ม	- ซ - ร	- ม ซ ค	- ม ซ ร	- ค- ล
พงษ์เชื้อ	เผ่าพันธุ์						
- ร- ค	- ม - ซ						

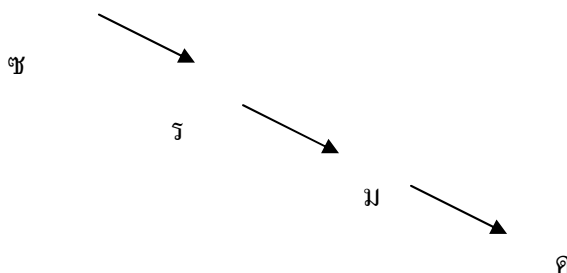
การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๖ พบ ๒๓ พยางค์เสียง เป็นวรรคหายใจที่มีการร้องรวบรวมระหว่างสองกระสวนทำนอง ๒ วรรค สามารถแยกได้ดังนี้

วรรคทำ

ความ	ปรองดอง	มีกันมา	นานลำ	นำกัน	บ่เคยขาด
--- ล	- ซ - ซ	- ล ซ ล	- ล - ม	- ซ - ร	- ม ซ ค

ในกระสวนทำนองในวรรคที่หนึ่งนั้นสามารถบันทึกโน้ตได้หกห้องเพลง พบ ๑๓ พยางค์เสียง ในห้องเพลงที่หนึ่ง พบหนึ่งพยางค์เสียง คือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกมีการระดับของเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล และมีการซ้ำในพยางค์เดิมที่เสียงซอลอีกครั้ง ในห้องเพลงที่สามพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงจากเสียงเดิมคือเสียง ลา แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ในพยางค์ที่สอง แล้วเสียงเคลื่อนขึ้นไปอีกหนึ่งเสียงที่เสียง ลา อีกครั้ง ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำระดับเสียงเดิมของท้ายห้อง และลดระดับเสียงลงมาสี่เสียง คือเสียง มี ในห้องเพลงที่ห้า พบสองพยางค์เสียงคือเสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มขึ้นมาสามเสียง คือเสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาอีกสี่เสียง ที่เสียง เร ในห้องเพลงที่หกพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกของห้องเพลงเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง คือเสียง มี เสียงที่สองเพิ่มระดับเสียงขึ้นไปสามเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับลงมาสี่เสียง จบด้วยเสียงประธานคือเสียง โด

พบกระสวนทำนองที่มีแนววิถึลงจบด้วยเสียง โด

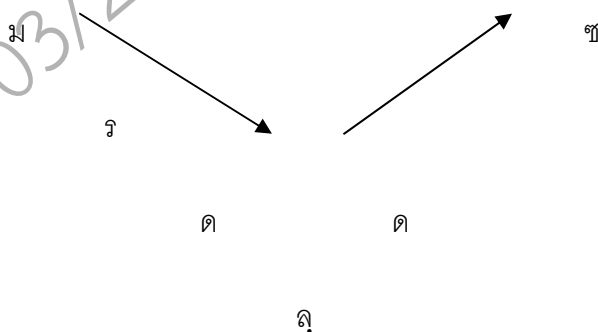

วรรครับ

เขาคือญาติ	พี่น้อง	พงษ์เชื้อ	เผ่าพันธุ์
- ม ซ ร	- ด- ล	- ร- ด	- ม - ซ

ในกระสวนทำนองในวรรคที่สอง สามารถบันทึกได้สี่ห้องเพลง พบ ๑๐ พยางค์เสียง ในห้องเพลงที่หนึ่งพบสามพยางค์เสียง ซึ่งร้องต่อจากท้ายวรรคที่หนึ่งเป็นกระสวนจังหวะที่ต่อเนื่องกัน จึงทำให้การร้องต่อเนื่องในวรรคที่สองนั้นร้องได้ไม่ติดขัด เสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงสามเสียงคือเสียง มี แล้วมีการเพิ่มระดับเสียงอีกสามเสียง คือเสียง ซอล แล้วลดระดับลงมาสี่เสียงคือเสียง เร ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง

คือเสียง โด แล้ว แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงคือเสียง ลาต่ำ ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียงเพิ่มระดับขึ้นมาสี่เสียงคือเสียง เร แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง โด ในห้องเพลง ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียงเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียง คือเสียง มิ แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียง ลงจบที่เสียง ซอล พบกระสวนทำนองการลงจบที่เป็นแนววิถีขึ้นเสียง ซอล ดังนี้

พบกระสวนจังหวะดังนี้

วรรคห้า

--- X	- X - X	- X X X	- X - X	- X - X	- X X X
-------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรครับ

- X X X	- X - X	- X - X	- X - X
---------	---------	---------	---------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้นวรรคหายใจที่ ๖ วรรคหน้าพบลูกตกที่อยู่ในห้องเพลงที่ห้า ในเสียง โด วรรคหลังพบลูกตกที่อยู่ในห้องเพลงที่ห้า ในเสียง ซอล

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๖ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาฆมุล คือ ด ร ม X ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๗

แม่	น้ำโขง	ว่านนั้น	คือสายเลือด	ลาวไทย
--- ซ	- ม- ซ	- ซ - ซ	- ม ร ด	- ม- ซ

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๗ พบ ๑๐ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๕ ในห้องเพลงที่หนึ่ง พบว่าเสียงร้องแรกคือเสียง ซอล ในห้องเพลง ที่ ๒ มีสองพยางค์ เสียงแรกเป็นเสียงที่เลื่อนเสียงสามเสียง คือเสียง มี แล้วเลื่อนเสียงขึ้นมาเสียงเดิม ที่เป็นเสียงเริ่มต้นที่เสียง ซอล ห้องเพลงที่สาม มีสองพยางค์ เสียงแรกและเสียงพยางค์ที่สองเป็น การร้องขึ้นเสียงเดิม ห้องเพลงที่สี่ พบว่ามีสามพยางค์ เพื่อจะเป็นการขมวดคำเพื่อเตรียมจะหมดวรรค หายใจ เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาสามเสียงคือเสียง มี แล้วลดเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร แล้วลดลงมาอีกหนึ่งเสียงคือเสียง โด เป็นกระสวนทำนองวิถีลงแบบเรียงเสียง ในห้องที่ ห้า พบสอง พยางค์ เสียงพยางค์แรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับมาสามเสียงคือเสียง มี เพื่อที่จะเปลี่ยนวิถีไปกระสวน ทำนองจบด้วยเสียง สูง คือเลื่อนระดับเสียงขึ้นมาสามเสียง ลงจบด้วยเสียง ซอล

พบกระสวนจังหวะลำทางสั้นวรรคที่ ๗ ดังนี้

--- X	- X- X	- X- X	- X X X	- X- X
-------	--------	--------	---------	--------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๗ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้า คือเสียง ซอล

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๗ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

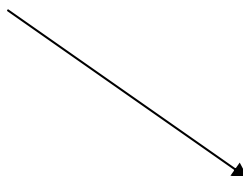
คือ ด ร ม X ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๘

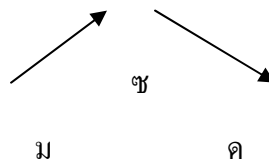
มี	เนาใต้	ปันกัน	แบ่งหา	หวานขึ้น
-- -ล	- ซ - ซ	- ม- ร	- ม- ซ	- ซ - ด

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๘ พบ ๕ พยางค์เสียง ในห้องเพลง ที่หนึ่ง พบการขึ้นต้นการร้องของวรรคหายใจนี้หนึ่งพยางค์เสียง คือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สอง พบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล แล้วซ้ำเสียง เดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับลง มาสามเสียง คือเสียง มี แล้วลดระดับลงไปอีกหนึ่งเสียง คือเสียง เร ในช่วงต้นนี้พบกระสวนทำนอง แบบแนววิถีลง ดังนี้

ล

ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงคือเสียง ที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง กลับมาเสียงเดิมคือเสียง มี แล้วเลื่อนระดับขึ้นไปสามเสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่ห้า พบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกของห้องเพลงเป็นเสียงที่เข้ามาจากท้ายเสียงเดิม แล้วลดระดับลงไปห้าเสียงจบด้วยเสียง โด ซึ่งเป็นเสียงประธานของบันไดเสียงนี้ ในทำยวรรคหายใจนี้พบกระสวนทำนองที่มีการเคลื่อนที่ในแนววิถีขึ้นแล้วลงจบด้วยแนววิถีลง

กระสวนจังหวะของวรรคหายใจที่ ๘

---X	-X-X	-X-X	-X-X	-X-X
------	------	------	------	------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๘ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้าคือเสียง โด

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๘ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจุมล คือ ค ร ม X
ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๙

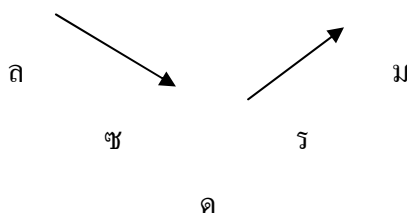
ไทย	ลาวลือ	เป็นน้อง	ตระกูลเดียว	พ่อแม่	ฮักอยู่ที่ ^๑	ແຮ່ແຮ່	ผู้ได้น้อ
--- ล	- ล - ซ	- ซ - ซ	- ค ร ร	- ม- ม	ม ซ ร ค ล	- ล - ล	- ล ค ล
ลือทอเฮา							
- ค ม ซ							

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๙ พบ ๒๑ พยางค์เสียง เป็นวรรคหายใจที่มีการร้องร่วระหว่างสองกระสวนทำนอง ๒ วรรค สามารถแยกได้ดังนี้

วรรคห้า

ไทย	ลาวถือ	เป็นน้อง	ตระกูลเดียว	พ่อแม่
--- ล	- ล - ซ	- ซ - ซ	- ค ร ร	- ม- ม

กระสวนทำนองในวรรคหน้า พบ ๑๐ พยางค์เสียง ในเสียงพยางค์แรกพบหนึ่งพยางค์เสียง คือเสียง ลว ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำจากเสียงท้ายของห้องเพลง ที่หนึ่ง เสียงที่สองมีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกและเสียงที่สอง เป็นเสียงที่ซ้ำมาจากท้ายห้องเพลงที่สอง ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงคือเสียง โด และเสียงในพยางค์ที่สองเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สาม ในห้องเพลง ในห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง มี แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์สุดท้าย พบแนววิถีของกระสวนทำนองในวรรคหน้า ในช่วงแรกมีแนววิถีลง แล้วเปลี่ยนเป็นแนววิถีขึ้นในท้ายวรรค ดังนี้

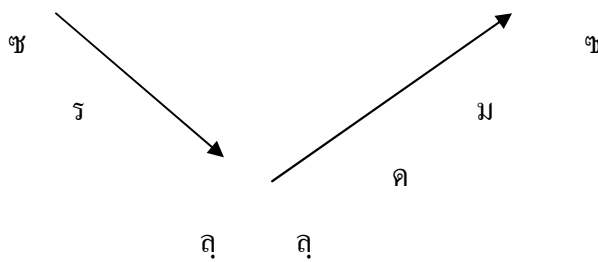
วรรครีบ

ชักอยู่ฟ้า ^{อาฟ้า}	ແຫ່ແຫ່	ผู้ได้น้อ	ลีทอเฮา
ม ซ รดล	- ล - ล	- ล ม ล	- ค ม ซ

กระสวนทำนองในวรรคหลัง พบ ๑๔ พยางค์เสียง ในเสียงพยางค์แรกพบสามพยางค์เสียงแรกคือเสียงมี ซึ่งเป็นเสียงที่มีการซ้ำเสียงเดิมจากท้ายวรรคหน้ามา ในเสียงพยางค์ที่สองมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียง ซอล และในเสียงที่สามลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง เร แล้วพบกลวิธีการสลับเสียงอ่อนต่อท้ายเสียงคำร้องสุดท้าย เป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง และลดลงมาสองเสียงที่เสียง ลาต่ำ เพื่อที่จะส่งเสียงต่อไปในห้องที่สอง ในห้องเพลงแรกมีลักษณะการแบ่งพยางค์เสียงสามเสียงนั้น เพื่อให้ง่ายต่อการร้อง ส่วนในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสี่เสียง คือเสียง ลาต่ำ และมีการซ้ำใน

เสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรก เป็นเสียงที่ซ้ำมาจากท้ายห้อง และเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสี่เสียง คือเสียงมี หลังจากนั้นก็เลื่อนระดับเสียงลงไปสี่เสียงที่เสียงลาต่ำ ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียงโด และเสียงในพยางค์ที่สองเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงมี ในพยางค์สุดท้ายของวรรคเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียง ซอล

ในวรรคครึ่งหลังนี้พบแนววิถีของกระสวนทำนองในวรรคห้า ในช่วงแรกมีแนววิถีลง แล้วเปลี่ยนเป็นแนววิถีขึ้นในท้ายวรรค ดังนี้

กระสวนจังหวะวรรคหายใจที่ ๕

วรรครีบ

X X X ^{xx}	- X - X	- XXX	- XXX
---------------------	---------	-------	-------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๕ วรรคแรกลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้า ในเสียง มี และวรรคหลังในห้องเพลงที่สี่ เสียง ซอล

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๕ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจมูล

คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธีในการทำนองลำทางสั้น วรรคที่ ๕ พบกลวิธีดังนี้

-พบการร้องโดยใช้กลวิธีการสลับเสียง เพื่อให้เกิดความไพเราะของทำนอง

วรรคหายใจที่ ๑๐

ความ	ปากแก้ว	น้ำบัว	อาวา	ศาสนา	จอมพุทธ	ป่อนพระไคร	รักษาไว้
--- ล	- ม- ซ	- ด - ม	- ร - ร	- ม ซ ล	- ซ - ม	- ม ร ร ซ	- ม ซ ด

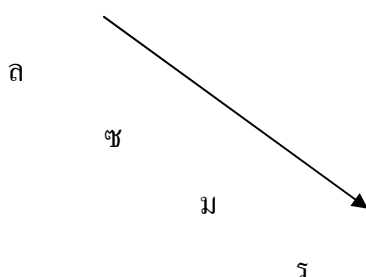

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๑๐ พบ ๒๓ พยางค์เสียง เป็นวรรณคดีที่มีการร้องรวระหว่างสองกระสวนทำนอง วรรณคดีสามารถแยกได้ดังนี้

วรรณคดี

ความ	ปากแก้ว	น้ำบัว	อาวอา
--- ล	- ม- ซ	- ค - ม	- ร - ร

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๑๐ วรรณคดี ๗ พยางค์เสียง ในเสียงพยางค์แรกพบหนึ่งพยางค์เสียง คือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียง คือเสียงมี เสียงที่สองมีการเพิ่มเสียงขึ้นสองเสียง คือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงคือเสียง โด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียง มี ห้องเพลงที่สี่ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร และซ้ำในเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง สามารถเขียนกระสวนทำนองวิถิลงได้ดังนี้

วรรณคดี

ศาสนา	จอมพุทธ	บ่อนพระไตร	รักษาไว้
- ม ซ ล	- ซ - ม	- ม ร ร ซ	- ม ซ ค

กระสวนทำนองในวรรณคดี พบ ๑๔ พยางค์เสียง ในห้องเพลงแรกพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง มี ในพยางค์ที่สองมีการเคลื่อนที่ของเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียง ซอล แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปอีกหนึ่งเสียงคือเสียง ลา ในห้องเพลงแรกมีลักษณะการแบ่งพยางค์เสียงสามเสียง เพราะเป็นการใช้ลมหายใจเดียวร้องรวทั้งสองวรรค และเพื่อให้ง่ายต่อการร้องด้วย ส่วนห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง คือเสียง ซอล และ

มีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียง คือเสียง มี ในห้องเพลงที่สามพบสามพยางค์เสียง เสียงแรก เป็นเสียงที่เข้ามาจากท้ายห้อง ในเสียงที่สองลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง คือเสียง เร แล้วพบการผัน เสียงในพยางค์สุดท้าย โยที่ตัวยงแรกนั้นซ้ำเสียงเดิมแล้วผันทางเสียงขึ้นไปสามเสียงที่ซอล ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงหนึ่งเสียงคือเสียง มี และ เสียงในพยางค์ที่สองเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียง ซอล ในพยางค์สุดท้ายของวรรคเป็น เสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสี่เสียง คือเสียง โด

กระสวนจังหวะของวรรคหายใจที่ ๑๐

วรรคห้า

- - - X	- X - X	- X - X	- X - X
---------	---------	---------	---------

วรรครับ

- X X X	- X - X	- X X X	- XXX
---------	---------	---------	-------

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๐ วรรคห้า ลูกตกอยู่ในห้อง เพลงที่สี่ ในเสียง เร และวรรครับ ห้องเพลงที่สี่ เสียง โด

บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๐ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ด ร ม X ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๑๑

ประ	เพณี	เฮนนั้น	บ่ฝึกกัน	แม่แต่หน้อย
- - - ม	- ล- ล	- ล - ม	- ม ช ร	- ม ม ม

การขับร้องหมอลำท่านองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๑ พบ ๑๑ พยางค์เสียง สามารถ บันทึกลงโน้ตเพลงได้ทั้งหมด ๕ ห้องเพลง ในห้องเพลงที่ หนึ่งพบหนึ่งพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง มี ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสี่เสียง คือเสียง ลา และมีการซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สาม พบสองพยางค์เสียง เสียงแรก และ เสียงที่สองพบการซ้ำเสียงเดิม จากท้ายห้องเพลงที่หนึ่ง ในเสียงที่สามเป็นเสียงที่ลดระดับลงมา สี่เสียง คือเสียง มี ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำในท้ายเสียงใน ห้องเพลงที่สาม และในเสียงที่สองพบการเคลื่อนที่ของเสียงขึ้นไปสามเสียงคือเสียง ซอล แล้วเคลื่อนที่ลงมาสี่เสียงคือเสียง เร ในห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียง ที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง มี และซ้ำในเสียงเดิมในสองพยางค์หลัง

กระสวนจังหวะวรรคหายใจที่ ๑๑

- - - X	- X - X	- X - X	- X X X	- XXX
---------	---------	---------	---------	-------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๑ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้า
ในเสียง มี

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๑ อยู่ใน กลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ คร ม X ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๑๒		พื้นเสียง			พื้นเสียง		
งาน	กินตอง	ออก	พรรษา	สอดวันลา	พระเจ้า	เฮานั่น	บ่ต่างกัน
--- ล	- ซ - ม ซ	--- ม	- ซ - ล	- ม ล ล	- ซ - ม	- ร - ด	- ด ม ร ซ

ในวรรคหายใจที่ ๑๒ พบ ๑๖ พยางค์เสียง ในห้องเพลงที่หนึ่งพบ หนึ่งพยางค์เสียง
ในเสียงแรก คือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สอง พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียง
ลงมาหนึ่งเสียง คือเสียงซอล และมีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมีแล้วพบกลวิธีการร้อง
พื้นเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียงซอล ในห้องเพลงที่สามพบหนึ่งพยางค์เสียง พบการร้องลากเสียง
มาจากท้ายคำร้องในห้องเพลงที่สองแล้วเริ่มมาร้องในคำร้องในห้องเพลงที่สามใหม่เป็นเสียง
ที่ลดระดับลงมาสองเสียงคือเสียง มี ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการ
เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียง ซอล แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง ลา ในห้อง
เพลงที่ห้า พบ สามพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่เคลื่อนที่ลงไปสามเสียง คือเสียงมี แล้ว
เคลื่อนระดับเสียงลงมาสี่เสียงคือเสียงลาคำ แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สาม ในห้องเพลงที่หก
พบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกพบเสียงที่เพิ่มระดับมาหกเสียงเสียงคือเสียง ซอล ในเสียงที่สองได้
ลดระดับลงมาอีกสองระดับเสียงคือเสียง มี ในห้องเพลงที่เจ็ดพบสองพยางค์ ในเสียงแรกเป็นเสียงที่
ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร แล้วลดระดับเสียงลงมาอีกหนึ่งเสียงในพยางค์ที่สองคือเสียง
โด ในห้องเพลงที่แปดพบสามพยางค์เสียง มีการซ้ำเสียงเดิมในพยางค์แรกจากท้ายห้องเพลงที่เจ็ด
ในเสียงที่สองมีการเลื่อนระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียง มี แล้วเลื่อนขึ้นไปหนึ่งที่เสียง เร
และหางเสียงมีการเคลื่อนเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล

กระสวนจังหวะของวรรคหายใจที่ ๑๒

--- X	- X - X ^x	--- X	- X - X	- XXX	- X - X	- X - X	- XX ^x
-------	----------------------	-------	---------	-------	---------	---------	-------------------

ลูกตกหรือเสียงทำนองหลักของลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๒ ลูกตกอยู่ที่ท้ายวรรคคือเสียง
ซอล

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๒ กลุ่มเสียงปัญญามูล คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองในวรรคหายใจที่ ๑๒ นี้พบกลวิธีดังนี้

- พบการร้องผันเสียงในพยางค์ที่สองในห้องเพลงที่สองคือคำว่า “ดอง” โดยการร้องลากเสียงแล้วผันหางเสียงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว
- พบการร้องผันหางเสียงในคำร้องท้ายวรรค เพื่อให้ให้ลงตามเสียงลูกตก

วรรคหายใจที่ ๑๓

แม่	น้ำโขง	ลิคั่น	ตันป่อง	แปวกระแเส	ใจ	บ่วน	แวงละ
--- ซ	- ม - ซ	- ซ - ค	- ร - ม	- ร ค ร	--- ซ	- คี - ล	- ซ - ม
ห่างเห	เพม้าง						
- ม - ร	- ซ - ค ล						

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๓ พบ ๑๕ พยางค์เสียง เป็นวรรคหายใจที่มีการร้องรวบระหว่างสอง ๒ วรรค สามารถแยกได้ดังนี้

วรรคทำ

แม่	น้ำโขง	ลิคั่น	ตันป่อง	แปวกระแเส
--- ซ	- ม - ซ	- ซ - ค	- ร - ม	- ร ค ร

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๓ วรรคทำ พบ ๑๐ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตได้หกห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียงที่มีเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียงเสียงแรกพบเสียงที่มีระดับเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองเสียง คือเสียงมี และเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการซ้ำเสียงเดิมคือเสียง ซอล แล้วเคลื่อนเสียงลงมาสี่เสียงคือเสียง โด ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง เสียงของห้องเพลงนี้เป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร แล้วเรียงระดับเสียงขึ้นไปอีกหนึ่งเสียงที่เสียงมี ในห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง แล้วลดระดับเสียงลงมาอีกหนึ่งเสียงที่เสียง โด แล้วย้อนกลับไปทีเสียงเดิม คือเสียง เร

วรรครับ

ใจ	บ่วน	แวงละ	ห่างเห	เพม้าง
--- ซ	- คี - ล	- ซ - ม	- ม - ร	- ซ - ค ล

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๓ วรรครับ พบ ๕ พยางค์เสียงสามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีระดับเสียงที่เพิ่มขึ้นมาสามเสียง คือเสียง โดสูง แล้วมีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง ลา ในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล แล้วมีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงคือเสียง มี ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงคือเสียงแรกมีการร้องขึ้นเสียงเดิมจากท้ายห้องเพลงที่สาม และเสียงที่สองมีเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร ในห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียงที่เพิ่มระดับขึ้นมาสี่เสียงคือเสียง ซอล แล้วเลื่อนระดับลงมาห้าลงจบที่ เสียง โด ซึ่งเป็นเสียงประธาน จากห้องเพลงที่สองถึงห้องเพลงที่สี่พบกระสวนทำนองแนววิถีลงที่เด่นชัดของทำนอง

กระสวนจังหวะวรรคหายใจที่ ๑๓

วรรคทำ

--- X	- X - X	- X - X	- X - X	- X X X
-------	---------	---------	---------	---------

วรรครับ

--- X	- X - X	- X - X	- X - X	- X - XX
-------	---------	---------	---------	----------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๓

วรรคทำ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้าในเสียง เร

วรรครับ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้าในเสียง โด

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๓ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

กลวิธี และการตกแต่งทำนองของวรรคที่ ๑๓ พบกลวิธีดังนี้

- พบการร้องผันเสียงในท้ายวรรค เพื่อให้จะได้เสียงลงจบ

วรรคหายใจที่ ๑๔

บ่	มีทาง	ลิ้มได้	ไทยลาว	สองฝั่ง	ความฮักฝั่ง	ผูกแน่น	ปานแป้น
--- ซ	- ล - ล	- ล - ม	- ซ - ซ	- ค - ม	- ซ ม ร	- ค- ล	- ร - ล
แผ่นกระดาน							
- ค ม ซ							

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๔ เป็นวรรคหายใจที่พบการร้องรวมสองวรรค สามารถแบ่งได้ดังนี้

วรรณคดี

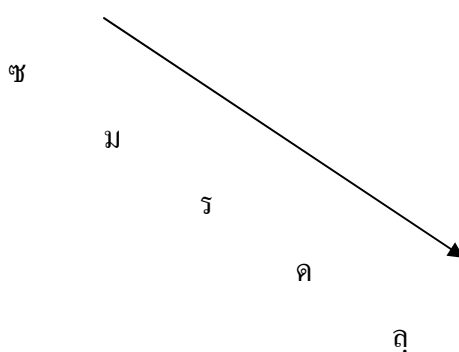
บ่	มีทาง	ลี้มได้	ไพลลาว	สองฝากฝั่ง
--- ช	- ต - ล	- ล - ม	- ช - ช	- ช ค ม

ในวรรณคดีที่ ๑๔ วรรคหน้า พบ ๕ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๕ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียง คือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง ลา และมีการซ้ำในเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกยังคงมีการซ้ำเสียงเดิมคือเสียง ลา ในเสียงที่สอง พบว่ามีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงคือเสียง มี ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นสองเสียงที่เสียง ซอล และซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียงในเสียงแรกพบว่าการซ้ำเสียงเดิม แล้วลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียง ประธานคือเสียง โด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียง มี พบว่าในวรรณคดีครั้งแรกนี้มี กระสวนทำนองที่มีลูกตกอยู่ที่เสียง มี

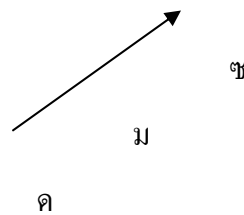
วรรณคดี

ความฮักฝั่ง	ผูกแน่น	ปานแป้น	แผ่นดินกระดาน
- ช ม ร	- ค - ล	- ร - ล	- ค ม ช

ในวรรณคดีที่ ๑๔ ครั้งหลังพบ ๑๐ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๔ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบการบรรจุพยางค์สามพยางค์ เพราะเป็นวรรคที่มีการร้องรวบสองวรรครวมกัน เสียงแรกพบว่าเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง มี ในพยางค์ที่สามพบว่าการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร ในห้องเพลงที่สอง พบว่ามีสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงจากเสียงท้ายของห้องเพลงคือเสียง โด แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงคือเสียง ลาต่ำ จากสองห้องเพลง พบกระสวนทำนองแนววิถีสอง สามารถเขียนได้ดังนี้

ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียง คือเสียง เร แล้วมีการลดระดับเสียงลงมาที่เสียงเดิม คือเสียง ลา ในห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียง ในเสียงพยางค์แรกพบว่าการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง โด เพื่อที่จะเตรียมตัวปรับ แนววิถีของท่านองให้เป็นแนววิถีขึ้น ในโน้ตตัวต่อไปมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงคือเสียง มี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาอีกสามระดับเสียงคือเสียง ซอล จากสองห้องหลังพบกระสวนท่านอง ที่มีแนววิถีขึ้น โดยที่มีเสียงโดเป็นเสียงที่เตรียมจะเปลี่ยนแนววิถี ดังนี้

กระสวนจังหวะวรรคที่ ๑๔ ดังนี้

วรรคห้า

--- X	- X - X	- X - X	- X - X	- X X X
-------	---------	---------	---------	---------

วรรครีบ

- X X X	- X - X	- X - X	- X X X
---------	---------	---------	---------

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๔ ครั้งแรก ลูกตกอยู่ในห้อง เพลงที่ห้า ในเสียง มี และครึ่งหลัง ห้องเพลงที่สี่ เสียง ซอล

บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๔ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๑๕

แน่น	ปานลิม	ดอกไว้	ตะปู้ใส่	ตีแถม	สองตาแนม	หากัน	บ่วันไหว
--- ม	- ซ - ม	- ม - ซ	- ค ร ม	- ร - ร	- ม ซ ซ	- ซ - ซ	- ม ม ร
พอดี							

- ช - ค

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๑๕ เป็นวรรณคดีที่พบการร้อง
รวมสองวรรคทำนองสามารถแบ่งได้ดังนี้

วรรคทำ

แนม	ปานลิม	ตอกไว้	ตะปู้ไต้	ตีแถม
- - ม	- ช - ม	- ม - ช	- ค ร ม	- ร - ร

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๑๕ วรรคหน้า พบ ๑๐ พยางค์เสียง
สามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียงที่มีเสียง มี ในห้องเพลง
ที่สองพบสองพยางค์เสียงเสียงแรกพบเสียงที่มีระดับเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง
คือเสียงซอล และลดระดับเสียงลงมาที่เสียง มี ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรก
เป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิม แล้วเคลื่อนเสียงขึ้นไปสองเสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์
เสียง เสียงแรกลดระดับเสียงลงมาที่เสียง คือเสียง โด แล้วเรียงระดับเสียงขึ้นไปอีกหนึ่งเสียง
ที่เสียง เร และเสียงมี ตามลำดับในห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่
ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงแล้วซ้ำเสียงเดิม คือเสียง เร พบแนววิถีลงแบบเรียงเสียงอย่างเป็นระเบียบ
ในห้องเพลงที่สี่

วรรครับ

สองตาแนม	หากัน	บ่ห้วนไหว	พอดี้
- ม ช ช	- ช - ช	- ม ม ร	- ช - ค

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๑๕ วรรครับพบ ๑๐ พยางค์เสียง
สามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง มี
มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอล แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สาม ในห้องเพลงที่สอง
พบสองพยางค์เสียงและพยางค์ที่สองเป็นการซ้ำเสียงเดิม คือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สามพบ
สามพยางค์เสียง คือเสียงแรกมีการร้องลงระดับเสียงลงมาสองเสียงคือเสียง มี และซ้ำในเสียงเดิมใน
พยางค์ที่สอง เสียงที่สามลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง
ที่เพิ่มระดับขึ้นมาสามเสียงคือเสียงซอล แล้วเลื่อนระดับลงมาห้าลงจบที่เสียง โด ซึ่งเป็นเสียง
ประธาน

กระสวนจังหวะของวรรคที่ ๑๕

วรรคทำ

--- X	- X - X	- X - X	- X X X	- X - X
-------	---------	---------	---------	---------

วรรครับ

- XXX	- X - X	-- X X X	- X - X
-------	---------	----------	---------

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองล่าทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๕

วรรคทำ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้าในเสียง เร

วรรครับ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่สี่ในเสียง โด

บันไดเสียงของท่านองล่าทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๕ อยู่ในมีกลุ่มเสียงปัญญาจุมล

คือ ต ร ม X ซ ล X

กลวิธีในการตกแต่งท่านองล่าทางสั้นวรรคที่ ๑๕ พบว่าใช้กลวิธีดังนี้

- พบการร้องเน้นเสียงในวรรคทำห้องเพลงที่สาม เพื่อเป็นเน้นเพื่อเพื่ออารมณ์ของ

คำร้อง

วรรคหายใจที่ ๑๖

มี	แต่หนัก	ไปหน้า	คือศิลา	คอนนุ่น	แมนน้ำโจง	สิขุ่น	แต่น้ำใจ
--- ล	- ซ - ม	- ม- ด	- ซ ม ซ	- ซ - ร	- ดุ ดุ ล	- ดุ - ร	- ม ร ร
อายน้อง	ใส่แจ้จ้ง	คังแวนแย้ง					
- ด - ลุ	- ร- ด	- ค ม ซ					

การขับร้องหมอลำท่านองล่าทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๖ เป็นวรรคหายใจที่พบการร้องรวมสองวรรค สามารถแบ่งได้ดังนี้

วรรคทำ

มี	แต่หนัก	ไปหน้า	คือศิลา	คอนนุ่น
--- ล	- ซ - ม	- ม- ด	- ซ ม ซ	- ซ - ร

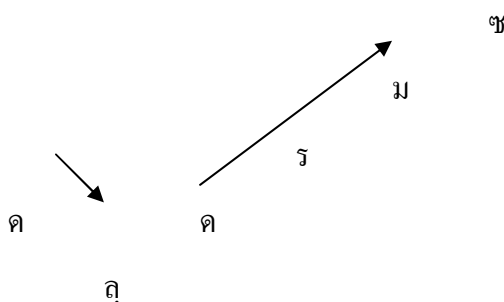
การขับร้องหมอลำท่านองล่าทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๖ วรรคทำ พบ ๑๐ พยางค์เสียงสามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียง ลา ในห้องเพลงที่สอง

พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกพบเสียงที่มีระดับเสียงที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียง คือเสียงซอล และลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง มี ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการซ้ำเสียงเดิมคือเสียงมี แล้วเคลื่อนเสียงลงไปสองเสียงคือเสียง โด ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง ในพยางค์เสียงแรกเพิ่มระดับเสียงมาสี่เสียง คือเสียงซอล แล้วลดระดับเสียงลงไปอีกสองเสียงที่เสียง มี แล้วย้อนกลับขึ้นไปทีเสียงซอล อีกครั้ง ในห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงซ้ำเสียงเดิม แล้วลดเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง เร

วรรคครึ่ง

แมนน้ำโจง	ลีขุ่น	แต่น้ำใจ	อ้ายน่อง	ใส่แจ้ง	ดั่งแว่นแย้ง
๑ ค ค ล	- ค - ร	- ม ร ร	- ค - ล	- ร - ค	- ค ม ซ

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๖วรรคครึ่ง พบ ๑๕ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง โด แล้วซ้ำเสียงในพยางค์ที่สอง แล้วลดระดับลงมาสองเสียงคือเสียงลาต่ำ ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงย้อนกลับไปที่เสียงเดิมคือเสียง โด แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง คือเสียงเร ในห้องเพลงที่สามพบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกได้เพิ่มขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียงมี แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร และซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สาม ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงเสียงแรกคือเสียงที่ลดระดับลงมาหนึ่งเสียงคือเสียงโด แล้วก็ลดระดับลงอีกสองเสียงลงไปทีเสียง ลาต่ำ ในห้องเพลงที่ห้าพบเสียงที่มีระดับเสียงที่เพิ่มขึ้นมาสามเสียงคือเสียง เร ซึ่งเป็นเสียงที่เริ่มเปลี่ยนกระสวนทำนองเป็นวิถีขึ้น ในเสียงต่อไปเพิ่มเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง โด ในห้องเพลงที่หกพบสามพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นการซ้ำเสียงเดิมแล้วเพิ่มเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียง มี ในเสียงที่สามได้เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาอีกสองเสียงคือเสียง ซอล สามารถเขียนแนววิถีของกระสวนทำนองได้ดังนี้

กระสวนจังหวะของวรรคที่ ๑๖

วรรคทำ

--- X	- X - X	- X- X	- XXX	- X - X
-------	---------	--------	-------	---------

วรรครับ

- XXX	- X- X	- XXX	- X - X	- X- X	- XXX
-------	--------	-------	---------	--------	-------

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๖

วรรคทำ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้าในเสียง เร

วรรครับ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่หกในเสียง ซอล

บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๖ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ด ร ม X ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๑๗

ฮัก	กันแน่น	อิงตั้ง	คือลิ่มตอก	เมืองลงกา	ผินหน้ามา	จับมือ	ใส่กัน
--- ซ	- ซ - ม	- ซ - ซ	- ซ ซ ค	- ม ร ร	- ซ ม ซ	- ม- ซ	- ม- ร
สองกำ							
- ซ - ค							

การขับร้องหมอลำท่านองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๗ เป็นวรรคหายใจที่พบการร้องรวมสองกระสวนท่านองสามารถแบ่งได้ดังนี้

วรรคทำ

ฮัก	กันแน่น	อิงตั้ง	คือลิ่มตอก	เมืองลงกา
--- ซ	- ซ - ม	- ซ - ซ	- ซ ซ ค	- ม ร ร

การขับร้องหมอลำท่านองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๗ วรรคทำ พบ ๑๑ พยางค์เสียงสามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียงที่มีเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกพบเสียงที่มีการซ้ำเสียงเดิม และลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง มี ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงแล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง ในพยางค์เสียงแรกและเสียงที่สองร้องซ้ำเสียงเดิม แล้วลดระดับเสียงลงไปสี่เสียงที่เสียง โด ในห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียง

ในเสียงแรกเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง มี แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร และ
ในพยางค์สุดท้ายเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิม ลงจบวรรคนี้ด้วยเสียง เร

วรรครับ

ผินหน้ามา	จับมือ	ไต่กัน	สองก้า
- ซ ม ซ	- ม- ซ	- ม- ร	- ซ - ด

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๑๗ วรรครับ พบ ๕ พยางค์เสียง
สามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบสามพยางค์เสียงแรกคือเสียง ซอล
เสียงที่สองลดลงมาสองเสียง คือเสียง มี แล้วร้องซ้ำเสียงเดิม ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง
เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงคือเสียง มี แล้วมีย้อนกลับไปเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง
คือเสียง ซอล ห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง คือเสียงแรกมีการร้องลงระดับเสียงลงมาสองเสียง
คือเสียง มี และเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงที่เพิ่ม
ระดับขึ้นมาสามเสียงคือเสียง ซอล แล้วเลื่อนระดับลงมาห้าลงจบที่เสียง โด ซึ่งเป็นเสียงประธาน

กระสวนจังหวะวรรคที่ ๑๗

วรรคห้า

--- X	- X - X	- X - X	- XXX	- XXX
-------	---------	---------	-------	-------

วรรครับ

- X X X	- X - X	- X - X	- X - X
---------	---------	---------	---------

- ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๗

วรรคห้า อยู่ในห้องเพลงที่ห้าในเสียง เร

วรรครับ อยู่ในห้องเพลงที่สี่ในเสียง โด

- บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๗ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๑๘

ท่า	สนาม	การก้าว	หาแนวมา	แลกเปลี่ยน	มีแนวได้	ส่งให้	สินค้า
--- ด	- ม- ด	- ซ- ม	- ม ซ ซ	- ด - ม	- ด ซ ซ	- ซ - ด	- ร- ด

ส่งถึง
- ค ม ช

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๑๘ เป็นวรรณคดีที่พบการร้องรวมสองวรรค สามารถแบ่งได้ดังนี้

วรรคทำ

ทำ	สนาม	การคำ	หาแนวมา	แลกเปลี่ยน
-- ต	- ม- ต	- ช- ม	- ม ช ช	- ค - ม

ในวรรณคดีที่ ๑๘ วรรคหน้า พบ ๑๐ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๕ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียง คือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงคือเสียง มี และย้อนกลับไปยังเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล ในเสียงที่สองพบว่ามีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงคือเสียง มี ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงซำเสียงเดิมเพิ่มเสียงขึ้นไปสองเสียงคือเสียง ซอล ในพยางค์ที่สามซำในเสียงเดิม ในห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกลดระดับเสียงลงมาห้าเสียงคือเสียง โด แล้วเพิ่มระดับเสียงในพยางค์สุดท้ายสองเสียง คือเสียง มี

วรรครับ

มีแนวไต	ส่งให้	สินค้า	ก็ส่งถึง
- ต ช ช	- ช - ค	- ร- ค	- ค ม ช

ในวรรณคดีที่ ๑๘ วรรครับ พบ ๕ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๔ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบการบรรจุพยางค์สามพยางค์ เพราะเป็นวรรคที่มีการร้องรวมสองวรรครวมกัน เสียงแรกพบว่าเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียง คือเสียง ลา แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ในพยางค์ที่สามพบว่ามีการซำเสียงเดิม ในห้องเพลงที่สอง พบว่ามีสองพยางค์เสียง เสียงแรกยังเป็นเสียงที่ซำเสียงเดิมอยู่ แล้วเลื่อนระดับเสียงลงมาสี่เสียงคือเสียง โด ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร แล้วลดระดับเสียงลงมาอีกหนึ่งเสียงคือเสียง โด ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกพบการซำเสียงจากท้ายห้องเพลงที่สาม แล้วมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียง คือเสียงมี ในเสียงพยางค์สุดท้ายเพิ่มขึ้นสองเสียงคือเสียง ซอล

กระสวนจังหวะของวรรคที่ ๑๘

วรรคทำ

--- X	- X- X	- X- X	- XXX	- X- X
-------	--------	--------	-------	--------

วรรครับ

- XXX	- X- X	- X- X	- XXX
-------	--------	--------	-------

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๘

วรรคทำ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้าในเสียง มี

วรรครับ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่สี่ในเสียง ซอล

บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๘ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

วรรคหายใจที่ ๑๙

ลำ	มาเหิง	อ้ายน้อง	สิขอ่วย	ลาดง
--- ล	- ล- ซ	- ม- ซ	- ค ร ม	- ซ- ซ

ในวรรคหายใจที่ ๑๙ พบ ๕ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๕ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียงคือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สอง พบว่ามีสองพยางค์เสียง เสียงแรกยังเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิมอยู่ แล้วเลื่อนระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สาม พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองเสียงคือเสียง มี แล้วเพิ่มระดับเสียงลงมาอีกสามเสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียง โด แล้วเพิ่มระดับเสียงเรียงขึ้นหนึ่งเสียงคือเสียง เร แล้วขึ้นไปเสียงสุดท้ายที่เสียง มี ในห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงคือเสียง ซอล แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง

กระสวนจังหวะของวรรคที่ ๑๙

--- X	- X- X	- X- X	- XXX	- X- X
-------	--------	--------	-------	--------

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๑๙ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้าในเสียง ซอล

บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๑๙ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

วรรณคดีที่ ๒๐

ขอ	ให้ไทย	ลาวมา	อีกกัน	ทั้งสองกำ
-- -ล	- ม- ล	- ค- ล	- ม- ร	- ม ช ด

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๒๐ พบ ๑๐ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียงคือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสวมเสียงคือเสียง มี แล้วมีย้อนกลับไปเสียงเดิมในพยางค์ที่สองคือเสียง ลา ห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง คือเสียงแรกมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียง โดสูง และลดระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงคือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงที่ลดระดับลงมาสวมเสียงคือเสียง มี แล้วลดระดับลงมาอีกหนึ่งเสียงที่เสียง เร ในห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นไปหนึ่งเสียง คือเสียง มี ในพยางค์ที่สองเลื่อนระดับเสียงขึ้นไปอีกสองเสียงคือเสียง ซอล แล้วเลื่อนระดับลงมาห้าลงจบที่เสียง โด ซึ่งเป็นเสียงประธาน

กระสวนจังหวะของวรรณคดีที่ ๒๐

---X	- X- X	- X- X	- X- X	- XXX
------	--------	--------	--------	-------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรณคดีที่ ๒๐ อยู่ในห้องเพลงที่ห้าเสียงโด

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรณคดีที่ ๒๐ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูลคือ ด ร ม X ซ ล X

วรรณคดีที่ ๒๑

เอา	ศีลธรรม	มาชู่ไว้	ไทยลาว	เจริญส่ง	แม่น้ำโขง	ตีกัน	สะพานนั้น
---ซ	- ม- ล	- ล ล ซ	- ซ - ซ	- ม ซ ม	- ซ ม ซ	- ซ -ด	- ร ม ด
ก็ส่งเสียง							
- ด ม ซ							

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๒๑ เป็นวรรณคดีที่พบการร้องรวมสองวรรค สามารถแบ่งได้ดังนี้

วรรคที่

เอา	ศีลธรรม	(มา)ชู่ไว้	ไทยลาว	เจริญส่ง
---ซ	- ม- ล	- ล ล ซ	- ซ - ซ	- ม ซ ม

ในวรรณคดีที่ ๒๑ วรรคทำ พบ ๑๑ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๕ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียง คือเสียงซอล ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงคือเสียง มี และเคลื่อนที่ขึ้นไปสามเสียงที่เสียง ลา ห้องเพลงที่สามพบสามพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นการเสริมคำบุพบท และเสียงที่สองมีการซ้ำเสียงเดิม แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียงลา ในเสียงที่สามพบว่ามีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียงซอล ห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกและเสียงที่สองนั้นเป็นเสียงที่ซ้ำมาจากเสียงเดิม ห้องเพลงที่ ๕ พบสามพยางค์เสียง เป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงคือเสียงมี แล้วเคลื่อนระดับเสียงขึ้นไปสองเสียงคือเสียงซอล แล้วย้อนลงมาจบสองเสียงที่เสียง มี

วรรครับ

แม่น้ำโจง	ลึคั่น	สะพานนั้น	ก็ส่งถึง
- ช ม ช	- ช -ค	- ร ม ค	- ค ม ช

ในวรรณคดีที่ ๒๑ วรรครับ พบ ๑๑ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๔ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบสามพยางค์ เสียงแรกคือเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงคือเสียงซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียงมี แล้วย้อนขึ้นไปเสียงเดิมในพยางค์ที่สาม ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ยืนระดับเสียงเดิม แล้วลดระดับลงมาสี่เสียงที่เสียงโด ห้องเพลงที่สามพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียงเร แล้วเรียงขึ้นมาอีกเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นไปสองเสียงจบที่เสียงซอล

กระสวนจังหวะวรรคที่ ๒๑

วรรคทำ

---X	- X- X	- XXX	- X - X	-XXX
------	--------	-------	---------	------

วรรครับ

- XXX	- X -X	- XXX	- XXX
-------	--------	-------	-------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรคทำใจที่ ๒๑

วรรคทำ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่ห้าในเสียง มี

วรรครับ ลูกตกอยู่ในห้องเพลงที่สี่ในเสียง ซอล

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรคทำใจที่ ๒๑ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาฆ

คือ ค ร ม X ช ล X

กลวิธีการตกแต่งทำนองและคำร้องของวรรณคดีที่ ๒๑ พบกลวิธีดังนี้

- พบการร้องที่ใช้ลมหายใจยาวโดยร้องรวม ๒ วรรค
- พบกลวิธีการเสริมคำบุพบท เข้ามาเติมเต็มวรรคให้เกิดความสมบูรณ์ของประโยค

วรรณคดีที่ ๒๒

ทุก	มี	เฮามีรด	เล่นข้าม	เที่ยวได้	ไปหากัน
- - - ล	- ม - ซ	- ล - ซ	- ซ - ค	- ซ - ซ	ม ซ ม

ในวรรณคดีที่ ๒๒ พบ ๑๓ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๖ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียง คือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงคือเสียง มี แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกพบว่าการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง ลา แล้วลดระดับเสียงลงมาที่ระดับเสียงเดิมหนึ่งเสียงในพยางค์ที่สองคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ต่ำจากห้องเพลงที่สาม แล้วลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียง โด ห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียง ทั้งสองเสียงเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสี่เสียงที่เสียง ซอล และห้องเพลงที่หกพบสามพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาสามระดับเสียงคือเสียง มี แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล ในเสียงสุดท้ายมีการลดระดับลงมาจบด้วยเสียง มี

กระสวนจังหวะวรรณคดีที่ ๒๒

- - - X	- X - X	- X - X	- X - X	- X - X	- X X X
---------	---------	---------	---------	---------	---------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรณคดีที่ ๒๒ อยู่ในห้องเพลงที่หกเสียง มี

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรณคดีที่ ๒๒ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ คร ม X ซ ล X

วรรณคดีที่ ๒๓

เวียง	จันทน์กับ	หนองคาย	ง่ามไผ่	ไปได้
- - - ล	- ซ - ซ	- ม - ล	- ม - ซ	- ซ - ค

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๒๓ พบ ๕ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตได้ห้าห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียงคือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง คือเสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสองเสียงคือเสียง มี และเคลื่อนระดับเสียงขึ้นไปสามเสียงคือเสียง ลา ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงที่ลดระดับลงมาสามเสียงคือเสียง มี แล้วเคลื่อนเสียงขึ้นไปสามเสียงที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่ห้าพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ซ้ำเสียงเดิม แล้วเคลื่อนเสียงลงมาสี่เสียงลงจบที่เสียง โด

กระสวนจังหวะของวรรณคดีที่ ๒๓

--- X	- X - X	- X - X	- X - X	- X - X
-------	---------	---------	---------	---------

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรณคดีที่ ๒๓ อยู่ในห้องเพลงที่ห้าเสียง

เร

บันไดเสียงของทำนองลำทางสั้นในวรรณคดีที่ ๒๓ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

วรรณคดีที่ ๒๔

สระ	พานไทย	ลาวนั้น	ไปหากัน	บ่ได้ห้วน	# เรียงจันทน์บาง	กอกนั้น	โอดเป็นเป็น
--- ม	- ล- ล	- ล- ม	- ม ซ ร	- ม ช ม	- คั ล ซ	- ม- ซ	ร ด ค ร
แผ่นเดียว	-- อ้อ อ้อ	แผ่นเดียว	โอดเป็นเป็น	แผ่นเดียว			
- ม- ร	-- ม ซ	- ม- ร	ร ค ร ม	- ม- ร ม ร			

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรณคดีที่ ๒๔ เป็นวรรณคดีที่พบการร้องรวมสองวรรค สามารถแบ่งได้ดังนี้

วรรคทำ

สระ	พานไทย	ลาวนั้น	ไปหากัน	บ่ได้ห้วน
--- ม	- ล- ล	- ล- ม	- ม ซ ร	- ม ช ม

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้นในวรรณคดีที่ ๒๔ วรรคหน้า พบ ๑๑ พยางค์เสียงสามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๕ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียง คือเสียง มี

ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีเพิ่มระดับเสียงลงมาสามเสียง คือเสียง ลา แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกยังซ้ำเสียงเดิมอยู่ แล้วลดระดับเสียงลงมาที่สามเสียงที่เสียงมีในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สี่พบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ซ้ำในเสียงเดิม แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นไปสองเสียงที่เสียง ซอล ในเสียงที่สามพบว่ามีการเคลื่อนที่ของเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง เร ห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง มี ในพยางค์ที่สองมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาจบที่เสียงเดิมคือเสียง มี

วรรครับ

# เสียงขึ้นท่วง	กอกนั้น	(โลด)ป็นเป็น	แผ่นเดียว	-- อือ อือ	แผ่นเดียว	(โลด)ป็นเป็น	แผ่นเดียว
- คื ล ซ	- ม- ซ	คร คร	- ม- ร	-- ม ซ	- ม- ร	- คร รร	- ม- รร

การขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น ในวรรคหายใจที่ ๒๔ วรรครับ พบ ๑๕ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตได้แก่ห้องเพลง ดังนี้ ในห้องเพลงที่หนึ่งพบสามพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเคลื่อนที่ของเสียงขึ้นไปห้าเสียงที่เสียงโดสูง เสียงพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงที่พบว่าเป็นการบากเสียงเพื่อที่จะเตรียมตัวลงจบการลำทำนองทางสั้น แล้วลดระดับลงมาสามเสียงคือเสียง ลา แล้วลดระดับลงมาที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง มี แล้วเลื่อนระดับเสียงขึ้นไปสองเสียงที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่สามพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาห้าเสียงที่เสียง โด เสียงที่สองเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร ในพยางค์ที่สามพบเสียงที่มีการผันเสียงเสียงพยางค์หนึ่งพยางค์ ในเสียงแรกที่เป็นเสียงตั้งต้นคือเสียงโด แล้วผันเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร ห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง เป็นระดับเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง คือเสียงมี แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียงเร ห้องเพลงที่ห้าพบเสียงพยางค์เอื้อนสองเสียง เป็นเสียงเอื้อนที่มีการลากเสียงจากห้องที่สี่แล้วร้องขมวดท้ายเสียงที่ห้องที่ห้า ในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีระดับเสียงที่เพิ่มขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง มี แล้วกระทบขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล ห้องเพลงที่หก เป็นการซ้ำทำนองและซ้ำคำเหมือนกับห้องเพลงที่สี่ ในห้องเพลงที่เจ็ดพบการซ้ำคำและการซ้ำทำนองเหมือนกับห้องเพลงที่สาม ในห้องเพลงที่แปดพบการซ้ำทำนองและซ้ำคำเหมือนกับห้องที่สี่และห้องที่หกแต่มีการตกแต่งเสียงในเสียงสุดท้ายคือการร้องแบบกระทบเสียงสองเสียงโดยที่มีเสียง เรเป็นเสียงขึ้น

กระสวนจังหวะวรรคที่ ๒๔

วรรคห้า

--- X	- X- X	-X- X	- XXX	- XXX
-------	--------	-------	-------	-------

วรรครับ

- XXX	- X- X	XX X ^x	- X- X	-- XX	- X- X	- X X X ^x	- X- XXX
-------	--------	-------------------	--------	-------	--------	----------------------	----------

ลูกตกหรือเสียงหลักของท่านองลำทางสั้น วรรคหายใจที่ ๒๔

วรรคทำ อยู่ในห้องเพลงที่ห้าเสียง มี

วรรครับ อยู่ในห้องเพลงที่แปดเสียง เร

บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้นในวรรคหายใจที่ ๒๔ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจุมล

คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธีของการลำทำนองลำทางสั้น วรรคที่ ๒๔ พบกลวิธีดังนี้

- พบการบากทำนองเพื่อเตรียมตัวลงจบ โดยที่จุดที่แสดงให้เห็นสัญลักษณ์ของการบากลงทำนองนั้นเป็นเสียงสูง และเวลาร้องเพิ่มน้ำหนักให้กับคำร้อง เพื่อที่จะนัดแนะกับหมอแคนในการเตรียมตัวลงจบ ดังตัวอย่าง

วรรครับ

#วิจัยทับบาง	กอกนั้น	(โลด)ปิ่นเป็น	แผ่นเดียว	-- อือ ฮือ	แผ่นเดียว	(โลด)ปิ่นเป็น	แผ่นเดียว
- คี ล ซ	- ม- ซ	คร คร	- ม- ร	-- ม ซ	- ม- ร	- คร ค	- ม- ร ม ร

-พบการใช้การร้องกระทบสองเสียง ดังนี้

แผ่นเดียว
- ม- ร ม ร

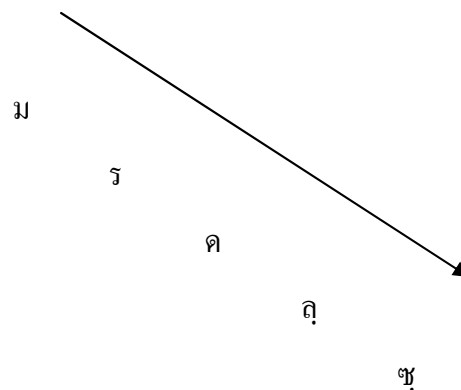
- พบกลวิธีการร้องผันเสียง ดังนี้

(โลด)ปิ่นเป็น
คร คร

วรรคหายใจที่ ๒๕

----	เจียว	ไบมอน	ซื่อนนึ่ง	แม่หนา	ทอนั้น	----	นา
----	--- ซ	- ม- ซ	- ม- ร	- ค- ล	- ร- ค	----	ซ

ในวรรณคดีที่ ๒๕ พบ ๑๐ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๘ ห้องเพลง ในห้องเพลงแรกไม่พบพยางค์เสียงสามพยางค์เสียงเพราะเป็นการลากเสียงมาจากท้ายวรรคที่ ๒๔ ในห้องเพลงที่สองพบหนึ่งพยางค์เสียงเป็นเสียงที่มีเพิ่มขึ้นมาสามเสียงคือเสียงซอล ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงสองระดับเสียงที่เสียงมีแล้วย้อนกลับไปเสียงเดิมคือเสียงซอลในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาสองเสียงคือกลับมาที่เสียงมี แล้วลดระดับลงมาหนึ่งเสียงคือเสียงเร ในห้องเพลงที่ห้าพบเสียงที่ลดระดับลงมาอีกหนึ่งเสียงคือเสียงโด แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงคือเสียงลาตา ในห้องเพลงที่หกพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงเร แล้วเคลื่อนระดับเสียงลงไปเสียงโดอีกครั้งในห้องเพลงที่เจ็ดพบการลากเสียงท้ายห้องเพลงยาวหนึ่งห้องเพลง และในห้องสุดท้ายเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหัวเสียงและเป็นจบการลำทำนองลำทางสั้นในบทกลอนนี้ คือเสียงซอลต่ำ ในการลงจบคำร้องนั้นหมอแคนจะฟังคำร้องของหมอลำในเสียงสุดท้ายแล้วเป่าเสียงสุดท้ายยาวแล้วลงจบหลังจากคำร้องสั้นสุด พบกระสวนทำนองการลงจบแบบแนววิถีสง ดังนี้

ในวรรณคดีที่ ๒๕ นี้ เป็นกลุ่มคำที่เข้ามาเสริมในตอนท้ายของการลงจบการลำทำนองลำทางสั้น สามารถเปลี่ยนคำลงจบได้แล้วแต่ความสามารถของศิลปินและความชำนาญ เช่น “สีนาวล ช่วนน้องแม่น้ำ ท่อนั้นนา” “สีนาวล ช่วนน้องไวก้อน ออนซอนเค้” เป็นต้น

กระสวนจังหวะที่ ๒๕

----	--- X	-X - X	-X - X	-X - X	-X - X	----	X
------	-------	--------	--------	--------	--------	------	---

ลูกตกหรือเสียงหลักของทำนองลำทางสั้น วรรณคดีที่ ๒๕

วรรคหน้า อยู่ในห้องเพลงที่แปดเสียง ซอล

บันไดเสียงของท่านองลำทางสั้นในวรรคหน้าใจที่ ๒๕ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล

คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธี และการตกแต่งท่านองลำท่านองลำทางสั้น พบกลวิธีดังนี้

- พบเป็นกลุ่มคำที่มาเสริมปิดท้ายการลำท่านองลำทางสั้น สามารถเปลี่ยนกลุ่มคำได้ตามแต่ภูมิปัญญาของศิลปินท่านนั้นๆ

จากการวิเคราะห์กลวิธีการลำทางสั้น ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ กลอนสัมผัสพันธ์ไมตรีไทย กับลาวพบว่าท่านองลำทางขาวนั้นเป็นท่านองที่ร้องซ้ำๆ แต่มีการเปลี่ยนคำร้อง และจำนวนพยางค์ไม่เท่ากัน สามารถถอดท่านองสารัตถะท่านองลำทางสั้นได้ดังนี้

กระสวนท่านองที่ ๑

วรรคทำ	ล	ม	ม	ม
วรรครับ	ซ	ซ	ร	ค

กระสวนท่านองที่ ๒

วรรคทำ	ม	ซ	ม	ร
วรรครับ	ร	ล	ล	ซ

การลำทางสั้นของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ คร ม X ซ ล X

กระสวนจังหวะของลำทางสั้น

-พบกระสวนจังหวะการ โอ เป็นคำร้องอิสระ

-พบกระสวนจังหวะช่วงดำเนินท่านอง

กระสวนท่านองที่ร้องโดยใช้ลมหายใจเดียว พบกระสวนจังหวะดังนี้

แบบที่ ๑

--X	-X-X	-X-X	-X-X	-XXX
-----	------	------	------	------

แบบที่ ๒

---X	-X-X	-X-X	-XXX	-X-X
------	------	------	------	------

ในการร้องท่านองลำทางสั้น ในวรรคที่มีการร้องโดยใช้ลมหายใจเดียวนั้นพบว่า คำแรกของวรรคนั้นมักจะเป็นคำหรือเสียงพยางค์เดียว แล้วช่วงกลางนั้นจะแบ่งจำนวนพยางค์แล้วแต่คำในแต่ละวรรค แล้วห้องสุดท้ายพบการบรรจุสองหรือสามพยางค์

กระสวนทำนองที่ร้องโดยใช้ลมหายใจเดียวร้องรวมสองวรรค พบกระสวนจังหวะดังนี้
วรรคทำ

--X	-X-X	-XXX	-X-X	-XXX
-----	------	------	------	------

วรรครีบ

-XXX	-X-X	-XXX	-XXX
------	------	------	------

ในการร้องทำนองลำทางสั้น ในวรรคที่มีการร้องโดยใช้ลมหายใจเดียวรวมสองวรรค ในวรรคทำมักพบเสียงแรกนั้นเป็นเสียงพยางค์เดียว ในท้ายห้องของวรรคทำนั้นพบสามพยางค์เสียงแล้วมีการร้องรวมในวรรคที่สองนั้น พบสามพยางค์เสียงเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของจังหวะแล้วในวรรครีบนั้นมีการเก็บพยางค์เสียงถัดว่าวรรคทำเพื่อเป็นการเก็บเนื้อหาใจความให้ครบถ้วนไม่ขาดความหมายของวรรคนั้นๆ

ช่วงเสียงของหมอลำวิวรรณ พันธูในการลำทำนองลำทางสั้น พบช่วงเสียงของหมอลำวิวรรณ พันธู เสียงที่ต่ำที่สุดคือเสียง ซอลต่ำ และเสียงที่สูงที่สุดคือเสียง โดสูง ดังนี้

ซุ	ลู	ท	ค	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	คิ
----	----	---	---	---	---	---	---	---	---	----

เสียงที่หมอลำวิวรรณ ที่นิยมใช้ลำทำนองลำทางสั้น

พบกลวิธีในการลำทำนองลำทางสั้นมีทั้งหมด ๗ กลวิธี โดยผู้วิจัยสรุปแนวทางการใช้กลวิธีของหมอลำวิวรรณ พันธูได้ดังนี้

๑. การผันเสียง คือ การร้องคำร้องพยางค์เสียงเดียว และมีเปลี่ยนระดับเสียงระหว่างสองเสียงหลักแล้วเปลี่ยนเสียงท้ายผันเพื่อไปยังเสียงทำนองหลัก พบทั้งในแนววิถีขึ้น และแนววิถีลงสามารถปฏิบัติโดยการร้องลากเสียงยาว หรือสั้นได้

ปรากฏการผันเสียงในลำทางสั้น อยู่ส่วนหัวเป็นเสียงขึ้นต้น ในวรรคหายใจที่ ๑

ปรากฏการผันเสียงในลำทางสั้น อยู่ส่วนหัวเป็นเสียงท้าย ในวรรคหายใจที่ ๑๒ วรรคหายใจที่ ๑๓ วรรคหายใจที่ ๑๔ วรรคหายใจที่ ๑๕ ท้ายวรรคท้าย

จากการวิเคราะห์ลำทำนองลำทางสั้นพบกลวิธีร้องผันเสียง คือ

การผันเสียงในแนววิถีขึ้น พบเสียงสุดท้ายที่การผันในการลำทำนองลำทางสั้นคือเสียงซอล แต่เสียงตั้งต้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองหรือสามเสียง

การผันเสียงในแนววิถีลง พบเสียงสุดท้ายที่การผันในการลำทำนองลำทางสั้นคือเสียงลาต่ำ แต่เสียงตั้งต้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสองหรือสามเสียง

เมื่อทำการวิเคราะห์การผันเสียงแล้ว การผันเสียงให้เกิดคุณภาพเสียงที่ดีนั้น การร้องเสียงในเสียงแรกนั้นจะมีการร้องเน้นเสียงควบคู่ แล้วผันเสียงลดหรือเพิ่มระดับเสียงไปในพยางค์ที่สอง

ยกตัวอย่าง

การผันเสียง แนววิถีขึ้น

งาน	กินดอง	ออก	พรรษา	ฮอควันลา	พระเจ้า	เฮนั่น	บ่ต่างกัน
--- ล	- ฆ - ม ษ	--- ม	- ฆ - ล	- ม ล ล	- ฆ - ม	- ร - ด	- ด ม ร ฆ

การผันเสียง แนววิถีลง

ไอ้	ละหนอ	ออฮ้อออ	/	ฮา ฮ้า	ออ /	ฮา /	นวล นวล	เอ	เฮเอ้อเอ	เอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อ	/	เอี้ย
คั	ล คั	คั ร คั	/	ล คั	ล / ฆ	/	คั	ล	ร	ฆ	ล ฆ	ล ฆ

๒. กลวิธีการร้องกระทบเสียง คือการตกแตงคำร้องและการเอื้อน โดยการร้องสามพยางค์เสียง โดยที่เสียงแรกเป็นเสียงขึ้น แล้วมีการเคลื่อนที่เพิ่มขึ้น หรือลดลงในพยางค์ที่สอง แล้วย้อนกลับมาร้องในเสียงแรกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ปรากฏกลวิธีการกระทบเสียงในลำทางสั้น อยู่ส่วนหัว ในวรรคหายใจที่ ๔ และวรรคที่ ๒๕ ตอนต้น

ปรากฏกลวิธีการกระทบเสียงในลำทางสั้น อยู่ส่วนท้าย ในวรรคหายใจที่ ๔ และวรรคที่ ๒๕ ตอนปลาย

เมื่อทำการวิเคราะห์การลำทำนองลำทางสั้น พบว่าการร้องนั้นเริ่มร้องในเสียงแรก แล้วมีการลดระดับเสียง หรือเพิ่มระดับเสียงขึ้นมา สองเสียงเสมอ แล้วย้อนกลับไปร้องยังเสียงเริ่มต้นอีกครั้ง

ยกตัวอย่าง

วรรครับ

# วิ่งจับทาบวง	กอกนั้น	(โกล)เป็นเป็น	แผ่นเดียว	-- อือ ฮือ	แผ่นเดียว	(โกล)เป็นเป็น	แผ่นเดียว
- คั ล ฆ	- ม- ฆ	ค ร ทร ด	- ม- ร	-- ม ฆ	- ม- ร	- ค ร ด	- ม- ร ม ร

๓. กลวิธีการยัดคำ คือ การร้องที่มีการแบ่งคำร้องที่แยกจากกัน โดยที่พยางค์เสียงแรกนั้นมีการลากเสียงยาว แล้วกลับเข้าสู่ทำนองในพยางค์ที่สองอีกครั้ง

ปรากฏกลวิธีการกระทบเสียงในลำทางสั้น อยู่ส่วนท้ายวรรคหายใจที่ ๔ ท้ายวรรค

ปรากฏกลวิธีการกระทบเสียงในลำทางสั้น อยู่ส่วนต้นวรรคหายใจที่ ๕

เมื่อทำการวิเคราะห์การลำทำนองลำทางสั้น พบว่าการร้องยัดคำพบคำร้องที่มีกลุ่มคำสามพยางค์เสียง โดยจะมีการแบ่งเสียงพยางค์แรกร้องลากเสียงยาว แล้วในสองพยางค์หลังนั้นพบการร้องที่เป็นคำร้องปกติ และการกระทบเสียงมาต่อท้าย ดังนี้

คำร้องปกติมาต่อท้าย

----	(แมนว่า -	.....	▶	น้อยนย)	สำบายดี	กับพี่น้อง	สองฝั่ง	มาโสมกัน
------	-----------	-------	---	---------	---------	------------	---------	----------

----	- ช -ช	----	- ค -ค	ช ม ม	- ม ช ช	- ค - ร	- ล ล ช
------	--------	------	--------	-------	---------	---------	---------

การกระทบเสียงมาต่อท้าย

ไอ้	ละหนอ	ออส้ออ	/	อา ฮ้า	อ/	อา/	นวล นวล	เอ	เฮอเอ้อเอ	เอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อ	/	เอี้ย
ค	ล	ค	ค	ร	ค	ค	ล	ร	ช	ล	ช	ล

๔. กลวิธีการใช้ลูกคอ คือ การร้องต่อเนื่องจากคำร้อง โดยที่ร้องสลับเสียงสองเสียงขึ้นลงด้วยความถี่ที่สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง

ปรากฏการใช้ลูกคอ ในวรรคหายใจที่ ๔ ท้ายวรรค

เมื่อทำการวิเคราะห์การลำทำนองลำทางสั้น พบว่าการใช้ลูกคอร้องนั้นเพื่อเป็นการตกแต่งทำนอง เพื่อที่จะเป็นการเชื่อมระหว่างวรรคหรือประโยค อีกทั้งยังเป็นเอกลักษณ์ของการขับร้องหมอลำ เสียงของการร้องลูกคอ เมื่อจบประโยคหรือคำไหนที่ต้องการใส่ลูกคอ ยืดเสียงท้ายของคำร้องนั้นๆเป็นเสียงขึ้น แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียง

ยกตัวอย่างกลวิธีการใช้ลูกคอ

ไอ้	ละหนอ	ออส้ออ	/	อา ฮ้า	อ/	อา/	นวล นวล	เอ	เฮอเอ้อเอ	เอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อเอ้อ	/	เอี้ย
ค	ล	ค	ค	ร	ค	ค	ล	ร	ช	ล	ช	ล

๕. กลวิธีการเพิ่มคำบุพบท คือการเติมคำเสริมเข้ามาให้วรรค หรือประโยคเกิดความสมบูรณ์ หรือเกิดความสละสลวยของคำร้อง

ปรากฏการใช้ลูกคอ ในวรรคหายใจที่ ๕ และวรรคหายใจที่ ๒๕ ตอนต้นของวรรค

ปรากฏการใช้ลูกคอ ในวรรคหายใจที่ ๒๔ แทรกอยู่ตรงของประโยค

เมื่อทำการวิเคราะห์การลำทำนองลำทางสั้น พบว่าการใช้คำบุพบทนั้นเพื่อเป็นการตกแต่งเติมคำเสริมเข้า พบอยู่สองประเด็นคือ ๑. เพื่อที่จะเป็นการเชื่อมระหว่างวรรคโอ้ลำ และการดำเนินทำนอง หรือช่วงที่จะลงจบ ๒. พบในการเติมเป็นคำแทรกอยู่ระหว่างประโยค การแทรกคำเสริมหรือคำบุพบทนั้นจะต้องคำนึงถึงความยาวของบทกลอนในวรรคตอนนั้นๆ และเลือกคำที่เติมแล้วมีความหมายของคำนั้นไปในทิศทางเดียวกัน

ยกตัวอย่างกลวิธีการเพิ่มคำบุพบท

๑. เพื่อเชื่อมระหว่างวรรค

----	(แมนว่า	-----▶	น้อยาย)	ลำบายดี	กับพี่น้อง	สองฝั่ง	มาโสมกัน
----	- ช -ช	----	- ค -ค	ช ม ม	- ม ช ช	- ค - ร	- ล ล ช

๒. พบในการเติมเป็นคำแทรกอยู่ระหว่างประโยค

#เรื่องจันทน์บาง	กอกนั้น	(โตด)ป็นเป็น	แผ่นเดียว	-- อือ ฮือ	แผ่นเดียว	(โตด)ป็นเป็น	แผ่นเดียว
- คื ๓ ๗	- ม- ๗	คร ๓ ครค	- ม- ๓	-- ม ๗	- ม- ๓	- ค ๓ ค	- ม- ๓ ม๓

๖. กลวิธีการสะบัดเสียง คือการตกแต่งคำร้อง หรือคำเอื้อน ให้เกิดความไพเราะน่าฟัง โดยการผันเสียงร้องหรือคำร้องสามเสียงอย่างต่อเนื่อง

ปรากฏการใช้การสะบัดเสียงในวรรคหายใจที่ ๕ วรรครับ ตอนต้น

เมื่อทำการวิเคราะห์การลำทำนองลำทางสั้น พบว่าการใช้การสะบัดเสียง นั้นเพื่อเป็นการตกแต่งเติมคำเสริมเข้า พบอยู่สองประเด็นคือ ๑. เพื่อที่จะเป็นการตกแต่งคำร้องให้เกิดความไพเราะ สะดุดหู ๒. พบการสะบัดเสียงเพื่อเป็นสะพานเชื่อมเพื่อที่ให้ผู้สัมผัสลงเสียงหลัก ยกตัวอย่างกลวิธีการสะบัดเสียง

วรรครับ

ฮักอยู่ฟ้า	แหล่แหล่	ผู้ไต้เนื้อ	ลีทอเฮา
ม ๗ ๓ คค	- ๓ - ๓	- ๓ ม ๓	- ค ม ๗

๗. กลวิธีการร้องรวบสองวรรค คือการร้องทำนองลำทางสั้นโดยใช้ลมหายใจเดียว ร้องรวบทั้งสองวรรค

ปรากฏการใช้การร้องรวบสองวรรค ในวรรคหายใจที่ วรรคหายใจที่ ๕, ๖, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๒๑, ๒๔,

เมื่อทำการวิเคราะห์การลำทำนองลำทางสั้น พบว่าการการร้องรวบสองวรรค พบประเด็นสำคัญ ๒ ประเด็น คือ ๑. แสดงให้เห็นถึงทำนองลำทางสั้นเป็นทำนองกระชับ คำร้องและเอื้อน มีลักษณะการออกเสียงสั้น จึงทำให้สามารถร้องรวบทั้งสองวรรคได้ ๒. เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถของหมอลำเพราะว่าการที่หมอลำร้องได้ในลมหายใจเดียวแสดงให้เห็นว่าจะต้องมีปอดที่ใหญ่สามารถกักเก็บลมหายใจได้มาก

ยกตัวอย่างการร้องรวบสองวรรคในลมหายใจเดียว

วรรคทำ

ทำ	สนาม	การค้า	หาแนวมา	แลกเปลี่ยน
--- ๓	- ม- ๓	- ๗- ม	- ม ๗ ๗	- ค - ม

วรรครับ

มีแนวไต้	ส่งให้	สินค้า	ก็ส่งถึง
- ๓ ๗ ๗	- ๗ - ค	- ๓- ค	- ค ม ๗

10.14457/CU.the.2011.1133
 เมื่อ 26/03/2563 21:23:14

วิเคราะห์ทำนองเตี้ย

ในการวิเคราะห์ทำนองเตี้ย ประกอบไปด้วย ทำนองเตี้ย โขง ทำนองเตี้ยพม่าราชวาน ทำนองเตี้ยธรรมดา และทำนองเตี้ยหัวโนนตาล ดังนี้

ทำนองเตี้ยพม่าราชวาน

วันที่ห้าของเดือนธันวาคม	พระมหाराชาจสุทเกษม
พระวรกายทรงให้ปรีเปรม	จสุทเกษมพระตำราญ
ประคุดอกไม้บาน	ทั่วถิ่นอีสานขึ้นบานไชโย
ทั่วไทยขอพื้ร่มโพธิ์	โพธิสมภารกราบท่านพ่อหลวง
สิบนิ้วต่างประทีปสืบดวง	กราบองค์พ่อหลวงของปวงประชา

ทำนองเตี้ยโขง

วโรกาสมหามงคลน้อมเกล้าเบื้องบนวิมลศรี (เช้า)	ขอแต่พระบารมี
ปกเกล้าเกษิข้าพุทธเจ้า	ข้าขอน้อมเกล้าประณตพจนา (เช้า)
ข้าขอถวายชีวาใต้เบื้องบาทน้อมเกล้าถวิล(เช้า)	ข้าพุทธเจ้าเหล่าศิลปิน(เช้า)

น้อมเกล้าฯ เกศินได้เบ็องบาทา

เหนือเศศเกศาเบ็องบาทมาลย์

ทำนองเต็ยธรรมดา

พระภูบาลของเฮาเหนือเกล้า

สีเอาหยังมาเทียมเท่าก็บ่ทอ

ขอพระองค์จ้งทรงอยู่ยั้ง

วิมานแก้วหมื่นหมื่นปี

สุขเกษมเปรมปรีหมื่นปีพันเท่า(ซ้ำ)

ศีลป็นขอน้อมเกล้า

เต็ยพม่ารำขวาน

วรรคหายใจที่ ๑

เนื้อร้อง	----	<u>วันที่ห้า</u>	ของเดือน	ธันวาคม	พระมหา	ราชา	จงดุข	เกษม
เสียงร้อง	----	- ล ล ล	- ม - ช	- ล - ล	- คื ล ร	- ค- ล	- ช- ค	ร ม
ทำนองหลัก	----	- ล- ท	- ล- ท	- ล- ช	- ล- ช	- ท- ล	- ช- ค	- ร- ม

วรรคหายใจที่ ๒

เนื้อร้อง	----	<u>พระวรกาย</u>	ทรงให้	ปรีเปรม	--- สุข	เกษม	พระตำ	- อี้ม-ราญ
เสียงร้อง	----	ม ม ม	- ม- ลุ	- ม- ม	--- ค	- ลุ- ค	- ช- ม	- ร- ค
ทำนองหลัก	----	- ม- ม-	- ล- ช	- ม- ร-	- คร	- ค ล ค	--- ร	- มร ค

วรรคหายใจที่ ๓

เนื้อร้อง	-ประ	คุดดอก	----	ไม้บาน	ทั่วถิ่น	อีสาน	ชั้นบาน	ไซ โย
เสียงร้อง	--- ค	- ลุ- ค	----	- ร- ม	- ช- ร	- ม- ม	- ช- ม	- ร- ร
ทำนองหลัก	----	- ล- ค	- ล- ค	- ร- ม	ช ล	ช ม	ช ร	ร ร

วรรคหายใจที่ ๔

เนื้อเรื่อง	----	พวกเรา	ขอพึ่ง	ร่วมโพธิ์	โพธิ์	สมภาร	กราบท่าน	พ่อหลวง
เสียงร้อง	----	ล ท	ล ค์	ล ท	ท รี่	ร ี ท	ท รี่	ช ล
ทำนองหลัก	----	- ล - ร	-----	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ท	- ม - ร	- ท - ล

วรรคหายใจที่ ๕

เนื้อเรื่อง	----	สิบนิ้ว	ค่างประทีป	สิบดวง	กราบองค์	พ่อหลวง	ของปวง	ประชา
เสียงร้อง	----	ล ท	ล ท ค์	ล ท	- ล - ช	- ล - ท	- ม - ร	ท ล
ทำนองหลัก	----	- ล - ร	-----	- ล - ท	- ล - ช	- ล - ท	- ม - ร	- ท - ล

เตี้ยโงง

วรรคหายใจที่ ๑

เนื้อเรื่อง	----	วิโรกาส	มหา	มงคล	น้อมเกล้า	เบื้องบน	--- วิ	มลครี
เสียงร้อง	----	ล ช ม	-ช- ค์	- ช- ล	- ค์-ช	- ม - ล	--- ล	-ช- ม ชล
ทำนองหลัก	----	-- ล	--- ช	- ม- ล	- ค- ช	- ค- ล	--- ช	- ม- ล

วรรคหายใจที่ ๒

เนื้อเรื่อง	----	ขอแค่	พระบา	ร มี	ปกเกล้า	เกสี	ข้าพุทธ	ชะเจ้า
เสียงร้อง	----	- ล- ล	- ม- ช	- ล- ม	- ค- ร	- ม- ม-	- ม- ร	- ค- ล
ทำนองหลัก	----	- ช- ม	--- ร	- ค- ม	--- ร	- ช- ม	--- ร	- ค- ล

เนื้อเรื่อง	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา
เสียงร้อง	ม ค	ร ม	ม ช	- ช ร ล	ม ค	ร ม	ม ช	- ช ร ล
ทำนองหลัก	--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ช- ล	--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ช- ล

วรรคหายใจที่ ๓

เนื้อเรื่อง	----	ข้าขอ	ถวาย	ชีวา	ใต้เบื้อง	บาทา	น้อมเกล้า	ถวิล
เสียงร้อง	----	- ม- ล	- ล- ค	- ล- ล	- ค- ร	- ล- ล	- ค- ลช	- ม- ชล
ทำนองหลัก	----	-- ล	--- ช	- ม- ล	- ค- ช	- ค- ล	--- ช	- ม- ล

วรรคหายใจที่ ๔

เนื้อเรื่อง	----	ข้าพุทธเจ้า	เหล่าศิลปิน	ละป็น	น้อมเกล้า	เกศิน	ใต้เบื้อง	บาทา
เสียงร้อง	----	ค- ค- ค- ค	- ม- ช	- ล- ม	- ช- ค	- ร- ม	- ม- ร	- ค- ล
ทำนองหลัก	----	- ช- ม	--- ร	- ค- ม	--- ร	- ช- ม	--- ร	- ค- ล

วรรคหายใจที่ ๕

เนื้อเรื่อง	เหนือเกศ	เกศา	เบื้องบาท	ทะมาลย์	เหนือเกศ	เกศา	เบื้องบาท	ทะมาลย์
เสียงร้อง	- ม- ล	- ค- ม	- ม- ค	- ม- ร	- ม- ล	- ค- ม	- ม- ค	- ม- ร
ทำนองหลัก	--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ช- ล	--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ช- ล

เดี่ยวธรรมดา

วรรคหายใจที่ ๑

เนื้อเรื่อง	พระ	ภูบาล	ของเขา	เหนือเกล้า	ลีอา	หยังมา	เทียมเท่า	กี่ป่ทอ
เสียงร้อง	ล	ล ม	ค- ล	ม- ช	ม- ช	ค- ล	ชช	ม- ช- ม
ทำนองหลัก	- ล- ร	- ล- ร	- ม- รค	-- ล- ล	----	- ช- ม- ช	- ม- ช- ค	- ค- ร- ม

วรรคหายใจที่ ๒

วรรคหายใจที่ ๓

เนื้อเรื่อง	ขอ	พระองค์	จงทรง	อยู่ยั้ง	(----	อยู่ยั้ง	ไอ้อยู่ยั้ง	อยู่ยั้ง)
เสียงร้อง	ช	ค- ล	ช- ช	ม- ช	----	ม- ช	ค- ล- ช	ม- ช
ทำนองหลัก	--- ล	-- ช- ร	-- ช- ม	-- ร- ช	(--- ล	-- ช- ร	-- ช- ม	-- ร- ช)

เนื้อเรื่อง	วิมาน	แก้ว	หมื่น	หมื่นปี	สุขเกษม	เปรมปรีช	หมื่นปี	พันเท่า
เสียงร้อง	ม- ร	ค	ร	ม- ช	ร- ม- ช	ม- ม	ค- ร	ล- ค
ทำนองหลัก	--- ร	- ค- ล- ค	- ค- ร	-- ม- ช	--- ค	-- ร- ม	-- ช- ร	- ล- ค

เนื้อร้อง	--- คิล	ละป็น		ขอนอ	ออ	อ้อม		เกล้า
เสียงร้อง	ซ	ม ร		คร	ม	ซ		
ทำนองหลัก	-- ล ซ	-- ม ร	-- ม ค	-- ล ซ	- ล - ม	- ซ - ร	- ค - ร	- ม ซ ล

การวิเคราะห์ทำนองลำเตี้ยพม่าราชวาน

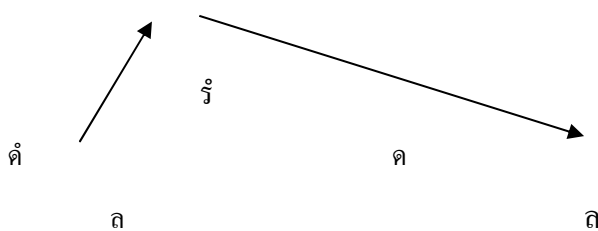
วรรคหายใจที่ ๑

เนื้อร้อง	----	วันที่ห้า	ของเดือน	ธันวาคม	พระมหา	ราชา	จงสุข	เกษม
เสียงร้อง	----	- ล ล ท	- ม - ซ	- ล - ล	- ค ล ร	- ค - ล	- ซ - ค	- ร - ม
ทำนองหลัก	----	- ล - ท	- ล - ท	- ล - ซ	-- ล ซ	- ท - ล	- ซ - ค	- ร - ม

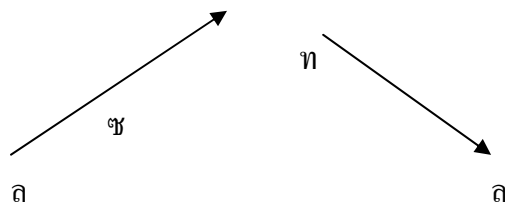
การขับร้องทำนองลำเตี้ยพม่าราชวาน ในวรรคหายใจที่ ๑ พบ ๑๖ พยางค์เสียงสามารถบันทึกโน้ตเพลงได้แปดห้องเพลง ในห้องเพลงที่สองพบสามพยางค์เสียง ขึ้นต้นด้วยเสียงลา แล้วซ้ำในพยางค์ที่สอง แล้วเคลื่อนระดับเสียงขึ้นไปหนึ่งเสียงคือเสียงที ซึ่งตรงกับทำนองหลักเพียงแต่มีการเพิ่มพยางค์เสียงมาหนึ่งเสียง แต่เสียงที่เพิ่มขึ้นมานั้นยังอยู่ในกลุ่มเสียง ในห้องเพลงที่สาม

พบสองพยางค์เสียง ซึ่งเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสู่เสียงที่เสียงมี แล้วเคลื่อนระดับเสียงขึ้นไปสองเสียงที่เสียงซอล ในห้องเพลงนี้ไม่ตรงกับทำนองหลัก ซึ่งเสียงแรกของคำร้องนั้นมีระดับเสียงที่ห่างกันสี่เสียงกับทำนองหลัก และพยางค์ที่สองห่างกันสามเสียงคือเสียงซอล ในห้องเพลงนี้จึงทำให้กระสวนทำนองแนววิถึลง ซึ่งต่างจากกระสวนทำนองของทำนองหลัก ในห้องเพลงที่สามพบว่าทั้งสองพยางค์เสียง เสียงแรกคือเสียง ลา และซ้ำในเสียงเดิม ซึ่งไม่ตรงกับทำนองหลักห่างกันสองเสียง ในห้องเพลงที่ห้าพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงสามเสียงที่เสียงโดสูง แล้วเลื่อนระดับเสียงลงมาสามเสียงกลับไปที่เสียงเดิม แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสี่เสียงที่เสียงเรสูง ในห้องเพลงที่หกพบสองพยางค์เสียง ในระดับเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง โดสูง แล้วเลื่อนระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงลา ซึ่งในห้องเพลงนี้มีลูกตกของห้องเพลงนั้นเป็นลูกตกเดียวกันกับทำนองหลัก ซึ่งมาจากกระสวนทำนองในห้องเพลงที่ห้า และห้องเพลงที่หก มาเปรียบเทียบกับทำนองหลักซึ่งมีแนววิถึขึ้น แล้วก็ลงมาจบที่เสียงเดียวกัน ดังนั้นการตกแต่งคำร้องถึงแม้ว่าจะร้องไม่ตรงเสียงแต่ในคำสุดท้ายซึ่งเป็นเสียงหนักนั้นก็ยังคงลงจบในเสียงเดียวกัน ดังนี้

ทำนองร้อง

ทำนองหลัก

ในห้องเพลงที่ เจ็ด และแปดนั้นเป็นการร้องที่มีเสียงและทำนองเหมือนกับทำนองหลัก เพราะว่าในห้องเพลงที่หกนั้นกระสวนทำนองได้ร้องกลับเข้ามาสู่ทำนองหลัก จึงทำให้การร้องในสองห้องทำนองนั้นร้องตรงกับเสียงทำนองหลัก

ลูกตกของทำนองลำเตี้ยพม่า วรรคหายใจที่ ๑ นี้ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงซอล ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียง มี ในวรรคหายใจวรรคนี้มีลูกตกที่เสียงไม่ตรงกันคือลูกตกครอง แต่ลูกตกหลักนั้นตรงกัน

กระสวนจังหวะของวรรคที่ ๑

----	-XXX	-X-X	-X-X	-XXX	-X-X	-X-X	-X-X
------	------	------	------	------	------	------	------

บันไดเสียงของทำนองลำเตี้ยพม่า ในวรรคหายใจที่ ๑ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ

ซลท X ร ม X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้ การร้องในวรรคหายใจที่ ๑ สามารถร้องซ้ำในห้องเพลงที่หนึ่ง-สี่

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๑ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก การร้องในวรรคหายใจนี้สามารถตกแต่งทำนองให้ร้องไม่ตรงกับทำนองหลักได้ แต่ต้องยึดลูกตกหลักของทำนองเพลง เหมือนห้องเพลงที่หก - แปด เพื่อให้เกิดความชัดเจนของทำนอง ซึ่งยังเป็นการแสดงเสียงหลักของทางเพลงปรากฏด้วย

ประเด็นที่สอง การขับร้องสามารถร้องซ้ำในประโยคแรกได้

วรรคหายใจที่ ๒

วรรคหน้า

เนื้อร้อง	----	<u>พระวรกาย</u>	ทรงให้	ปรีเปรม	--- สุข	เกษม	พระตำ	- อิม-ราญ
เสียงร้อง	----	ม ม ม	- ม - ลุ	- ม - ม	--- ด	- ลุ - ด	- ซ - ม	- ร - ด
ทำนองหลัก	----	- ม - ม -	- ล - ซ	- ม - ร	- ด ร	- ด ล ด	--- ร	- ม ร ด

การขับร้องทำนองลำเตี้ยพม่าราชวาน ในวรรคหายใจที่ ๒ วรรคหน้า พบ ๑๔ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้แปดห้องเพลง ในห้องเพลงที่สองพบสามพยางค์เสียง เป็นเสียงมีการเพิ่มหนึ่งพยางค์เสียง เป็นเสียงเดียวกันกับทำนองหลัก ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง ในเสียง

แรกนั้นเป็นการซ้ำเสียงเดิม ซึ่งไม่เหมือนกับทำนองหลักมีความห่างของเสียงสี่เสียง เสียงในพยางค์ที่สองเป็นเสียงที่ตรงกับทำนองหลักคือเสียงซอล ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงคือเสียงมี ตรงทำเสียงทำนองหลักเสียงแรก ในเสียงที่สองพบว่าในเนื้อร้องมีการซ้ำเสียงเดิม แต่ต่างจากทำนองหลักหนึ่งเสียงคือเสียงเร ในห้องเพลงที่ห้าพบว่าเสียงที่ตรงกับเสียงทำนองหลักเสียงแรก ในห้องเพลงที่หกพบสองพยางค์เสียงแต่ในทำนองหลักนั้นมีสามเสียง แต่การบรรจุคำร้องนั้นร้องตามเสียงที่เป็นเสียงในจังหวะหนักท้ายห้อง ในห้องเพลงที่เจ็ดและห้องเพลงที่แปดพบว่ามีการเพิ่มพยางค์เสียงในห้องเพลงที่เจ็ด แล้วพบการยึดคำหนึ่งเสียงแล้วมีการเปลี่ยนกระสวนทำนองเพลงแต่ยังคงอาศัยเสียงลูกตกของทำนองเพลง และเพื่อให้เกิดสำนวนที่คล้องจองกับวรรคหลัง

การเพิ่มพยางค์เสียงในท้ายวรรค

พระลำ	- อี-ม-ราญ
- ซ- ม	- ร- ค
- - - ร	- มรค

กระสวนจังหวะของทำนองลำเตี้ยวรรคที่ ๒

----	XXX	- X- X	- X- X	---X	- X- X	- X- X	- X- X
------	-----	--------	--------	------	--------	--------	--------

ลูกตกของทำนองลำเตี้ยพม่า วรรคหายใจที่ ๒ ลูกตกกรองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงมี ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียงโด ในวรรคหายใจวรรคนี้มีลูกตกที่เสียงไม่ตรงกันคือลูกตกกรองแต่ลูกตกหลักนั้นตรงกัน

บันไดเสียงของทำนองลำเตี้ยพม่า ในวรรคหายใจที่ ๒ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาผล คือ

ซลท X ร ม X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้พบว่า มีการเพิ่มคำเอื้อนแทรกขึ้นมาต่อ เพื่อเสียงของคำร้องนั้นตรงกับทำนองหลัก ในห้องเพลงที่เจ็ด และ แปด และการร้องยึดคำ

วรรคหายใจที่ ๓

ยึดคำ

เนื้อร้อง	-ประ	ดูดอก	-----	ไม้บาน	ทั่วถิ่น	อีสาน	ขึ้นบาน	ไซ โย
เสียงร้อง	---ค	- ล- ค	----	- ร- ม	- ซ- ร	- ม- ม	- ซ- ม	- ร- ร
ทำนองหลัก	----	- ล- ค	- ล- ค	- ร- ม	-- ซล	- ซ- ม	- ซ- ร	- ร- ร

การขับร้องทำนองลำเตี้ยพม่าราชวาน ในวรรคหายใจที่ ๓ พบ ๑๓ พยางค์เสียงสามารถบันทึกโน้ตเพลงได้แปดห้องเพลง ในห้องเพลงแรกนั้นพบหนึ่งพยางค์เสียง เป็นเสียงที่ซ้ำจากเสียง

เดิมคือเสียงโด ในห้องเพลงที่สองพบว่ามีการร้องที่ตรงเสียงตามทำนองหลัก ในห้องเพลงที่สามนั้น เป็นเสียงที่ลากยาวหนึ่งห้องเพลง แล้วมาร้องในห้องเพลงที่สี่สองพยางค์เสียงที่ตรงกับทำนองหลัก ในการบรรจุกำร้องที่ไม่ตรงกับทำนองหลักในวรรคหลังนี้เพื่อให้เกิดความเลือนไหล และความไพเราะของวรรคเพลงนั้นจึงปรากฏการบรรจุกำร้องที่ติดต่อกันในท้ายห้องของวรรคแรก และต้นห้องของวรรคที่สอง แต่ไม่ทำให้เสียงของการร้องนั้นผิดกระสวนทำนองหลัก

ในห้องเพลงที่ห้าจนถึงห้องเพลงที่แปดนั้นมีการแบ่งพยางค์เหมือนกับเสียงทำนองหลัก

ลูกตกของทำนองลำเตี้ยพม่า วรรคหายใจที่ ๓ นี้ ลูกตกรองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงมี ลูกตกหลักในห้องที่ ๕ อยู่ในเสียงเร ในวรรคหายใจวรรคนี้มีลูกตกทั้งสองร้องนั้นตรงกันกับ ทำนองหลัก

บันไดเสียงของทำนองลำเตี้ยพม่า ในวรรคหายใจที่ ๓ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ซลท X รม X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้พบว่า มีการเพิ่มคำเอื้อนแทรกขึ้นมาต่อ เพื่อเสียงของคำร้อง นั้นตรงกับทำนองหลัก ในห้องเพลงที่เจ็ด และ แปด

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๑ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก การร้องในวรรคหายใจนี้สามารถตกแต่งทำนองให้ร้องไม่ตรงกับ ทำนองหลักได้ แต่ต้องยึดลูกตกหลักของทำนองเพลง เหมือนห้องเพลงที่หก - แปด เพื่อให้เกิดความ ชัดเจนของทำนอง ซึ่งยังเป็นการแสดงเสียงหลักของทางเพลงปรากฏด้วย

วรรคหายใจที่ ๔

เนื้อร้อง	----	พวกเรา	ขอฟัง	ร่วมโพธิ์	โพธิ์	สมภาม	กราบท่าน	พ่อหลวง
เสียงร้อง	----	- ล - ท	- ล - คี	- ล - ท	- ท - รั	- รั - ท	- ท - รั	- ซ - ล
ทำนองหลัก	----	- ล - ร	----	- ล - ท	- ล - ซ	- ล - ท	- มี - รั	- ท - ล

วรรคหายใจที่ ๕

เนื้อร้อง	----	สิบนิ้ว	ต่างประภิป	สิบดวง	กราบองค์	พ่อหลวง	ของปวง	ประชา
เสียงร้อง	----	ล ท	ล ท คี	ล ท	- ล - ซ	- ล - ท	- ม - ร	- ท - ล
ทำนองหลัก	----	- ล - ร	----	- ล - ท	- ล - ซ	- ล - ท	- มี - รั	- ท - ล

การขับร้องทำนองลำเตี้ยพม่าราชวาน ในวรรคหายใจที่ ๔ และวรรคที่ ๕ นั้นเป็นการร้องซ้ำ สองรอบ แต่เปลี่ยนเนื้อร้อง ในวรรคหายใจที่ ๔ พบ ๑๔ พยางค์เสียงสามารถบันทึกโน้ตเพลง ได้แปดห้องเพลง ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียง และเสียงร้องเดิมกันเหมือนกับคำร้อง

ของวรรคหายใจที่ ๕ ในห้องเพลงที่สามวรรคหายใจที่พบสองพยางค์เสียงในวรรค แต่วรรคหายใจที่สี่พบสามพยางค์เสียง เพิ่มเสียงขึ้นมาเพื่อให้ความหมายของประโยคนั้นสมบูรณ์ เสียงของสองห้องเพลงนี้เหมือนกัน ในห้องเพลงที่สี่ ทั้งสองวรรคมีจำนวนพยางค์เสียง และเสียงร้องที่เหมือนกัน ในห้องเพลงที่ห้าถึงห้องเพลงที่แปดของวรรคหายใจที่๓ พบว่ามีระดับเสียงที่ไม่ตรงกับทำนองหลัก แต่กระสวนทำนองที่เป็นแนววิถีขึ้น และเสียงลูกตก คล้ายคลึงกับกระสวนทำนองของทำนองหลัก ส่วนในวรรคหายใจที่ ๔ นั้น มีการร้องที่ตรงเสียงกับทำนองหลัก

กลวิธีในการขับร้องในวรรค ๔ และ ๕ นี้ สามารถร้องรอบเดียวได้ หรือจะซ้ำในประโยคเดิมก็ได้ แต่ในบทร้องของหมอลำฉวีวรรณนั้น มีการเปลี่ยนคำร้องเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของบทกลอน

ลูกตกของทำนองลำเตี้ยพม่า วรรคหายใจที่ ๔ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงที่ ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียงลา วรรคหายใจวรรคนี้มีลูกตกทั้งสองร้องนั้นตรงกันกับทำนองหลัก

ลูกตกของทำนองลำเตี้ยพม่า วรรคหายใจที่ ๕ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงที่ ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียงลา ในวรรคหายใจวรรคนี้มีลูกตกทั้งสองร้องนั้นตรงกันกับทำนองหลัก

สรุปผลการวิเคราะห์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำเตี้ยพม่า ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากคุณครูฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะการดำเนินทำนองที่มีลักษณะเด่นจำนวน ๒ ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบการขับร้องที่มีการแปรทำนองแต่ยังคงยึดลูกตก และกระสวนของทำนองเพลงที่สำคัญไว้อย่างครบถ้วน

ลักษณะที่ ๒ พบการร้องสามารถร้องซ้ำห้องเพลงที่หนึ่ง – ห้องเพลงที่สี่ของวรรคหายใจที่๑ และพบการร้องซ้ำในบรรทัดที่สี่ และยังมีการเปลี่ยนเนื้อร้องด้วย แสดงให้เห็นว่าการขับร้องหมอลำในทำนองเตี้ยพม่านั้นมีคำร้องที่ไม่ตายตัว สามารถเพิ่ม ร้องซ้ำ หรือตัดคำร้อง ออกได้

ลักษณะที่ ๓ พบการตกแต่งคำร้อง ในห้องเพลงที่เจ็ดและแปด ในวรรคหายใจที่ ๒ วรรคหน้า

ลักษณะที่ ๔ พบการร้องที่ร้องด้วยสำเนียงภาคกลาง

พบลักษณะการกลวิธีดังกล่าว จำนวน ๑ ครั้ง ดังนี้

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้พบว่า มีการเพิ่มคำเอื้อนแทรกขึ้นมาต่อ เพื่อเสียงของคำร้องนั้นตรงกับทำนองหลัก ในห้องเพลงที่เจ็ด และ แปด

10.14457/CU.the.2011.1133
 เมื่อ 26/03/2563 21:23:14

การวิเคราะห์ทำนองลำเต้ยโขง

วรรณคดีที่ ๑

ยี่ดคำ

เนื้อร้อง	----	วโรกาส	มหา	มงคล	น้อมเกล้า	เบื่องบน	--- วิ	มลศรี
เสียงร้อง	----	ล ช ม	-ช- คั	-ช- ล	- คั -ช	- ม - ล	--- ล	-ช-ม ชล
ทำนองหลัก	----	-- ล	--- ช	- ม- ล	- ค- ช	- คั- ล	--- ช	- ม- ล

การขับร้องทำนองลำเต้ยโขง ในวรรณคดีที่ ๑ นี้ สามารถร้องต่อเนื่องจากทำนองเต้ยพม่าราชวานได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่มีการเปลี่ยนทำนองจากเต้ยพม่าราชวานมาเป็นทำนองเต้ยโขง เพราะว่าเสียงลงจบท้ายพยางค์เสียงของเต้ยพม่านั้นเป็นเสียงเดียวกันกับเสียงแรกของเต้ยโขง ในวรรณคดีที่ ๑ พบ ๑๔ พยางค์เสียงร้อง ในห้องเพลงที่หนึ่งพบสามพยางค์เสียง มีการบรรจุพยางค์เข้ามาสองพยางค์ แต่ทำนองหลักนั้นมีเสียงเดียว ในการบรรจุพยางค์เสียงนั้นเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของคำ ในเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ขึ้นต้นด้วยเสียงลา แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง

ที่เสียงซอล ในพยางค์ที่สามนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาตามเสียงที่เสียงมี ซึ่งมีระดับเสียงที่ห่างจากทำนองหลักสามเสียง ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงคือเสียงซอล แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปสู่เสียงที่เสียงโดสูง ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสู่เสียงที่เสียงซอล แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงลา กระสวนทำนองกรรไกรนั้นมีการแปรทำนองที่ไม่ตรงกับทำนองหลักเนื่องด้วยเพราะการบรรจุคำร้อง ต้องเพิ่มโน้ตเพลงเข้าและมีการแปรทำนองโดยที่อาศัยลูกตกเดิมอยู่ ในห้องเพลงที่ห้าถึงหก พบการบรรจุพยางค์เสียง และเสียงร้องตรงกับทำนองหลัก ในห้องเพลงที่เจ็ดที่ห้าทำเสียงเดิม ในห้องเพลงที่แปดเสียงแรกลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงคือเสียงซอล แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียง มีแล้วพบกลวิธีการยึดเสียงแล้วร้องต่อด้วยพยางค์อื่นสองคำ ที่เป็นระดับเสียงที่เพิ่มขึ้นมาสองเสียงคือเสียงซอล และเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเสียงลงจบตามทำนองหลัก

กระสวนจังหวะวรรคที่ ๑

----	-XXX	-X- X	- X- X	- X-X	- X- X	--- X	x-x xx
------	------	-------	--------	-------	--------	-------	--------

ลูกตกของทำนองลำเต้ยโขง วรรคหายใจที่ ๑ นี้ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียง ลา ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียง ลา ในวรรคหายใจวรรคนี้มีลูกตกที่ตรงกันทั้งลูกตกครองและลูกตกหลัก

บันไดเสียงของทำนองลำเต้ยโขง ในวรรคหายใจที่ ๑ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ

ค ร ม X ซ ล X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้ การร้องในวรรคหายใจที่ ๑ นี้จะร้องรอบเดียวหรือ จะร้องซ้ำสองรอบก็ได้เพื่อเกิดความไพเราะ

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๑ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก การร้องในวรรคหายใจนี้ยึดทำนองหลักเป็นสำคัญมาเป็นจุดเริ่มต้น ทำนองเพลงทางร้องและมีการแปรทำนองเนื่องมาจากการบรรจุพยางค์เพิ่มขึ้น แต่ยังคงยึดลูกตกครองและลูกตกหลักในการแปรทำนองนั้น จึงทำให้เกิดความชัดเจนของทำนองเพลงและเป็นการแสดงทำนองสำคัญของเพลง

ประเด็นที่สอง การขับร้องในบรรทัดนี้สามารถร้องรอบเดียว และสามารถร้องสองรอบได้

ประเด็นที่สาม พบว่าทำนองเดี่ยวโขงสามารถร้องต่อเนื่องมาจากทำนองเดี่ยวพม่าได้อย่างต่อเนื่อง

วรรณคดีที่ ๒

เนื้อร้อง	----	ขอแค่	พระบา	ร มี	ปกเกล้า	เกศี	ข้าพุทธ	ชะเจ้า
เสียงร้อง	----	- ล- ล	- ม- ช	- ล- ม	- ค- ร	- ม- ม-	- ม- ร	- ค- ล
ทำนองหลัก	----	- ช- ม	--- ร	- ค- ม	--- ร	- ช- ม	--- ร	- ค- ล

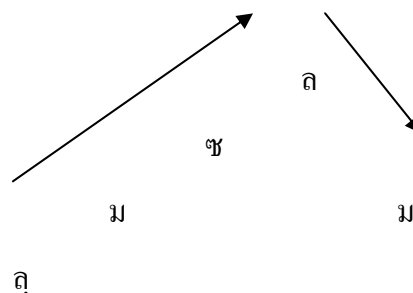
เนื้อร้อง	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา
เสียงร้อง	- ม- ค	- ร- ม	- ม- ช	- ช ร ล	- ม- ค	- ร- ม	- ม- ช	- ช ร ล
ทำนองหลัก	--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ช- ล	--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ช- ล

การขับร้องทำนองลำเดี่ยวโขง ในวรรณคดีที่ ๒ เป็นการร้องรวมสองบรรทัดในหนึ่งลมหายใจเดียว สามารถแยกออกเป็นสองวรรคดังนี้

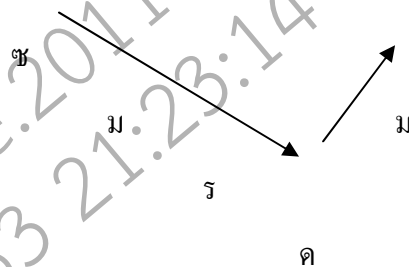
วรรคหน้า

เนื้อร้อง	----	ขอแค่	พระบา	ร มี	ปกเกล้า	เกศี	ข้าพุทธ	ชะเจ้า
เสียงร้อง	----	- ล- ล	- ม- ช	- ล- ม	- ค- ร	- ม- ม-	- ม- ร	- ค- ล
ทำนองหลัก	----	- ช- ม	--- ร	- ค- ม	--- ร	- ช- ม	--- ร	- ค- ล

กระสวนทำนองจากในห้องเพลงที่สองถึงห้องเพลงที่สี่ พบว่า มีกระสวนทำนองที่มีแนววิถีขึ้นแล้วมาลงจบที่เสียงมี ดังนี้

แต่กระสวนทำนองหลักนั้นมีกระสวนทำนองที่มีแนววิถีลง แล้วมาจบที่เสียงมี ดังนี้

เมื่อพิจารณาทั้งสองกระสวนทำนองแล้วมีลักษณะที่ลูกตกของเสียงทำยนั้นเป็นเสียงเดียวกัน ในห้องเพลงที่ห้าถึงห้องเพลงที่แปดพบว่า แปรทำนองที่ยังยึดทำนองหลักแต่มีการเพิ่ม พยางค์เสียง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของประโยค

วรรคหลัง

เนื้อร้อง	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา
เสียงร้อง	- ม- ค	- ร- ม	- ม- ช	- ช ร ล	- ม- ค	- ร- ม	- ม- ช	- ช ร ล
ทำนองหลัก	--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ช- ล	--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ช- ล

ในห้องเพลงที่หนึ่งถึงห้องเพลงที่สี่นั้น พบว่ามีการเพิ่มพยางค์เสียงในห้องเพลงที่หนึ่ง หนึ่งพยางค์เสียง และในห้องเพลงที่สี่หนึ่งพยางค์เสียงเพิ่มเติมจากทำนองหลัก เมื่อพิจารณาจาก กระสวนทำนองการร้องแล้วการแปรทำนองของการร้องยังยึดเสียงทำนองหลัก และเสียงพยางค์ ที่บรรจุนั้นระดับเสียงที่เพิ่มเข้ามาไม่ปรากฏระดับนอกบันไดเสียงมาใช้

ในห้องเพลงที่ห้าถึงห้องเพลงที่แปดพบว่ามีการร้องซ้ำประโยคเดิมทั้งหมดเหมือนในสี่ ห้องเพลงแรก

กระสวนจังหวะของวรรคที่ ๒

----	- X- X	- X- X	-X- X	- X- X	- X- X	-X- X	- X- X
------	--------	--------	-------	--------	--------	-------	--------

- X- X	- X- X	- X- X	- XXX	- X- X	- X- X	- X- X	- XXX
--------	--------	--------	-------	--------	--------	--------	-------

ลูกตกของทำนองลำเตี้ยโจง วรรคหายใจที่ ๒ นี้

วรรคหน้า ลูกตกกรองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงมี ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียงลา ใน วรรคหายใจวรรคนี้มีลูกตกที่ตรงกันทั้งลูกตกกรองและลูกตกหลัก

วรรคหลังลูกตกรองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงลา ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียงลา ในวรรคหายใจวรรคนี้มีลูกตกที่ตรงกันทั้งลูกตกรองและลูกตกหลัก

บันไดเสียงของท่านองลำเต็ยโขง ในวรรคหายใจที่ ๒ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ค ร ม X ซ ล X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคหลังนี้ พบว่ามีการร้องซ้ำในห้องเพลงที่หนึ่งถึงห้องเพลงที่สี่ จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก พบการร้องรวบสองวรรคโดยใช้หนึ่งลมหายใจ

ประเด็นสอง การร้องในวรรคหายใจนี้ยึดทำนองหลักเป็นสำคัญมาเป็นจุดเริ่มต้น ทำนองเพลงทางร้องและมีการแปรทำนองเนื่องมาจากการบรรจุพยางค์เพิ่มขึ้น แต่ยังคงยึดลูกตกรองและลูกตกหลักในการแปรทำนองนั้น จึงทำให้เกิดความชัดเจนของทำนองเพลงและเป็นการแสดงทำนองสำคัญของเพลง

ประเด็นที่สาม การขับร้องในครึ่งวรรคหลังนี้สามารถร้องรอบเดียวหรือร้องซ้ำเพื่อให้เต็มจังหวะเพลงได้

วรรคหายใจที่ ๓

เนื้อร้อง	----	ข้าขอ	ถวาย	ชีวา	ใต้เบื้อง	บาทา	น้อมเกล้า	ถวิล
เสียงร้อง	----	- ม- ล	- ล- ซ	- ล- ล-	- คี รั	- คี- ล	- คี- ซ	- ม - ล
ทำนองหลัก	----	-- ล	--- ซ	- ม- ล	- คี- ซ	- ค- ล	--- ซ	- ม- ล

ในวรรคหายใจที่ ๓ นี้ พบว่าเป็นการร้องกลับต้นอีกครั้งของเพลง โดยที่มีการเปลี่ยนเนื้อร้อง แต่กระสวนทำนองในวรรคหายใจที่สามนี้พบว่าการแบ่งพยางค์เสียงมีใกล้เคียงทำนองและมีการแปรทำนองโดยยึดทำนองหลัก ในวรรคหายใจที่ ๓ และวรรคหายใจที่ ๑ ถึงแม้ว่าจะเป็น การร้องซ้ำนั้น การแบ่งพยางค์ของทั้งสองวรรคนั้นมีความแตกต่างดังนี้

ในห้องเพลงที่สองของวรรคหายใจที่ ๑ พบสามพยางค์เสียง แต่วรรคหายใจที่ ๓ พบสองพยางค์เสียง และในห้องเพลงที่เจ็ดวรรคหายใจที่ ๑ มีหนึ่งพยางค์เสียง ในวรรคหายใจที่ ๓ มีสองพยางค์เสียง จุดตรงนี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถทราบได้ว่าการแบ่งพยางค์สามารถลดหรือเพิ่มขึ้นมา แต่เสียงลูกตกยังคงต้องเป็นเสียงเดียวกัน ดังตัวอย่าง

วรรณคดีที่ ๑

เนื้อเรื่อง	----	วโรกาส	มหา	มงคล	น้อมเกล้า	เบื่องบน	--- วิ	มลครี
เสียงร้อง	----	ล ช ม	-ช- ค	-ช- ล	- ค-ช	- ค- ล	--- ช	- ม- ล
ทำนองหลัก	----	-- ล	--- ช	- ม- ล	- ค- ช	- ค- ล	--- ช	- ม- ล

วรรณคดีที่ ๓

เนื้อเรื่อง	----	ข้าขอ	ถวาย	ชีวา	ใต้เบื้อง	บาทา	น้อมเกล้า	ถวิล
เสียงร้อง	----	- ม- ล	- ล- ช	- ล- ล-	- ค- ร	- ค- ล	- ค- ช	- ม- ล
ทำนองหลัก	----	-- ล	--- ช	- ม- ล	- ค- ช	- ค- ล	--- ช	- ม- ล

กระสวนจังหวะวรรณคดีที่ ๓

----	- X- X	- X- X	- X- X	- -XX	- X- X	- X- X	- X- X
------	--------	--------	--------	-------	--------	--------	--------

ลูกตกของทำนองลำเต้ยโขง วรรณคดีที่ ๓ นี้ ลูกตกครองในท้องที่ ๔ อยู่ในเสียง ลา ลูกตกหลักในท้องที่ ๘ อยู่ในเสียง ลา ในวรรณคดีวรรคนี้มีลูกตกที่ตรงกันทั้งลูกตกครองและลูกตกหลัก

บันไดเสียงของทำนองลำเต้ยโขง ในวรรณคดีที่ ๓ อยู่ในบันไดเสียงกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ค ร ม X ช ล X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้ การร้องในวรรณคดีที่ ๓ นี้จะร้องรอบเดียวหรือ จะร้องซ้ำสองรอบก็ได้เพื่อเกิดความไพเราะ

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรณคดีที่ ๑ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๓ ประเด็น

ประเด็นแรก การร้องในวรรณคดีนี้ยึดทำนองหลักเป็นสำคัญและมีการแปรทำนองเนื่องมาจากการบรรจพยางค์เพิ่มขึ้น แต่ยังคงยึดลูกตกครองและลูกตกหลักในการแปลทำนองนั้น จึงทำให้เกิดความชัดเจนของทำนองเพลงและเป็นการแสดงทำนองสำคัญของเพลง

ประเด็นที่สอง การขับร้องในวรรคนี้สามารถร้องรอบเดียว และสามารถร้องสองรอบได้

ประเด็นที่สาม พบว่าวรรณคดีนี้เป็นการร้องกลับต้นของทำนองเต้ยโขง สามารถเปลี่ยนเนื้อเพลง และตำแหน่งของการบรรจพยางค์ร้องสามารถเคลื่อนย้ายได้

วรรณคดีที่ ๔

เนื้อเรื่อง	----	ข้าพุทธเจ้า	เหล่าคิด	ละปิน	น้อมเกล้า	เกษม	ใต้เบื้อง	บาทา
เสียงร้อง	----	ล ค ล ค	- ม- ช	- ล- ม	- ช- ค	- ร- ม	- ม- ร	- ค- ล

ทำนองหลัก	----	- ช-ม	---ร	-ค-ม	---ร	-ช-ม	---ร	-ค-ล
-----------	------	-------	------	------	------	------	------	------

เนื้อร้อง	เนื้อเกศ	เกศา	เบื่องบท	ทะมาลย์	เนื้อเกศ	เกศา	เบื่องบท	ทะมาลย์
เสียงร้อง	-ม-ล	-ค-ม	-ม-ค	-ม-ร	-ม-ล	-ค-ม	-ม-ค	-ม-ร
ทำนองหลัก	---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล	---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล

การขับร้องทำนองเดี่ยวโขง ในวรรคหายใจที่ ๔ เป็นการร้องรวบสองบรรทัดในหนึ่งลมหายใจเดียว สามารถแยกออกเป็นสองวรรคดังนี้

วรรคทำ

เนื้อร้อง	----	ข้าพทชเจ้า	เหล่าศีล	ละป็น	น้อมเกล้า	เกศิน	ใต้เบื่อง	บาทา
เสียงร้อง	----	ล ค ล ค	-ม-ช	-ล-ม	-ช-ค	-ร-ม	-ม-ร	-ค-ล
ทำนองหลัก	----	-ช-ม	---ร	-ค-ม	---ร	-ช-ม	---ร	-ค-ล

การขับร้องทำนองเดี่ยวโขงในวรรคหายใจที่ ๔ วรรคทำนั้น เป็นการร้องซ้ำ เหมือนวรรคเพลงที่ ๒ วรรคหน้า แต่แตกต่างกันที่เนื้อหาบทกลอน มีความแตกต่างกันที่ห้องเพลงของห้องเพลงที่สองของทั้งสองวรรค มีพยางค์เสียงที่แตกต่างกัน แต่กระสวนทำนองการร้องมีลักษณะที่คล้ายกัน ในห้องเพลงที่ห้าถึงห้องเพลงที่แปดนั้น มีการแบ่งพยางค์เสียงเหมือนกัน การแปลทำนองนั้นยึดลูกตกเป็นหลัก

วรรคหลัง

เนื้อร้อง	เนื้อเกศ	เกศา	เบื่องบท	ทะมาลย์	เนื้อเกศ	เกศา	เบื่องบท	ทะมาลย์
เสียงร้อง	-ม-ล	-ค-ม	-ม-ค	-ช-ล	-ม-ล	-ค-ม	-ม-ค	-ช-ล
ทำนองหลัก	---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล	---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล

การขับร้องทำนองเดี่ยวโขงในวรรคหายใจที่ ๔ วรรครับนั้น เป็นการร้องซ้ำ เหมือนวรรคเพลงที่ ๒ วรรคหลัง แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการแบ่งพยางค์เสียงร้องในห้องเพลงที่สี่ ในวรรคหายใจที่ ๔ วรรคหลังนั้นมีสองพยางค์เสียง แต่ในวรรคหายใจที่ ๒ วรรคหลังนั้นมีสามพยางค์เสียง กระสวนทำนองของทั้งสองวรรคที่ ๔ วรรคหลังนั้น เสียงลูกตกของห้องเพลงที่ ๔ และห้องเพลงที่ ๘ นั้นลงจบเสียงของทำนองหลัก

เนื้อร้อง	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา
เสียงร้อง	-ม-ล	-ค-ม	-ม-ค	-ม-ร	-ม-ล	-ค-ม	-ม-ค	-ม-ร
ทำนองหลัก	---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล	---ค	-ร-ม	-ร-ค	-ช-ล

กระสวนจังหวะวรรคที่ ๔

----	XXXX	- X- X	- X- X	- X- X	- X- X	- X- X	- X- X
- X- X	- X- X	- X- X	X- X	- X- X	- X- X	- X- X	- X- X

ลูกตกของทำนองลำเต๋ยโง วรรคหายใจที่ ๔ นี้ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียง ลา ลูกตกหลักในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียง ลา ในวรรคหายใจวรรคตรงตามเสียงของลูกตกทำนองหลัก

บันไดเสียงของทำนองลำเต๋ยโง ในวรรคหายใจที่ ๔ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ด ร ม X ซ ล X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้ การร้องในวรรคหายใจที่ ๔ ในห้องเพลงที่หนึ่งถึงห้องเพลงที่ ๔ สามารถร้องซ้ำคำเดิมได้ เพื่อเกิดความไพเราะ ดังนี้

----	ข้าพุทธเจ้า	เหล่าสิด	ละป็น	----	ข้าพุทธเจ้า	เหล่าสิด	ละป็น
----	ลุด ลุด	- ม- ซ	- ล- ม	----	ลุด ลุด	- ม- ซ	- ล- ม

และวรรคหายใจหลังนั้นสามารถร้องครั้งเดียว หรือร้องซ้ำสองรอบได้

ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา	ข้าขอ	น้อมเกล้า	ประณต	พจนา
ม ด	ร ม	ม ซ	- ซ ร ล	ม ด	ร ม	ม ซ	- ซ ร ล

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๑ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๓ ประเด็น

ประเด็นแรก การร้องในวรรคหายใจนี้ยึดทำนองหลักเป็นสำคัญและมีการแปรทำนองเนื่องมาจากการบรรจุพยางค์เพิ่มขึ้น แต่ยังคงยึดลูกตกครองและลูกตกหลักในการแปรทำนองนั้น จึงทำให้เกิดความชัดเจนของทำนองเพลงและเป็นการแสดงทำนองสำคัญของเพลง

ประเด็นที่สอง การขับร้องในบรรทัดนี้สามารถร้องรอบเดียว และสามารถร้องสองรอบได้

ประเด็นที่สาม พบว่าวรรคหายใจนี้เป็นการร้องกลับต้นของทำนองเต๋ยโง สามารถเปลี่ยนเนื้อเพลง และตำแหน่งของการบรรจุพยางค์ร้องสามารถเคลื่อนย้ายได้

สรุปผลการวิเคราะห์

๑. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำเต๋ยโง ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากคุณครูฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะการดำเนินทำนองที่มีลักษณะเด่นจำนวน ๓ ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบการขับร้องในรอบที่สองมีการตกแต่งทำนองเพื่อเกิดความแตกต่างและเกิดความไพเราะ โดยการเปลี่ยนคำร้อง แสดงว่าในการขับร้องหมอลำนั้น ไม่มีคำร้องที่ตายตัว สามารถเพิ่มคำร้อง หรือเปลี่ยนคำร้องได้

ลักษณะที่ ๒ พบการร้องโดยใช้สำเนียงภาคกลางมาร้อง

ลักษณะที่ ๓ พบการร้องซ้ำ

พบลักษณะที่ ๓ ได้ อยู่ที่วรรคหายใจที่ ๑ แสดงให้เห็นว่าการร้องทำนองเดี่ยวโขนนั้นเป็นการร้องไม่ตายตัวสามารถร้องซ้ำได้

ได้พบลักษณะที่ ๓ ได้ จากในวรรคหายใจที่ ๔ ในห้องเพลงที่หนึ่งถึงห้องเพลงที่ ๔

จากการวิเคราะห์ผลงานการขับร้องหมอลำทำนองลำเดี่ยวโขนนั้น พบลักษณะที่โดดเด่นในทางขับร้องหมอลำของคุณครูจิวรรณ พันธุ ในการขับร้องพบว่ามีการใช้ร้องซ้ำคำและซ้ำประโยคมากที่สุด กล่าวคือเป็นการเพิ่มความไพเราะของเพลงให้หน้าฟัง

การวิเคราะห์ทำนองลำเดี่ยวธรรมดา

วรรคหายใจที่ ๑

เนื้อร้อง	พระ	ภูบาล	ของเฮา	เหนือเกล้า	สิเอา	หยังมา	เทียมเท่า	ก็บ่ทอ
เสียงร้อง	---ล	--ล ม	-คิ- ล	-ม- ซ	--ม ซ	-คิ- ล	-ซ- ซ	-ม ซ ม
ทำนองหลัก	- ล- ร	- ล- ร	-มรด	-- ล ล	----	- ซ ม ซ	- ม ซ ด	- ด ร ม

การขับร้องทำนองเดี่ยวธรรมดาในบรรทัดที่ ๑ พบ ๑๖ พยางค์ สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ ๑๒ ห้องเพลง ในห้องเพลงที่หนึ่งพบหนึ่งพยางค์เสียงลา ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์ ในเสียงแรกมีการซ้ำเสียง แล้วเสียงที่สองเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาสี่เสียงที่เสียง มี ในห้องเพลงที่สามพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกมีการเคลื่อนที่ของเสียงขึ้นมาหกเสียงที่เสียง โดสูง แล้วเลื่อนระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงลา ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงแรกมีการลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียงมีแล้วเคลื่อนระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล เมื่อเปรียบเทียบกับทำนองหลักแล้วพบว่าเป็นการร้องที่ไม่ตรงกับทำนองหลัก ในห้องเพลงที่ห้าพบว่ามีสองพยางค์เสียง เสียงแรก

เป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียง ในพยางค์ที่สองพบว่ามีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่หกพบว่ามีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง โดสูง แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง ลา ในห้องเพลงที่เจ็ดพบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วมีการซ้ำเสียงที่สอง ในห้องเพลงที่แปดพบสามพยางค์เสียงในเสียงแรกพบว่ามีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นไปสามเสียงที่เสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงจบที่เสียง มี ซึ่งในลูกตกของคำร้องในวรรคที่แปดนี้ตรงกับเสียงทำนองหลัก

กระสวนจังหวะของทำนองเดี่ยวธรรมดา

--X	--XX	-X- X	-X- X	--XX	-X- X	-X-X	-XXX
-----	------	-------	-------	------	-------	------	------

ลูกตกของทำนองลำเต้ยธรรมดา วรรคหายใจที่ ๑ นี้ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียง ลา ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียงมี ในวรรคหายใจนี้ลูกตกของเสียงลูกครองไม่ตกตามเสียงทำนองหลัก แต่ลูกตกทำนองหลักนั้นเป็นเสียงเดียวกัน

บันไดเสียงของทำนองลำเต้ยธรรมดา ในวรรคหายใจที่ ๑ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้ การร้องในวรรคหายใจที่ ๑ เป็นการร้องด้วยสำเนียงภาษาอีสานนั้นเป็นสำเนียงที่ร้องอิสระแต่มาลงเสียงลูกตกในห้องเพลงสุดท้าย

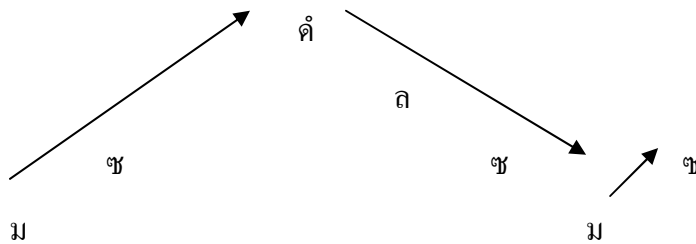
จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๑ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๑ ประเด็น

ประเด็นแรก การร้องในวรรคหายใจนี้เป็นการร้องที่ไม่ยึดทำนองหลัก มีการแปรทำนองเนื่องมาจากการบรรจุพยางค์เพิ่มขึ้น แต่ยังคงยึดเสียงลูกตกหลักในการแปรทำนองนั้น วรรคหายใจที่ ๒

เนื้อร้อง	ขอ	พระองค์	จงทรง	อยู่ยั้ง	(---	อยู่ยั้ง	ไฉยอยู่ยั้ง	อยู่ยั้ง)
เสียงร้อง	--ซ	- ค - ล	- ซ - ซ	- ม - ซ	---	- ม - ซ	- ค ล ซ	- ม - ซ
ทำนองหลัก	--- ล	-- ซ ร	-- ซ ม	-- ร ซ	(--- ล	-- ซ ร	-- ซ ม	-- ร ซ)

การขับร้องทำนองเดี่ยวธรรมดา ในวรรคหายใจที่ ๒ พบว่า ๑๔ พยางค์เสียงในห้องเพลงที่หนึ่งพบว่ามีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่สิบพบว่ามีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง โดสูง แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง ลา ในห้องเพลงที่สิบเอ็ดพบว่ามีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่สิบสามพบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง มี แล้วเคลื่อนที่กลับไปยังเสียงเดิมคือเสียง ซอล ในลูกตกครองของบรรทัดนี้พบว่าเสียงร้องกับเสียงลูกตกครองนั้นตรงกัน

ในห้องเพลงที่ห้าถึงห้องเพลงที่แปดนั้นเป็นการร้องซ้ำทำนอง และเล่นคำที่ว่า “อยู่ยง” ในห้องเพลงที่หกพบสองพยางค์เสียงเป็นเสียงร้องและ โน้ตเดียวกันกับห้องเพลงที่สี่ ในห้องเพลงที่เจ็ดพบว่าสามพยางค์เสียงยังเป็นการย้ำคำร้องเดิม โดยที่มีคำเสริมเข้ามาคือคำว่า “ไ้ย” ในเสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มขึ้นมาสามเสียงที่เสียง โคสูง แล้วในพยางค์ที่สองพบว่าเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง ลา แล้วเคลื่อนที่ลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่แปดพบสองพยางค์เสียง เป็นเสียงที่ซ้ำเหมือนกับห้องเพลงที่สี่และห้องเพลงที่หก พบกระสวนทำนองดังนี้

กระสวนจังหวะวรรคหายใจที่ ๒

---X	-X -X	-X - X	-X-X	----	-X - X	-XXX	-X - X
------	-------	--------	------	------	--------	------	--------

ลูกตกของทำนองลำเต้ยธรรมดา วรรคหายใจที่ ๒ นี้ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียง ซอล ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียง ซอล ในวรรคหายใจนี้เป็นเสียงร้องที่ลงตามลูกตกทั้งสองเสียง

บันไดเสียงของทำนองลำเต้ยธรรมดา ในวรรคหายใจที่ ๒ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาจุมล คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้ การร้องในวรรคหายใจที่ ๒ พบว่ามีการร้องซ้ำ ในคำทำยที่ว่า “อยู่ยง ไ้ยอยู่ยง อยู่ยง” การซ้ำและการเล่นคำในวรรคนี้ จะไม่ร้องก็ได้ หรือจะมีการซ้ำหนึ่งรอบ หรือซ้ำสองรอบได้

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก การร้องในวรรคหายใจนี้เป็นการร้องที่ไม่ยึดทำนองหลัก มีการแปรทำนอง แต่ยังคงยึดเสียงลูกตกหลักในการแปรทำนองนั้น

ประเด็นที่สอง พบว่ามีการซ้ำคำและเล่นคำในคำทำยของห้องเพลงที่สี่ ในการร้องซ้ำในวรรคนี้ ผู้ร้องจะร้องไม่ร้องซ้ำก็ได้ร้องในวรรคต่อไปเลย ดังนี้

ขอ	พระองค์	จงทรง	อยู่ยง	วิมาน	แก้ว	หมั้น	หมั้นปี
ซ	ค ค	ซ ซ	มซ	ม ร	ค	ร	ม ซ

หรือสามารถร้องซ้ำสองครั้งได้ แล้วจึงร้องในวรรคถัดไป ดังนี้

ขอ	พระองค์	จงทรง	อยู่ยง	(- - - -	อยู่ยง	โอยอยู่ยง	อยู่ยง)
ช	ค ๓	ช ช	ม ช	- - - -	ม ช	ค ๓ ช	ม ช
(- - - -	อยู่ยง	โอยอยู่ยง	อยู่ยง)	วิมาน	แก้ว	หมื่น	หมื่นปี
- - - -	ม ช	ค ๓ ช	ม ช	ม ร	ค	ร	ม ช

วรรคหายใจที่ ๓

เนื้อร้อง	วิมาน	แก้ว	หมื่น	หมื่นปี	สุขเกษม	เปรมปรี	หมื่นปี	พันเท่า
เสียงร้อง	- ม - ร	- - - ค	- - - ร	- ม - ช	- ร ม ช	- ม - ม	- ค - ร	- ๓ - ค
ทำนองหลัก	- - - ร	- ค ๓ ค	- ค - ร	- - ม ช	- - - ค	- - ร ม	- - ช ร	- ๓ - ค

การขับร้องทำนองเดี่ยวธรรมดา ในวรรคหายใจที่ ๓ พบว่า ๑๔ พยางค์เสียง ในห้องเพลงแรกพบสองพยางค์เสียง เป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียงมี แล้วลดระดับเสียงลงมาอีกหนึ่งเสียงที่เสียง เร ในห้องเพลงที่สองพบว่ามหนึ่งพยางค์เสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง โค ซึ่งตรงกับเสียงสุดท้ายของทำนองหลักในห้องเพลงที่สอง ห้องเพลงที่สามพบหนึ่งพยางค์เสียงเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงคือเสียง เร ซึ่งตรงกับเสียงสุดท้ายของทำนองหลักในห้องเพลง ในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียงมี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง ซอล ซึ่งตรงกับทำนองหลักซึ่งกระสวนทำนองในวรรคหน้านี้เป็นกระสวนทำนองที่มีแนววิถีขึ้น การร้องพบว่าการร้องตามกระสวนทำนอง ดูได้จากลูกตกของโน้ตที่ตรงกัน

ในห้องเพลงที่ห้า พบสามพยางค์เสียง ในเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง เร แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียงมีในพยางค์ที่สอง ส่วนในพยางค์ที่สามนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงคือเสียง ซอล ในห้องเพลงที่หกพบสองพยางค์เสียง เป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง มี แล้วมีการซ้ำในเสียงเดิม พบว่าในห้องเพลงนี้เสียงสุดท้ายของเนื้อร้องตรงกับเสียงทำนองหลัก ในห้องเพลงที่เจ็ดพบสองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง โค แล้วในพยางค์ที่สองมีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร เสียงสุดท้ายนี้เป็นเสียงที่ตรงกับทำนองหลัก ในห้องเพลงที่แปดพบสองพยางค์เสียง ในเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสี่เสียงที่เสียง ลาต่ำ แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงลงจบด้วยเสียงโค ซึ่งลูกตกในเนื้อร้องในห้องเพลงนี้เหมือนกันกับทำนองหลัก

กระสวนจังหวะวรรคที่ ๓

- X - X	- - - X	- - - X	- X - X	- XXX	- X - X	- X - X	- X - X
---------	---------	---------	---------	-------	---------	---------	---------

ลูกตกของทำนองลำเต้ยธรรมดา วรรคหายใจที่ ๓ นี้ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงซอล ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียงโด ในวรรคหายใจนี้เป็นเสียงร้องที่ลงตามลูกตกทั้งสองเสียง

บันไดเสียงของทำนองลำเต้ยธรรมดา ในวรรคหายใจที่ ๓ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้ การร้องในวรรคหายใจที่ ๓ ในวรรคท้ายตั้งแต่ห้องเพลงที่ห้าถึงห้องเพลงที่แปดสามารถร้องซ้ำได้

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๑ ประเด็น

ประเด็นแรก การร้องในวรรคหายใจนี้เป็นการร้องยึดทำนองหลัก แต่มีการแปรทำนองเพราะมีการเพิ่มพยางค์เสียงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของความหาย แต่ยังคงยึดเสียงลูกตกหลักในการแปรทำนองนั้นๆ

ประเด็นที่สอง พบว่าในวรรคหลัง ตั้งแต่ห้องเพลงที่ห้าถึงห้องเพลงที่แปดนั้นสามารถร้องซ้ำสอง แล้วร้องต่อไปในวรรคอื่นได้ ดังนี้

วิมาน	แก้ว	หมื่น	หมื่นปี	สุขเกษม	เปรมปรี	หมื่นปี	พันเท่า
ม ร	ค	ร	ม ซ	ร ม ซ	ม ม	ค ร	ล ค
สุขเกษม	เปรมปรี	หมื่นปี	พันเท่า	--- คิล	ละปิ่น	----	xonoom
ร ม ซ	ม ม	ค ร	ล ค	ซ	ม ร	----	ค ร

วรรคหายใจที่ ๔

เนื้อร้อง	--- คิล	ละปิ่น	----	xonoo	ออ	อ้อม	----	เกล้า
เสียงร้อง	--- ซ	- ม- ร	----	- ค- ร	--- ม	--- ซ	----	--- ล
ทำนองหลัก	-- ล ซ	-- ม ร	-- ม ค	-- ล ซ	- ล- ม	- ซ- ร	- ค- ร	- ม ซ ล

การขับร้องทำนองเต้ยธรรมดา ในวรรคหายใจที่ ๔ พบ ๘ พยางค์เสียง ในห้องเพลงแรกพบหนึ่งพยางค์เสียง เป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาห้าเสียงที่เสียง ซอล ซึ่งเสียงร้องนี้ตรงกับเสียงสุดท้ายของห้องเพลง ในห้องเพลงที่สองพบสองพยางค์เสียงในเสียงแรกเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง มี แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร ในห้องเพลงที่สามเป็นการร้องลากเสียงยาวหนึ่งห้องเพลงในห้องเพลงที่สี่พบสองพยางค์เสียงเสียงแรกเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง โด ในพยางค์ที่สองเป็นเสียงที่เพิ่มระดับขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง เร ในเสียงสุดท้ายนี้เป็นเสียงของคำหนึ่งพยางค์เสียง แต่มีการตกแต่งเสียงโดยการร้องกระทบเสียงสามเสียงในแนววิถีขึ้น

xonอ	oo	oom
cr	m	ch

ในห้องเพลงที่เจ็ดนั้นเป็นการลากเสียงยาวหนึ่งห้องเพลง ในห้องเพลงที่แปดพบหนึ่งพยางค์เสียงซึ่งเป็นเสียงที่ลดระดับลงมาเจ็ดเสียงที่เสียงลต่ำ และเป็นเสียงที่ตรงกับทำนองหลัก

กระสวนจังหวะวรรคที่ ๔

---X	-X-X	----	-X-X	---X	---X	----	---X
------	------	------	------	------	------	------	------

ลูกตกของทำนองลำเตี้ยธรรมดา วรรคหายใจที่ ๔ นี้ ลูกตกครองในห้องที่ ๔ อยู่ในเสียงซอล ลูกตกหลักในห้องที่ ๘ อยู่ในเสียงลต่ำ ในวรรคหายใจนี้เป็นเสียงร้องไม่ตรงตามลูกตกครอง แต่ตรงตามเสียงลูกตกหลัก

บันไดเสียงของทำนองลำเตี้ยธรรมดา ในวรรคหายใจที่ ๔ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาฆม คือ คร ม X ซ ล X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคนี้ การร้องในวรรคหายใจที่ ๔ ในวรรคนี้เป็นการร้องเพื่อที่จะลงจบเพลง การร้องนั้นเป็นการร้องที่ลากเสียงอิสระ แต่เสียงสุดท้ายต้องลงที่เสียงลูกตกทำนองหลักเสมอ

ในการร้องหมอลำทำนองลำเตี้ยธรรมดานั้น สามารถลงจบได้ ๓ ลักษณะดังนี้
ลักษณะที่ ๑ เป็นการลงจบโดยการร้องรวบคำแล้วไปลากเสียงยาวในเสียงสุดท้าย

--- คิล	ละป็น	xonนม	----	----	----	----	เกล้า
---ซ	-ม-ร	-ม-ซ	----	----	----	----	---ล

ลักษณะที่ ๒ เป็นการแบ่งพยางค์เสียงเพื่อที่จะร้องยาวเป็นสองช่วง ดังนี้

--- คิล	ละป็น	----	xonอ	oo	oom	----	เกล้า
---ซ	-ม-ร	----	-ค-ร	---ม	---ซ	----	---ล

ลักษณะที่ ๓ เป็นการร้องซ้ำคำในท้ายประโยคอีกครั้ง ดังนี้

--- คิล	ละป็น	----	xonอ	oo	oom	----	เกล้า
---ซ	-ม-ร	----	-ค-ร	---ม	---ซ	----	---ล
นมเกล้า	นมเกล้า	นมเกล้า	----	โอยนม	----	----	เกล้า

- ม- ลุ	- ม- ลุ	- ม- ลุ	- - - -	- ช- ม	- - - -	- - - -	- - - ลุ
---------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	----------

จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงวรรคหายใจที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญ ๑ ประเด็น
ประเด็นแรก การร้องในวรรคหายใจนี้เป็นวรรคจบ พบการร้องโดยการลากเสียง
แบบอิสระแต่มาลงจบที่เสียงลูกตกตามทำนองหลัก

ประเด็นที่สอง ในการร้องลงจบทำนองเดี่ยวธรรมดานั้น สามารถร้องลงจบได้สาม
ลักษณะ

สรุปผลการวิเคราะห์

๑. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำเดี่ยวธรรมดา ซึ่งได้รับการถ่ายทอด
จากคุณครูฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะการดำเนินทำนองที่มีลักษณะเด่นจำนวน ๕ ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ ๑ ซึ่งการร้องนั้นเสียงของสำเนียงจะไม่ตรงกับทำนองแต่มาปรากฏในเสียงของ
ลูกตรองหรือลูกตกหลัก

พบลักษณะการกลวิธีดังกล่าว จำนวน ๑ ครั้ง ดังนี้

ในวรรคหายใจที่ ๑

ลักษณะที่ ๒ พบการตกแต่งทำนองโดยวิธีการร้องกระทบสามเสียง คือการร้องโดยที่ร้อง
เสียงใดเสียงหนึ่งเป็นหลักแล้วร้องเคลื่อนที่เสียงขึ้นไปสามเสียง

พบลักษณะการกลวิธีดังกล่าว จำนวน ๑ ครั้ง ดังนี้

๑. ในวรรคหายใจที่ ๔ ห้องเพลงที่ ๔

ในกลวิธีการกระทบเสียงแบบสองเสียงนั้น เกิดความเลื่อนไหลของเสียงในการเปล่งเสียง
หนึ่งพยางค์มีสามเสียง เสียงร้องในเสียงที่สามนั้นจะนำไปเชื่อมสัมผัสของเสียงในวรรคต่อไป
การร้องโดยใช้กลวิธีนี้จึงทำให้เกิดความไพเราะและความเลื่อนไหลของเสียงที่สัมผัสกันระหว่าง
วรรคเพลง โดยที่ไม่สะดุดหู

ลักษณะที่ ๓ พบการขับร้องทำนองเดี่ยวธรรมดานั้น ใช้สำเนียงอีสานขับร้อง

ลักษณะที่ ๔ พบการร้องซ้ำคำ และเล่นคำ ในวรรคหายใจที่ ๒ ห้องเพลงที่ห้าถึงแปด

ในการร้องซ้ำ และเล่นคำนั้น จะไม่ร้องก็ได้หรือจะมีการร้องซ้ำสองรอบก็ได้

ลักษณะที่ ๕ พบลักษณะการลงจบของการร้องทำนองเดี่ยวธรรมดา ถึง ๓ ลักษณะ

จากการวิเคราะห์ผลงานการขับร้องหมอลำทำนองลำเดี่ยวธรรมดานั้น พบลักษณะที่
โดดเด่นในทางขับร้องหมอลำของคุณครูฉวีวรรณ พันธุ ในการขับร้องพบว่ามีการใช้การกลวิธีการ
ร้องกระทบเสียงมากที่สุด กล่าวคือเป็นการตกแต่งคำหรือเสียงนั้นให้มีความพิเศษ เพื่อเพิ่ม
ความไพเราะของเพลงเบื้องต้นให้หน้าฟังได้

จากการวิเคราะห์ผลงานการขับร้องหมอลำทำนองลำเตี้ย ของคุณครูฉวีวรรณ พันธุ พบลักษณะที่โดดเด่นในทางขับร้องหมอลำ คือ บทบาทและหน้าที่ของการนำไปใช้ เพราะว่าทำนองลำเตี้ยนั้นเนื้อหาเกี่ยวกับความสนุกสนาน เกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว แต่หมอลำฉวีวรรณนั้นได้นำการลำทำนองเตี้ยพม่า เตี้ยโขง และเตี้ยธรรมดา มาเป็นการร้องที่สามารถนำไปใช้กับเหตุการณ์เฉพาะกิจได้ เช่น บทการร้องเตี้ยรวมชุดนี้ นำไปใช้ต่อท้ายการแสดงในชุดเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชฯ เนื่องในวันงานเฉลิมพระชนมพรรษาได้ หรือนำไปปรับใช้ให้เหมาะกับสถานการณ์ และโอกาสที่นำไปใช้ ควรคำนึงถึงความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนภาษาที่นำมาร้อง

ทำนองเตี้ยหัวโนนตาล

โอเค้ พระนางเอย อ้ายนี้มาเสียดอก ว่าตั้งแต่บ้านน้องอยู่ไกล
อ้ายนี้มาเสียดใจว่าตั้งแต่บ้านอ้ายอยู่ห่าง โอเค้ พระนางเอย
อ้ายโสดพออยากต้าน โนนบ้านเข้าใส่กัน จึ่งว่าแก้มป็นหัวน
สันปลากะมันเอย มันเอย สันปลากะมันเอย

วรรณหทัยที่ ๑

เนื้อร้อง	โอ เค้	พระนางเอย	----	พระนางเอย	อ้ายนี้มา	เสียดอก	ว่าตั้งแต่บ้าน	น้องอยู่ไกล
เสียงร้อง	- ร- ฟ	- คั ล ช	----	- คั ล คั	- ร ม ฟ	- ช- ช	คั ล ช ฟ	- ฟ ล ช
ทำนองหลัก	--- ฟ	ร ล ฟ ช	ค ล ช ฟ	ช ล ฟ ช	--- ฟ	ร ล ฟ ช	ค ล ช ฟ	ช ล ฟ ช

วรรณหทัยที่ ๒

เนื้อร้อง	อ้ายนี้มา	เสียดใจ	ว่าตั้งแต่บ้าน	อ้ายอยู่ห่าง	----	โอ เค้	พระนาง	เอย
-----------	-----------	---------	----------------	--------------	------	--------	--------	-----

เสียงร้อง	ร ม ฟ	ซ ซ	คั ล ซ ฟ	ฟ ล ซ	----	คั ล	ซ ล	ซ
ทำนองหลัก	--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ	--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ

วรรณคดีที่ ๓

เนื้อเรื่อง	อ้ายโศคพอ	อยากต้าน	โนนบ้าน	เข้าใส่กัน	จิ้งจอกแก้ว	ปั้นห้วน	สันปลา	กะมันเอย
เสียงร้อง	ค ร ฟ	ซ ซ	ซ ฟ	ซ ล คั	คั ล คั	-- รื ล	- คั - ล	ซ ล - ซ
ทำนองหลัก	- ร ค ฟ	-- ล คั	ค ล ซ ฟ	ฟ ซ ล คั	- ค ล ค	ล ร ค ล	ค ล ค ซ	ฟ ร ฟ ซ

วรรณคดีที่ ๔

เนื้อเรื่อง	----	มัน เอย	สันปลา	กะมันเอย				
เสียงร้อง	----	- ล - ซ	- คั - ล	ซ ล - ซ				
ทำนองหลัก	--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ	--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ

การวิเคราะห์ทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล

วรรณคดีที่ ๑

เนื้อเรื่อง	โอ เค้	พระนางเอย	----	พระนางเอย	อ้ายนี้มา	เสียดอก	ว่าตั้งแต่บ้าน	น้องอยู่ไกล
เสียงร้อง	- ร - ฟ	- คั ล ซ	----	- คั ล คั	- ร ม ฟ	- ซ - ซ	คั ล ซ ฟ	- ฟ ล ซ
ทำนองหลัก	--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ	--- ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ

การขับร้องทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล ในวรรณคดีที่ ๑ พบ ๒๐ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ทั้งหมด ๘ ห้อง ในเสียงพยางค์แรกนั้นขึ้นต้นด้วยการโอขึ้นมา ด้วยคำว่า “โอเค พระนางเอย” ซึ่งการขึ้นต้นร้องขึ้นต้นของทำนองเตี้ยหัวโนนตาล ในเสียงร้องเสียงแรกคือเสียง เร แล้วเคลื่อนที่เสียงขึ้นไปสองเสียง ที่เสียง ฟา ในห้องเพลงที่ ๒ พบสามพยางค์เสียง เป็นเสียงที่เคลื่อนระดับเสียงมาสี่เสียงที่เสียง โดสูง แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียง ลา แล้วลงมาเสียงสุดท้ายที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่ ๓ นั้นเป็นการร้องลากเสียงยาวหนึ่งห้องเพลง ในห้องเพลงที่ ๔ พบสามพยางค์เสียงซึ่งเป็นการซ้ำคำร้องเหมือนกับห้องเพลงที่สองแต่มีการเปลี่ยนระดับเสียงดังนี้ ในเสียงพยางค์

แรกของห้องเพลงนั้นพบว่าเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียงโดสูง แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง ลา แล้วย้อนกลับไปซ้ำที่เสียงตั้งต้นของห้องเพลงนี้อีกครั้ง ห้องเพลงที่ ๕ พบสามพยางค์เสียง ในเสียงพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงที่ลดระดับเสียงลงมาหกเสียงที่เสียง เร แล้วเคลื่อนที่ขึ้นอย่างละหนึ่งเสียงที่เสียง มี และฟาในพยางค์เสียงนี้พบการร้องเน้นคำเพื่อเพิ่มอรรถรสในการฟังในห้องเพลงที่ ๖ พบสองพยางค์เสียงในเสียงและเป็นการซ้ำในเสียงเดิมทั้งสองพยางค์ซึ่งเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงสามเสียงที่เสียง ซอล ในห้องเพลงที่ ๗ พบสี่พยางค์เสียงในเสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียงเพิ่มสามเสียงที่เสียง โดสูง แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียงลา ในพยางค์ที่สอง และลดระดับลงมาหนึ่งที่เสียง ซอล และเสียงฟา ตามลำดับ ปรากฏแนววิถีลงในห้องเพลงที่ ๘ พบสามพยางค์เสียง เสียงพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงที่มีการขึ้นเสียงเดิม แล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปสองเสียงที่เสียงลา แล้วลดระดับเสียงมาลงจบหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล

พบกระสวนจังหวะในวรรคหายใจที่ ๑ ดังนี้

- XXX	X X - X	----	XX - X	- XXX	-- XX	XXXX	X - XX
-------	---------	------	--------	-------	-------	------	--------

ลูกตกหลักของทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาลวรรคที่ ๑ ลูกตกอยู่ที่ท้ายวรรค คือเสียง ซอล ในทางร้องกับทางเครื่องนั้นในลูกตกกรอนั้นตกไม่ตรงกับเสียงของลูกตกทางเครื่องแต่เป็นคู่ห้า เป็นคู่เสนาะ และในลูกตกหลักนั้นเสียงตรงกันทั้งเสียงร้องและทางเครื่อง

ในวรรคหายใจที่ ๑ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ ฟ ซ ล X ด ร X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคหายใจที่ ๑ นั้นปรากฏการร้องที่ขึ้นต้นด้วยการ โอ้และตามด้วยกลุ่มคำ ซึ่งเป็นรูปแบบของการร้องทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล

วรรคหายใจที่ ๒

เนื้อร้อง	อายนี้มา	เสียใจ	ว่าตั้งแต่บ้าน	อ้ายอยู่ห่าง	----	โอ้ เค้	พระนาง	เอย
เสียงร้อง	- ร ม ฟ	- ซ - ซ	ด ล ซ ฟ	- ฟ ล ซ	----	- ด- ล	- ซ- ล	- - - ซ
ทำนองหลัก	- - - ฟ	ร ล ฟ ซ	ด ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ	- - - ฟ	ร ล ฟ ซ	ด ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ

การขับร้องทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล ในวรรคหายใจที่สองพบ ๑๗ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ทั้งหมด ๘ ห้อง ดังนี้ ในห้องเพลงที่ ๑ นั้นพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นขึ้นต้นด้วยเสียง เร และเคลื่อนที่ขึ้นไปหนึ่งเสียงคือเสียง มี และเคลื่อนขึ้นไปอีกหนึ่งเสียงคือเสียง ฟา พบการร้องเน้นคำที่พยางค์ที่สาม ในห้องเพลงที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เป็นเสียงที่เคลื่อนระดับเสียง

มาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่ ๓ พบสี่พยางค์เสียง ในเสียงพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียงขึ้นมาสามเสียงที่เสียง โดสูง แล้วลดระดับลงมาสองเสียงที่เสียงลาในพยางค์ที่สอง เสียงในพยางค์ที่สามและสี่นั้นเป็นการลดระดับเสียงแบบเรียงเสียงคือเสียง ซอล และ ฟา ตามลำดับ ในห้องเพลงที่ ๔ พบสามพยางค์เสียงซึ่งเสียงพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงที่ได้ยินเสียงมาจากท้ายห้องเพลงที่ ๓ ในพยางค์ที่สองเป็นเสียงที่เคลื่อนที่ขึ้นมาสองเสียงที่เสียง ลา แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล ห้องเพลงที่ ๕ ไม่พบพยางค์เสียงแต่เป็นการร้องที่ต่อเนื่องหนึ่งจังหวะห้องเพลง ห้องเพลงที่ ๖ พบสองพยางค์เสียง เสียงแรกเป็นเสียงที่มีการเคลื่อนที่ขึ้นไปสามเสียงที่เสียง โดสูง แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงในพยางค์ที่สอง คือเสียงลา และในห้องเพลงที่ ๗ พบหนึ่งพยางค์เสียง เป็นเสียงที่เคลื่อนที่ลงมาหนึ่งเสียงคือเสียง ซอล

พบกระสวนจังหวะในวรรคหายใจที่ ๒ ดังนี้

- XXX	- X - X	XXXX	- XXX	----	- X - X	-- XX	--- X
-------	---------	------	-------	------	---------	-------	-------

ลูกตกหลักของทำนองลำเตี้ยหัวโนนतालวรรคที่ ๒ ลูกตกอยู่ที่ท้ายวรรค คือเสียง ซอล ในทางร้องกับทางเครื่องนั้นในลูกตกตรงกับเสียงของลูกตกทางเครื่อง และในลูกตกหลักนั้นเสียงตรงกันทั้งเสียงร้องและทางเครื่อง

ในวรรคหายใจที่ ๑ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญาผล คือ ฟ ช ล X คร X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคหายใจที่ ๒ นั้นปรากฏการร้องที่มีช่วงเสียงที่ห่างกันในห้องเพลงแรกนั้นระหว่างโน้ตตัวที่สองและสามนั้นมีช่วงที่เสียงที่ห่างกันสี่เสียงคือเสียง ลา ช่วงเสียงนี้เป็นการบ่งบอกอารมณ์เสียใจ และน้อยใจของบทร้องผนวกกับเสียงที่มีการเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วขึ้นไปเสียงสูง

วรรคหายใจที่ ๓

เนื้อร้อง	อ้ายโศคพอ	อยากต้าน	โนนบ้าน	เข้าใส่กัน	จึ่งว่าแก้ม	ปั้นห้วน	สันปลา	กะมันเอย
เสียงร้อง	- คร ฟ	- ช - ช	- ช - ฟ	- ช ล ค	- ค ล ค	-- ร ล	- ค - ล	ช ล - ช
ทำนองหลัก	- ร ค ฟ	-- ล ค	ค ล ช ฟ	ฟ ช ล ค	- ค ล ค	ล ร ค ล	ค ล ค ช	ฟ ร ฟ ช

การขับร้องทำนองลำเตี้ยหัวโนนताल ในวรรคหายใจที่สาม พบ ๒๐ พยางค์เสียง สามารถบันทึกโน้ตเพลงได้ทั้งหมด ๘ ห้อง ดังนี้ ในห้องเพลงที่ ๑ นั้นพบสามพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นขึ้นต้นด้วยเสียงโด และเคลื่อนที่ขึ้นไปหนึ่งเสียงคือเสียง เร และเคลื่อนขึ้นไปสองเสียงคือเสียง ฟา พบการร้องเน้นค ที่พยางค์ที่สาม ในห้องเพลงที่ ๒ พบสองพยางค์เสียง เป็นเสียงที่เคลื่อนระดับเสียง

มาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วซ้ำเสียงเดิมในพยางค์ที่สอง ในห้องเพลงที่ ๓ พบสองพยางค์เสียง ในเสียงพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงที่ซ้ำในท้ายเสียงเดิมคือเสียง ซอล แล้วลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียง ที่เสียง ฟา ในห้องเพลงที่ ๔ พบ สามพยางค์เสียง เสียงในพยางค์ที่หนึ่งเป็นเสียงที่เพิ่มระดับขึ้นมา หนึ่งเสียงจากห้องเพลงที่สามคือเสียง ซอล แล้วเพิ่มระดับเสียงขึ้นไปหนึ่งเสียงที่เสียง ลา ในพยางค์ ที่สามยังพบการเคลื่อนที่ของเสียงเป็นแนววิถีขึ้นมาสองเสียงที่เสียง โดสูง ซึ่งตรงกับลูกตกหลักของ ห้องเพลง ในห้องเพลงที่ ๕ พบสามพยางค์เสียง ในเสียงพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงร้องที่มีการซ้ำเสียง ลูกตกเดิม แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียงที่เสียง ลา แล้วย้อนกลับไปยังเสียงเริ่มต้นของห้องเพลงนี้ ที่เสียง โดสูง อีกครั้ง ในห้องเพลงที่ ๖ พบ สองพยางค์เสียง เสียงแรกนั้นเป็นเสียงที่เพิ่มระดับเสียง ขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง เรสูง แล้วลดระดับเสียงลงมาสามเสียงที่เสียง ลา ซึ่งตรงกับลูกตกหลัก ของห้องเพลง ในห้องเพลงที่ ๗ พบ สองพยางค์เสียงในเสียงแรก เป็นเสียงที่มีการเพิ่มระดับเสียง สองเสียงที่เสียง โดสูง แล้วลดระดับเสียงลงมาสองเสียง ที่เสียงลา ในห้องเพลงที่ ๘ พบสามพยางค์ เสียง เสียงพยางค์แรกนั้นเป็นเสียงที่มีการลดระดับเสียงลงมาหนึ่งเสียงที่เสียง ซอล แล้วเพิ่มระดับ เสียงขึ้นมาหนึ่งเสียงที่เสียง ลา แล้วย้อนกลับมาซ้ำที่เสียงเริ่มต้นของห้องเพลงอีกครั้งคือเสียงซอล

พบกระสวนจังหวะในวรรคหายใจที่ ๓ ดังนี้

- X X X	-- X X	-X - X	- X X X	-X X X	- X - X	-- X X	X X - X
---------	--------	--------	---------	--------	---------	--------	---------

ลูกตกหลักของท่านองล่าเดี่ยวหัวโนนตาลวรรคที่ ๓ ลูกตกอยู่ที่ท้ายวรรค คือเสียง ซอล ในทางร้องกับทางเครื่องนั้นในลูกตกครองนั้นตกตรงกับเสียงของลูกตกทางเครื่อง และในลูกตกหลัก นั้นเสียงตรงกันทั้งเสียงร้องและทางเครื่อง

ในวรรคหายใจที่ ๓ อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ ฟ ซ ล X ด ร X

กลวิธีในการขับร้องในวรรคหายใจที่ ๓ นั้นในท้ายห้องเพลงจะมีการร้องลากเสียงให้ยาว เพื่อที่จะเชื่อมต่อไปในวรรคหายใจต่อไป

วรรคหายใจที่ ๔

เนื้อร้อง	----	มัน เอย	สันปลา	กะมันเอย
เสียงร้อง	----	- ล - ซ	- ค - ล	ซ ล - ซ
ท่านองหลัก	- - - ฟ	ร ล ฟ ซ	ค ล ซ ฟ	ซ ล ฟ ซ

การขับร้องท่านองล่าเดี่ยวหัวโนนตาล ในวรรคหายใจที่สี่ พบ ๗ พยางค์เสียง สามารถ บันทึกโน้ตเพลงได้ทั้งหมด ๔ ห้อง ดังนี้ ในห้องเพลงที่ ๑ นั้นไม่ปรากฏคำร้องแต่เป็นการร้องลาก

เสียงมาจากท้ายวรรคหายใจที่ ๓ ในห้องเพลงที่สอง สาม และสี่ เป็นการร้องซ้ำประโยค เหมือนกับสี่ห้องท้ายของวรรคหายใจที่ ๓ เมื่อร้องจบแล้วพบท่อนดนตรีมารับโดยการบรรเลงต่อการร้อง เพื่อให้ครบจังหวะดังโน้ตต่อไปนี้

--- ฟ	ร ล ฟ ช	ค ล ช ฟ	ช ล ฟ ช
-------	---------	---------	---------

พบกระสวนจังหวะในวรรคหายใจที่ ๔ ดังนี้

----	- X -X	-- X X	XX -X
------	--------	--------	-------

ลูกตกหลักของท่านองลำเตี้ยหัวโนนตาลวรรคที่ ๔ ลูกตกอยู่ที่ท้ายวรรค คือเสียง ซอล ในทางร้องกับทางเครื่องนั้นในลูกตกตรงกับเสียงของลูกตกทางเครื่อง

ในวรรคหายใจที่ ๓ อยู่ในบันไดเสียงซวา ที่มีกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ฟ ช ล X ค ร X กลวิธีในการขับร้องในวรรคหายใจที่ ๓ นั้นเป็นการร้องซ้ำในกลุ่มคำสร้อยในท้ายวรรคที่หายใจที่ ๓

สรุปผลการวิเคราะห์

๑. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำท่านองลำเตี้ยหัวโนนตาล ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากคุณครูฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะการดำเนินท่านองที่มีลักษณะเด่นจำนวน ๓ ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบการขับร้องในคำขึ้นต้นมีการร้องคำว่า “โอเค้พระนางเอย” ซึ่งเป็นการกล่าวทักทายตอนเริ่มต้นของการร้องท่านองเตี้ยหัวโนนตาล

ลักษณะที่ ๒ พบการร้องลงท้ายด้วยคำว่า “จั่งว่าแก้ม ปั้นห้วน” และมีสำนวนว่า “สันปลากะมันเอย” มาขยายกลุ่มคำลงท้าย ซึ่งการร้องของท้ายบทกลอนลำเตี้ยหัวโนนตาล

ลักษณะที่ ๓ พบการร้องซ้ำคำ

พบลักษณะที่ ๓ ได้ อยู่ที่วรรคหายใจที่ ๔ แสดงให้เห็นว่าการร้องท่านองเตี้ยหัวโนนตาลนั้นเนื้อร้องไม่ตายตัวสามารถเพิ่มหรือตัดทอน หรือร้องซ้ำได้

จากการวิเคราะห์กลวิธีการลำทางเตี้ย ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ กลอนชุดถวายพระพรโดยมีการบรรจุท่านองเตี้ยพม่ารำขวาน เตี้ยโจง และเตี้ยธรรมดา และท่านองเตี้ยหัวโนนตาล กลอนจากเตี้ยเกี่ยว พบว่าท่านองลำเตี้ยนั้นเป็นการร้องที่เสียงลูกตกนั้นตามท่านองเพลง ได้ดังนี้

ทำนองเตี้ยพม่า

----	- ล- ท	- ล- ท	- ล- ซ	- ล- ซ	- ท- ล	- ซ- ค	- ร- ม
----	- ม- ม-	- ล- ซ	- ม- ร-	- ค- ร	- ค- ล- ค	---	- ม- ร- ค
----	- ล- ค	- ล- ค	- ร- ม	ซ- ล	ซ- ม	ซ- ร	ร- ร
----	- ล- ร	---	- ล- ท	- ล- ซ	- ล- ท	- ม- ร	- ท- ล
----	- ล- ร	---	- ล- ท	- ล- ซ	- ล- ท	- ม- ร	- ท- ล

ทำนองเตี้ยโขง

-----	-- ล	--- ซ	- ม- ล	- ค- ซ	- ค- ล	--- ซ	- ม- ล
---	- ซ- ม	---	- ค- ม	---	- ซ- ม	---	- ค- ล
--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ซ- ล	---	- ร- ม	- ร- ค	- ซ- ล
-----	-- ล	--- ซ	- ม- ล	- ค- ซ	- ค- ล	--- ซ	- ม- ล
---	- ซ- ม	---	- ค- ม	---	- ซ- ม	---	- ค- ล
--- ค	- ร- ม	- ร- ค	- ซ- ล	---	- ร- ม	- ร- ค	- ซ- ล

ทำนองเตี้ยธรรมดา

- ล- ร	- ล- ร	- ม- ร- ค	-- ล- ล	----	- ซ- ม- ซ	- ม- ซ- ค	- ค- ร- ม
---	-- ซ- ร	-- ซ- ม	-- ร- ซ	(--- ล	-- ซ- ร	-- ซ- ม	-- ร- ซ)
---	- ค- ล- ค	- ค- ร	-- ม- ซ	---	-- ร- ม	-- ซ- ร	- ล- ค
-- ล- ซ	-- ม- ร	-- ม- ค	-- ล- ซ	- ล- ม	- ซ- ร	- ค- ร	- ม- ซ- ล

ทำนองเตี้ยหัวโนนตาล

--- ฟ	ร- ล- ฟ- ซ	ค- ล- ซ- ฟ	ซ- ล- ฟ- ซ	--- ฟ	ร- ล- ฟ- ซ	ค- ล- ซ- ฟ	ซ- ล- ฟ- ซ
--- ฟ	ร- ล- ฟ- ซ	ค- ล- ซ- ฟ	ซ- ล- ฟ- ซ	--- ฟ	ร- ล- ฟ- ซ	ค- ล- ซ- ฟ	ซ- ล- ฟ- ซ
- ร- ค- ฟ	-- ล- ค	ค- ล- ซ- ฟ	ฟ- ซ- ล- ค	- ค- ล- ค	ล- ร- ค- ล	ค- ล- ค- ซ	ฟ- ร- ฟ- ซ
--- ฟ	ร- ล- ฟ- ซ	ค- ล- ซ- ฟ	ซ- ล- ฟ- ซ	--- ฟ	ร- ล- ฟ- ซ	ค- ล- ซ- ฟ	ซ- ล- ฟ- ซ

การลำทำนองเตี้ย ของหมอลำจิววรรณ พันธุ์ ทำนองเตี้ยพม่า อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล

คือ ซ ล ท X ร ม X

การลำทำนองเตี้ย ของหมอลำจิววรรณ พันธุ์ ทำนองเตี้ยโจง อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

การลำทำนองเตี้ย ของหมอลำจิววรรณ พันธุ์ ทำนองเตี้ยธรรมดา อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล

คือ ค ร ม X ซ ล X

การลำทำนองเตี้ย ของหมอลำจิววรรณ พันธุ์ ทำนองเตี้ยหัวโนนตาล อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจ

มูล
คือ ฟ ซ ล X ค ร X

ช่วงเสียงของหมอลำจิววรรณ พันธุ์ในการลำทำนองเตี้ยพม่า พบช่วงเสียงของหมอลำ
จิววรรณ พันธุ์ เสียงที่ต่ำที่สุดคือเสียง โค และเสียงที่สูงที่สุดคือเสียง ที ดังนี้

ค	ร	ม	ฟ	ซ	ล	ท
---	---	---	---	---	---	---

เสียงที่หมอลำจิววรรณ ที่นิยมใช้ลำทำนองเตี้ยพม่า

ช่วงเสียงของหมอลำจิววรรณ พันธุ์ในการลำทำนองเตี้ยโจง พบช่วงเสียงของหมอลำ
จิววรรณ พันธุ์ เสียงที่ต่ำที่สุดคือเสียง ลาต่ำ และเสียงที่สูงที่สุดคือเสียง ลา ดังนี้

ล	ท	ค	ร	ม	ฟ	ซ	ล
---	---	---	---	---	---	---	---

เสียงที่หมอลำจิววรรณ ที่นิยมใช้ลำทำนองลำทำนองเตี้ยโจง

ช่วงเสียงของหมอลำจิววรรณ พันธุ์ในการลำทำนองเตี้ยธรรมดา พบช่วงเสียงของหมอลำ
จิววรรณ พันธุ์ เสียงที่ต่ำที่สุดคือเสียง ลาต่ำ และเสียงที่สูงที่สุดคือเสียง ลา ดังนี้

ล	ท	ค	ร	ม	ฟ	ซ	ล
---	---	---	---	---	---	---	---

เสียงที่หมอลำจิววรรณ ที่นิยมใช้ลำทำนองเตี้ยธรรมดา

ช่วงเสียงของหมอลำจิววรรณ พันธุ์ในการลำทำนองเตี้ยหัวโนนตาล พบช่วงเสียงของ
หมอลำจิววรรณ พันธุ์ เสียงที่ต่ำที่สุดคือเสียง เร และเสียงที่สูงที่สุดคือเสียง โคสูง ดังนี้

ร	ม	พ	ช	ล	ท	ค
---	---	---	---	---	---	---

เสียงที่หมอลำฉวีวรรณ ที่นิยมใช้ลำทำนองเดี่ยวหัวโนนตาล

พบกลวิธีในการลำทำนองลำทางเดี่ยวมีทั้งหมด ๓ กลวิธี โดยผู้วิจัยสรุปแนวทางการใช้กลวิธีของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ์ ได้ดังนี้

๑. กลวิธีการยึดคำ คือ การร้องที่มีการแบ่งคำร้องที่แยกจากกัน โดยที่พยางค์เสียงแรกนั้นมีการลากเสียงยาว แล้วกลับเข้าสู่ทำนองในพยางค์ที่สองอีกครั้ง

ปรากฏกลวิธีการยึดคำในลำทำนองเดี่ยวพม่าราชวาน อยู่ในวรรคที่ ๒ ห้องที่ ๗, วรรคที่ ๓ ห้องที่ ๒

ปรากฏกลวิธีการยึดคำในลำทำนองเดี่ยวโจง อยู่วรรคหายใจที่ ๑ ห้องที่ ๘

ปรากฏกลวิธีการยึดคำในลำทำนองเดี่ยวธรรมดา อยู่วรรคหายใจที่ ๓ ห้องที่ ๒

๒. กลวิธีการเน้นคำ คือการเพิ่มน้ำหนักของเสียงร้องให้ดังกว่าปกติ และเพื่อเป็นการเพิ่มอรรถรสในการฟัง

ปรากฏกลวิธีการเน้นคำในลำทำนองเดี่ยวหัวโนนตาล อยู่วรรคหายใจที่ ๑ ห้องเพลงที่ ๕, วรรคหายใจที่ ๒ ห้องเพลงที่ ๑, วรรคหายใจที่ ๓ ห้องเพลงที่ ๕

เมื่อทำการวิเคราะห์การลำทำนองเดี่ยว พบว่าการร้องเน้นคำ จะปรากฏอยู่ในคำที่ศิลปินต้องการที่จะเน้นคำเพื่อให้สอดคล้องกับอารมณ์เพลง

๓. กลวิธีการผันเสียง คือ การร้องคำร้องพยางค์เสียงเดียว และมีเปลี่ยนระดับเสียงระหว่างสองเสียงหลักแล้วเปลี่ยนเสียงท้ายผันเพื่อไปยังเสียงทำนองหลัก พบทั้งในแนววิถีขึ้น และแนววิถีลงสามารถปฏิบัติโดยการร้องลากเสียงยาว หรือสั้นได้

ปรากฏกลวิธีการผันเสียงในลำทำนองเดี่ยวโจง อยู่วรรคหายใจที่ ๓ ห้องที่ ๗ และ ๘

ยกตัวอย่าง

เนื้อร้อง	----	ข้าขอ	ถวาย	ชีวา	ใต้เบื้อง	บาทา	น้อมเกล้า	ทูล
เสียงร้อง	----	- ม- ล	- ล- ค	- ล- ล	- ค ร	- ล- ล	- ค - ลช	- ม - ชล

10.14457/CU.the.2011.1133
เมื่อ 26/03/2563 21:23:14

บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง กลวิธีล่ากลอนของหมอลำวีวรรณ พันธุ มีวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหมอลำกลอน ศึกษาโครงสร้างกระบวนจังหวะของการขับร้องหมอลำกลอน และศึกษากลวิธีการตกแต่งทำนอง และ โอกาสที่นำไปใช้ในการแสดงหมอลำกลอนของหมอลำวีวรรณ พันธุ

ท่านได้รับยกย่องเป็นต้นแบบของหมอลำทำนองอุบลราชธานี กลวิธีที่เป็นเอกลักษณ์ของหมอลำวีวรรณ เมื่อลงเสียงดำนั้นไม่บอด และเป็นผู้ที่มีลมหายใจยาวสามารถร้องรวบได้สองวรรค การแสดงหมอลำ นั้นเป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่มีการถ่ายทอด และการเรียนรู้ตามแบบมุขปาฐะอาศัยการจดจำ ลักษณะในการแต่งคำประพันธ์นั้นใช้คำภาษาถิ่นอีสานง่ายๆ รูปแบบไม่ตายตัว ใช้เกี่ยวกับงานพิธีกรรม และเพื่อความบันเทิง

“หมอลำ” คือ ผู้ที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญ ในเรื่องของการขับลำ โดยใช้ภาษาพื้นเมืองอีสานในการขับลำนำ เรื่องธรรมะ เรื่องราวประวัติศาสตร์ นิทาน กาพย์กลอน การเกี่ยวพาราสิ โดยที่มีเครื่องดนตรีสอดประสานไประหว่างการขับร้องและการพูด มีทั้งหมอลำผู้ชายและหมอลำผู้หญิง

การกำเนิดหมอลำมี ๒ แนวคิด คือ ๑. ที่เกิดขึ้นจากตำนาน ความเชื่อเรื่องแถน ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องพระอินทร์ และความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ ๒. เกิดขึ้นนอกเหนือจากตำนาน คือ เกิดจากการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บและพิธีกรรมเพื่อขอความอุดมสมบูรณ์ เกิดจากอ่านหนังสือผูก และเกิดจากการเกี่ยวพาราสิของหนุ่มสาว

การแบ่งประเภทของหมอลำ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ตามโอกาสของการแสดง

๑. หมอลำที่เป็นพิธีกรรม คือหมอลำผีฟ้า หรือ ลำพิธีกรรม เป็นการแสดงหมอลำที่มีความเกี่ยวข้องกับบูชาผีฟ้าหรือพระยาแถน ที่สถิตอยู่บนท้องฟ้า การลำนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อบูชาพระยาแถน ซึ่งเทียบได้กับพระอินทร์ซึ่งให้ความอนุเคราะห์ให้ช่วยรักษาคณปวัยทั้งชายหญิงให้หายจากอาการเจ็บไข้ได้ป่วย

๒. หมอลำที่เป็นมหรสพ

หมอลำพื้นเป็นการแสดงที่มีความเก่าแก่ ไม่สามารถสืบค้นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ได้ว่าถือกำเนิดมาเมื่อใด ลักษณะของการลำพื้นนั้นมุ่งเน้นการเล่านิทาน ผู้เล่านั้นจะสมมติตนเป็นพระเอกนางเอก ตัวตลก เป็นคนเดียวเสร็จ

หมอลำกลอน เป็นหมอลำที่ขับลำเรื่องยาวๆ โดยดัดแปลงรายละเอียดของเนื้อหาใหม่แต่คงความสำคัญของเรื่องเอาไว้ บทลำที่แต่งขึ้นมุ่งความหมายและความไพเราะเป็นสำคัญ

หมอลำหมู่ หรือลำเรื่องต่อกลอน เป็นการลำที่แสดงเป็นหมู่คณะ เนื้อเรื่องที่ยกมาเป็นนิทานขนาดยาว มีเหตุการณ์ซับซ้อนหลายตอนจนจบ จึงเรียกว่าลำเรื่องต่อกลอน นิยมลำเรื่องนิทานพื้นบ้านและเรื่องที่ดัดแปลงแทน ลำเรื่องต่อกลอนพัฒนาไปจากลำพื้น ซึ่งหมอลำคนเดียวต้องลำทุกบทบาท มาเป็นการลำหลายคนตามบทชายจริงหญิงแท้

หมอลำเพลิน เป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งได้รับอิทธิพลด้านรูปแบบการแสดงไปจากเพลงลูกทุ่งหลายด้าน เช่น ทำนองลำ ดนตรีประกอบการแสดง การเดินการพ็อน ตลอดจนการแต่งกาย

หมอลำซิ่ง เป็นหมอลำที่เกิดขึ้นมาเมื่อไม่กี่สิบปี การแสดงไม่เน้นเรื่องราว เนื่องจากเป็นวงดนตรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากกระแสเพลงลูกทุ่ง และวงดนตรีสตริง รูปแบบของลำซิ่งเน้นจังหวะเร็ว มีการผสมผสานทำนองลูกทุ่ง ทำนองเพลงไทยสากล และทำนองเพลงพื้นบ้านอีสาน

พิธีกรรมของหมอลำ “พิธียกกายอ้อ” คือพิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดความรู้ของหมอลำในท้องถิ่นอีสาน แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะดังนี้

๑. กายอ้อในการมอบตัวเป็นศิษย์ เป็นพิธีกรรมที่แสดงถึงการเคารพบูชาครู ประกอบด้วยเครื่องบูชา หรือ “กายอ้อ” ซึ่งเป็นเครื่องกำนลสำหรับบูชาครูหมอลำ

๒. ภายอ้อในการแสดงหมอลำ เป็นพิธีกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการบอกกล่าวเจ้าและบูชาครู เจ้าที่ รวมถึงดวงวิญญาณต่างๆเพื่อขออนุญาตเปิดทำการแสดง
ข้อห้าม หรือคะลำของหมอลำ หมายถึงต้องห้ามหรือสิ่งของต้องห้าม สำหรับหมอลำข้อห้ามนี้ขึ้นอยู่กับหมอลำแต่ละท่านที่มีความเคร่งครัดในเรื่องของคะลำ

ฉันทลักษณ์และคำกลอนของหมอลำ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทดังนี้

๑. กลอนร่าย เป็นกลอนที่ไม่จำกัดจำนวนวรรค วรรคหนึ่งมี ๓-๖ พยางค์ พยางค์สุดท้ายของวรรคหน้าสัมผัสกับพยางค์ต้นๆของวรรคหลัง ไม่มีกำหนดวรรณยุกต์ แต่กำหนดเฉพาะพยางค์สุดท้ายเป็นเสียงโท วรรคหนึ่งมี ๒ จังหวะ

๒. กลอนตัดหรือกลอนกาพย์ มีลักษณะดังนี้ ไม่จำกัดจำนวนวรรค วรรคหนึ่งมี ๗-๑๒ พยางค์วรรคหนึ่งมี ๔ จังหวะ พยางค์สุดท้ายของวรรคหน้าสัมผัสกับพยางค์ต้นๆของวรรคถัดไป ไม่มีกำหนดวรรณยุกต์

๓. กลอนฉันทลักษณ์ มีลักษณะดังนี้ บทหนึ่งมี ๔ วรรค วรรคหนึ่งมี ๗-๑๒ พยางค์ วรรคหนึ่งมี ๔ จังหวะ มีกำหนดวรรณยุกต์เอกโท

ลายแคนที่ใช้กับหมอลำกลอน จะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของทำนอง มี ๒ กลุ่มเสียง คือกลุ่มทางยาว และกลุ่มทางสั้น กลุ่มทางยาวหมายถึงการบรรเลงแคนประกอบการลำที่มีท่วงทำนองเชื่องช้า กลุ่มทางสั้น หมายถึงการบรรเลงแคนประกอบการลำที่มีท่วงทำนองที่กระชับ สนุกสนาน แคนมีลายหลักๆ อยู่ ๖ ลาย ลายแยกตามกลุ่มทางสั้น และทางยาวได้ดังนี้

ลายกลุ่มทางยาว มี ๓ ระดับเสียง

- เสียงต่ำ หมอแคนเรียกว่า ทางใหญ่ หรือลายใหญ่
- เสียงกลาง หมอแคนเรียกว่า ทางน้อย หรือ ลายน้อย
- เสียงสูง หมอแคนเรียกว่า ทางเซ หรือ ลายเซ

ลายกลุ่มทางสั้น มี ๓ ระดับเสียง

- เสียงต่ำ หมอแคนเรียกว่า สุดสะแนน
- เสียงกลาง หมอแคนเรียกว่า ลายไป๋ซ้าย (หัวแม่มือซ้าย)
- เสียงสูง หมอแคนเรียกว่า ลายสร้อย

โอกาสที่แสดงหมอลำ การแสดงหมอลำสามารถแสดงได้ทุกโอกาส เช่นงานบุญ งานประเพณีต่างๆ ในหนังสือเรื่องหมอลำได้กล่าวไว้ว่า บางจังหวัดไม่นิยมนำวงหมอลำไปแสดงงานอวมงคล เนื่องจากเป็นบรรยากาศไม่เหมาะสมกับงาน โศกเศร้า ยกเว้นเป็นความต้องการของผู้ชายชนม์ สามารถแบ่งโอกาส ออกเป็นสองโอกาสคือ ๑. เพื่อการรักษาและบรรเทา อาการป่วย ๒. เพื่อความบันเทิงและให้ข้อคิดกับชีวิต

ประวัติหมอลำฉวีวรรณ พันธุ เป็นศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดงศิลปะการแสดง (หมอลำ) ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี หมอลำฉวีวรรณ พันธุเป็นบุคคลที่มี

พรสวรรค์ในเรื่องของน้ำเสียงและเซาว์ปัญญาเป็นเลิศ ได้รับการถ่ายทอด และฝึกฝนหมอลำจากบิดา ตั้งแต่อายุ ๔ ขวบ และได้เรียนหมอลำกับหมอลำที่มีชื่อเสียงทั้งในฝั่งไทย และฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยผลงานที่ดีเด่นเรื่องการขับร้องหมอลำ และการแสดงนาฏศิลป์ที่บ้านจึงทำให้หมอลำจิวรรณ ได้เข้ารับพระราชทานปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาวิชานาฏศิลป์ จากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ทำนองของการลำกลอน ทำนองที่ใช้ในการลำกลอนมี ๓ ทำนองคือ ทำนองลำทางยาว ทำนองลำทางสั้น และทำนองลำเตี้ย

ทำนองลำทางยาวนั้นเป็นทำนองที่มีจังหวะที่ช้า เน้น เป็นการการร้องแบบอิสระ มีคำร้องที่ไม่ตายตัว บทกลอนที่ใช้ลำทางยาวเป็นบทบรรยายธรรมชาติ นิทานธรรมะคำสอน โดยเฉพาะบทที่พรรณนาถึงความเศร้า การพลัดพราก บทสังขยา จังหวะของแคนที่ใช้คลอประกอบการลำคือ ลายอ่านหนังสือใหญ่ (ลายใหญ่) และลายอ่านหนังสือน้อย (ลายน้อย)

ทำนองลำทางสั้น เป็นทำนองค่อนข้างเร็วที่จังหวะเป็นช่วงๆ คล้ายกับลูกโซ่ การลำทำนองพบการเอื้อนในตอนต้น และช่วงดำเนินทำนองนั้นไม่พบการเอื้อน หรือทอดเสียง ประกอบบทกลอนที่ใช้ลำทางสั้นมักจะเป็นบทเจรจาโต้ตอบในการลำโจทย์และลำแก้

ทำนองลำเตี้ย ลำเตี้ยที่ใช้ประกอบกับการลำกลอนนั้นมีอยู่ ๔ ทำนอง ได้แก่ทำนองเตี้ยโจง เตี้ยพม่าราชวาน เตี้ยธรรมดา และเตี้ยหัวโนนตาล

ขั้นตอนของการลำกลอน จากศึกษาจากหมอลำจิวรรณ พันธุ์ สามารถแบ่งการแสดงได้สองรูปแบบดังนี้ ๑. แสดงคนเดียว เนื่องจากการแสดงของหมอลำจิวรรณปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย งานที่แสดงส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวกับงานที่มีความสำคัญของประเทศ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา นอกจากนั้นยังมีงานที่ไปแสดงเพื่อเป็นการเปิดงานสำคัญทางวัฒนธรรมนั้นๆ

๒. แสดงพร้อมกับศิลปินหลายท่าน ดังนั้นจึงมีการจัดลำดับการแสดงโดยให้ศิลปินสลับสับเปลี่ยนเนื่องจากสุขภาพและอายุที่มากขึ้น จึงทำให้การแสดงของหมอลำจิวรรณนั้นผู้ชมผู้ฟังได้รับหลากหลายรสชาติจากหลากหลายศิลปิน ในการแสดงจากการเก็บข้อมูลการแสดงของหมอลำจิวรรณสามารถ เขียนได้ดังนี้

ขั้นเตรียมตัวก่อนการแสดง แต่งตัว แต่งหน้า ใหว์ครูก่อนการแสดง

- ขั้นตอนการแสดง

ยกที่หนึ่ง	- ร้องบทใหว์ครู
	- กลอนประกาศศรัทธา
	- ลำทางสั้น
	- ลำทางยาว ลำเตี้ย
ยกที่สอง	- ลำทางสั้น ลำทางยาว เนื้อหาเกี่ยวกับงานนั้นๆ, ศาสนา,

การทำบุญ

-ลำเตี้ย

ยกที่สาม

-ลำสาทำนองลำทางยาว

-ลำเตี้ย

สรุปผลการวิเคราะห์ทำนองหมอลำกลอน

๑. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำทางยาว บทมิตรภาพไทยกับลาว ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะการดำเนินทำนอง ดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบโครงสร้างของการลำทางยาว ดังนี้ ลำทำนองลำทางยาว มีรูปแบบดังนี้ คือ

ก/ข/ค)

โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อน โอ้ลำ, เกริ่น

ข แทน ท่อนบทเพลง

ค แทน ท่อนโอ้ลงจบ

ลักษณะที่ ๒ พบบันไดเสียงของลำทางยาว อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ คร ม X ซ ล X

ลักษณะที่ ๓ พบอัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำทางยาว เป็นการร้องทำนองที่อิสระ ช้าเนิบ เนื้อร้องไม่ตายตัว

ลักษณะที่ ๔ การดำเนินทำนองและการหายใจให้ถูกต้องตามตำแหน่งของวรรคเพลงของร้องหมอลำกลอน ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ พบว่ามีการแบ่งวรรคตอนของคำประพันธ์ตามฉันทลักษณ์ ความยาวในแต่ละวรรคหายใจโดยที่คำนึงถึงความหมายครบถ้วนของประโยค

ลักษณะที่ ๕ ภาระสวนทำนองยึดเอาเสียงท้ายวรรคเป็นเสียงลูกตกหลักของทำนอง

๒. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำทางสั้น บทมิตรภาพไทยกับลาว ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะการดำเนินทำนองดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบโครงสร้างของการลำทางสั้น ดังนี้ ลำทำนองลำทางสั้น มีรูปแบบดังนี้ คือ

ก/ข/ค)

โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อน โอ้ลำ, เกริ่น

ข แทน ท่อนบทเพลง

ค แทน ท่อนลงจบ

ลักษณะที่ ๒ พบบันไดเสียงของลำทางสั้น อยู่ในกลุ่มเสียงปัญญามูล คือ คร ม X ซ ล X

ลักษณะที่ ๓ พบอัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำทางสั้น เป็นการร้องทำนองที่กระชับ สนุกสนาน เนื้อร้องไม่ตายตัว อัตราจังหวะการร้องของหมอลำกลอนทำนองลำทางสั้น เป็นทำนองที่กระชับไม่ช้าจนเกินไปและไม่เร็วจนเกินไป ดังนั้นอัตราจังหวะของหมอลำกลอนน่าจะมีอัตราประมาณอัตราจังหวะหนึ่งชั้นเดียว

ลักษณะที่ ๔ การดำเนินทำนองและการหายใจให้ถูกต้องตามตำแหน่งของวรรคเพลงของ ร้องหมอลำกลอน ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ พบว่ามีการแบ่งวรรคตอนของคำประพันธ์ตาม นั้นหลักเกณฑ์ ความยาวในแต่ละวรรคหายใจโดยที่คำนึงถึงความหมายครบถ้วนของประโยค

ลักษณะที่ ๕ ภาระงานทำนองยึดเสียงท้ายวรรคเป็นเสียงลูกตกหลักของทำนอง

จากการวิเคราะห์ผลงานการขับร้องหมอลำทำนองลำสั้น พบลักษณะที่โดดเด่นในการ ขับร้องหมอลำของหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ พบว่ากาเอื้อนในท้ายวรรคโอลำตอนต้น มีการร้องยึดเสียง หนึ่งพยางค์แล้วมีการร้องกระทบเสียงต่อท้าย เนื่องจากทำนองเป็นทำนองที่กระชับ การร้องจึง ไม่ค่อยพบการตกแต่งคำร้องเหมือนกับลำทางยาว แต่มีลักษณะเด่นคือร้องรวบวรรคที่มีการแบ่ง พยางค์เสียงเพื่อที่จะเชื่อมต่อระหว่างวรรคหายใจ

๓. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำเตี้ยพม่าราชวาน บทถวายพระพร ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะทำนองดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบโครงสร้างของการลำเตี้ยพม่า ดังนี้ ลำทำนองลำทางยาว มีรูปแบบดังนี้ คือ

ลำทำนองลำเตี้ยพม่าราชวานมีรูปแบบดังนี้ คือ กข

โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อนที่ ๑

ข แทน การซ้ำของท่อนที่ ๑

ลักษณะที่ ๒ พบบันไดเสียงของลำเตี้ยพม่าลำชวาน อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ ซ ล ท X ร ม X

ลักษณะที่ ๓ พบอัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเตี้ยพม่าราชวาน เป็นการร้องทำนองที่กระชับ สนุกสนาน เป็นการร้องเนื้อเต็ม อัตราจังหวะการร้องของหมอลำ กลอนทำนองลำเตี้ยพม่าราชวาน อัตราจังหวะน่าจะมีอัตราประมาณอัตราจังหวะลิ้งชั้นเดียว

ลักษณะที่ ๔ การดำเนินทำนองและการหายใจให้ถูกต้องตามตำแหน่งของวรรคเพลงของ ร้องหมอลำกลอน ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ พบว่ามีการแบ่งวรรคตอนของคำประพันธ์ตาม นั้นหลักเกณฑ์ ความยาวในแต่ละวรรคหายใจโดยที่คำนึงถึงความหมายครบถ้วนของประโยค

ลักษณะที่ ๕ ภาระงานทำนองยึดเสียงลูกตกของทำนองเป็นหลัก

๔. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำเตี้ยโขง บทถวายพระพร ซึ่งได้รับการ ถ่ายทอดจากหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะทำนองดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบโครงสร้างของการลำเตี้ยโขง ดังนี้ ลำทำนองลำทางยาว มีรูปแบบดังนี้ คือ

ลำทำนองลำเดี่ยวโงง มีรูปแบบดังนี้ คือ กข

โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อนที่ ๑
ข แทน การซ้ำของท่อนที่ ๑

ลักษณะที่ ๒ พบบันไดเสียงของลำเดี่ยวโงง อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ คร ม X ซ ล X

ลักษณะที่ ๓ พบอัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเดี่ยวโงง เป็นการร้องทำนองที่กระชับ สนุกสนาน เป็นการร้องเนื้อเต็ม อัตราจังหวะการร้องของหมอลำกลอนทำนองลำเดี่ยวโงง น่าจะมีอัตราประมาณอัตราจังหวะฉิ่งชั้นเดียว

ลักษณะที่ ๔ การดำเนินทำนองและการหายใจให้ถูกต้องตามตำแหน่งของวรรคเพลงของร้องหมอลำกลอน ของหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ พบว่ามีการแบ่งวรรคตอนของคำประพันธ์ตามฉันทลักษณ์ ความยาวในแต่ละวรรคหายใจโดยที่คำนึงถึงความหมายครบถ้วนของประโยค

ลักษณะที่ ๕ กระสวนทำนองยึดเสียงลูกตกของทำนองเป็นหลัก

๕. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำเดี่ยวธรรมดา บทถวายพระพร ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะทำนองดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบโครงสร้างของการลำเดี่ยวธรรมดา ดังนี้ ลำทำนองลำทางยาว มีรูปแบบดังนี้ คือ

ลำทำนองลำเดี่ยวธรรมดา มีรูปแบบดังนี้ คือ กข

โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อนที่ ๑
ข แทน การซ้ำของท่อนที่ ๑

ลักษณะที่ ๒ พบบันไดเสียงของลำเดี่ยวธรรมดา อยู่ในกลุ่มเสียงปัญจมูล คือ

คร ม X ซ ล X

ลักษณะที่ ๓ พบอัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเดี่ยวธรรมดา เป็นการร้องทำนองที่กระชับ สนุกสนาน เป็นการร้องอิสระแต่อยู่ในทำนองหลัก อัตราจังหวะการร้องของหมอลำกลอนทำนองลำเดี่ยวธรรมดา เป็นทำนองที่กระชับ สนุกสนาน ดังนั้นอัตราจังหวะน่าจะมีอัตราประมาณอัตราจังหวะฉิ่งชั้นเดียว

ลักษณะที่ ๔ การดำเนินทำนองและการหายใจให้ถูกต้องตามตำแหน่งของวรรคเพลงของร้องหมอลำกลอน ของหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ พบว่ามีการแบ่งวรรคตอนของคำประพันธ์ตามฉันทลักษณ์ ความยาวในแต่ละวรรคหายใจโดยที่คำนึงถึงความหมายครบถ้วนของประโยค

ลักษณะที่ ๕ กระสวนทำนองยึดเสียงลูกของทำนองเป็นหลัก

๖. จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการขับร้องหมอลำทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล บทเตี้ยเกี้ยว ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ ผู้วิจัยพบลักษณะทำนองดังนี้

ลักษณะที่ ๑ พบโครงสร้างของการลำเตี้ยหัวโนนตาล ดังนี้ ลำทำนองลำทางยาว มีรูปแบบดังนี้ คือ

ลำทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล มีรูปแบบดังนี้ คือ กข

โดยกำหนดให้ ก แทน ท่อนที่ ๑

ข แทน การซ้ำของท่อนที่ ๑

ลักษณะที่ ๒ พบบันไดเสียงของลำเตี้ยหัวโนนตาล อยู่ในกลุ่มปัญจมูล คือ

ฟ ซ ล X คร X

ลักษณะที่ ๓ พบอัตราจังหวะของการร้องหมอลำกลอนทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล เป็นการร้องทำนองที่ไม่เร็วจนเกินไป และไม่ช้าจนเกินไป เป็นการร้องอิสระแต่อยู่ในทำนองหลัก อัตราจังหวะการร้องของหมอลำกลอนทำนองลำเตี้ยหัวโนนตาล น่าจะมีอัตราประมาณอัตราจังหวะถึงสองชั้น

ลักษณะที่ ๔ การดำเนินทำนองและการหายใจให้ถูกต้องตามตำแหน่งของวรรคเพลงของร้องหมอลำกลอน ของหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ พบว่ามีการแบ่งวรรคตอนของคำประพันธ์ตามันท์ลักษณ์ ความยาวในแต่ละวรรคหายใจโดยที่คำนึงถึงความหมายครบถ้วนของประโยค

ลักษณะที่ ๕ กระสวนทำนองยึดเสียงลูกของทำนองเป็นหลัก

จากการวิเคราะห์การลำกลอนพบกลวิธีในการตกแต่งทำนองของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ ๘ กลวิธี คือ

๑. การร้องผันเสียงท้ายของการเอื้อน และคำร้อง คือการร้องลากเสียงเริ่มต้นแล้วเคลื่อนที่เพิ่มขึ้น หรือลดลงปฏิบัติร้องทั้งสองเสียงอย่างต่อเนื่อง

๒. การร้องกระทบเสียง คือการร้องโดยที่ร้องเสียงใดเสียงหนึ่งเป็นหลักแล้วเคลื่อนที่ขึ้นไปหนึ่งเสียงแล้วกลับมาจบที่เสียงเริ่มต้นอย่างรวดเร็ว

๓. การร้องสลับเสียง คือการร้องเอื้อนหรือคำร้องโดยที่ร้องขึ้นเสียงจากห้องเพลงใดเสียงหนึ่ง ในพยางค์เสียงที่สองพบเสียงที่เคลื่อนที่ขึ้นมา หรือลดระดับลงมา ในการร้องหมอลำกลอนนั้นพบการร้องสลับเสียงทั้งแนววิถีขึ้น และลง มีทั้งสลับแบบเรียงเสียง และข้ามเสียง

๔. ลูกคอ คือการร้องโน้ตสองเสียง ขึ้นเสียงหนึ่งแล้วอีกเสียงกำหนดลมหายใจผ่านลำคอเป็นช่วงๆอย่างรวดเร็วทำซ้ำๆ หลายๆที ในเสียงสุดท้ายนั้นเป็นเสียงที่ลงจบในเสียงตั้งต้น ลูกคอเชื่อมประโยคนั้นจะมีความยาวของลูกคอ ๖ - ๗ ครั้ง

๕. การร้องยี่ดคำ คือการร้องลากเสียงยาวพอประมาณของคำหรือพยางค์ร้อง แล้วพบการร้องสองพยางค์เสียง หรือการเอื้อนต่อท้ายเสมอ

๖. การเติมคำบุพบท คือการเพิ่มคำร้องหรือพยางค์ร้อง เพื่อให้เกิดความสละสลวย ให้ประโยคหรือวรรคตอนนั้นๆมีความหมายที่สมบูรณ์

๗. การเน้นเสียง คือการเพิ่มน้ำหนักเสียงของคำร้องหรือพยางค์เสียงนั้นๆ เพื่อเป็นการถ่ายทอดอารมณ์ของผู้ขับร้อง ให้ผู้ชมผู้ฟังเข้าถึงอารมณ์ของการฟังกลอนลำนั้นๆ

๘. การร้องรวบสองวรรค เนื่องจากทำนองลำทางสั้นเป็นทำนองที่กระชับ คำร้องสั้น เพื่อให้ได้ความหมายของที่สมบูรณ์ จึงพบการร้องรวบสองวรรค

๙. การร้องซ้ำคำและซ้ำประโยค เป็นการเพิ่มความไพเราะของทำนองเพลงให้หน้าฟัง

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

จากการวิจัย เรื่องกลวิธีลำกลอนหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ ได้ทราบถึงประวัติชีวิตของ หมอลำฉวีวรรณ พันธุ ทำนองหมอลำกลอน กลวิธีการขับร้องหมอลำกลอน นอกจากหมอลำ ฉวีวรรณ จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการขับร้องหมอลำกลอนแล้ว หมอลำฉวีวรรณ ยังมีความสามารถในการขับร้องหมอลำประเภทอื่น เช่น หมอลำทำนองต่างๆ เช่นหมอลำเรื่องต่อกลอน และท่านยังมีความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ จากการประดิษฐ์ทำรำในการแสดงที่เป็นผลงานของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดหลายชุด และจากการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจในการทำวิจัยสืบเนื่องดังต่อไปนี้

๑. กลวิธีลำเพลิน ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ

๒. กลวิธีลำหมู (ลำเรื่องต่อกลอน)ของหมอลำฉวีวรรณ พันธุ

๓. กลวิธีการขับร้องหมอลำประเภททำนองลำแถบลุ่มแม่น้ำโขง เช่น ลำตั้งหวาย ลำคอนสวรรค์ ลำสาละวัน ลำสีทันดร ขับฉิม ขับทุ่มหลวงพระบาง ซึ่งสร้างชื่อเสียงให้กับหมอลำ ฉวีวรรณพันธุ ในขณะที่ไปเรียนหมอลำที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๔. แนวคิดในการประดิษฐ์ชุดการแสดงใช้ทำรำประกอบการขับร้องหมอลำของหมอลำ ฉวีวรรณ พันธุ เช่น มโนราห์เล่นน้ำ เตี้ยเกี้ยว ฟ้อนแม่บทอีสาน ฯลฯ

10.14457/CU.the.2011.1133
เมื่อ 26/03/2563 21:23:14

รายการอ้างอิง

- จำคม พรประสิทธิ์. รายงานการวิจัยวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทย ภาคอีสานใต้และภาคกลาง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา. จังหวัดอุบลราชธานี, ๒๕๔๒.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. ศิลป์แห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๖. หจก. อรุณการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- นวีวรรณ พันธุ. ศิลป์แห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(หมอลำ). สัมภาษณ์, ๕ ธันวาคม ๒๕๕๓.
- นวีวรรณ พันธุ. ศิลป์แห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(หมอลำ). สัมภาษณ์, ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๓.
- นวีวรรณ พันธุ. ศิลป์แห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(หมอลำ). สัมภาษณ์, ๕ เมษายน ๒๕๕๔.

ฉวีวรรณ พันธุ. ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง(หมอลำ). สัมภาษณ์, ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๔.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. รายงานการวิจัย เรื่องบทบาทของหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๒๘.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. ภูมิปัญญาหมอลำเอก: ความรุ่งโรจน์ของอดีตกับปัญญาหมอลำในปัจจุบัน. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. เพลงพื้นเมืองอีสาน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๒๐.

จิราจิตย์ ซาเหลา. กระบวนการการเรียนรู้และการถ่ายทอดศิลปะการแสดงของหมอลำอาชีพ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๔๖.

เจริญชัย ชนไพโรจน์. ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านอีสาน. ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๒๖.

เจริญชัย ชนไพโรจน์. หมอลำ-หมอแคน. อักษรสมัย. กรุงเทพฯ, ๒๕๒๖.

เจริญชัย ชนไพโรจน์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. สัมภาษณ์, ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๔.

ชัยชนะ พิมพ์ศิริ. วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมจากกลอนลำของหมอลำฉวีวรรณ ดำเนิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๒๕๔๘.

ธวัชชัย ศิลปโชค. สัมภาษณ์. ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔

บุญกร บิณฑสันต์ และจำคม พรประสิทธิ์. หมอลำ. พิมพ์ครั้งที่ ๑. บริษัท วี พรินท์ (๑๕๕๑) จำกัด, ๒๕๕๓.

พรชัย ศรีสารคาม. ลำเดี่ยว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๒๔.

พรชัย ศรีสารคาม. เอกสารวันชิงชนะเลิศการประกวดหมอลำกลอนครั้งที่ ๓. ลำเดี่ยว. (อัดสำเนา) ๒๕๒๔.

โยธิน พลเขต. ปัจจัยที่ทำให้หมอแคนประสบความสำเร็จในการเป่าแคน ประกอบลำกลอนवादอบล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๒.

ราชันย์ เจริญแก่นทราย. อาศรมศึกษา : คุณครูฉวีวรรณ พันธุ. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๕๓.

ราราวุฒิ เรืองบุตร. ดนตรีพิธีกรรมผีฟ้าอีสานเหนือ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๗.

วินัย ใจเอื้อ. การศึกษาวิธีการร้อง “หมอลำ” ของฉวีวรรณ ดำเนิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๖.

ศิริภรณ์ ปทุมวัน. บทบาทของหมอลำวงเวียน ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง
พื้นบ้าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นโท, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๔๒.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ติสสมหาเถระ). พจนานุกรม ภาคอีสาน-ภาคกลาง. พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๑๕.

สุดใจ สุนทรส. ลำเตี้ย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นโท, ไทยคดีศึกษา เน้นมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๓๕.

สุกัญญา สุขฉายา. เพลงพื้นบ้านศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๕.

อนงค์ นาวิกรม, รศณรงค์ชัย ปฏุกรัชต์. เพลงพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. สำนักพิมพ์สารคดีในนาม
บริษัทวิริยะธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๐.

ภาคผนวก

Anecdotal Record ครั้งที่ ๑

วันจันทร์ที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๓

ลานพระราชวังดุสิต กรุงเทพมหานคร

เวลา ๑๓.๐๐ น. – ๑๕.๓๐ น.

Objective Information

ผู้วิจัยเดินทางมาถึงลานพระบรมรูปทรงม้า เวลา ๑๓.๓๐ น. (ลานพระราชวังดุสิต) โดยที่ผู้วิจัยได้นัดกับคุณครูฉวีวรรณล่วงหน้าแล้ว ผู้วิจัยเดินเข้าไปที่เต็นท์ห้องพักนักแสดงซึ่งอยู่ด้านข้างทางซ้ายมือของเวที ผู้วิจัยพบคุณครูแล้วกล่าวสวัสดีคุณครู แล้วผู้วิจัยถามคุณครูฉวีวรรณว่า “แม่ทาน

อะไรหรือยังครับ” คุณครูฉวีวรรณตอบ “ยังเลยลูก” แล้วผู้วิจัยส่งถุงถั่วต้มและหมากบกกั่ว (ลูกกะบก กั่ว) ให้กับคุณครูพร้อมกับพูดว่า “แม่ทานถั่วต้มกับหมากบกกั่วไหมละครับ” คุณครูโบกมือพร้อมกับบอกว่า “เดี๋ยวแม่จะร้องหมอลำ เออวางไว้ก่อนลูก ขอบใจมาก” หลังจากนั้นคุณครูจะไปเปลี่ยนชุด ผู้วิจัยจึงเข้าไปช่วยคุณครู “เสื้อตัวไหนครับแม่” ผู้วิจัยกล่าว “สีชมพูที่ห้อยอยู่ตรงต้น ไม้ นะลูก” แล้วผู้วิจัยเดินไปหยิบเสื้อแล้วเดินตามคุณครูฉวีวรรณไปยังด้านข้างของห้องพักเพื่อที่จะเปลี่ยนชุด หลังจากนั้นคุณครูบอกให้ผู้วิจัยเดินไปหยิบรองเท้ามาให้เปลี่ยน “เดี๋ยวไปเอารองเท้าสลิคิมที่อยู่แถวๆ โตะมาให้แม่เปลี่ยนทีลูก” แล้วผู้วิจัยได้เดินไปหยิบรองเท้าสลิคิมมาให้คุณครูฉวีวรรณเปลี่ยน วันนี้คุณครูฉวีวรรณสวมชุดไหมสีชมพูอ่อนที่เข้าชุดกับชั้นสีชมพูสวมเครื่องประดับสายสร้อย สีเขียว รวบรวมมวยไว้ด้านหลังปักปิ่นสีทอง หลังจากทีเปลี่ยนชุดเรียบร้อยแล้วคุณครูได้ถ่ายรูป ร่วมกับศิลปินหมอลำท่านอื่นๆที่ร่วมแสดงด้วยกัน

รูปศิลปินหมอลำที่แสดงในงาน

เวลา ๑๕.๒๐ น. คุณครูฉวีวรรณพร้อมด้วยนักแสดงคนอื่นๆที่จะแสดงในชุดนี้ได้ขึ้นซ้อมใหญ่บนเวที ผู้วิจัยเดินไปพร้อมกับคุณครูฉวีวรรณขึ้นไปรอบบริเวณทางด้านหลังเวที เวทีที่แสดงเป็นเวทีที่สร้างแบบชั่วคราวบริเวณหลังพระบรมรูปทรงม้า จากหลังเป็นพื้นสีขาวและมีจอมอนิเตอร์ขนาดใหญ่ ด้านข้างเวทีสามารถเข้าออกได้สองทาง ดังรูป

ภาพบริเวณงาน และเวทีการแสดง

การนับคะแนนคิวออกและเข้าตามลำดับเหมือนจริง เมื่อซักซ้อมและนับคะแนนประมาณ ๑๐ นาที ก็เริ่มซ้อมใหญ่ตามลำดับซ้อมเริ่มต้นจากคุณครูจิววรรณพร้อมด้วยหมอแคนเป็นลำดับแรก พร้อมด้วยนักแสดงของนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และตามด้วยหมอลำท่านอื่นๆ จบการซ้อมใหญ่เวลา ๑๖.๒๐ นาที แล้วนักแสดงก็ทยอยกันลงไปในห้องพักเพื่อเตรียมรับประทานอาหารและเตรียมพร้อมที่จะแสดงจริงเวลา ๑๘.๐๐ น. โดยที่ทุกท่านจะต้องพร้อมกับบริเวณหลังเวที เวลาประมาณ ๑๗.๑๐ น. แล้วคุณครูจิววรรณบอกกับนักแสดงทุกคนให้รับประทานอาหารและเตรียมเครื่องแต่งกายให้เรียบร้อย แล้วคุณครูก็คุยธุระกับลูกสาวของคุณครู

การซ้อมคิวการแสดงหลังเวที

เวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. คุณครูถามผู้วิจัยว่า “ตอนนี้กี่โมงแล้วลูก” ผู้วิจัยตอบว่า “ห้าโมงกว่าแล้วครับ” หลังจากนั้นคุณครูฉวีวรรณประกาศบอกนักแสดงไปเตรียมตัวหลังเวทีทันที แล้วคุณครูก็เดินออกไปพร้อมกับผู้วิจัย เดินขึ้นไปรอหลังเวที ผู้วิจัยเดินไปหยิบเก้าอี้ให้คุณครูฉวีวรรณนั่งรอบบริเวณเวที คุณครูฉวีวรรณนั่งครู่หนึ่งก็เดินอ้อมไปอีกฝากของเวทีเพื่อไปพบกับหมอแคนและนัดแนะอีกครั้งก่อนทำการแสดงเสร็จแล้ว คุณครูก็เดินกลับมาฝั่งทางขวามือของเวทีเพื่อที่จะเตรียมตัวทำการแสดง หลังจากนั้นผู้วิจัยขอตัวลงไปนั่งด้านหน้าเวที

การแสดงเริ่มเวลา ๑๘.๐๐ น. โดยที่มีพิธีกรสองท่านฝ่ายชายคือ คุณอรรรณพ กิตติคุณและพิธีกรหญิงไม่ทราบชื่อ ประกาศนาเข้าสู่การแสดง และเมื่อสิ้นสุดการประกาศของพิธีกรแล้วนั้นดนตรีบรรเลงแล้วคุณครูฉวีวรรณและหมอแคนเดินออกมาจากทางด้านขวาของเวทีแล้วมายืนตรงกลางพร้อมกับกลับหลังหันทำความเคารพโดยที่คุณครูฉวีวรรณถอนสายบัว และหมอแคนโค้งคำนับ จากนั้นนักแสดงนาฏศิลป์ก็เริ่มทยอยออกมาทั้งสองข้างของเวที เมื่อสิ้นสุดเสียงดนตรีแล้วหมอแคนก็เริ่มเป่าแคน แล้วคุณครูฉวีวรรณก็ร้องหมอลำทำนองลายทางยาว ทำนองเต้ยโขงและทำนองเต้ยธรรมดา ความว่า

----	----	----	อ้อย	ขอ	เด ^{๑๐} ชะ	ใต้ฝ่าละออง	ฐิติพระบาท
----	----	----	ล	ร	ค ร	ล ม ร ร	ม ร ร ล
ปกเกล้า	ปกกระหม่อม	ข้า	พระพุทธเจ้า	ฉวีวรรณ	จะขอเล่า	พระอาณา	บัพัน ^{๑๑} เกล้า
ช ม	ช ร ม	ม	ชชชชช	ม ช ม	ม ช ร	ช ร ร	ช ร ^{๑๒} ล
ขอ เว้า	เล่าพระองค์	----	นับแต่	ไทยเฮาได้	จักรีวงศ์	มาทรงนั่ง	----
- ล - ด	ค ร ม	----	ม ม	ช ช ค	ช ร ช	ช ช ม	----
นานได้	สองร้อยปี	กว่าแต่ตั้ง	ทั้งบ้าน	ดอกหมู่เฮา	จนมาถึง	รัชกาลที่เก้า	ทรงครอง
ช ช	ช ช ม	ช ร ค ล	ม ร	ร ม ช	ช ม ร	ม ร ร ค ล	ช ช
สิริราช	สมบัติ	เป็นไปตาม	ขัตติยราช	ประเพณีตั้ง	ฟังเสียงคน	แซ่ซ้อง	สาธุการ
ม ม ร	ม ช	ร ร ร	ม ม ช	ค ม ม ค	ช ม ช	ร ล	ม ร ร
ไปทุกย่าน	บุญสมภาร	แก่กล้าอา อ่า	ลือฟัง	เจ้าส่งไกล	ว่าสมเด็จ	พระบาทไท้	ทรงครอง
ร ร ล	ม ร ช	ช ร ค ล	ม ค	ค ม ช	ม ช ช	ช ค ร	ช ช
สิริราช	มาหลาย	มี	พระชนมายุ	แปดสิบสาม	พรรษาได้	พระผู้	บารมี
ม ม ค	ช ร	ช	ม ช ช ร	ค ม ค	ช ม ล	ม ร	ม ม ช
องค์มหา	จักรีไท้	ของไทยเฮา	สิ้นกระหม่อม	----	จอม	กษัตริย์	ผู้เลิศเออเลิศ ^{๑๓} ล้ำ
ร ช ช	ม ร ค	ม ช ช	ค ร ม	----	-- มช	ม ม	ร ร ค ล ล
นำน้อม	บาทฐิติ	องค์	แม่ศรีสยาม	พระมิ่งแก้ว	คู่องค์ราช	บารมี	ราชวงศ์
ม ค	ร ม ช	ม	ม ร ม ช	ม ร ล	ร ม ร	ร ม ช	ม ม ช
จักรี	ศรีสยาม	เมืองแก้ว	สมยา	พระนามตั้ง	สิริกิติ์	สมเด็จพระ	----
ค ร	ม ร ม	ม ล	ม ช	ร ค ล	ม ม ม	ร ค ร	----
พระราชินี	แท้แท้	--- แอ แอ	เคียงข้าง	อยู่บัลลังก์ถือ	----	--- ใน	-- สมเด็จ
ม ช ม ช	ร ร	--- ค ล	ร ล	ค ร ม ร ล	----	--- ช	-- ม ค

พระบาทเจ้า	องค์เอ้	กษัตรา	พระมิดา	ของไทย	ผู้เกริกไกร	ในหล้า	องค์มารดา
ร คร	ร ค	ร ม ร	ม ช ช	ม ช	ร คร	ม ล	ม ช ร
ของไทยเฮา	ก็ทรงได้	ส่งเสริม	การอาชีพ	หัตถกรรม	พื้นือ อือ	อือ อือ บ่าน	ประทานให้
ม ช ช	ม ม ช	ช ม	ร ร ค	ช ม ม	ร	ค ล	ม ช ค
สืบสาน	เพื่อประทาน	หารายได้	ให้มีอยู่	มีกิน	ผืนแผ่นดิน	ของเธอ	แผ่ขยาย
ม ช	ม ม ช	ม ช ค	ค ม ม	ม ร	ม ช ร	ม ช	ม ร ร
ไปหลายด้าน	ในโครงการ	พระองค์เจ้า	สำเร็จ	ไปทุกที่	หาที่เปรียบ	บ่ได้	ในหล้า
ม ช ล	ช ช ร	ม ร ล	ม ช	ม ช ร	ช ม ค	ม ค	ร ล
เจ้าหนึ่งเดียว	ได้แถลงหล้า	เป็นหนึ่งใน	คือ-สยาม	นามพระ	มหา	กษัตริย์ไทย	หาเปรียบปาน
ร ม ร	ค ค ค ล	ค ร	ช ม ช	ช ม	ม ช	ร ค ร	ช คร
บมีได้	คู่สมย์	คติตั้ง	พรรษากาล	เวียนรอบอ ออบ	พสก	นิกรเฮา	ชาวไทย
ร ค ล	ม ร ช	ค ม ล	ช ม ช ร	ม ค ร ค ล	ร ค	ม ร ม	ช ช
ขออนอบ	อ ออบ นอม	พระพรแก้ว	แค่พระองค์	----	ขอทรงมี	พลั้งกล้า	พระวรกาย
ช ร	ค ล ล	ร ม ล	ม ค ร	-- ม ช	ช ช ช	ม ช ล	ม ช ม ร
สดชื่น	หมื่นๆปี	ตราบต่อเท่า	พระองค์เจ้า	มิ่งเมือง	พระสยาม	อันลือเรื่อง	-พร้อมทั้งสิ่ง
ม ล	ม ม ร	ค ค ม	ม ร ล	ม ช	ช ร ช	ค ร ล	ค ม ม
ศักดิ์สิทธิ์--	สถิตใน	โลกา	โปรดได้มา	อภิบาล	----	ท่านเอ้ย	พระชนม์กาล
ม ร	ม ช ช	ช ร	ค ร ม	ม ม ร	----	ร ล	ม ช ร
พรรษาข้ง	พลาณมัย	นั้น แข็งแกร่ง	แรงพระพร	จากไพร่ฟ้า	องค์มหา	ราชา	----
ค ร ล	ม ช ม ช	ม ค ม	ช ม ช	ค ม ล	ม ม ช	ช ช	----
สมเด็จ	พระบรม	ราชินี	ตลอดจน	จักรวิงศ์	ทุกพระองค์	จงสถิต	----
ช ช	ม ร ร	ม ร ม	ค ค ร	ช ม ช	ม ช ร	ม ช ร	
อยู่ยัง ^{๓๐ ลือ}	วิมาน	แก้ว	----	แมน	หมื่นปี	วิมานแก้ว	----
ค ล	ร ร	ล	----	ค	ม ร	ม ร ล	----
หมื่นๆปี	-- -ธิ	ชาญุโก	-- โหตุ	มหाराชา	-- -เอย	ไ้อย นอ ^{๓๐ ๓๐}	-ไ้อะ โส ไ้อัย
ม ม ร	ช	ช ม ร	ม ค	ม ช ค ช	-- -ม	ช ร	ร ม ช
นอ ^{๓๐ ๓๐ ๓๐}	อ ^{๓๐ ๓๐ ๓๐}	---ไ้อัย	เออ ^{๓๐ ๓๐ ๓๐ ๓๐}	-- -เอ้ย			
ร ---	ค ---	ร ---	ค ---	--- ล			

เตี้ยโงง

----	วโรกาส	-- มหา	-- มงคล	- น้อม-เกล้า	- เบื้อง-บน	-- วิ	-มล-ศรี
----	--- ล ช ม	--- ช ค	-- ล ล	- ค- ช	- ค- ล	--- ช	- ม - ล
----	วโรกาส	-- มหา	-- มงคล	- น้อม-เกล้า	- เบื้อง-บน	-- วิ	-มล-ศรี
----	--- ล ช ม	--- ช ค	-- ล ล	- ค- ช	- ค- ล	--- ช	- ม - ล
----	ขอแต่	พระ- บา	-ระ- มี	- ปก-เกล้า	เกศี	ข้าพุทธ	-- -เจ้า
----	ล ล	ม ช	ล ม	ค ร	ช ม	ค ร	ค ล
-- ข้าขอ	น้อมเกล้า	- แค่พระ	ภูมิพล	-- ข้าขอ	น้อมเกล้า	- แค่พระ	ภูมิพล
ค	ร ม	ร ค	ช ล	ค	ร ม	ร ค	ช ล
----	-- ข้าขอ	-- ถวาย	- ชี-วา	ได้เบื้อง	บาทา	น้อมเกล้า	ถวิล

	--- ล ช ม	-- -ช ค์	-- ล ล	- ค์ - ช	- ค์ - ล	---ช	- ม - ล
----	--ข้าขอ	--ถวาย	- ชี - วา	ได้เบื่อง	บาทา	น้อมเกล้า	ถวิล
	--- ล ช ม	-- -ช ค์	-- ล ล	- ค์ - ช	- ค์ - ล	---ช	- ม - ล
----	ข้าพุทธเจ้า	เกล้า	คิดป็น	----	ข้าพุทธเจ้า	เกล้า	คิดป็น
	ล ล	ม ช	ล ม		ล ล	ม ช	ล ม
น้อมเกล้า	เกิดขึ้น	ได้เบื่อง	บาทา	เหนือเศศ	เกษา	- เบื่องบท	- ทะ-มาลย์
คร	ช ม	คร	ล ล	ค	ร ม	ร ค	ช ล

เต็ยธรรมด้า

-- พระ	- ฎบาล	ของเขา	เหนือเกล้า	ลีเอา	หยังมา	เทียมเท่า	หละพ่อ
ล	ค ช	ค้ล	ม ช	ม ช	ค ล	ชช	ช ม
ขอ	พระองค์	จงทรง	อยู่ย้ง	----	อยู่ย้ง	คั้นอยู่ย้ง	อยู่ย้ง
ช	ค ล	ช ช	มช	----	ม ช	ค ล ช	ม ช
----	อยู่ย้ง	คั้นอยู่ย้ง	อยู่ย้ง	วิมาน	แก้ว	หมั้น หมั้น	ปี
----	ม ช	ค ล ช	ม ช	ม ร	ล	ร ม	ช
สุขเกษม	เปรมปรีช	หมั้นปี	ตั้งเค้า	สุขเกษม	เปรมปรีช	หมั้นปี	ตั้งเค้า
ร มช	ม ม	คร	ล ล	ร มช	ม ม	คร	ล ล
---คิด	- ละ - ป็น	-ขอ - น้อม	--- เกล้า				
ช	ม ร	คร ช	ล				

หมอลำฉวีวรรณขณะทำการแสดง

หลังจากที่คุณครูฉวีวรรณร้องจบทำนองลำเดี่ยวแล้ว จะเป็นการเปิดเสียงร้องของหมอลำ
อุดมศิลป์ โดยที่นักแสดงนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครแสดงประกอบการร้อง
หมอลำเป็นทำนองเดินดง เนื้อร้องดังนี้
เกริ่นเดินดง

- - บัดนี้	- จักกล่าว	- แด่สืบสาม	พรรษา	พระราชา	สมภพ	ภูมิพล	คนชอง
ลล	มรล	ล ม ค	มร	ม ช ช	คร	ม ร ม	ม ร คล
สาข	พระเนตรกว้าง	พัฒนา	ทุกด้าน	พระราช	คำรักก่อสร้าง	ทางกว้าง	อยู่สบาย
ล	มรล	ม ม ช	ล ร	ร ล ค	คร ร ล	ร ค	ร ร คล
เกษตรกรรม	ทุกบ้าน	เวียงงาน	พระองค์ช่วย	คินป่าน้ำ	มีน้อย	ค่อยไว้	ให้ลูกหลาน
ล ล ล ค	ร ล	ล ม	ร ค ร	คร ล	ม ล	ร ล	ล ค ล
สาธารณสุข	ทุกด้าน	การศึกษา	หาบ้านอยู่	สาธารณสุข	ปโภคพร้อม	ถนนให้	ไทยเจริญ
ล ม ร ร ค	ร ล	ค ร ร	ร ล ร	ค ม ร ม	ร ค ล	คร ล	คร ม - - รล
ท่านปรีชา	กีฬาสูง	คนตรี	ศิลปศาสตร์	พระเป็นปราชญ์	ชอบสู้	เป็นครูให้	แผ่นดิน
ล ค ม	ร ม ร	ค ล	ร ค ล	ร ค ล	ค ล	ค ร ล	คร ม - รล
ธรรมชาติ	แวดล้อม	พลังงาน	จัดการเลิศ	ประเสริฐ	แมนนำให้	ไทยมีไว้	บ่ขาดเงิน
ร ค ล	ค ล	ม ช ช	ร ค ล	ล ล	ค ร ล	ร ค ล	ร ค ล
ดำเนินการ	ไปได้	ทฤษฎี	พระองค์ท่าน	มีปู่ออาหาร	มีข้าวหุงข้าวปั้น	กะชั้นแล้ว	อยู่สบาย
ม ช ร	ค ล	ร ร ค	ร ค ร	ม ร ร ค ล	ม ล ร ล ค	ล ค ค	คร ม - - รล
ไทย	ไพร่พร้อม	สคูติ	พระองค์ท่าน	เกษมสาสน์	หทัยสุข	อยู่เจริญ	แซ่ซ้อง
ช	ร ร	ล ม ร	ร ค ร	ล ร ล	ค ม ร	ม ม ช	ร ร - - คล

หลังจากที่ร้องหมอลำทำนองลำพื้นแล้วก็มีมีการเปลี่ยนทำนองให้เร็วขึ้นเป็นทำนองเดินดง
โดยที่มีดนตรีบรรเลงนำมาก่อน ดังนี้

ทำนองเดินดง

----	---ค	-ช-ล	-คชช	--คค	-ช-ล	ค-ชล	-คชช
--ล	ครฟค	-ช-ล	-คชช	---ล	ครฟค	-ช-ล	-คชช
----	----	เสียด---	-เสียด-เอ็น	ชาวไทย	น้องพี่	เสียด---	เสียดเอ็น
----	----	ล	ลล	คม	คร	ล	ลล
ชาวไทย	น้องพี่	ครบแปด	สิบสามปี	เฉลิมฉลอง	ให้ท่าน	ราชันเจ้า	จงเจริญ
คม	คร	รล	รลล	รรร	ลค	มมค	รมช
---จ๊ก	เกล้าก้า	เกล้าก้า	เทิดไท	ทรงธรรม	ภูมิพล	พระองค์	ผู้ทรง
ล	รล	รล	คร	มช	มมช	มร	มช

งานกว้าง	เศรษฐกิจ	การค้า	พัฒนา	ท้องถิ่น	----	การค้า	พัฒนา
ช ล	ล ค ม	ร ล	ม ม ช	ด ร		ค ล	ด ร ม
ท้องถิ่น	หากินเพียร	เรียนรู้	ไทยก้าว	ตัวไป	---ได้	เวลาแล้ว	ลิเคินดง
ด ร	ล ค ม	ม ล	ร ล	ม ร	---ล	ค ม ล	ม ร ค
คั้นป่า	บได้รอ	อยู่ช้า	เดินเข้า	ป่าไพร	ว่า	แล้วได้	ก็ผู้ว่า
ล ร	ม ร ม	ม ล	ร ล	ด ร	ร	ล ค	ค ด ร
ไพรหนา	สกุณา	แนวนก	กาวอน	มันฮ้อง			
ม ช	ม ม ช	ช ร	ม ช	ช ร - ค ล			

หลังจากที่มีการร้องทำนองเดินดงคนตรีบรรเลงรับ ๑ รอบ แล้วก็มีการเปลี่ยนทำนองการร้องเป็นสำเนียงไทยภาคกลาง ดังนี้

----	---ค	-ช-ล	-คชช	--คค	-ช-ล	ค-ชล	-คชช
---ล	ค ร ฟ ค	-ช-ล	-คชช	---ล	ค ร ฟ ค	-ช-ล	-คชช

----	-ม-ม	ร ค ร	ช ม ร ค	-ล-ค	ร ม ช ร	ม ร ค ล	-ช-ล
--ขอบฟ้า	-ฟ้าอร่าม	---ลี	งามอ่อน	----	-แสนออนซอน	-ดาวรดแถ	-แลสคไส
ม ล	ช ค ค	ม	ร ค	----	ม ร ร	-ม ร ค	ร ม ล
----	ดาวเพชร	พราวดา	นภาลัย	----	ดาวถูกไก่อ	ข้อยุด	นุดก้นมอง
----	ช ล	ม ม	ช ร ร	----	ช ร ร	ล ช	ด ร ม

เมื่อร้องจบทำนองที่ร้องสำเนียงไทยภาคกลางจบก็กลับมาร้องสำเนียงอีสานและมีการเปลี่ยนทำนองดังนี้

---ของ	-พี-น้อง	----	-พี-น้อง	-ลัก-ไต้	-ดง-หลวง	เฮมาคาง	กันเดิน
---ม	-ช-ม	----	-ช-ม	-ช-ล	-ช-ม	ล ช ล	ช ร
ม่วนเพลิน	เดื่อทั้ง	พื่อน เออเอ้ย					
ม ช	ค ช	ร ค ล					

หลังจากนั้นก็กลับมาร้องในทำนองที่ร้องด้วยสำเนียงไทยภาคกลางสลับกับร้องหมอลำ ดังนี้

----	-ช-ม	-ช-ม	ช ม ร ค	----	-ร-ล	-ร-ล	ช ล ท ค
----	-ค-ร	-ค-ร	ด ร ม ช	----	ช ล ท	ร ท	ร ม ช ล
มชมชล	มชมชล	-ล ล ล					

----	แปดสิบสาม	พรรษา	ประชามิตร	----	ไทยล้วนจิต	น้อมดวงใจ	ให้ลูขี
	ม ช ล	ช ม	ด ร ม ร ค		ร ม ค	ม ร ร	ค ม ล
----	ธรรมดีไค	ไฟเสริม	พระบารมี	----	สคฺคี	ปี่นี้	ปี่มงคล
	ช ช ช	ม ล	ช ม ม ม	----	ม ม ช	ม ล	ช ม ม ม

----	พระตราครุฑ	พระวรกาย	มุ้งมัน	----	ทรง สร้างสรรค์	ให้ไทยแท้	แม่กุศล
----	ล ม ช	ล ม ม ม	ร ด	----	ร ด ร	ค ม ช	ค ม ช
----	พระทรงคิด	หาวิธี	ที่แยบยล	----	เบื้องยุคกล	ยึดรอยบาท	วาดเดินตาม
----	ช ม ช	ม ช ม	ช ร ร ร	----	ม ล ช	ล ช ร	ช ม ม

(ท่อนลำ)

----	ถามผู้รู้	เศรษฐกิจ	พอเพียงไป	----	ถามผู้รู้	เศรษฐกิจ	พอเพียงไป
----	ม ล ม	ม ม ช	ค ค ล	----	ม ล ม	ม ม ช	ค ค ล
ปลุกกินได้	บช้อ	ประมาณด้วย	เหตุผล	--ผู้	หยาหล่น	ประมาณด้วย	ความดี
ม ช ม	ค ม	ช ล ช	ค ร	---ค	ม ช	ช ล ช	ค ร
ข้อสุดท้าย	มักคิ	----	-- บมี	--- คน	---ฮ้อง	----	
ม ช ร	ม ช	----	-- ม ค	--- ช	---ร	--- คล	

(ท่อนร้อง)

----	รักไทย	ใจภักดี	พระองค์ท่าน	----	สมานฉันท์	สามัคคี	ที่พ่อสอน
----	ล ช	ม ช ม	ช ร ม รค	----	ค ร ม ร	ม ม ร	ร ม ถ
----	อย่ามั่วทุกซ์	ให้ท่าน	ขอวิงวอน	----	ถึงม้วยมร	ให้ไทยอยู่	คู่พระองค์
----	ม ช ล	ช ม	ช ร ร	----	ม ล ช	ช ม ร	ช ม ม
----	พระคู่ฟ้า	ห้าธันวา	คือวันพ่อ	----	พระเกียรติก่อ	พระบารมี	ที่ประสงค์
----	ล ม ล	ช ม ม	ช ร ค	----	ม ค ค	ค ร ร	ร ม ถ
----	พสกนิกร	เทิดขวัญ	น้อมจิตจง	----	ก้มเกล้า	เบื้องบาท	พระบา -ทา
----	ล ม ล ช	ม ช	ช ค ร	----	ช ค ร	ช ร	ช ม - ม

(ท่อนลำ)

มา	เดื่อ ท่าน	ลูกหลานไทย	ใจ เดี่ยว	มา	เดื่อท่าน	ลูกหลานไทย	ใจเดี่ยว
ล	ช ม	ช ค ค	ม ล	ล	ช ม	ช ค ค	ม ล
มาส่งเสียง	เสริม ให้	ไทย ช้อง	พระคุณ	บุญ	คุ้ม กำ	เฮาบ	ลิ้ม หลง
ล ช ม	ม ค	ล ช	ม ถ	ช	ม ช	ค ล	ค - ร
ขอพระองค์	ทรงพระเจริญ		คู่ไทย	เจริญ	ด้วย	เออ เอ้ย	
ม ช ร	ม ม ม ล		ม ค	ล ช	ร	ค ล	

ก่อนที่การร้องของหมอลำอุดมศิลป์จะจบหมอลำกฤษณา และหมอลำ.... ก็เดินพ็อนตาม
จังหวะออกมาก่อนที่จะทำนองเพลงจะจบลง แล้วหมอลำกฤษณา บุญแสน ร้องต่อจากการแสดง ความว่า

----	----	----	--- โอ้ย	----	-----	เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	--- เอื้อ
----	----	----	--- ค	----	----	ค	---ช
เนื่องใน	วโรกาส	วันเฉลิม	พระชนม	พรรษา --	ห้าธันวา	ที่พ่อหลวง	คุ้มไพร่ฟ้า

ม ล	ช ช ร	ล ช ช	ช ล ล	ค ช	ม ค ล	ม ช ช	ม ช ช
ประชากรทุก	ทั้งปวง	----	---ทรง	ห้วงโย	สุขทุกข์	ไพร่ประชา	ทั้งสิ้น
ช ล ช	ม ร	----	---ค	ม ช	ม ช	ม ช ล	ช ช
เจ้าแผ่นดิน	ได้ปกครอง	เมืองบ้าน	สุขสำราญ	เล่ากว่า--	ทรงศึกษา	กั้นคว่ำ	หลายด้าน
ช ล ล	ม ค ช	ม ช	ม ค ช	ค ม -	ค ช ช	ม ช	- ม - ร
ทุกประการ	---ทรง	เห็นคเห็น้อย	มากบัน	พระองค์ท่าน	ทรงอุคส์ท่า	พยายาม	แต่ความ เพียร
-ช ม ร	---ล	-ม- ล	-ค-ม	ม ร ล	ช ม ร	ม ช ช	ม ช ช
เพื่อผล	นิกร	ชาวไทย	ให้อยู่ดี	เสมอหน้า	ทรงนำพา	ปกครองบ้าน	ตามหลักการ
ม ม ช	ม ร	ช ช	ค ม ร	ร ม ล	ช ช ช	ม ช ล	ม ช ม
บ่แปล เปลี่ยน	----	ให้อยู่จัก	ความเพียร	พยายาม	อย่าเกียจคร้าน	พระองค์ท่าน	ได้อำสอน
ช ร ม	----	ค ม ร	ม ช	ช ม ช	ม ล ค	ช ม ช	ม ค ร
----	---ทุก	ชีวิต	ลิบได้	เคียดร้อน	ได้เพียรฮำ	พยายามเอา	เจ้าแผ่นดิน
----	--- ค	ม ช	ม ล ช	ช ช	ค ม ร	ม ช ร	ม ม ล ช
ของไทย	ให้ใคร่ครวญ	----	เอาไว้	ให้ชาวไทย	เฮานั้น	สุขสำราญ	บ่แปลเปลี่ยน
ม ช	ค ค ช	----	ร ล	ค ช ช	ช ล	ม ม ช	ช ค ม
----	เศรษฐกิจ	พอเพียง	ให้ได้กิน	---ได้	---ใช้	เหลือนั้น	ก็จ้งขาย
	ร ม ช	ช ช	ค ค ร	---ค	--- ล	ม ล	ร ร ม
ทรงโอวาท	นั้นให้	สร้างอยู่	ทำกิน	ให้ปลูกผัก	สวนครัว	และเลี้ยง	ปลาเอาไว้
ล ม ช	ช ช	ค ม	ช ร	ม ม ช	ม ช	ร ค	ร ร ค
และทำนา	ทำไร่	สวนประสม	อยู่ในที่	ทฤษฎี	ใหม่นั้น	พระองค์ท่าน	ให้จ้อจำ
ม ช ช	ช ช	ม ร ม	ม ช ร	ช ม ช	ล ม	ม ช ล	ม ช ร
----	ทรงนำหลัก	ปรัชญา	มาใช้ได้	แบบใหม่	เหมาะสม	---พระ	บรมราชา
---	ล ล ม	ช ล	ล ช ช	ค ม	ม ร	---ช	ม ช ล ค ล
--แผ่บา	ระ มีดิน	สนพระทัย	พระองค์ท่าน	เรื่องสำคัญ	ที่ยิ่งใหญ่	----	น้ำนั้น
ม ร	ม ช ล	ช ม ช	ม ค ร	ม ม ช	ม ค ม	----	ม ม
คือหัวใจ	ของชาวไทย	ทุกแหล่ง หล้า	--มิใช่	ทั่วถึง	สร้างเป็นเพื่อน	กั้นน้ำ	ขุดลอก
ช ม ร	ม ช ช	ม ช ล	ช ค	ม ร	ม ม ล	ช ช	ม ค
บึงหนอง	----	สร้างลำคลอง	เจาะบาดาล	งบประมาณ	จัดให้	น้ำพระทัย	พระองค์ท่าน
ม ช	----	ม ช ช	ช ม ร	ม ม ช	ม ล	ม ม ช	ม ค ร
เหมือนสาขาร	-ที่- ชุ่ม	---ชื้น	---ผืน	แผ่นดิน	ทุกก้าว	----	ให้มีน้ำ
ค ม ร ช	ช ค	---ม	---ช	ม ร	ม ล	----	ค ม ร
ทั่วถึง	น้ำให้เป็น	ที่พึ่ง	ปัจจัยใหญ่	ของไทยแลนด์	----	แดนสยาม	เมืองไทย
ม ช	ม ม ล	ช ช	ช ม ร	ม ช ช	----	ค ม ร	ม ช
ชุ่มเย็น	เรีงว่า	ประเทศไทย	เสาก้าวหน้า	องค์กรศิรัย	นำพา	ความเจริญ	ไปทุกเรื่อง
ม ร	ม ล	ม ม ช	ม ค ล	ม ม ร	ช ช	ช ช ช	ม ค ร
----	เศรษฐกิจ	พอเพียง	-- พระราช	ดำรัสให้	ไพร่ฟ้า	ปวงข้า	ราษฎร
----	ม ช ช	ช ช	-- ร ล	ค ค ร ล	ร ล	ค ล	ค ม ร

ได้อยู่เย็น	บ่เดือดร้อน	ไต่ร่ม	พระบารมี	ขอสรรเสริญ	สคูดี	พ่อหลวง	ให้ทรงยัง
ค ม ร	ช ม ช	ม ร	ม ร ม ช	ช ม ช	ม ช ร	ม ร	ม ช ล
----	ขอพระองค์	ทรงยืนมั่น	พระเกษม	สำราญ	พระวรกาย	ให้พูด	ผ่อง
----	ช ม ช	ช ร ล	ช ม ช	ค ล	ม ช ม ร	- ช ค	ร ม
เป็น	แสงเงิน	เป็น	แสงทอง	แผ่กระจาย	ไปทั่วหล้า	ประชาชน	กล่าวถวาย
--ช	-ค-ล	--ช	-ม-ล	ม ม ร	ม ค ล	ช ค ล	ม ค ร
ยืนยาวได้	----	หมื่น	หมื่นปี	ธิมาโยโก	โหตุ	มหाराชา	----
ช ช ช	----	---ร	-ม-ช	ค ล ม ร	ช ช	ม ช ค ล	----
ขอมือ	น้อม						
-ม-ร	---คล						

หลังจากที่หมอลำกฤษณา ร้องลำทางยาวจบ คนตรีก็บรรเลงจังหวะเต้ย โขงนำมาหนึ่งรอบ เพื่อส่งให้หมอลำอีกท่านร้อง ความว่า

เต้ยโขง

----	เหนือได้	ถื่นทุระ	กันดาน	----	เหนือได้	ถื่นทุระ	กันดาน
---	ค ม	ม ล ค	ล ล	---	ค ม	ม ล ค	ล ล
ประชาชน	ขึ้นบาน	ขึ้นชม	บารมี	----	ในหลวง	---และ	ราชินี-
ช ช ช	ค ล	ม ช	ล ค ล	----	ม ช	---ค	ร ช ม
----	ในหลวง	และ	ราชินี	ท่านชูป	ชีวี	ประชาชน	ของท่าน
----	ม ช	---ค	ร ช ม	ค ช	ม ม	ค ร ร	ค ล
ขอให้มี	โอกาส	ในความ	เมตตา				
ล ค ล	ช ม	ช ค	ท ล				

----	พ่อเรา	แปดสิบสาม	พรรษา	----	พ่อเรา	แปดสิบสาม	พรรษา
----	ค ล	ม ม ช	ช ล	----	ค ล	ม ม ช	ช ล
ยังผูกใจ	ประชา	ไม่เคย	ห้วนไหว	----	แน้วน	ในน้ำ	พระทัย
ช ม ช	ช ล	ค ช	ม ล	----	ล ล	ม ช	ล ม
----	แน้วน	ในน้ำ	พระทัย	เพื่อประ	ชาไทย	หน้าใส	ทั่วหล้า
----	ล ล	ม ช	ล ม	ค ร	ม ม	ช ร	ค ล
เห็นคเห็น้อย	กายา	ไม่เคย	เปลี่ยนไป	เห็นคเห็น้อย	กายา	ไม่เคย	เปลี่ยนไป
ค ค	ร ม	ช ม	ค ร	ค ค	ร ม	ช ม	ค ร
----	เขตร้อน	ภาคใต้	นั้นหนา	----	เขตร้อน	ภาคใต้	นั้นหนา
----	ม ล	ล ช	ม ล	----	ม ล	ล ช	ม ล
พอกลุ่ม	อุรา	ไม่สบาย	ฤทัย	----	สามัคคี	เร่งร่วม	จิตใจ
ม ช	ค ล	ช ม ช	ค ล	----	ม ช ม	ช ช	ร ม

แก้แผ่น	ดินไทย	แผ่นดิน	ของพ่อ	มาช่วย	กันก่อ	ประสาน	ดวงใจ
คร	มม	ชร	ค.ล	ชม	รค	รม	คร
มาช่วย	กันก่อ	ประสาน	ดวงใจ				
รม	รค	ชม	คร				

หมอลำกฤษณา บุญแสน

ระหว่างที่หมอลำร้องจังหวะเด็ยนั้นหมอลำอังกฤษ คุณไชย และลูกศิษย์ นื่องพลอย รำออกมาจากทางด้านขวาของเวที เพื่อที่จะร้องหมอลำ ทำนองการลำของหมอลำอังกฤษคุณไชยเป็น ทำนองลูกทุ่งผสมกับการร้องหมอลำ โดยใช้สำเนียงการร้องเป็นสำเนียงไทยภาคกลางสลับกับ สำเนียงไทยอีสานในตอนที่มีการลำ ความว่า

ท่อนโอ้ลำ

----โอ้ย	--โอ	โอ้อ้อย	----	----	อ้อย	ละนอ ^{๐๐}	เออ ^{เออเออเออ}
เออเอ่ย	โอ้อ้อย	เออเอ่ย	----	เออ	-เอย	----	----
	ละไผ่	ว่าเมือง	อีสานฮ้าง	----	สิจุงแขน	เจ้าไป	เบ้ง
----	ละมูลมั่ง	ยังโจ้	โก้	----	สิไปฮ้าง	ได้จั่งได้	----
หลอมรวมใจ	ให้มันคุ้ม	โสมกัน	ให้สิ่งแก่น	----	สมาน	ลันท์	กันทั่วแดน
----	น้อม	ถวาย	พระพรชัย	----	ให้องค์	พระเจ้า	อยู่หัว

ท่อนร้อง

----	อยากให้	ไทย	อีสาน	หลอม	รวมกัน	ทั่ว	แดนไทย
----	เป็นพลัง	น้อมเกล้า	ถวาย	พระ	พรชัย	ให้	ในหลวง
----	มหา	มงคล	สมัย	ร้อย	ดวงใจ	หกสิบ	ล้านดวง
----	มหาพร	จาก	แดนสรวง	ได้	บันดาล	ขอ	อัญเชิญมา

เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เออ						
-------------------------	-----	--	--	--	--	--	--

ท่อนคำ

----	---ทั่ว	----	- ผืน - หล้า	----	- ผืน - หล้า	- พสุธา	โลกใหญ่
คั่นทุกคน	ยึดมั่น	ผดุงข้าว	ทั่วหน้า	---ขอ	- ประ - นม	- ได้ - ฝ่า	- ฐ - ติ
---ขอ	- ประ - นม	- ได้ - ฝ่า	ฐ - ติ	องค์พระ	ภูมิพล	พ่อง	แผ่นดิน
เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เออ						

ท่อนร้อง

----	โอกาส	มหา	มงคล	เฉลิม	พระชมรม	แปดสิบ	พรรษา
----	ที่ทรง	เหน็ดเหนื่อย	กายา	เพื่อ	ประชา	ชาวไทย	สุขสี่
---	ได้ร่วม	โพธิ	สมภาม	พร้อม	ใจกัน	รู้จัก	สามัคคี
----	เกิดให้	แด่องค์	จักรี	สะ	คูดี	มหา	ราชัน
เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เออ						

ท่อนคำ

----	มา	----	สรรค์สร้าง	----	สรรค์สร้าง	โสมกัน	สานต่อ
เกิดคุณพ่อ	ผู้ให้	ไทยนั้น	ของแผ่นดิน	----	เกิดให้	องค์พระ	ภูมินทร์
	เกิดให้	องค์พระ	ภูมินทร์	พระปอ	ระมินทร์	มหาภู	มิพล
เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เออ						

ท่อนร้อง

	ชาว	อีสาน	ผลัดถิ่น	ที่	หากิน	อยู่ทั่ว	แดนไทย
----	ผसान	รวม	พลังใจ	น้อม	ถวาย	ในหลวง	ของเรา
----	พระมหา	กรุณา	ธิคุณ	ที่	คำจุน	และ	บรรเทา
----	สำนึก	น้อม	นำเอา	พระ	คำรัส	ที่ทรง	ชี้นำ
เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เออ						

ท่อนคำ

----	จำ	----	ให้มั่น	----	ให้มั่น	สานต่อ	ความคิด
เศรษฐกิจ	พอเพียง	พอเฮา	สอนให้	----	ประสานใจ	ไทย	อีสาน
----	ประสานใจ	ไทย	อีสาน	ธรรมา	ภิบาล	สืบสาน	ชีวิตพอเพียง
เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เออ						

หมอลำอังกฤษ คุณ ไชย และน้องพลอย

เมื่อจบท่อนร้องของหมอลำอังกฤษ คุณ ไชย เป็นท่อนคนตรีรับ หมอลำจุมทอง และอาจารย์ วีระศักดิ์ ำออกมาจากด้านหลังของเวที เมื่อจบคนตรีแล้ว อาจารย์วีระศักดิ์ก็ร้องหมอลำต่อความว่า

	ยอไหว้	ใส่เหนื่อ	เกศเกษยา	ขอขมา	วันทา	ใส่เสียว	เวียนน้อม
ขอให้	ธรรมเจ้า	เหนื่อหัว	เกล้า	กระหม่อม	ภูมิพล	พ่อเจ้าลือ	เท่าทั่วแดน
ทุก	เขตแคว้น	แดนถิ่น	ชาวสยาม	ขอราบ	อวยพร	กษัตริย์	เจริญล้วน

หมอลำ จุมทอง

เอาเต๋อ..	คันว่า	สมภพแล้ว	ภพแล้ว	ชาวอีสาน	ทุกเหล่า	ขอให้พระ	พ่อเจ้า
อย่ามีเศร้า	เกล้าหมอง	ดูจ	ดั่งดวง	คัน	ดอกไม้		ดอกไม้
บานกว่า	ไพศาล	พระภูบาล	ปรีเปรม	สุขเกษม	สำราญ	โดยสาร	เหนื่อได้
มवल	ชาวไทย	ทั้งพ้าย		ทั้งพ้าย	ดีใจ	ซ้อนซ้น	คุณพระพ่อ
เปรียบล้วน	บ่มีแห้ง	เหือดหาย	เปรียบ	เสมือน	แม่น้ำ		แม่น้ำ
สายใหญ่	อ้งใจ	พระสุโธ	ไหลริน	เพิ่นบ่หวั	ซาซ้า	เป็น	ห้วงน้ำ
ประชา	ชาวไทย	ทั้ง	ชาวเชื้อ		ชาวเชื้อ	บนคอย	คอยด้า
สังกรรม	ของพระพ่อ	เปรียบล้วน	จนก้อง	แผ่นดิน	ได้	อินเต๋อ	ได้
อินสา	ทั่วพนา	กำไกล		เหนื่อได้	พวกหมู่เฮา	ชาวไทย	ถายน้อม
โอมพร	ห้ำ	ธันวา	บรรจบ	ครบแล้ว		ครบแล้ว	ขอให้ท่าน
อยู่สบาย	พระองค์	พระ วรกาย		ระกาย		กายซ้า	บารมี
ของท่าน	บุญถึงของ	ปานที่ได้	หวังสร้าง	ชาวอีสาน	ใหญ่น้อย		ใหญ่น้อย
เฮาได้	พึ่งบุญ	คุณ	เอยคุณ	คุณพระพ่อ	มากล้น		มากล้น
อ้งใหญ่	ไพศาล	เปรียบเสมือน	พอปาน	แม่นที	เป็นไท	อีก	หนึ่งนั้น

นำพระทัย	ของท่าน		ของท่าน	กึ่งองคิน	ฝันแผ่น	เหลียวลงไป	ทั่วแคว้น
จนกว้าง	ดอกแผ่นดิน	อีก	ทั้งองค์	พระรา	จีนี	คู่บารมี	ท่าน
สมภาร	สิ้นเกล้า		สิ้นเกล้า	เหนือเศียร	เกล้า	กระหม่อม	ห้า
ธรรมา	ชาวไทย	ใหญ่น้อย		ใหญ่น้อย	พร้อมกัน	สศุติ	พิฆา
ยูกา	กั้น	โหคุ	พระ	ราชา	ศรัทธา	ของชาวไทย	ทรงพระ
เจริญเชื้อ							

หมอลำจุมทอง และอาจารย์วีระศักดิ์

เมื่อหมอลำจุมทองและอาจารย์วีระศักดิ์ได้ลาจบที่อนมิตนตรีมารับ แล้วมีหมอลำอีกสามท่านได้ร้อออกมาจากข้างเวทีเพื่อที่จะร้อแสดงต่อไป สามารถบันทึกเนื้อร้องได้ดังนี้

	โอ้ย	โอ้ยละนอ		ออ	แล้ว	ตั้งแต่	พระบาทไท้
ทรงปกครอง	ราชสมบัติ	ท่าน	ได้ตรัส	วาจา	ต่อประชา	น้อเอาไว้	ข้า
จะครอง	แผ่นดิน	ให้โดยธรรม	นำชาติ	ประชาราษฎร์	ชาวผดก	ใหญ่น้อย	สิพลอยได้
อยู่ประสงค์	พระ	ทรงเป็น	ผู้เริ่ม	จัดแต่ง	แห่งฝน	จนสำเร็จ	เป็นจริง
เฮ็ดให้	ฝนตกได้	กษัตริย์ไทย	ดีเยี่ยม	พระปรีชา	สามารถ	จนทั้งชาติ	ยกย่อง
พระองค์เจ้า	พระพ่อไทย	ทรงจด	ลิขสิทธิ์ไว้	เป็นสูตร	ฝนหลวง	พระราชา	ของไทย
ชื่อเสียง	เพียงฟ้า	พ่อแม่เอ๊ย	ว่าแต่การ	ไปข้างหน้า	ทรงหา	อาชีพใหม่	หยุด
ทำลาย	ป่าไม้	ของชาวคอย	ทั้งภูเขา	ใหญ่น้อย	สูงต่ำ	ทำผาย	ขยายเป็น
ชลประทาน	ผ่านลง	ทางใต้	ไทย	ภูเขาได้	มาสร้าง	วางแผน	ชุกน
ปลูกไม้ดอก	ไม้ผล	เลี้ยงเป็ด	เลี้ยงไก่	มีกิน	บได้ซื้อ	เหลือนั้น	ได้ส่งขาย
หัตถกรรม	ก็ได้	แล้วแต่	ผู้ได้มีก	เคื่อพ่อเคื่อ	แกะสลัก	กั้นก่อ	ต่อลาย
ขายค้า	เที่ยงภูภา	ทางก้า	พื้นสวรรค์	กั้มพ่อ	สมเด็จพ่อ	ชอบฮื้อ	ฟูฟืน
พัฒนา	ทรงปกครอง	ไพร่ฟ้า	คือพ่อ	ปกครองบุตร	บริสุทธิ์	ในพระทัย	หวังโย

นอชาวบ้าน	กลาง	อีสาน	ออกตก	เหนือใต้	ทางใด	ก็แยแ่วน	ธงไตรรงค์
สีแดง	ขาน้ำเงิน	ท่อนั้น	บมีลั่ว	หมองดำ	นี่คือ	แผ่นดินไทย	องค์สมเด็จพระ
พระภูมิ	ลั่นเกล้า	นอคือเจ้า		ขมน	พ่อหลวง	ไทยเฮาเดื่อ	ทรง
พระเจริญ	น้อ						

เต็ยธรรมดา

	สิบนิ้ว	ก้มกราบ	วันทา		สิบนิ้ว	ก้มกราบ	วันทา
พระมหา	ราชา	พ่อแผ่นดิน	ดินไทย		พสกนิกร		ชาวไทย
	พสกนิกร		ชาวไทย	น้อมเกล้า	ถวาย	พรชัย	มงคล
น้อมเกล้า	ถวาย	พรชัย	มงคล		ไหว้วอน	พระเจ้า	เบื้องบน
ทั่วถิ่น	สากล	ช่วยคล	บันดาล		ประทาน	ถวาย	พระพร
ต่างคำ	วิวอง	ขอพร	เถิดหนา		ไหว้วอน	เทพไท	เทวา
	ไหว้วอน	เทพไท	เทวา	พิทักษ์	รักษา	และคุ้ม	ภัย
	พระเกียรติ	เกริกก้อง	เกรียงไกร	ไปทั่ว	ถิ่น	โล	กา
	สตุดี	พระมหา	ราชา	ธรรมชาติ	คืนป่า	ด้วยน้ำ	พระทัย
	ป่ารกน้ำ	ธรรมชาติ	ชื่นใจ		ป่ารกน้ำ	ธรรมชาติ	ชื่นใจ
ด้วยความ	ห่วงใย	ประสาน	เมตตา		พระองค์	ทรงชุบ	ชีวา
ส่งเสริม	ศิลป์	กรรม	ไทย				

เต็ยธรรมดา

				ประ	ชาไทย		ถวายน้อม
	เหนือหัว	เดื่อเกล้า	กระหม่อม	จาก	สังคม	สตุดี	นอบน้อม
	นอบน้อม	เฮ็ยนอบน้อม	นอบน้อม	ถวาย	ให้	สะ	ถาพร
ก้มหัว	ลงกลอน	แถมพร	ท้าย		ลงกลอน	ขอพร	นา
ถวาย	วันทา	ด้วยใจ	นอบน้อม	ถวาย	วันทา	ด้วยใจ	น้อม
	ด้วยใจ	น้อม					

เต็ยโขง

	คนไทย	ปราบปลื้ม	ยินดี		คนไทย	ปราบปลื้ม	ยินดี
ชื่นชม	บารมี	ขององค์	พ่อหลวง		ชาวไทย	น้อยใหญ่	ทั้งปวง
	ชาวไทย	น้อยใหญ่	ทั้งปวง	บารมี	พ่อหลวง	นั้นทรง	ครองราชย์
คนไทย	ทั้งชาติ	ร่วมถวาย	พระพร		คนไทย	จงรัก	ภักดี
	คนไทย	จงรัก	ภักดี	ตั้งแปด	สิบปี	ร่วมกัน	ฉลอง
	พ่อหลวง	ท่านทรง	คุ้มครอง	ชาวไทย	ทั้งผอง	อยู่ดี	มีสุข
ขจัด	หมดทุก	ให้ปวง	ประชา	ขจัด	หมดทุก	ให้ปวง	ประชา

เต็ยธรรมดา

	เฮามา	โสมกัน	เหนือใต้		เฮามา	โสมกัน	เหนือใต้
เฮาอยู่	ภาคใต้	ก็เป็นไทย	คือเก่า	ถวาย	พระพร	ให้องค์	พ่อเจ้า
	เฮานั้น	ให้	รวมใจ		คนไทย	หกลีบ	กว่าล้าน

มาร่วม	ประสาน	มาให้	เป็นหนึ่งใน	ขอให้	พระองค์	อยู่เป็น	มิ่งขวัญ
หมู่บ้าน		ไทยนั้น	ให้อยู่ดี				

เดี่ยวโจง

	พระชน	มายู	อินนาน		พระชน	มายู	อินนาน
อยู่เป็น	มิ่งขวัญ	ของปวง	ประชา		พ่อหลวง	ท่านทรง	เมตตา
	พ่อหลวง	ท่านทรง	เมตตา	ให้ปวง	ประชา	ผองไทย	ร่วมเย็น
พวกเขา	เชิดชู		พระบารมี				

เดี่ยวธรรมดา

					เฮามี	พ่อหลวง	เหนือเกล้า
	เฮามี	พ่อหลวง	เหนือเกล้า	ร่วมโพธิ์	ของเขา	ปกป้อง	ผองไทย
ศูนย์	รวมใจ	ชาวไทย	ใหญ่หน่อย		ใหญ่หน่อย	เอ๋ยใหญ่หน่อย	ใหญ่หน่อย
	เฮามา	ร่วม	ส่งพระพร	พลก	นิกร	ชาวไทย	ทั่วหล้า
ของค์	บิดา	ทรงพระ	เจริญยิ่ง				

หมอลำเทวี บุตรตัว

หลังจากที่มีดนตรีมารับในช่วงท้าย อาจารย์พร ขงดี จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ได้ร่า
ออกมาเตรียมพร้อมที่จะแสดงในชุดต่อไป ดังนี้
เดี่ยวเดือนห้า

	โอ	เค	เฮ	เอ	เอ		เอ
อกิวัน	ทนา	น้อม		องค์เหนือหัว	ยั้ง	กระหม่อม	
ของ	ชาวไทย	เฮ้อ	เออเอะ	เออ เอ้ย			

ขอ	อัญเชิญ	องค์	ทวยเทพ	ทั้ง	สิบหก	ชั้นฟ้า	
ทั้ง	สิบห้า	แผ่นดิน	จงมาน้อม		แมน	ส่งพร	อ้อ ออ ออน
วโรกาส	ครั้งนี้	มืองกษย์	ยามดี	ครบ	แปดสิบสาม	พระพรธมา	พระบารมี
ทรง	ครองเมือง	ให้ประชา	สุขสันต์	บุญ	กุศล	เทียมฟ้า	บารมี
สูงส่ง	ทศพิศ	ราชธรรม	ของพระองค์	มีครบถ้วน	หมดสิ้น	ทุกประการ	
เด	เค	เอ	น้อมเกล้า	ยังระหม่อม	จอมไทย	เฮา	เอย

ลำดับหาวาย

							ในหลวง
ของ	ปางไทย	เรารวมใจ	ทั้งสิ้น	กลาง	ได้เห็น	ทั้ง แผ่นดิน	อีสาน
ไทย	ร่วมเย็น	อยู่เป็นสุข	ยาวนาน		โทษภัย	บ่	แพ้วพาน
เทพ	เมืองบน	ท่านได้ทรง	ประธาน	องค์		พระภู	มิพล
	ให้ไทย						

(คนตรีรับ)

							ปรีชา
ธ	เชียวชาญ	ท่านทรงงาน	มากมาย	ทรง	เหน็ดเหนื่อย	เพื่อไทย	ทั่วหน้า
เศร	ษกิจ	เพียงพอเลี้ยง	ชีวา		ชูชาติ	ไว้	ณะนา
สุข	สันติ	สุขสงบ	มีมา		ด้วย	องค์	ราชา
	จักรี						

(คนตรีรับ)

							ร่วมโพธิ
	ร่วมบุญ	พระการุณ	สิ้นเกล้า	ทุก	ห้อมเข้า	เราสมบุรณ์	พูนผล
ทรง	ตราครุฑ	ธ มุ่งมั่น	กมล		ดับเข็ญ	ทุกซ์	ยากจน
ผอง	ปวงราษฎร์	ทั้งผองภัย	ผจญ		ธ	บันดล	
สุขสันต์							

(คนตรีรับ)

							สามโลก
คือ	จิงหา	พระราชา	ดำเลิศ	สุด	ประเสริฐ	ผู้บรรเจิด	มุ่งมั่น
ผูก	ทวี	บ่แมนฟ้า	หมื่นพัน		เดชใด	เรื่อง	อนันต์
เทียบ	บดินทร์	ภูมิพล	ทรงธรรม		ไทย	สุข	นิรันดร์
ชีวี							

อาจารย์พร ขงดี จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

หลังจากที่อาจารย์พร ขงดีได้ร้องจบ แล้วมีคนตรีรับ มีศิลปินหมอลำสองท่านได้ร่าออกมา เพื่อเตรียมตัวแสดงต่อไป

					เป็นบุญ	ของเรา	ชาวไทย
เกิด	มาใน	ได้บา	ระมี		พ่อหลวง	ผู้ทรง	ปราณี
	ไพร่ฟ้า	อยู่ดี	กินดี	ด้วย	บารมี	องค์พระภู	มิพล
	ความจน	ชาวไร่	ชาวนา	ที่อยู่	กันมา	ด้วยความ	สู้ทน
	เดี๋ยวนี้	ไม่มี	ยากจน		ด้วยองค์	พระภู	มิพล
สอนเรา	ทุกคน	ให้อยู่อย่าง	พอเพียง				

(ลำ)

				อด	ทนเลียง	กันไป	คือว่า
อด	ทนเลียง	กันไป	คือว่า	ยามเฮ็ดนา	ไฮ้อ้ว		ไฮ้อ้ว
เฮานั้น	เฮ็ดเอา	บ่อน	ปลูกข้าว	ขุดบ่อ	น้อลงสระ	ไรรานา	โนสวน
เครื่องกิน	มิใช่	ทุน	ชดใช้	ทำปุ๋ย	ไรรานา	เงิน	พอใช้
บื้ออินทรี	ไรรานา	สาร	บ่คก	อยู่ค้ำ		อยู่ค้ำ	ชีวนั้น
แค่นี้	แต่	บุญคุณ	พ่อหลวง	นั้นหนอ	ให้เฮาคอง	เก็บกิน	ทำพอ
เพียงได้							

ท่อนร้อง

	ดวงใจ	คนไทย	ทั้งปวง	คือองค์	พ่อหลวง	ดวงใจ	ชาวไทย
--	-------	-------	---------	---------	---------	-------	--------

	ท่านทรง	กังวล	ห่วงใย		สอน	ให้เรา	ทำใจ
อยู่อย่าง	ไทยๆ	อยู่กันอย่าง	พอเพียง		อย่าไป	เป็นหนี้	เป็นสิน
เสียดกิน	ทำกิน	กันไม่	มีเลี้ยง		อย่างหลง	มัวเมา	สิ้นเปลือง
	ถ้าหลง	มัวเมา	สิ้นเปลือง	ใช้ความ	พอเพียง	จัดการให้	ล่มจม

ท่อนลำ

		หลาย	คนล้ม		คนล้ม	ทุกหยด	ยอมหญ้า
หลาย	คนล้ม	ทุกหยด	ยอมหญ้า	เอาแต่ความ	ฟุ้งเฟ้อ		ฟุ้งเฟ้อ
เป็นเรื่อง	แก่นสาร	ชาว	หมู่บ้าน	น้อยใหญ่	ทั้งทอง	คั้น	เป็นคอง
ทำกิน	ข้าพขอ	เพียงได้	เก็บ	ออมไว้	พอกิน	พอง่าย	เก็บ
ออมไว้	พอกิน	พอง่าย	สู้จักขาย	และซื้อ	คือที่	เพื่อนจา	กาย
แผ่นฟ้า	จนชา	แผ่นใส	องค์ในหลวง	ของเขา	ให้ทรง	พระเจริญ	ยิ่ง

การแสดงหมอลำจินตนา

หลังจากที่หมอลำทั้งสามท่านได้ร้องจบ มีดนตรีมารับ แล้วหมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริมพร้อมด้วยภรรยา และลูกสาวได้รำออกมาเตรียมตัวร้องในชุดการแสดงสุดท้าย

ลำทางยาว

	โ้ย		ขอเคชะ	ข้า	พระพุทธเจ้า	ป.ฉลาด	ศิลปิน
ขอสดุดี	เป็นลำยาว	ส่งพระพร	พระทัยน้อม	ตกลง	วันที่ห้า	เดือน	ธันวาคม
มหาราช	เป็นวันชาติ	ใหญ่สิ้น	สยามท่า	อยู่นาน	วัน	เฉลิม	แห่งท่าน
องค์พระบาท	ในหลวง	ของปวงชน	ชาวไทย	พ่อยุ่หัว	เหนือเกล้า	ชุม	พลก

นิกรเค้า	คำพระพร	ถวยกกล่าว	มหาราช	พ่อเลี้ยง	เจ้าฟ้า	มิ่งเมือง	ทรงเสวย
สิบล้อม	ครองราช	สมบัติ	เป็นกษัตริย์	องค์เดียว	ได้อู่ยาว	ไทยเย็น	ของไทยนั้น
ขยับร่วม	ปวงประชา	ชั้นได้	ชั้นขึ้น	หกหมื่น	โลกธาตุร่วม	ยอฮ้อง	พระพ่อไทย
ห้าธันวาคม	นี้ได้	ข้าขอกราบ	ทูลถวาย	ประชาชน	หญิงชาย	ทั่วไทย	ทวยหล้า
ขอให้	ทิมพร้อม	ยูโก	โหคูวา	สาธุเคื้อ	ขอให้เทพ	เคราะห์ท้าว	มิ่งฟ้า
ฟังฟ้า	เจ้ามิ่งแฟน	สิ่ง	ศักดิ์สิทธิ์	ทั่วแคว้น	ทั้งในบ่อน	ในการดี	พระ
สยาม	เทวาริราช	ไทยครองค้อม	ให้มารครอง	มาค้อม	ภูมิพล	สิ้นเกล้า	พ่อหลวง
ของชาวไทย	ผู้ข้า	ผู้บุญญา	กว่าทุกคน	องค์	พระพ่อ	ผู้ประเสริฐ	เลิศล้ำ
จอมเทพ	เมืองสยาม	พระ	ฉวีวรรณงาม	ส่องไส	พอลานแก้ว	แปด	สิบสาม
พรรษาแล้ว	อย่ามีเกล้า	นั้นผูกห่วง	องค์	ในหลวง	ผู้ข้า	สยามข้า	คู่ไทย
ขอเคชะ	ข้าพระ	พุทธเจ้าได้	มवलเหล่า	ศิลป์	ทั้ง	หมอลำ	หมอแคน
ส่งพระพร	ชยนิ่ม	ทรงพระ	สุขเกษม	พร้อม	พระพร	ส่งต่อ	จักรวิงศ์
แส่งเข้า	เตรียมพร้อม	สู่พระองค์	ขอให้ทรง	สิฟัง	เป็นฮ่ม	โพธิ์ศรี	เป็นโพธิ์ดี
โบหนา	ให้ประชา	ได้ของชั้น	ทรง	เป็นโพธิ์	ไทรล้น	บารมี	เฮืองสูง
มุง	แผ่นดิน	แผ่นดิน	สยามข้า	ให้ฝนนา	ขอเคชะ	ข้าพระ	พุทธเจ้า

ทูลกราบ	ขอเคชะ	ให้เข้าขอ	แยงไส	ต่อไป	อย่ามีค้อย	ให้คนไทย	ใหญ่น้อย
คนทาน	ได้ชมชั้น	ห้า	ธันวาคม	มาฮอดแล้ว	ข้าค้อนแก้ว	มิ่งถวาย	ขอ
พระองค์	ทรงพระ	เจริญ	อยู่คล้าย	สยาม	วิมานถึง	ห้าธันวาคม	มาถึง
ซูปี	พระพรน้อม	ของจอม	ใจกว้าง	องค์ในหลวง	สถิตแผ่	พระ	ท่านทรง
อยู่แน่น	อย่ามิได้	โคลนคลอน	อย่า	ทรงจับ	ปวดท้อง	ทรงพระเนตร	ดวงไส
ให้พวก	คนไทย	เบ็งบุญ	น้อไปเรื่อย	ยั้ง	บ่อาจเอื้อย	สยามเฮา	เด้ากว่า
ยอมมือ	ใส่เหนือหัว	ขอเคชะ	กราบก้ม	ทูลน้อม	ด้วยเกล้า	ด้วยกระหม่อม	
ขอพระองค์	ทรงพระ	เจริญ					

เต็ยโจง

	ที่ห้า	ของเดือน	ธันวาคม	พระมหา	ราชา	พ่อไทย	สยาม
	ที่ห้า	ของเดือน	ธันวาคม	พระมหา	ราชา	พ่อไทย	สยาม
	ถวยกพระพร	ส่ง	ดวงมัลย์	ทั่วแดน	สยาม	น้อมส่ง	ดวงใจ
พ่อสุข	สมหวัง	ทรงพระ	เจริญ				
	วันนี้	คนไทย	สรรเสริญ	ต่อเท้า	ก้าวเดิน	ถวยกพระพร	พ่อหลวง
	สิบนิ้ว	ต่างประทีป	สิบดวง	ถวยกพร	พ่อหลวง	ของปวง	ไทย
ขอน้อม	กายใจ	ถวยก	พระพร	ขอน้อม	กายใจ	ถวยก	พระพร
	ออนซอน	แปดสิบสาม	พรรษา	พระครอง	ราชย์มา	แผ่นดิน	สยาม
	ออนซอน	แปดสิบสาม	พรรษา	พระครอง	ราชย์มา	แผ่นดิน	สยาม
	พระเกียรติ	ก้องเกริก	ทั่วคราม	ชาวไทย	สยาม	คืนต้น	เหลือหลาย
ขอองค์	ราชา	ทรงพระ	เจริญ	ขอองค์	ราชา	ทรงพระ	เจริญ

เต็ยธรรมดา

	สรรเสริญ	นำกัน	ทั้งซ้าย		สรรเสริญ	นำกัน	ทั้งซ้าย
ชาวไทย	ทั้งหลาย	น้อมเกล้า	ถวายพ่อ		พระองค์	นั้นทรง	อยู่ยัง
	อยู่ยัง	โ้ายอยู่ยัง	อยู่ยัง	วิมาน	แก้ว	หมื่น	หมื่นปี
สุขเกษม	เปรมปรี	ทวิ	หมื่นเท่า	สุขเกษม	เปรมปรี	ทวิ	หมื่นเท่า
พสก	นิกร	ขอน้อม		เกล้า			

หมอลำ ป. ฉลาดน้อย ส่งเสริม พร้อมครอบครัว

เมื่อมีการเปลี่ยนจังหวะการร้องจากทำนองลำทางยาวเป็น ทำนองลำเดี่ยว ศิลปินทั้งหมดต่างทยอยกันออกมาจากสองฝั่งของเวที แล้วมารำเป็นแถวหน้ากระดาน เมื่อสิ้นสุดเสียงเพลงแล้วศิลปินทุกท่านประนมมือไหว้ แล้วดนตรีก็บรรเลงอีกครั้งเพื่อที่ให้นักแสดงทุกท่านได้เข้าเวที เมื่อสิ้นสุดการแสดงลงแล้ว พิธีกรทั้งสองท่านก็ได้ออกมากล่าวขอขอบคุณศิลปินทุกท่านๆ ที่ได้มาร่วมพลังเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ชุดการแสดงสุดท้าย รวมศิลป์หมอลำ

เมื่อการแสดงจบลงผู้วิจัยได้เดินไปด้านหลังเวทีเพื่อไปรอรับ คุณแม่จิ๋ววรรณ ไปยังพื้นที่ที่รับรองด้านข้างเวที ระหว่างทาง มีกลุ่มนักศึกษาเข้ามาขอถ่ายรูปกับคุณแม่จิ๋ววรรณ แล้วกล่าวชื่นชมการแสดงกับคุณแม่ เมื่อเข้าไปในพื้นที่รับรองคุณครูจิ๋ววรรณ ได้บอกให้ผู้วิจัยไปหยิบเอาชุดมาเปลี่ยน เมื่อคุณครูเปลี่ยนชุดเรียบร้อยแล้ว คุณครูจิ๋ววรรณ ได้เดินนำเอาของสีขาวยที่บรรจุเงินไปให้กับหมอลำแต่ละท่านพร้อมทั้งกล่าวขอบคุณ

เวลาประมาณ ๑๕.๑๐ น. นักเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ได้เริ่มทยอยเก็บสัมภาระขึ้นรถ ผู้วิจัยได้เกิดหัวสัมภาระ และกระเป๋าเครื่องสำอางค์ของคุณครูจิ๋ววรรณ ไปวางไว้บนรถบัสของวิทยาลัย หลังจากนั้นคุณครูจิ๋ววรรณ และหมอลำกฤษณา บุญแสนได้ขึ้นรถบัส ผู้วิจัยกล่าวลาคุณครูจิ๋ววรรณ

Subjective Information

๑. คุณครูจิ๋ววรรณ ไม่รับประทานอาหารประเภทถั่ว และอาหารอื่น ๆ ก่อนการแสดง ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการขับร้องหมอลำได้

๒. คุณครูจิ๋ววรรณ เป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา จากการที่ผู้วิจัยสังเกตว่าคุณครูถามเวลาจากผู้วิจัยแล้วท่านไปเตรียมตัวหลังเวทีก่อนการแสดง

๓. คุณครูจิ๋ววรรณ เป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี เมื่อแสดงบนเวที สังเกตจากสายตาของคุณครูมีการมองไปรอบๆ เวที ไม่ได้จ้องที่จุดใดจุดหนึ่ง และท่านมีท่าทางประกอบการร้องอย่างเป็นธรรมชาติ

๔. คุณครูจิ๋ววรรณ เป็นผู้ที่เป็นที่รักของนักแสดง และผู้ร่วมงานทุกท่าน สังเกตจากจากเมื่อแสดงเสร็จแล้ว คุณครูได้นำเอาของค่าตอบแทนไปให้ศิลปินแต่ละท่านด้วยตัวของท่านเอง และมีการพูดคุยอย่างเป็นกันเอง และมีการขอถ่ายรูปร่วมกับคุณครู

10.14457/CU.the.2011.1133
เมื่อ 26/03/2563 21:23:14

Anecdotal Record ครั้งที่ ๒

วันเสาร์ที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔

บ้านเลขที่ ๓๓๔ หมู่บ้านสันติธานี บ้านเหล่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด และ

วัดโนนศรีเรือง บ้านโนนเรือง ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เวลา ๑๒.๐๐ – ๕.๐๐ น.

Objective Information

เที่ยงวันเสาร์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๔ ผู้วิจัยได้โทรศัพท์หาคุณครูฉวีวรรณเพื่อที่จะ
ขอติดตามไปเก็บข้อมูลภาคสนาม วันนี้คุณครูบอกว่าอยู่ที่บ้านใหม่ ผู้วิจัยออกเดินทางโดยมอเตอร์
ไซค์ยี่ห้อฟีนो ตามเส้นทางดังนี้ทางหลวงหมายเลข ๒๐๓๖ ใช้เส้นทางผ่านบายพาส จังหวัดร้อยเอ็ด
- อำเภอลำปุม มุ่งไปทางทิศเหนือ รถขับผ่าน โรงเรียนเทคโนโลยีพานิชยกรรมร้อยเอ็ดซึ่ง

อยู่ทางด้านขวามือ ขับตรงมาเรื่อยๆประมาณ ๒๐๐ เมตร พบอาคารสี่สั้ม ๓ ชั้น อยู่ทางด้านซ้ายมือ ผู้วิจัยชะลอรถ พบป้ายหมู่บ้านสันติธานี

เมื่อจอดรถแล้วผู้วิจัยเดินเข้าไปในบ้านทางด้านประตูทางเข้าแล้วเดินเข้าไปหาคุณครู พร้อมกับถุงถั่วทอดและหัวมันเทศนำไปฝากคุณครูฉวีวรรณ และสวัสดิ์สามีของคุณครู “แม่ยังไม่ได้ทำอะไรเลย” คุณครูฉวีวรรณกล่าว ผู้วิจัยกล่าวว่า “เดี๋ยวมาก่อนเวลาครับแม่” คุณครูฉวีวรรณกล่าวว่า “เธอจะทำอารายก่อนก็ได้เนาะ” “เดี๋ยวจะนั่งทำงานไปก่อนครับ” ผู้วิจัยกล่าวและขอตัวคุณครูไปนั่งอ่านหนังสืออยู่บริเวณข้างบ้าน เวลาผ่านไปประมาณ ๑ ชั่วโมง คุณครูฉวีวรรณทำธุระส่วนตัวเสร็จ และเตรียมของที่ จะใช้ทำการแสดงในคืนนี้ คุณครูเดินไปตัดใบตอง และดอกพุดมาจำนวน ๑๔ ช่อ “เตรียมเอาไว้ก่อน เพื่อบ้านงานเขาจะมีให้เฮา” แล้วคุณครูก็มานั่งพับใบตองเป็นกรวยเจ็ดกรวย แล้วบอกผู้วิจัยให้เอาดอกไม้ใส่กรวยละสองช่อ

คุณครูฉวีวรรณนั่งพับใบตอง เตรียมทำขันครู

เวลา ๑๕.๒๐ น. คุณครูฉวีวรรณบอกให้ผู้วิจัยขนของขึ้นรถ มี กระเป๋าคีร์องสำออง ชุดผ้าไหมสีม่วง และเสื้อผ้าไหมสีครีมอีกชุด กระเป๋าคีร์องทางใบขนาดย่อมอีกหนึ่งใบ รองเท้าคัทชูสีดำ และสีครีม เมื่อผู้วิจัยเตรียมของขึ้นรถเรียบร้อยที่หือเบนซ์ ทะเบียน กข๒๒๑๑ ร้อยเอ็ด

การเดินทางโดยสามีของคุณครูฉวีวรรณเป็นผู้ขับรถ เดินทางออกจากหมู่บ้านสันติธานี เวลา ๑๕.๓๐ น. เดินทางโดยใช้เส้นทางเลี่ยงเมือง หมายเลข ๒๐๓๖ มุ่งตรงไปทางจังหวัดกาฬสินธุ์ แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าถนนทางหลวงหมายเลข ๒๐๕ ใช้เส้นทางจังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อถึงทางแยกบ้านบ่อรถเลี้ยวซ้ายมุ่งตรงจังหวัดขอนแก่น ผ่านอำเภอเชียงยืน

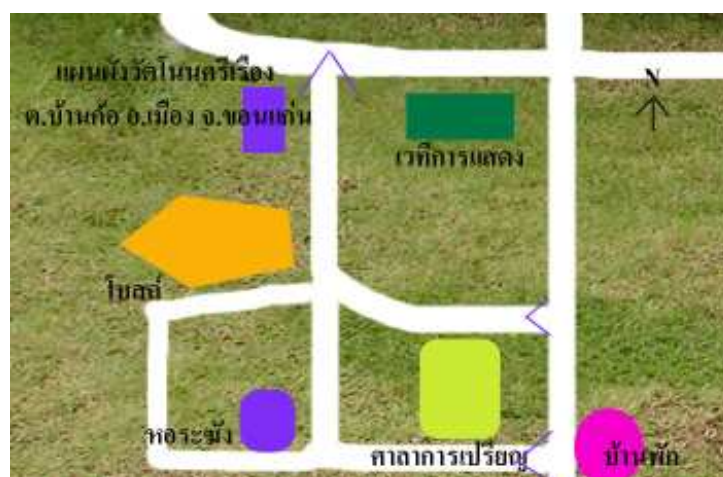
ขณะที่รถกำลังแล่นอยู่บนท้องถนนนั้นคุณครูฉวีวรรณบอกกับผู้วิจัยให้หยิบกระเป๋าคีร์อง แต่งหน้าส่งมาให้คุณครู หลังจากนั้นคุณครูฉวีวรรณเริ่มแต่งหน้าประมาณ ๓๐ นาที แล้วก็ทำผมโดยที่คุณครูรวบผมไว้ท้ายทอยแล้วติดที่ครอบผมปลอมเข้ากับสีผมของคุณครู แล้วฉีดสเปรย์ทับอีกครั้ง

เมื่อถึงทางที่เลี้ยวซ้ายเมื่อเห็นป้ายทางหลวงหมายเลข ๒๓๐ เพื่อที่จะเปลี่ยนเส้นทางไปยังทางหลวงดงกล่าว เมื่อขับรถตามทางประมาณ ๒๐ นาที ก็พบป้ายบ้านโนนเรื่องอยู่ทางขวามือ ต้องกลับรถอีกฝั่งของถนนแล้วเลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้าน เมื่อเห็นวัดจึงเลี้ยวเข้าไปยังวัด โนนศรีเรือง ทางด้านหน้าวัดมีป้ายประกาศของงานข้อความว่า “เชิญเที่ยวงานบุญมหาชาติ ประจำปี ๒๕๕๔ วันเสาร์ที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๔ ณ วัด โนนศรีเรือง บ้านโนนเรื่อง ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลางคืนชมหมอลำกลอนย้อนยุค ของศิลปินแห่งชาติ จิวรรณ ดำเนิน ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม อังคณา คุณไชย กิจกรรมมากมาย สนับสนุนโดยคุณ ศันสนีย์ เจริญญารัตน์”

ป้ายงานวันบุญมหาชาติ บ้านโนนเรื่อง

ทางด้านซ้ายมือของผู้วิจัยเมื่อเข้าไปในตัววัด พบเวทีชั่วคราวสองชั้น ขนาด ๘ x ๕ เมตร ตั้งอยู่บริเวณริมสนามหญ้าของวัด ติดกับกำแพงวัดทางด้านทิศเหนือ ตอนที่ผู้วิจัยเข้าไปในวัด เจ้าหน้าที่กำลังเตรียมเวทีและเครื่องเสียง

แผนผังวัดโนนศรีเรือง

หลังจากนั้นก็มิชชาคนหนึ่งเดินตรงมายังรถแล้วยกมือไหว้คุณครูฉวีวรรณ ทราบภายหลังชื่อตะวัน เป็นผู้รับผิดชอบจากเจ้าภาพในการหาศิลปินมาแสดงในงาน หลังจากนั้นคุณตะวันก็ได้พาคุณครูฉวีวรรณและผู้วิจัยไปยังบ้านพักที่อยู่ทางทิศใต้ของวัดซึ่งเดินไปประมาณ ๖๐๐ เมตร ก็พบกับบ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน มีโถ้วางกลมสามตัว วางอยู่ที่หน้าบ้านพร้อมด้วยเก้าอี้สีแดงอีกหลายตัว หลังจากนั้นก็มีเจ้าของบ้านออกมาต้อนรับและเชิญเข้าไปพักผ่อนภายในบริเวณบ้าน ผู้วิจัยได้ถือชุดผ้าไหม กระเป๋าแต่งงาน และกระเป๋าถือเข้าไปวางบนเก้าอี้ไม้บริเวณข้างในบ้าน หลังจากนั้นเจ้าของบ้านก็เข้ามาถามข่าวคราวกับคุณครูฉวีวรรณสักพักใหญ่ คุณครูฉวีวรรณได้บอกกับผู้วิจัยว่า “เอากระเป๋าแต่งงานมาให้แม่หน่อยเถิด” แล้วผู้วิจัยได้เดินนำเอากระเป๋าเครื่องสำอางไปให้คุณครูแล้วคุณครูฉวีวรรณได้เขียนคิ้วเพิ่มเติม

คุณตะวันและเจ้าของบ้านออกไปต้อนรับเจ้าภาพที่ข้างหมอลำมาแสดงในวันนี้ คือคุณศันสนีย์ เจนธัญญรัตน์ เป็นหญิงสาวมีอายุวัยกลางคน สวมชุดไหมสีเหลืองอ่อนเดินเข้ามาแล้วเข้ามานั่งสนทนากันคุณครูฉวีวรรณ ถามข่าวคราวจนทราบว่า คุณศันสนีย์ประกอบธุรกิจฟาร์มเลี้ยงหม่อนไหมอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดขอนแก่น ชื่อฟาร์มธัญญเกษตร เลี้ยงและผลิตผ้าไหมส่งออกไปขายยังต่างประเทศ แล้วคุณศันสนีย์ได้เล่าเรื่องราว ได้เคยว่าจ้างคุณครูฉวีวรรณมาลำในงานศพของคุณแม่ แต่ครั้งนั้นคุณครูฉวีวรรณไม่สามารถมาลำได้ คุณศันสนีย์และคุณครูสนทนากันจากนั้นผู้ใหญ่บ้านเข้ามาถามถึงเวลาที่จะทำการแสดง คุณครูฉวีวรรณบอกไปว่า “คุณแม่ไม่มีปัญหาค่ะเสร็จจากหลังพิธีการก็ได้ ประมาณ ๒ ทุ่มครึ่งก็ได้ค่ะ” ขณะรอหมอลำ ป.ฉลาดน้อยและชาวคณะ

ที่บ้านพักคุณครูและคุณศันสนีย์ได้พูดคุยกันพักใหญ่ คุณครูบอกกับผู้วิจัยว่า “เดี๋ยวโทรศัพท์โทรหาพ่อป. แน่ว่าถึงไหนแล้ว” หลังจากนั้นผู้วิจัยก็ได้ใช้โทรศัพท์ของคุณครูฉวีวรรณโทรไปหาหมอลำ ป.ฉลาดน้อยได้สนทนาว่าใกล้จะถึงบ้านงานแล้วจึงเรียนคุณครู

คุณต้นสนีย์ และคุณครูฉวีวรรณสนทนา

เวลาประมาณ ๑๘.๔๕ น. คุณครูให้ผู้วิจัยไปบอกหมอลำป.ฉลาดน้อยและชาวคณะมารับประทานอาหารที่บ้านงาน เมื่อหมอลำป.ฉลาดน้อย มา ทุกคนก็ลงมือรับประทานอาหารบนโต๊ะอาหารซึ่งมีอาหารที่เป็นมังสวิรัตอยู่สองอย่างคือ ผัดถั่วงอกกับเห็ดหอม ผักลวก ซึ่งเจ้าของบ้านบอกว่าทำเป็นพิเศษให้กับคุณแม่ แต่อาหารทั่วไปมี ลาบหมู พะแนงไก่ใส่มะเขือ ผัดถั่วงอกเห็ดหอม หมู แกงจืดหมูสับ เมื่อทุกคนรับประทานเรียบร้อยแล้ว คุณครูฉวีวรรณได้เดินเข้าไปเตรียมตัวภายในบ้าน ผู้วิจัยเข้าไปช่วยคุณครูเตรียมเครื่องของไหว้ครู แล้วคุณครูได้จัดของไหว้ครู ภายในขันเงินใบขนาดย่อมมีกรวยดอกไม้ที่คุณครูเตรียมมาจากที่บ้านออกมา ๕ กรวย ภายในกรวยประกอบด้วยเทียนเล่มเล็กอยู่ในกรวยละ ๒ เล่ม ดอกไม้สีขาวกรวยละ ๑ กุ่ ผ้าขาว ไข่ไก่ดิบ ๑ ฟอง เหล้าขาวขวดใหญ่ ๑ ขวด คุณครูเปิดฝาไว้ เงิน ๖ บาท คุณครูเก็บรวบรวมธูปออกไว้กับผู้วิจัยทั้งหมดเพื่อที่จะนำไปจุดกลางแจ้ง

ภาพขันครูหมอลำ

จากนั้นคุณครูฉวีวรรณจุดเทียนสองเล่มแล้วนำไปตั้งไว้ที่ขอบขันเงิน แล้วนำไปวางบนหมอน หลังจากนั้นคุณครูฉวีวรรณกราบสงบนหมอนอีกใบ แล้วตั้งนม ๓ จบ แล้วสวดมนต์ความว่า “อรหัง สัมมาสัมพุทธโฆภักคะวา พุทธชิ่งภควันตัง อภิวเทมิ” แล้วกราบลงหนึ่งครั้ง “สวากขาโต ภควาธรรมโม ธัมมังนมนสामी” กราบลงหนึ่งครั้ง “สุปฏิปัณโณ ภักคะวะโต สังคังณะมามี” แล้วคุณครูกราบลงสามครั้งแล้วกล่าวคาถาเบาๆ ว่า

“โอมกะตุละลุก กุสิปลุกทั้งนะ กุสิปลุกทั้งโม กุสิปลุกทั้งอิติปิโส นะโมพุทธายะ นะมทานิยม โมมะทานิยม พุทธมทานิยม ธรรมทานิยม ยะเอ็นดูผู้ข้าเคื้อ ผู้ข้าลิล่าใส่ไม้กะหัก ผู้ข้าล่ำใส่หลักกะก่น ล่ำใส่คนฟังล่ำท่าว อันญาท่าวฟังกูอยู่ช่วงล่าง พระสังฆ์ฟังกูอยู่ช่ายล่าง ขอให้เสียงล่ำผู้ข้าม่วนเสมอนก้อมลัว ขอให้เสียงหัวผู้ข้าม่วนเสมอนกสาธิตาทากต้าน ชาวบ้านฟังแล้วยอฮ่อนว่าผู้ข้าดี โอม สะหัมติ”

หลังจากนั้นคุณครูก้มตัวลงนำมือทั้งสองประกองขึ้นแล้วอธิษฐานในใจ เนื้อหาจากการที่สัมผัสภาพณ์ภายหลังว่า เป็นการกล่าวขอจากคุณครูบาอาจารย์โดยใช้คำพูด ขอในสิ่งที่ดีขอให้ประสบความสำเร็จในการแสดงในวันนี้

คุณครูฉวีวรรณไหว้ครูก่อนทำการแสดง

หลังจากที่ไหว้ครูเสร็จเรียบร้อยแล้วคุณครูฉวีวรรณก็แต่งตัว โดยผู้วิจัยถามคุณครูว่าจะสวมเสื้อสีอะไร คุณครูเลือกสีม่วงแล้วสไบสีเหลืองสด กับผ้าถุงไหมตัดสำเร็จเข้าชุดกับเสื้อ โดยที่ผู้วิจัยเป็นผู้ช่วยในการติดเข็มกลัดให้คุณครู แล้วนำรองเท้ายกเท้ามาให้คุณครูเลือกระหว่างสีดำและสีครีม คุณครูเลือกสีครีมแล้วสวม

เวลาประมาณ ๑๕.๓๐ น. คุณครูแต่งตัวเสร็จ คุณครูฉวีวรรณบอกกับผู้วิจัยว่า “เตรียมเอากระเป๋าเครื่องสำอาง และขันครูไปไว้ที่หลังเวที เตี่ยเอาธูปทั้งหมดมาด้วยเพื่อที่ไปจุดขอขมาเจ้าที่” หลังจากนั้นก็เดินเข้าไปภายในวัด เดินเข้าไปเมื่อพบต้นโพธิ์ภายในวัด หมอลำฉวีวรรณบอกให้ผู้วิจัยจุดธูปห้าดอก เพื่อขอขมาต่อเจ้าที่เจ้าทางภายในวัด

คุณครูฉวีวรรณจตุรบุปผาดอก ขอมมาต่อสถานที่

หลังจากนั้นคุณครูและผู้วิจัยเดินเขาไปด้านหลังของเวทีที่ทำการแสดง หลังเวทีมีเก้าอี้ไม้สามตัวที่มีพนักพิง และเก้าอี้พลาสติกห้าตัววางเรียงไว้ คุณครูฉวีวรรณเดินไปนั่งที่เก้าอี้ไม้ แล้วพูดคุยกับหมอลำ ป.ฉลาดน้อยที่กำลังนอนอยู่บริเวณหลังเวที

ผู้วิจัยสังเกตเห็นด้านล่างของเวทีมีการล้อมผ้าบริเวณด้านข้างเวทีเหลือไว้แต่ทางด้านหลังสามารถที่จะเข้าไปแต่งตัวได้ ทางด้านขวามือของเวทีพบนักแสดงหญิงสองท่านกำลังแต่งหน้า คือภรรยาของหมอลำ ป.ฉลาดน้อยชื่อ หมอลำมุกดา เมืองนคร และลูกสาวชื่ออ้อย บริเวณรอบข้างนั้นมีกาต้มน้ำขนาดเล็ก ถ้วยกาแฟ และกาแฟชนิดพร้อมชงอยู่ข้างที่แต่งหน้า

เบื้องหลังเวทีที่เป็นที่แต่งหน้า แต่งตัวของหมอลำและนักแสดง

เวลาประมาณ ๒๐.๑๐ น. คุณครูฉวีวรรณ บอกให้ผู้วิจัยไปเอารูปกับหมอลำมุกดา ๕ ดอก มาให้ แล้วนำไปจุดบริเวณหลังเวที อีกครั้งก่อนที่คุณครูจะขึ้นทำการแสดงบนเวทีก็ได้ยื่นประนมมือไหว้อยู่ด้านหลังเวที หลังจากนั้นพิธีกรก็ดำเนินรายการมอบใบเกียรติบัตรให้แก่คุณศันสนีย์ เจริญญารัตน์ โดยผู้นำชุมชนให้เกียรติเป็นผู้มอบแล้วก็กล่าวเปิดงาน พิธีกรก็ได้ดำเนินรายการแล้ว กล่าวนำให้คุณครูฉวีวรรณขึ้นบนเวที

คุณครูฉวีวรรณจุดรูป ๕ ดอกไหว้ด้านหลังเวทีก่อนทำการแสดง

หลังจากที่คุณครูฉวีวรรณขึ้นไปบนเวทีแล้วก็ได้กล่าวกับแขกผู้มีเกียรติ ดังนี้
 แม่หวิ กราบนมัสการพระคุณเจ้าทุกรูป ขอขอบคุณผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน ท่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ดี นายก อบต.บ้านโนนเรือง ตำบลบ้านคือ ดิฉันขออนุญาตทบทวนความจำของตนเองกับพี่น้องชาวบ้านโนนเรือง ผู้ที่เป็นเจ้าภาพและเป็นผู้ที่มีใจศรัทธาอย่างแรงกล้า ที่ให้เกียรติศิลปินมาแสดงรับผิชอบงานศิลปะของตนเองอยู่บนเวที อยู่วัดบ้านโนนเรือง ตำบลบ้านคือ มื่อนี้ดิฉัน ฉวีวรรณ ดำเนิน คุณ ป. ฉลาดน้อย พร้อมกับคุณ อังคณา คุณ ไชย ดิฉันขอเรียนท่านผู้มีเกียรติว่า การที่ได้มาช่วยมบุญประจำปี ในฮีตสิบสองคองสิบสี่ คือได้รับเกียรติสูงสุดที่ได้รับการติดต่อมาให้ทำการการแสดงนั้นคือครอบครัวเจริญญารักษ์ สามีเพ็นคือ คุณชาญยุทธ ดิฉันขอเรียกว่าคุณ โสภา ก่อนกะชื่อจริงหรือคุณศันสนีย์ เจริญญารักษ์กะ อันนี้มีความผูกพันกับความเป็นศิลปินมานาน เพราะว่าเพ็นเป็นชาวโนนเมืองครั้งที่คุณแม่เพ็นเสียชีวิตเพ็นเคยโทรศัพท์ประสานงานกับดิฉันว่าให้มาดำในดอนเฮ็ดบุญ ฌาปนกิจ ในตอนนั้นดิฉันติดงานอยู่ที่สุพรรณบุรีไม่สามารถมาได้ ก็เป็นที่ซึ้งอกซึ้งใจของคุณ โสภามา โดยตลอดว่า เฮ็ดจังได้คือสิได้คุณแม่ฉวีวรรณ มาดำให้ได้เพื่อให้เกิดการทบทวนถึงคุณแม่เพ็นที่ล่วงลับไปแล้ว

คุณศันสนีย์หรือคุณ โสภาก็เลยพยายามประสานงานกับอິฉัน เผอิญว่าลูกหลานชาวบ้าน โนนเรื่อง ก็คือลูกหลานของอິฉัน เพราะตอนที่มาปฏิบัติงานอยู่ที่คณะ ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และสำนักศิลปวัฒนธรรมของ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตะวันเขาเป็นเจ้าหน้าที่อยู่ตรงนั้น ซึ่งดิฉันมาอยู่ตรงนี้สองปีกว่า ก็ยังต้องมาดูแลในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมของทางมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นที่ ประึกษา ดิฉันจึงได้ชักแก่นักประดิษฐ์ผู้ใหญ่นคนหนึ่ง คุณตะวันได้รับพิชชอบจากคุณ โสภากว่า เป็นผู้ประสานงานในการติดต่อคุณแม่ฉวีวรรณ ในเรื่องของคุณแม่จะทำการ ติดต่อเอง บัให้เป็นพี่เลี้ยงของพ่อแม่พี่น้อง พี่นเป็นผู้จัดหาขางบในการจ้างหาศิลปิน ในตอนแรกพี่นบอกว่าให้แม่เป็นโศยีน แม่ผู้เดียวมันแสดงได้อยู่แต่มันสืขาดรณรส ความม่วนชื่น ก็เลยบอกว่าให้มีคนขึ้นเวทีให้พี่ให้น้องเขาได้หลากหลายรสชาติ จึงให้ ตะวัน ไปเรียนคุณ โสภาก หลังจากนั้นเอาคุณแม่ พ่อ ป.ฉลาดน้อย ส่งเสริม ทั้งสองคนเป็น ศิลปินแห่งชาติ แต่ต่างปีกันเท่านั้น ของดิฉันเป็นหมอลำกลอน ของคุณ ป.ฉลาดน้อย เป็นหมอลำเรื่อง หลังจากที่ประสานงานให้ดิฉันกับคุณ ป.ฉลาดน้อยมา เสียงลือจากพี่ จากน้องได้บอกว่า ได้เอาหมอลำฉวีวรรณมา ป.ฉลาดน้อยมาลำ เป็นหยั่งคือบ่เอา อังคณา คุณ ไชย มาลำ คุณศันสนีย์ได้ฟังเรื่องจากชาวบ้านก็ได้ให้ตะวันประสานงานมาอีกครั้ง แต่แม่ก็บอกไปว่าขณะนี้รับปากบ่ได้ว่าคุณอังคณา คุณ ไชย ว่างหรือบ่ เพราะว่า คิวงาน พี่นแสดงที่อำเภอหนองบัว จังหวัดสกลนคร ลำสมโภชอยู่อำเภอหนองบัว แล้วเธอมาลำนำ ป่าไต้บ่ เพราะว่าพี่น่องบ้านโนนเรื่องต้องการที่ลีฟ่ง คั่นสือยากให้หนูไปลำต้องเรียนคุณ ศันสนีย์ไว้ก่อนเด้อว่าหนูลีได้ขึ้นเวทีประมาณ สาม ลีหุ่ม คุณศันสนีย์บอกว่บ่เป็นหยั่ง คุณแม่แล้วแต่คุณแม่ลีจัดการขอให้มีคุณอังคณา คุณ ไชย เสียงส่วนมากเป็นเสียงพลังใจ หยั่งเป็นเสียงศรัทธา นี่คือนี่เป็นส่วนบุญส่วนหนึ่งที่คุณ โสภานั้น ได้สร้างว่าจ้างศิลปินมา สมโภชในงานประจำปีที่บ้าน โนนเรื่อง ขอบุญส่วนนี้ขอเกื้อหนุนคุณแม่ พ่อ คุณแม่ของคุณ ศันสนีย์ ของเสียงประมือจากพี่น่อง ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงคอะ ในนามมือนี่ผู้ที่มา ลำเป็นศิลปิน สว. จักหน้อยหนึ่งเด้อคอะ สำหรับตัวผู้พูดนี้สว.คักๆ หกสิบกว่าปี ผมบ่ เหลือลีคำแม่แต่เส้นเดียว แต่จิตใจความเป็นศิลปินยังเต็มร้อย การที่มาแสดงให้พี่ให้ น้องเขาได้เบิ่ง ในอำเภอเมืองโดยเฉพาะบ้าน โนนเรื่องเป็นบ้านที่มีวัฒนธรรม มีศิลปะ เป็นบ้านที่อยู่ใกล้กับตัวจังหวัด ความเจริญรุ่งเรืองเลื่อนไหลมาหาเฮา วัฒนธรรมก็เพิ่ม ขึ้นมานำ น้ำใจของพี่น่องลูกหลานก็เริ่มสูงส่งขึ้นมานำ เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นเป็น เมืองหลวงของภาคอีสาน คังนั้นน้ำใจของพี่น่องบ้าน โนนเรื่อง ตำบลบ้านค้อ เป็นน้ำใจที่ สูงส่ง เฮาคควรลีปรบมือให้ตำบลบ้านค้อ บ้าน โนนเรื่องคอะ และพี่น่องชาว โนนเรื่องอีกครั้ง หนึ่ง ขอบพระคุณสูงๆคอะ บนเวทีรับพิชชอบเรื่องหมอลำกลอนก็ลีได้ฟ่ง ลำเรื่องก็ลีได้ ฟัง เพราะคุณ ป. ฉลาดน้อย ความสามารถพี่นคือหมอลำเรื่องต่อกลอนคู่พระคู่นางกับ

คุณอังคณา คุณไชย คิฉินเคยเล่าเรื่องต่อกลอนสมัยย้อนหลังให้คู่พระคู่นางกับพ่อใหญ่
ทองคำ เพิ่งดี พ่อใหญ่ทองคำเพิ่งดีเราได้เสียชีวิตไปแล้ว ๑๕ ปี คุณ ป. จลาคน้อยขึ้นมา
แทนตำแหน่งตรงนี้ คิฉินขึ้นเวทีในตำแหน่งที่วาบแมนหัวคำออกก่อน หัวค่อนนำหลังได้
สิ่งที่เสียเปรียบวัฒนธรรมใหม่ๆเกิดขึ้นก็คือ คนรุ่นหลังกินแล้วแซ่ คนเป็นพ่อเป็นแม่เป็น
ผู้นำล่าง วัฒนธรรมใหม่ของลูกหลานที่เกิดขึ้น ที่จริงมันบ่แมนแต่ลูกหลานคือ อันนี้
มันเป็นการบั่นทอนการเคารพบูชาผู้มีพระคุณ กินแล้วต้องล้าง ต้องแยง ปัดกวาด ให้มัน
สะอาด อย่าให้คนหัวหงอกเป็นผู้ไปล้าง คนหัวคำต้องล้างก่อน ส่วนคนหัวหงอกควรสี
น้ำล้างแบบนี้ ขึ้นก่อนลูกหลานค่อยมานำหลัง สิ่งที่ดีสิ่งที่เหมาะสมที่ควร ผู้เกิดก่อนขอนำ
ร่อง บ่ว่าสิเป็นขนบธรรมเนียม บ่ว่าสิเป็นศิลปะ ขอนำร่องให้กับลูกหลาน ดังนั้นหมอลำ
หัวหงอกก็เลยได้ออกก่อนมาว่าให้พี่ให้น้องฟัง บุญผะเวดประเพณีสิบสองเดือน อยู่ใน
เดือนสี่ เฮ็ดบุญผะเวดฟังเทศน์สิบสามกัณฑ์ ใฝ่ใฝ่ฟังเทศน์บ่ตกนรก สิได้ไปพบพระ
ศรีอาริยมตรัย ลูกหลานจำให้ดีเด้อ ถ้าบ่ฟังบพนี้มันสิช้อยทางด้านจิตใจเฮา
ขอคำเนิงงานนำร่องด้วยบพไหว้ครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ก่อน
การวะเจ้าที่เจ้าฐาน เจ้าบ้านเจ้าช่องวัดวาอาราม นมัสการพระเดชพระคุณเจ้าทุกรูปค่ะ”
หลังจากนั้นคุณครูจิววัฒนก็ได้ร้องหมอลำโดยที่มีแคนเป่าขึ้นมาเป็นทำนอง

สุดสะแนน

โอลำ (เกริ่น)

----	โอดระนอ	----	----	----	----	----	--- ออ
----	- ม ร ร	----	----	----	----	----	--- ล
----	สาธุสาธุ	สา ธุ	พุทธ	รัตนัง	ธรรม	รัตนัง	ตั้งฆ
----	คร ด ร	- ค - ร	- ม - ม	- ม ม ช	- ช - ม	- ม ม ช	- ม - ช
รัตนัง	ยังแก้ว	สามประการ	----	สาธุสาธุ	คุณบิดา	มารดา	คุณครูบา
- ม ม ช	- ช - ม	- ม ร ร	----	คร ด ร	- ช ม ม	- ช ม	- ช ม ม
อาจารย์	----	เทพผู้ปกปัก	รักษา	เทวาอารักษ์	----	เจ้าที่	เจ้าฐาน
- ร - ร	----	- ร ค ร	- ม - ม	ช ม ร ร	----	- ค - ร	- ค - ม
หลักบ้าน	หลักเมือง	----	เทพเจ้าฐาน	เจ้าบ้าน	เจ้าช่อง	----	ลูกหลาน
- ช - ม	- ช - ช	----	- ร ร ม	- ค - ร	- ค - ร	----	- ค - ร
เว้าบ่ดี	ต้องโปรดให้	อโหสิ	----	ขอเว้าเรื่อง	การทำบุญ	ประเพณี	บ่อนได้คิ
- ร ร ค	- ค ค ค	- ค ม ร	----	- ช ค ร	- ม ช ร	- ค ม ช	- ช ม ช
ได้คิ	มอบให้พ่อแม่	เล่าแก่	ผู้มาฟัง	บ่อนได้	ผิดพลาด	บาดหมาง	ทั้งกาย
- ค - ร	ค ค ร ร	ค ม - -	- ม ช ช	- ม - ม	- ม - ร	- ค - ม	- ช - ร
วาจาใจ	โปรดให้	อโหสิ	นี่คือ	สิ่งที่ดี	ต่อพี่	ต่อน้อง	บ้านโนนเรื่อง
- ม ช ร	- ค - ค	- ค ม ช	- ค - ม	- ช ร ร	- ม - ร	- ม - ค	- ค ม ช
ของเขา	กราบ	การวะ	สา ธุ	- สา - ธุ	- คุณครูบา	- อา - จารย์	- สา - ธุ
- ม - ช	--- ค	- ม ร ร	- ค - ม	- ค - ม	- ช ช ม	- ร - ร	- ค - ม
- สา - ธุ	- คุณบิดา	- มาร - दा	----	พระสยาม	เท วา	- จงมาปก	- มา - บัง

- ค - ม	- ช ช ม	- ร - ร	- - -	- ม ม ช	- ช - ม	- ม ช ม	- ช - ร
- จมกั้ง	มา หลี่ยม	ในมือ	----	นี่	----	--- ไอ้ย	ละน้อ
- ม ช ร	- ค - ล	- ม - ค	----	----	----	--- ช	- ช - ช
ออสออ	----	พระคุณ	เอย	----	----	เออ เอย	----
- ช ล ช	----	- ม - ม	- - -	----	----	- - คล	----

คำเนินกลอน

----	-- แม่น วา	----	- น้อ - นาย	- จิ้ง วา สา	- รุ - เค้อ	- ข้า ขอ ยอ	- มือ - ไหว
----	-- ช ช	----	- คี่ - ล	- ม ม ร	- ม - ช	- ค ล ช	- ช - ค
- - คุณ ครู	- ทุก - ม่าน	--- คุณ	- อา - จารย์	- ข้า ขอ ยก	- ใต้ - เกล้า	- ยอ - ขึ้น	- ใต้ - เสียร
- - ช ช	- ม - ร	--- ช	- ม - ร	- ค ล ช	- ม - ช	- ร - ค	- ร - ช
- - - ขอ	- ย่า - ตุ	- ให้ - เขื่อน	ให้ คอ เลียน	- เร็ว - ไว	- - - ขอ	- ย่า - มี	- ไอ - รัค
--- ช	- ม - ร	- ม - ช	ค ม - ร	- ม - ช	- - - ม	- ม - ช	- ม - ร
- สะควก ดี	- ยาม - ร้อง	- - - กับ	- สมอง	- ของ - ข้า	ผู้ มา ล้า	ให้ ปลอดภัย	- ขอ คุณ องค์
- ร ตรี	- ม - ค	- - - ช	- ม - ช	- ช - ค	ม ล - ช	ช ค - ร	- ม ล ช
- หน่วย - แก้ว	- ให้ มา คำ	- ขอ ย - ชู	- - - นอก	- จาก - นั้น	- คุณ - เทพ	- พระ ธิ คา	- - - พร้อม
- ม - ช	- ร ม ค	- ม - ช	--- ช	- ม - ช	- ช - ค	- ม ม ร	--- ค
- กับ - คุณ	- นา - คา	- นาค - เนา	- ใน - น้ำ	- - - ให้	- มา - แนม	มานา - ข้า	- ผู้มา ล้า
- ม - ช	- ช - ช	- ค - ม	- ม - ค	- - - ค	- ช - ช	ช ช - ค	- ม ล ช

- นึก - แอ้ว	- ขอ ให้ แว	- อยู่ - เรือย	- กลอน - ข้า	- อย่า ให้ หลง	- - - พร้อม	- กับ - ทั้ง	- องค์ - ใต้
- ม - ร	- ล ตรี	- ร - ล	- ค - ล	- ค ม ช	--- ช	- ม - ช	- ม - ช
- พระ โค คม	- ผู้ สอน ตั้ง	- ผู้ ข้า หวัง	- ตุ - มือ	- บ่ มี เว้น	- ว่าง - เวณ	--- ตัว	- ฉัน - ล้า
- ม ช ร	- ม ช ม	- ช ม ช	- ช - ช	- ร ม ค	- ม - ร	--- ช	- ม - ช
- นี้ ก็ บ่	- ใต้ - เว้น	- ประมาท แห่ง	- คุณ - ครู	- - - สา	- รุ - เค้อ	- ขอ ให้ สม	- บุรณ - ดี
- ค ค ม	- ค - ค	- ค ตรี	- ม - ช	- - - ค	- ม - ช	- ม ค ช	- ม - ร
- ทุก - อัน	- นำ - ผู้	--- ฉัน	- ถวาย	- ครู - แล้ว	- สี เคน กลอน	- พื่อน - แอน	ล้ำ ใต้ แคน
- ม - ร	- ม - ค	--- ช	- ม - ช	- ล - ช	- ม ช ค	- ม - ม	- ช ม ช
บาดนี้	- อี นาง น้อ	- ว่า - กลอน	----	ว่า กลอน	- อี นาง น้อ	- ว่า - กลอน	- - - อ้อ
- ล - ช	- ม ช ค	- ม - ร	---	- ม - ช	- ม ช ค	- ม - ร	- - - ม ช

	มือนี่	เป็นบุญ	มหาชาติ	หรือบุญ	เดือนสี่	เดือน	สามคล้าย
	คร	ร ร	ร ม ร	ม ร	ม ม	ค	ร ร
ลมวอยๆ	พัดมาสอด		เดือนสี่	มา	เอาบุญ	พะเวาคตั้ง	กัณฑ์กลอนพร้อม
ช ช ช	ม ช ค		ค ม	ช	ม ร	ร ค ล	ค ร ค
	แห่นา	คนโบราณ	ก็ไว้	การทำบาป	หรือทำบุญ	ล้วน	เป็นของ
	ม ช	ช ม ช	ร ค	ม ช ค	ม ช ร	ค	ม ช
มีคุณ	ผู้นำ		ควรรู้	สัพพัญญู	เพินใจไว้	ในโบราณ	เปิดอ่าน
ม ช	ม ช		ช ค	ม ช ช	ม ช ค	ช ม ช	ค ม
คิดเบ้งแน่	ชาติ	ก่อนก็	ของสองอ่อน	บุตรา	คือกัณฑ์หา	ชาติ	มีบุญ
ร ช ช	ค	ม ร	ม ช ม	ช ร	ช ม ช	ช ช	ช ม

ได้	ทำเอาไว้	สอง	กัญหา	ชาติ	พากันได้	ไปหาล้า	พราหมณา
ค	ม ร ค	ม	ม ร	ม ช	ช ม ช	ม ช ค	ช ม ช
ก็เป็น	จัวต่าง	ทางหลัง	ก็ใส่ต่างตั้ง	ทางหน้า	ก็ใส่ซอง	อัน	ทางคอ
ค ม	ช ม	ม ช	ค ม ช ค	ร ค	ค ม ช	ม	- ช - ช

ก็ฮัดป้อง	ทางท้อง	ก็ฮัดโพม	สอง	ก็ตี	จัวฆ่า	ไปลงลอด	ป่าไผ่
ม ช ค	ช ค	ค ม ช	ช	ม ช	ช ค	ม ร ค	ม ร
กัญหา	คว่าเอาได้	ไม่ไผ่ทั้งตา	ชาติ	คว่าเอาได้	หนามบ่ง	มาฟาด	เลือด
ม ช	ค ร ค	ค ม ช ร	ช ช	ค ร ค	ค ม	ช ค	ล
อาบฮ้อย	แดงทิม	ตามทาง	จัว	ตายจาก	ชาตินั้น	จึงมาเกิด	เป็นพราหมณ์
ล ค	ค ล	ม ช	ช	ม ค	ร ร	ช ช ค	ม ช
มัน	ก็เดิน	หาขอ	เที่ยวไป	จนพ้อ	เพราะ	ว่ากรรม	ที่ทำได้
ช	ช ค	ม ช	ม ร	ช ค	ช	ม ร	ม ช ค
ตามสนอง	ใช้ชาติให้	บ่อจหลัก	เว็นเวร	มาม้าย	ไล่ทัน	พอ	นับเบ็งได้
ร ร ม	ช ม ช	ม ค ค	ม ร	ม ค	ม ช	ช	ม ร ค
สิบชาติใหญ่	ตามสนอง	โปรคมาฟิง	เบ็งดู	เพิ่นทำ	ทานไว้		พื่น้องเอ๊ย
ม ร ม	ร ร ร	ค ม ช	ม ช	ม ช	ช ค		ม ช ช

	ฉวีวรรณ	จิงล้าให้	การ	ทำบุญ	แจกจ่าย	ได้ทำน้อย	หรือหลาย
	ม ช ม	ช ช ค	ช	ม ร	ค ม	ค ม ค	ม ช
ก็ศรัทธา	แก่ อ้อฮี้	กล้า	ทำได้	เรื่อง	แต่บุญ	ขอขอบ	พระคุณ
ค ม ช	ร ค ร	ล	ร ล	ค	ม ช	ช ม	ม ช
คุณศันสนีย์	คุณ	ชาดิยุทธ	ศันสนีย์	หรือคุณ	โสกา	ผู้ที่เป็น	เจ้าภาพ
ช ม ม ช	ช	ช ม	ค ร ช	ม ช	ม ช	ม ม ร	ร ล
ศรัทธา	แรงกล้า						
ม ช	ช ค						

ขณะนั้นมีคนเมานำรางวัลมาให้คุณครูฉวีวรรณ ห้าบาท คุณครูฉวีวรรณกล่าวว่า “โอ๊ย.. แม่ยังน้อลูกหล่า ลูกค่าแพงของแม่ มา เอามา เอาใส่ไว้ก่อนเด้อ” แล้วคุณครูฉวีวรรณก็หย่อนเหรียญลงบนพานสี่เงินซึ่งวางไว้ด้านหลัง แล้วคุณครูก็ล่าต่อไป

ห้าบาทพุ้น	ก็หายาก	คือกัน	บ่ไป	ทำงาน	ลิฮ่อน	มาได้	แต่
ช ค ค	ค ม ร	ม ร	ช ช	ม ช	ม ช	ม ค	ม
เพิ่นใจ	ใสกล้า	ศรัทธาเพิ่น	บริจาค	เงินห้าบาท	นี้ขอให้	ได้ส่วน	กุศล
ช ร	ร ล	ม ช ค	ร ร ค	ช ค ค	ค ม ค	ค ม	ม ช
บุญ	ที่เจ้า	สร้างไว้	เอนว่า	กองบุญ	ขอขอบ	พระคุณ	ตระกูลเงิน
ช	ม ช	ค ร	ค ม	ม ช	ช ม	ช ช	ม ร ร
ธัญญารัตน์	บ่ว่าสิเป็น	คุณชาญยุทธ	คุณศันสนีย์	หรือโสกา	คุณสองคน	ประกอบ	อาชีพ
ม ช ช	ม ร ร ร	ช ช ช	ช ค ม ช	ช ม ช	ช ม ช	ค ค	ร ค

สุจริต	เพื่อเลี้ยงดู	ตระกลูวงษ์	บุตรธิดา	เพิ่นมี	คู่หนึ่ง	การ	ศึกษา
ม ร ร	ค ม ร	ค ม ช	ช ม ร	ม ช	ม ม	ช	ม ช
บ่ต้อง	เว้าถึง	ทูนเคิม	ของเพิ่น	มีแล้ว	ธุรกิจ	ของเพิ่น	คือฟาร์ม
ช ม	ร ช	ช ม	ช ร	ม ล	ช ม ช	ช ม	ช ช
เลี้ยงไหม							
ค ช							

หลังจากนั้นไฟฟ้าที่เวทีกี่ดับ ทำให้ไม่สามารถทำการแสดงต่อไปได้ คุณครูณวิวรรณจึงเดินมา
นั่งรอบบริเวณด้านข้างเวที ไฟฟ้าดับประมาณ ๓๐ นาที แล้วคุณครูณวิวรรณกล่าวว่า

ต้องขอภัยกับแขกผู้มีเกียรติ เนื่องจากว่าเกิดเอกซิดันไฟดับ ไปทางใต้ละกุ่มกน้อย
อยู่ที่นี่ (คนมาเหล้าสองคน) เสียงค่าฝากไปตามสายลมอยู่ลิบเทียไฟ้ออ และสายไฟพา
เสียงฮ้าย ไฟก็เลยติคขึ้นมาเพราะเสียงเพิ่นฮ้าย แสดงว่าเสียงมีอำนาจ ค่ะฮอดไสแล้วน้อ
วังหันเนาะเว้าเรื่องงานบุญ ค่ะ ก็ขอขอบพระคุณคุณคณสันสนีย์อีกครั้งหนึ่ง

ศรัทธา	หรือว่า	ความเชื่อ	เชื่อว่าจ้าง	หมอลำเต่า	ก็ได้	หมอลำเต่า	จ้าง
ม ช	ช ม	ช ร	ม ม ค	ม ช ค	ค ค	ม ช ค	ค
หมอลำสาว	ก็ได้	หมอลำสาว	นั่นคือคุณ	โสภา	ผู้ที่เปิ่น	ศรัทธา	ได้เงิน
ม ช ช	ค ค	ม ช ช	ค ม ช	ม ช	ม ม ร	ม ช	ค ช
บริจาค	หวังได้บุญ	ส่วนนี้	ได้ส่วน	กุศล	พอได้เปิ่น	ผลทาน	ต่อไป
ม ม ค	ช ค ร	ม ม	ค ม	ม ช	ช ม ร	ม ช	ม ร
ทางหน้า	มือนี้เว้า	สัญญา	ได้คตต่อ	ขอฝากพี	ขอฝากพ้อ	ผู้นามว่า	โสภา
ม ล	ช ม ช	ม ช	ค ม ม	ช ค ม	ช ค ร	ม ช ม	ม ช
หรือคณสนีย์	เงิน	ธัญญารักษ์	ผู้นี้	มวลเจ้า	ให้จ้อเอา	ขอฝากตัว	เปิ่นเจ้า
ค ช ม ช	ร	ช ม ช	ม ล	ม ค	ค ม ช	ช ม ช	ร ล
ในเรื่อง	การทำบุญ	สละทูน	ลงแรง	ในวันนี้	หวังทำ	บุญไว้	เปิ่นการ
ม ร	ม ช ม	ม ม ช	ช ช	ช ช ค	ช ช	ร ล	ร ล
กุศล	ไปให้	ฮอดเต่าพี	คุณพ้อแม่พี	ล็บลวงแล้ว	ไกลข้าง	ห่างหนี	ในโอกาส
ม ช	ร ล	ค ล ร	ช ม ม ม	ร ค ล	ค ล	ม ช	ช ค ล
มือนี้	การทำบุญ	ขอบพระคุณ	นั่งฟัง	เปิ่นขันล้อม	จ้งว่า	กันให้	ยอมมือน้อม
ค ค	ค ร ค	ค ม ช	ม ช	ค ร ล	ช ม	ร ล	ช ช ล
นำกัน	กับทุกฝ่าย	ผู้มีน้อย	มีหลาย	วันนี้	ให้ตี้ม	กัน	
ม ร	ม ช ม	ม ช ช	ม ช	ช ช	ค ม	ร	

เดินกลอน(ลำทางสั้น)

- มือนี้เปิ่น	- วัน - เต้า	-เอา - บุญ	- คุณ - พ้อ	- คน มา ซอ	- อั้ง - แน่น	- เต็ม - คุ่ม	- ช่วงสนาม
- ค ร ร	- ม - ค	- ร - ร	- ช - ม	- ช ม ช	- ม - ค	- ร - ค	- ร ม ช
- - - คน	- ไหล - มา	- ค้ง - น้ำ	- มาปิบให้	โฮมบุญ	- - - ด้วย	- เดช - คุณ	- ของผู้ทำ

--- ช	- ม - ช	- ร - ค	- ร ค ม	- ช - ร	--- ช	- ม - ช	- ร ม ช
-พ้อหมอลำ	- คื่อ - กั้น	- กับ ผู้มา	- วัน - นี้	- - บ้าง	- คน - ว่า	ฉวีวรรณ	- มา - แล้ว
- ช ม ช	- ช - ร	- ม ร ม	- ม - ค	--- ร	- ช - ม	- ร - ม	- ร - ค
ป. ฉลาด	มาแล้ว	อังกษา	มาแล้ว	- ให้ชวนกัน	- มา - เบิ่ง	- รอ คอย จ้อง	- เก้า - มือ
- ค ร ร	- ร - ค	- ม ร ร	- ร - ค	- ค ช ร	- ช - ม	- ช ช ร	- ช - ค
- แต่ คอย จ้อง	- ไล่ - บุญ	--- ว่า	- หา - ถัน	- ได้ - แล้ว	- เฒ่า - แก่	- ก็ ดี ใจ	--- ไล่
- ม ช ร	- ช - ม	--- ม	- ช - ช	- ร - ค	- ค - ม	- ค ม ร	--- ช
- ไล่ - ยิน	- ก็ ขอยก	- ปีบ - โฮ	- ทั้ง - เต็น	- สิ ได้ เห็น	- ใน คิน นี้	- สิ มา ท่า	- ซ้ำ หัก ม่วน
- ค - ช	- ค ช ร	- ค - ช	- ช - ค	- ค ร ม	- ช ช ค	- ค ช ช	- ค ค ร
- สมควรละ	- บาท - นี้	- ฟัง - เรื่อง	- จื่อ - เอา	- ฟังกักกัก	- เตื่อ - เจ้า	- มือ - อื่น	- สิ เสีย คาย
- ช ช ค	ค - ม ค	- ช - ร	- ม - ร	- ช ช ช	- ล - ช	- ค - ม	- ม ช ร
--- สิ	เสีย - คาย	- ภาย - หลัง	- ว่า ได้ ฟัง	- ล้า - น้อย	--- ไล่	- มา - ฟัง	- ล้า - ข่อย
--- ค	- ม - ร	- ช - ช	- ม ม ช	- ช - ค	--- ช	- ช - ช	- ช - ค
- สิ บ - ปี	- ปมี เปิด	--- บุญ	- เจ้า - เกิด	จ้ง พอ ได้	เห็น ข่อย	- แต่ ละ คิน	--- ผู้
- ม - ร	- ม ช ค	--- ร	- ร - ค	- ช ช ค	- ม ค	- ม ม ช	--- ม
- ที่ - ยิน	- อยู่ - นี้	- ก็ ไคเน	- บุญ - หลาย	--- มา	- เสีย - คาย	- ผู้ บ่ ทั้น	- เห็น - คน
- ค - ร	- ม - ค	- ค ช ม	ร - ค ร	--- ล	- ช - ช	- ม ม ช	- ม - ช
- ปได้ ยิน	ฮอด ลำ - เว้า	--- สิ ก	- จัก - หน้อย	- ก็ ให้ ตัว	- มวน - เจ้า	- กลับ - คิน	- เมื่อ - เปลี่ยน
- ม ม ช	ค ช - ค	--- ช	- ช - ช	- ค ค ร	- ช - ค	- ม - ช	- ช - ม
--- ผู้	- อยู่ - เฮือน	- กะ - ให้	- เห็น - หน้า	- ผู้ ชุ คน	--- ทั้ง	- พ่อ - แม่	- ที่ - น้อย
--- ม	- ม - ช	- ค - ค	- ม - ค	- ม ม ช	--- ช	- ม - ม	- ม - ม
- เฒ่า - แก่	- ที่ คาย ไป	--- ให้	- ข่าว - คราว	- ไป - เตื่อ	- ว่า หมอลำ	- มา - แล้ว	--- ให้
- ค - ม	- ม ร ร	--- ค	- ม - ช	- ม - ช	- ม ม ช	- ช - ร	--- ค
- มา - ฟัง	- ลำ - ร้อง	- ตัว - ถัน	- นำ - แเน	- แต่ว่า บุญ	- เพิ่น - น้อย	- คาย ก่อน	- บ่ ทั้น เห็น
- ม - ช	- ช - ค	- ร - ม	- ช - ม	- ม ร ร	- ร - ค	- ม - ช	- ม ม ช
--- ผู้	- ที่ - มี	- ชี - วิด	- อยู่ - ฟัง	- วัน - นี้	- เดือน ละ ที	- ปี ละ ครั้ง	- ฟัง - ลำ
--- ม	- ม - ช	- ช - ม	- ม - ช	- ช - ค	- ม ม ช	- ช ม ค	- ช - ช
- อ่า ฟ้าว ปาก	คิด เบิ่ง ยาก	เก้า ชั้น	กะ คั้น ฟ้า	พ่า ส่น	- อุด สาทน	- สา - กลิ่น	- แดค - กั้น
- ช ร ค	- ล ช ช	- ช - ช	- ค ร ร	- ม ช	- ม ม ช	- ช - ค	- ค - ม
- เผา - หัว	--- เอา	- ตัว - รัค	- แลน - ซ้ำ	- ปาน - ม้า	--- อุด	- สา - ผู้	- เขียว - คิน
- ช - ช	--- ร	- ม - ม	- ม - ช	- ร - ค	- - ม ช	- ม - ช	- ม - ช
- บิน - ลำ	- อยากรู้ ถัน	- มา - ลำ	- ทั้ง พอง ว่า	- พอง - จ้าง	- เงิน - นั้น	--- คิม	- ไล่ - กั้น
- ม - ม	- ค ร ม	- ช - ช	- ช ม ค	- ม - ร	- ม - ค	--- ม	- ม - ร

เมืองขอนแก่น	เมืองดอกคูณ	เสียงแคน	เมือง	ศิลปะ	วัฒนธรรม	อันล้ำค่า	หมอลำก็มี
ช ม ช	ช ม ช	ม ช	ช	ม ม ช	ช ม ช ช	ช ค ร	ม ช ค
หลายหมอ	มี ทั้ง	หมอลำ	แบบโบราณ	หมอลำ	สมัยใหม่	หมอลำซิ่ง	ก็ว่าแม่น
ช ร	ม ช	ค ช	ค ม ช	ม ช	ค ม ร	ช ช ค	ค ม ร
ถือขอนแก่น	หมอลำเรื่อง	ก็ว่าแม่น	ถือขอนแก่น	ภาค	อีสาน	จังหวัดมุก	ก็ถือ
ช ม ช	ช ม ช	ค ม ร	ช ม ช	ค	ค ร	ค ม ล	ค ม
ขอนแก่น	ศิลปิน	แห่งชาติ	อยู่เมือง	ขอนแก่น	ก็มีกันอยู่	สองคน	หมอลำเคน
ม ช	ช ม ร	ม ล	ค ม	ม ช	ค ม ร ม	ม ช	ม ช ช

หรือหมอลำ	เคนดาเหล่า	สอง	คุณแม่	บุญเพ็ง	ไฟผิวชัย	แต่ว่าเสีย	ชีวิตไปแล้ว
ช มช	ช มค	ช	ช ค	ม ช	ช มช	ม รค	ช ม รค
ศิลปิน	แห่งชาติ	อีกผู้หนึ่ง	เพ็งเสียชีวิต	ไปมือวาน	คือคุณพ่อ	ทองมาก	จันทะลือ
ช มช	ม - ล	ล ม ร	ค ม มช	ร คช	ช ชค	ช ล	ม มช
เป็นคน	มัญจาคีรี	แต่ไป	ปักหลัก	อยู่เมืองอุบล	เลยได้เป็น	ศิลปิน	แห่งชาติ
ม ช	ช ร มช	ม ร	ม ล	ม ชช ร	ช มร	ช มล	ช ล
จังหวัดอุบล		มือนี่	หมอลำ	มาลำ	มือนี่	ขาดคก	บกพร่อง
ม ช มร		ม ค	ม ช	ชช	ค ล	ล ม	ม ร
ก็ได้เรียน	พ่อแม่	พี่น้อง	ไปแล้ว	การให้อภัย	เป็นการ	ทำให้	ศิลปิน
ค มช	ม ม	ค ล	ช ช	ม ร มช	ช ร	ร ล	ช ม ม
มีกำลังใจ	ที่จะสู้	ในงานศิลปะ	ต่อไป	ภายหน้า			
ช มช ร	ม ชล	ช ม มร	ม ร	ม ล			

คำทำนองลำทางสั้น

การที่มา	วันนี้	มาทำบุญ	แจกจ่าย	ขอบพระคุณ	หลายๆ	นำญาติ	เคื้อท่าน
- ร มช	- ช - ล	ม - ม ค	- ล - ร	- ค ม ช	- ช - ช	- ช - ล	- ค - ล
ที่คอยฟัง	----	จึ่งว่า	สาธุ	สาธุ	ยอมมือขึ้น	ใส่เกล้า	ไหว้พระเจ้า
- ม ชช	----	- ช - ช	- ม - ช	- ม - ช	- ชช ค	- ร - ล	- ค ม ช
พระธรรม	พระสงฆ์	อีก	ผู้เข้า	จึ่งหนึ่ง	ธัมโม	ธรรมะ	ขออย่าให้
- ม - ช	- ช - ช	--- ล	- ค - ล	- ม - ร	- ช - ช	- ช - ร	ค - ร ล
หลักละ	ธรรมะ	ธรรมโม	ข้อ	สอนว่า	ข้อธรรม	ก็จึ่งได้	บาป
- ล - ค	- ช - ม	- ช - ช	--- ล	- ม - ร	- ม - ช	ม - ช ค	--- ล
คุณได้	บุญนั้น	อยู่ไกล	จึ่งว่าทุก	เวลา	ก็มีก้อน	ฮ้อนฮ่า	ทุก
- ร - ล	- ม - ล	- ม - ร	- ม ม ช	- ม - ช	- ค ม ร	- ม - ร	--- ม
เข้าคำ	ก็ได้ใหญ่	คือกัน	อย่าได้มี	โมหัน	หลงผิด	เป็นชอบ	ทุก
- ช - ค	- ค ร ม	- ม - ร	- ม ร ช	- ช - ช	- ช - ม	- ร - ค	--- ม
คนให้	ประกอบ	ถือศีล	กินทาน	จึ่งลิเป็น	สถาน	ลาบ้าน	ไกลซื้อ
- ช - ค	- ช - ค	- ค - ค	- ม - ช	- ช ม ร	- ล - ร	- ม - ล	- ม - ร
หนึ่ง	นั่นดี	นรก	อบาย	สอง	ละเปรค	สามอสุ	ระกาย
--- ช	- ม - ช	- ค - ม	- ร - ร	--- ล	- ม - ล	ม - ร ม	- ร - ร
ที่สี่	สัตว์ดำ	ไปฮอดสัตว์	ชั้นดำ	ยุงลิ้น	มดแมง	--- ไป	ฮอดสัตว์
- ล - ม	- ม - ร	- ร ร ล	- ค - ร	- ค - ล	- ม - ช	--- ช	- ม - ช
แข็งแรง	จัวควาย	ช้างม้า	ส่วน	คนนั้นว่า	เป็นสัตว์	เหนือละสาร	อย่าไปหลง
- ช - ช	- ม - ร	- ร - ม	--- ม	- ล - ร	- ค - ล	- ค ล ร	- ม ร ช
น้ำการ	น้ำคน	ตัวหลอก	หมอ	ล้ำคน	มาบอก	ว่านี้	เมียคน
- ม - ร	- ม - ช	- ช - ค	--- ม	- ช - ช	- ช - ค	- ม - ร	- ม - ช
อีก	ไปโคน	คนจนนับ	บ่ได้	ฝากก็ฝาก	เงินไว้	ละเป็นหมั้น	เป็นพัน
--- ม	- ช - ช	- ม ชช	- ร - ล	- ช ม ค	- ร - ล	- ค ร ม	- ร - ช

ลีได้ขึ้น	สวรรค์	คันนรก	บ่ชอบ	งาน	ทีหลัง	ย่านแต่เลา	ไปหลอก
- ม ช ม	- ม - ช	- ช ร ม	- ช - ด	- - - ล	- ล - ช	- ค ร ม	- ช - ด
ลูกคน	เมียโต	- - - ยาม	ลึกลับ	อย่าลืโส	เรียกลูก	คุยอวด	คุยโว
- ร - ม	- ช - ร	- - - ล	- ช - ช	- ม ร ม	- ร - ด	- ม - ร	- ม - ช
หากปรึกษา	คนมี	ธรรมมะ	ธรรมโม	คันคนมา	คุยโว	ละอวดหมู่	อวดเก่ง
- ม ล ล	- ม - ช	- ม - ม	- ช - ช	- ล ช ล	- ช - ช	- ค ร ม	- ค - ร
- - - -	อวดเก่ง	เห็นเขามา	คุยเบ่ง	อวดฮู้	อวดเห็น	เว้า	นำตุก
- - - -	- ค - ร	- ช ม ช	- ช - ร	- ล - ด	- ล - ร	- - - ช	- ล - ม
นำเอ็น	บ่อิด	บ่อยาก	หมอ	ล้าเคน	อย่าลืมา	อ้าปาก	
- ล - ช	- ม - ช	- ม - ค	- - - ช	- ล - ล	- ช ม ช	- ม - ค	

หลังจากนั้นคุณครูจิววรรณ ได้พูดคุยกับผู้ฟังว่า

ลีเพื่อนใส่แคนเต้าที่เป่าอยู่นี้ก็ย่านเมื่อย เป็นหยังคุณแม่ก็มีแคนฝรั่งขึ้นมาตั้งบนเวที อันนี้มาเสริมช่วยหมอแคนที่เป่าด้วยปาก อันนั้นเป็นแคนฝรั่งเป่าด้วยมือ ฟोनกับลำ แยกกันให้ได้ คั่นฟอนกับลำไปนำกันสู้บ่ไหว ลำแบบใหม่ลูกหลานผู้เป็นหมอลำที่มี การหมอลำพัฒนาขึ้นมา เรียกว่าหมอลำซิ่ง ฟอนกับเต้น ขึ้นคุณยายฟอนกับเต้นแบบ ลูกหลานหมอลำก็ดี ดีไม้สี่ข้างเสียงข้างไว้โลด ลำลงก็พอดีให้ไปเขามีแสงทางยาวอยู่ ตรงนั้นโลด อันนั้นคุณแม่จิววรรณลำกับฟอนต้องแยกกันให้ได้ มีอันนี้ลำกับฟอนมีอยู่ คนละแนว ผู้ที่ฟอนอยู่ข้างล่าง แต่ว่าฟอนมีหลายฟอน ทั้งแอ้งตากขา กาดากปีก ฟอน หลีกแม่เมีย เสื่อออกเล่า เตาลงหนอง สิบอกเค้อสิสอนให้จักหน้อยหนึ่งเค้ออว สอน ง่ายอยู่เอวสี่สี่สี่

เมื่อคุณครูจิววรรณ พูดจบแล้วก็เปลี่ยนมาร้องหมอลำ ความว่า

ลำทางสั้น	ลำทางยาว	ลำทางเตี้ย		ลำเรื่อง	ต่อกลอน	ประเภท	ลำเรื่อง
ช ช ด	ช ช ช	ช ม ช		ช ม	ช ร	ค ร	ช ม
ลำพลิ	ให้พี่น้องเขา	สนุกสนาน	การฟอน	การลำ		อันที่แรก	ของแม่ใหญ่
ช ช	ค ร ม ช	ร ม ร ม	ม ช	ม ช		ม ช ด	ช ม ม
ผู้มา	ลำเรื่อง	ก็เลย	ขอบพระคุณ	พี่น้อง	ผู้ที่นั่ง	ฟังลำ	
ม ช	ช ค	ม ช	ค ม ช	ม ช	ม ค ร	ช ช	

ทางสั้น (เดินดง)

- - - -	เอาละน้อ	ละจึ่งพอ	ปานนี้	- - - ลี	ลาได้	สิเดินไป	กลอนใหม่
- - - -	- ช ช ล	- ม ช ล	- ช - ช	- - - ล	- ล - ช	- ม ช ล	- ค - ร
อินางลำ	กลอนได้	ไผ่เค้า	ใส่กัน	ลีลาฉัน	เดินดง	คั่นป่า	อุปมา
- ม ช ช	- ม - ช	- ม - ล	- ม - ร	- ช ช ค	- ช - ล	- ค - ร	- ช ม ช
ใส่เกล้า	ช้องกลอนกล่าว	ใส่สาร	พลัด	พรากบ้าน	เดินผ่าน	ไพรขวาง	- - - พลัด

- ช - ช	- ด - ร	- ม - ช	- - - ช	- ม - ด	- ด - ร	- ม - ช	- - - ช
พรากบ้าน	เดินผ่าน	ไพรวาง	จิ้งจอก	บ่ได้	อยู่ดี	เต๋อกัน	- - - ลำ
- ม - ด	- ด - ร	- ม - ช	- ม - ร	- ม - ด	- ม - ร	- ช - ด	- - - ช
ทางสั้น	สองกลอน	เท่าเท่า	จิ้งจอก	แล้วแล้ว	พื่อนเกี่ยว	ใส่แคน	- - - ดิน
- ช - ด	- ม - ร	- ร - ม	- ม - ม	- ด - ล	- ด - ร	- ม - ช	- - - ช
เหยียบพื้น	แคนเป่า	ลำสับ	- - - ดิน	เหยียบพื้น	แคนเป่า	ลำสับ	จิ้งจอก
- ม - ช	- ด - ม	- ช - ช	- - - ช	- ม - ช	- ด - ม	- ร - ร	- ม - ม
มือรับ	แอ่นกาย	คือพื่อน	ท่า	โคห่อน	มันเป็น	เก้าใหญ่	แสดงให้
- ช - ม	- ร - ด	- ร - ล	- - - ช	- ม - ช	- ช - ด	- ช - ร	- ด - ล
พี่น้อง	ฟังเล่น	ม่วนเพลิน	เสียง	เข็ดเข็น	เดินอยู่	ในวง	- - - เสียง
- ร - ด	- ม - ร	- ม - ช	- - - ช	- ม - ช	- ด - ม	- ช - ช	- - - ช
เข็ดเข็น	เดินอยู่	ในวง	คำที่ดี	ว่าเดินหนา	ข่าวการ	เดินเข็น	ซุ้มินา
- ม - ช	- ด - ม	- ร - ร	- ล - ช	- ม - ร	- ม - ล	- ช - ม	- ล - ช
ตาลวัน	เท่าเคียง	บาดนี้เท่า	เก้าเกลียง	เดินเข้า	ป่าหนา	- - - ช	มาลา
- ม - ร	- ม - ช	- ล - ม	- ล - ด	- ด - ล	- ม - ช	- - - ช	- ล - ช
ถันรำ	เรใจ	- - - ช	มาลา	ถันรำ	เรใจ	ว่าสนอง	ว่าได้
- ม - ช	- ด - ร	- - - ช	- ล - ช	- ม - ช	- ด - ร	- ช - ม	- ช - ช
หัวใจ	นี่นเพลิน	เดิน	คงเข้า	เขานอง	อินางหอม	ดอกไม้	ลมต้อง
- ม - ร	- ม - ช	- - - ช	- ช - ล	- ร - ด	- ม - ล	- ม - ช	- ม - ด
กลืนอาย	คิด	ฮอดอาย	เค็ดดอก	มาด	- - - ช	มาลา	กลืนไกล
- ม - ร	- - - ช	- ม - ช	- ช - ด	- ม - ร	- - - ช	- ล - ช	- ม - ร
หอมฟุ้ง	ชม	คงนี้	สิหนีไป	คงใหม่	มีอินาง	ว่าได้	สิเดินไป
- ช - ด	- - - ช	- ม - ช	- ม - ช	- ม - ร	- ม - ล	- ม - ช	- ม - ช
หาป่า	- - - -	- - - ล	นาวา	เลี้ยงน้อง	แน่หนา	- - - -	- - -
- ด - ร	- - - -	- - - ม	- ช - ช	- ม - ร	- ด - ล	- - - -	- ด - ร
- - - ด	- - - ล	- - - ช					

เมื่อคุณครูจิวรรณร้องจบแล้วก็หันไปพูดกับผู้ชมที่เฝ้า แล้วกล่าวว่า
 เอาปานั้นเนอะ... อีแม่เอ๋ย อันนี้ วัดเค็ดวัด ข้างหลังก็แม่ครูบาอาจารย์เค็ด ค่ะ
 ขอบพระคุณคุณคณสันสนีย์ หรือคุณ โสภาก็มอบรางวัลให้คุณแม่จิวรรณ เงินทุกบาท
 ทุกสตางค์ที่พี่น้องเอามาให้คุณแม่ขอทานเข้าช่วยบุญพระเวศม์นี่ครั้งหนึ่ง อีกครั้งหนึ่ง
 คุณแม่ขอเอาไปทำบุญกับหนึ่งวัดของหลวงตามหาบัว สองวัดอยู่อำเภอ ชวชนบุรีเพิ่น
 กำลั้งสิซ้อมแซมเมรุเผาศพ ค่ะคั้งนั้นขอบพระคุณคุณคณสันสนีย์อีกครั้งหนึ่ง ห้าร้อยบาท
 แถมเข้าบุญพระเวศม์ห้าร้อย อีกห้าร้อยเก็บเข้าไปไว้ทำบุญค่ะ (เสียงปรบมือ) ลำทางยาว
 แล้วบาดนี้ลองฟังเบิ่งแล้วเดี่ยวลีเต๋

แล้วคุณครูจิวรรณร้องทำนองลำทางยาว ความว่า

โอล่า (เกริ่น)

			โอย	----	----	----	----
			ช	----	----	----	----
ละเพิน	จั่งว่า	บุญเฮี้ย	----	บุญกุศล	ที่เฮาสร้าง	มีละเพื่อ	หนทาง
ม ล	ล ล	- ช - คี	----	ช ม ช	- ม ช ค	ม ช ล	ช คี
ที่เตรียมไว้	ทำเที่ยงได้	----	พี่น้อง	ชาว	โนนเรื่อง	เฮี้ย	ส่วน
ม ม ช	ค ร ม	----	ม ช	ล	ม ช	ช	ร
กันสร้าง	บันได	เพื่อ	ลีไป	----	อยู่ยั้ง	อือ ฮือ อือ	----
ค ล	ร ร	ช	คี ล	----	ช ม	ม ช ม	----
วิมาน	----	แก้ว	----	แม่น	เพิ่นคอง	ฮี อือ	เฮ้อ เออ เฮี้ย
ช ร	----	ล	----	ค	ร ม	ล ช	ร ม ช
วิมาน	แก้ว	----	แม่น	เพิ่นคอง	ฮือ	อือ	ฮือ เฮย
ม ร	ล	----	ร	ม ช	คี	ล	ช ม
----	โอย	เค้อ เฮ้อ เออ	----	โอะ โอ โอย	นอ ฮือ ออ	ออ ฮือ	ออ ฮือ ฮือ
----	ช	ม ช ม	----	ร ม ช	ร ม ร	ค ล	ค ล ค ร
	โไอ โฮ๊ะ โอย			เอ เฮ๊ะ	เอ เอ๊ะ เอ		เฮ เอ
	ค ล ร			ค ล	ค ล ร		ค ล

คำเนินกลอน (ทางยาว)

กราบ	นมัสการ	----	พระเดช	พระคุณเจ้า	ทูการูป	ที่เป็นสงฆ์	----
ม	ช ช ม ช	----	ช ม	ช ล ช	ม ม ค	ร ม ช	----
ผู้ดำรง	----	ธรรมะ	พระศาสดา	เอาไว้	ข้า	ขอยอ	มือขึ้น
ม ช ล	----	ม ช	ม ค ค ร	ค ล	ม	ช ล	ช ค
เหนือหัว	ฮั่งกระหม่อม	----	กราบ	จอมธรรม	สัพพัญญู	ผู้เลิศ	ล้ำ
ช ช	ค ร ม	----	ม	ช ล	คี ล ล	ล ช	ม
น่าน้อม	บาทฐิติ	----	ผู้ข้ากราบ	แผ่นดิน	เหนือแผ่นดิน	ธรณี	----
ร ค	ค ม ช	----	ช ม ม	ล ม	ค ม	ช ม ช	----
ผงฐิติ	ฝ่าละออง	รองไว้	กราบ	จอมไตร	เหนือเกล้า	นำเอามา	บรรยายต่อ
ม ช ล	ช ม ร	ช ค	ม	ช ช	ล ช	ช ม ล	ม ช ม
----	พอ	ให้เป็น	บ่อนฮู้	----	ไขข้อง	เจ้าป่องใส่	ให้ชาวพุทธ
----	ช	ม ร	ค ล	----	ร ค	ค ม ช	ม ล ช
เพิ่นแจ้ง	สว่าง	คือเดือนหงาย	----	ทั้งหญิงชาย	ผู้ชุกคน	ฟังไว้	----
ช ช	ค ม	ช ม ร	----	ล ม ช	ช ช ล	ช ค	----
ฉวีวรรณ	สืงให้	ในธรรม	พอฮู้	----	เรื่อง	----	เรื่อง
ม ช ล	ม ช ค	ล ช	ช ค	----	ร ม	----	ร ช
คำสอน	ของ	พระพุทธเจ้า	----	กกเค้า	ศาสนา	ฟัง	เอาเค้อ
ช ช	ช	ม ร ค ล	----	ค ล	ร ม ช	ล	ม ล
แม่ป้า	น้ำบัว	อาวอ	----	ทารกา	ทั้งหลาย	----	หนุ่มกะนอง
ช ช	ร ม	ม ร	----	ล ช ช	ช คี	----	ม ม ช
----	สนองให้	บ่ว่าไผ่	ในพื้นที่	คือกัน	หมคทวีป	อยู่	ในที่
----	ม ช ค	ล ช ช	ช ค	ม ร	ม ร ค	ม	ช ร

พ้อว้อ	ลือขอเว้า	เล่า	สูฟัง	จั่ง	ว่าคน	เฮนนี่	เกิดมา
ค ด	ล ม ด	ค	ร ม	ล	ช ช	ล ช	ม ล
ทุกข์ยาก	กรรมเก่า	ตามคิด	----	ซื่อทีเฮา	ควรรคิด	คือเป็น	กุศลสร้าง
ช ช	ร ม	ร ช	----	มชล	ล ช	ม ร	ม ช ค
พา	กันพาย	เรือข้าม	นงา	ให้म्म	ฝั่ง	อย่า	ห้วงหลัง
ล	ช ล	ล ค	ล ล	ช ค	ม	ล	ช ล
ห่วงหน้า	พากันไฟว	ว่าเร่งพาย	มันสิ	สายเกิน	อย่าเที่ยวแว	พักผ่อน	----
ช ม	ช ม ช	ร ม ช	ล ช	ช ช	ม ม ช	ม ม	----
อย่า	หลงลืม	บั่นบ่อน	ในคำสอน	ของ	พระพุทธร	ระ เจ้า	----
ล	ช ล	ค ม	ช ช ช	ช	ม ร	ค ล	----
กกเค้า	ศาสนา	นี้ละเพิ่น	จั่งว่า	อย่าหลงลืม	----	บั่นบ่อน	----
ม ล	ค ม ช	ม ม ช	ช ช	ช ม ช	----	ร ม	----
ลืม	คำสอนของ	พระพุทธรเจ้า	ที่	เฮาไหว	อยู่ทุกวัน	เอิ้น	กันทำ
ล	ช ม ช	ร ร ค ล	ล	ม ล	ค ร ช	ช	ม ล
บุญสร้าง	บารมี	จั่งสิเกิด	ขอ	เชิญเกิด	พี่น้อง	มาโฮมสร้าง	แต่บุญ
ช ค	ม ม ช	ช ค ค	ม	ช ค	ร ล	ล ม ล	ม ช
สิ	ได้เป็น	ทุนค้า	นำเฮา	ไปอีก	ภพหนึ่ง	----	----
ม	ม ช	ค ล	ช ช	ช ค	ร ม	----	----
เทพ	อวยชัย	แซ่	----	ซ้อง	กีกก้อง	เจ้าฮ่วมเฮา	เพิ่น
ค	ม ช	ร	----	ค ล	ค ล	ล ค ช	ล
จั่งว่า	ฟังเอาเคื้อ	คนเฒ่า	หัวขาว	กันตอน	เป็น	กองวอน	ให้พ้อออ ออ
ช ช	ช ร ช	ช ค	ม ช	ค ม	ม	ม ช	ค ร ค ล
อยู่บ้าน	----	ทุกๆทาง	อย่า	ได้ลิด	ประมาทม้าง	ในระหว่าง	คนสอน
ม ล	----	ค ม ช	ล	ม ช	ค ค ล	ม ร ม	ช ช
ของ	สมเด็จ	องค์บวร	เทศนา	สอนไว้	ไผ่	คิดถึง	คำท่าน
ม	ช ช	ล ม ล	ม ม ล	ร ล	ช	ช ช	ล ช
จำเอา	รูปพระบาท	จารึกไว้	----	หัวข้อ	ดอกเพิ่น	สอน	มวน
ร ค	ล ม ล	ค ร ล	----	ม ล	ค ร	ม	ล
หมู้บั่นบ่อน	บ่ได้	เคื้อคฮ้อน	ในเมื่อ	ภายหลัง	----	อะ	นิจจั่ง
ช ร ช	ช ร	ล ร	ม ร	ม ช	----	ม	ล ช
คนหรือ	สิหนีพัน	วิฎาน	เวียนกลี้ยว	เที่ยวทาง	----	บ่ม่ม	ฝั่ง
ม ร	ร ม ล	ม ม ช	ช ช	ช ช	----	ช ค	ม
อะ	นิจจั่ง	ไผ่คี่หนี	บ่พัน	คนเฒ่า	แก่ตาย	----	อย่า
ม	-ล ช	ม ช ช	ร ล	ม ล	ม ช	----	ล
ไลน้อม	นั่งอยู่	ซอนลอน	คนถืออยู่	นำกัน	บั่นทอน	น้อมค้อม	----
ช ช	ร ม	ช ช	ช ม ช	ม ร	ม ช	ร ค	----
คน	เฮนนี่	อายุ	คล้อยลง	ไปหน้า	มันคือ	ไปไม่ร่วง	มี
ล	ช ช	ร ม	ร ร	ค ล	ช ช	ช ค ม	ช
แต่จุ	----	แต่ล่วง	----	บ่มีมุ่ม	เป็นแก่นสาร	----	----
ม ร	----	ร ล	----	ล ม ล	ค ม ช	----	----
คิด	เบ็งแน่	เคื้อท่าน	ท่านพุทธร	โคดม	----	องค์บรม	มะโพธิ์
ช	ม ม	ล ช	ค ม ม	ช ร	----	ช ช ล	ม ช

เทศนา	สอนไว้	----	ไฟ	อยากหนี	ไปพ้น	.คือทำบุญ	กันไว้
ค ล ม	ม ล	----	ช	ม ช	ช ช	ล ช ช	ช ค
----	แน่	----	อย่า	รอเฝ้า	อย่า	รอแก่	พาลูกเล็ก
----	ร ม	---	ช	ล ค	ช	ล ม	ช ม ช
เด็กน้อย	----	เตรียมตั้ง	เจ้าแต่งทาน	ยาม	เฮาเอ็ด	เวียกไว้	ก่นใส่
ม ล	----	ม ล	ค ม ช	ล	ช ช	ม ช	ค ม
ขุดดิน	การ	หาหิน	ของคน	ชูแนว	ปมียั้ง	----	จักหน้อย
ช ร	ม	ช ช	ม ช	ม ช	ม ช ค	----	ช ช
สังขารเจ้า	ชาการ	ขนาดพา	อานิจจา	มันเป็นของ	บ่แน่	----	ตายจ้อย
ช ม ช	ช ร	ค ค ม	ม ช ร	ม ร ร	ค ล	----	- ร - ล
ปมีแสง	ตาย	ไปแล้ว	เอาไฟเผา	กี่ป้อน	คือ	ขอนใหญ่	บัดตายไป
ค ม ช	ช	ม ช	ค ม ช	ค ร ล	ช	ม ช	ม ช ช
เอาไปฝัง	ลงในดิน	กี่ป	----	ดิงคิงได้	เอา	หยังไป	บ่ได้
ช ช ม	ล ช ช	ค ม	----	ร ม ค	ช	ช ร	ล ช
เงินทอง	ของใหม่	เฮือนชาน	เปิดไก่อ้า	----	นาเฮือก	คอกไร่สวน	ล้วน
ช ช	ค ม	ช ช	ร ค ล	----	ร ล	ค ม ช	ช
ตั้งแต่	บ่ได้พอ	มิดกำมือ	เฮา	ลือ	เอาไปนำ	กี่ป	ดิงคิงได้
ม ล	ล ม ช	ม ร ช	ล	ม ช	ร ม ช	ร ม	ม ช ค
เอา	หยัง	ไปนำได้	มีกินทาน	----	เท่านั้น	ตัว	----
ช	ช	ม ช ม	ช ม ช	----	ช ค	ม	----
ถือ	คิดตัว	พวกที่	น้อง	ทำให้	ตั้งแต่หลัง	คิดเบ็งแน	แนวเขา
ช	ม ช	ค ม	ค	ร ค	ค ม ช	ช ล ช	ช ช
ให้คือ	กระบั้ง	กับกระดำ	อันมันเพ	โบก	ก็มี	สองอัน	กับแนวกิน
ค ม	ช ช	ช ค ม	ร ม ช	ม	ช ช	ล ช	ม ล ช
ข้าวใน	ทำ	เป็นถ้วย	สองสามใบ	ก็เปล่าๆ	----	ชั้นขาดๆ	เสื่อขาดๆ
ร ม	ล	ช ม	ช ล ช	ค ร ม	----	ม ม ม	ม ม ม
เผาให้เจ้า	หมอนซ้า	บัดตำคำ	----	ถาด	ก็เฮ็ด	แจ็ก	เก่าๆ
ช ม ช	ม ช	ค ม ช	----	ม	ม ล	ร ร	ม ม
เป็นสนิม	เงิน	สอง	เหรียญสลึง	เดือถือไว้	ยาม	ไฟเผา	เหม็ดเกลี้ยง
ร ม ช	ล	ช	ล ม ช	ช ร ค	ล	ช ช	ล ม
เพื่อนลัก	เอาเก็บ	กระดุก	พวก	ลูกหลาน	ไปเจี่ยขุย	เอาตั้งค์	----
ร ม	ล ช	ค ค	ช	ม ช	ม ร ม	ช ร	----
สาด	ก็เฮ็ด	ก้อมๆ	กับเกี้ยว	----	ไฟต่ง	กั้น	พวกเขา
ม	ม ช	ช ช	ค ม	----	ช ม	ล	ม ล
ตายดอก	ปลูกเฮา	เอาบุญ	เงิน	เอาไป	กี่ปได้	เฮ็ดคิน	----
ค ค	ม ล	ม ช	ช	ม ช	ล ม ล	ม ช	----
มาคือเก่า	----	เอา	มาแลก	ข้าวต้ม	ขนมพร้อม	ได้หล่อโต	กิด
ม ช ม	----	ล	ล ช	ม ช	ค ม ค	ค ม ช	ล
เบ็งแน	คั้นกะโลง	เผาทีม	มีกระดาน	ก็สี่แผ่น	----	ฝัก	ไม้ไผ่
ม ม	ช ม ช	ม ล	ช ม ช	ค ม ม	----	ช	ค ม
สับห้วง	ให้หมูเจ้า	พอหามเข้า	ป่าคง	----	บ่	ได้อยู่ดี	เฮียนใหญ่
ค ม	ค ม ล	ช ม ค	ม ช	----	ล	ม ล ช	ช ม

อยู่คือ	เฮเฮ็ด	ถูก	บ่ดี	ขายกิน	เก็บเหม็ด	ไปจ้อย	อย่า
ม ช	ช ม	ม	ล ช	ม ช	ม ช	ร ค	ล
คอยเอา	หลายเออะ	มูลมั่ง	ตั้งขยา	ชาติ	แต่ค้อฮ้างๆ	เขาลี้ให้	----
ช ช	ม ค	ช ช	ช ม ม	ม	ล ช ช ช	ร ค ล	----
อีแม่	----	เฮ้ย	----	รักษา	เคื้อ	ความโก้	อย่าเมาแมว
ค ร	----	ม	----	ม ม	ช	ช ค	ม ช ช
กอกกิลศ	----	คัญหา	ความอยากได้	เหลื่อล่ำ	แผ่นไทร	เอา	หยังไป
ร ค ล	-ม-ช	ล ม ช	ม ค	ม ร	ช	ม ช	ม ช
ก็บ่ได้	อย่าได้ว่า	ของโค	องค์	พุทธะ	โคคม	เทศนา	สอนชี้
-ม ล ช	-ม ร ม	-ช-ร	ช	ล ล	ช ช	ค ร ช	ช-ค
----	ลวีวรรณ	ล่ำให้	พอเป็นเจ้า	เค้าเงื่อน	ถัน	ขอเตือน	พิน้อง
----	ม ช ช	ช ค	ล ช ช	ค ม	ช	ช ช	ช ค
----	----	ให้	ตริกตรอง	----	เคื้อฟิง	แล้ว	----
----	----	ค	ม ร	----	ม ช	ค	----
ให้	ตริกตรอง	----	ใส	ยอของ	----	----	ไอ้ย
ม	ช ร	----	ม	ล ช	----	----	ช
เคื้อเฮื้อเออ	----	ไอ้ะ โอ ไอ้ย	เคื้อเฮื้อเออ	เออ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	----	----	- ไอ้- ไอ้ย
ม ช ม	----	ร ม ช	ร ม ร	ค ล ค ร	----	----	ช ร
เอ เฮ เอ	----	----	เอ เอ				
ค ล ร	----	----	ค ล				

ต่อ	จากนี้	จะเว้าเรื่อง	ผู้ทำบุญ	----	สละทูน	ลงทาน	หว่านบื้อ
ช	ม ช	ค ค ม	ม ช ร	----	ม ม ล	ช ช	ม ร
ในวันนี้	คุณ	คันสนีย์	หรือคุณ	โสภ	เพิ่น	นั่นมี	ใจกล้า
ม ช ค	ล	ช ช ล	ม ล	ร ม	ม	ม ช	ค ล
ศรัทธา	เผย	แพรว	ฝากไว้แน่	ฝากผล	ทาน	----	ไว้
ม ช	ค	ม	ค ร ม	ร ช	ร	----	ล
ได้	มาร่วม	เจ้า่วมทาน	----	เงิน	พันบาท	ว่านั่น	หายาก
ล	ม ล	ค ร ม	----	ช	ช ค	ค ม	ม ค
นานพบ	หากบ่	ทำงาน	เอา	บ่ห่อน	----	มหาได้	----
ช ม	ม ล	ค ร ม	ช	ม ม	----	ช ค ล	----
แต่ผู้ใจ	ใสกล้า	ศรัทธาเพิ่น	มายืน	บ่มีหยั่ง	ดอกสิหลั่น	น้ำใจเพิ่น	แก้กล้า
ล ม ช	ช ช	ม ช ม	ช ม	ช ล ช	ค ร ม	ม ร ค	ร ล
----	มาทานร่วม	เข้า	่วมถัน	ต่อ	จากนั้น	ลือส่ง	อวยพร

----	ม ม ล	ค	ร ม	ล	ม ช	ค ร ม	ร ช
----	คุณ	คันสนีย์	หรือคุณ	โสภ	ให้	เจ้ามี	ความสุข
----	ล	ม ช ล	ม ล	ช ช	ร	ม ล	ช ช
โรคภัย	อย่ามาต้อง	อย่า	----	มีหมอง	อย่า	มีเส้า	----
ม ล	ม ล ม	ล	----	ค ช	ช	ล ค	----
ขอ	ให้ท่าน	จงบรรเทา	----	จาก	โรคร้าย	----	----

ด	ม ช	ช ด ล	---	ด	ร ร	----	----
ต่าง	ต่าง	----	สิ่ง	ชั่วร้าย	ต่างต่าง	ภัย	กิบิติ
ม	ม	----	ล	ช ช	ม ม	ล	ช ช
อย่าเข้าใกล้	ให้ไกลห่าง	เจ้าห่างหนี	สิ่ง	ที่มี	โลกนี้	บนพื้นดิน	เมืองมนุษย์
ช ม ช	คร ค	คร ช	ช	ม ล	ช ช	ร ค ม	ช ม ม
เฮนี่	สิ่ง	ที่มี	เมืองคน	ให้หลัง	โสม	----	ผู้ทาน
ช ค	ช	ม ล	ช ช	ม ม	ล	----	ม ช
----	เดื่อ	----	อีก	สิ่งหนึ่ง	ขออนุหนุณ	จุนค้า	นำมารดา
----	ค	----	ม	ล ช	ชชช	ร ล	ชชค
ที่ลับจาก	สิ่ง	พอกี่ดี	ที่คิดสอด	----	ได้ไป	ไกลข้าง	ดอกห่างหนี
ร ร ล	ช	ม ค ร	คร ล	----	ล ม ล	ร ล	คร ม
----	ตั้งแต่	คุณพ่อ	ยังนอนเฮียง				
----	ช ล ช	ล ช	คร ม				

พ่อ	ก็เป็น	คิดป็น	เป่าแคน	บ่ว่า	ลิเป็น	เป่าแคน	ใส่หมอลำ
ม	คร	ช ม ร	ม ช	ช ร	คร	ม ช	ช ม ช
ธรรมดา	คันเป่าแคน	ให้ด้วยฟ้า	ถวยแดน	คุณพ่อ	ของคุณ	สันสนีย์	เพิ่นก็
ล ช ช	ม ช ล	ม ช ล	ช ช	ล ช	ม ช	ม ช ล	ร ค
เป็นคิดป็น	บ้าน	คนเป่า	คิดป็น	ผู้เป่าแคน	บ่ลิม	พระคุณท่าน	การ
ร ม ร ร	ค	ช ม	ม ร ร	ม ม ช	ม ล	ช ช ค	ร
รักษา	ทำนอง	ไว้ใกล้	ประเพณี	จาฮิด	อันหนึ่ง	ละคุณพ่อ	เป็นผู้
ม ช	ช ช	ม ค	ร ม ช	ร ล	คร	ร ช ม	ม ร
จาริกไว้	----	ในเรื่อง	ก็เรื่องแคน	คุณ	สันสนีย์นั้น	เพิ่นทุกซ์	ยากแค้น
คร ล	----	ม ล	ค ม ช	ล	ม ช ล ช	ช ช	ช ช
ฮ้อนฮุ่ม	ประการได้	อัน	ตราย	คุณไสย	ก็อย่าเคื่อ	----	มาต้อง
ค ม	ร ร ร	ม	ม ช	ช ช	ร ม ช	----	ม ค
----	คุณ	พ่อเอย	ผู้	ที่บ่อยู่	เฮียนชาน	ไกลจากลูก	ทุกๆคน
----	ล	ช ช	ม	คร ม	ช ช	ค ล ค	ม ม ช
คิดสอด	----	ผู้ไกลล้ำ	อยู่สวรรค์	ให้	อยู่กันเคื่อ	ชั้น	วิมานแมน
ม ล	----	คร ล	คร ม	ม	ล ช ค	ม	ม ช ช
แดนสวรรค์	บ่อน	สูงสุด	มี	ทุกสิ่ง	ประสงคี่ได้	----	ขอบใจ
คร ม	ช	ช ช	ล	ช ช	คร ค	----	ม ช
เคื่อฯหล่า	ผู้ทำทาน	แจกจ่าย					
ค ล	ม ช ม	ค ม					

มีผู้ฟังท่านหนึ่งขอเพลงจากคุณครูจวีวรรณ แล้วคุณครูกล่าวตอบไปว่า

“ได้ๆคะเดียวจัดให้ สองยี่สิบผู้มาทานก่อนยี่สิบ ผู้มาทานสุดท้ายนี้สามสิบ ขอ ไก่ก็
โจกแจกกัน คนเผ่าที่ตื่นมา ขอขอบพระคุณล่วงหน้าคะ เดียวคุณแม่จัดให้”

ต่อ	จากนี้	ลือขอสั่ง	อายุพร	ให้	เจ้าของ	เงินตรา	ผู้ที่มา
ด	ม ช	ร ม ล	ม ช	ม	ม ช	ด ช	ม ม ช
มวนทาน	การ	ทำทาน	ในวันนี้	ขอ	กุศล	ผลบุญ	จงนำค้อน
ร ด	ช	ล ล	ช ล ม	ช	ม ช	ล ช	ช ล ช
อย่าประ	----	ปลอย	----	----	เรื่อง	เล็กๆ	น้อย
ช ร	---	ม	----	----	ร	ร ร	ด
----	น้อย	อย่า	ขัดข้อง	ปองลืไป	ภัย	อย่าเชิญ	เวร
----	ล	ร	ค ล	ค ร ม	ล	ช ช	ล
อย่าต้อง	สนอง	----	ถือฉันว่า				
ช ช	ช ช	----	ช ร ม				

หลังจากนั้นคุณครูจวิวรรณก็ได้เปลี่ยนทำนองเป็นทำนองเดี่ยว โดยที่มีดนตรีนำมา
ก่อนหนึ่งรอบความว่า

ลำเต้ยธรรมดา

----	--- ไอ้ย	--- พี่	- หมอ- ลำ	---จิ้ง	-แต่- ลำ	----	-ทาง- ลั้น
----	--- ร	--- ด	- ม- ช	--- ช	- ม- ช	----	- ช- ด
----	- ลง- มา	--จ้าว	- ทาง- ล่อง	--หมัด	- แต่- ลำ	----	- ล่อง- แล้ว
----	- ช- ช	--- ค	- ช- ม	--- ล	- ช- ช	----	- ช- ม
----	- การ- เด็ย	--- แม่	- จน- มา	---จิ้ง	- ว่า- เหลียว	- เห็น- หน้า	- สาย- ดา
----	- ค- ล	--- ร	- ม- ช	--- ล	- ช- ช	- ช- ด	- ล- ช
-- พอเจ้า	รูปเด่น-	- พระ- จันทร	- วัน- เพ็ญ	- นวล- สาย	- ลี- ล่องแจ้	----	- แยก- แล้ว
-- ช ด	ร ม --	- ช- ช	- ค- ล	- ช- ม	มช- ด	----	- ล- ด
--- เปิด	- บ- เป็น	- โย	- ดาเหลียว	----	- คน- ไก่	- อยาก- เอา	- เมื่อ- ไชว์
--- ร	- ม- ช	---ช	- ล-ช	----	- ช- ด	- ม- ช	- ค- ล
--บ้าน	-- อีแม่	-- ยู่ขึ้น	- รด- ยนต์	--ก็แม่	- แห่- ป้าย	----	- เมื่อ- บ้าน
--- ค	- ร- ม	-- ช ม	- ช- ล	--ช ม	- ม- ช	----	- ค- ล
-- แม่ย่า	--- เฮา	--- เจ้า	- ผู้- แนว	----	- นาม- แก้ว	-- อยากขอ	- นำ- แนว
-- ร ม	--- ช	---ม	- ค- ล	----	- ช-ช	- ม- ช	- ค- ล
- นั้น- เมื่อ	- ให้- พ่อ	----	- ต่อ- หลอ	- นั้นผู้	- ให้จ้งเจ้า	----	- จ้ง- เจ้า
- ช- ด	- ร- ม	----	- ช- ช	- ม- ช	- ม ช ม	----	- ช- ม
- อยั้งเจ้า	- จ้ง- เจ้า	- ผู้- สาว	--- เว้า	--- เจ้า	- อย่า- เอย	--- เมื่อ	- เป็น- เย
- ค ช ม	- ช- ม	- ร- ม	--- ค	--- ร	- ม- ช	---ช	- ม- ช

- ทาง - บ้าน	--- หนอง	- ไหล - คำ	-- นั้งลิ	- ได้ - บ่	--- ไป	- เป็น - เขย	- บ้าน - พ่อ
- ล-ช	---ช	- ล-ช	--ชค	- ร-ม	---ช	- ช-ม	- ล-ช
- แม่ - น้อย	----	- ทาง - บ้าน	- ว่าจั่งได้	- - ขอซ้อน	- แน่ - นา	- นินวลใน	- นี้ - นา
- ม-ช	----	- ค-ค	- ร-มช	--ชค	- ร-ม	- ช-มร	- ล-ค
----	- แน่ - นา	- นินวลใน	- นี้ - นา	----	- สาย - ตา	- เจ้า - สัก	- กะไม้ได้
----	- ม-ม	- ช-มร	- ล-ค	----	- ม-ร	- ล-ร-	- ค-ลค
----	- สาย - ตา	- เจ้า - สัก	กะไม้ได้	- หวี - อยาก	- เป็น - ไม้	- พ่อ - แม่	- เจ้า - เค้
----	- ม-ร	- ค-ร	- ค-ลค	- ช-ม	- ช-ช	- ม-ม	- ล-ม
--ผม	- เจ้า - พา	----	- กลาง - เอ้ย	---ผม	- เจ้า - พา	----	- กลาง - เอ้ย
---ช	- ม-ร	----	- ล-ค	---ช	- ม-ร	---	- ช-ล

เตี้ยพม่า

----	จะให้	หวังอ	คุณหรือ	----	จะให้	หวังอ	คุณหรือ
----	- ล-ท	- ล-ท	- ล-ช	----	- ล-ท	- ล-ท	- ล-ช
ก็โลก	เขาลือ	ว่าคุณ	มีเมีย	จะให้	ฉวี	----	คลอเคลีย
- ล-ช	- ค-ล	- ล-ช	- ม-ม	- ม-ม	- ม-ช	----	- ม-ร
อยู่	กับคุณ	----	ทำไม	น้อย	นี่เชื่อ	----	ไม่ไหว
--ค-	- ล-ค	----	- ร-ค	---ร	- ล-ค	----	- ล-ท
เพราะแสน	จิตใจ	ชอบมา	ล้วงลอ	นั่นคำ	พะเน้า	----	พะนอ
-ช-ล	- ช-ม	- ช-ร	- ร-ร	- ล-ค	- ล-ร	----	- ล-ท
ไอ้หวี	ขอบอก	ว่าพอ	กันที	ไอ้หวี	ขอบอก	ว่าพอ	กันที
- ล-ช	- ล-ท	ม-ร	- ท-ล	- ล-ช	- ล-ท	ม-ร	- ท-ล

เตี้ยโขง

----	ผู้หญิง	----	หลงม	ก็เพราะ	คารม	ของชาย	นี้หวาน
----	- ม-ล	----	- ช-ล	- ค-ร	- ค-ล	- ค-ช	- ม-ล
----	ไอ้หญิง	----	หลงม	ก็เพราะ	คารม	ของชาย	นี้หวาน
----	- ม-ล	----	- ช-ล	- ค-ร	- ค-ล	- ค-ช	- ม-ล
----	หลอกหลวง	อย่างหน้า	บานๆ	----	หลอกหลวง	อย่างหน้า	บานๆ
----	- ล-ม	- ล-ค	- ร-ม	----	- ล-ม	- ล-ค	- ร-ม
ไธว่า	น้ำตาล	ก็ย้ง	ไม่เท่า	หลอกเอา	หลอกเอา	เจ้าพูด	ไม่จริง
-ช-ล	- ช-ม	- ช-ร	- ค-ล	- ล-ร	- ล-ร	- ล-ค	- ร-ล
----	หลอกเอา	เจ้าพูด	ไม่จริง				
----	- ล-ร	- ล-ค	- ร-ล				

เตี้ยธรรมดา

				ตัว	ให้หญิง	----	หลงหล่ม
				---ช	- ม-ช	----	-ช-ค

ตก	สนม	----	วังยาง	เป็น	แม่ฮ้าง	----	หลายเทื่อ
---ช	-ม-ช	----	-ล-ช	---ช	-ม-ช	----	-ช-ม
ชาติ	นี้แนว	ดอกเคื่อ	----	มัน	บ่บาน	นั่นแม่น	อยู่ต้น
---ม	-ค-ล	-ค-ม	---	---ล	-ล-ช	-ม-ช	-ล-ค
----	คนหวี	น่องบ่	เชือกคน	----	กกกุง	นั่นมี	หลายก้าน
----	-ล-ค	-ค-ร	-ม-ช	----	-ล-ช	-ม-ช	-ล-ค
----	กตกตาล	นั่นมี	หลายง่า	----	สัจจา	อีน้องได้	ว่าแล้ว
---	-ล-ช-	-ม-ช	-ร-ม	----	-ล-ช	-ม-ช-ช	-ล-ม
---	ว่าแล้ว	ซิว่าแล้ว	ว่าแล้ว	นั่น	หมายม้าง	----	บ่เป็น
----	-ล-ม	ค-ล-ม	-ล-ม	---ร	-ล-ค	----	-ม-ช
นั่น	ละหนา	นินวล	น่า	----	ละหนา	นินวล	น่า
---ล	-ม-ม	-ช-ร	---ล	----	-ม-ม	-ช-ร	---ล
รัก	กันหนา	นี้สัญญา	กันไว้	รัก	กันหนา	นี้สัญญา	กันไว้
---ช	-ช-ม	-ช-ลช	-ช-ร	---ช	-ช-ม	-ช-ลช	-ช-ช
อย่าป้า	อย่าไล	----	กันหนา	อย่าป้า	อย่าไล	---กัน	---หนา
-ม-ช	-ม-ร	----	-ค-ช	-ม-ช	-ม-ร	---ค	---ล
กัน	หน้า	กันหน้า	กันหน้า	โอย	---กัน	--ฮือฮือ	---หน้า
---ร	---ล	-ร-ล	-ร-ล	---ช	---ร	---มช	---ล

หลังจากนั้นคุณครูฉวีวรรณได้กล่าวกับผู้ชมว่า
 ขอคุณยายนำล่องเอาไว้แค่นี้ก่อนค่ะ ขอขอบคุณพี่น้องลูกหลานที่ทำให้เกียรติมานั่งฟังลำ
 และขอขอบพระคุณผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ที่ท่านให้เกียรติมาเบี่ยงแยงพี่น้องบ้านงาน
 ประจำปีบ้านโนนเรื่องของเธอค่ะ คิดว่าเมื่อนี้ลูกหลานที่มีวัฒนธรรม สืบสร้างควม
 เตือรื้อนให้กับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองของเธอ คุณแม่ฉวีวรรณเชื่อว่าลูกหลานบ้านเขาเป็น
 ผู้ที่มีการศึกษา มีธรรมะประจำใจ คิฉันทมอลำฉวีวรรณ หรือคุณยายฉวีวรรณ ลองเยาะ
 ลองฟ้อนเบี่ยงค่ะ ว่าลิเมื่อยบ่ บ่เมื่อยดอกค่ะ คั่นสิบอดว่าเมื่อยลูกหลายก็สิว่าแม่นแล้ว
 แหม่ ก็คุณยายเฒ่าแล้ว ค่ะในลำคืบต่อไปอยากสิให้พี่น้องแจกผู้มีเกียรติได้พบกับศิลปิน
 แห่งชาติอีกท่านหนึ่ง ศิลปินท่านนี้เพิ่นโด่งดังมาจากการลำเรื่องต่อกลอนเกิดหมายถึง
 ชื่อเสียงอยู่ขอนแก่น เดี่ยวบ้านเกิดเพิ่นสิมาเว้าให้ฟังว่าอยู่ใส่ ตระกูลสงเสริมนั่นบ่แม่น
 ศิลปิน เป็นนามสกุลของนักบวช เป็นถึงท่านเจ้าคุณ อีกฝ่ายหนึ่งนักปกครอง เป็นรอง
 ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ท่านผู้นี้เป็นศิลปินรับผิดชอบในเรื่องงาน
 ศิลปะอย่างให้เพิ่นขึ้นมาบอกพี่บอกน้อง ให้ขึ้นมาแสดงความสามารภให้พ่อแม่พี่น้อง
 บ้านโนนเรื่องของเธอได้เห็น ได้ฟังนั่นคือคุณ ป. ฉลาดน้อย สงเสริม เชิญพบกับคุณ ป.
 ฉลาดน้อยสงเสริมได้แล้วค่ะ

หลังจากนั้นหมอลำ ปลาดน้อยขึ้นมาบนเวที แล้วก็กล่าวว่า
 ครับขอบพระคุณคุณป้าลวี กราบนมัสการพระเถรานุเถระทุกท่าน กราบคุณพ่อแม่ที่
 นื่องชาวโนนเรื่อง ดีใจครับ ได้กลับคืนมาบ้าน โนนเรื่อง ห่วงวันที่ผ่านมาได้มาเห็นป้า
 ว่าลีได้มาล่ำอยู่บ้านนี้ ตัวนี้ ก็เลยถามป้าลวีว่า เฮาลีได้มาล่ำมือได้ การที่มาล่ำร่วมใน
 งานประจำปีบุญสะเทวด คุณแม่ฉวีวรรณเข้ามาหลายแล้ว โดยเฉพาะเจ้าภาพใจดีได้
 ติดต่อมาทางคุณแม่ฉวีวรรณ กับคุณอังคณา ได้มาแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมที่จริงๆ
 แล้วก็ได้เป็นหมอลำคอกครับ พ่อให้บวชตั้งแต่อายุสิบสองปี ออกจากโรงเรียนไป
 เพราะพี่น้องผมเป็นเจ้าฟ้า เจ้าคุณเหมิด เจ้าคุณอมร เจ้าคุณธรรมเสนานีย์ เจ้าคุณปรีญติ
 โกศล เจ้าคุณสมเด็จมหามุนีวงศ์ มหานีบ่ต่ำกว่าสิบกว่าคน พ่อก็อยากให้เป็นมหา ก็เลย
 ไปบวช ฝ่ายบ้านเมืองก็เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ เป็นสว. ที่จริงแล้วผมเป็น
 ศิลปินหมอลำสาขาหมอลำกลอน แต่ว่าเมื่อนี้ผมลีลากลอนให้ฟัง ก่อนลีไปเป็นหมอลำ
 หมูก็เป็นหมอลำกลอนมาก่อน เอ้าไหว้ออยกจรูจักบาด เอาตบมือให้ผู้สีน้ำแน

เอาละเห็นว่า พุทธรัตนัง ธรรมรัตนัง สังฆรัตนัง ล้วนทั้งหน่อพุทธังผู้มาปกมาบัง ผู้มา
 กิ่งมาเลี้ยง มาเทียมพี่น้องไว้ก่อน

โอ้ย... อ่า..... หลาเอ๊ย ...ดีกแล้ว.....

ละแมนว่า เคื่อนาง จังวาสาธุเคื้อข้าขอบบอบนี้ว ก็มกราบวันทา ได้วันทานี้วใส่หัว
 จอมเกล้า ก่อนเคื้อเจ้าอาจารย์ผู้สอนสั่ง ผู้ข่าลาลื่นๆ ให้คิดคงหลิ่นเขา อ้าปากว่ามีผู้ทรง
 ขาม ยามล่ำเตื่อยาม ยามยอมมีอัยกสิเอนกายล่ำเพื่อน ล่ำศีศรีสง่า ผู้สาวมานั่งเฝ้าจนถึงยาม
 เช้าจั้งเมื่อ มาบัดนี้ผมพ่อแม่ทั้งสองมาประกองยามล่ำช่วยผมวันนี้ ลีล่ายาวอแขนฟาด
 แอน เสียงแคนบาดฟ้อนคอยย่อนทั่วแดน ทุกเขตแคว้นผืนแผ่นดิน ทั่วเขตแคว้นผืน
 แผ่นธรณี อย่าได้มีแนวบังเลื่อนไหลปานน้ำ เท็งล่ำร้องเสียงของดั่งม่วน ชวนคนมานั่ง
 เฝ้าลีเจ้าจั้งเมื่อ สาวชาน้อยคอยก่อนเคื้อครับ สาวชาน้อยคอยก่อนเคื้อครับ อย่าฟ้าวกกลับ
 เมื่อนอน คอยฟี่ป. แนวนั้น.. วันนี้ ก็ฟี่คิกคอยได้หมอลำคาวนี้ มีแต่คู่ต่อสู้ มือนี่ได้ละมา
 แข่งชิงชัย มือนี่ได้ละมาแข่งชิงชัย ใฝ่มาคีมล่ำเคื้อแพ้ยทุกท่าน ศรัทธาท่านทำบุญ
 กองใหญ่ จ้างบุญผู้ข่ามรื่องสู่ล่ำ กราบคุณกำคุณแห่งอาจารย์ กราบคุณกำคุณแห่ง
 อาจารย์ สาธุเคื้อ สาธุเคื้อคุณครูมาช่วยผมคราวนี้ ล่ำวันนี้เสียงดีใสส่อง ล่ำวันนี้เสียงดี
 ใสส่อง เอาให้คนไคย้องคั่งก้องลือชา คั่งก้องลือชาอ่า อ่า...

บ้าน โนนเรื่องมีดีหลายสิ่งหลายอย่างให้เห็น เออันนี้เป็นงานหยังบัคสิว่าเป็นงาน
 ประเพณีประจำปี บุญสะเทวดบ้านเฮาว่า หรือว่าบุญมหาชาติชาดกของเฮาว่าชั้น ก็มีมือ
 ใต้รับเกียรติจากฟาร์มธัญญเกษตร คุณชาญุทธ เจนธัญญารักษ์ของเฮา คุณโสภาทหรือคุณ
 ศันสนีย์ เจนธัญญารักษ์ นี้ละผู้เป็นเจ้าภาพเจ้าการเจ้างานให้ฉลาดน้อย กับคุณแม่

ฉวีวรรณมาร้องมาเล่า เอาละบัดนี้มีแต่คนก็บอกว่า ได้ยินชื่อเสียงเรียงนามมาโดนว่า
ป. ฉลาดน้อยคนในใต้ คือแม่ฉวีวรรณก็ได้ว่าไปแล้ว ผู้ล่างคนว่าอยู่อุดรขอนแก่น ผมเคย
มาอยู่ขอนแก่นห้าปี เอาบัดนี้ผู้ล่างคนก็สงสัย ว่าฉลาดน้อยคนในใต้ ผมสืบบอกบ้านอยู่
นอนของผม บ้านสังสะแห่ บ้านแห่ละบือ บ้านน้อยบ้าน ไกลสืบบอกให้ บอกพี่บอกน้อง
มือน้อยอยู่ใต้

(ทางสั้น) แมนว่าเดื่อนางจึงว่าฟังเจ้าฟังให้บอกได้ ฟังเจ้าฟังให้บอกได้ ข้อยสืบบอกบ้านได้
กำเนิดเกิดมาผมเป็นลูกชานาชาวสวนชาวไร่ อยู่บ้านหนองบ่อคือใหญ่ เป็นเปียเปียสาย ฟังจึงได้ว่า
ฟังคักๆ พ่อกับแม่เป็นฮักปฏิสนธิขึ้นมาเป็นชายคู่แฝด (เป็นลูกฝาแฝดเดือแม่โตผมเกิดมาสองคน
พร้อมกันคักๆ) อันผู้ที่แรกชื่อว่าเฉลียว คนปาดเปรียวคือผม ฉลาด สิบสองปีคิดอยากเป็นนักปราชญ์
นักเทศน์มาเป็นสังฆการี²รับใช้หลวงพ่อ นั่งเฮ็ดหน้าก้อจ้อพื้นฮ้ายพื้นดี ออกจากสังฆการีบวชเป็น
เณรน้อย มาเป็นเณรน้อยอยู่วัดบูรพา สิบไปสิมากราบลาบอกเล่า เฮ็ดบ่ถื่อกระโดดเข้าบักกอกสับหัว
แนวเป็นจ้วงฟังคำพื้นเว้า แม่เอ๊ยเชื่อผู้เด้ามันบ่เสียหาย เสียก็เสียบ่หลายฟังคำผู้เด้า ยามพื้นบอกก็
เว้าให้ขึ้นเทศน์ลองดูเสียงดี ด้วยาครูเณรน้อยพื้นว่า ได้ยินแต่เขาสำนักเทศน์มาที ยามนักเทศน์เสียง
ดีบ้านหนองเขาหลุม เขาฟังแล้วมีแต่คนขอยกคนย่องคนสอน จักเสียงฆ้องเสียงกลอง บาดพื้นเทศน์
คักๆ ผมฟังแล้วจนมาผมนี้มักถื่อออกถูกใจ ก็เลยพาไปฝากคิดต่อพ่อลุงทางบ้าน ถึงบ่างยามคิด ไปทาง
เดือไปถูกต้องชะดีมีเสียงสูงเสียงต่ำ เทศน์จนได้ละก็หน้าป่ล่อยออกมาเหมิด ทางยาครูละให้เทศน์อีก
ที่ อิกอยากได้เดือนสามเดือนสี่มาเทศน์กัณฑ์หลอน ได้ยินเสียงลำกลอนฮ้าฮานมานี้ ม่วนอิหลีคุณพี่
เสียงพ่อทองคำ ฟังฉวีวรรณเล่าเรื่องนางแดงอ่อน ฮ้องนั่นเด้านวนอนเสียงนกกาเหว่า แล้วก็คิดเบ็งเอากี่
อยากลาสิกเพศ คิดขังนี้มาเสียขายเสียงเทศน์ที่อาจารย์ที่สอนสั่ง คิดอยากเด้าคิดสิไปหวังๆ ไปเทศน์
ออกไปมาวางทานท่านช้อย่าง ตอนนั้นผมย่างเข้าสู่ศาลา ไปลาท่านหลวงตาไปกับรุ่นพี่ ถึงเดือนสาม
เดือนสี่คืนเก่าคือนั้น ละยังเด้อคั้นเป็นหมอลำกลอนผมสลับมายามเอา ลาก่อนเด้อพ่อใหญ่ ลุงถ้วน
ตาลี ลาก่อนเด้อลุงผู้เคยมาล้างบาตร เณรน้อยป.ฉลาดสิไปเป็นหมอลำ ลาก่อนเด้อฮ้ายท่า ลาก่อนเด้อ
ก่อน สิบไปเด้อสิไปฮ้องว่อนๆคือฮ้อพ่อทองคำ ว่านั่นเด้อก็หัดร้องหัดลำให้คนเขาเบ็ง ยกแขนเข้าจิดคิ้ว
เขียนตา ให้นั้นเด้อด้วยพลังศรัทธาดอกเด้อพ่อใหญ่ รังสิมันต์คณะใหญ่หมอลำหมู่พื้นดั่ง ผมก็
ติดตามเอาฟังเอาเป็นตัวอย่าง แม่เอ๊ย แต่มือนั้นย่างเข้าสู่วงการ อุบลพัฒนาที่อยู่เมืองขอนแก่น พอ
อำเภอหนองแดงแสงสว่างการออกอากาศ นิทานนกลางขาวท้าวท่าทั้งช่องห้าขอนแก่นดั่งทั่ว
เมืองไทย อังคณา คุณไชยคำเป็นคู่พระ ไปประกวดใต้ก็ชนะจนชื่อเสียงดัง เขาว่าเสียงระฆัง เสียง

² สังฆการี แปลว่า เด็กวัด ผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือพระสงฆ์อยู่ที่วัดเป็นประจำ (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์,

อ้อยเสียงอึ่ง ลูกคอดังหึนๆ เป็นคลื่นเหมินตัว ผู้มีลูกมีฝัวก็อยากมาทำข้าว ตั้งแต่ผมเป็นบ่าวรูปหล่อ คอกกลม ตั้งแต่ก่อนทรงผมรากไทรไว้ยาว ยังได้คุณพ่อไปถามข้าวเอาดี... แต่เดี๋ยวนี้ปล่อยโตขนาด หมอลำป. ฉลาดอายุหกสิบปลาย มีลูกสาวลูกชายเต็มบ้านหลานพ่อ อันความงามความหล่อปต้อง ลามหา ทางอเมริกาเยอรมันนี่ผมไปล่าจนหมุนทั่วโลกไปเล่นคั่นได้ยินเสียงแคนหมอลำป.ฉลาด ฉลาด แม่นคั่นหัวตาๆ ฟ้อนแอ่นคั่นเคือพ่อ จักเสียงจักม่วน..สินานวล ช่วนอ้ายแน่น้อง.. ฟอนั้น แล้ว...

หลังจากที่ล่าจบแล้ว หมอลำ ป. ฉลาดน้อยก็ได้กล่าวกับผู้ชมว่า

สิบสองปีพ่อให้เข้าไปบวช อยากให้เป็นมหา ที่แรกสอบเปรียญหนึ่งได้ ปีสองสอบ นักธรรมโทได้ ปีสามสอบนักธรรมเอกได้ ปีสี่สอบมหาศก ปีห้าสอบมหาศก ปีหกสอบ มหาศก มักหลายมักพ่อใหญ่ทองคำ กับแม่ใหญ่ฉวีวรรณลำขนาด ตอนบวชเป็น นักเทศน์ เทศน์ทำนองอีสานใต้ บ่แมนเทศน์ทำนองอีสานกลางเค้ หลังจากนั้นก็เลยมา สึกย้อนพ่อใหญ่ทองคำ กับแม่ใหญ่ฉวีวรรณ

คุณครูฉวีวรรณกล่าวว่า “มาสึกย้อนเราเข็ดหยัง” หมอลำ ป. ฉลาดน้อยกล่าวต่อไปว่า “ย้อน มักเราหลาย”

หลังจากนั้นหมอลำ ป.ฉลาดน้อยกับคุณครูฉวีวรรณได้พูดกันถึงเรื่องของความแตกต่าง ระหว่างการร้องของหมอลำทองคำ เฟ็งดี กับ หมอลำ ป.ฉลาดน้อยว่า การร้องของหมอลำทองคำนั้น จะไม่มีการขำคำร้องหรือกลับไปร้องอีกครั้ง ส่วนหมอลำ ป. ฉลาดน้อยจะร้องคำที่ว่า ออ ฮอฮ้อย แม่ผมเอ๊ย นี่แหลว เคือสะนาง เพื่อเป็นการคั่นเมื่อเวลาคิดกลอนลำไม่ออก ก็จะคั่นด้วยประโยคหรือ สำนวนดังกล่าว และได้พูดถึงเรื่องราวของที่มาของชื่อว่า ป. ฉลาดน้อย มาได้ยังไง หมอลำ ป.ฉลาด น้อยกล่าวว่า

“ผมนี้เป็นลูกฝาแฝดอ้ายชื่อเจดียว ผมนี่ชื่อฉลาด อ้ายมีชื่อเล่นว่าบักกลม ผมชื่อว่าบัก แแป น้อยนี้มาจากใ้ พ่อวันอาทิตย์นี้ผิดกันกับหลาน โลดเพราะว่าแย่งทีวี ผมสิเบ็งมวย หลายสิเบ็งการตูน สังเกตเบ็งเคือนักมวยดั่งๆมักลิ่งทำยว่าน้อย อภิเชชน้อย ดีเชลน้อย ผุดผาดน้อย พรศักดิ์น้อย ซาติชายน้อย ที่นี้ ตัดสระแอออกจาก แแป มาเป็น ป.ฉลาด ส่งเสริม แล้วเอาน้อยมาจากนักมวยซาเทียมมันดั่งเบ็งกะหน้า ก็เลยดั่งอิหลี จนมาเป็น ศิลปินแห่งชาติ”

หลังจากนั้นหมอลำป.ฉลาดน้อยก็เล่าแล้วคุณครูฉวีวรรณก็ได้กล่าวต่อไปว่า

คุณยายขอคั่นรายการนิดหนึ่ง เป็นรูปแบบเฮมาลำงันหรือสม โภชน์บุญมหาชาติหรือ บุญพะเวดสิบชาติใหญ่ๆก่อนที่จะมาเป็นองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ชาติสุดท้ายของ

พระองค์ท่านในชาติสุดท้ายคือการทำงานที่ยิ่งใหญ่คือผะเหวดสันดร ค่ะยังนั้นขอว่าบุญ
ของการทำทานอีกจักหน่อย ขออนุญาตบาดคำกับลูกกับหลานเตือนให้ลูกให้หลานได้
เข้าใจว่าม่วนแล้วแต่เฮาบ่ลืมถึงเรื่องของการทำบุญสุนทานลองฟังบทนี้ดูค่ะ

อันนี้	ขอบพระคุณ	ทุกาทำน	ที่มานั่ง	ฟังลำ	ให้หรี	ขอทาน	นำแน
ช ม	ช ม ช ล	ช ช ม	ม ล ช	ล ล	ม คี	ช ล	คี่ ล
เกาะเคื่อ	พระคุณท่าน	การ	มาลำ	วันนี้	ถลองทาน	อันยิ่งใหญ่	พวก
ม คี	ช ล ม	ช	ล ล	ล ม	ม ช ล	ช ร ม	ม
ผู้เฒ่า	ผู้แก่	พวกลูกเล็ก	เด็กน้อย	ก็ควรูู้	เจ้านำกัน	นี่	ละทุก
ช ม	ช ล	ค ร ช	ล ล	ล ม ล	ค ม ช	ม	ช ล
ทุกาทำน	เพิ่นจั่งว่า	คืองาน	บุญมหาชาติ	มี้อื่น	ฟังเทศน์	สังกษ	แห่ข้าว
ช ช	ม ม ม	ช ช	ช ช ม ช	ค ม	ช ร	ม ค	ม ล
พันก่อน	แห่	ข้าวพันก่อน	คีสาม	คีสี่	บอก	ลูกเล็ก	เด็กน้อย
ม ล	ล	ม ล ช	ม ช	ร ม	ม	ช ล	ช ช
ให้สู้จัก	มาแห่	ข้าวพันก่อน	แห่	เฮ็ดหยัง	เป็นหยัง	จั่งมี	ข้าวพันก่อน
ม ช ล	ม ม	ม ล ช	ล	ช ช	ช ม	ร ล	ม ล ช
สวามา	เทศน์	มหาชาติ	สิบสามกัณฑ์	จาก	กัณฑ์หนึ่ง	ฮอดกัณฑ์	สุดท้าย
ช ล	ม	ม ล ช	ล ม ช	ม	ช ล	ม ช	ล ม
ไผ่	ฟังเทศน์ได้	สิบสามกัณฑ์	ครบ	เพิ่นว่า	ลิ	ไผ่ขึ้น	ขึ้นฟ้า
ช	ล ช ช	ล ม ช	ช	ช ช	ม	ม ม	ช ค
วิมานแก้ว	แม่นอิหลิ	สิ่ง	เหล่านี้	คือว่า	การทำบุญ	สละทุน	ทั้งเวลา
ช ร ล	ค ร ม	ล	ล ม	ล ช	ช ล ช	ม ล คี	ล ล ล
----	สละทุน	ทั้งเงินทอง	หมู่	ข้าวของ	เพิ่นเตรียมพร้อม	การ	ที่มา
----	ม ช ช	ช ช ช	ล	ม ช	ช ช ช	ช	ช ล
วันนี้	ให้ทาน	หมอลำ	----	ทุกาส่วน	เอิ้น	ว่าได้	ความม่วน
ล ช	ม คี	ม ล	----	ช ช ม	ช	ช ม	ล ช
ยังบ่แล้ว	ให้มัน	ตาแก้ว	ผู้ล้าร้อง	อ่อน	ละทวย	----	----
ล ช ม	ม ช	ล ม	ม ช ล	ค	ร ม	----	----
แล้ว	เพิ่นจั่งว่า	ทา	นเม	ปริสุธิ์	นิพาคัน	ปารม	ลูข
ม	ช ช ช	ล	ช ล	ม ล ม ช	ช ล ล ล	ช ช ล	ร ช
จำไว้	----	จำไว้	ทาน	นี่เป็น	การให้	ของเธอ	แก่คนอื่น
ช ล	----	ช ค	ล	ม ช	ช ม	ม ช	ม ช ม

ไผ่	บั้ง	อาจยื่น	คำวิพากษ์	เบิ่งสุ	มีไว้	เจ้า	แน่อน
ม	ล ช	ม ช	ล ช ช	ช ช	ร ค	ค	ม ช
ก็	จิงได้	รวบท้อน	แบ่งออกเป็น	ลิ	หิบบมาเป็น	สาธก	จคงอัยฟัง

ม	ช ช	ม ช	ล ม ช	ม	ล ช ช	ม ช	ม ม ช
เด้อจำไว้	ท่า	จิตใจ	สงบบ้าง	ลืมทิ้ง	ท่าเทศน์	ขอให้	สังเกต
ช ร ด	ล	ช ช	ม ช ม	ม ช ล	ล ช	ช ม	ช ม
ไว้พอ	ให้จ้อจำ	ธรรม	มะสาร	เพิ่นจัดไว้	เป็น	สามหมวด	ดอกพอดี้
ร ด	ค ม ช	ล	ช ช	ช ม ช	ร	ม ค	ค ม ร
คือหนึ่ง	กริยา	วัตถุประสงค์	สัป	ปุริ	สังควัดดู	สามด้วย	สังควัดดู
ล ช	ม ม ล	ช ช ช	ช	ม ล	ม ช ม	ช ม	ล ช ช
นั้นเป็นทาน	ฆราวาส	นอก	จากนั้น	เป็นหมวด	ลึบ	ล้วน	----
ล ม ช	ล ช ช	ช	ม ช	ช ม	ล	ร	----
ล้วน	มี	ทางล้วน	เป็นแก่นสาร	คือบุญ	กริยา	วัตถุ	ลึบ โฟ้น
ล	ม	ม ล	ค ม ม	ล ช	ม ช ล	ช ช	ช ม
บารมี	ลึบอีก	ทศ	ศะพิศ	ราชธรรม	อีกซ้ำ	ธรรมพระเจ้า	ดอกอยู่หัว
ช ช ล	ค ม	ช	ม ช	ม ค ล	ม ช	ร ค ล	ค ร ช
ใน	ค้วมวล	ล้วนล้วน	แบ่งออก	เป็นหก	ยก	ให้เห็น	ทับดา
ล	ช ช	ช ช	ม ค	ร ม	ช	ม ช	ล ช
ว่าทาน	สำคัญยิ่ง	สังฆ	หวัตถุ	นั้นเป็นทาน	ต่างหมู่	คือ	การสมให้
ม ช	ม ช ค	ม ช	ม ช ม	ม ช ล	ช ช	ม	ร ค ล
ครบให้	อยู่สบาย	ทานที่	ผู้ทุกข์ยาก	ได้ค่อย	แจกทานของ	ท่าน	ผู้มี
ค ล	ร ม ช	ล ม	ช ล ช	ม ช	ม ล ช	ช	ม ล
เงินทอง	จึงทานดอก	เองได้	นั้น	บ่สม	ควรให้	เป็นการ	สงเคราะห์อีก
ช ช	ม ช ค	ร ล	ช	ม ช	ช ม	ช ช	ม ช ม
ทาน	ผู้เพิ่น	ข้าวกาดแลง	ทาน	ผู้เพิ่น	แกงขาดหม้อ	----	แนวนั้น
ล	ช ช	ม ม ล	ล	ช ช	ม ช ม	----	ร ล
ให้แบ่ง	ป็น	----	หรือ	ว่านอก	จากนั้น	สงเคราะห์ญาติ	ตนเอง
ค ร	ม	----	ล	ช ม	ม ช	ช ล ช	ช ช
เช่น	บิดา	มารดา	ผู้เพิ่นมี	พระคุณล้น	ทับ	ผู้ทำ	คุณให้
ช	ล ช	ช ช	ม ม ช	ม ช ค	ล	ช ช	ช ค
เฮามา	ตั้งแต่ก่อน	เช่น	ครูบา	อาจารย์	มิตรสหาย	รอบข้าง	แนวนั้น
ช ช	ค ร ม	ม	ล ช	ช ช	ช ม ช	ค ล	ร ค
ให้แบ่งป็น	โลกก็	ลึถึงขึ้น	บ้นบ่อน	ดอนสุข	ทาน	ทั้งหลาย	นั้น
ค ม ช	ช ม	ม ช ม	ค ม	ร ช	ล	ช ช	ม ช
ให้คนเกิด	เมตตาคิด	บ่	ว่ามิตร	หรือศัตรู	แผ่	กรุณาได้	ทรัพย์
ม ช ค	ร ร ม	ล	ช ช	ช ม ช	ม	ค ร ค	ล
สิ้นไป	ทำสร้าง	กองบุญ	หนุนส่ง	จุด	ประสงค์	เลิกเกลียด	ข้อมือ
ช ช	ช ค	ช ช	ค ม	ล	ช ช	ม ช	ค ล
ป้อยด่ากัน	โลก	ก็ลี	ถึงขึ้น	บ้นบ่อน	ดอนสุข	แล้ว	ทุกๆ

ค ม ช	ช	ม ม	ช ม	ค ม	ร ค	ม	ช ช
แนว	ทำทาน	บ่ปาน	----	อภัย	ทานแท้	----	แน่ละ
ล	ช ช	ล ช	----	ม ช	คื ล	----	ช ม
ศัพท์	พญูญเจ้า	จึงแจ้ง	ละข้บ่อก	อภัยทาน	น้ันเป็น	ลิ่งเลิศ	ล้้า
ม	ช ล ช	ม ม	ร ม ค	ม ช ล	ช ช	ม ร	ล
ทำทาน	ค้วยลิ่งของ	ขอ	ให้พวก	พ้ัน้อง	ตรองเบ็ง	พระโพ	ธิสัตร์
ช ม	ร ม ช	ล	ม ช	ม ช	ช ล	ช ล	ช ม
บ้้า	เพ็ญทาน	บารมี	อุฐุร	การคะ	ม้ดถา	บารมี	ชอุ้น
ช	คื ล	ม ม ช	ม ม ช	ช ล ล	ช ช	ม ม ช	ม ช
มาแล้ว	ทาน	บารมี	น้ันสา	มะพรหมณ์	ปรากฏอยู่	คิ ด	เบ็งแน่
ม ค	ล	ช ช ล	ช ม	ช ล	ช ม ช	ม	ช ล
พระ	สิวีรย	ลวก	น้ันตา	ทานสู	ทานแท้	เจ้า	แน่นอน
ล	ม ล ช	ม	ช ร	ช ค	ร ล	ค	ร ม
ปารม้ด	ถาบารี	ทาน	พร้อมชีวิต	ชาติ	เป็นบ้ญชิต	โคค	กองไฟ
ช ช ล	ช ช ล	ล	ม คื ล	ม	ช ช ช	ค	ม ช
ตายย่อน	ทานนื้อ	ของตนเอง	เพ็็น	เรียกทาน	บารมี	----	----
ร ล	ม ล	ช ม ม	ช	ม ล	ช ช ล	----	----
ผจญสู	ดอก	หมู่มาร	----	โพ	ธิสัตร์	ก็จิงได้	คุยด้าัน
ร ร ค	ค	ม ช	----	ล	ช ช	ม ช ม	ม ค
จาคอ	ปฐพี	ว่า	คูก่อน	ธรมเี้ย	จง	คอยฟ้ง	ค้ำด้าัน
ร ม	ร ม ช	ช	ช ล	ม ม ช ช	ช	ช ล	ล ช
คือว่า	เด็ยวนี้	วัสวติ	มารฮ้าย	ได้มาจิง	ยาคแยง	แยง	บรลลิ่งก
ม ร	ม ช	ช ม ช ม	ม ล	ร ม ช	ร ม	ม	ม ช
ทางเจ้า	ว่าจ้งได้	----	อา	คมา	บ่ได้	มีผู้	เป็นพยาน
ร ล	ค ร ม	----	ม	ช ล	ช ช	ม ม	ร ม ช
หาก	ผลทาน	เฮามี	จงมาเป็น	พยานค้วย	ธอ	รณิ	ได้เห็น
ม	ช ล	ช ม	ร ช ร	ม ช ค	ล	ช ช	ม ช
เป็นทาง	ยังบ่อยู่	นาง	ได้มุคโผล	จ้ันจาก	ค้ันกล่าวงาน	อัน	ผลทาน
ช ล	ค ร ม	ล	ม ช ล	ม ม	ค ม ช	ช	ม คื
ที่ผู้	เป็นเจ้า	ได้ทรงเอา	น้้าหยาด	หค	ฮาดหัว	ผู้ช้้า	มาแล้ว
ม ช	ช ม	ม ล ช	ม ล	ม	ล ม	ร ล	ร ค
นับบ่ไหว	มหา	ศมูทร	ใหญ่กว้าง	ท้ังโลก	โลกา	----	----
ร ม ช	ม ล	ช ช	ช ม	ม ช	ช ม	----	----
คือ	สิมวน	มาหมค	คงสิบ	ปานได้	นาง	สิขอ	ฮิดให้
ล	ม ล	ช ช	ช ม ช	ร ค	ล	ม ช	ช ค
อุทก้ง	----	ล้นหลัง	ออก	จากผม	ผู้ช้้า	วันนี้	แม่นบ่นาน

ช ม ช	----	ค ม	ม	ม ช	ช ค	ร ค	ร ม ช
----	พอ	แต่นาง	ของย้อย	เหยียบมาขมือ	จับมวย	ผมฮึด	ลงเป็นน้ำ
----	ล	ม ล	ร ค	ค ม ช	ล ช	ช ม	ล ช ม
เกิด	เป็นอุ	ร กิ่งท้วม	วารี่	ฟองฟาด	พญามาร	ฮ้อง	----
ม	ช ล	ช ช ม	ม ช	ช ค	ช ล ช	ร	----
จั่ง	ไหสน้ำ	----	ล่องหนี่	----	----	ศรี	คีรี
ล	ร ค	----	ร ม	----	----	ม	ช ล
เมฆชะ	ราชช้าง	ชวานเซ	ข้งบ่ออยู่	เครื่องสูง	คัด	ดรรรชช้าง	ย่างย่าง
ม ช	ช ช	ช ช	ค ร ม	ช ช	ร	ค ล	ร ค
หมู่พะลาน	วัส	สวคี	มารฮ้าย	เป็นใจยอม	อศจรรย์	บัน	คาลจิต
ร ม ช	ช	ม ล ช	ช ช	ช ช ม	ล ช ช	ช	ช ม
พิศวง	เลากลัว	เกรงย่าน	ป	รูปพื้น	หุหัน	ป่นป่วน	ปาน
ม ม ช	ล ช	ร ค	ม	ช ล ช	ม ช	ม ม	ช
แผ่นปิ่น	ห่อเจ้า	สังหรณ์	ผล	บุญนี้	มีอยู่	ในปฐม	สมโภชน์
ม ล	ร ค	ค ม ช	ช	ช ช	ช ม	ช ม ช	ช ค
ปา	วิสูตรเจ้า	ฟังเอา	คอกฮ้ำซอน	ล้ำ	เป็นอุ	ทาหรณ์	ให้
ร	ร ค ค	ม ร	ค ม ช	ล	ช ม	ล ช	ค
----	ไผ่	มาฟัง	ให้จำจื่อ	----	พอ	ถือธรรม	พระเจ้า
----	ม	ช ช	ค ร ม	----	ล	ม ล	ช ช
พอ	ถือธรรม	พระเจ้า	----	----	เคื่อ	เฮา	ลิได้
ล	ม ล	ช ช	----	----	ช	ร	ค ล
แม่น	อยู่เย็น	----	เฮลี้ได้	แม่น	อยู่เย็น	----	สวย
- ล	ช ม	----	ร ค ล	ค	ม ช	----	ม
พอเพล	----	เอ่อ เอื่อ เอื่อ	----	เอื่อ	โอ โส๊ะ โอ	เคื่อเอื่อเอื่อ	----
คี่ ล	----	ม ช ม	----	ม	ร ม ช	ม ช ม	----
เอื่อเฮอเอื่อ	เอื่อ เอื่อ เอื่อ	----	โอ๊ โอ๊	----	----	เคื่อ เอื่อ	เอื่อ
ร ม ช	ร ม ร	----	ล ช	----	----	ช ร ค	ล
อันนี้	ปัจจยเจ้า	ผู้ทำทาน	แจกจ่าย	อัน	เงินตรา	ได้หลาย	เพิ่น
ช ช	ล ช ม	ช ช ล	ค ม	ช	ม ช	ล ช	ล
มาทาน	มือ	----	นี้	ลี้	xonน้อม	----	เจ้า
ม ช	ช	----	ม	ล	ค ล	----	ค
ส่งพร	มวด	ลูกหลาน	ที่มาทาน	มือนี้	ให้	ความสุข	แหล่ง
ม ช	ล	ม ช	ม ช ล	ม ม	ม	ช ช	ร
----	ท้อน	ถึงท่าน	ผู้ทำทาน	ปรา	ถนา	แนวได้	ได้สิ่งใจ
----	ล	ร ค	ร ม ช	ม	ช ช	ล ช	ม ช ช
หมายมั่น	สา	รุเคื่อ	สมองกาย	วาจาพร้อม	ทำทาน	คือ	เพิ่นว่า

ล ช	ม	ช ล	ช ม ช	ล ช ช	ช ช	ด	ร ม
ให้	สมแม่น	ปรารถนา	แม่นเจ้า	ก็ค่อยๆได้	อันได้นั้น	เจ้าดังหมาย	พวก
ม	ช ม	ม ช ช	ร ค	ล ม ช	ร ม ค	ค ร ช	ม
น้องอ้าย	ที่มาแต่ง	เป็นเงินทาน	ปราร	ถนา	----	ทางได้	ให้
ล ช	ค ช ม	ม ช ช	ม	ช ล	----	ร ล	ค
สุขภาพ	สุขภาพ	ทั่วกัน	เสมอหน้า	มา	วันนี้	มาทำบุญ	เพิ่งจึงว่า
ม ร	ม ช	ม ร	ม ช ค	ล	ช ม	ล ล ช	ร ม ม
---	ได้	ฟังล้า	ได้ม่วน	ได้ฟ่อน	ฟัง	ล้าแล้ว	ถึงบ้าน
---	ม	ช ล	ม ช	ม ช	ล	ล ม	ช ม
นอนหลับ	ให้พี่น้อง	ได้เงินหมื่น	นอน	ตื่น	ให้พี่น้อง	ได้เงินแสน	แปน
ช ช	ม ล ช	ม ช ม	ช	ม	ม ล ช	ม ล ช	ช
มือไป	ให้ได้	แก้ว	ค่าล้าน	ออก	จากบ้าน	ยังไปหล่น	ขุมคำ
ล ช	ม ช	ม	ช ม	ม	ช ช	ช ช ล	ม ล
ช่าง	ไปดำ	ขุมเงิน	ลิ้นหมื่น	กองลัม	นอนหลับ	ได้เงินหมื่น	นอนตื่น
ช	ช ช	ช ล	ม ช	ร ค	ล ม	ม ม ล ช	ล ช
มีเงินแสน	แปน	มือไป	ให้ได้แก้ว	มณีโชติ	ปากโพด	ให้มีคู่	กานา
ล ล ช	ช	ล ช	ม ช ล	ล ล ช	ม ช	ม ล ช	ช ล
นอน	หลับตา	ให้ฝันเห็น	เลข	----	ท้าย	บาย	มาได้
ล	ม ช	ม ช ล	ร	----	ล	ช	ล ช
เป็นรางวัล	วัล	เลขที่	หนึ่ง	----	แดง	จึง	คิง
ม ช	ล	ค ช	ม	----	ช	ล	ช
สนุกกิน	ได้ใช้	สนุกได้	เจ้าแต่งทาน	พวก	พี่น้อง	ช่วยบ้าน	ก็คือตั้ง
ม ช ร	ค ล	ล ม ล	ค ม ช	ม	ล ช	ช ช	ร ช ม
เดียวกัน	มา	ทำบุญ	ทำทาน	หว่านปุย	เอาไว้	ขอ	จงเป็น
ช ม	ล	ล ช	ล ล	ม ช	ร ค	ช	ช ช
บันไดแก้ว	บันได	ทอง	เอาไว้	----	ได้	----	ไป
ช ล ม	ช ช	ล	ช ช	----	คร ม	----	ช
สวรรค์	ชั้นฟ้า	----	เป็น	ทานนั้น	----	----	ให้
ค ล	ช ม	----	ร	ร ล	----	----	ค
---ส่ง	----	---ผล	----	----	สุข	เรียง	เรียง
ม	----	ช	----	----	ค	ล	ช ม
โอ โอ โอ้ย	น้อ ฮ้อ ออ	ออ ฮ้อ ออ ฮ้อ ออ	----	----	--- โอ	--- ฮ้อ โอ้ย	----
ร ม ช	ม ช ม	ม ช ม ช ม ช	----	----	ม	ค ช	----
เอ เฮ เอ	----	-- เอ เฮ	--- เอ เอ	----	เคื่อ		
ค ล ร	----	ค ร	ค ร	----	ค ล		

หลังจากที่คุณครูวิวรรณได้จำลองในบทนั้นก็ได้อ่านกับผู้ชมต่อไปว่า
 ะบาดที่นี้ผู้ที่ขอมาไว้ น้ำท่วมโนนหลังคกสะแบก ะเป็นเอกลักษณ์นั้นคือกลอน
 ชีวิตชานา เดียวลีฝากให้ลูกหลาน แยกผู้มีเกียรติทุกๆท่านลองฟังเบิ่งว่า วิธีชีวิตของ
 เกษตรกร นอกจากการทำงานแล้ว ก็มีประเพณีก่อนทำงานแล้วมีหยังแน

แล้วต่อ	จากนี้	ลีได้	ลำล่อง	ตามคำขอ	ขอบ	พระคุณ	ผู้ขอมา
ม ล	ม ช	ม ช	ล ช	ม ชช	ม	ช ล	ช ม ล
ป่า	ฉวีวรรณ	หรือ	คุณยาย	ฉวีวรรณ	ลีลาให้	ตามใจ	บได้
ม	ช ช ล	ม	ช ล	ม ช ล	ม ช ค	ช ช	ค ร
----	ว่า	กลอน	ชีวิต	ชานา	ฟังเอาเคื่อ	พี่น้อง	----
----	ม	ช	ล ช	ช ล	ล ม ค	ช ม	----
ลีลาห้อง	ดอก	สู่ฟัง	เม	ยายน	กลายไปแล้ว	พฤษภา	ก็มาต่อ
ช ร ล	ค	ร ม	ล	ม ล	ช ช ม	ช ม ล	ค ร ม
ฝน	ตกลง	จ้ำก	----	จ้ำกจั้น	ใบหญ้า	ก็	ป้งมา
ช	ม ช	ค	----	ล ล	ร ล	ค	ม ช
พวก	ชานา	เตรียมไว้	ทั้งไถ	กับคราด	คว้น	เชือก	----
ม	ช ล	ช ช	ล ช	ล ม	ร	ล	----
ไว้	ประสงค์ได้	เจ้า	เฮ็ดนา	ทั้ง	เสียงจา	คนเฒ่า	สู้อย
ค	ล ค ล	ค	ม ช	ล	ม ช	ช ค	ม ช
สอดมืออื่น	พ่อ	เฒ่าจ้ำ	บอกลูกบ้าน	ลีเลี้ยงเจ้า	ดอก	ปู้ตา	ให้
ค ร ม	ช	ม ช	ม ช ช	ม ช ช	ค	ล ช	ม
สุหา	เตรียมไว้	เฮียนละโต	ดอกเคื่อไก่	เบิ่ง	คางไก่	ก้นมันชัน	ที่ลี
ช ช	ช ช	ช ม ร	ค ช ม	ช	ล ช	ม ล ช	ช ช
ปีนี้	ลิปดี	ปีได้	คางไก่โคง	ยาวๆ	คือเกี่ยว	พ่อ	เฒ่าจ้ำ
ร ค	ร ม ช	ช ม	ล ช ช	ล ล	ช ม	ค	ล ค
บอกไว้	ปีนั้น	จ้งลีดี	มา	เต็มที	แต่ผู้นา	ไกลบ้าน	หัวเมียเดียว
ล ค	ร ค	ช ร ม	ล	ช ล	ช ช ล	ช ม	ม ล ช
เลี้ยง	ลูก	อ่อน	ดั้น	ขึ้นมา	ตัวไปก่อน	ไปทำนา	คราดไว้
ร	ค	ม	ช	ม ล	ช ร ม	ช ล ล	ช ช
ทำพอได้	เจ้า	ครึ่งงาน	แม่	บักห้า	อยู่บ้าน	กะฟ้าวดิน	คือกัน
ค ม ค	ร	ม ช	ช	ม ช	ล ช	ค ค ม	ช ร ช
หา	พินมา	คังไฟ	เป่าฟู	ทั้งฟู	เสียง	วีไฟ	คว้นกุ่ม
ม	ช ล	ช ล	ม ช	ช ค	ม	ช ล	ล ม
ในครัว	ลูกซ่อมซ่อม	กระบอก	ก้อม	เขี่ยไว้	เอาน้ำ	ว่า	ใส่มวย
ช ช	ม ม ม	ม ช	ม	ล ช	ช ม	ม	ช ล

น้ำ	ฮวดแล้ว	เอาข้าวหมา	มาชวา	สองมือ	จับหวด	มาสูบ	หม้อ
ช	ม ช	คร ม	ช ช	ม ล	ช ม	ล ช	ม
เสียง	ลูกอให้	ไวก	โกวลูกหน่ม	พอ	ลูกหลับ	แม่พัดฟ้า	หาถ้วย
ม	ร ร ล	ช ช	คร ม	ช	ม ช	ร ล ค	ร ค
พ้องจอง	ดัก	ปลาแตก	ใส่ถ้วย	เกลือคิม	แตมน้ำ	----	ลี
ช ช	ร	ล ล	ร ล	ร ค	ม ช	----	ม
ได้ไป	นาช	พอบักหา	ไปแล้ว	เสียง	เขื่อนใกล้	แซว แซว	ก็ฟ้าดิน
ม ช	ช ล	ร ค ล	ร ค	ช	ล ช	ช ช	คร ม
เอือนใส่กัน	พ้องเวลานั้น	ทางเต่า	พอง	อะแอม	อือ ฮี อือ	เอ่อ เออ	----
ค ม ร	ร ค ล	ร ค	ร	ช ม	ช ล ม	ร ค	----
พอง	อะแอม	อือ ฮี อือ	เอ่อ เอ่อ เออ	เอ่อ	เฮ้อ เฮ้อ เออ	เออ เอ่อ	ไอ้ย
ร	ช ม	ช ล ม	ร ค ร	ค	ร ม ร	ค ล	ช
----	ละ นา	----	อันนี้ละ	พอมินตา	วันขึ้น	ลี	มายมาย
----	ค ล	----	ช ช ม	ล ล ช	ล ม	ม	ล ล
พอมพู	ว่าก็	หาบตาได้	ทั้งฟ้า	พ่องเดิน	มือ	หนึ่งอ้อม	ลูกน้อย
ช ม ม	ม ช	ม ล ช	ร ค	ช ช	ล	ม ช	ช ช
ฟ้าเว้ง	ลงนา	ฝัว	ก็ฝัว	ทั้งโต	ก็คัดคอย	กินข้าว	เสร็จ
ค ร	ม ช	ช	ม ช	ล ช	ร ม ช	ร ค	ล
ดีแล้ว	ลงคำ	เจ้าไวก	แขวน	หมูลูก	น้อยไว้	เสียงให้	ก็ช่างมัน
ช ม ช	ช ร	ค ม ม	ม	ช ร	ล ล	ร ล	คร ม
มือ	เนียงคัน	คมอยู่	ในนา	สวย	มายๆ	แดดเผา	ทั้งฮ้อน
ล	ช ม	ร ม	ช ช	ม	ล ช	ร ม	ช ค
กอบ	อยากมี	ทั้งบ้าน	ชวานา	----	จั่ง	หน้ากำ	หน้า
ร	ม ล	ช ช	ช ล	----	ช	ค ม	ม
คำคำ	แม่น	ชวานา	เฮ็ดเสียง	พวกพี่น้อง	เมืองบ้าน	จั่งเจริญ	เพิ่น
ช ช	ช	ล ล	ม ล	ค ล ค	ม ค	ค ร ช	ช
จั่งเอ็นว่า	กระดุกสันหลัง	คัน	บมี	ชวานา	บได้เป็น	ดอกเมืองบ้าน	พอ
ช ม ช	ค ค ม ม	ล	ช ล	ช ช	ม ม ร	ม ช ค	ล
จากเสร็จ	ดำแล้ว	ตาเว้นเจ้า	คล้อยคำ	พ่อ	บักหา	ขึ้นเถอะเจ้า	เออ เฮอะ
ม ล	ช ช	ม ช ค	ร ม	ช	ค ล	ม ม ช	ช ม
เออ เฮ้อ	----	ลีหลก	อือ	กล้า	----	----	แม่น
ร ช	----	ช ร	ค	ล	----	----	ค
แนเคอ	เออ เฮอะ	-- -เออ	แม่น	แนเคอ	เออ เฮ้อ เออ	เอ่อ เออ เอ่อ เออ-	อือ ฮี
ร ม	ค ล	ล	ร	ช ม	ช ล ม	ช ม ช ม ช ม	ม ช
-เออ เฮอะ	-- เออ เฮ้ย	--- อือ ฮี	----	--- ไอ้ย	----	- ละ - นา	----

ร ม	ร ด	ม ร	--+-	ช	----	ล ด	ล
ผ้า	ว่าเอ้อ	เมื่อก่อน	สามี	ซ้อย	สิหลก	คนเดียว	แม่อินาง
ม	ช ช	ม ร	ม ช	ม	ม ช	ช ช	ม ช ช
เมื่อบ้าน	พอ	จาแล้ว	เตรียมเอา	ด้วยบ่วง	หาบ	กระต่า	ต้องด้อน
ม ด	ด	ช ช	ช ช	ค ม	ค	ร ม	ร ด
ทั้งอ้อม	ลูกน้ำ	เสียง	ฟ้าฮ้อง	คุ่มดำ	ฟ้าอย่าง	มาเอื่อน	เสียง
ร ด	ม ช	ม	ช ช	ช ช	ค ม	ม ช	ม
ฝนมา	มีคมีว	เมาฟ้า	น้ำ	คันนา	เมื่อบ้าน	เขียดจนา	ฮ้อง
ช ล	ค ม	ช ค	ล	ล ล	ล ม	ม ช ล	ช
ออกแอก	เหลียว	วอก	แวก	เบ็งน้ำ	สิเป็นคลื่น	จั้ง	ทะเล
ช ช	ช	ม	ร	ค ล	ล ค ล	ค	ร ม
----	มอง	มาบ้าน	เห็นโนนตาล	มีคจุ่มกุ่ม	เห็น	แต่กอ	ไผ่บ้าน
----	ล	ล ช	ม ช ช	ค ม ม	ม	ล ช	ร ล
ถ่ายซ้าย	เห็นหุ้ม	เจ้า	ห่อน้ำ	ฟ้าว	อย่างจ้า	เข้าป่า	ซอนลอน
ค ล	ร ด	ค	ม ช	ช	ม ช	ค ม	ช ช
เสียง	วอนวอน	เรไร	ส่งเสียง	แมงง่วง	เห็น	เป็นพวง	ตันหน้า
ม	ช ช	ช ช	ม ช	ช ค	ช	ช ล	ช ม
หางนกยูง	เหลืองฮ้อยฮุย	เสียง	คนคุย	สิเข้าบ้าน	เย็นแล้ว	สิตัวเมื่อ	อ้อม
ช ช ล	ค ร ม	ม	ช ม	ม ม ช	ร ด	ช ม ช	ช
ลูกเต้า	จุงหมู่	จ้วควาย	ฝน	ตกฮ้ำ	เร่งไว	ไวเข้า	ไวไวจ้าว
ม ช	ค ม	ช ช	ม	ม ช	ม ช	ช ค	ล ล ช
เสียงฮือ	เชือกฟาด	ควายบักเล่	เล่เฒ่า	พองตุ้	เอา	เด็กน้อย	ขึ้นจีหลัง
ม ช	ช ช	ม ม ช	ช ค	ค ล	ค	ร ด	ค ม ช
เสียง	มะลิ่ง	ตั้งตั้ง	ฝนไล่	มาทัน	ฝน	ตกลง	เปียกปอน
ม	ล ช	ช ช	ค ม	ช ช	ม	ช ช	ค ม
เต็มเปื่อน	พอ	ถึงเอื่อน	มือน้ำ	หัวคันไค	จับแบบ	คัน	แมนว่าง
ร ด	ช	ม ช	ช ค	ม ล ช	ช ช	ช	ม ช
ดำไว้	สิ	เตรียมขึ้น	----	แมน	----	เปลี่ยนแพร	แอ ฮะแอ
ร ด	ล	ค ล	----	ค	----	ร ม	ค ล ค
แมน	เปลี่ยนแพร	----	----	----	-- ฮือ ฮือ	-- ฮือ ฮือ	-- ฮือ
ร	ช ม	----	----	----	ช ม	ร ด	ร
เออ เออ เอ้อ	เออ	เออ เอ้อ	----	ฮือ ฮือ ฮือ ฮือ	ละ	นา อ่า	----
ค ร ม	ร	ค ล	----	ช ล ช ล ช ล ช	ร	ค ล	----
อันนี้	ผูกควาย	แม่ลูกหล่า	อย่า	สุให้	มันหลุด	ผัก	กะตุ
ช ช	ร ช	ม ม ค	ม	ค ร	ม ช	ล	ม ช
ตีไล	ไล่กลอน	ให้มันแน่น	แม่	สิคั้ง	ไฟท่า	เอาปลามา	คัมป็น

ช ช	ม ช	ม ช ค	ม	ม ช	ค ล	ม ช ล	ค ม
กั๋น	พื่อใหญ่	ผู้อยู่บ้าน	ฮันพ็อง	ว่า	พ็องถาม	น้ำ	บ่อท่วม
ช	ม ม	ร ค ล	ร ล	ล	ค ช	ช	ล ม
บื่อหล่า	ฮื่อใหญ่	กคตะแบง	คิน	บ่แข็ง	บ่อินาง	ฮื่อเค็ม	โพนนัน
ม ช ม	ม ม	ช ร ช	ช	ล ม	ร ม ช	ม ช	ร ค
เสียง	ถามกั๋น	เค็มบ้าน	กลับจากนา	มีคพุมพู	ถึง	ยามนอน	พากั๋นคค
ช	ม ช	ช ช	ม ช ล	ค ม ร	มี	ช ช	ช ม ช
ขี้คู้	นอนแล้ว	พ็คบตั้ง	เป็น	จั้งชี่	เพิ่นจั้งว่า	ชานา	ลึ
ม ล	ร ค	ร ม ช	ม	ช ช	ม ร ม	ช ช	ม
กล่าวลา	เคื่อค้ำ	หวิ	ลิดา	เคื่อค้ำ	ลิดอลา	ไปก่อน	พวก
ช ล	ร ค	ม	ช ล	ร ค	ม ช ล	ค ร ม	ม
พื่อเต่า	แม่ลูกอ่อน	หวิ	ลิดอ	จากแล้ว	คูนป้า	ก็พ็องอา	จัก
ช ม	ม ช ล	ม	ม ช	ค ล	ร ล	ค ม ช	ช
หน้อยนี้	ลึได้ข่าง	คอมมอม	ไป	คอมมอม	คอมมอม	คั้ง	กะปอม
ล ช	ค ร ม	ช ช	ม	ช ช	ช ช	ช	ม ม
ง้อยไม้	หวิ	ลึไล	เมื่อบ้าน	หนองไหลค้ำ	มีค	จุ่มกุ่ม	เห็น
ช ค	ม ช	ม ล	ช ช	ม ช ล	ค	ร ม	ช
แต่กอ	ไผ่หุ่ม	ลึ	เมื่อ	บ้าน	----	แม่น	ก่อนเดอ
ล ช	ล ค	ช	ร	ล	----	ค	ร ม
ลึ	ลา	แล้ว	เอื่อ	ผู้	ชุกน	----	เออ เอื่อ เออ
ช	ร	ค ล ค	ล	ค	ร ม	----	ค ล-ค
ผู้	ชุกน	ฮื่อ	ฮื่อ ฮื่อ	----	----	ฮื่อ	ฮื่อ ฮื่อ เอย
ร	ช ม	ช	ล ม	----	----	ม	ร ค ร
ฮื่อ ฮื่อ ฮื่อ	เออ ฮื่อ เอย	--ฮื่อ ฮื่อ	ฮื่อ ฮื่อ ฮื่อ ฮื่อ	----	---ฮื่อ	---ละ	นา- -อ่า
ม ช ม	ร ม ช	ม ร	คค คค คค คค	----	ช	ร	ค ล

อันนี้ตามคำขอยากลึฝากให้ ขนบธรรมเนียมประเพณีบ้านเฮา แม่นลืออยู่คนละฝากฝั่งก็ ตามหมายถึงสาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คิลันเคยทีโอกาสได้ตามสมเด็จ พระเทพพระรัตนราชสุคาสยามบรมราชกุมารี พระองค์ท่านเสด็จประเทศลาว เลยเขียน กลอนลำขึ้นมาเฉพาะกิจ ยากลึขออนุญาตว่าให้พี่ให้น้องฟังลองเบิ่ง คิลป็นทุกๆคนมี หน้าทีรับผิดชอบเช่นว่า วันสำคัญของชาติหรือเหตุการณ์ที่สำคัญๆของแผ่นดิน คิลป็นก็ มีความสามารถที่จะแก้ปัญหาลเฉพาะหน้าได้ แก้ปัญหาในเหตุการณ์ได้ คิลันมีโอกาศได้ ตามสมเด็จพระเทพก็เลยได้เขียนกลอนลำขึ้นมาบทหนึ่งอยากฝากพี่ฝากน้องได้ฟังคะ ชื่อกลอนสัมพันธ์ไมตรีไทยกับลาว

----	โ้ย	----	---	ละเพิ่น	จ้งว่า	โจงเอี้ย	----
----	ช	----	----	ม ช	ช ช	ม คี	----
เพิ่นว่า	โงโง	ขวางคั้น	ปิ่นแผ่นดิน	ไ้ลนบ่อน	----	----	ดิน
ช ช	ม ช ล	ช ค	ช ล ช	ร ช ม	----	----	ช
ฝั่งขวา	----	เป็นบ้านอ้าย	ดิน	ฝั่งซ้าย	----	เป็นบ้านน้อง	----
ล ล	----	ช ช ม	ช	ล ช	----	ช ช ม	----
ฮ่อ อ่อง	----	เฮา	เทียว	----	----	แม่น	ฮ่อยยาม
ช ม	----	ช	ร	----	ค ล	ค	ร ม
เฮอ เออ	เอช	เฮา	เทียว	----	-- อือ อือ	แม่น	ฮ่อยยาม
ม ร	ค	ช	ร	----	ค ล	ร	ช ม
----	สว	งามงาม	----	----	โอ	-- โ้ย โ้ย	----
----	คี่	ล ม	----	----	ร	ม ช	----
เออ	เฮ้อเฮ้ย	โอ	โ้ย โ้ย	----	นอ ฮ่อ ฮ่อ	ฮ่อฮ่อ	ฮ่อฮ่อฮ่อฮ่อ
ม	ช ม	ร	ม ช	----	ร ม ร	ค ล	คคคคคคคคคค
โ้ย โย๊ะ	โอ โอ	----	เฮ้อ เอ๊ะ	เฮ้อ	เออ เออ	เออ	เอี้ย
ค ล	ค ร	----	ค ล	ร	ค ร	ค	ล
อันนี้	ขอสำบาย	กับอ้ายน้อง	สอง	ฝากฝั่ง	มาโฮมกัน	เชื่อม	สัมพันธ์
ช ช	ม ล ช	ล ช ม	ช	ค ม	ล ล ช	ม	ช ล
ไมตรี	พี่ไทย	----	ลาวน้อง	ความ	ปรองคอง	มีกันมา	นานล้ำ
ล ช	ม ช	----	ร ค	ล	ช ช	ล ช ล	ล ม
นำกัน	บ่เคยขาด	เฮา	คือญาติ	พี่น้อง	พงษ์เชื้อ	เจ้า	เผ่าพันธุ์
ม ร	ม ช ค	ล	ล ช	ม ช	ร ค	ค	ม ช
แม่	น้ำโจง	ว่านนั้น	คือสายเลือด	ลาวไทย	มี	แนวได้	ปิ่นกัน
ช	ม ล	ช ช	ม ช ค	ม ช	ล	ช ช	ม ร
แบ่งหา	----	หวนฮั้น	ไทย	กับลาว	ถือเป็นน้อง	ตระกูลเดียว	แต่พ่อแม่
ม ช	----	ช ค	ล	ช ล	ช ช ช	ร ม ร	ช ม ม
ฮักอยู่ฟ้า	----	ແທ່ ແທ່	ผู้	ได้น้อ	สิท้อเฮ้อ	ความ	ปากเว้า
ม ช ร	----	ล ล	ล	ม ค	ค ร ช	ล	ม ช
เอิ้นน้ำบ่าว	อ้าวา	ศาสนา	----	จอมพุทธ	บ่อน	พระไตร	----
ค ร ม	ร ร	ม ม ล	----	ช ม	ช	ม ร	----
รักษาไว้	ประ	เพ็ด	ไทยลาวนั้น	บ่คิดกัน	แม่แต่หน้อย	คิด	เบิ่งแน่
ม ช ค	ม	ค ล	ล ช ม	ช ม ร	ม ช ม	ช	ม ม
งาน	กินคอง	ออกพรรษา	ลาพระเจ้า	เฮานั้น	----	บ่	ต่างกัน
ล	ช ช	ม ช ล	ล ช ช	ร ล	----	ค	ร ม
ฮือ ฮือ	----	----	แม่น	น้ำโจง	สิคั้น	ตันป่อง	แปวกระแส
ค ล	----	----	ช	ม ล	ช ค	ร ม	ร ร ร

ใจ	บ่วน	แวนละ	ห่างเห	คอกเพม้ง	บ่	มีทาง	สิลิมได้
ม	ช ล	ล ช	ม ร	ม ช ค	ช	ช ล	ม ช ค
ไพลาว	สองฝากฝั่ง	ความ	ฮักฝั่ง	ผูกแน่น	คือเป็น	----	แผ่น
ล ล	ช ค ม	ล	ช ม	ร ล	ม ล	----	ม
กระดาน	----	แน่น	ปานลิม	คอกไว้	ตะปูใส่	ดีแถม	สอง
ร ช	----	ม	ช ม	ม ช	ค ร ม	ม ร	ม ช
ดาแนม	----	หากัน	บ่หวันไหว	----	พอดี้	มี	แต่หนัก
ช ช	----	ม ร	ม ช ช	----	ร ค	ล	ม ช
ไปหน้า	คือลิตา	----	คอน	----	นุ่น	แมน	น้ำโจง
ร ล	ช ม ล	----	ช	----	ม	ช	ม ล
เฮลีนุ่น	แต่	น้ำใจ	ฮ้าย	----	น่อง	ใส่แจ่ง	----
ล ม ช	ม	ช ร	ค		ล	ม ล	----
ดั่งแวนแย้ง	ความฮัก	กันแน่น	อิ่งตั้ง	คือ	ลิมคอก	เมืองลγκα	ผิน
ค ม ช	ล ช	ช ค	ม ม	ช	ม ค	ช ช ม	ช
หน้ามา	จับมือ	ใส่กัน-	สองก่า	ทำ	สนาม	การค้ำ	หาแนว
ม ล	ม ช	ม ร	ช ค	ล	ม ช	ช ช	ม ล
----	มาแลกเปลี่ยน	มี	แนวไว้	ส่งให้	สินค้ำ	ก็ส่งถึง	ล้า
----	ช ค ม	ล	ล ช	ช ค	ร ล	ค ร ม ช	ล
มาหั่ง	แล้วฮ้ายน่อง	ลิ	ขอฮ้าย	ลาลง	ขอ	ให้ไทย	ลาวมา
ล ช	ม ช ช	ค	ค ร	ม ช	ม	ช ล	ล ล
ฮักกัน	ทั้งสองก่า	เอา	ศีลธรรม	มาชู่ไว้	ไทยกับลาว	เจริญส่ง	แมน
ม ร	ม ช ค	ช	ม ล	ม ช ค	ช ช ล	ค ร ม	ม
น้ำโจง	ลิกัน	สะพานนั้น	ก็ส่งถึง	ทุก	มือนี้	เฮามี	รถยนต์
ม ล	ช ค	ม ช ค	ค ร ม ช	ช	ม ล	ล ล	ม ช
เล่นข้าม	เที่ยวได้	ไปหากัน	เวียง	จันทน์กับ	หนองคาย	ง่ายไว	----
ร ค	ช ม	ช ม ช	ล	ช ช	ม ล	ม ช	----
ไปได้	สะพาน	ไพลาวนั้น	ไปหากัน	บ่ได้	----	หวัน	----
ร ค	ม ล	ล ล ช	ช ม ช	ช ช	----	ม	----
เวียงจันทน์	บางกอก	นั้น	เป็นเป็น	แผ่นเดียว	เขี้ยว	คือเทา	----
ล ช	ช ม	ช	ร ค	ม ช	ม	ค ล	----
เอ่อ เอ้อ เอ้ย	----	โอ้ โอ้ อี้	น้อ ฮือ ฮือ	----	อ้อ ฮือ ฮือ	เค้อ เอ้อ เออ	----
ช ล ช	----	ช ม ช	ม ช ม	----	ร ม ช	ร ม ร	----
-เออ -เอ้อ	เอ้ย	เอ้อ เอ้อ	เอ้อ เอ้อ เอ้อ เอ้อ	----	อ้อย	ฮั๊ ฮั๊ ฮั๊ ฮั๊	-ละ -นา
ค ล	ร	ค ร	ครครครคร คร คร	----	ช	ลชลชลชลชลช	ล ค ล

หลังจากที่ให้คุณครูฉวีวรรณได้ล่ำจบบ แล้วก็พูดกับผู้ฟังว่า

อันนี้เป็นงานส่วนหนึ่งที่ทำให้ลูกให้หลานได้ฟังหลายรสหลายชาติ มื้อนี้มีหมอลำเรื่องเค้
บ่แม่นว่าได้ฟังคุณยายอย่างเดียว เดี่ยวมีอันนี้ชื่อลำใส่แคนฝรั่งเบิ่งคู่ ลำใส่แต่ของไทย
มาโคนแล้วมันบ่เข้าใจหมอลำเฒ่า เสียงมันป็นกันอยู่จักหน่อย ลองลำใส่ของฝรั่งเบิ่ง
ฮาเทียมมันสิถึกับหมอลำเฒ่า

หลังจากนั้นหมอลำจิวรรณพื่อน กับหมอลำ ป. ฉลาดน้อยเป็นผู้ลำเดี่ยว จบแล้ว
หมอลำอังกฤษมา คุณไชยจึ้นบนเวทีพร้อมกับลูกศิษย์ชื่อน้องพลอย สุนิดา เพลงแรกที่หมอลำอังกฤษ
ร้องลำเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการสวดิพระมหากษัตริย์ บันทึกโน้ตได้ดังนี้

ท่อนโอ้ลำ

----โอ้ย	--โอ	โอ้อ้อย	----	-----	โอ้ย	ละนอ ^อ	เออ ^{เออ เออ เออ}
เออ เออ	โอ้อ้อย	เออ เออ	----	เออ	-เออ	----	----
	ละไผ่	ว่าเมือง	อีสานฮ้าง	----	สิจุงแขน	เข้าไป	เบิ่ง
----	ละมุลมั่ง	ยังโจ้	โก้	----	สิไปฮ้าง	ได้จั่งได้	----
หลอมรวมใจ	ให้มันคุ้ม	โสมกัน	ให้สิ่งแก่น	----	สมาน	ฉันท	กันทั่วแดน
----	น้อม	ถวาย	พระพรชัย	----	ให้องค์	พระเจ้า	อยู่หัว

ท่อนร้อง

----	อยากให้	ไทย	อีสาน	หลอม	รวมกัน	ทั่ว	แดนไทย
----	เป็นพลัง	น้อมเกล้า	ถวาย	พระ	พรชัย	ให้	ในหลวง
----	มหา	มงคล	สมัย	ร้อย	ดวงใจ	หกสิบ	ล้านดวง
----	มหาพร	จาก	แดนสรวง	ได้	บันดาล	ขอ	อัญเชิญมา
เออ ^{เออ เออ เออ}	เออ						

ท่อนลำ

----	---ทั่ว	----	- ผืน - หล้า	----	- ผืน - หล้า	- พสุธา	โลกใหญ่
กันทุกคน	ยึดมั่น	ผดุงก้าว	ทั่วหน้า	---ขอ	- ประ - นม	- ได้ - ฟ้า	- ฐ - ติ
---ขอ	- ประ - นม	- ได้ - ฟ้า	- ฐ - ติ	องค์พระ	ภูมิพล	พ่อของ	แผ่นดิน
เออ ^{เออ เออ เออ}	เออ						

ท่อนร้อง

----	โอกาส	มหา	มงคล	เฉลิม	พระชมม์	แปดสิบ	พรรษา
----	ที่ทรง	เหน็ดเหนื่อย	กายา	เพื่อ	ประชา	ชาวไทย	สุขสิ
----	ได้ร่ม	โพธิ	สมภาพ	พร้อม	ใจกัน	รู้จัก	สามัคคี
----	เกิดไท้	แต่องค์	จักรี	สะ	คูตี	มหา	ราชัน
เออ ^{เออ เออ เออ}	เออ						

ท่อนลำ

----	มา	----	สรรค์สร้าง	----	สรรค์สร้าง	โสมกัน	สานต่อ
------	----	------	------------	------	------------	--------	--------

เกิดคุณพ่อ	ผู้ให้	ไทยนั้น	ของแผ่นดิน	---	เกิดให้	องค์พระ	ภูมินทร์
	เกิดให้	องค์พระ	ภูมินทร์	พระปอ	ระมินทร์	มหาภู	มิพล
เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เอื้อ						

ท่อนร้อง

	ชาว	อีสาน	ผัดถัณฑ์	ที่	หากิน	อยู่ทั่ว	แดนไทย
----	ผสาน	รวม	พลังใจ	น้อม	ถวาย	ในหลวง	ของเรา
----	พระมหา	กรุณา	ธิคุณ	ที่	คำจูน	และ	บรรเทา
---	สำนึก	น้อม	น่าน้ำ	พระ	คำรัส	ที่ทรง	ชี้นำ
เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เอื้อ						

ท่อนลำ

----	จำ	----	ให้มัน	----	ให้มัน	สานต่อ	ความคิด
เศรษฐกิจ	พอเพียง	พอเฮา	สอนให้	----	ประสานใจ	ไทย	อีสาน
----	ประสานใจ	ไทย	อีสาน	ธรรมา	ภิบาล	สืบสาน	ชีวิตพอเพียง
เอื้อ เอื้อ เอื้อ เอื้อ	เอื้อ						

หลังจากที่หมอลำอังกฤษ คุณไชยร้องจบเพลงแรกแล้วก็ได้ร้องเพลงอีกสี่บทเพลงต่อเนื่องกัน ชื่อเพลงสาวภูไทสอนลูก เพลงสาวอุบลอรรัก เพลงสาวอีสานลำเพลิน เพลงสาวอีสานอรรัก

เมื่อหมอลำอังกฤษ คุณไชยร้องจบแล้ว คุณครูณวิวรรณก็ร้องต่อจากหมอลำอังกฤษ คุณไชยบันทึกโน้ตได้ดังนี้

ลำทางยาว

ขอ	ขอบ	พระคุณ	เคื้อกะ	ลูกหลาน	มาทาน	ต่อ	มือนี่
ช	ม	ช ล	ล ช	ม ช	ล ล	ล	ม ช
ละแมน	เคื้อพ่อ	นี่ละแมน	เคื้อแม่	เป็นผลทาน	ที่ให้	ไบแบงค์	เพื่อนินมา
ม ช	คื ล	ม ช ม	คื ล	ม ช ล	ช ค	ร ค	ค ม ช
เพิ่มมา	โมทนา	น้อมนำเฮา	คือได้ว่า	ปรารถนา	อันได้	อยากได้พ้อ	แมนอิหลี
ม ล	ล ช ล	ม ช ช	ช ร ม	ม ช ช	ช ช	ค ร ค	ม ร ช
สิ่ง	เหล่านี้	สมดัง	ใจหมาย	แหล่งใดมา	ก็คือกัน	ขอให้	ผลทานนั้น
ล	ล ม	ช ช	ม ช	ม ม ช	ร ม ค	ช ม	ช ล ม
สู้ปอง	กันต้อง	ให้มีคน	ขอย้อง	สิไปสิ	ก็ตามแต่	ทั้ง	สิไป
ม ร	ม ช	ม ช ล	ล ช	ม ช ช	ร ค ม	ล	ม ช
เหนือได้	ก็ไปได้	อย่างสบาย	สิ	ไปทุก	เขตค่าย	ทุกถิ่น	คินได้
ช ม	ค ร ค	ล ช ช	ม	ช ล	ม ช	ม ม	ร ช
ให้มีคน	ขอยก	ช่วยปอง	คนคำ	ไป	ทางเหนือ	ไป	ทางใต้

ม ช ล	ล ช	ม ช	ช ค	ช	ล ช	ช	ล ค
ไปทางใต้	ก็ตามข้าง	ไป	ลงน้ำ	ให้มีผู้	ช่วยเรือ	แมน	ขึ้นไป
ช ล ช	ค ร ม	ช	ล ช	ค ร ม	ร ช	ช	ม ช
ทางเหนือ	ให้มี	ผู้ช่วยค้า	นำเจ้า	ก็	อย่าปะะ	เทวนุตร	อยู่เทิงฟ้า
ล ช	ม ช	ช ร ค	ร ค	ค	ม ช	ล ช ช	ช ล ค
เทวอยู่	ให้หนุนหลัง	ผู้	ทำทาน	มีอัน	ให้นำพร้อม	เจ้าช่วยชู	กอบบุญ
ล ช ช	ค ร ม	ม	ล ล	ช ช	ม ช ม	ม ช ค	ช ช
เฮนนี้	ชูช่วย	ประจักษ์ให้	ผู้เสียดทาน	ในวันนี้	ให้	สุขจี	เสมอหน้า
ล ม ช	ช ม	ม ช ค	ช ช ล	ล ล ม	ม	ช ค	ม ช ค
อวาอา	คุณน้าว่า	ผู้	เป็นหนุ่ม	ผู้เป็นสาว	ให้อายุ	วรรโณ	สุขโข
ช ช	ร ค ม	ล	ช ล	ล ช ช	ม ช ล	ช ช	ช ร
เตอ	ลูกเต้า	เอา	บุญแล้ว	----	ให้	อยู่ดี	ฮือ ฮือ
ช	ร ค	ร	ค ล	----	ร	ม ช	ล ช
เอาบุญ	แล้ว	----	----	ให้	อยู่ดี	บุญ	เฮมี
ช ร	ค	----	----	ร	ม ช	ม	ค ล
เออเฮอ เออ	----	น้อ ฮ้อ อ้อ	----	เออเฮอ เออ	----	โอ	โ๑โ๒ โ๑โ๒ โ๑โ๒
ช ล ช	----	ม ช ม	----	ร ม ช	----	ช	ร ม ร ม
โอย	โ๑โ๒ โ๑โ๒ โ๑โ๒	----	- ละ - นา				
ช	ลช ลช ลช	----	ร คล				
ต่อ	จากนี้	ลิได้	ล้าลอง	ตามคำขอ	ขอบ	พระคุณ	เพิ่มมา
ล	ม ช	ม ช	ล ช	ร ม ช	ม	ช ล	ช ล
ว่าโดน	นานแล้ว	เสียง	แจ้วๆ	ขอร้อง	ให้คุณยาย	ฉวีวรรณ	ลำให้
ม ช	ช ค	ม	ช ช	ม ค	ม ช ล	ช ม ล	ล ค
ได้บ่	กลอน	ที่พื้น	ขอมาก็	เด็กน้อย	นอน	หลังห้อง	ปลุกน้อ
ค ม	ร	ม ช	ม ล ล	ช ค	ช	ม ม	ร ค
เจ้าเกี่ยเมื่อ	ปลุก	กันสา	เคื่อหล้า	วันดี	ศรีสว่าง	นี้	ละคือ
ค ม ช	ล	ช ม	ช ค	ช ร	ค ร ม	ม	ช ล
คำขอ	เป็นทานแต่	มาฮอด	เพิ่มตัวไว้	ขอบ	พระคุณ	ทุกถ้วนหน้า	ฉันทิรื่อง
ล ช	ช ล ช	ล ม	ม ช ค	ม	ช ล	ช ม ค	ร ล ค
ละสู่ฟัง	ชื่อ	กลอนนี้	ชื่อว่ากลอน	อ้าลา	ทุ่งรวงทอง	ประ	เพณี
ค ม ช	ช	ช ม	ม ม ช	ช ล	ม ช ล	ม	ช ล
ฟังหมอลำ	ขบ	ธรรมเนียม	บ้านเฮา	บ่	แมนฟัง	ชื่อๆ	ได้ความฮู้
ล ช ล	ม ม	ช ช	ม ช	ช	ม ล	ช ช	ม ล ช
ได้ม่วน	ได้ชั้น	ได้	มาพื่อน	ได้	มาแอน	ช่อยกัน	รักษา
ค ม	ค ร	ค	ม ล	ค	ช ม	ร ค	ร ม
ศิลปะ	ลูกหลาน	ผู้เกิดใหม่	ใหญ่ลุน	ให้	ช่วยกัน	เอาไว้	มรดก

ม ร ม	ค ม	ม ร ม	ม ช	ม	ช ช	ช ช	ม ร ค
ตั้งแต่เก่า	เคื่อย่าได้	ละเฝ้าเชื้อ	ไปย่อง	ผู้อื่นดี	อย่า	ได้ไล	ลิ้มลิ้ม
คร ม	ล ม ช	ล ล ช	ร ค	ค ม ช	ล	ม ล	ล ม
พงษ์พันธุ์	พี่น้องเก่า	เขา	อย่าละ	โคตรเชื้อ	หันไปย่อง	ผู้อื่นเขา	----
ช ช	ช ค ม	ล	ล ช	ช ค	ม ร ค	ค ม ช	----
เอา	ละพ้อ	สำนี้	ฟังเบ็งกลอน	ถึง	เวลา	ที่ขอมมา	ตอบสนอง
ช	ม ม	ช ค	ช ม ช	ม	ช ล	ม ม ช	ค ม ช
เอาไว้	----	ถวีวรรณ	ลีลาให้	ฟังกันเคื้อ	พวกพ่อแม่	ฟังเคื้อ	พวกแม่ป้า
ร ค	----	ม ช ช	ม ช ค	ช ม ล	คร ม	ช คี	ช ม ค
ฟังเคื้อ	ปลาดคน้อย	อังคณา	อีหล่า	คุณป้า	ลีว่ากลอน	----	----
ช ช	ม ช ร ม	ม ช ล	ม ล	ม ล	ม ม ช	----	----
อวสาน	สุดสิ้น	ถวยทา	ลาโลก	ทั้ง	พี่น้อง	ลุงป้า	ผู้ชุกน
ช ช ม	ช ค	ม ล	ล ค	ล	ช ช	ร ค	ค ม ช
ล่า	ก็โดน	นานแล้ว	คิก	ออนซอน	ค้อนสว่าง	นาง	ลีไป
ล	ช ช	ล ม	ม	ช ช	ช ร ม	ล	ม ช
จากเจ้า	ไปแล้ว	คอกอีหลี	----	เหลียวเห็น	เมฆมาตั้ง	นั่นลอยเลื่อน	เดือนตก
ม ช	ร ค	ค ม ร ช	----	ม ช	ล ช ช	ร ช ม	ร - ช
แสง	อรุณ	ไขแสง	เลื่อนมา	เท่งฟ้า	จักหน้อย	นาฬิกา	ตีห้า
ม	ช ล	ช ม ช	ม ช	ช ค	ล ช	ล ช ช	ช ค
ถึงเวลา	แจ่งสว่าง	ห้อง	ฟ้าสาบ	ไก่อี้โจก	แจ็กจั้น	คนเฒ่า	ก็ตื่นมา
ม ช ล	คร ม	ช	ม ช	ม ค ร	ค - ล	ร ค	ร ม ช
มือ	ควหา	ของเคี้ยว	มาดำ	โบกหมาก	พ้อ	ใหญ่หา	แอบฮ้าง
ล	ช ช	ช ค	ช ร	ค ค	ม	ช ร	ล ค
มือคว	ใส่กอกยา	แสง	ไฟมา	เป็นแดงเม้า	ควัน	เป็นเลา	สูบฮวดฮวด
ม ร	ม ช ม	ม	ช ล	ม ช ช	ช	ม ช	ม คี คี
ไฟไหม้หนวด	บู้	สูเอี้ย	ตื่นละเม	เสียงแจ้	หลาน	ใส่ให้	เอาไวๆ
ร ล ค	ล ช	ร ค	ม ร ช	ม ล	ช	ช ค	ม ล ค
กินนมแม่	แม่	มันยัง	บู้	เม่างวง	ช่วงแต่นอน	คิก	ออนซอน
ม ช ม	ม	ช ร	ค ล	ร ล	ม ร ช	ม	ช ล
เสียง	ควายสู้	กูเสาเฮือน	คังฮัดฮาด	ไก่อี้	จ้ำคจ้ำจั้น	คั้นคุ่ม	เขี่ยขี้ดิน
ม	ช ช	ม ช ช	ม ช ช	ม ร	ล ล ค	ร ค	ม ม ช
ผัก	ค่านิน	ไบพวมเหลือง	แสงทอง	พันส่อง	ไบ	กล้วยเปื้อน	เป็นปิ่น
ม	ช ล	ช ล ช	ม ช	ค ม	ค	ร ล	ล ค
จวนแจ้	สว่างมา	คังไฟ	สาเด้อหล่า	ถึงเวลา	ลิตักบาตร	เสียง	ฮือฮาดคว
ร ค	ค ม ช	ม ล	ม ช ค	ม ช ล	ม ช ค	ค	ร ล ค
กากตั้ง	ตีแป้น	เจ้าค้อยคำ	หมอล่า	จวน	ลงฮ้าน	วันตี	ศรีส่อง

ล ค	ม ร	ร ม ช	ม ค	ช	ล ม	ช ร	ค ม
เด็กน้อย	นอน	หล่องห้อง	ให้ปลูกน้อง	เจ้าเคี้ยวเมื่อ	ปลูก	กันสา	เคี้ยวหล่า
ม ร	ร	ล ค	ค ม ร	ร ม ช	ม	ช ม	ล ค
วันดี	ศรีสว่าง	ทั้ง	ศรีทธา	ลูกหาเฮ็ด	อ่อมต้ม	ข้าวพร้อม	เจ้าของหวาน
ช ร	ช ร ม	ค	ม ค	ช ม ช	ร ค	ล ค	ค ม ช
อันนี้	หลาน	ขอลา	เคี้ยว	ฉวีลา	ไปก่อน	ยาม	คะเว็น
ช ม	ช	ร ค	ล ค	ม ม ล	ร ม	ล	ม ล
อ่อนอ่อน	ลี	ไปขึ้น	ที่ลี	อามือชี้	ใส่ผู้ได้	ฉวี	วรรณนาง
ม ม	ค	ร ร	ล ค	ค ร ค	-ม ร ช	ม ม	ช ช
มาเสียใจ	ตั้งแต่	บ้านนาง	ห่างบ้านคน	อยู่ตำบล	พ่อแม่เอ๊ย	ต่าง	บ่วน
ล ม ช	ร ม	ร ช	ม ร ช	ล ช ช	ร ม ช	ม	ช ล
เวียนมา	กะอยู่น่า	กันผี	อันฉวี	วรรณน้อง	บ่อยากไกล	พ่่ากห่าง	----
ล ค	ม ม ช	ช ค	ช ม ม	ช ม	ช ร ม	ค ม	----
แต่หลาน	รอ	บ่ได้	งานหน้า	กะจั้นมา	ปี	หน้าพุ้น	ลีโค้งอ้วย
ม ช	ช	ร ค	ร ค	ค ม ช	ช	ม ช	ค ค ม
มาหา	ขอให้	ศรีทธาเฮ็ด	กะแต่งบุญ	หนูนไว้	คั้น	ลุงไป	หาหล่า
ช ร ช	ล ม	ม ล ช	ม ช ร	ม ค	ล	ล ช	ล ค
ฉวีวรรณ	ก่อนหมู่	หลาน	สิมา	โอ้ร้อง	ฉลองให้	ค่าบ่แพง	มือนี่
ร ม ช	ม ม	ร	ม ช	ร ค	ล ค ค	ค ร ม	ม ช
ศรีทธาเจ้า	ทำบุญ	แจกจ่าย	คะวัน	สาย	ต้องแจ้ง	มาพุ้น	ลีห่างหนี
ม ล ช	ช ร	ค ม	ร ช	ร	ค ล	ร ค	ร ม ช
บ่	อยากพลัด	พรากเว็น	เวรมาจ้อง	จำไป	บ่	อยากไกล	สายคอ
ล	ม ช	ม ช	- ล ม ล	- ม - ม	--- ล	- ม - ช	- ม - ล
พอเวร	หากหาเว็น	จำเป็น	แหล่ว	เวลา	หากมาไล่	ขอ	ไลพวก
- ม - ช	- ม ช ค	- ช - ช	--- ม	- ช - ล	- ค ร ม	--- ช	- ร - ค
พุ้น้อง	ลีลา	ท่าน	----	----	ท่าน	ผู้ฟัง	อือ ฮี อือ
- ร - ค	--- ล	- ร - ค	----	----	--- ค	- ร - ม	- ช ล ช
เอ่อ เออ	ท่าน	ผู้ฟัง	อือ ฮี - อือ	---เอ่อ เอ่อ เออ	--- เอ่อ	--- เอ่อ	เอื่อ เอื่อ เออ
- ค - ล	--- ร	- ช - ม	- ช ล ม	- ร ค ร	--- ค	--- ค	- ร ม ช
--- เออ เอ่อ	เอื่อ เอื่อ เอื่อ เอื่อ	--- -เอื่อ	--- -เอื่อ	ฮือ ฮือ ฮือ ฮือ ฮือ	----	- ละ - นา	----
- ค - ล	ล ค ค ล	--- ล	--- ช	ล ช ล ช ล ช	----	- ล ค ล	----

เมื่อคุณครู ฉวีวรรณ พันธุ ถ้างบกลอนแล้ว หมอลำท่านอื่นๆก็สลับสับเปลี่ยนกันร้องเพลงลูกทุ่งหมอลำที่มีจังหวะเร็ว เมื่อจบการร้องแล้วหมอลำ ป. ฉลาดน้อย กล่าวขอบพระคุณเจ้าภาพและผู้ชม คุณครูฉวีวรรณ ได้กล่าวตอนท้ายว่า

“ ค่ะ ขอขอบพระคุณคุณศันสนีย์ หรือคุณโสภาก็ครั้งที่ได้ให้ความม่วนชื่นแก่ที่
แก่นอนบ้านโนนเรื่องของเธอ ที่ทำให้ศิลปินมารวมโตกันมือนี่ นับเป็นโอกาสอันดี
ที่ได้มารับใช้พี่น้อง อีกทั้งยังเป็นการแสดงความกตัญญูของผู้ที่เป็นลูกที่ได้ใช้บุญ
ไปหาพ่อแม่ของพี่ที่ได้ล่วงลับไปแล้วนำในครั้งนี้ สำหรับมือนี่ศิลปินทั้งหมดก็
ได้ลาพ่อแม่พี่น้องทุกคน ไปก่อนนี้ค่ะ ขอบคุณค่ะ”

หลังจากที่คุณครูฉวีวรรณ กล่าวจบ แล้วเดินลงจากเวที โคนที่ผู้วิจัยช่วยประคองคุณแม่
ลงจากเวที หลังจากนั้นคุณครูฉวีวรรณบอกให้ผู้วิจัยเตรียมของขึ้นรถ ผู้วิจัยจึงเดินกลับไปยังบ้านพัก
แล้วเก็บของขึ้นรถ ก่อนขึ้นรถ คุณครูฉวีวรรณ ได้กล่าวทักทายกับชาวบ้านบ้านโนนเรื่องที่กำลังจะ
กลับบ้าน เวลาประมาณ ๒.๑๐ น. คุณครูฉวีวรรณ คุณพ่อโกมินทร์ และผู้วิจัยเดินทางกลับร้อยเอ็ด
ใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง เมื่อถึงบ้านของคุณครูฉวีวรรณ คุณแม่บอกว่า “ไม่ต้องเก็บของลูก กลับ
ได้เลย” ผู้วิจัยตอบไปว่า “ไม่เป็นไรครับคุณแม่” พร้อมทั้งเก็บกระเป๋าเสื้อผ้า ก่อรงรองเท้ารวมทั้ง
กระเป๋าเครื่องสำอางค์ขึ้นไปเก็บบนบ้าน แล้วขอตัวลากลับบ้าน “คุณแม่ครับเตี้ยลากลับก่อนนะครับ
โอกาสหน้าจะได้ติดตามคุณแม่ไปอีกครับ สนุกมากครับ”

Subjective Information

๑. คุณครูฉวีวรรณเป็นผู้ที่มีความรอบคอบ เตรียมสิ่งของอย่างละเอียด โดยเฉพาะเครื่อง
ไหว้ครู คุณครูฉวีวรรณทำด้วยตนเอง เกรงว่าที่บ้านงานจะมีไม่ครบ

๒. คุณครูฉวีวรรณเป็นผู้ที่เตรียมพร้อมในการแสดง สังกัดจากการแต่งตัว การทำผมให้
เรียบร้อย รวมทั้งการพูดคุยกับเจ้าภาพที่ว่าจ้างหมอลำ เป็นการเก็บข้อมูล เมื่อเวลาขึ้นไปแสดงจะได้
กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของงาน และกล่าวขอบคุณเจ้าภาพได้อย่างถูกต้อง

๓. คุณครูฉวีวรรณเป็นผู้ที่ตรงต่อเวลา คุณแม่ฉวีวรรณเดินทางไปนั่งรอก่อนเวลาทำการ
แสดงประมาณ ๒๐ นาที เพื่อเตรียมพร้อมที่จะทำการแสดง

๔. คุณครูฉวีวรรณเป็นผู้ที่แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เวลาแสดงบนเวทีได้เป็นอย่างดี สังกัด
จากการที่เครื่องไฟฟ้าดับ คุณแม่ก็กล่าวขอโทษแขกผู้มีเกียรติเชิงติดตลก และเมื่อมีผู้มาขอเพลง
ด้านหน้าเวทีคุณแม่ก็จะรับแล้วก็จะพูดคุยอธิบายจนสามารถกลับเข้ามาสู่การแสดงอีกครั้งได้

๕. คุณครูฉวีวรรณ สามารถลำกับแคน และลำกับคีย์บอร์ดได้ สังกัดจากที่คุณครูได้มีการ
เปลี่ยนจากลำประกอบกับแคนมาเป็นลำกับคีย์บอร์ดเพราะว่า ไม่ได้นำแคนแคนประจำตัวของ
คุณครูมา

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อนาย ราชันย์ เจริญแก่นทราย

เกิดวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๗

จบชั้นประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลร้อยเอ็ด

จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย

จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย

จบระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะศิลปกรรมศาสตร์

สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์

ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ ๗ ปัทมานนท์ ซอย ๗ ถ. ปัทมานนท์ ต. ในเมือง อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด

๔๕๐๐๐